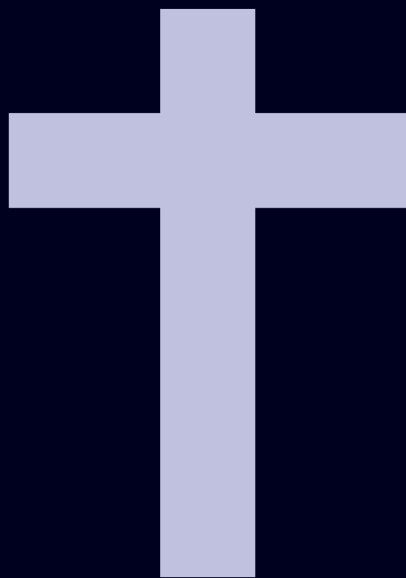

AGUMÉ WAMBÍYA

Lika: AGUMÉ WAMBÍYA (New Testament+)

AGUMƐ WAMBIYA
Lika: AGUMƐ WAMBIYA (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lika

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
f796df90-b7da-5393-9b93-c756eba4e5d6

Contents

Matayo	1
Maliko	59
Luka	95
Yuani	154
Ligubo	193
Baluma	243
1 Bakolito	266
2 Bakolito	288
Bagalatia	303
Baefeso	311
Bafilipi	319
Bakolosai	325
1 Tesalonika	330
2 Tesalonika	335
1 Timotio	338
2 Timotio	345
Tito	350
Filimono	353
Bebelenia	355
Yakobo	373
1 Petele	379
2 Petele	386
1 Yuani	390
2 Yuani	396
3 Yuani	398
Yuda	400
Bonziki	402

Obedi abukuta ndi Yesē,
 6 Yesē abukuta ndi ngama Daudi.

Ngama Daudi abukuta ndi Solomono na muka Ulia*. Iyi Ulia a ndi ni okwini,

7 Solomono abukuta ndi Leoboamu,
 Leoboamu abukuta ndi Abia,
 Abia abukuta ndi Asa,

8 Asa abukuta ndi Yozofati,
 Yozofati abukuta ndi Yalamu,
 Yalamu abukuta ndi Uzia,

9 Uzia abukuta ndi Yotamu,
 Yotamu abukuta ndi Ahazi,
 Ahazi abukuta ndi Izikia,

10 Izikia abukuta ndi Manasi,
 Manasi abukuta ndi Amoni,
 Amoni abukuta ndi Yosia,

11 Yosia abukuta ndi Yekonia na bamamaki. Ubukutaga ndi ngbingo nino buhokisa ndi mino Bezaleli kaında na ibu ka busunzu ka Babiloni.

12 Kumbuso kauhokiso Bezaleli kaında ka Babiloni,
 Yekonia abukuta ndi Salatieli,
 Iyi Salatieli abukuta ndi Zelubabeli,

13 Zelubabeli abukuta ndi Abiudi,
 Abiudi abukuta ndi Eliakimu,
 Eliakimu abukuta ndi Azolo,

14 Azolo abukuta ndi Zadoki,
 Zadoki abukuta ndi Akimu,
 Akimu abukuta ndi Eliudi,

15 Eliudi abukuta ndi Hiyazali,
 Hiyazali abukuta ndi Matani,
 Matani abukuta ndi Yakobo,

16 Yakobo abukuta ndi Yezefu, nino a ndi mbunya Malia. Malia abukuta kuwa ndi Yeso nino bamakaga be Kilisito†.

17 Katukya ka Abalahamu kadwe ka ngama Daudi, a ndi bevananza tekebe na bayikwanganya, katukya ka Daudi kadwe ku buhokisa ndi mino Bezaleli kaında ka Babiloni, a ndi bevananza bayagogo tekebe na bayikwanganya, katukya wa buhokisa ndi mino Bezaleli kaında ka Babiloni kadwe ka libukuti ka Kilisito, a ndi bevananza tekebe na bayikwanganya bata goni‡.

Yibukuta ka Yeso-Kilisito (Luka 2:1-7)

18 Yibukuta ka Yeso-Kilisito a ndi bene: Amaki beyo ka Malia ba ndi kavanana na Yezefu. Luki limoti, kambwa ibu kavanana, Malia ava ndi muma ko ngu ya Limbengi-Lotu. 19 Yezefu nino ba ndi kavanana na iyi, a ndi mutu wo wongbingbili. Kegu ndi kapa ka pisiso suni ko misa ka bambanzu. Kinili, a ndi kapa kaasa biwesee.

20 Tamanaga yi niyo a kuwa ndi kuso ka Yezefu aka, kani malaika ka Mombukwono-dosu anopuponilyoku ko nziki, abikya be: «Yezefu, mika ngama Daudi, wakobongonitogu kava mukaku beyo ka Malia, kye miki nino a na iyi ka muma a pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu. 21 Abukuta banu

* **1:6** 1:6 muka Ulia: Ina ndi be Betiseba. **1:11** 1:11 Wanda ka 2 Bangama 24:12-16. † **1:16** 1:16 «Masiya» ka Libelenia na «Kilisito» ka Ligiliki akabikya be Nino Kunzi apunaga ‡ **1:17** 1:17 Ka Bayuda, livananza limoti agyaga ndi byanga 40

miki muluku yi, waluka be Yeso[§]. A beyo, iyi no uhukuso ndeke batu kaki ka bunye kabu.»

²² Niyo yasi igyonosa ndi kye itulyani munzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu be:

²³ «Musika bemoti nino kanibigu likpamuka ka baluku avatu ndeke mama, abukuta miki muluku yi, baluka ndeke be Imanueli.»

Isi yi be: «Kunzi pa imoti na ifusu.»

²⁴ Niyo Yezefu ozuzuko, agya ndi beyo aka yo malaika ka Mombukwono-dosu akpamyanda ndi mino. Ava kuwa ndi mukaki beyo ka Malia. ²⁵ Luki limoti, kasyegu ndi na iyi kambwa Malia kabukuta. Yezefu aluka ndi miki be Yeso.

2

Batu ba yimibo bodunuku kabibiso Yeso

¹ Yeso ibukuta ndi ko mikya mugni nimo ina be Betlehemu ka iwili ya Yudea. Ko ngbingo yi nino, Elodi no a ndi ngama. Kumbusa wa yibukuta ka Yeso, batu ba yimibo botukyoku ndi misa ka ingenge, bosila ndi ka Yelusalema. ² Buusa ndi be: «Miki nino ibukuti kaiko ngama ka Bayuda a yani? Tini bi lingutu kaki ananze misa ya ingenge, kinili toduku kabibiso.»

³ Niyo ngama Elodi ukana mongoni mi nimo, ombomboya kuge pa imoti na batu ba Yelusalema basi. ⁴ Umumula kuwa ndi bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu basi. Umuusa ndi be: «Bogyalandu babikyaga ndi be babukuta ndeke Kilisito yani?» ⁵ Ibu aka ndi be: «Ka Betlehemu, ka iwili ya Yudea. A beyo, kye mugyalandu okpikaga ndi be:

⁶ «Iwe Betlehemu, ka iwili ya Yudea,

wakegu mugni ma payaya lugo wo giyo yakpaku ya Yudea.

A beyo, ngama opupa ndeke ku kaku nino ika ndeke kaunanaga batu kami, bomikya Bezaleli beyo mububulyo wa bakondolo agyago mino.»

⁷ Kuwa wa, Elodi ukana ndi batu ba yimibo ka kpolo, ukibya be batumbulyagi ngbinga tino no bina ndi mino lingutu. ⁸ Kumbuso yi, utika ndi ka Betlehemu. Ukibya be: «Windoni ku beyo, muusogo binza mongoni ko miki yi nino. Makamina, modoku kemibiso, iba nindito goni imi kabibiso.»

⁹ Niyo bukana likpamuka ka ngama, baga ndi. Lingutu li nilo bina ndi misa ya ingenge a ndi goni ka isisilogo aka kambwa kabu, amaga ndi tili na pa niyo miki a ndi mino. ¹⁰ Niyo batu ba yimibo bina lingutu, botuma ndi na magyaga bidu. ¹¹ Bingya kuwa ndi ka ndabu, samina miki na amaki beyo ka Malia. Bobuna ndi moli kabibiso yi. Kumbuso yi, bakulaga ndi mukumba kabu, bapá apee wa olo, adudu na malazi nino balikyaga be manemanu. ¹² Kuwa wa, Kunzi ukibya ndi ko nziki be bakigonitogu bata pisi ku ka Elodi. Biga kuwa ndi ku kabu ko pisi yagogo.

Yezefu na Malia bopikitini na Yeso ka Misili

¹³ Ngbingo yi nino batu ba yimibo batukyo mino, malaika ka Mombukwono-dosu apuponilyoku ndi Yezefu ko nziki, abikya be: «Tukya, muva miki na amaki mapikita ka Misili, mika ku kwa ku kadwe ko ngbingo yi nino ukibya ndeke mino ambe wigoku. A beyo, Elodi apungatu kakisa miki bivaka-vaka bekye bamwi.» ¹⁴ Yezefu atukya kuwa ndi, ava miki ibu na amaki, batukya ndi na gundu kaina ka Misili. ¹⁵ Bika ndi ku kadwe

§ 1:21 1:21 Yeso: Isi yo lino Yeso ni Mombukwono-dosu Muhukuso. 2:6 2:6 Wanda ka Mika 5:1.

ko ngbingo yi ninɔ ngama Elodi okwa ndi mino. Niyo igyonosa ndi kye italyani munzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu be: «Namaka ndi mikami ambe igiku kotukyoku ka Misili.»

Ngama Elodi akaulumwisisogo bomiki baluku bi

¹⁶ Niyo Elodi andunga be batu ba yimibo babuni, limbengi akandikanaga ndi bisulu-sulu. Akpamywa kuwa ndi be bulumwisogi bomiki baluku bi basi ba byanga biba ikani kusili yi ka Betlehemu na ko giyo niyo ka bakpolo-kpolo bi. Agya ndi beyo kabyenene no ngbingo yi ninɔ batu ba yimibo bina ndi mina lingu. ¹⁷ Nilo lasi, italyana ndi kowonisilo nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be:

¹⁸ «Katukya ka Lama, bukana ndi liyu limoti.

A liyu la mugamu mo kumbu na yigomisogo yidingi.
Lasele no akaugama bomikaki,
kegu gutugu kapa be batumisi limbengi,
kye bomikaki bolumwogini.»

Yezefu na livanza kaki botukyoiniku ka Misili

¹⁹ Kumbusa wa kukwaku ka Elodi, malaika ka Mombukwono-dosu apunilya ndi bata Yezefu ko nziki ku ka Misili. ²⁰ Abikya ndi be: «Zuzuko, muva miki na amaki, miga ka mugi ma Izaleli, kye batu nibo ba ndi kapa kamwo miki, bolumwogini kuwa.» ²¹ Kuwa wa, Yezefu ozuzuka ndi, ava miki na amaki biga ka Izaleli. ²² Luki limoti, Yezefu ukana ndi be Alikelau ninɔ a ndi mika ngama Elodi no a kuwa ni iyi ngama ka iwili ya Yudea. Kuwa wa, Yezefu abanga ndi kaında ku beyo. Mombukwono-dosu anzilya bata ndi ko nziki, Yezefu aga kuwa ndi ka iwili ya Galilaya. ²³ Ku beyo, ika ndi ka gufu ninɔ bamakaga be Nazaleti. Nimo masi, igyonosa ndi kye italyani nilo ibikya ndi pisi ka bogyalandu be: «Bamakaga ndeke be mutu wa Nazaleti.»*

3

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza (Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yuani 1:19-28)

¹ Ko ngbingo yi ninɔ, Yuani-Mubatizai opupana ndi ka isa ya Yudea, anakwa ku yo Mongoni Manza be: ² «Yikosoni mambengi, kye Bungama ba kugu wa lisyε a kuwa buwobi.»* ³ Mugyalandu Isaya anzina ndi ko bulya ka Yuani be:

«Mutu bemoti akapamikanaga ka isa be:
<Mubungusilyoni Mombukwono-dosu pisi!

Munonilyoni bopisi bingbi-ngbingbi†!»

⁴ Yuani imokisyaga ndi kutuko kwo tukatu ta ngamia na mukaba ma sibokuso sa nyama ka idukufiso. Ulyaga ndi banabanyenye no nzuki niyo ikaga ko tutu. ⁵ Bambanzu badulyogoku ndi kotukyoku ka Yelusalema, ka Yudea wasi na ko giyo yasi niyo ya mutuli ma Yolodani. ⁶ Batwaga ndi bunye kabu ka pa yangba, Yuani anubotiso ka Yolodani.

⁷ Niyo Yuani umina ndi Bafalisayo na Basadukayo bakpu kadulyoku bituteee kye ubotisi, ubikya ndi be: «Ifunu livanza ka banzuka! Wani no amuwonyi pisi kapikita mungimbo ko Kunzi nimo akodoku? ⁸ Wonisoni neki pisi ka yigya be moyikosoni mambengi. ⁹ Makitombyonitogu kabikya

2:15 2:15 Wanda ka Jseya 11:1. **2:18** 2:18 Wanda ka Yelemia 31:15. * **2:23** 2:23 Ka bapa bayagogo bamakaga be Munazaleti. Matayo 22:11. * **3:2** 3:2 Matayo alikyaga Bungama ko Kunzi be Bungama ba kugu wa lisyε † **3:3** 3:3 Isaya 40:3kabyenene na Mobiso mandeli ma Ligiliki.

ƒe: <Titosu ni Abalahamu!> A ƒeyo, nakamubikya ambe, Kunzi akwanana koitiso matamu mi nima kaiko bomika Abalahamu. ¹⁰ Gboni a se kuwa yakitulya kagbita bukuto ka motino mi. Bagbitatu sibukuso sasi niso kegɔ kabukuta bumo yanzanza, badikita ko buku. ¹¹ Imi, nakamubotiso ko libo kowonisilo ƒe mayikosoni obili kunu. Luki limoti, ninɔ akodoku kumbuso kami a no ngu kekita imi. Iyi, amubotisa banu na Limbengi-Lotu no buku. Nakakwananigu gutugu kanyogo ƒekpakɔ kaki aka. ¹² A na dɔnga mugwi kapipa mupunga. Amumala ndeke mupunga, abiso ka basa ya masolo kaki. Luki limoti, abusya ndeke ƒevulu ko buku niɔ kolimikogigu.»

*Yuani abotisini Yeso
(Maliko 1:9-11; Luka 3:21-22)*

¹³ Kuwa wa, Yeso atukya ndi ka Galilaya inda ka Yolodani, asilya Yuani ƒe kye abotisi. ¹⁴ Luki limoti, Yuani kegɔ ndi kapa kabotiso. Iyi aka ndi na Yeso ƒe: «ƒwe nɔ wakwanana kebotiso, woduku se kuwa ku kami liki!» ¹⁵ Luki limoti, Yeso asikisya ndi ƒe: «Wasa, igyonosi ko ngbingo yi nima ƒeyo aka yo. A ƒeyo, okwononi tagyi masi nimo Kunzi apaga ƒe tagyi.» Kuwa wa, Yuani abailya ndi. ¹⁶ Niyo babotisa Yeso, opupoku ndi ko libo. Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, lisyɛ oukwikono, ina Limbengi ko Kunzi ni anosyoku abe likponɔ, ika kugu kaki. ¹⁷ Liyu limoti otukyoku ndi kugu wa lisyɛ, abikya ƒe: «Mikami mupaka nima, nogwaga magyagya na iyi kugbe.»

4

*Mumuyoniso akabɔɔ Yeso
(Maliko 1:12-13; Luka 4:1-13)*

¹ Kuwa wa, Limbengi-Lotu atika ndi Yeso ka isa ƒe kye mumuyoniso abɔɔ. ² Niyo Yeso agya masyɛ ƒatekebe ƒakwanganya, bita na lisyɛ ni kalyalyagigu, imukana ndi nza. ³ Mumuyoniso akpudoku kuwa ndi kabɔɔ, abikya ƒe: «Wakika Miko Kunzi, kpama matamu mi nima iiti mukati.»

⁴ Yeso asikisya ndi ƒe: «Ikpikaga ƒe: <Obili ka mumbanzu kegɔ asi ko bulya malili aka, Luki limoti, a ka likpamaka lasi nilo opupaga ka munɔku ko Kunzi.»

⁵ Kumbuso yi, mumuyoniso aga ndi na iyi ka gudɔ wotu ka Yelusalema adokisa kugbondo wa Ndabu ko Kunzi. ⁶ Abikya ƒe: «Wakika Miko Kunzi, bumbuko katukya wanu wadwe wasi, kye ikpikaga ƒe:

<Kunzi ukpamilyatu bamalaika kaki ƒe ƒubiniki ka maboku, kye wakidwoni kuguko ka litalu.»

⁷ Yeso asikisya ndi ƒe: «Ikpikagatu goni ƒe: <Wakabonitogu Kunzi Mombukwana-daku.» ⁸ Mumuyoniso inda ndi bata na Yeso kugu wa ngɔpa niyo yikungu kugbe. Ku ƒeyo, awonisa ndi ƒungama basi ƒa obili na ibiba yi. ⁹ Abikya kuwa ndi ƒe: «Wakobuna moli kambwa kami kebibiso, nupa nimana masi.»

¹⁰ Luki limoti, Yeso asikisya ndi ƒe: «Abili! Tukya! Kye ikpikaga ƒe: <Mubibisaga Mombukwana-daku Kunzi aka, wanalumbaga asi ko lino kaki aka.»

¹¹ Ka mulibo, mumuyoniso asa ndi. Bamalaika bakpudoku k̄wa ndi Yeso, bapunga kagugubyo.

*Yeso opungini ligubo lo Mongoni Manza ka Galilaya
(Maliko 1:14-15; Luka 4:14-15)*

¹² Niyo Yeso ukana be bagwini Yuani-Mubatizai, atukya ndi wa, inda ndi ka Galilaya. ¹³ Ku beyo, atukya ndi ka Nazareti, inda kaika ka gudu wa Kapelenaumu, ka mutili ma ibombu ya Galilaya, ka iwili ya Zabuloni na niyo ya Nafutali. ¹⁴ Igyonosa ndi beyo, kye itulyani munzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be:

¹⁵ «Ka iwili ya Zabuloni na niyo ya Nafutali,
a miso yo libo lidingi,

kusyakwa wa Yolodani.

Ka Galilaya,

mugi ka batwa nibo bakegu Bayuda.

¹⁶ Batwa nibo bikaga ndi ko biti,

binini bungbanganya,

nibo ba ndi bakidukufu bigubu ka kululuko kwa kukwakwa,

bungbanganya upupilyini!»

¹⁷ Katukya ko ngbingo yi nino aka no, Yeso apunga ndi kaubikyaga bambanzu Mongoni Manza be: «Yikosoni mambengi, kye bungama ba kugu wa lisyε a k̄wa buwobi.»

*Yeso umokini mbezi babiɓya bakwanganya
(Maliko 1:16-20; Luka 5:1-11; Yuani 1:35-51)*

¹⁸ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kakkakyana ka mutili ma ibombu ya Galilaya, umina ndi banyo bosu baba nibo ba ndi bomika-muluku. A ndi ni Simoni nino bamakaga ndi goni be Petele se k̄wa mamaki beyo ka Andilia. Iba basu baba ba ndi kolubo moyo. ¹⁹ Yeso ubikya ndi be: «Ibyeniku! Namuitiso k̄wa banyo-bambanzu.» ²⁰ Wa aka wa, basa ndi moyo kabu, bapunga kabibya. ²¹ Niyo Yeso isisilo kambwa yikedε, umina ndi bata bomika Zebedayo baba, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Ba ndi ka ingbolo yidingi pa imoti na ababu beyo ka Zebedayo, banofungusyo moyo kabu. Yeso umaka ndi. ²² Wa aka wa, basa ndi ingbolo yidingi, basa ababu, banyε ndi Yeso.

*Yeso akatiwa bambanzu na anohukuso bokolobu
(Luka 6:17-19)*

²³ Yeso inda ndi kolingyo giyo yasi ya Galilaya. Anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anubikyaga bambanzu Mongoni Manza ma bungama ba kugu wa lisyε. Anohukuso bokolobu bayasi na buro ba nzuyi dididi. ²⁴ Mongoni kaki itulyana ndi ko giyo yasi ya Sulia. Mongoni mi nimo, ukpamyanda ndi bambanzu kadulyoku na batwa basu ba mobi ma bokolobu na buro dididi. Luga kabu, a ndi na nibo ba ndi kaimukana kugbe, nibo ba ndi na mambengi ma bunyε, nibo ba ndi na liga na nibo ba ndi bazegesi. Yeso uhukusa ndi basu. ²⁵ Bambaza ka bambanzu buidingi kugbe ba k̄wa ndi kabibya bingboo. Botukyogoku ndi ka iwili ya Galilaya, ka iwili ya Bagudu-Tekede, ka Yelusalema, ka Yudea na kusyakwa wa Yolodani.

5

*Yeso akapá mutuu ni a kugu wa ngupa
(Luka 6:20-23)*

- ¹ Niyo Yeso umina bambaza ka bambanzu, afaka ndi ka ngupa, iko, babibya kaki bakpudoku ndi. ² Apunga kuwa ndi kautiwa be:
- ³ «Igyagya ka nibo ba na yangya ka mambengi,
kye bungama ba kugu wa lisyε a ba kabu.
- ⁴ Igyagya ka nibo bakalya kumbu,
kye Kunzi utumisatu ndeke mambengi.
- ⁵ Igyagya ka nibo ba bitombiii,
kye binisanatu ndeke na lisimo nilo Kunzi uwanyaga ndi.
- ⁶ Igyagya ka nibo ba na nza na musasa kagya likpumuka lo ngingibili ko
misa ko Kunzi,
kye bikutagatu ndeke.
- ⁷ Igyagya ka nibo buminyi yaga bengeni kumbu,
kye Kunzi uminyi yaga ndeke ibu begyo.
- ⁸ Igyagya ka nibo ba na mambengi manza,
kye baminatu ndeke Kunzi.
- ⁹ Igyagya ka nibo bakapá maziyo,
kye bamaka ndeke be bomiko-Kunzi.
- ¹⁰ Igyagya ka nibo bakaugyogyiso kye bakagya nimo okwononi ko misa ko
Kunzi,
kye bungama ba kugu wa lisyε a ba kabu.
- ¹¹ Gwoni magyagya kika ni bakamutumbwa, banamugyogyiso,
banamubukulyaga makpumuka manyenye ko bulya kami. ¹² Gwoni
magyagya kugbe, miko ka magyagya aka! Kye minisono ndeke na mukalya
mudingi kugu wa lisyε. A beyo, a mudongoni begyo bugyogyisa ndi mino
bogyalandu nibo bodoku ndi kambwa kunu.»

*Babibya ba abe liniko na bungbanganya ka obili
(Maliko 9:50; Luka 14:34-35)*

- ¹³ «Ifunu, ma liniko ka obili. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki
tino bata lo akwanana kondingimosogo? Kikigu bata na izangiya, luki
limoti bomisya kuwa kunzi, bambanzu baditaga.
- ¹⁴ Ifunu, ma bungbanganya ka obili. Gudu nino ipiko kugu wa ngupa
kakwananigu kaisuma. ¹⁵ Bakatunagigu tala be bagbukumisiyi bata na
mumbi. Luki limoti, babisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino kye uzigi
batu basi nibo ba ka ndabu. ¹⁶ Okwononi be bungbanganya kunu iki beyo
ko misa ka bambanzu. Bika kaina yigya kunu yanza, babibiso Obonu nino
a kugu wa lisyε.»

Yeso akanzina ko bulya Mutuu

- ¹⁷ «Makosimonitogu be nodoku ndi kolimogo Mutuu ka Musa, ikani
nimo ibikya ndi na bogyalandu. A beyo, imi, nakodokugu kolimogo, luki
limoti, nodoku kotulyasa masi. ¹⁸ A linganu, nakamubikya ambe, ngingo
yi nino lisyε na obili a mbeyi bata mino aka, kegu na ikya libiso gutugu
limoti aka la Mutuu nilo akwanana kolimiko, gutugu ikya lingbeti li aka,
kambwa be makpumuka mi nimo masi igyonosi. ¹⁹ Kinili, mutuu wasi nino
obuno mutuu gutugu nimo makede aka, uwonisila batu bagogo kagya
begyo, iyi bikpe no ika ndeke mutuu wa payaya kugbe ka Bungama ba kugu
wa lisyε. Luki limoti, mutuu nino akagya mutuu, uwonisila batu bagogo
kagya begyo, iyi no ika ndeke mutuu wa ibiba kugbe ka Bungama ba kugu

wa lisyε. ²⁰ Nakamubikya ambe, okwononi yigya kunu iki yanza kakitaga niyo ka Bafalisayo na bowonisila ba mutuu. Kiki beyo, makingyigu ndeke ka Bɔngama ba kugu wa lisyε.»

Mutuu ko bulya lingangi

(Luka 12:57-59)

²¹ «Mukanatu ndi beyo bubikya ndi mino botitonu be: <Wakamwonitogu mumbanzu. Mumbanzu kamwo daki, baga na iyi ka ngbanga.> ²² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mumbanzu kika na lingangi na daki, okwononi baga na iyi ka ngbanga. Na kika ni atumbwini mamaki be: <Wa ngingi!>, okwononi baga na iyi ka Basa-Yidingi. Katumbwa gonni be: <Wa mutuu wa ibikyasu!>, okwononi badikiti ko buku ba benze na benze! ²³ Kika neki ni wakaında kapá Kunzi aɔɔɔ ka gbogbo, watamana be makegu kaukanana na mamaku, ²⁴ wasa mbeyi aɔɔɔ kaku kambwa wa gbogbo wa, waga kaukanana na iyi. Kumbuso yi, wodoku se kuwa kapá.

²⁵ Hukanana bigala-gala na mumuyoniso kaku ni ma mbeyi na iyi ko pisi aka kambwa kadwe ka zozu. Kiki beyo, iyi udwisatu ka zozu, zozu ukitisaga ka polisi, polisi ugwi. ²⁶ A lingunu, nakaubikya ambe, wakopupigu ku beyo kani wakanokolyigu buyi basi nibo ika ni bukuni.»

Mutuu ko bulya kasye na muko ikani na muluku wodi

²⁷ «Mukanatu ndi beyo ibikyo mino be: <Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni.> ²⁸ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe mumbanzu kanda muko na musasa, ika kani osyini na iyi pisi ka limbengi kaki.

²⁹ Liso kaku la kumbanzikaniko kumokyisiso ka bunye, muko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzuyi kaku, ni bakombimbigu nzuyi kaku yasi ko buku ba benze na benze. ³⁰ Kubokuko kaku kwa kumbanzikaniko kumokyisiso ka bunye, ko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzuyi kaku, ni bakombimbigu nzuyi kaku yasi ko buku ba benze na benze.»

Mutuu ko bulya yisikiso muko

(Matayo 19:9; Maliko 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ «Ibikyatu ndi gonni be: <Mumbanzu kasikisa mukaki, api baluwa yi nino asikisi na iyi.> ³² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mutuu wasi kasikisa mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ahukwilyini muko yi nino pisi kasye na muluku wodi. Mutuu wasi kava muko yi nino, iyi gonni ogyini bilya.»

Mutuu ko bulya silika

³³ «Mukanatu ndi gonni beyo bubikya ndi mino botitonu be: <Wakakonitogu silika wabongo kambwa ka Mombukwono-dosu. Luki limoti, gyogoni masi nimo makulya ndi mina silika.> ³⁴ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe makakogonitogu. Gutugu ko lino la kugu wa lisyε, kye a kiti wa bɔngama ko Kunzi. ³⁵ Gutugu ko lino la obili, kye a buliki nibo Kunzi ibisago mina magu. Gutugu ko lino la gudɔ wa Yelusalema aka, kye a gudɔ ka Ngama mudingi. ³⁶ Makakogonitogu silika ka bamu kunu, kye makakwananigu kobubiso ikani kopiyasa litukatɔ gutugu limoti aka la bamu kunu. ³⁷ Makabailya likpamuka, be <Iyo> iki kuwa beyo aka yo. Makanganya be <Haaa>, manganya kuwa lingunu aka. Kye likpamuka nilo bamatilaga bata kugu yi, apɔnyaga ka Mumuyoniso.»

Mutuu ko bulya kigisyo likosi
(Luka 6:29-30)

³⁸ «Mukanatu ndi beyo ibikya ndi mino be: <Liso ko liso, lanzu ka lanzu.>
³⁹ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, makigisonitogu bunye ka bunye. Mumbanzu kubita ka panga ya kumbanzikaniko, wayikosilya goni niyo yagogo. ⁴⁰ Mumbanzu kapa kausungilya kye avi simizi kaku, wasilya goni koti kaku. ⁴¹ Mumbanzu kukpamya ka mapuru be mubinikilya likumbogi kabisilyoku ka kilometele yimoti, wabisilya kuwa ka kilometele yiba. ⁴² Mumbanzu kukunga luki, wapa. Mumbanzu kukunga be mukupisa luki, wakamongonyilyonitogu.»

Mutuu kaupa bomuyoniso
(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Mukanatu ndi bata beyo ibikya ndi mino be: <Mupa wai-daku, wamuya mumuyonisa kaku.> ⁴⁴ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe huponi bomuyoniso kunu. Hulumbilyoni nibo bakamugyogyiso. ⁴⁵ Kuwa wa, mika bomiko Obonu nino a kugu wa lisyey. A beyo, iyi opupisaga moni ka bambanzu banza na gutugu ka nibo bunye aka. Olukusaga mwayi ka batu bongbingbili na gutugu ka nibo bakegu bongbingbili aka. ⁴⁶ Kika ni mupaga nibo aka bo bamupaga, minisana na izangiya tino? Gutugu bandombe ba manzanza aka bupaga bawai-dabu begoyo! ⁴⁷ Kika ni mumusogo bomomonu aka, magyaga likpamuka limbanga tino kaukitaga batu bagogo? A beyo, gutugu batu nibo bakamibigu Kunzi, bagyaga ibu begoyo! ⁴⁸ Wikoni neki banza, mudongoni beyo Obonu nino kugu wa lisyey o mina wanza.»

6

Mutuu ko bulya yibinika buti ka batu ba yangya

¹ «Wibuulyonito, makikonitogu kaipupisa ko misa ka bambanzu ngbingo yi nino mo mino kagya bunza. Kye makagya beyo, makinisonigu na izangiya kotukyoku ko Obonu nino a kugu wa lisyey.

² Kuwa wa, ngbingo yi nino wasingyi mino mutuu wa yangya, wak-ibibonitogu. A beyo, batuu ba kubokoku bo bagyaga beyo ka bandabu kabu baya malumba, ka bopisi kye bambanzu biki kaubiba. A lingunu, nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na izangiya kabu. ³ Luki limoti, ngbingo yi nino wo mino kapá mutuu wa yangya luki, kubokoko kaku kwa kulekuke kibonitogu niyo kubokoko kwa kumbanzikaniko akagya. ⁴ Okwononi yigya yi niyo iki ko dikidi. Na Abaku nino akaina goni nilo wakagya ko dikidi, ukalyatu.»

Mutuu kugu wa malumba
(Luka 11:2-4)

⁵ «Ngbingo yi nino miko mino kalumba, makikonitogu mudongoni abe batuu ba kubokoku. Ibu bapaga kalumba bomononini bigba ka bandabu kabu baya malumba na ka bakpolo-kpolo baya bopisi. A lingunu, nakamubikya ambe, ibu binisononi kuwa na izangiya kabu. ⁶ Luki limoti, iwe, ngbingo yi nino wo mina kalumba, wingyo ka ndabu ya kuso. Widalaga mupumi, wakanga Abaku nino a wa ka pa yo dikidi. Iyi Abaku nino akaina nilo wakagya ko dikidi, ukalyatu. ⁷ Ngbingo yi nino mo mina kalumba, makikonitogu kaigilyaga likpamuka limoti bikyo mudongoni beyo batuu nibo bakamibigu Kunzi bakagyo mino. A beyo, mutamanagi

kabũ a ße Kunzi umukana kye ßanzinaga yakrũ. ⁸ Makogyonitogũ mũdõngõni abe ibũ. Kye kambwa kakũnga, Obonu akaiba musasa kunu.»

Obosu ninõ kũgũ wa lisyẽ
(Luka 11:2-4)

- ⁹ «Ibunu, makwanana neki kaika kalumbaga ße:
<Obosu ninõ kũgũ wa lisyẽ,
ßambanzũ ßasi bibi ße,
lino kakũ a lotu.
¹⁰ Bũngama kakũ oduku,
sipananisõ kakũ igyonosi,
ka litõmbũ mũdõngõni abe kũgũ wa lisyẽ.
¹¹ Tipãnõ masye masi, malili nimõ okwononi na ibusu.
¹² Tipilyanõ lubu kusu,
mũdõngõni ßeyõ ibusu tũpilyago mino batũ nißõ ßikaga no lubu kusu.
¹³ Wakatisonitogũ kogwa ka kũßõßõkũ,
luki limoti, tibuulyogo ka mumuyoniso.
[Kye ßungama, ngu na ibiba a ßa kakũ, ka ßenze na ßenze!
Iyo a ßeyõ.]»
¹⁴ Yeso abikya ndi ßata ße: «A ßeyõ, kika ni mũpilyagatũ ßomomonu
ßanye kabũ, Obonu ninõ kũgũ wa lisyẽ amũpilyatũ ndeke gõni ibunu.
¹⁵ Luki limoti, makupilyogi ßomomonu, Obonu kamũpilyigũ ndeke
ßegeyõ.»

Mũtũũ ko bulyo yiginyo malili ko ngbingo

- ¹⁶ «Ngbingo yi ninõ mo mina kakya malili ko ngbingo, makikonitogũ
misa mundindilo mũdõngõni abe batũ ßa kũßõßõkũ. Ibũ ßondindilaga
miso ßeyõ kauwonisilo ßambanzũ ßasi ße ßoginyini malili ko ngbingo.
A lingũũ, nakamũbikya ambẽ, ibũ ßinisononi kũwa na izangiya kabũ.
¹⁷ Luki limoti, iwe, ngbingo yi ninõ wo mina kakya malili ko ngbingo,
wisũkũsa misa ßingõ na wibũma malazi ßipupupu ka mũ. ¹⁸ Kũwa wa,
ßambanzũ ßakibigũ ße wakakya malili ko ngbingo ko bulya kabũ. Luki
limoti, ko bulya ka Abakũ ninõ a wa ka pa yo dikidi. Iyi Abakũ ninõ akaina
nilõ wakagya ko dikidi, ukalyatũ.»

Yeso akanzina ka lingama la kũgũ wa lisyẽ
(Luka 12:33-34)

- ¹⁹ «Makikonitogũ kapimbya lingama wa ka õbili wa. Makagya ßeyõ,
ßakekedũ ßalyatũ na nzũma arũta. Batũ ßo kubakũ ßakwanana gõni
kobuna ndabũ, ßiõ. ²⁰ Luki limoti, pimbyogoni lingama kunu kũgũ
wa lisyẽ. Kũ ßeyõ, ßakekedũ ßakalyigũ na nzũma kapũtigũ. Batũ ßo
kubakũ ßakakwananigũ gõni kobuna ndabũ na kaiõ. ²¹ A ßeyõ, pa yi
niyõ mukumba kakũ o mino, limbengi kakũ ika kũ gõ kũ.»

Miso ni tala wa nzũyi
(Luka 11:34-36)

- ²² «Miso a tala wa nzũyi. Misa kakũ kiki no kolõbu, nzũyi kakũ yasi ika
ka ßungbanganya. ²³ Luki limoti, miso kakũ kidwonoso, nzũyi kakũ yasi
ika ko biti. Kika neki ni ßungbanganya nißõ a kũsõ kakũ a abe biti, biti yi
niyõ ika kũwa yopi kũgbe.»

Kagugubyo Kunzi ikani buyi
(Luka 16:13)

²⁴ «Mutu bemoti kakwananigu kagugubya bangama baba. A beyo, amuya bemoti, apa wagogo, ikani igumya ka bemoti, amina wagogo payaya. Makakwananigu kagugubya ko ngbinga bemoti Kunzi no buyi.»

*Okwononi kaiko na baya ko Kunzi
(Luka 12:22-31)*

²⁵ «Kinili, imi, nakamubikya ambe: Makigbomisonitogu bamu ko bulya obili kunu, iki ko bulya malili ikani luki limwo, iki ka nzuyi kunu ikani ko luki la kimokisyo. A beyo, obili kunu a na izangiya kugbe kakitaga malili, na nzuyi kunu a na izangiya kugbe kakitaga botu. ²⁶ Huminoni mbeyi bombu! Bakakunagigu, bakobuulyogigu, bakegu na pa niyo bobisaga mina masolo. Obonu nino kugu wa lisyε ulyolisagatu! Wina se, ibunu, ma na izangiya yidingi kugbe kaukitaga bombu! ²⁷ Wani no akwanana luga kunu, pisi kaigbomisa mu, kosisilo mina masye ma obili kaki?»

²⁸ Ko bulya iki yo mo mino kaigbomisa bamu ko bulya botu? Wondoni mbeyi mauwa mo tutu bizumuuu, winoni beyo abakago mino: kagyagigu ligubo, kakubagigu botu. ²⁹ Luki limoti, nakamubikya ambe, gutugu ngama Solomono aka ka ibiba kaki yasi, kimokisyagu ndi kutuko kwanza gutugu kumoti aka abe liuwa limoti luga wa nima. ³⁰ Kika neki ni Kunzi akomokisyogo mapaku mo tutu nimo a na lisyε li nili wa, na bugala badikita ko buku. Ko bulya iki yo kakwananigu mino kamumokisyogo ibunu bikpe? Eeeze, se kuwa ibunu bana ma na baya yikedε aaa! ³¹ Makigbomisonitogu neki bamu be: «Talya se iki? Tomwo iki? Ikani timokisyo iki?» ³² A beyo, batu nibo bakamibigu Kunzi bo bikaga kaamama kakisa masi nimo. Obonu nino kugu wa lisyε ibagatu be ma na musasa ma makpamuka mi nimo. ³³ Ibunu, kisoni mbeyi Bungama ko Kunzi na kabye bungbingbili nibo apaga. Iyi, amumatilyatu makpamuka magogo masi kugu yi. ³⁴ Kinili, makigbomisonitogu neki bamu ko bulya bugala. Bugala ikisilya ni iyi mombukwana-daki yi. Masye masi a na bukpeki-kpeki kaki.»

7

*Makokonitogu mukombu ka batu bagogo
(Luka 6:37-38, 41-42)*

¹ «Makokonitogu mukombu ka mumbanzu, iba Kunzi kamukulyonitogu nimo kunu begoyo. ² A beyo, Kunzi amukulya ndeke mukombu mudongoni beyo mukulyago mina bengeni. Mudongoni beyo mugyago mino bengeni, Kunzi amumigisilya ndeke ibunu mudongoni begoyo. ³ Ko bulya iki yo wo mina kamina asi okuku aka nino a ko lisa ka mamaku, ni wakegu se kaina ingbi niyo a ka nilo kaku? ⁴ Wakwanana kabikya mamaku liki be: «Gya mbeyi nunyu okuku ko lisa kaku», ni ka nilo kaku ka mombukwana-daki yi a na ingbi? ⁵ Mutu wa kuboboku! Winyo mbeyi ingbi niyo a ko lisa kaku. Kumbuso yi, wakwanana kuwa kaina bingbanganya kanyo okuku ko lisa ka mamaku.»

⁶ Makumbimbilyonitogu benva makpamuka nimo bapaga Kunzi, kye bakwanana kamuikyonilyo, bamukukaga. Na makumbimbilyonitogu banguya makpamuka kunu ma lisika, kye bakwanana kobunaga na magu bikpwekpwekpe.»

*Nino akungaga, Kunzi apagatu
(Luka 11:9-13)*

⁷ «Kungoni, bamurpátu. Kisoni, minisanatu nolu. Yiponi holi, bamuhukwilyatu. ⁸ A beyo, mutu wasi nino akungaga, bapáratu. Nino akisaga, inisanagatu nolu. Na nino ayipaga holi, bahukwilyagatu mupumi. ⁹ Wani no luga kunu akwanana kapá mikaki litalu ni akungini mukati? ¹⁰ Ikani kakunga musu, akwanana liki kapá nzuka? ¹¹ Gutugu beyo mo mino banye yo, luki limoti, mibagatu kaupá bomiki kunu makpumuka manzanza. Obonu nino kugu wa lisyé akwanana kapá mutu wasi nino akungaga makpumuka manzanza kakitaga.

¹² Masi nimó mapaga be bamugyilyi, hugyilyoni bengeni begye. Ikpikaga beyo ka Mutu ka Musa na ka bakitabu ka bogyalandu.»

Mupumi makpwo

(Luka 13:24)

¹³ «Wingyogoni pisi ka mupumi makpwo. A beyo, mupumi ma kinda ka banye a makpu na pisi yi yahu. Na batu budingi babyege ka beyo. ¹⁴ Luki limoti, mupumi ma kinda ka obili wa benze a makpwo, pisi yi a bimbiliti. Nibo bakitaga ka, ba bacede.»

Bibogo sibukuso ko bumo yi

(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Wibuulyonito na bogyalandu ba bongó. Bamudulyogoku mudongoni abe bakondolo, luki limoti, ka mambengi kabu, ba bosukopi. ¹⁶ Mumibaga ndeke pisi ka yigya kabu. Bakapwagigu bumo ya muzabibu ka muligi mo mowo. Bakapwagigu goni bumo yanza ka sibukuso so mowo. ¹⁷ Kinili, sibukuso sanza abukutaga bumo yanzanza, niso sanye abukuta bumo yanyenyé goni. ¹⁸ Sibukuso sanza kakwananigu kabukuta bumo yanyenyé, na sibukuso sanye kakwananigu kabukuta bumo yanzanza. ¹⁹ Sibukuso sasi niso kabukutagigu bumo yanza, bagbitatu, badikita ko buku. ²⁰ A beyo, mumibaga ndeke bogyalandu ba bongó pisi ka yigya kabu.»

Babibya ba lingunu

(Luka 13:25-27)

²¹ «Kegu batu basi nibo bemakaga be: «Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu!» bo bogulyo ndeke ka bungama ba kugu wa lisyé. Luki limoti, a nino aka no akagya sipananiso ka Baba nino a kugu wa lisyé. ²² Ka lisyé li nilo, bambanzu budingi bebikyatu ndeke be: «Hebe Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu! Takanzinagigu mbeyi ndi na bugyalandu ko lino kaku? Tanokpumyo mambengi ma banyé, tagya makpumuka mumbanga-mbanga mudingi?» ²³ A beyo, nubikya ndeke bingbanganya be: «Imi, nakamumibagu ndi imi gutugu iki yi aka. Tukyoni buwobi na imi, ibunu bagya-manyé!»»

Bibu kugu wa bandabu bayiba

(Luka 6:47-49)

²⁴ «A beyo, mumbanzu nino ukanaga likpumuka kami, anagya beyo ibikiyi mino, ika ndeke mudongoni abe mutu wa yimibo nino opika ndi ndabu kaki kugu wa litalu. ²⁵ Ngbingo yi nino mbwayi aluka ndi mino, mofo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi ka ndabu yi niyo. Luki limoti, kodukanagu ndi kye bakpo ndi mubumbe mi kugu wa litalu. ²⁶ Luki limoti, mumbanzu nino ukanaga likpumuka kami ni kegu kagya beyo ibikiyi mino, ika ndeke mudongoni abe ngingi. Kye opika ndi ndabu kaki kugu wo mbumi. ²⁷ Ngbingo yi nino mbwayi aluka ndi mino, mofo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi ka ndabu yi niyo. Kawa wa, ofukana ndi wasi bigbatata.»

²⁸ Niyo Yeso ama ndi mino kanzina beyo, bambaza ka bambanzu bombombaya ndi kugbe ka inguo ya mutuu kaki. ²⁹ A beyo, mutuu kaki a ndi no ngu ni kegumudongoni abe nimu ka bowonisilo kabu ba mutuu.

8

*Yeso ahukusini kebu-kebu
(Maliko 1:40-45; Luka 5:12-16)*

¹ Ngbingo yi ninu Yeso osya ndi mino ka ngupa, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabye bingboo. ² Kuwa wa, kebu-kebu bemoti akpudoku ndi. Obuna moli kambwa kaki, abikya ndi be: «Hiii, Mombukwono-dosu! Wakapa, wakwanana baka kengumoso.» ³ Yeso anana ndi kubokuko, avila. Abikya ndi be: «Eee! Noboilyini, ngumana!» Wa aka wa, angumana ndi bingu. ⁴ Kumbuso yi, Yeso agbityaga ndi be: «Wiminyatu, wakabikyonitogu mumbanzu gutugu bemoti aka! Luki limoti, waga kaimoniso ko kumu, wapa aere mudongoni beyo Mutuu ka Musa abikyaga mino, iba mutuu wasi ibi be woukini bi.»

*Yeso ahukusini mugya-ligubo ka ngama ka basuda
(Luka 7:1-10)*

⁵ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kogulya ka guduu wa Kapelenaumu, ngama ka basuda akpudoku ndi, igama na iyi, ⁶ abikya ndi be: «Kikiliki Mombukwono-dosu, mugya-ligubo kami a bikpwu ka ndabu, nzayi adikogini bidede.» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nakodoku kahukuso.» ⁸ Luki limoti, ngama yi ninu asikisya ndi be: «Eze, Mombukwono-dosu! Nakokwononigu be wingya ka ndabu kami. Luki limoti, bikyano likpumuka limoti aka, mugya-ligubo kami ahukatu. ⁹ A beyo, gutugu imi, na goni kusili wa mutuu ka bangama. Natu goni na basuda nibo bikaga kusili wa mutuu kami. Nakabikya bemoti ambe: <Waga!>, aga. Nakabikya wagogo ambe: <Doku!>, odoku. Na nakabikya mugya-ligubo kami ambe: <Gya bene!>, agya beyo aka yo.»

¹⁰ Ngbingo yi ninu Yeso ukana ndi mino likpumuka li nilo, ombomboya kugbe. Ubikya ndi batuu nibo ba ndi kabibya be: «A linguu, nakamubikya ambe, luga ka Bezaleli basi, nakanaminigu ndeke mutuu wa baya yidingi mudongoni abe nimu! ¹¹ Nakamubikya bingbanganya ambe bambanzu budingi bodokuto ndeke katukya ka ingenge na ka Dumbe. Bambanzu bi nibo balyalya ndeke pa imoti na Abalahamu, Isaka na Yakobo ka bungama ba kugu wa lisyu. ¹² Luki limoti, nibo bibukuta ndi be bingyi ka Bungama bi nibo, bumbimbo ndeke kunzi ko biti. Ku beyo, bagamana ndeke na kailya manzu.» ¹³ Kumbuso yi, Yeso abikya ndi ngama ka basuda no be: «Wiga ku kaku! Igyonosi ku kaku mudongoni beyo baya kaku a mino.» Na ko ngbingo yi ninu aka no, mugya-ligubo kaki ahuka ndi.

*Yeso uhukusini batuu ba bokolobu buidingi
(Maliko 1:29-34; Luka 4:38-41)*

¹⁴ Kumbuso yi, Yeso aga ndi ka ndabu ka Petele. Ku beyo, ogulya ndi, atakanya titaki Petele muko yi wakanga ni animukana buadi. ¹⁵ Yeso agwi ndi kubokuko, buadi asyo. Kuwa wa, mama no amaga ndi, arunga kagugubyo Yeso.

¹⁶ Niyo bugogo osyo, badulyoku ndi Yeso na bambanzu budingi ba mambengi ma bunye. Yeso okpumya ndi mambengi ma bunye mi nimu na munzina aka, uhukusa ndi batuu basi ba bokolobu. ¹⁷ Agya ndi beyo, kye italyani munzina nimu Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be:

«Iyi, ava ndi bupo kusu,
abinika buti ba bokolofu kusu.»

Bambanzu bakapa kabye Yeso

¹⁸ Niyo Yeso amina ambaza ka bambanzu akungulini, ukpamya ndi babibya kaki be bazabi kusyaku wa ibombu. ¹⁹ Kuwa wa, muwonisilo bemoti wa mutuu akpudoku ndi Yeso, abikya be: «Muwonisilo! Imi, nabibya pa yasi ku winda ndeke mino.» ²⁰ Yeso asikisya ndi be: «Banzio ba na mabaga, bombu ba na banda bu. Luki limoti, Mika-mambanzu kegua na pa yakanga na yakimumbiso.» ²¹ Kumbuso yi, bemoti luga ka babibya kaki abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, isilya mbeyi ngbingo kainda kalumba baba.» ²² Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Iwe, ibyeku! Husa bamanda, bolumbi bamanda kabu.»

Yeso opomilyini mbumbo yapu
(Maliko 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Kuwa wa, Yeso adaka ndi ka ingbolo yidingi, pa imoti na babibya kaki, бага ndi. ²⁴ Ko ngbingo bemoti, mbumbo yapu apunga ndi kovivo kugu wa ibombu. Mubaka a ndi buwobi kotikyo ingbolo yidingi. Luki limoti, Yeso a ndi ni ololini bipe. ²⁵ Kuwa wa, babibya bisisila ndi kazuzukiso, babikya be: «Tihukusanu baka, Mombukwono-dosu! Tanolumwogo!» ²⁶ Yeso usikisya ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino kabanga? Eze, ma na baya yikedel!» Kuwa wa, amaga ndi, apamilya mbumbo na libo la ibombu. Pa aka ndi linganu biwo. ²⁷ Baluku bo bombombaya ndi kugbe, bimusa be: «Mutu tino piye mu? Gutugu mbumbo yapu no libo akamukana!»

Yeso uhukusini batu ba mabengi ma bunye baba
(Maliko 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ngbingo yi ninu Yeso bazaba ndi mino, bosila ndi ka Bagelasi*. Ku beyo, batu baba nibo ba ndi na mabengi ma bunye bopupoku ndi ka bekunde, basilya ndi Yeso. Batu bi nibo ba ndi budiya kugbe, gutugu mambanzu bemoti aka kikapandagigu ndi kabye ko pisi yi niyo. ²⁹ Bapunga kuwa ndi kapamikanaga be: «Miko-Kunzi, nilo kusu na ibunu opukogi buni? Woduku katigyogyiso kambwa ngbingo kaitulyana?» ³⁰ Ka kpoko wa, ambaza mudingi ka bangaya a ndi kalyalya. ³¹ Kuwa wa, mabengi ma bunye mo itatanaga ndi na Yeso be: «Kika ni watikpomyini, titikanu baka ka ambaza ka bangaya nimuna ku.» ³² Yeso abikya ndi be: «Wogoni!» Mabengi ma bunye mi nimo opupo kuwa ndi, ogulyo ka bangaya. Ko ngbingo bemoti, ambaza wasi ka bangaya yi ninu okpililoku ndi katukya ka ngupa, idikita ka ibombu bikudumu, olumwaga ndi.

³³ Niyo bobubulyo ka bangaya bina beyo, бага ndi mbangu ka gudfu, katambulaga masi nimo igyonosa ndi mo, na nilo usilya ndi batu baba bi nibo ba ndi na mabengi ma bunye bo. ³⁴ Kuwa wa, bambanzu basi ba gudfu binda ndi ku Yeso a ndi mino. Niyo bamina, bitatanaga ndi na iyi be opupi ku kabu.

9

Yeso ahukusini zegesi
(Maliko 2:1-12; Luka 5:17-26)

8:17 8:17 Wanda ka Isaya 53:4. * **8:28** 8:28 Gelasi: A ndi gudfu ka batu nibo bakegu Bayuda. A ndi ka bakilometele banda tekebe miso ya Zebu na ya ibombu Genezaleti ikani ya Galilaya.

¹ Yeso adaka ndi ka ingbolo yidingi, azaba bata ibombu, aga ka Kapelenaumu ka gudfu yi nino ikaga ndi mino. ² Ku beyo, badulyoku ndi na zegesi wakanga ka kalagba. Niyoye Yeso ina baya ka batu bi nibo, abikya zegesi no be: «Mikami! Wigwi limbengi! Nupilyini bunye kaku.» ³ Kuwa wa, bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti babikya ndi luga kabu be: «Mutu yi nima akatumbwa Kunzi!»

⁴ Luki limoti, Yeso andunga ndi tamanaga kabu. Umuusa kuwa ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino na tamanaga yanye beyo?» ⁵ Iki yo a yopoli kugbe, kabikya be: «Nupilyini bunye kaku», ikani kabikya be: «Wamaga, wakpakyana?» ⁶ Imi, nakapa ambe wiboni binza be Mika-Mumbanzu a no ngu yipilya bunye kunu ka obili.» Kuwa wa, Yeso abikya ndi zegesi no be: «Wamaga! Wawa kalagba kaku, wiga ku kaku.» ⁷ Aluku no amaga ndi, iga ku kaki. ⁸ Ngbingo yi nino bambaza ka bambanzu bina ndi mino beyo, bombombaya ndi kugbe. Babibiso Kunzi nino upa bambanzu inguo yo ngu yi niyi.

Yeso amokini Matayo

(Maliko 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kakitaga, amina ndi aluku bemoti nino ina ndi be Matayo wakiko ka bilo yilipisa manzanza. Kuwa wa, Yeso abikya ndi be: «Matayo! Ibyeku!» Matayo amaga ndi, apunga kabibya. ¹⁰ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kalyalya ku ka Matayo. Ku beyo, bandombe ba manzanza budingi na batu ba bunye bodoku kaiko, na kalyalya pa imoti na Yeso na babibya kaki. ¹¹ Ngbingo yi nino Bafalisayo bina ndi mino beyo, bumuusa kuwa babibya ka Yeso be: «Ko bulya iki yo muwonisilo kunu akalyalya pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?» ¹² Niyoye Yeso ukana beyo, ubikya be: «Batu bapupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu. ¹³ Windoni mbeyi katamanaga kugu wa isi ya munzina mi nima: «Imi, nakagu kapa be iponi apee, luki limoti, nakapa ambe huminyiyogoni bambanzu kumbu.» A beyo, nakodokugu kaukisa batu bongbingbili, luki limoti, nibo banye.»

Yeso akanzina ko bulyo yiginyo malili ko ngbingo

(Maliko 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Kuwa wa, babibya ka Yuani-Mubatizai bakpudfoku ndi Yeso, bamuusa be: «Ibusu na Bafalisayo toginyagatu malili ko ngbingo. Ko bulya iki yo babibya kaku bakoginyogigu ibu mino?» ¹⁵ Yeso usikisya ndi be: «Makasima be hawai-daki mombukwono dumo wo vononi bakwanana kalya kumbu ngbingo yi nino ba mbeyi mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! Luki limoti, ikatu ndeke na lisyeli nilo batumbo mino mbunya muko luga kabu. Ka lisyeli li nilo, boginyatu ndeke malili ko ngbingo.

¹⁶ Mumbanzu gutugu bemoti aka kodikogigu inzanza na panga ya kutuko kwambiya. Kagya beyo, panga yambiya anuwatu inzanza, ngala ahumana bata kugbe.

¹⁷ Na bakabungwagigu goni vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta bamanya bayibangbalaga. Bakagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, bambike ulikaga, vinya agbo wasi. Luki limoti, badukogo vinya wambiya ka bambike bayambiya goni. Kuwa wa, makpumuuka nimo masi ibuulyogo binza.»

Yeso ahukusini muko, abililiso musika

(Maliko 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Ngbingo yi ninɔ Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka na bambanzu bi nifo, ngama bemoti adulyoku ndi. Ngama yi ninɔ obuna ndi moli kambwa kaki, abikya be: «Mikami musika yi apunya kosisa limbengi mbiya wanu. Gutugu beyo, dokuno baka, wabisilyo maboku kye inisoni bata na obili.»
¹⁹ Kuwa wa, Yeso amaga ndi, abye ngama no pa imoti na babibya kaki.

²⁰ Ku beyo, a ndi na muka bemoti ninɔ bangu apupaga ndi ka byanga tekede na bifa. Muko yi ninɔ odoku ndi kumbuso ka Yeso, avila ma ma kutuko kaki. ²¹ A beyo, a ndi katamanaga be: «Nakavila gutugu kutuko kaki aka, nahukatu.» ²² Niyo Yeso ikwe kumbuso, amina ndi muko yi ninɔ, abikya kuwa be: «Mikami, wigwi limbengi! Baya kaku uhukusini.» Wa aka wa, muko yi ninɔ ahuka ndi.

²³ Kumbuso yi, Yeso osila ndi ka ndabu ka ngama yi ninɔ. Ku beyo, utakanya ndi bambanzu ni banimbila mambu ma kukwaku, batu bagogo ni banagama. ²⁴ Kuwa wa, Yeso abikya ndi be: «Puponi wanu! Musika yi nima kegumu mukwo! Luki limoti, a ka toto!» Ngbingo yi ninɔ bambanzu bukana mina beyo, fatiba ndi bikyaaa. ²⁵ Gutugu beyo, bopupa ndi. Kuwa wa, Yeso ogulya ndi ka ndabu ya kuso, agwi musika ninɔ ka kubokoko. Wa aka wa, musika no amaga ndi. ²⁶ Mongoni mi nimo adfa ndi kugbe ka mugi masi.

Yeso uhukusini batu bo kolobu ya mamomo baba

²⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso atukya ndi mino wa, batu bo bokolobu ya mamomo baba bapunga ndi kabye. Batu bi nifo ba ndi kapamikanaga be: «Hiii, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!» ²⁸ Ngbingo yi ninɔ Yeso ingyo mina ka ndabu, batu ba bokolobu ya mamomo bi nifo bakpudoku ndi. Umuusa kuwa ndi be: «Matu na baya be nakwananatu kagya likpamako li nilo?» Basikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu.»
²⁹ Kuwa wa, Yeso avilaga ndi miso, abikya be: «Igyonosi na ibunu mudongoni beyo baya kunu o mino.» ³⁰ Misa kabu oukwikana ndi. Yeso ugbityaga ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kibonitogu.» ³¹ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ aka no bopupa ndi mina wa, bapunga ndi kowowiso mongoni kugu ka Yeso ka mugi mi nimo masi.

Yeso ahukusini bobo

³² Ngbingo yi ninɔ baluku baba bi nifo baga ndi mino, badulyoku ndi Yeso na bobo. Bobo yi ninɔ a ndi ni limbengi la bunye andungulyogini.
³³ Yeso okpumya ndi limbengi la bunye li nilo, bobo apunga kanzina. Bambaza ka bambanzu bombombaya ndi kugbe, babikya be: «Kuso wa mugi masi ma Izaleli, takaninigu ndeke inguo ya likpamaka li nili!» ³⁴ Luki limoti, Bafalisayo babikya ndi be: «Ngama ka mambengi ma bunye no apaga ngu kokpumyo mambengi ma bunye!»

Yeso a no kumbu ka bambanzu

³⁵ Yeso a ndi kolingyo bagudu no giyo yasi, anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anubikyaga bambanzu Mongoni Manza ma Bungama. Anohukusa bokolobu bayasi na buru ba nzayi dididi.
³⁶ Ngbingo yi ninɔ Yeso ina ndi mina bambaza ka bambanzu, ukwilya ndi kumbu. Ba ndi kaigyogyiso, bupini bidapada mudongoni abe bakondolo nifo bakegu na mububulyo. ³⁷ Kuwa wa, abikya ndi babibya kaki be: «Masolo a mudingi, luki limoti, bagya-ligubo ba barked. ³⁸ Yeki a beyo, mubikyoni neki Mombukwona tiko ambe utikiku bagya-ligubo fudingi kanyo masolo kaki.»

10

*Yeso na batutumbwa kaki tekebe na baba
(Maliko 3:13-19; 6:7-13; Luka 6:12-16; 9:1-6)*

¹ Yeso umaka ndi babibya kaki tekebe na baba. Upá kúwa ndi ngu yikpumya mambengi ma bunye, yihukuso bokolobu bayasi na buru ba nzuyi dididi. ² Mino ka batutumbwa bi ndi nima: mutú wa mambwa ni Simoni (nino bamakaga ndi goni be Petele) na mamaki beyo ka Andilia, Yakobo mika Zebedayo, na mamaki beyo ka Yuani, ³ kumbuso yi, Filipi, Batulumei, Tuma, Matayo nino a ndi ndombe wa manzanza, Yakobo mika Alufayo, Tadei, ⁴ Simoni nino a ndi goni bemoti ka lidu ka batú bi nibo ba ndi kakisa kulikanaga, se kúwa Yuda Isikalioti nino agaba ndi Yeso.

*Yeso utikini batutumbwa tekebe na baba
(Maliko 6:7-13; Luka 9:1-6)*

⁵ Kúwa wa, Yeso utika ndi batutumbwa tekebe na baba bi nibo, upá ndi mutú be: «Makindonitogu ka batú nibo bakegu Bayuda na makingyonitogu ka bagudu ka Basamalia. ⁶ Luki limoti, windoni ka Bezaleli aka. A beyo, ibu ba mudongoni abe bakondolo nibo bobungogoni ndi. ⁷ Ko pisi, ubikyogoni bambanzu be: «Bungama ba kugu wa lisyé atikpudiniku!» ⁸ Huhukusoni batú ba bokolobu, mubililiso bamanda, huhukusoni bakesu-kesu, mokpumya mambengi ma bunye. Bamupá ndi payaya, ibunu, hupóni neki goni bengeni payaya aka. ⁹ Kusó wa fuku kunu makovonitogu gutugu olo aka, ikani buyi, ikani bangweyi baya ligabu lapu. ¹⁰ Makuvonitogu bakugba ka ligundu, ikani botu bayiba, ikani bekpaku, ikani mudukpo. A beyo, mugya-ligubo okwononi na malili kaki.

¹¹ Ngbingo yi nino mogulyaga banu mino ka gudu ikani ka mugi mimoti bene, mukisoni mutú nino akwanana kamutilya. Wikoni ku kaki aka kadwe ko ngbingo yi nino mopupa ndeke mino. ¹² Niyo mogulyaga banu mino ka ndabu, uusogoni banu be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!»* ¹³ Kika ni batú ba ndabu yi niyo bamutilyini, maziyo mi nimo asikana wa. Luki limoti, kika ni bakamutilyigu, midukulo kambwa na maziyo mi nimo. ¹⁴ Kika ni bakamutilyigu na bakamumukonigu ka ndabu imoti bene ikani ka gudu, puponi wa, mibumaga libungu la magu kunu. ¹⁵ A lingunu, nakamubikya ambe, ka lisyé liko ngbanga, batú ba gudu yi nino bigyogyisa ndeke kugbe kaukitaga batú ba Sodomu na Gomolo.»

*Babibya bigyogyisatu banu
(Maliko 13:9-13; Luka 21:12-17)*

¹⁶ «Hukononi! Imi, namutiki mudongoni abe bakondolo luga ka bosukopi. Yeki a beyo, wikoni neki bakiminya abe banzuka na bitombiii abe bonzuwo. ¹⁷ Wibuulyonito, kye bambanzu bamulikisagatu ndeke ko bongbongu, bamutina pimbo ka bandabu kabu baya malumba. ¹⁸ Bindagatu ndeke na ibunu kambwa ka bangama ba bewili na kambwa ka bangama bakpukpu ko bulya kami. Kúwa wa, mika ndeke bademu kami kambwa kabu na kambwa ka batú nibo bakegu Bayuda. ¹⁹ Luki limoti, ngbingo yi nino bamusilisaga ndeke mina kambwa kabu, makig-bomisonitogu bamu be tanzina se piye bu? Ikani be tabikya se piye iki? Iyo, ko ngbingo yi nino aka no, Kunzi amupatu nilo mabikya. ²⁰ A beyo, kegu ibunu bo manzina ndeke, luki limoti, Limbengi ka Obonu lo anzinaga ndeke kusó kunu.

* **10:12** 10:12 Yuuso ka Bayuda a ndi beyo

²¹ Ko ngbingo yi ninɔ, mumbanzu agabaga ndeke mamaki bikpe ka kukwaku, baba agya mikaki begyo. Bomiki buitilya ndeke babukuta kabu, bumwisiso. ²² Bambanzu basi bamumuya ndeke ko bulya lino kami. Luki limoti, mutu yi ninɔ okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso. ²³ Bakamugyagya ndeke ka gudɔ bemoti bene, mapikita ka ninɔ wago. A lingunu, nakamubikya ambe, makamagu kolingyo giyo yasi ya Izaleli ni Mika-Mumbanzu kanodukugu.

²⁴ Miki wa ikɔlo kakitagigu muwonisilo kaki. Na musunzu kakitagigu mombukwana-daki. ²⁵ Okwononi miki wa ikɔlo iki mudɔngoni abe muwonisilo kaki, bosunzu abe mombukwana-daki. Kika mbeyi ni bamokini ngama wa livananza be Belizebuli, angenengene kɔwa batu ba livananza la ndabu kaki aka!»

Ninɔ okwononi kabanga

(Luka 12:2-9)

²⁶ «Yeki a beyo, makubongonitogu bambanzu. A beyo, masi nimo a makisuma, inisanatu ka bungbanganya, masi nimo a ko dikidi, imibisikosatu ndeke. ²⁷ Masi nimo nakamubikya ko biti, bikyoni ka bungbanganya. Masi nimo bakamubikya ka bepisi-pisi, kuwoni ndeke ka bakugbondo. ²⁸ Makubongonitogu batu nibo bakwanana kamwo nzuyi aka ni bakomwigu limbengi. Luki limoti, muhongoni Kunzi ninɔ akwanana iyi kamwo nzuyi na limbengi pa imoti ko buku ba benze na benze. ²⁹⁻³¹ Ambe, bakugabagigu mbeyi bakoyokodɔ baba ka ambuma bemoti aka? Luki limoti, gutugu bemoti kabu kakwananigu kogwoku wasi ni Obonu kopagu. Makobongonitogu, ibunu, ma na izangiya kakitaga bakoyokodɔ budingi! Gutugu tukatu ta bamu kunu aka, Kunzi iba isabu yi yasi.

³² Mutu wasi kebinikyana kambwa ka bambanzu, imi, nabinikyana ndeke begyo ko misa ka Baba ninɔ a kugu wa lisyɛ. ³³ Luki limoti, mumbazu kemanganya ko misa ka bambanzu, imi, namanganya ndeke begyo ko misa ka Baba ninɔ a kugu wa lisyɛ.»

Yeso akabikya be bambanzu bigbananagatu

(Luka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Makosimonitogu be nodoku ndi kapá maziyo ka obili. Nakodokugu kapá maziyo, luki limoti nodoku ndi kaudwonosa bambanzu luga kabu. ³⁵ A beyo, nodoku ndi kagbonoso miki na abaki, kagbonosa musika na amaki, kagbonosa muzozyo na titaki. ³⁶ Bomuyonisa ka mumbanzu bopupaga ndeke ka ndabu kaki aka.

³⁷ Mutu wasi ninɔ apaga abaki ikani amaki kekitaga imi, iyi, kokwononigu kebibya. Ninɔ apaga mikaki muluku yi ikani ninɔ musika yi kekitaga imi, kokwononigu goni kebibya. ³⁸ Mutu ninɔ kanobinikigu musalaba kaki kebibya, kakwananigu kaika mubibya kami. ³⁹ A beyo, mumbanzu kapa kahukuso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, ninɔ abunguso ko bulya kami, inisanatu ndeke bata na iyi.»

Bambanzu nibo bakamutilya, baketilya imi bikpe

(Maliko 9:41)

⁴⁰ «Kika ni mumbanzu amutilyini, etilyi imi. Ninɔ etilyi, atilyi ninɔ etikoku ndi. ⁴¹ Kika ni mumbanzu atilyini mugyalandu kye a mugyalandu, bakalya ndeke mutu yi ninɔ mudɔngoni abe mugyalandu. Kika ni atilyini mumbanzu wongbingbili kambwa ko Kunzi, kye a wongbingbili, bakalya ndeke mudɔngoni abe mutu wongbingbili goni. ⁴² A lingunu, nakamubikya

ambe, mumbanzu kapá gutugu koro wo libo lade aka ka bemoti ka bomiki nibana kye ika kani a mubibya kami, mutu yi nino inisanatu ndeke na mukalya kaki.»

11

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mino kapá babibya kaki tekede na baba mutuu, atukya ndi wa. Aga kawa ndi ka bagudu ba Galilaya kautiwa bambanzu na kaubikyaga Mongoni Manza ko Kunzi.

*Yuani-Mubatizai utikini batutumbwa ka ka Yeso
(Luka 7:18-35)*

² Ngbingo yi nino Yuani-Mubatizai a ndi mino ka boloko, ukana ndi mongoni ma mogubo nimo Kilisito a ndi kagya. Kawa wa, utika babibya kaki kamuusoku be: ³ «Ambe, iwe ni mutu yi nino akodoku, ikani takwanana kabunda wagogo?» ⁴ Yeso usikisya ndi be: «Widoni katumbulyaga Yuani likrumuka nilo makaukana na nilo makaina: ⁵ batu ba bokolobu baya mamomo bakaina bata, nibo ba mutingbi bakakpakyana ngbingbili, bakebu-kebu boukini, baaduka bakaukana, bamanda akozuzuko na batu ba payaya bakaukana Mongoni Manza. ⁶ Igyagya ka mutu nino kupigu ndeke kebiba ka baya!»

*Yeso akanzina ko bulyo ka Yuani-Mubatizai
(Luka 7:18-35)*

⁷ Ngbingo yi nino babibya ka Yuani bopupa ndi mino, Yeso apunga ndi kanzilya ambaza ka bambanzu ko bulya ka Yuani, anabikya be: «Minda ndi kaina iki ka isa? Ligugu nilo a ndi kodimbo na muvivi? Kali! ⁸ Ambe, minda ndi kaina iki? Mumbanzu bemoti wakimokisyaga yanzanza? Luki limoti nibo bimokisyaga botu baya ligabu lapu bikaga ka bandabu ka bangama. ⁹ Minda se kawa ndi kaina iki? Mugyalandu bemoti? Iyo, nakamubikya ambe akitogito mugyalandu. ¹⁰ A beyo, Yuani a nino Mobiso Motu ikpikaga kugu kaki be:

«Imi, natika banu atutumbwa kami kambwa kaku,
kaubungusilyaga pisi.»

¹¹ A lingunu, nakamubikya ambe, kugu na mumbanzu nino ibukuta na muko, nino a mudingi kakitaga Yuani-Mubatizai. Luki limoti, nino a mukede kuge ka Bungama ba kugu wa lisyé a mudingi kakitaga iyi.

¹² Katukya ka masye ka Yuani-Mubatizai kadwe na lisyé li nili, bambanzu bakobumonisa bungama ba kugu wa lisyé. Na batu bo gilito bakakisa kava ko ngu. ¹³ A beyo, bogyalandu basi na mutuu ka Musa banzina ndi na bugyalandu kugu wa Bungama kadwe ko ngbingo ka Yuani. ¹⁴ Na makapa kabailya, Yuani ni mugyalandu fliya nino akwanana ndi kodoku. ¹⁵ Nino a na motili, ukanito!

¹⁶ Nakwanana piye kaukingyasa batu ba lisyé li nili na beki? Ba mudongoni abe ba wani? Ba mudongoni abe bomiki bi nibo ba bakikaga ka pa yangba, banutubilaga bengeni be:

¹⁷ «Tamungbotilyi bi byembi,
ni makobinigu!

Tamumbibilyi bi mambu ma idumasu,
ni makogomigu begoyo!»

¹⁸ A beyo, niyo Yuani odoku ndi, kalyalyagigu ndi ikani komwo luki. Bambanzu bapunga ndi kabikya be: «A na limbengi la bunye.» ¹⁹ Niyo kawa Mika-mumbanzu odoku, analyalya, anomwo, bapunga ndi kabikya

be: «Mundoni aluku wa musasa yi nimuna, akalyalya na kamwa vinya pa imoti na bandombe ba manzanza na batu ba bunye!» Luki limoti, yimibo ko Kunzi inisononi pisi ka mogubo nimo agyaga ndi.»

*Yeso akanzina ko bulya bagudu nibo amuyaga kabinikyana
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaunyakilya batu ba bagudu nibo agya ndi mina makrumuka mumbanga-mbanga mudingi. A beyo, ibu batu bi nibo bakegu ndi kapa kayikoso obili kabu. Kuwa wa, apunga ndi kautiwa be: ²¹ «Kumbu kaku, gudu wa Kolazini! Kumbu kaku gudu wa Betesaida! Makrumuka mumbanga-mbanga nimo igyonosa ndi ku kunu kigyonosa ndi ka Tilo na Sidona, iba katukya ka bundeli, batu bi bowonisiloni ndi kumbu kabu, bimokisya botu baya lilebu, fibubisa nzayi na libu bitu, boikono. ²² Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyε liko ngbanga, yigyogyisa kunu ika ndeke yapu kugbe kakitaga batu ba Tilo na nibo ba Sidona!

²³ Se kuwa ibunu batu ba Kapelenaumu, makasima be Kunzi amudokisatu banu kadwe kugu wa lisyε? Makotomononitogu gutugu iki yi ikede aka! Amusisa ndeke kadwe ka babili. A beyo, makrumuka mumbanga-mbanga nimo igyonosa ndi ku kaku, kigyonosa ndi ka Sodoma, iba gudu yi nino atu mbeyi bata aka kadwe na lisyε li nili. ²⁴ Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyε liko ngbanga, yigyogyisa ya Sodoma kikigu ndeke yapu kugbe kakitaga niyo kaku!»

*Yeso akamibikoso Abaki
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Ko ngbingo yi nino, Yeso abikya ndi be: «Baba ooo, Mombukwana masi nimo a kugu wa lisyε na nimo kunu ka litombu, nubibisini kye uwonisiloni batu nibo bakibigu luki makrumuka mumbanga-mbanga nimo usumilya ndi batu ba yimibo na nibo ba akili. ²⁶ Iyo Ba, a beyo kye wabailya ndi beyo.

²⁷ Baba eponi makrumuka masi. Gutugu mutu bemoti kamibigu Miki kiki asi Baba aka, na gutugu mumbanzu bemoti aka kibigu be Baba ni wani kiki asi Miki aka, na se kuwa nibo Miki akapa kaumibiso.

²⁸ Doniku ku kami! Ibonu basi nibo ma bakupo na likumbogi liti, imi, namumumbisatu. ²⁹ Wikoni bakitulya kabinika likumbogi na kabye mutuu kami. A beyo, imi, na wotombiii na na limbengi la kisiso. Namuyukumisatu. ³⁰ Likumbogi kami a lanza na buti bi a bipoli.»

12

*Yeso ni Mombukwana Lisyε la kimumbiso
(Maliko 2:23-28; Luka 6:1-5)*

¹ Kumbuso wo ngbinga mukede, Yeso a ndi kakitaga ka botiko baya nganu ka lisyε la kimumbiso. Babibya kaki bimukana ndi nza, bapunga kuwa kakogo bekaza baya nganu, banalya. ² Niyo Bafalisayo bina beyo, babikya Yeso be: «Wina! Babibya kaku bakagya likrumuka nilo bapakya kagya ka lisyε la kimumbiso!» ³ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Ambe, makonotongulogigu ndi ibunu likrumuka nilo ngama Daudi agya ndi, ngbingo yi nino bimukana ndi mino nza pa imoti na bawai-daki? ⁴ Ingya ndi ka Ndabu ko Kunzi pa imoti na bawai-daki, balya ndi mukati nino ba ndi ni bapini Kunzi. Wina se, mutuu kakpamyagu ndi be balyagi kiki ni bokumu aka.

⁵ Ambe, makanotongulogigu ndi goni ka mutuu ka Musa? Masye ma kimumbiso, bokumu nibo bagyaga ligubo ka Ndaɓu ko Kunzi, bakpakyana kunzi wa mutuu. Iɓa bakikogigu kaiba be bagyaga bunye! ⁶ Luki limoti, nakamubikya ambe, wanu atu na mboku wa izangiya kakitaga Ndaɓu ko Kunzi! ⁷ Ibunu, makibo bi ka linguna isi ya Mobiso Motu mi nima: «Imi, nakegu kapa be iponi aɓeɓe, luki limoti, huminyilyogoni bambanzu kumbu,» makakwananigu bi kamakya batu nibo bakogyigu bunye ka makombu. ⁸ A beyo, Mika-mambanzu no a Mombukwana Lisyɛ la kimumbiso.»

*Yeso ahukusini mambanzu wa kubokuko kukwo
(Maliko 3:1-6; Luka 6:6-11)*

⁹ Kɔwa wa, Yeso atukya ndi ka pa yi niyo, ogulya ndi ka ndaɓu ya malumba ka Bayuda. ¹⁰ Ku beyo, a ndi na mutɔ bɛmoti wa kubokuko kukwo. Bambanzu bɛmoti-bɛmoti nibo ɓa ndi goni ku beyo ɓa ndi kapa kasungulya Yeso. Kɔwa wa, ɓamuusa ndi be: «Mutuu atikpamyagatu be tahukusi mambanzu ka Lisyɛ la kimumbiso?» ¹¹ Yeso usikisya ndi be: «Kika ni bɛmoti kunu a na kondolo bɛmoti aka, kondolo yi ninɔ ogwa ka libye ka Lisyɛ la kimumbiso, kanyugu ka lisyɛ li nilo aka lo? ¹² Eɛɛ! A beyo, mambanzu no a na izangiya kugbe kakitaga kondolo! Yeki a beyo, mutuu akatikpamyɛ be tiki tanagyaga bunza ka Lisyɛ la kimumbiso.» ¹³ Kɔwa wa, Yeso abikya ndi aluku no be: «Nana kubokuko.» Anana ndi, kubokuko kwi nikwo iita ndi mudongoni aɓe kwagogo. ¹⁴ Bafalisayo ɓamumukana ndi, ɓaga kagya dikidi kakisa pisi tina yo ɓamwisiso mina Yeso.

Yeso ni mugya-ligubo ninɔ Kunzi apunaga ndi

¹⁵ Niyo Yeso ukana be Bafalisayo bogoni kagyilya dikidi, opupa ndi wa. Bambaza bakpaku ka bambanzu ɓabiɓya ndi. Uhukusa ndi batɔ ɓa bokolobu basi. ¹⁶ Ugbiyaga ndi bikpokuɓe be bakanyonitogu mugongu kunzi. ¹⁷ Igyonosa ndi beyo kye itulyani likpumuka nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be:

¹⁸ «Muminoni mugya-ligubo kami, ninɔ napunaga ndi, a mikami mupaka. Napaga kugbe.

Nobisa ndeke Limbengi kami kugu kaki.

Uɓikyaga ndeke mababa ka bambanzu likpumuka kami longbingbili.

¹⁹ Kasaanigu ndeke na bambanzu ikani kamakya ipambu.

Na bakukanigu ndeke liyu kaki ko ɓopisi.

²⁰ Kobunigu ndeke ligugu nilo liyiga, kolimigu ndeke itambi niyo akofunguwo.

Agyaga ndeke beyo,

kadwe ku kwa ku bungbingbili inisa ndeke mina ka ɓapa bayasi.

²¹ Mababa obisa ndeke mutamanagi kabu ko lino kaki.»

*Babikyini Yeso be akagya ligubo no ngu ka Belizebuli
(Maliko 3:20-30; Luka 11:14-23)*

²² Kɔwa wa, ɓadulyoku ndi Yeso na mutɔ ninɔ a ndi na limbengi la bunye, no kolobu ya mamomo, a ndi goni ɓobo. Yeso ahukusa ndi, apunga ndi kanzina na kaina. ²³ Bambaza ka bambanzu basi bombombaya ndi kugbe. Iɓu aka ndi be: «Kegu mbeyi Mika ngama Daudi mu?»

²⁴ Ngbingo yi ninɔ Bafalisayo ɓukana mina beyo, ɓabikya ndi be: «Aluku yi nima akokpuma mambengi ma bunye ko ngu ka Belizebuli, ngama ka ɓomuyoniso!»

²⁵ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu, ubikya kuwa ndi be: «Livananza la bungama bumoti kapunga kaigbanana luga yi, iba bungama bi nibo osyini. Bambanzu ba gudu bemoti ikani ndabu yimoti bakigbanana, gudu yi nino ikani ndabu yi niyo omisikanatu. ²⁶ Kika ni Abili akakpumya Abili-daki, akaibumoniso iyi mombukwana-daki yi bikpe. Bungama kaki akwanana kuwa kaidukulaga kaamaga liki? ²⁷ Kika ni imi nakokpumyo mambengi ma banye no ngu ka Belizebuli, bomikunu, ba kuwa ibu kokpumyo no ngu ka wani? Kinili, ibunu bamombukwana-donu bi bo mika ndeke bazoz. ²⁸ A beyo, imi nakokpumya mambengi ma banye no ngu ya Limbengi ko Kunzi. Niyo akowonisilo be Bungama ko Kunzi odunuku luga kunu.

²⁹ Kegu na mumbanzu nino akwanana kogulya ka ndabu ko tutungyo katupa lingama kaki ni kanakondigu mbeyi. Luki limoti, kika se kuwa ni akondini, akwanana kagya beyo! ³⁰ Mutu nino kegu pa imoti na imi, a mumuyoniso kami. Mutu nino kegu kamumula pa imoti na imi, a komisyo. ³¹ Kinili nakamubikya ambe, bakwananatu kapilya bambanzu banye, na mosikoni masi nimo basikaga Kunzi. Luki limoti, bakakwananigu ndeke kapilya mumbanzu nino asiki Limbengi-Lotu. ³² Mutu wasi nino akanzina yanyenye ko bulya ko Mika-mumbanzu, inisatu na mapilya. Luki limoti, nino anzinaga yanyenye ko bulya Limbengi-Lotu, bakapilyigu ndeke ka obili yi nima ikani ka nino akodoku.»

*Bibogo sibukuso ko bumo yi
(Luka 6:43-45)*

³³ «Kika ni sibukuso a sanza, bumo yi ika yanza goni. Kika ni a sanye, bumo yi ika begayo. A beyo, bibaga sibukuso ko bumo yi. ³⁴ Livananza ka banzuka! Makwanana piye kabikya makpumuka manzanza liki, ni ma banye? A beyo, munoku opupisaga nimo ikaga mutumo ka limbengi ka mumbanzu! ³⁵ Mutu wanza agyaga makpumuka manzanza nimo opupaga ka limbengi kaki lanza. Mutu wanye opupisaga makpumuka manyenye nimo opupaga ka limbengi kaki lanye. ³⁶ Nakamubikya bingbanganya ambe, ka lisyelikombu, bambanzu batumbulaga ndeke makpumuka ma payaya masi nimo opupaga ndi ka noku kabu. ³⁷ A beyo, muhukuso ikani kukwaku kaku inisana ndeke kabyenene na munzina kaku.»

*Bambanzu bakakunga Yeso be ugiyi likpumuka limbanga
(Maliko 8:11-12; Luka 11:29-32)*

³⁸ Kuwa wa, bemoti-bemoti luga ka Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu, babikya ndi Yeso be: «Muwonisilo! Takapa be tiwoniso likingyosi.»

³⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ibunu batu ba lisyeli nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be bamuwonisi likingyosi. Luki limoti, makinigu ndeke bata likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona. ⁴⁰ Begayo, Yona agya ndi mino masye masaa, biti na lisyeli ka mama ka musu mudingi, Mika-Mumbanzu agya ndeke iyi masye masaa begayo, biti na lisyeli ka mbuku. ⁴¹ Ka lisyelikombu, batu ba Ninawe bamanana ndeke ka mudongo bigwo kausungulya batu ba lisyeli nili! Kye bagomosyanatu ndi ibu obili kabu ngbingo yi nino bamukana ndi mino Yona. Wina se wanu a na mutu mudingi kakitaga Yona!

⁴² Ka lisyelikombu, ngama muko yi nino otukyoku ndi byi ka gudu wa Siba kodoku kaukana munzina ma yimibo ka ngama Solomono amaga

ndeke kambwa ka batu ba lisyε li nili kausungulya! Winoni se, wanu, a na mutu mudingi kakitaga Solomono.»

Limbengi la bunye amigilyini mumbanzu
(Luka 11:24-26)

⁴³ «Limbengi la bunye kapupa mumbanzu, aga kolingyo bapa ka besa filelele. Akisa pa ya kimumbiso, luki limoti ni kinigu, ⁴⁴ ilu aka be: «Nakaiga ka ndabu kami, ku nopupiku bi mino.» Niyu iga bata, atakanya bikpo, yikpaga bingu na yibungusya binza. ⁴⁵ Aga kuwa kava mambengi ma bunye magogo madia na ika nimo manyenyε kakitaga iyi, bogulyo, bilikisyo wa. Ubili ka mutu yi nino ika kuwa wanyε kakitaga wa a ndi mino kambwa. Ika ndeke mudongoni beyo ka batu ba livanza lanyε li nili.»

Ba iki bo ba bamamaki Yeso?
(Maliko 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi bata mina kanzina aka na bambaza ka bambanzu bi nibo, amaki na bamamaki ba ndi bakamagaga kunzi. Ibu, ba ndi kapa kanzina na iyi. ⁴⁷ Mutu bemoti abikya kuwa ndi be: «Wikwe! Amaku na bamamaku ba bakamagaga kunzi. Bakapa kanzina na iwe.» ⁴⁸ Yeso asikisya ndi aluku no be: «Mama ni wani? Bomika-mama ni ba iki?» ⁴⁹ Kumbuso yi, wanya ndi babibya kaki na kubokuko, abikya be: «Huminoni! Mama na bomika-mama niba! ⁵⁰ A beyo, mutu wasi nino agyaga sipananiso ka Baba nino a kugu wa lisyε, iyi ni mama, mika-mama muluku yi ikani musali kami.»

13

Lizuni ka mukukuna
(Maliko 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Ka lisyε li nilo, Yeso opupa ndi ka ndabu, ikoku ndi ka kpolo wo liba lidingi. ² Ku beyo, bambaza bakpuku kuge ka bambanzu bakungula ndi bikululu. Kinili, adaka ndi, ika ka ingbolo yidingi. Bambaza bi nibo basikana ndi bakamanana kubi.

³ Kuwa wa, Yeso unzinilya ndi makpumu mudingi bindi pisi ka mozuni. Iyi aka ndi na ibu be: «Lisyε limoti, aluku bemoti inda ndi kakuna mupanga. ⁴ Niyu a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bombu bodoku ndi, balya. ⁵ Masolo magogo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegu ndi na litombu lakpu. Nimo, abaka ndi bigala-gala litombu kegu ndi lakpu wa. ⁶ Luki limoti, niyo moni osumbo, awisiya, umilaga kye lyo yi kigwinanagu ndi binza ka litombu. ⁷ Masolo magogo anyukaga ndi ko kpokiki. Kpokiki abaka ndi, akandaga bikpeki-kpeki ni kopingigu. ⁸ Luki limoti, nimo anyukaga ndi ka litombu la dabo, abukuta biyuyuy. Litino limoti abukutaga ndi bumo miya, lagogo batekebe madia na lagogo bata batekebe basaa.» ⁹ Yeso opipila kuwa ndi be: «Nino a na motili, ukanito!»

Ko bulya iki yo Yeso anzinaga ndi mino na mozuni?
(Maliko 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Kuwa wa, babibya ka Yeso bakpufoku ndi, bamuusa be: «Ko bulya iki yo wo mina kaunzinilya bambanzu bi niba na mozuni aka?» ¹¹ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama ba kugu wa lisyε. Luki limoti, kegu beyo ka batu bagogo. ¹² A beyo, mumbanzu nino a no luki, bamatilyatu bata, ika kuwa na imu makpu. Luki limoti, mutu yi

nino kegu no luki bakupya gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu. ¹³ Kinili, imi, nanzinilyaga na mozuni.

Gutugu bakika kaanda, bakinigu,

Gutugu bakika kaukana, bakukani ikani bakotombisyigu.

¹⁴ Itulyana kuwa ndi kugu kabu likpumuka nilo mugyalandu Isaya abikya ndi be:

Mikatu kaukana binza, luki limoti makotombisyigu.

Mikatu kaanda binza, luki limoti makinigu.

¹⁵ A beyo, mambengi ka batu nibana

a kuwa muti.

Bidulogoni ndi motili,

babuwa miso,

kye misa kabu kinonitogu,

motili kabu kukononitogu,

mambengi kabu kotombisyonitogu

bekye bakemigilyonitogu, nuhukuso.

¹⁶ Luki limoti, igyagya ku kunu, kye misa kunu akaina na motili kunu akaukana. ¹⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, bogyalandu bakpu na batu bongbingbili ba ndi na musasa kaina makpumuka mumbanga-mbanga nimana makaina ma, luki limoti bakinagu ndi. Ba ndi goni na musasa kaukana nimana makaukana ma, luki limoti bakukanagu ndi.»

Yeso akatumbalaga isi ya lizuni ka mukukuna

(Maliko 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Hukononi neki isi ya lizuni ka mukukuna. ¹⁹ Masolo nimo anyukaga ndi ka kpolo wo pisi, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka la Bungama ko Kunzi, luki limoti, ni kobinikyonigu. Mumuyoniso odoku, anyogo masi nimo ikuna ndi ka limbengi kaki.

²⁰ Masolo nimo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegu ndi na litombu lakpu, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka ko Kunzi bikwa, ogwi na magyagya. ²¹ Luki limoti, ni likpumuka li nilo kegu no lyo kuso kaki, ogwi ko ngbinga mukede aka. Niyo bukpeki-kpeki na yigyogyiso usilyogo mino ko bulya Likpumuka ko Kunzi, batukya bikwa ka baya.

²² Masolo mi nimo anyukaga ndi lugo wo kpokiki, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka ko Kunzi, luki limoti, bukpeki-kpeki ba obili na musasa ma lingama, akandaga Likpumuka li nilo kuso kaki bikpeki-kpeki ni kopigu bumo.

²³ Na nimo anyukaga ndi ka pa ya idobo a likingyosi ka mutu yi nino ukanaga Likpumuka ko Kunzi, abinikyana. Likpumuka li nilo abukuta bumo ka obili kaki. Mumbanzu bemoti ika no bumo miya, wago go batekebe madia, wago go bata batekebe basaa.»

Yeso akatwa lizuni kugu wa tonito tanye

²⁴ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagogo nili: «Tokingyoso Bungama ba kugu wa lisyé na mutu bemoti nino akuna ndi masolo manza ko tiko kaki. ²⁵ Biti yimoti, ngbingo yi nino bambanzu basi ba ndi mina ka batoto, mumuyoniso kaki odoku ndi bipete kakuna tonito tanye ka mupunga, aga ndi iyi. ²⁶ Niyo mupunga abaka, abukuta, tonito tanye ti nito inisana ndi goni.

²⁷ Bosunzu ka mombukwano tiko, bodoku ndi kamuusa be: «Mombukwono-dosu, wakakanagu mbeyi ndi asi masolo manza aka ko tiko kaku? Tonito tanye ti niti apunya kuwa tu yani?»

²⁸ Usikisya ndi bε: «Mumuyoniso nɔ ogyi bi bεyɔ.» Bosunzu bamuusa ndi bε: «Wapatu bε taga kanyɔgɔ?»

²⁹ Iyi aka ndi na ibu bε: «Kali! Makinda kanyɔgɔ, yagɔgɔ manyɔgɔtu gɔni mupunga ninɔ ko tiko. ³⁰ Wosoni masi angati pa imoti kadwe ko ngbingo mubuulyo. Ngbingo yi ninɔ, nabikya banu bagya-ligubo bε: Nyogoni mbeyi tonito tanye, makandaga ka begbi kye babusyi. Kumbuso yi, mamumula mupunga ka basa ya masolo kami.»»

Yeso akatwa lizuni ko bulya libumo likede
(Maliko 4:30-34; Luka 13:18-21)

³¹ Yeso utwilya ndi bata lizuni lagɔgɔ bε: «Bungama ba kugu wa lisyε a abε libumo likede nilɔ mutu bemoti ava ndi, akuna ko tiko kaki. ³² Gutugu bεyɔ a ndi mina likede yɔ kakitaga bumo yagɔgɔ yasi, luki limoti, niyɔ abaka, opinga kuwa kakitaga malili masi mo tiko. Iita sibukaso sidingi, bombu bodoku ndi kopika bandabu kabu kugu wa tabi yi.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukaso niso ofulisogo mukati
(Luka 13:20-21)

³³ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagɔgɔ bε: «Bungama ba kugu wa lisyε a mufongoni abε sibukaso niso ofulisaga mukati. Muko bemoti ava ndi, opula ka bambike bayisaa baya fufu kadwe kukwaku fufu ofula ndi mino wasi bidai-dai.»

³⁴ Yeso unzinilyaga ndi bambaza ka bambanzu makpamuka masi mi nimo ka mozuni aka. Na kegɔ ndi na likpamuka nilɔ ubikyaga ndi ni kotwigu lizuni.

³⁵ A bεyɔ, igyonosa ndi bεyɔ kye itulyani nilɔ ibikya ndi pisi ka mugyalandu bε:
«Nanzinaga ndeke pisi ka mozuni.
Natambulaga ndeke bingbanganya makpamuka nimo isuma ndi katukya ka mupunganagi ma obili.»

Yeso akatambulaga isi ya lizuni la tonito tanye

³⁶ Kumbuso yi, Yeso usa ndi bambaza ka bambanzu, ogulya ndi ka ndabu. Babibya kaki bodoku ndi kabikya bε: «Titumbulyaga isi ya lizuni la tonito tanye nito a ndi ko tiko.»

³⁷ Yeso usikisya ndi bε: «Ninɔ akunaga masolo manza ni Mika-Mumbanzu. ³⁸ Tiko ni obili. Masolo manza ni bambanzu nibɔ ka bungama ko Kunzi. Na tonito tanye ni bambanzu nibɔ bukananaga na Mumuyoniso. ³⁹ Aluku ninɔ odoku ndi kakuna tonito tanye ni mumuyoniso. Buulya masolo ni mulibo ma obili. Na bagya-ligubo ni bamalaika. ⁴⁰ Bεyɔ banyɔgɔ mino tonito tanye badikita ko buku, ika ndeke mufongoni begεyɔ ka mulibo ma obili.

⁴¹ Mika-Mumbanzu utika ndeke bamalaika kaki, kautumba ka bungama kaki batu basi nibɔ bumakyaga bengeni ka bunye na basi nibɔ bagyaga bunye. ⁴² Budikita ndeke ko fulu wo buku. Na ku bεyɔ, bagamana ndeke na bilya manzu bikyalu-kyalu. ⁴³ Ko ngbingo yi ninɔ, batu bongbingbili bika ndeke biwenge-wenge abε moni ka bungama ka Ababu. Ninɔ a na motili, ukanito!»

Yeso akatwa lizuni ko bulyo luki la izangiya nilɔ isuma ndi

⁴⁴ «Bungama ba kugu wa lisyε a mufongoni abε luki la izangiya nilɔ isuma ndi ko tiko. Niyɔ mutu bemoti ina ndi, asuma bata. Ogwa ndi

magyagya kugbe, inda kagaba makpɔmɔka kaki masi bingbufu, oluwa tiko yi niyo.

⁴⁵ Bɔngama ba kugu wa lisyɛ a bata mɔɔngɔni abɛ ambula bemoti ninɔ akisaga ndi koluwo sanga yanzanza. ⁴⁶ Ngbingo yi ninɔ ina ndi mino musanga ma ligabu lapu kugbe, inda ndi kagaba makpɔmɔka kaki masi, odoku ndi koluwo.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya banyɔ bosɔ

⁴⁷ «Bɔngama ba kugu wa lisyɛ a bata mɔɔngɔni abɛ moyo nimo bodinga ndi ko liba lidingi. Moyo mi nimo ugwi mobi ma bosɔ masi. ⁴⁸ Niyo otiwo, bodudula kuwa ndi kubi. Banyɔ bosɔ bikanana ndi kaɔmɔmɔla bosɔ banzanza ka bengbɔlɔ. Luki limoti, bumbimba ndi niɔ banyenyɛ.

⁴⁹ Ika ndeke mɔɔngɔni bɛgɛyo ka mulibo ma ɔbili. Bamalaika bodoku ndeke kaugbanana batɔ banyɛ na niɔ bongbingbili. ⁵⁰ Niɔ banyɛ, bɔɔikitaga ndeke ko fulu wo buku. Na ku bɛyo, bagamana ndeke na bilya manzu bikyalu-kyalu.»

Mutu mambiya na nimo mandeli

⁵¹ Yeso umuusa kuwa ndi babibya kaki bɛ: «Ambe, mukonito binza makpɔmɔka masi nimo namubikiyi?» Iba aka ndi bɛ: «Iyo.»

⁵² Kumbuso yi, ubikyoku ndi bɛ: «Kinili, muwonisilo wa mutu wasi ninɔ bawonisilo likpɔmɔka la Bɔngama ba kugu wa lisyɛ, a mɔɔngɔni abɛ mombukwana ndabu. Mombukwana ndabu yi ninɔ anyogo ka lingama kaki makpɔmɔka mambiya na nimo mandeli.»

Batu ba Nazaleti bakegu kabinikyana Yeso (Maliko 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Niyo Yeso ama ndi katwaga mozuni mi nimo, atukya ndi wa. ⁵⁴ Aga ndi ka Nazaleti ku opinga ndi mino. Ku bɛyo, apunga ndi kapá mutu ka ndabu ya malumba ka Bayuda.

Noku udika ndi bambanzu bide, banimuusa bɛ: «Wani no apá yimibo no ngu yigya makpɔmɔka mumbanga-mbanga bɛnɛ? ⁵⁵ Ambe, kegu mbeyi mika musemala mu? Kegu amaki ni Malia? Kegu mbeyi bamamaki ni Yakobo, Yezefu, Simoni na Yuda? ⁵⁶ Takikogigu mbeyi na basali kaki basi pa imoti wanu? Wani no apá kuwa yimibo no ngu niyo?» ⁵⁷ Kinili bakakwananagu ndi kabinikyana.

Luki limoti, Yeso ubikya ndi bɛ: «Mugyalandu a na ibiba pa yasi, luki limoti, kegu nolu ka mugi nimo ibukuto mino ikani ka livananza kaki.»

⁵⁸ Kinili, Yeso kagyagu ndi bata makpɔmɔka mumbanga-mbanga mudingi ku bɛyo, kye batu bi niɔ bakegu ndi kabinikyana.

14

Kukwaku ka Yuani-Mubatizai (Maliko 6:14-29; Luka 9:7-9)

¹ Ko ngbingo yi ninɔ, Elodi ngama mudingi wa iwili ya Galilaya, ukana ndi mongoni ka Yeso. ² Ubikya ndi bagya-ligubo kaki bɛ: «Mutu yi nimo ni Yuani-Mubatizai! Opupiniku ka babili! Kinili, a kuwa no ngu kagya makpɔmɔka mumbanga-mbanga.»

³ A bɛyo, Elodi a ndi ni agwisisini Yuani, akondisiso, bɔɔikita ka bɔlɔkɔ. Elodi agya ndi bɛyo, ko bulya ka muka bemoti ninɔ ina ndi bɛ Elodia. Iyi Elodia a ndi muka mamaki Yuani ninɔ ina ndi bɛ Filipi. ⁴ Yuani a ndi kayoyisa ngama Elodi bingbanganya bɛ: «Kakwananigu kava Elodia.»

⁵ Kwa wa, Elodi a ndi kapa kamwisisa Yuani. Luki limoti, a ndi kaubanga bambanzu. Bambanzu basi baminaga ndi Yuani be a mugyalandu.

⁶ Wina se, a ndi lisyé lo dumo mutomosya yibukuta ka ngama Elodi. Mika Elodia ninu musika yi obina ndi kambwa ka batu nibo bumaka ndi wa. Miki nu ako ndi Elodi limbengi bikya, ⁷ kinili, Elodi apa ndi agume pisi ka silika be: «Nupatu luki lasi nilo wekunga.» ⁸ Kwa wa, musika nu inda ndi kamuusa amaki. Niyo amaki atiwa, inda kwa kabikya Elodi be: «Ipoku, wa aka wanu, mu ka Yuani-Mubatizai ka papi.» ⁹ Ngama alya ndi kumbu kugbe. Luki limoti, kakwananagu ndi bata kanya ko bulya silika ninu ako ndi kambwa ka batu nibo umaka ndi ko dumo wa. ¹⁰ Atika ndi kakoku Yuani-Mubatizai mu ku ka ndabu ya boloko.

¹¹ Kwa wa, bodoku nomu ka papi, bapa ndi musika yi ninu. Iyi, amindilya ndi na imu amaki.

¹² Kumbuso yi, babibya ka Yuani bodoku ndi kava manda kaki, бага kolumbo. Binda kwa ndi katambulyaga Yeso mongoni mi ninu.

*Yeso ulyoyisini bambanzu belofu kubukumuti
(Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yuani 6:1-14)*

¹³ Ngbingo yi ninu Yeso ukana ndi mina mongoni mi ninu, atukya ndi wa mukaka ka ingbolo yidingi. Inda ndi bikede ka pa niyo mumbanzu kegu ndi mino. Luki limoti, wa bambanzu bakana mina beyo, batukya ndi ka bagudu na magu, binda kabye. ¹⁴ Ngbingo yi ninu Yeso osya ndi mina ka ingbolo, umina ndi bambanzu budingi kugbe, ukwilya kumbu. Luga kabu, uhukusa ndi batu nibo ba ndi na bokolobu.

¹⁵ Niyo bugogo osyo, babibya bakpudoku ndi, babikya ndi be: «Wanu a isa, na ngbingo okitogini. Yeki a beyo, ukpama bambanzu niba бага ko giyo kailuulyo luki lilya.»

¹⁶ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Kokwononigu be бага ku. Hupono ni ibunu aka bamombukwono-donu bi malili.»

¹⁷ Ibu, babikya ndi be: «Wanu, ibusu ta na mukati kubukumuti aka na bosi baba.» ¹⁸ Yeso ubikya kwa ndi be: «Ipóniku wanu.»

¹⁹ Kumbuso yi, ukpama ndi bambanzu kaikonono ka tonito. Ava ndi mukati kubukumuti na bosi baba bi nibo, atamba miso kugu wa lisyé, abibisa Kunzi. Obunanaga ndi mukati mi ninu, upaga babibya kaki. Ibu, bugbananilyaga ndi bambanzu. ²⁰ Ibu basi balyalya ndi na bikutogo bikpekedekpekedek. Kumbuso yi, babibya bamumula ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otumo mumbi tekebe na miba. ²¹ Batu nibo balyalya ndi ba ndi banda baluku belofu kubukumuti ni bakutongigu boko na bomiki.

*Yeso akakpakyana kugu wo libo
(Maliko 6:45-52; Yuani 6:15-21)*

²² Kumbusa wa niyo, Yeso ukpama ndi babibya kaki be badaki ka ingbolo yidingi, utakanyi kusyaku wa ibombu. Ko ngbingo yi ninu, iyi asikana ndi kapra bambanzu ligundu. ²³ Niyo upa bambanzu ligundu, adaka ndi bikede ka ngupa kalumba. Niyo biti osyo, Yeso a bata ndi ku kwa ku mukaka. ²⁴ Ingbolo yi niyo a kwa ndi ni itundulini ka limbengi lo libo. Mubaka a ndi koyungo biyongo-yongo. Na muvivi a ndi kakpingbaga. ²⁵ Ko mbolugo, Yeso inda ndi misa ku babibya kaki ba ndi mino ni anakpakyana kugu wo libo bipapara. ²⁶ Niyo babibya bamina ndi kakpakyana kugu wo libo beyo, babanga ndi kugbe. Babikya ndi be: «Abili mu!» Bapunga ndi kakugwaga na kubangaku.

²⁷ Luki limoti, ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, Yeso ɔbikya ndi bɛ: «Wigwini mambengi, imi nɔ! Makobongonitɔgɔ.» ²⁸ Pɛtɛɛ asikisya ndi bɛ: «Mombukwono-dosu! Kiko lingunɔ bɛ iwɛ nɔ, ikpamya nindi kɔ wo mino ni nanakpakyana gɔni kɔgɔ wo libo.» ²⁹ Yeso aka ndi na iyi bɛ: «Dokunɔ.»

Kɔwa wa, Pɛtɛɛ osya ndi ka ingbɔlɔ, apunga ndi kakpakyana kɔgɔ wo libo bɛpapapa kaɔnda misa kɔ Yeso a ndi mino. ³⁰ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ ino mino muvivi mapɔ, abanga, apunga ndi kolindo. Apamikana ndi bɛ: «Hiii Mombukwono-dosu, ihukusanɔ baka!»

³¹ Wa aka wa, Yeso ananilya ndi kɔbɔkɔkɔ, agwi. Kɔwa wa, abikya ndi bɛ: «Eze, wa mutɔ wa baya yikɛdɛ! Ko bulya iki yɔ wo bi mino na botumo?» ³² Niyo bɔdaka ndi iɔu basi baba ka ingbɔlɔ, muvivi mi nimo osya ndi. ³³ Kɔwa wa, babibya niɔ ba ndi ka ingbɔlɔ bobuna ndi moli kambwa ka Yeso, babikya bɛ: «A lingunɔ, wa Miko Kunzi!»

*Yeso uhukusini batɔ ba bokolobu ka Genezaleti
(Maliko 6:53-56)*

³⁴ Niyo Yeso na babibya kaki bazaba ndi, bosila kɔwa ndi ka iwili ya Genezaleti. ³⁵ Batɔ ba kɔ bɛyɔ bamiba ndi Yeso. Bapunga kɔwa ndi kowowisa mongoni kaki ka iwili yasi, banadulyoku na batɔ ba bokolobu basi. ³⁶ Batɔ ba bokolobu bi niɔ, bitatanaga ndi na Yeso bɛ bavilino baka gutɔgɔ mu ma kutuko kaki aka. Batɔ basi niɔ bavilaga ndi, bahukagatɔ ndi.

15

*Lutono kɔgɔ wa yigyɔ ka batite
(Maliko 7:1-13)*

¹ Lisyɛ limoti, Bafalisayo na bowonisilo ba mutɔu botukyoku ndi ka Yelusalema. Ngbingo yi ninɔ basilya ndi mina Yeso, bamuusa bɛ: ² «Ko bulya iki yɔ babibya kakɔ bakobuno mina yigyɔ ka botitosu? A bɛyɔ, bakisukusagigɔ mabɔkɔ ni bakalyalya!»

³ Yeso usikisya ndi bɛ: «Yɛgɔ sɛ ibunu, ko bulya iki yɔ mo mino kobuna mutɔu ko Kunzi ko bulya yibye yigyɔ ka botitonu?» ⁴ A bɛyɔ, Kunzi abikya ndi bɛ: «Mɔbanga abakɔ na amakɔ.» Omotiloku bɛ: «Mɔmbanzɔ kagbusyo abaki ikani amaki, okwononi bamwi.» ⁵ Luki limoti, ibunu mabikyaga bɛ mɔmbanzɔ akwanana kabikya abaki ikani amaki bɛ: «Luki nilɔ nakwanano bi nolu kausingyo, nopi kɔwa ka apɛpɛ ko Kunzi.» ⁶ Mutɔ yi ninɔ kakwananigɔ bata kabanga abaki ikani amaki. Ibunu makolimogo Likpɔmɔka ko Kunzi ko bulya yibye yigyɔ ka botitonu.

⁷ Batɔ ba kɔbɔkɔ! Bugyalandu ka Isaya a ndi ba lingunɔ kɔgɔ kunu, ngbingo yi ninɔ abikya ndi mina bɛ:

⁸ «Batɔ bi niɔ babikyaga bɛ bɛbangagatɔ,
luki limoti, bɛminaga payaya.

⁹ Malumba nimo bɛgyilyaga a payaya.

A bɛyɔ, mutɔu kabɔ akabyɛnɛnɛ na bopisi nibayɔ bibisilyogo aka.»

*Luki nilɔ akwanana kapɔ mɔmbanzɔ bunye
(Maliko 7:14-23)*

¹⁰ Kumbuso yi, Yeso amaka ndi ambaza ka bambanzɔ, ɔbikya bɛ: «Hukononi, motombisya binza likpɔmɔka li nili. ¹¹ Luki nilɔ ingyaga ka munokɔ ka mɔmbanzɔ kapɔgigɔ bunye. Luki limoti, nilɔ opupogo lo apɔga bunye.»

¹² Kɔwa wa, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa bɛ: «Wibito bi bɛ mɔnzina kakɔ utulito bi Bafalisayo?»

¹³ Yeso usikisya ndi bε: «Luki lasi nilo abakaga ni Baba nino kugu wa lisyε kokunigu, bomukatε. ¹⁴ Yeki a bεyo, husoni! Ba batε bo kolobu ya mamomε nibo bakaukpokyonisa badabε! Mutε wo kolobu ya mamomε kika kakpokyonisa daki, ibε basi baba bogwatε ka libyε.»

¹⁵ Petεle abikya ndi bε: «Titumbulyaga isi ya lizuni li nili.»

¹⁶ Yeso usikisya ndi bε: «Ambe na gutugε ibunu aka, makakwananigu kayibo isi yi? ¹⁷ Ambe, makibogigu mbeyi bε luki lasi nilo ingyaga ka munokε, osyaga ka mama, kumbuso yi, opupo, inda ka limbi? ¹⁸ Luki limoti, lasi nilo opupaga ka munokε ka mumbanzε, atukyaga ka limbengi kaki. Na ilu lo apaga mumbanzε bunyε. ¹⁹ A bεyo, tamanaga yanye opupogo ka limbengi ka mumbanzε, limwomwo, kasyε na muko ikani mbunya bengeni, bεfanda, kubakε, mutamanagi mubikya bongε na banvenvε. ²⁰ Nimana masi mo apaga mumbanzε bunyε. Luki limoti, kalyalya ni wakisukusigε mabokε kakwananigε kapε mumbanzε bunyε.»

Wabakanana abinikyonini Yeso (Maliko 7:24-30)

²¹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi wa, inda ndi misa ya iwili ya Tilo na niyo ya Sidona. ²² Ku bεyo, Wabakanana bemoti asilya ndi. Muko yi nino akukwaga ndi, abikya bε: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu! Mikami musika yi akaigyogyisa kugbe na limbengi la bunyε!»

²³ Luki limoti, Yeso kasikisyagu ndi likpamuka gutugε limoti aka. Kuwa wa, babibya kaki bakpuḍoku ndi, bitatanaga na iyi bε: «Mukpamyε nekε muko yi nimε aga, kyε akatigbomisa bamε aka na mupamε.» ²⁴ Usikisya ndi bε: «Betikoku ndi ka Bezaleli aka, nibo ba mufongoni abε bakondolo nibo bobungaga ndi.»

²⁵ Luki limoti, muko yi nino odoku ndi kobuna moli kambwa kaki, itatanaga ndi na iyi bε: «Hiii Mombukwono-dosu, kikiliki, isingyano baka!»

²⁶ Yeso asikisya ndi bε: «Kεgε binza kava malili ka bomiki, kaumbimbilya bεnva.»

²⁷ Muko yi nino abikya ndi bε: «A bεyo, Mombukwono-dosu. Luki limoti, gutugε bεnva aka balyagatε goni kumbo ya bamalili nimo anyakaga ka miza ka mombukwana-dabε.»

²⁸ Kuwa wa, Yeso asikisya ndi bε: «Yε ma, baya kakε a yidingi! Igyonosi ku kakε mufongoni bεyo baya kakε o mino.» Ko ngbingo yi nino aka no, mikaki musika yi ahuka ndi.

Yeso uhukusini batε budingi ba bokolobu

²⁹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi ku, inda ka mutuli ma ibombu ya Galilaya. Ku bεyo, adaka ndi ka ngupa, iko. ³⁰ Kuwa wa, bambaza ka bambanzε budingi bakpuḍoku ndi. Badulyogoku ndi na batε ba mutingbi, nibo ba bokolobu baya mamomε, bazegesi, bobobo na batε bagogo ba bokolobu budingi. Ibε basi, subisaga ndi kambwa ka Yeso na iyi anuhukuso.

³¹ Nokε udika ndi bambanzε nibo ba ndi ka bambaza wa bide kaumina babobo kanzina, batε ba mutingbi kananikana, bazegesi kakpakyana na batε ba bokolobu baya mamomε kaina. Bapunga kuwa ndi kabibiso Kunzi wa Izaleli.

Yeso ulyolyisini bambanzε belofε bakwanganya (Maliko 8:1-10)

³² Yeso umaka kuwa ndi babibya kaki, ubikya bε: «Nakauminyilya batε bi nibana kumbu. Ta kuwa na ibε na masyε masaa, bakegε bata no luki

lilya. Nakegu kapa kausa be baga ni banimukana banza. Bakaga beyo, yagogo nzuyi udikagatu ko pisi.»

³³ Babibya kaki bamuusa ndi be: «Wanu ka isa, tinisonoku na malili yani nimu akwanana be ambaza mudingi ka bambanzu bene ikuti?» ³⁴ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga?» Basikisya ndi be: «Ta na mukati madiya na ika na bosu bafede aka.»

³⁵ Kuwa wa, Yeso ukpama ndi bambanzu be bikononi wasi. ³⁶ Ava ndi mukati madiya na ika na bosu bi nibo. Kumbuso kabibiso Kunzi, obunonogo, upaga babibya kaki, bugbananilyaga kuwa ndi bambanzu.

³⁷ Ibu basi balyalya ndi, bikutogo bikpekedede-kpekedede. Kumbuso yi, babibya bamumalaga ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otuma ndi mumbi madiya na ika. ³⁸ Batu nibo balyalya ndi, ba ndi banda baluku belofu bakwanganya ni bakutongigu boko na bomiki.

³⁹ Kumbuso Yeso kaupaga bambanzu bi nibo ligandu, adaka ka ingbolo, aga ndi ka iwili ya Magadani.

16

Bafalisayo na Basadukayo bakungini Yeso likingyosi (Maliko 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Bafalisayo na Basadukayo bakpudoku ndi Yeso kabobo. Babikya kuwa ndi be uwanyi likingyosi kotukyoku kugu wa lisyu.

² Luki limoti, usikisya ndi be: «Na bugogo, niyo minaga be bekuaba a bingbu, mabikyaga be lisyu asyetu lanza na bugala. ³ Na busobi, bekuaba kopiyo, mabikya be mwayi alukatu. Ibunu, makwananatu kaiba mokingyosi dididi ma bekuaba. Luki limoti, makakwananigu kaiba mokingyosi mo ngbingo yi nimu. ⁴ Ibunu batu ba lisyu li nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be bamuwonisi likingyosi. Makinigu likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona.» Kuwa wa, Yeso usa ndi, imagalya iyi.

Yigya ka Bafalisayo na Basadukayo

⁵ Ngbingo yi nino babibya ka Yeso bazaba ndi mina libo lidingi, babusala ndi kava mukati. ⁶ Ubikya kuwa ndi be: «Wiminyonito na kuboboku ka Bafalisayo nikwo a abe sibukuso niso ofulisaga mukati na yigya ka Basadukayo.»

⁷ Babibya bapunga ndi kanzina luga kabu be: «Akabikya beyo kye takavigu bi mukati.» ⁸ Yeso iba ndi tamanaga kabu, ubikya kuwa ndi be: «Eze, ma batu ba baya yikedede! Ko bulya iki yo mo mina kanzina luga kunu be makegu na mukati? ⁹ Makonotombisyigu ndeke? Makegu mbeyi katamana beyo bambanzu elofu kubukumuti bikutaga ndi mino mukati kubukumuti? Mamumula ndi mumbi minga ka nimu asikana ndi? ¹⁰ Bambanzu elofu yikwanganya nibo bikutaga ndi mukati madiya na ika, na mumbi minga mo mamumula ndi?»

¹¹ Iki kuwa makegu bi kotombisyo be nakegu bi kamanzinilya ko bulya mukati ngbingo yi nino no bi mino kamubikya be: Wikoni ni manibuulyo na yigya ka Bafalisayo na Basadukayo niyo a abe sibukuso niso ofulisago mukati?»

¹² Kuwa wa, babibya biba ndi be kegu kabikya be biki kaibuulya na sibukuso ka Bafalisayo na Basadukayo niso ofulisaga mukati. Luki limoti, a ndi kaubikya be bibuulyi na mutiwi ka Bafalisayo na Basadukayo.

¹³ Ngbingo yi nino Yeso inda ndi mina misa ya mugi ma Kaizalia-Filipi, umuusa ndi babibya kaki be: «Bambanzu ba piye kabikya be Mika-Mumbanzu ni wani?»

¹⁴ Basikisya ndi be: «Bemoti-bemoti bakabikya be iyi ni Yuani-Mubatizai. Bagogo be iyi ni Hliya. Bagogo bata be iyi ni Yelemia, ikani bemoti ka bogyalandu.»

¹⁵ Yeso umuusa ndi bata be: «Yegu se ibunu, makabikya be imi ni wani?»

¹⁶ Simoni Petele asikisya ndi be: «Iwe, wa Kilisito! Wa Miko Kunzi nino a na obili!»

¹⁷ Yeso abikya ndi be: «Simoni mika Yona, wa mutu wa maziyo! A beyo, kegu mumbanzu no utumbulyogi. Luki limoti, Baba nino a kegu wa lisyu.»

¹⁸ Imi, nakabikya ambe iwe ni Petele*. Na kegu wa litalu li nili, nopika banu mino kanisa kami. Na ngu ya kukwaku kigungu ndeke kegu yi. ¹⁹ Nupa ndeke lifungula la bungama ba kegu wa lisyu. Lasi nilo wakandaga ndeke wanu ka obili, bakandaga ndeke kegu wa lisyu. Lasi nilo wakulaga ndeke wanu ka obili, bakulaga ndeke kegu wa lisyu begayo.»

²⁰ Kwa wa, Yeso ugbityaga ndi babibya kaki be bakabikyonitogu mumbanzu be iyi ni Kilisito.

Yeso obikyini be okwatu na opupo ka mbaku

(Maliko 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Katukya ko ngbingo yi nino, Yeso apunga ndi kabikya babibya kaki bingbanganya be okwononi indi ka Yelusalema. Na ku beyo, igyogiyatu kugbe ka maboku ka bamboku-mboku, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu. Bamwisiatu, kumbusa wa masye masaa opupo ka mbaku.

²² Kwa wa, Petele amaka ndi bikede, apunga kayoyiso, anabikya be: «Mombukwono-dosu! Kunzi ukpingbilyito baka nilo! Haaa, nilo kigyonosigu ndeke na iwe gutugu iki yi aka!»

²³ Luki limoti, Yeso oyikana ndi, abikya Petele be: «Abili mu! Kitaga kumbuso kami! Wakakisa kegwisiso! Tamanaga kaku kegu abe niyo ko Kunzi, luki limoti, a abe niyo ka bambanzu.»

²⁴ Kumbuso yi, Yeso abikya ndi babibya kaki be: «Mumbanzu kapa kebiba, okwononi imuyi iyi mombukwana-daki yi bikpe, abinika musalaba kaki, apunga kebiba. ²⁵ A beyo, mumbanzu kapa kahukuso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, nino abunguso ko bulya kami, inisanatu bata na iyi. ²⁶ A izangiya tino mumbanzu kainisana na lingama lasi la obili ni aputini obili kaki? Iki yo akwanana bata kapá kye ahukusi obili kaki?»

²⁷ Mika-Mumbanzu odokuto ka ibiba ka Abaki pa imoti na bamalaika kaki. Akalya mumbanzu yikaka-yikaka kabyenene na yigya kaki. ²⁸ A lingunu, nakamabikya ambe: «Bambanzu bemoti-bemoti luga kunu wanu, bakokwigu kani ni bakaminigu Mika-Mumbanzu kodoku ka bungama kaki.»

17

Miso ka Yeso igomasyonini

(Maliko 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Kumbusa wa masye madiya, Yeso ava ndi Petele, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Afaka ndi na ibu basi bikede ka ngupa yikungu kugbe.

² Ku beyo, misa ka Yeso igomosyana ndi kambwa kabu, apunga kanze abe moni. Botu kaki obuba ndi bitu kugbe abe libu.

* **16:18** 16:18 Petele: Isi yo lino li nilo ni litalu.

³ Babibya basaa bi nibo samina ndi Musa na Hliya bigbututu ni bananzina na Yeso. ⁴ Kwa wa, Petele abikya ndi Yeso be: «Mombukwondosu! A binza ifusu kaiko wanu. Wakapa, nopiki wanu bangbangba bayisaa, niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka Hliya.»

⁵ Ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino kanzina aka, lindindi lawenge-wenge utikya ndi. Kuso yi ku, liyu opuponoku ndi be: «Nimuna, a Mikami mupaka! Nobisa limbengi kugu kaki! Mumukononi iyi!» ⁶ Niyo babibya bukana mina beyo, babanga ndi kugbe. Bogwaga ndi mokpukpu wasi bingoma-ngoma.

⁷ Luki limoti, Yeso ukpudoku ndi, uvilaga, ubikya be: «Womogoni, makobongonitogu!» ⁸ Niyo bikwe, samina kwa ndi Yeso aka mukaka.

⁹ Niyo ba ndi kosyoku ka ngupa, ugbityaga ndi be: «Kpokpoko, makatumbulyogonitogu mumbanzu likpamuka li nilo mini lo, kadwe ku kwa ku Mika-mumbanzu opupa banu mina ka mbuku.»

Yuuso kugu wa doku ka Hliya

¹⁰ Kumbuso yi, babibya ka Yeso samuusa ndi be: «Ko bulya iki yo bowonisilo ba mutuu babikyaga mina be okwononi Hliya igiku mbeyi?»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «A beyo, okwononi Hliya igiku mbeyi, obungusyaga makpamuka masi. ¹² Nakamubikya bingbanganya ambe Hliya odoniku ndi. Luki limoti, bambanzu bakamibagu ndi, ba ndi kagya beyo aka yo ba ndi mina kapa. Gutugu Mika-mumbanzu aka, bagyogyiso ndeke beyo.»

¹³ Babibya biba kwa ndi be Yeso a ndi kaunziniya kugu ka Yuani-Mubatizai.

Yeso ahukusini miki wa liga (Maliko 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Niyo Yeso na babibya kaki badwe ndi buwobi na pa niyo ambaza ka bambanzu a ndi mino, mutuu bemoti akpudoku ndi. Mutuu yi nino obuna ndi moli kambwa kaki. ¹⁵ Abikya kwa ndi be: «Hiii, Mombukwondosu! Mukwilyano baka mikami kumbu. A na kolobu ya liga, akaigyogyisa kugbe. Ogwaga kwa bongbinga basi ko buku ikani ko libo. ¹⁶ Nindito bi na iyi ka babibya kaku. Luki limoti, bakokwononigu bi kahukuso.»

¹⁷ Yeso usikisya ndi be: «Eeeze ifunu, livananza la masye mi nima makegu na baya, ma banye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti na ifunu bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku neki na iyi kunu!»

¹⁸ Niyo bapa ndi miki, Yeso apamilya limbengi la bunye nilo a ndi kuso kaki. Limbengi la bunye opupa ndi, wa aka wa miki no auka ndi.

¹⁹ Kumbuso yi, babibya kaki bakpudoku ndi ni ba kwa asi ibu aka, samuusa ndi be: «Ko bulya iki yo ifusu takokwononigu bi mina kokpumyo limbengi la bunye li nilo?»

²⁰ Yeso usikisya ndi be: «A kye baya kunu a yikede. A linguu, nakamubikya ambe makiko bi na baya gutugu kani a yikede aka abe maya ma agbede-gbede, makwanano bi kabikya ngupa yi niyi be: «Tukya wanu, waga ku», agatu bi. Kikigu bi no luki gutugu limoti aka nilo kakwananigu bi ku kunu.» [²¹ *]

Yeso obikyini bata be okwatu, opupoku ka mbuku (Maliko 9:30-32; Luka 9:43-45)

* **17:21** 17:21 Mugele-gele mi nima kegu kuso wa Mofiso mandeli ma Ligiliki.

²² Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mina pa imoti na babibya kaki ka iwili ya Galilaya, ubikya ndi be: «Basutatɔ banu Mika-mumbanzu ka maboku ka bambanzu, ²³ bamwo. Kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.» Niyo babibya bukana beyo, balya ndi kumbu kugbe.

Kakalya manzanza wa ndabu ya malumba

²⁴ Ngbingo yi ninɔ Yeso na babibya kaki badwe ndi mino ka Kapelenaumu, batɔ nibo bolipisaga ndi manzanza wa ndabu ya malumba bakpudoku ndi Petele, bamuusa be: «Muwonisilo kunu kakalyagigu iyi manzanza ma ndabu ya malumba?» ²⁵ Petele usikisya ndi be: «Iyo, akalyagatu.»

Ngbingo yi ninɔ Petele ingya ndi mino ka ndabu, Yeso apunga ndi ni iyi kanzina. Amuusa ndi be: «Simoni! Wakaina buni? Ngbingo yi ninɔ bangama ba obili nimu bikogo mino kolipiso manzanza, bulipisogo batɔ ba livananza kabu ikani bobiko?» ²⁶ Petele asikisya ndi be: «Bulipisogo bobiko aka.»

Yeso abikya kuwa ndi be: «A beyo, livananza la bungama kakalyagigu ilu manzanza. ²⁷ Luki limoti, takegu kapa kaugwisiso batɔ bi nibo. Kinili, winda ka ibombu, wafikita kungaku. Musi ninɔ wanyo wa mambwa, wahukwa manoku, kuso yi, watakanya ambuma wa lifalanga. Wava ambuma yi ninɔ, wakalya ko bulya manzanza kusu na iwe.»

18

Wani no a mutɔ wa ibiba ka Bungama ba kugu wa lisyɛ?

(Maliko 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ Ko ngbingo yi ninɔ aka no, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Kuso wa bungama ba kugu wa lisyɛ, wani no a mutɔ wa ibiba kugbe?»

² Yeso amaka kuwa ndi miki, abisa luga kabu. ³ Ubikya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni mokoyikonigu, mika mudongoni abe bomiki bakেকে, makingyigu ndeke ka Bungama ba kugu wa lisyɛ. ⁴ Kika ni mumbanzu isisini, ika mudongoni abe miki makede yi nimu, iyi no ika banu mudingi ka Bungama ba kugu wa lisyɛ. ⁵ Na kika ni mumbanzu atilyini miki makede mudongoni abe nimu ko lino kami, etilyi imi bikpe.»

Mutu ko bulya bunye

(Maliko 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Luki limoti, mumbanzu kagwisisa bemoti ka bomiki nibo debinikyana ka bunye, okwononi kakpikila litalu lakpu ko singasu, badikita ko libo lidingi bikudumu. ⁷ Kumbu ka obili! Bopisi kogwa ka bunye a bayakpu! A beyo, a binza be bopisi ba kugwaku ikitɔ. Luki limoti, kumbu ka mutɔ yi ninɔ ulutaga bengeni kagya bunye!

⁸ Kika ni kubokuko ikani kuguko kaku umokyini ka bunye, ko, wombimba byi! A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu na kubokuko ikani kuguko kumoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, budikita kuwa ko buku ba benze na benze. ⁹ Kika ni liso umokyini ka bunye, muko, wombimbo byi! A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu no lisa limoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, budikita ko buku ba benze na benze.»

Lizuni ka kondolo ninɔ obungaga ndi

(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Wiminyonito, makaminonitogu gutugu bemoti ka bomiki bi niba payaya! A beyo, nakamubikya ambe, bamalaika kabu nibo kugu wa lisyε ba masyε masi buwobi na Baba. [¹¹ Mika-Mumbanzu odoku ndi ka obili kauhukuso nibo bobungaga ndi.]

¹² Makaina bu? Kika ni mumbanzu a mbeyi na bakondolo miya, bemoti luga kabu obungogo. Ambe, kusigu mbeyi batekebe kubomu na kubomu ka ngupa, aga kakisa nino bemoti kika kani obungogini?

¹³ A lingunu, nakamubikya ambe, ngbingo yi nino amino mino, ogwa magyagya kugbe, kakitaga beyo ikago mino na magyagya ka nibo bakondolo batekebe kubomu na kubomu, nibo bakobungagagu ndi. ¹⁴ A mufongoni begeyo, Obonu nino kugu wa lisyε kapagigu be gutugu bemoti aka ka bomiki nibana obungogi.»

Kapá mumbanzu nino ogyi bunye mutuu

¹⁵ «Kika ni mamaku ugyilyini bunye, winda kamina, miko ifunu na iyi aka. Na kika ni umukonini, migilya kuwa bata yukanana. ¹⁶ Luki limoti, kika ni kumukonigu, muva mutuu wagogo bemoti ikani batu baba, kye <likpumuka imibisikosi lingunu kambwa ka bademu baba ikani basaa.>

¹⁷ Kika ni okyini kaumukana, winda katumbulaga ka kanisa. Kanya goni kahukana kanisa, wava abe mutuu nino kamibigu Kunzi na mugya manye abe bandombe ba manzana.

¹⁸ A lingunu, nakamubikya ambe, masi nimo makandaga ndeke ka obili, bakandaga ndeke kugu wa lisyε begeyo. Na masi nimo makulaga ndeke ka obili, bakulaga ndeke kugu wa lisyε begeyo.

¹⁹ A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni batuu baba luga kunu ka obili bukotonini kakunga lasi, Baba nino kugu wa lisyε upatu luki li nilo. ²⁰ A beyo, pa niyo batuu baba ikani basaa bomumukoni mino ko lino kami, imi, na wa luga kabu.»

Bibu ka mugya-ligubo nino akya ndi kapilya

²¹ Kuwa wa, Petele akpada ndi Yeso, amuusa be: «Mombukwondosu, kika ni mika-mama egyilyini bunye, nakwanana kapilya kadwe nganga yinga? Kadwe nganga madiya na ika?» ²² Yeso asikisya ndi be: «Nakamubikya ambe, keggu asi kadwe nganga madiya na ika aka. Luki limoti, nganga batekebe madiya na ika nganga madiya na ika.

²³ Kinili, likingyosi la Bungama ba kugu wa lisyε a mufongoni abe ngama bemoti, nino a ndi kapa be bosunzu kaki babikiyi isabu ya bolubu kabu. ²⁴ Ngbingo yi nino apunga ndi mino kaumuusogo, badulyoku ndi na bemoti nino a ndi no lubu wo buyi bakpu kugbe. ²⁵ Mugya-ligubo yi nino keggu ndi no pisi yikalaya lubu yi nino. Mombukwana-daki akpamyanda ndi be bagabi, pa imoti na mukaki, bomikaki na makpumuka kaki masi, kadwe ku kwa ku igiso mino lubu kaki. ²⁶ Musunzu yi nino obuna ndi moli kambwa ka mombukwana-daki, abikya be: <Ipilyano baka! Nakalyatu lubu kaku wasi.> ²⁷ Mombukwana-daki akwilya ndi kumbu. Asa lubu yi nino, akpamyanda ndi be aga.

²⁸ Ngbingo yi nino opupa ndi mino, babangana na daki mugya-ligubo. Daki mugya-ligubo yi nino a ndi no lubu kaki mukede wa bambuma miya. Kuwa wa, agwi ndi, ambimbata ko singasu bimbitali, abikya be: <Ikalya makpumuka kami!> ²⁹ Daki mugya-ligubo yi nino obuna ndi moli kambwa kaki. Abikya be: <Ipilyano baka! Nakalyatu makpumuka kaku.>

³⁰ Luki limoti, akya ndi. Aga kamokyisiso daki nino ka ndabu ya boloko,

kadwe ko ngbingo ninɔ akalya ndeke mino lubu yi ninɔ. ³¹ Ngbingo yi ninɔ bawai-daki bagya-ligubo bina ndi mino beyɔ, mambengi utula ndi kugbe, baga katumbulyaga mombukwana-dabu masi nimo akitanaga ndi. ³² Kwa wa, mombukwana-dabu amaka ndi mugya-ligubo yi ninɔ, iyi aka na iyi be: «Wa mugya-ligubo wanye! Ngbingo yi ninɔ witananaga ndi mino na imi be nupilyi lubu kaku, nupilyatu ndi ka masi. ³³ Iwe, wakakwananigu bi kapilya daku mugya-ligubo, mufongoni beyɔ imi nupilya ndi mino?» ³⁴ Limbengi akandikanaga kwa ndi mombukwana-daki bisulu-sulu. Asuta ndi aluku no be bagyagi kadwe ku kwa ku akalya ndeke mino makpamuka kaki masi.»

³⁵ Yeso abikya ndi bata be: «Baba ninɔ a kugu wa lisyɛ amugya ndeke begyɔ, kika ni bemoti kunu kegu kapilya mamaki na limbengi kaki lasi.»

19

Mutu ka Yeso ko bulya yibuna ndwa (Maliko 10:1-12)

¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso ama ndi mina kabikyaga makpamuka mi nimo, atukya ka Galilaya, inda kwa ndi ka Yudea kusyaku wa Yolodani. ² Bambaza budingi ka bambanzu banye ndi. Ku beyɔ, uhukuso nibo ba ndi na bokolobu.

³ Kwa wa, Bafalisayo bemoti-bemoti bakpufoku ndi kabobo, bamuusa be: «Ambe, mutu kusu akpamyatu muluku kasikisa mukaki ko bulya bunye basi?»

⁴ Yeso usikisya ndi be: «Makanotongulogigu ndeke ibunu be katukya ka mupanganagi «Kunzi agya ndi muluku na muko?» ⁵ Kumbuso yi, abikya ndi be: «Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki. Bavanana na mukaki, ibu basi baba biita kwa nzuyi yimoti.» ⁶ Kwa wa, bakikigu bata baba, luki limoti, nzuyi yimoti. Yeki a beyɔ, mambanzu kogbonosonitogu nilo Kunzi omotoni.»

⁷ Bafalisayo bamuusa bata ndi be: «Ko bulya iki Musa akpamyanda ndi be muluku akwanana kapá mukaki balwa mubuna ndwa kambwa kasikiso?»

⁸ Yeso usikisya ndi be: «Musa amukpamyanda ndi kausikiso boko kunu beyɔ ko bulya buru ba mambengi kunu. Luki limoti, ka mupanganagi kabikyagu ndi beyɔ. ⁹ Nakamubikya ambe, kika ni mambanzu asikisini mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ava wagogo, muluku yi ninɔ ogyini bilya.»

¹⁰ Kwa wa, babibya ka Yeso babikya ndi be: «Kika ni mutu a beyɔ kugu ka muluku na mukaki, kegu neki binza kavanana!»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «Bambanzu basi bakakwananigu kaukana mutu mi nima. Kiki nibo aka bo Kunzi upanaga ndi. ¹² Kabyenene na niyo, bambanzu bemoti-bemoti bakavananagigu, kye bibukuta gongu bibobobo. Bagogo kye bambanzu bo bugya ndi be bakobukutonitogu ibu. Na bagogo nibo bakakwananigu kavanana ko bulya bungama ba kugu wa lisyɛ. Ninɔ akwanana kaukana mutu mi nima ukana.»

Yeso ufukilyini bomiki bubunga (Maliko 10:13-16; Luka 18:15-17)

¹³ Kwa wa, bambanzu badulyoku ndi Yeso na bomiki be ubisilyi maboku, ulumbilya. Luki limoti, babibya bunyakilya ndi. ¹⁴ Yeso ubikya kwa ndi babibya kaki be: «Husoni bomiki boduku kunu no mino!

Makupokyonitogũ, kye ßungama ßa kũgũ wa lisye a ko bulya ka ßatũ ßi nißo ßa abe ißũ.»

¹⁵ Kũwa wa, Yeso ubisilya ndi ßomiki ßi nißo maßokũ. Kumbuso yi, atũkya ndi wa.

*Mũwanza ßemoti wa lingama ßakanzina na Yeso
(Maliko 10:17-31; Luka 18:18-30)*

¹⁶ Kũwa wa, alũkũ ßemoti adulyoku ndi Yeso, amuusa ße: «Muwonisilo, ßanza tino ßo nakwanana kagya, kye ninisoni na ßbili wa ßenze na ßenze?»

¹⁷ Yeso asikisya ndi ße: «Ko bulya iki yo wo mino kemuusa kũgũ wa ßanza? A ßeyo, mũtũ ßemoti aka no a wanza! Wakapa kogulya ka ßbili wa ßenze na ßenze, ßyegge mũtũ.»

¹⁸ Mũwanza no amuusa kũwa ndi Yeso ße: «Mũtũ tino?»
Yeso asikisya ße: «Wakamwonitogũ mũmbanzũ, wakogyonito ßilya, wakibonitogũ, wakabukulyogonitogũ mũmbanzũ likpũmũka. ¹⁹ Mũbanga abakũ na amakũ, wapa mamakũ mũdũngoni ßeyo wipago mino iwe mombukwana-dakũ.»

²⁰ Alũkũ no abikya ndi ße: «Nagyaga mũtũ mi nimo masi. Iki ßata yo etigolyi?»

²¹ Yeso abikya kũwa ndi ße: «Wakapa kaika mũtũ wanza, waga, wagaba makpũmũka nimo wa nomu masi. Buyi ßi ugbananilyaga ßatũ ßa yangya. Kũwa wa, winisana ndeke na lingama kũgũ wa lisye. Kumbuso yi doku, weßyoku.»

²² Niyo alũkũ no ukana ßeyo, atũkya ndi wa ni analya kumbu kye a ndi na lingama lidingi.

²³ Kũwa wa, Yeso ubikya ndi ßabibya kaki ße: «A lingũũ, nakamũbikya ambe: <A yapũpũ ka mũtũ wa mukumbo kogulya ka ßungama ßa kũgũ wa lisye!> ²⁴ Nakamũbikya ßata ambe: <A yapũpũ ka ngamia kakitanaga ka ngala ya mũsada. Luki limoti, a ßata yapũpũ kũgbe mũtũ wa lingama kogulya ka ßungama ko Kunzi!>»

²⁵ Ngbingo yi nino ßabibya ßakana ndi mina ßeyo, ßombombaya ndi kũgbe. Bimuusa kũwa ndi ße: «Wani se kũwa no akwanana kainisana na muhukuso?»

²⁶ Yeso unda ndi ßizumuũũ, ubikya ße: «Luki nißo ßambanzũ ßakakwananigũ kagya gutũgũ iki yi aka, Kunzi agyatũ iyi.»

²⁷ Kũwa wa, Petele abikya ndi ße: «Ißusu, tosoni ndi masi, tapũnga kaubibya. Tinisana kũwa ndeke ißusu na iki?»

²⁸ Yeso usikisya ndi ße: «A lingũũ, nakamũbikya ißunu nißo meßibya ambe: ka ßbili wambiya, wa Mika-mũmbanzũ ika ndeke mino ka ßuliki kaki ßa ibiba, ißunu mika ndeke goni ßakikonono ka moliki tekeße na maßa kosombisa mababa tekeße na maßa ka Bezaleli. ²⁹ Mũmbanzũ wasi kasa ndi ßandabũ kaki, usa ßamamakĩ, asa abakĩ, ikani amakĩ, usa ßomikakĩ ikani ßotiko kaki ko bulya kami, inisanatũ ndeke ßata na masi nimo nganga miya imoti kakitaga. Inisana goni na ßbili wa ßenze na ßenze.

³⁰ Luki limoti, ßatũ ßudingi nißo ßa kambwa ßika ndeke kumbuso, na nißo ßudingi ßa kumbuso ßika kũwa ndeke kambwa.»

20

Yeso akapá likingyosi ko bulya makalya ka ßagya-ligubo

¹ «Takwanana kokingyasa ßungama ßa kũgũ wa lisye na mombukwono tiko nino opupa ndi kunzi na ßusobi ßiße. Opupa ndi ßeyo, kaũkisa

bagya-ligubo bo tiko kaki ya muzabibu. ² Ukanana ndi na bagya-ligubo bi nibo be akalyaga banu mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti ka lisyε. Kumbuso yi, utika ndi ko tiko kaki.

³ Niyo italyana saa tatu, opupo bata ndi kunzi. Umina batu bagogo bakamanana payaya aka ka pa yangba. ⁴ Ubikya ndi be: <Widoni goni ibunu kagya ligubo ko tiko kami. Napá banu mumbanzu yikaka-yikaka mukalya nimo okwononi.> ⁵ Kuwa wa, бага ndi.

Mombukwono tiko opupa bata ndi kunzi na musikatu, kumbuso yi na saa tisa, anagya asi mudongoni aka. ⁶ Buwobi kadwe bugogo, opupa bata ndi kunzi. Umina bata batu bagogo bakamanana ka pa yangba wa. Umuusa ndi be: <Ko bulya iki yo molipyogi mino bakamanana aka bene?> ⁷ Basikisya ndi be: <Kegu na mumbanzu nino atiwonyi pa ya ligubo.> Ubikya kuwa ndi be: <Widoni goni ibunu kagya ligubo ko tika kami ya muzabibu.>

⁸ Niyo bugogo ogwo, mombukwono tiko yi niyo abikya ndi kapita kaki be: <Humaka bagya-ligubo, wapá mumbanzu yikaka-yikaka mukalya kaki. Wapanga na nino osiliku ka mulibo, wopipilo na nino wa mambwa.> ⁹ Bagya-ligubo nibo bapanga ndi ligubo na bugogo, bodoku ndi. Bapá mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti.

¹⁰ Nibo bodoku ndi ka ligubo na busubi, bisisiloku ndi. Ba ndi kasima be bapatu buyi kakitaga. Luki limoti, bapá goni mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti aka.

¹¹ Niyo bavago mina mukalya kabu, bapanga ndi kanzinzinya mombukwono tiko. ¹² Banabikya be: <Batú nibo bosiliku ka mulibo bogyi ligubo ka saa imoti aka! Ukolyi mudongoni abe ibusu nibo tolipyogi ni moni anatilya ka ligubo lapu kugbe.>

¹³ Luki limoti, mombukwono tiko yi niyo asikisya ndi bemoti ka bagya-ligubo bi nibo be: <Ye wai, nakubibigu imi! A beyo, tukononi bi ambe nika kakalya na ambuma bemoti ka lisyε! ¹⁴ Yeki a beyo, va mukalya kaku, watukya ko misa kami. Imi no noboilyi kakalya mutú wa mulibo mudongoni abe iwe. ¹⁵ Ambe, nakokwononigu kagya na mukumbo kami mudongoni beyo nopo mino? Ikani wa na imi no miso mopi kye na na yigya yanza?>>

¹⁶ Yeso amatila bata ndi be: «A beyo, batú nibo bakumbuso bika ndeke bamambwa, na nibo bamambwa bika kuwa ndeke bakumbuso.»

*Yeso obikyini ka nganga ya yisaa be okwatu, opupa ka mbuku
(Maliko 10:32-34; Luka 18:31-34)*

¹⁷ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kadaka ka Yelusalema, ite ndi na babibya kaki tekebe na baba bikede. Ubikya be: ¹⁸ «Hukononi! Mbiya wanu, takadaka ka Yelusalema. Ku beyo, basutatu Mika-mumbanzu ka maboku ka bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu. Babikya banu be bamwi. ¹⁹ Kumbuso yi, basuta ka maboku ka batú nibo bakamibigu Kunzi. Ibu, batiba banu bikyaaa, batina pimbo, babangilaga ka musalaba. Luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.»

*Bomika Zebedayo bakakisa bungama
(Maliko 10:35-45)*

²⁰ Kuwa wa, muka Zebedayo pa imoti na bomikaki bakpufoku ndi Yeso. Iyi mama no obuna ndi moli kambwa ka Yeso kakunga luki limoti. ²¹ Yeso amuusa ndi be: «Wakapa iki?» Iyi aka be: «Ngbingo yi nino wika banu mino ka Bungama kaku, hubikyano baka ikani bomikami baba bi nibana bikatú bemoti ka kumbanzikaniko kaku, wagogo ka kulekuke.»

²² Yeso usikisya ndi ɓe: «Makɛgɔ kaiba nilo makekɔnga. Makwananatu kamwo kɔpɔ wa yigyogyiso nino namwo banu?» Basikisya ɓe: «Iyo, takwananatu.»

²³ Yeso ubikya ndi ɓe: «Makwananatu kamwo kɔpɔ wa yigyogyiso yi nino. Luki limoti, ka nilo o ndi kalikisa mumbanzu ka kumbanzikaniko ikani wa kulekuke kami, kegu liguba kami. Bapa nibayo a ko bulya ka batu nibo Baba ubungusilyaga ndi.»

²⁴ Ngbingo yi nino babibya bagogo tekebe bukana ndi mina mongoni mi nimo, mambengi utula ndi na yigya ka bomika Zebedayo.

²⁵ Kɔwa wa, Yeso umaka ndi ibu basi, ubikya ɓe: «Mibagatu ɓe bangama bakpɔkpɔ ɓa ɓevananza ɓa obili yi nima batiwaga ɓevananza kabu na mupamu. Batu bakpɔkpɔ buɗitaga batu bagogo na bungama kabu binvi.

²⁶ Luki limoti, kikonitogu beyo luga kunu. Nino akapa kaika mutu mudingi luga kunu, okwononi iki mugya-ligubo kunu. ²⁷ Mumbanzu kapa kaiko wa mambwa luga kunu, okwononi iki musunzu kunu.

²⁸ Kinili, gutugu Mika-mumbanzu aka kodokugu ndi kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kagugubya bambanzu, kapa obili kaki abe mukalya kaukulaga batu buɗingi ka bunye.»

Yeso uhukusini batu baba bokolobu ya mamomɔ

(Maliko 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ngbingo yi nino Yeso na babibya kaki ɓa ndi mina katukya ka gudɔ wa Yeliko, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kaubibya bingbooo. ³⁰ Na ka kpɔlo wo pisi, batu baba bo kolobu ya mamomɔ ɓa ndi bakikaga wa. Niyɔ bukana ɓe Yeso no akakitaga, bakugwaga ndi ɓe: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!»

³¹ Niyɔ ambaza ka bambanzu ukana mino beyo, anyakilya ndi binyakanyaka ɓe badaki. Luki limoti, ɓapamikanaga bata ndi ɓe: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!»

³² Yeso amaga ndi, umaka, umuusa ɓe: «Makapa ɓe namugyilyi iki?»

³³ Ibu aka ɓe: «Mombukwono-dosu, takapa ɓe miso atihukwikoni.»

³⁴ Yeso ukwilya ndi kumbu, uvilaga miso. Wa aka wa, miso uhukwikana ndi. Kɔwa wa, babye ndi Yeso.

21

Yeso akogulya ka Yelusalema

(Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yuani 12:12-19)

¹ Ngbingo yi nino Yeso na babibya kaki ɓa kɔwa ndi mina buwobi kadwe ka Yelusalema, fosila ndi ka Betefagi, misa ya Ngɔpa ya Mizeituni. Kɔwa wa, Yeso utika ndi babibya baba kambwa, ² ubikya ndi ɓe: «Windoni ka mugi nimo a kambwa kunu ma, matakanya omoyi wa punda bemoti no mikaki bukandila. Hukulogoni, modoku na ibu kɔnu.

³ Mumbanzu kamumuuso likpɔmuka ko bulya ɓapunda bi nibo, masikisya ɓe: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.» Wa aka wa, mutu yi nino amusilyatu.»

⁴ Nilo igyonosa ndi beyo, kye itulyani manzina nimo ibikya ndi pisi ka mugyalandu ɓe:

⁵ «Hubikyoni batu ɓa Siona ɓe:

«Winoni, ngama kunu akamudulyoku,

mutumo na yisiso, kugu wa omoyi wa punda,

na kugu wa mwanza wa mikya punda, mika omoyi wa punda.»

⁶ Babifhya baba bi nibo baga ndi, bagya beyo aka yo Yeso ukpamya ndi mino. ⁷ Bodoku ndi na omoyi wa punda nino no mikaki. Bumolosaga ndi na botu, Yeso ika ndi kugu yi. ⁸ Bambanzu budingi ka ambaza ba ndi koolosaga botu kabu ko pisi. Bagogo ba ndi kakogo mangwa ma masisi, banolosaga beyo. ⁹ Bambanzu nibo ba ndi kakpakyana kambwa na kumbuso ka Yeso ba ndi kapamikanaga, banabikya be:

«Ibiba ko Mika ngama Daudi!

Kunzi adukilyi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu bubunga!

Ibiba ko Kunzi kugu kugbe!»

¹⁰ Niyo Yeso ingya kuwa ndi mino ka Yelusalema, gudwa wasi ogulya ndi ka bukpwuku-kpwuku budingi. Bambanzu barunga ndi kaimuso be: «Wani piye mu?»

¹¹ Bambanzu nibo ba ndi ka bambaza bosikisya ndi be: «Yeso no. A mugyalandu ka gudwa wa Nazareti, ka Galilaya.»

Yeso ukpumyini bambula ka Ndabu ko Kunzi

(Maliko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yuani 2:13-22)

¹² Yeso ogulya ndi ka Ndabu ko Kunzi. Ku beyo, ukpumya ndi batu basi nibo ba ndi kaigagabya, na nibo ba ndi koluwo. Ugbukumisaga ndi bamiza ka bogomosyana buyi. Umisya bokiti ka nibo ba ndi kagaba bonzuwo.

¹³ Ubikya ndi be: «Ikpikaga be: «Balikyaga ndeke ndabu kami be ndabu ya malamba.» Luki limoti, ibunu moitisini kuwa pa ya kisma ka batu bo kubaku!»

¹⁴ Ku ka Ndabu ko Kunzi, batu bo kolobu baya mamomo na batu ba mudili basilyoku ndi Yeso. Iyi, uhukusa ndi. ¹⁵ Ngbingo yi nino Yeso agya ndi mina beyo, bokumu-kumu, na bowonisilo ba mutuu bina ndi likpumuka limbanga li nilo. Bakana ndi goni beyo bomiki ba ndi mino kapamikanaga ka Ndabu ko Kunzi ku be: «Ibiba ko Mika ngama Daudi!»

Likpumuka li nilo utulisa ndi bangama bi nibo mambengi kugbe.

¹⁶ Kuwa wa, bamuusa ndi Yeso be: «Watu kaukana likpumuka li nilo bomiki nibana bakabikya?»

Yeso usikisya ndi be: «Iyo. Ambe makanotongulogigu mbeyi ndi beyo ikpikaga mino ka Mobiso Motu be:

«Pisi ka noku ka bomiki bakekeke na ka nibo bawese, bimbilaga ibiba kaku.» »

¹⁷ Kumbuso yi, Yeso usa ndi. Opupa ka Yelusalema, inda ndi kasye ka Betania.

Yeso ogbongini sibukuso niso kapagigu ndi bumo

(Maliko 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Na busabi ba bugala bi, ko ngbingo nino Yeso a ndi mino kaigoku ka Yelusalema, imakana ndi nza. ¹⁹ Ka kpoko wo pisi, ina ndi sibukuso simoti, akpuda. Luki limoti, atakanya ndi asi mapaku aka ni kegwa no bumo kugu yi. Kuwa wa, agbanga ndi sibukuso si niso be: «Katukya na lisyi li nili, wakabukutigu ndeke bata bumo kadwe ka mulibo!» Wa aka wa, sibukuso si niso okwa ndi.

²⁰ Niyo babifhya ka Yeso bina ndi mina beyo, bombombaya ndi kugbe. Bamuusa kuwa ndi be: «Igyonosi piye bunni sibukuso si nisi kokwo ko ngbinga bemoti aka bene?»

²¹ Yeso usikisya ndi be: «A linganu, nakamubikya ambe, kika ni ma na baya, ni makegu na botumo, ibunu makwanano bi kagya aka mudongoni

beyo nogyi mina ka sibukuso si nisi. Luki limoti, gutugu ngupa yi niyi, mabikyatu bi be: «Mukuko, widikitoku ko liba lidingi.» Ko ngbingo bemoti aka igyonoso bi beyo. ²² Kika ni ma na baya, yasi niyo makunga, Kunzi amupatu.»

Wani no apa Yeso ngu?

(Maliko 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Yeso ingya ndi bata ka Ndaɓa ko Kunzi. Ngbingo yi nino a ndi mino kabikyaga Mongoni Manza, bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bodoku ndi kamuusa be: «Masi nimana wakagya ma, wakagya no ngu tino? Wani no apa ndi ngu yi niyo?»

²⁴ Yeso usikisya ndi be: «Na imi, nakamumuusa likrumuka limoti aka. Makesikisyo, namutumbulyaga kuwa be nakagya no ngu ka wani. ²⁵ Yeki a beyo! Ibatiso ka Yuani apunya yani? Kugu wa lisyε ikani ka bambanzu?»

Kuwa wa, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu, banabikya be: «Takosikisya be apunya kugu wa lisyε, atimuusatu be: «Yeki a beyo! Ko bulya iki yo makabinikyanagu ndi likrumuka kaki?» ²⁶ Takosikisya ambe ka bambanzu, tabangatu bi ambaza ka bambanzu bi niba. A beyo, ibu basi bibagatu ndi be Yuani a ndi mugyalandu.»

²⁷ Kuwa wa, basikisya ndi Yeso be: «Takibigu.» Iyi aka goni na ibu be: «Gutugu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makrumuka mi nimo no ngu ka wani.»

Lizuni ka bomiki baluku bi baba

²⁸ Yeso abikya ndi bata be: «Ibunu makaina buni ko bulya lizuni li nili? A ndi na aluku bemoti nino a ndi na bomiki baba. Aluku yi nino abikya ndi mikaki wa mambwa be: «Mikami! Na lisyε li nili waga kagya ligubo ko tika ya muzabibu.» ²⁹ Iyi aka be: «Nakopagu!» Luki limoti, kumbuso yi oyikosa ndi tamanaga kaki, inda ndi kagya ligubo.

³⁰ Aluku no abikya ndi mikaki wagogo mudongoni beyo abikya ndi mino nino wa mambwa. Iyi, asikisya ndi be: «Iyo ba, nagatu!» Luki limoti, ni kogagu.

³¹ Yeki a beyo! Luga ka bomiki baba bi nibo, wani no agya ndi mudongoni beyo ababu a ndi mino kapa?» Basikisya ndi be: «Nino wa mambwa.»

Yeso ubikya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, bandombe ba manzana na badanda bo bogulyo ndeke kambwa kunu ka Bungama ko Kunzi. ³² A beyo, Yuani odoku ndi ku kunu kamuwanya pisi ya bungbingbili, ibunu makabailyagu ndi. Luki limoti, bandombe na badanda, babailyatu ndi. Gutugu ko ngbingo yi nino mina ndi mino makrumuka mi nimo, makopupagu ndi ka bunye kunu be mabailyi.»

Lizuni ka bagya-ligubo bufiya

(Maliko 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ Yeso ubikya ndi bata be: «Hukononi lizuni lagogo. A ndi na mutu bemoti nino akuna ndi tiko ya muzabibu, okungula ndi, akpo ndi lisyε liuta bumo yi, opika ndi na munala manda ko bulya ka bobubulyo. Kumbuso yi, ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyaga tiko yi niyo, akpakyana ndi.

³⁴ Niyo ngbinga mubuulya masolo itulyana ndi, utika bagya-ligubo kaki ku ka bagya-ligubo bi nibo be bapiku kuwa masolo mi ma kaki.

³⁵ Luki limoti, badima-botiko bi nibo bugwi ndi bagya-ligubo kaki. Balya ndi bemoti na buma bisususu. Bamwo wagogo, bayipaga ndi wagogo bata na matamu kadwe ku kwa ku badikisa ndi mino.

³⁶ Kūwa wa, utika bata ndi bagya-ligubo bagogo. Bagya-ligubo bi nibo ba ndi budingi kaukitaga nibo a ndi ni utikini kambwa. Luki limoti, badima-botiko bogyagya ndi bagya-ligubo bi nibo mufongoni beyo bogyagya ndi mino nibo ba mambwa.

³⁷ Ka mulibo, atika ndi mikaki bipe, anasima be: <babangatu.> ³⁸ Luki limoti, niyo bagya-ligubo bo tiko yi niyo bamina kodoku, babikyana luga kabu be: <Aluku yi nino alya ndeke lisima nimu! Donuku, tamwini, ibusu kuwa bo totigoli na lisimo kaki.> ³⁹ Kūwa wa, bagwi ndi, bambimba kunzi wo tiko, bamwo ku beyo.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa ndi be: «Ngbingo yi nino mombukwono tiko igoku ndeke mino, ugya bagya-ligubo bi nibo bu?» ⁴¹ Basikisya ndi be: «Mombukwono tiko ulumwisaga ni kegu no nzonzi, upa kuwa bagya-ligubo bagogo tiko yi niyo nibo biko banapaga masolo ko ngbingo nino okwononi.»

⁴² Kūwa wa, Yeso ubikya ndi bata be: «Makanotongulogigu mbeyi ndi ka Mobiso Motu ku ikpikaga mino be:

<Litalu nilo bopipiko bakya ndi,

ilu lo ita kuwa la angba.

Mombukwono-dosu no agya ndi beyo.

Ku kusu, a likpumuka limbanga.>

⁴³ Yeki a beyo, nakamubikya bata ambe: bamukopyatu ibunu bungama ko Kunzi, bupa batu nibo bika kabukuta bumo yi. [⁴⁴ Mutu wasi nino ogwa kugu wa litalu li nilo ofunikaga ndeke biseke-seke, na mutu yi nino litalu li nilo agwilya ndeke, akputikana ndeke biseke-seke.]»

⁴⁵ Niyo bokumu-kumu na Bafalisayo bukana beyo, biba ndi be a ndi kabikya ko bulya kabu. ⁴⁶ Bakisa kuwa ndi pisi kagwi, luki limoti, babanga bambaza ka bambanzu kye bambaza bi nibo bibagatu ndi be Yeso a mugyalandu aka.

22

Lizuni ko bulyo dumo wo vononi

(Luka 14:15-24)

¹ Yeso idukulaga ndi kaunzilya bata bambaza ka bambanzu bi nibo na mozuni, ubikya ndi be: ² «Bungama ba kugu wa lisyu a mufongoni abe ngama bemoti nino alyisisya ndi mikaki muluku yi dumo mudingi mavanana. ³ Ngama yi nino utika ndi bagya-ligubo kaki kaumokoku batu nibo butikisya ndi ko dumo. Luki limoti, batu bi nibo bakya ndi kodoku.

⁴ Kūwa wa, utika ndi bata bagya-ligubo bagogo, ubikya be: <Windoni kaubikya batu nibo nutikisiyi bi be: Mbiya wanu, malili a kuwa mufo! Numwisisini bi bangombe na banyama kami bagogo banvudu-nvudu. Masi a makitulya, doniku ko dumo wo vononi!>

⁵ Luki limoti, yalikya yi niyo kudwisagu ndi po gutugu limbengi aka. Bemoti imagalya ndi iyi ko tiko kaki na wagogo inda ndi kagaba makpumuka kaki. ⁶ Batu bagogo bugwi ndi bagya-ligubo bi nibo, bulya ndi bisususu, bumwogo.

⁷ Limbengi akandikanaga ndi ngama yi nino bisulu-sulu. Utika kuwa ndi basuda kaki kaulumwisogo batu banyu bi nibo bumwogo ndi bagya-ligubo kaki na kabasya gudu yi nino.

⁸ Kumbuso yi, ubikya ndi bagya-ligubo kaki be: <Malili mo dumo obyini bi. Luki limoti, batu nibo nutikisiyi bi bakokwononigu kodoku. ⁹ Yeki a

beyo, syoni mu ma sengi. Hubikyoni batu basi nibo mabangana na ibu be boduku ko dumo wo vononi.»

¹⁰ Bagya-ligubo bi nibo bosya ndi pisi. Bumumula batu basi nibo ba ndi kabangana na ibu iki batu banye ikani banza. Bodoku kuwa ndi na ibu, ndabu yo dumo otuma ndi bidu.

¹¹ Niyo ngama yi nino ogulya ndi ka ndabu kye umini bobiko, amina ndi muti bemoti nino kimokisyagu ndi botu bayo dumo. ¹² Amuusa ndi be: «Ye wai! A buni wingyiku mino kunu, ni wakimokisyigu botu bayo dumo?» Luki limoti, aluku no adaka ndi iyi biwo.

¹³ Kuwa wa, ngama yi nino ubikya ndi bagya-ligubo kaki be: «Mukondoni aluku yi nima magu na maboku, mambimba kunzi ko biti! Ku beyo, ika ndeke kaigomisogo na kailya manzu bikyalu-kyalu.» ¹⁴ Kumbuso yi, Yeso omosisyoku be: «Batu nibo bumakaga ba bakru, luki limoti nibo burunaga ba bacede.»

*Bafalisayo bakamuusa Yeso ko bulya yikalya manzanza
(Maliko 12:13-17; Luka 20:20-26)*

¹⁵ Bafalisayo бага ndi kagilya Yeso dikidi, balika ndi be igwinoni pisi ka munzina kaki. ¹⁶ Kuwa wa, batikilyoku ndi babibya bemoti-bemoti kabu pa imoti na batu ba lidu ka Elodi. Batu bi nibo bamuusa ndi Yeso be: «Muwonisilo! Takaiba be wa muti walinganu, wowonisilogo na bungbingbili beyo Kunzi apago mino be obili kusu iki. Wakabangagigu mumbanzu gutugu bemoti aka, kye wakundagigu goni bambanzu kabyenene na ibiba kabu. ¹⁷ Tibikya neki mutamanagi kaku: Ambe, takwananatu kakalya ikani takokolyonitogu manzanza ka Ngama Kaizali?»

¹⁸ Luki limoti, Yeso iba ndi tamanaga kabu yanye. Usikisya be: «Batu ba kuboboku! Ko bulya iki yo mo mina kakisa kobo? ¹⁹ Iwonyoni buyi nibo makalyaga na ibu manzanza.»

Bapa kuwa ndi ambuma bemoti. ²⁰ Yeso umuusa ndi be: «Mulundu no lino li nili, a la ka wani?» ²¹ Basikisya ndi be: «Ma ka Ngama Kaizali.»

Yeso aka ndi na ibu be: «A beyo, muponi neki Kaizali makrumuka nimo okwononi na iyi. Mapa Kunzi nimo ko Kunzi.»

²² Niyo bukana sikisyo yi niyo, bombombaya ndi kuge, basa ndi wa, бага.

*Basadukayo bakamuusa Yeso ko bulyo pupo ka mbuku
(Maliko 12:18-27; Luka 20:27-40)*

²³ Ka lise li nilo aka lo, Basadukayo bemoti-bemoti bakpudoku ndi Yeso. (Ibu babikyaga be bamanda kopupogigu ka bambuku.) Bamuusa kuwa ndi be: ²⁴ «Muwonisilo! Musa abikya ndi be: «Kika ni mumbanzu okwini, asa mukaki ni kobukuti na iyi, akwanana be mamaki amigilyi woko yi nino, kye abukutiyagi yaa-daki nino okwa ndi bomiki.»

²⁵ Wina se, luga kusu a ndi na bomiki baluku bi madia na ika nibo bopupa ndi mama mimoti. Pata ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. Asilya kuwa ndi syononoga kaki woko yi nino.

²⁶ Syononoga kaki yi nino okwa ndi goni. Igyonosa ndi mudongoni begayo ka mamabu yi nino wa masaa, kadwe ka nino wa madia na ika.

²⁷ Kumbuso ibu basi kolumwogo, muko yi nino ubye kuwa ndi goni iyi.

²⁸ Ka lise lipupa ka bambuku, muko yi nino ika ndeke muka wani luga kabu? A beyo, ibu basi madia na ika bavatu ndi!»

²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ma bubungogo, kye makegu kotombisyo Mobiso Motu ikani ngu ko Kunzi. ³⁰ A beyo, ngbingo yi nino bamanda opupa ndeke

mino ka bambuku, baluku bakuvigu ndeke bata boko ikani boko kavyege. Luki limoti, bika ndeke mufongoni abe bamalaika ba kugu wa lisyε!

³¹ Ko bulyo yipupa ka bambuku, makanotongulogigu mbeyi beyo Kunzi abikya ndi mino be: ³² «Imi, na Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo.» Yeso omotiloku ndi be, Kunzi kegu Kunzi ka bamanda, luki limoti, a Kunzi ka batu nibo ba na obili!»

³³ Bambaza ka bambanzu nibo bukana ndi mutwi mi nimo, bombombaya ndi kuge.

Mutu ni nimo okitogi magogo na izangiya
(Maliko 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ngbingo yi nino Bafalisayo bukana ndi mina be Yeso udokisini Basadukayo, Bafalisayo bi nibo bamumukana kuwa ndi pa imoti. ³⁵ Bemoti kabu nino ibaga ndi mutu kuge, akpufoku ndi Yeso kakisa kabobo, amuusa be: ³⁶ «Muwonisilo! Kuso wa mutu masi, mutu tina mo okitogi magogo na izangiya kuge?»

³⁷ Yeso asikisya ndi be: «Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi na yimibo kaku yasi.» ³⁸ Mutu ma izangiya kuge na ma mambwa nimo. ³⁹ Mutu ma miba a mufongoni: «Mupa mamaku mufongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku yi.» ⁴⁰ Mutu miba mi nimo a madulu ma masi nimo ikpikaga ka Mutu ka Musa na ka bakitabu ka bogyalandu.»

Kilisito ni Mombukwana ngama Daudi
(Maliko 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹ Ngbingo yi nino Bafalisayo ba ndi mina bumumukana, Yeso umuusa ndi be: ⁴² «Mutamanagi kunu a buni kugu ka Kilisito? Opupa ndi ka livananza ka wani?» Basikisya ndi be: «A miko-mika ngama Daudi.»

⁴³ Yeso ubikya ndi be: «Yeki a beyo, pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu, Daudi akwanana ndi liki kamaka Kilisito be Mombukwono-dosu? A beyo, Daudi abikya ndi be:

⁴⁴ «Mombukwono-dosu abikya ndi Mombukwana-dami be:

Da wiki ka kumbanzikaniko kami,

kadwe ku kwa ku nubiso mino bomuyoniso kaku

kusili kaku.» ⁴⁵ Kika neki ni Daudi akamaka Kilisito be Mombukwono-dosu, igyonosa kuwa liki be iki bata miko-mikaki?»

⁴⁶ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana ndi kasikisya Yeso likpumuka. Katukya ka lisyε li nilo, kegu na mutu nino ikpunda ndi bata be amuusogi makpumuka.

23

Yeso akauyoyo bowonisilo ba mutu na Bafalisayo
(Maliko 12:38-40; Luka 11:39-44, 46-52; 20:45-47)

¹ Yeso ubikya kuwa ndi bambaza ka bambanzu na babibya kaki be: ² «Ligubo ka bowonisilo ba mutu na Bafalisayo ni kautumbulyaga bambanzu Mutu ka Musa. ³ Yeki a beyo, humukononi, managya masi nimo bika kamutumbulyaga.

Luki limoti, makobyenitogu yigya kabu. A beyo, mutu nimo bamupaga, kegu imu mo bagyaga. ⁴ Bukandilyaga bambanzu mokumbogi mutititi, yapupu kabinika, subinikisa ka mambiga. Luki limoti,

ibũ bamombukwana-dabũ bi bakaviligũ pɔ gutugũ na kpengbe aka kaubinikiso.

⁵ Makpumuka masi nimo bakagya, ikaga ko bulya kaiwonisa aka kambwa ka bambanzũ. Bikipikilaga bapanga baya botu ka tũndukuto ikani ka makamba. Kũgũ yi, bokpikaga ndi mina gele-gele yimoti-yimoti ya Mongoni ko Kunzi. Bopundisaga ndi goni bamũ baya balɔpɔ kabũ bayindanda na malende*. ⁶ Ko dumo, bapaga kaikonono ka bapa baya ibiba. Ka bandabũ baya malũmba kabũ, bikononogo ka moliki ma kambwa. ⁷ Ibũ bapaga kũgbe be biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni, banũmaka be: <Muwonisilo!>.

⁸ Luki limoti, ibunu makoboilyonitogũ lino la <Muwonisilo!>. A beyo, Muwonisilo kunu a bemoti aka. Na ibunu basi ma luki-limoti. ⁹ Makamokogonitogũ mũmbanzũ gutugũ bemoti aka ka ɔbili be <Baba!>. A beyo, Obonu a bemoti aka nino kũgũ wa lisyẽ. ¹⁰ Makoboilyonitogũ be bamũmakagi be <Ngama!>. A beyo, Ngama kunu a bemoti aka ni Kilisito.

¹¹ Mũmbanzũ wa ibiba kũgbe luga kunu, akwanana be iki magya-ligubo kunu. ¹² Mũtũ wasi nino ibinikaga, Kunzi asisagatũ. Luki limoti, nino isisogo, Kunzi abinikagatũ.

¹³ Kumbu kunu bowonisilo ba mũtũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Makaũdũyaga bambanzũ pisi yigulyo ka bũngama ba kũgũ wa lisyẽ. Ibunu bamombukwono-donu bi makegũ kogulya kũ begeyo na manakpingba goni batũ niɔ bakapa be bogulyi.

[¹⁴ Kumbu kunu, bowonisilo ba mũtũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Mũkũpyaga bowoko mukumba kabũ masi, magyaga malũmba mandandanda ka yiwoniso kambwa ka bambanzũ. Kinili, bamusombisa ndeke yaru kũgbe.]

¹⁵ Kumbu kunu, bowonisilo ba mũtũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kũbɔbɔkũ! Molingyogo giyo kũgbe, manakpakyana ko moɔo mudingidingi, kakisa pisi tino yo makwanano mino kayikoso ɔbili ka mũtũ gutugũ bemoti aka be iiti mũbifya kunu. Kamũbailya, madikitisa kũwa ko buku ba benze na benze nganga yiba kamũkitaga ibunu!

¹⁶ Kumbu kunu, ibunu batũ bokolobũ baya mamɔmɔ niɔ mukpokyonisogo bodonu! Mabikyaga be mũmbanzũ kako silika ko lino la Ndaũ ko Kunzi, niyo kagyigũ likpumuka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la ɔlɔ nino ikaga ka Ndaũ ko Kunzi, okwononi be agyi niɔ aku mina silika. ¹⁷ Ma bongingi na batũ ba kolobũ ya mamɔmɔ! Iki yo a na izangiya kũgbe kakitaga? ɔlɔ ikani Ndaũ ko Kunzi niyo abubisaga ɔlɔ yi nino bitu?

¹⁸ Mabikyagatũ goni be: <Mũmbanzũ kako silika ko lino la gbɔgbɔ nino bapágo mino apepe, niyo kagyigũ likpumuka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la apepe nino a kũgũ wa gbɔgbɔ, okwononi be agyi niɔ aku mino silika.> ¹⁹ Batũ ba kolobũ ya mamɔmɔ! Iki yo a na izangiya kũgbe kakitaga? Apepe ikani gbɔgbɔ yi nino abubisaga apepe bitu? ²⁰ Yeki a beyo, mũtũ yi nino akɔgo silika ko lino la gbɔgbɔ nino bapágo mina apepe, akako ko lino li niɔ na ko lino la masi nimo a kũgũ yi.

²¹ Na goni, mũtũ yi nino akɔgo silika ko lina la Ndaũ ko Kunzi, akako ko lino li niɔ na ko lino ko Kunzi nino ikaga kũsɔ yi. ²² Na mũmbanzũ yi nino akɔgo silika ko lino la kũgũ wa lisyẽ, akako ko lino lo kiti wa bũngama ko Kunzi na ko Kunzi nino ikaga kũgũ yi.

* **23:5** 23:5 malende: Bayuda bopundisaga ndi bamũ baya balɔpɔ kabũ, kowonisilo likingyosi be Kunzi ɔrũnogoni ndi.

²³ Kumbu kunu ibunu bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboka! A beyo, mapaga Kunzi zaka wa makpamuka masi. Luki limoti, minaga payaya makpamuka mi nimo a na izangiya kugbe ka Mutuu mufongoni abe: kaika ngbingbili, kaika no kumbu na kaika mutu walinguna. Makwanano bi kagya nimo ni makinigu magogo payaya. ²⁴ Ibunu batu bi nibo bukpyonisa batu ba kolobu ya mamomo! Mutumbaga bobingi bakekeke ko libo limwo, luki limoti, mamyo nyama mudingi abe ngamia!

²⁵ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboka! Masakusaga koro na sani kunzi yi aka. Luki limoti, kuso yi ika mutumo na makpamuka mo kubaku na tamanaga yanye. ²⁶ Mufalisayo! Wa mutu wo kolobu ya mamomo! Sukusa mbeyi koro kuso yi, kuwa wa kunzi yi isukusatu goni bing!

²⁷ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboka! Ma mufongoni abe bambuku nibayo bogbodyaga na mukpundu bitu, aniniana bayanza kunzi yi. Luki limoti ni a bayitumo no kuwo ya bamanda na porotu dididi kuso yi bide. ²⁸ Ibunu ma mufongoni begeyo, ko misa ka bambanzu, minisanaga abe makika batu bongbingbili, luki limoti, ma butumo kuso kunu na kuboboka na yigya yanye.

²⁹ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kuboboka! Makopika bambuku ka bogyalandu ko Kunzi, manobungusya binza, bing nibayo ka batu nibo ba ndi bongbingbili ko misa kaki. ³⁰ Ibunu, mabikyaga be: <Takika ndi goni ko ngbingo ka botitosu, takakananigu ndi na ibu ko dikidi yidukusaga bangu ka bogyalandu.> ³¹ Ibunu, miyipaga goni kubatu be ma bomiko-mika baluku nibo bulumwisaga ndi bogyalandu. ³² Likpamuka nilo botitonu bapanga ndi, ibunu, wisisiloni kuwa nolu na kodwisa ka mulibo!

³³ Livananza ka banzuka! Pisi tina yo makwanana ndeke mina kanyika yigyogyiso ko buku ba benze na benze? ³⁴ Kinili, imi, namutikiyatu bogyalandu, batu ba yimibo na bowonisilo. Mamwogo ndeke bemoti-bemoti kabu, mubangilaga bagogo kugu wa salaba, mutina bagogo bata pimbo ka bandabu baya malumba kunu na mukpumyo ka bagudu bemoti-bemoti. ³⁵ Eee, ibunu kuwa ndeke bo mibunya linunu ko bulya bangu ka batu basi niyo adukaga ndi payaya ka obili. Bapanga mbeyi ndi kodukusaga bangu ka Abeli nino a ndi mutu wongbingbili kadwe ka niyo ka Zakalia nino a ndi mika Balakia. Iyi Zakalia, mamwo ndi ka Ndabu ko Kunzi luga wa pa yotu kugbe na gbogbo. ³⁶ A linguna, nakamubikya ambe: batu ba livananza la lisyeli nili, sibunya ndeke linunu ko bulya makpamuka nimo masi.»

*Yeso akalya kumbu ko bulyo Yelusalema
(Luka 13:34-35)*

³⁷ «Eeze ibunu batu ba Yelusalema, batu ba Yelusalema, ibunu makaumwisiso na matamu bogyalandu nibo Kunzi utikoku! Nganga yinga yo napa ndi mino kaumumula batu kaku mufongoni beyo koku umumulago mino bomikaki ka bapandulu, luki limoti, ibunu makapagu ndi! ³⁸ Wiboni se binza ambe ndabu kunu otigala ndeke ngundu. ³⁹ Nakamubikya ambe, katukya mbiya wanu, makeminigu bata kadwe ku kwa ku mabikya ndeke mino be: <Kunzi adukulyi mutu yi nino akodoku babunga ko lino ka Mombukwono-dosu!> »

24

*Yeso akabikya be bapanzatu banu Ndabu ko Kunzi
(Maliko 13:1-2; Luka 21:5-6)*

¹ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kaaga ni opupini ka Ndabu ko Kunzi, babibya kaki bakpuḍoku ndi. Bamonisilo kuwa beyo Ndabu ko Kunzi ipika ndi mino. ² Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Matu kaina masi nima? A lingunu, nakamubikya ambe, ka masi nimo makaina wanu, litalu gutugu limoti aka kotigoligu ndeke wanu kugu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

*Mokingyosi nimo igyonosa ndeke ka mulibo ma obili
(Maliko 13:3-13; Luka 21:7-19)*

³ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mina wakika ka Ngupa ya Mizeituni, babibya kaki bakpuḍoku ndi bikede, bamuusa be: «Tibikya mbeyi, likpumuka li nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Likingyosi tino lo atimibisa ndeke yigoku kaku na mulibo ma obili?»

⁴ Yeso usikisya ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kamubonitogu! ⁵ Bambanzu budingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya be: «Imi ni Kilisito!» Bubungusaga ndeke bambanzu budingi! ⁶ Mukanatu ndeke bomongoni ba munga na bakuambe bi. Gutugu beyo, makobongonitogu. A beyo, masi nimo igyonosat, luki limoti kikigu mbeyi mulibo ma obili.

⁷ A beyo, livananza limoti abumanaga ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulananaga ndeke na bungama bagogo. Ayundi na bazigizo bika ndeke ka bapa dididi. ⁸ Luki limoti, niyo yasi ika ndeke mudongoni abe mupunganagi ma muzuzula ma libukuti aka.

⁹ Kuwa wa, bamugaba ndeke kayigyogyiso, bamumwogo. Bamumuya ko giyo yasi ko bulya lino kami. ¹⁰ Ko ngbingo yi ninu, bambanzu budingi bogwa ndeke ka baya kabu. Bagabanaga ndeke na bamuyana luga kabu. ¹¹ Bogyalandu budingi ba bongu bopuponokuto ndeke, bubungusaga bambanzu budingi. ¹² Banye ika kuwa ndeke bakpu kugbe, sipananiso ka bambanzu budingi adikaga.

¹³ Luki limoti, muti yi ninu okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso. ¹⁴ Babikyaga ndeke Mongoni Manza ma Bungama ba kugu wa lisyé ka obili wasi, iba budemu inisoni ka mababa masi. Kuwa wa, mulibo ma obili odoku.»

*Yigyogyiso obedulini
(Maliko 13:14-23; Luka 21:20-24)*

¹⁵ «Ko ngbingo yi ninu, maminatu ndeke aluku ninu bamakaga be «Mupuputa mumbanga», bamomosini ka Pa yo Tu. A muti yi ninu mugyalandu Danyele anzina ndi ko bulya kaki. (Muti yi ninu akatangulaga likpumuka li nili, ukanito isi yi.)

¹⁶ Kuwa wa, batu nibo bika ndeke ka Yudea bogwa ndeke mbangu miso ya bangupa. ¹⁷ Mumbanzu kiko kugbondo, kosyigu ndeke bata kava luki ka ndabu. ¹⁸ Mumbanzu kika ko tiko, kigigu ndeke bata kava kutuko.

¹⁹ Ka masye mi nimo, boko ba bamuma na nibo bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu! ²⁰ Lumboni ambe mbangu kunu kikonitogu ko ngbinga wa ndobo ikani ka Lisyé la kimumbiso.

²¹ A beyo, ka masye mi nimo, yigyogyisa ika ndeke yakpu kugbe niyo kanigyonosigu ndeke katukya ka mupunganagi ma obili kadwe na lisyé

li nili. Na inguo ya yigyogyiso yi niyo kigyonosigu ndeke bata. ²² Kunzi kokundumosi ndi masye mi, iba kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino ahuka ndeke. Luki limoti, okundumosa ndi beyo ko bulya ka batu nibo upanaga ndi.

²³ Kika ni mumbanzu amubikyini be: <Winoni! Kilisito a wana!> Ikani <A ku!>, makabinikyoonitogu. ²⁴ A beyo, bakilisito ba bongu na bogyalandu ba kuboboku bopupokuto ndeke. Bagyaga ndeke mokingyosi makpaku na makpumuka mumbanga-mbanga kakisa kaubungusaga gutugu batu nibo aka bo Kunzi upanaga ndi. ²⁵ Eee, hukononi! Imi, namutukusyogini motili kambwa aka.

²⁶ Kika ni mumbanzu amubikyini be: <Winoni! Kilisto a ka isa!>, makindonitogu ku beyo. Ikani kamubikya be: <Winoni! A ka ndabu ya kusol!>, makabinikyoonitogu.

²⁷ A beyo, doku ko Mika-mumbanzu ika ndeke mudongoni abe ngbang-bata kanginana, ozigo obili wasi katukya ka ingenge adwe ka dumbe. ²⁸ Pa yasi niyo manda ika ndeke mino, bombu nibo balyaga makolo bamumukana wa go wa.»

*Doku ko Mika-Mumbanzu
(Maliko 13:24-27; Luka 21:25-28)*

²⁹ «Ngbinga mukede kumbusa wa masye ma yigyogyiso yi niyo, <Moni olimika ndeke bipi.

Timba kanzigu ndeke bata.

Mangutu onyukogoku ndeke kotukyoku kugu wa lisy.

Makpumuka mo ngu nimo kugu wa lisy izukula ndeke bingbwuku-
ngbwuku.»

³⁰ Kuwa wa, likingyosi ko Mika-Mumbanzu inisanatu ndeke kugu wa lisy. Mababa masi ka bambanzu nibo kusili wa moni igomisagatu ndeke. Bamina kuwa ndeke Mika-Mumbanzu ni anodoku ka beku ba no ngu na ibiba yakpa. ³¹ Bofya ndeke siba niyo apaga liyu lapu. Mika-Mumbanzu utika ndeke bamalaika kaki ka mondu masi makwanganya ma obili, kamumula batu basi nibo upanaga ndi ka banakpangbala basi ba obili.»

*Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukuso niso abukutaga
(Maliko 13:28-31; Luka 21:29-33)*

³² «Hukononi matiwi nimo sibukuso akapa. Ngbingo yi nino mapaku ma sibukuso obuukonogo mino, magogo apanga kabaka, mibaga be syangasu a kuwa buwobi kobuniko. ³³ Mudongoni goni, ngbingo yi nino ibunu mina ndeke mina makpumuka mi nimo masi, wiboni ambe doku ko Mika-Mumbanzu a kuwa buwobi, a ka mupumi.

³⁴ A linganu, nakamubikya ambe, batu ba livanza li nili bakolumwogigu basi ni makpumuka mi nimo masi kanigyonosigu. ³⁵ Lisy na litombu olimikatu ndeke, luki limoti likpumuka kami kolimikigu ndeke lu.»

*Kunzi yikaka aka no akaibo ngbingo wa mulibo
(Maliko 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)*

³⁶ «Mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu lisy ikani ngbingo yi nino makpumuka mi nimo igyonosa ndeke mino, iki bamalaika ba kugu wa lisy ikani Miki. Luki limoti, Baba mukaka aka no akaibo. ³⁷ Mudongoni begoyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Nua, ika ndeke begoyo ko ngbingo yi nino Mika-mumbanzu odoku ndeke mino. ³⁸ A beyo, kambwa wo tumo

yidingi, bambanzu bikaga ndi kalyalya, banomwo, banavanana, banugaba bomikabu ka bovononi kadwe ka lisyε li nilo Nua ogulya ndi mino ka ingbolo. ³⁹ Bakatamanagigu ndi likpumuka gutugu limoti aka, kadwe ku kwa ku tumo yidingi odoku ndi mino kaulumwisaga basi bigbatata.

Ika ndeke mudongoni beyo ka lisyε li nilo Mika-mumbanzu igoku ndeke mino. ⁴⁰ Ngbingo yi ninu, bambanzu baba bikaga ndeke ko tiko, bavaga ndeke bemoti, basa wagogo. ⁴¹ Boko baba bikaga ndeke kadwa mupanga, bava ndeke bemoti, basa wagogo.

⁴² Yeki a beyo, wikoni neki bubisi, kye makibigu lisyε nilo Mombukwono-donu igoku ndeke mino. ⁴³ Wiboni binza ambe, mombukwana ndabu kibaga ndi ngbingo yi ninu mutu wo kubaku odoku mino, iba ikaga bongbinga basi wakitulya kye bakobunonitogu ndabu kaki. ⁴⁴ Kinili, wikoni neki bakitulya, kye Mika-mumbanzu odoku ndeke ko ngbingo yi ninu makikigu mino na mutamanagi.»

*Lizuni ka mugya-ligubo wongbingili na wa yimibo
(Luka 12:41-48)*

⁴⁵ «Wani se kuwa no a mugya-ligubo walingunu na wakimibo? A ninu mombukwana-daki asilya ligubo lilupyaga malili ka bagya-ligubo bagogo ko ngbingo yi ninu okwononi mino. ⁴⁶ Igyagya ka mugya-ligubo ninu mombukwana-daki kigoku, atakanya idukufini bigubu kagya ligubo li nilo. ⁴⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, mombukwana-daki abisa ngama kaanda mukumba kaki masi.

⁴⁸ Luki limoti, kika mugya-ligubo wanyε ninu ibikyaga be: «Mombukwana-dami kegε kaigoku mbiya wanu.» ⁴⁹ Apunga kuwa kaubuma bawai-daki bagya-ligubo, kalyalya na komwo pa imoti na badangbala.

⁵⁰ Mombukwana-daki yi ninu igoku banu ka lisyε na ko ngbingo yi ninu kikigu mino kaibo. ⁵¹ Akpumyo, agyogyisa mudongoni beyo Kunzi ugyogyisa ndeke mino batu ba kuboboku, ambimbo ka pa niyo bagamanaga mino, banilya manzu bikyalu-kyalu.»

25

Bibu ka basika tekebe

¹ «Ka lisyε li nilo, bokinyasa ndeke bungama ba kugu wa lisyε na basika tekebe. Ibu, buva ndi batala kabu, baga katilya mombukwono dumo wa nduwa. ² Luga kabu, kubukumuti ba ndi nibo bakimibo. Na kubukumuti bagogo batu buzinga. ³ Nibo buzinga buva ndi batala kabu aka, ni bakovigu molingo magogo mumatila kuso yi. ⁴ Luki limoti, nibo bakimibo, buva ndi batala na molingo magogo ka basupa.

⁵ Niyo mombukwono dumo wa nduwa olipya ni kanodukugu, boko bi nibo basi bapanga ndi kazinga batoto, balalana ndi.

⁶ Lugo wo biti, liyu limoti abikya ndi be: «Winoni! Mombukwana dumo wa nduwa a ko pisi! Gyoni, togoni katilya!» ⁷ Kuwa wa, boko basi bozuzuka ndi, butunaga batala kabu.

⁸ Basika buzinga bubikya ndi nibo bakimibo be: «Tiponi goni mino ikya molingo, kye batala kusu banolimiko.» ⁹ Luki limoti, busikisya ndi be: «Kali! Molingoni mi nima a makede, kakwananigu katitulyana basi! Windoni koluwo mokunu ka batu nibo bagabaga.»

¹⁰ Ngbingo yi ninu binda ndi mino, mombukwono dumo wo vononi osiloku. Bawai dabu kubukumuti nibo ba ndi bakitulya, bingya ndi pa imoti na ibu ka ndabu yo dumo. Kumbuso yi, badula ndi mupumi.

¹¹ Kwa wa, niwo buzinga bigoku ndi, babikya be: <Hiii Mombukwono-dosu! Mombukwono-dosu! Tihukwilyano baka mupumi!> ¹² Luki limoti, osikisya ndi be: <A linganu, nakamubikya ambe, nakamumibigu!>

¹³ Yeso abikya bata ndi be: «Wikogoni neki bubisi! Kye makibigu lisyε ikani ngbingo.»

*Lizuni ka bagya-ligubo niwo buraga ndi buyi
(Luka 19:11-27)*

¹⁴ «Bokingyasa ndeke Bungama ba kugu wa lisyε na muta bemoti ninu a ndi na ligundu. Kambwa katukya, umaka ndi bagya-ligubo kaki, ugbananilyaga makpumuaka kaki. ¹⁵ Kabyenene no ngu ka mumbanzu yikaka-yikaka, apa ndi mugya-ligubo bemoti bambuma kubukumuti. * Wagogo, apa ndi bambuma baba. Na wagogo bata, apa ambuma bemoti. Kumbuso yi, aga ndi iyi.

¹⁶ Mugya-ligubo ninu bapa bambuma kubukumuti, aga ndi na ibu koyikosogo, inisana ndi bata na bagogo kugu yi kubukumuti. ¹⁷ Ninu bapa ndi bambuma baba, aga ndi iyi koyikosogo begeyo, inisana ndi na bagogo kugu yi baba goni. ¹⁸ Luki limoti, ninu bapa ndi ambuma bemoti, inda ndi kakpo libye, olumbo, asuma ndi.

¹⁹ Niyo masyε akitaga mudingi, mombukwana-dabu igoku ndi. Ubikya kwa ndi bagya-ligubo kaki bi niwo be batumbulyagi isabu ya makpumuaka kaki. ²⁰ Mugya-ligubo ninu bapa ndi bambuma kubukumuti, odoku, apa bagogo kubukumuti kugu yi. Abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma kubukumuti. Wina! Ninisana ndi bata na bagogo kubukumuti goni.>

²¹ Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza! Wa mugya-ligubo wanza. Wo bi na bungbingbili ko luki likede, nubisa banu ngama kobuulyaga makpumuaka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

²² Mugya-ligubo ninu bapa ndi bambuma baba, odoku ndi goni iyi, abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma baba aka. Wina! Ninisana ndi bata na bambuma bagogo baba kugu yi.>

²³ Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza, wa mugya-ligubo wanza na walingunu! Wo bi muta walingunu kobuulyogo luki likede, nubisa banu ngama kobuulyogo makpumuaka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

²⁴ Kwa wa, mugya-ligubo ninu bapa ndi ambuma bemoti, odoku, abikya ndi be: <Hiii Mombukwono-dosu, nibagatu ambe wa mudiya. Wobuulyaga ku wakakunagigu mino, wanyogo masolo ku wakokunigu mino. ²⁵ Kinili, nabagatu ndi, naga kasuma ambuma kaku ka litombu. Wina! Va ambuma kaku nimu.>

²⁶ Mombukwana-daki asikisya ndi be: <Wa mugya-ligubo wanyε, mufolobondo! Wibagatu ndi be nobuulyaga ku nakakunagigu mino, namumula masolo nimo nakokunigu. ²⁷ Yeki a beyo! Wakwanana ndi kobisa buyi kami ka baki, iba wa nigiku mino, nakwanano bi konyoku ni itundini. ²⁸ Mukupyoni neki ambuma yi ninu, mapá muta yi ninu a ndi nobu tekebe. ²⁹ A beyo, mumbanzu kika no luki, bamatilyatu bata, ika kwa na imu makpu. Luki limoti, muta yi ninu kegu no luki bakupa gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu. ³⁰ Mugya-ligubo yi nimu kegu na izangiya, mudikitoni kunzi ko biti, a pa ya kigomisogo na kailya manzu.>

* **25:15** 25:15 Ambuma bemoti wo buyi bi niwo uluwaga ndi bangombe kubukumuti.

Beyo Mika-Mumbanzu ako ndeke mino mungimbo ma obili

³¹ «Ngbingo yi ninu Mika-Mumbanzu odoku ndeke mina ka ibiba kaki, pa imoti na bamalaika basi, ika ndeke ko kiti kaki wa bungama, ka ibiba ya kugu wa lisyε. ³² Bambanzu bo giyo yasi bamumukana ndeke kambwa kaki. Ugbanana ndeke bambanzu dididi mudongoni beyo mububulyo ugbananaga mino bamemi na bakondolo. ³³ Ubisa ndeke bakondolo ka nakpangbala wa kumbanzikaniko kaki, ubisa bamemi ka kulekuke.

³⁴ Nibo ba ka kumbanzikaniko, ngama ubikya kuwa ndeke be: «Doniku, ibunu nibo Baba amufukulyoni ndi bubunga. Voni lisimo la bungama nilo bamubungusilyaga ndi katukya ko ngbingo ninu aka no bagya ndi mino obili. ³⁵ A beyo, na ndi kaimukana nza, mepatu ndi malili. Na ndi na musasa, mepa libo limwo. Na ngbingo yi ninu na ndi mino mubiko, metilyatu ndi. ³⁶ Ngbingo yi ninu na ndi mino ndumbu, mepatu ndi botu. Na ndi no kolobu, modokuto ndi kenda. Ko ngbingo yi ninu na ndi mino ka boloko, modokuto ndi kenda.»

³⁷ Kuwa wa, batu bongbingbili bamuusa ndeke be: «Mombukwono-dosu, ngbinga tino no tumina ndi mina na nza, tupa malili? Ikani na musasa, tupa libo limwo? ³⁸ Ngbinga tina no wa ndi mino mubiko, tulya? Ikani wa ndi ndumbu, tupa botu? ³⁹ Na ngbinga tina no tumina ndi mino no kolobu, ikani ka boloko taga kaunda?»

⁴⁰ Kuwa wa, ngama usikisya ndeke be: «A linguna, nakamubikya ambe, lasi nilo magyilya ndi bemoti luga ka bomiki bakekeke bi niba ikani bemoti luga ka bomika-mama, megyilya ndi imi bikpe.»

⁴¹ Kuwa wa, ubikya ndeke nibo bika ndeke ka kulekuke kaki be: «Tukyoni buwobi na imi, ibunu migbongisisoni! Windoni ko buku ba benze na benze. Buku bi nibo ibungusyaga ndi ko bulya ka mumuyoniso na bamalaika kaki! ⁴² A beyo, na ndi kaimukana nza, makepaga ndi malili. Na ndi na musasa, makepaga ndi libo limwo. ⁴³ Ngbingo yi ninu na ndi mina mubiko, maketilyagu ndi. Ngbingo yi ninu na ndi mina ndumbu, makepaga ndi botu. Na ngbingo yi ninu na ndi mina no kolobu ikani ka boloko, makodokugu ndi kenda.»

⁴⁴ Kuwa wa, basikisya ndeke be: «Mombukwono-dosu, ngbinga tina no wa ndi mina kaimukana nza, ikani musasa, ikani wa ndi mubiko, ikani wa ndi ndumbu, ikani no kolobu, ikani ka boloko ni takusingyigu?»

⁴⁵ Ngama usikisya kuwa ndeke be: «A linguna, nakamubikya ambe, lasi nilo makagyilyagu ndi bemoti luga ka bomiki bakekeke bi niba, makegyilyagu ndi imi.» ⁴⁶ Batu bi nibo bopupa ndeke wa, бага kaigyogyiso ka benze na benze. Luki limoti, nibo bongbingbili, bogulyo ndeke ka obili wa benze na benze.»

26

*Bangama bakagya dikidi kamwisiso Yeso
(Maliko 14:1-2; Luka 22:1-2; Yuani 11:45-53)*

¹ Ngbingo yi ninu Yeso ama ndi mina kapá mutiwi mi nimo masi, ubikya babibya kaki be: ² «Makaiba be yinga wa Pasika ika banu kumbusa wa masyε maba. Basutatu Mika-Mumbanzu kye babangilagi ka musalaba.»

³ Kuwa wa, bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bamumukana ndi ka ndabu ko kumu-kumu beyo ka Kayafa. ⁴ Bagya ndi dikidi kagwisiso Yeso bipela na kamwisiso. ⁵ Luki limoti, ba ndi kabikya be: «Takagwinitogu ko ngbinga wa yinga, kye bambanzu bakovikimonogoni.»

Muka bemoti akpozyini Yeso na malazi ka mụ
(Maliko 14:3-9; Yuani 12:1-8)

⁶ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina ka Betania, ogulya ndi ka ndabu ka Simoni nino a ndi kebu-kebu. ⁷ Muko bemoti akpudoku ndi. Muko yi nino a ndi na malazi ma ligabu lapu kugbe ko supa nino bagya ndi na litalu la alibati. Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kalyalya, muko yi nino akpazyaga ndi na malazi mi nino ka mụ. ⁸ Niyɔ babibya kaki bina beyɔ, utula. Babikya be: «Ko bulya iki yɔ akaputa mino malazi beyɔ? ⁹ Bakwanano bi kagaba ka ligabu lapu kugbe na kapá batu ba yangya buyi bi!»

¹⁰ Yeso andunga ndi yikpukpukmukya kabu, umuusa kuwa be: «Ko bulya iki yɔ mo mino kaikpukpukmukya kugu ka muko yi nimum? Nilo egyilyi, a yanza! ¹¹ A beyɔ, mika ndeke pa imoti na batu ba yangya masye masi. Luki limoti, imi, takikigu ndeke pa imoti na ibunu aka. ¹² Ngbingo yi nino ekpozyi mino na malazi nima ka nzayi, akebungusyogo ko bulya lisyɛ nilo belumba banu mino. ¹³ A lingunu, nakamubikya ambe: bapa bayasi ku babikyaga ndeke mino Mongoni Manza mi nima ka obili wasi, batamanaga ndeke nilo muko yi nimuma ogyi, banatumbulaga yi.»

Yuda Isikalioti obingisyini kagaba Yeso
(Maliko 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Kuwa wa, Yuda Isikalioti, bemoti luga ka batutumbwa tekebe na baba, inda ndi ka bokumu-kumu. ¹⁵ Umuusa ndi be: «Nakamugabila, mepá iki?» Kuwa wa, bapá bambuma bayo buyi batekebe basaa. ¹⁶ Katukya ko ngbingo yi nino, Yuda apunga kuwa ndi kakisa pisi kaugabila Yeso.

Yeso akalya Pasika na babibya kaki
(Maliko 14:12-26; Luka 22:7-23; Yuani 13:21-30; 1 Bakolito 11:23-25)

¹⁷ Ka lisyɛ la mambwa la yinga wa Mukati mokofulu, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Wakapa be tubungusilyogiku malili ma Pasika yani?»

¹⁸ Usikisya ndi be: «Windoni ka gudfu, * ka aluku bemoti bene. Mabikyoku be: Muwonisilo akabikya be: «Ngbingo kami a kuwa buwobi. Nakalya Pasika ku kaku pa imoti na babibya kami.» ¹⁹ Babibya bagya ndi mudongoni beyɔ Yeso ukpamyanda ndi mino, bamba kuwa ndi malili ma Pasika ku beyɔ.

²⁰ Niyɔ bugogo ogwo, Yeso ika ndi kalyalya pa imoti na batutumbwa tekebe na baba. ²¹ Ngbingo nino ba ndi mino kalyalya, abikya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, bemoti kunu egabatu.» ²² Batutumbwa balya ndi kumbu, bapunga kamuusogo yikaka-yikaka be: «Mombukwondoosu! Imi?»

²³ Yeso osikisya be: «Mutu yi nino akamakyaga kubokuko ka sani pa imoti na imi no egaba banu. ²⁴ Mika-mambanzu akokwa mudongoni beyɔ ikpikaga ndi mino ko bulya kaki. Luki limoti, kumbu yidingi ka mutu yi nino akagaba yi! Ika gutugu ndi binza kugbe ni kibukutigu!»

²⁵ Kuwa wa, Yuda nino a ndi kagaba, amuusa be: «Muwonisilo! Imi?» Yeso asikisya ndi be: «Wobikyi ni iwe!»

²⁶ Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya, Yeso ava ndi mukati. Kumbuso kabibisa Kunzi, obunonogo, upaga babibya kaki. Ubikya kuwa ndi be: «Voni, malya, a nzayi kami.» ²⁷ Kuwa wa, ava ndi kopɔ, kumbuso kabibiso Kunzi, upa. Ubikya ndi be: «Mwoni ibunu basi! ²⁸ A beyɔ, niyina a bangu kami. Bangu ya agame ko Kunzi. Odukonaga ndeke ko bulya

* 26:18 26:18 Gudfu yi nino ni Yelusalema.

ka batw budingi na ko bulya mupilya ma bunye. ²⁹ Nakamubikya ambe, nakamwigu ndeke bata vinya wa muzabibu, kadwe ka lisyε nilo namwo ndeke mino nino wambiya pa imoti na ifunu basi ka bungama ka Baba.»

³⁰ Kuwa wa, bimbila ndi limbū libibisa Kunzi. † Kumbuso yi, bopupa ndi wa, baga ka Ngupa ya Mizeituni.

Yeso obikyini be Petele amanganyatu
(Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34; Yuani 13:36-38)

³¹ Kuwa wa, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «No biti ya lisyε li nili, ifunu basi memanganyatu. A beyo, ikpikaga ndi be: <Namwo ndeke mububulyo ka bakondolo.

Na ambaza kabu omisikana bingwi.>

³² Luki limoti, kumbuso imi kopupo ka mbuku, metokonyoku ndeke ka Galilaya.»

³³ Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Gutugu bengeni basi bakuginyo, luki limoti, imi nakumanganyigu ndeke!»

³⁴ Yeso asikisya ndi be: «A lingunu, nakaubikya ambe, no biti ya lisyε li nili, kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.»

³⁵ Petele asikisya ndi be: «Gutugu kiko be tokwi pa imoti, nakumanganyigu ndeke!» Babibya bagogo basi babikya ndi beyo.

Yeso akalumba ko tiko ya Getesemani
(Maliko 14:32-42; Luka 2:39-46)

³⁶ Kuwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka Getesemani. Ngbingo yi nino badwe ndi mino, ubikya be: «Wikonononi wanu ko ngbingo yi nino na mbeyi mino kanda kalumba ku.» ³⁷ Kumbuso yi, baga ndi na Petele na bomika Zebedayo baba. Yeso apunga ndi kalya kumbu, otuma na kubangaku bide.

³⁸ Kuwa wa, ubikya ndi be: «Nakalya kumbu kugbe buwobi kokwo. Wikoni wanu, mika bubisi aka pa imoti na imi.»

³⁹ Kumbuso yi, isisila ndi kambwa yikedε, ogwo mokpukpu. Apunga kalumba be: «Babooo! Kika ni akwananatu, ikidisyano baka kopo wa yigyogyiso yi nimu! Gutugu beyo, kikonitogu sipananiso kami. Luki limoti, iki niso kaku aka.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso igoku ndi wa usa ndi mina babibya kaki, utakanya kuwa ndi ka batoto. Amuusa ndi Petele be: «Wakokwononigu kaika mubisi pa imoti na imi gutugu ka saa-imoti aka? ⁴¹ Wikoni bubisi, manalumba, kye makogulyonitogu ka kubokoku! Limbengi a na musasa kagya bunza, luki limoti, nzuyi a na bupo.»

⁴² Yeso ukida ndi ka nganga ya yiba, alumba be: «Babooo! Kika ni kokwononigu bi be kopo wa yigyogyiso yi nimu akidi ni nakamwigu, sipananiso kaku igyonosi neki!»

⁴³ Ngbingo yi nino igoku ndi mino buwobi na babibya kaki, utakanya bata bulalana aka kye toto a ndi ni ubedulini. ⁴⁴ Kuwa wa, Yeso usa ndi bata, inda kalumba ka nganga ya yisaa. Malumba mi a ndi mufongoni abe nimo ma mambwa aka.

⁴⁵ Kumbuso yi, igoku ndi ku babibya ba ndi mino, ubikya be: «Ambe, ma asi ka batoto aka na kaimumbiso? Ngbingo itulyonini! Biko kasata Mika-mumbanzu ka maboku ka batw banye. ⁴⁶ Zuzukoni, togoni! Winoni, mutw yi nino akegaba, osilniku!»

† **26:30** 26:30 Bayuda, ngbingo yi nino bamaga ndi mino kalya malili ma Pasika, bimbilaga ndi Mambu 113-118 na 136. **26:31** 26:31 Wanda ka Zakalia 13:7.

*Bagwini Yeso**(Maliko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yuani 18:3-12)*

⁴⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso a mbeyi ndi mina kanzina aka nɔ, bemoti luga ka babibya kaki tekebe na baba ninɔ ina ndi be Yuda opuponoku. A ndi pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu. Batu bi nibo ba ndi na badukpa na bengbingili. Bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bo butikoku ndi. ⁴⁸ Yuda ninɔ a ndi ni agobini Yeso, a ndi ni ubikyini kambwa aka beyo agyo mino, ubikya be: «Aluku ninɔ napututo, iba iyi ninɔ. Mugwini!»

⁴⁹ Yuda akpudoku ndi Yeso bigala-gala, amuusa be: «Muwonisilo! wanodokuuu!» Apututa kuwa.

⁵⁰ Iyi asikisya ndi be: «Wai! Gyanɔ nilo woduku kagya.» Kuwa wa, batu bi nibo bisisiloku ndi, bagwi.

⁵¹ Bemoti ka babibya ka Yeso anyo ndi dukpa kaki, ayipa mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko.

⁵² Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Wigisa dukpa kaku ka pa yi! A beyo, mutu wasi ninɔ abumanaga na dukpa, okwa ndeke dukpa gonɔ.

⁵³ Ambe, wakegu kaiba be nakwanana kakunga Baba kesingyo? Wa aka wa, etikiyoku kakitaga bambaza tekebe na baba ka bamalaika.‡ ⁵⁴ Luki limoti, kutikoku bamalaika beyo, Mobiso Motu akwanana kaitulyana liki? A beyo, Mobiso mi ninɔ akabikya be masi okwononi kaigyonasa beyo aka yo.»

⁵⁵ Kuwa wa, Yeso abikya ndi bambaza nɔ be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mutu wo kubaku? Nikaga ndi pa imoti na ibunu masye masi wakiko ka Ndabu ko Kunzi ni nanapa mutu, makegwigu ndi. ⁵⁶ Luki limoti, masi nimana akaigyonosa kye itulyani beyo bogyalandu bokpikaga ndi mino.»

Kuwa wa, babibya basi basa ndi Yeso, bogwa mbangu.

*Yeso akasamba ka Basa-Yidingi ka bangama ka Bayuda**(Maliko 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yuani 18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Bambanzu nibo bagwi ndi Yeso, baga na iyi ka Kayafa ninɔ a ndi kumu-kumu. Bowonisilo ba mutu na bamboku-mboku ba ndi bumumukana ku beyo. ⁵⁸ Petele a ndi kabyibya Yeso mina byi kadwe ku kwa ku ka ndabu ko kumu-kumu. Ogulya ndi ka pa yangba, ikoku pa imoti na bazamu kaina beyo isilyoku mino.

⁵⁹ Bokumu-kumu na bangama bagogo basi ba Basa-Yidingi ba ndi kaukisa bademu ba bongɔ, kye binisoni no pisi kamwisiso Yeso. ⁶⁰ Luki limoti, bakinagu ndi, gutugu beyo batu budingi bodogoku ndi mino kabukulyaga bongɔ.

Ka mulibo, batu baba bodoku ndi kabikya be: ⁶¹ «Mutu yi nimu abikya ndi be: «Nakwanana kapanza Ndabu ko Kunzi, kopika bata kumbusa wa masye masaa.»»

⁶² Kuwa wa, kumu-kumu amaga ndi, amuusa Yeso be: «Ambe, wakegu kosikisyo? Wakabikya bu ka bangbanga nibana bambanzu bakaupilyaga ba?» ⁶³ Luki limoti, Yeso adaka ndi biwo.

Kumu-kumu abikya bata ndi be: «Nakaumuuso ko lino ko Kunzi ninɔ a na obili, tibikya pisi ka silika, iwe ni Kilisito, Miko Kunzi?»

⁶⁴ Yeso asikisya ndi be: «Iwe mombukwana-daki wobikyini! Luki limoti, nakamubikya ambe katukya mbiya wanu, maminatu Mika-mumbanzu

‡ **26:53** 26:53 Bambaza tekebe na baba a ndi banda basuda mudongoni abe belofa batekebe mafiya na ika na baba.

wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi ninɔ wo Ngu. Na maminatu ndeke goni ni anodoku ka bekuɓa kugu wa lisyɛ.»

⁶⁵ Kɔwa wa, kumu-kumu yi ninɔ inuaga ndi botu. Abikya be: «Atumbwini Kunzi! Takegu bata na nzoyi ya bademu. Marunya kaukana beyɔ atumbwi mino. ⁶⁶ Makabikya bu?» Basikisya ndi be: «Okwononi bamwi!»

⁶⁷ Kɔwa wa, babakyaga ndi Yeso na botikito ko miso, bayipaga bangwasi. Bagogo bayipaga ndi bangwasi, ⁶⁸ banabikya be: «Kilisito! Ndunga pisi ka bugyalandu! Tibikya, wani no uipi?»

Petele amongonyini Yeso

(Maliko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yuani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ko ngbingo yi ninɔ, Petele a ndi iyi wakiko kunzi ka pa yangba. Kɔwa wa, mugya-ligubo bemoti musika yi akpuɗoku ndi, abikya be: «Iwe, watu ndi goni pa imoti na Yeso mutɔ wa Galilaya.» ⁷⁰ Luki limoti, Petele anganya ndi kambwa ka batɔ basi be: «Imi, nakibigu nilɔ wakapa kabikya.»

⁷¹ Kumbuso yi, isisila ndi miso ya mupumi ma pa yangba. Mugya-ligubo musika yi wagogo amina ndi, ubikya batɔ niɓɔ ba ndi wa be: «Mutɔ yi nimuna a ndi pa imoti na Yeso mutɔ wa Nazaleti.» ⁷² Petele anganya bata ndi, ako silika be: «Imi, nakamibigu mutɔ yi nimu!»

⁷³ Kumbusa yikedɛ, batɔ niɓɔ ba ndi wa bakpuɗoku ndi Petele, babikya be: «A beyɔ, wa goni bemoti kabu. Gutugu munzina kaku aka akowonisilo binza be wa Mugalilaya!» ⁷⁴ Petele ako ndi silika, abikya be: «Nigyogyisi! Kika ni nakabikya bongo. Nakamibigu aluku yi nimu!» Wa aka wa, koku alika ndi.

⁷⁵ Petele atamana munzina ninɔ Yeso abikya ndi be: «Kambwa koku kaalika, wika ni wamongonyini nganga yisaa.» Kɔwa wa, opupa ndi kunzi, apanga ndi kagama no kumbu kugbe.

27

Bogoni na Yeso kambwa ka ngama mudingi beyɔ ka Pilatu

(Maliko 15:1; Luka 23:1-2; Yuani 18:28-32)

¹ Niyo lisyɛ asyɛ, bokumu-kumu na bamboku-mboku bolikilya ndi dikidi kakisa kamwisiso Yeso. ² Kumbuso kakondisiso, baga na iyi, bamomosa ndi bigbu kambwa ka ngama Pilatu ninɔ andaga ndi iwili ya Lama.

Yuda ibongisini

(Ligubo 1:18-19)

³ Niyo Yuda ninɔ agaba ndi Yeso ukana be bomosini mutuu kamwo Yeso, apanga ndi kalya kumbu kugbe. Umigisya kɔwa ndi bokumu-kumu na bamboku-mboku bambuma batekebe basaa baya buyi. ⁴ Ubikya ndi be: «Nogyi bi bunye kodukusaga bangu ka mumbanzu yi ninɔ kegu bi na bunye.»

Luki limoti, ibu basikisya ndi be: «Katindigu ibusu. Undi iwe aka.»

⁵ Yuda ombimba ndi buyi bi niɓɔ ka Ndabu ko Kunzi. Kumbuso yi, atukya ndi, aga kaibongiso.

⁶ Bokumu-kumu bapnaga ndi, babikya be: «Mutuu kusu katikpamyagu be tobisogi inguo yo buyi bi niba ka kpokoyo ya ndabu ya malumba. A beyɔ, a mukalya ma bangu.»

⁷ Kumbuso wa yukanana, boluwa ndi no buyi bi niɓɔ tiko ka maboku ka aluku bemoti ninɔ alukaga ndi bambike. Boluwa ndi tiko yi niyo ko bulya yilumbo mino bobiko. ⁸ Kinili, kadwe na lisyɛ li nili, tiko yi niyo balikyaga be «Tiko ya Bangu».

⁹ Kūwa wa, itulyana nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be: «Bava ndi bambuma batekebe basaa baya buyi. Ligabu li nilo Bezaleli bobisa ndi ko bulya kaki. ¹⁰ Boluwa ndi no buyi bi nibo tiko ka mabokū ka muluka bambike mufongoni beyo Mombukwono-dosu ebikya ndi mino.»

Bogoni na Yeso kambwa ka Pilatu

(Maliko 15:2-15; Luka 23:2-3, 18-25; Yuani 18:29-19:16)

¹¹ Binda kūwa ndi na Yeso kambwa ka ngama wa iwili beyo ka Pilatu. Iyi Pilatu amuusa ndi be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?» Yeso asikisya be: «Iwe no wobikyi.»

¹² Kumbuso yi, bokumu-kumu na bambokū-mbokū basungulya ndi. Luki limoti, ni kosikisyigu. ¹³ Kūwa wa, Pilatu amuusa ndi bata be: «Wakegu kaukana bangbanga basi nibana bakaupilyaga ba?» ¹⁴ Luki limoti, Yeso kasikisyagu ndi ka likpumuka gutugu limoti aka. Likpumuka li nilo ambanga ndi ngama mudingi kugbe.

Pilatu okpomyini be bamwi Yeso

(Maliko 15:6-15; Luka 23:15-25; Yuani 18:39-19:16)

¹⁵ Ka yinga ya Pasika, ngama mudingi akulaga ndi mutū wa boloko bemoti nino ambaza ka bambanzu atwaga ndi. Ikaga ndi mutū yi nino ambaza apaga ndi. ¹⁶ Ko ngbingo yi nino, a ndi na mutū wa boloko bemoti wakimibisikoso kugbe. Lino kaki ndi ni Balaba.

¹⁷ Kūwa wa, Pilatu umuusa ndi bambanzu nibo bamumukana ndi wa be: «Wani no makapa be namukulyi luga ka Balaba ibu na Yeso nino bamakaga be Kilisito?» ¹⁸ Uusa ndi beyo kye a ndi kaiba be basuta ndi Yeso ko bulya imi aka.

¹⁹ Ngbingo nino Pilatu a mbeyi ndi mino wakiko aka kasombiso Yeso, mukaki atikilyoku ndi liyu be: «Mutū yi nino kegu na bunye, wakimokyonitogu ka likpumuka kaki! A beyo, no biti yi niyi, nigyogyisi kugbe ko nziki ko bulya kaki.»

²⁰ Luki limoti, bokumu-kumu na bambokū-mbokū ka Bayuda butiwa ndi bambanzu be bakulagi Balaba, bamwo Yeso.

²¹ Ngama umuusa ndi be: «Luga ka batu baba bi niba, wani no makapa be namukulyi?» Basikisya ndi be: «Balaba.»

²² Pilatu umuusa ndi bata be: «Nagya kūwa iki na Yeso nino bamakaga be Kilisito?» Bambanzu basi basikisya ndi be: «Babangilagi ka musalaba!»

²³ Pilatu igilya bata be: «Bunye tino se bo agya ndi?» Luki limoti, bidukulaga ndi asi kapamikanaga aka na liyu lapu be: «Babangilagi ka musalaba!»

²⁴ Ngbingo yi nino Pilatu ina ndi mino be kakwananigu kagya bata luki na ipumbu akaisilogo aka, atika ndi be boviku libo, isukusa mabokū kambwa kabu basi. Abikya ndi be: «Bangu ka mutū yi nimo kodukogonitogu ko lina kami. A kūwa likpumuka kunu aka!»

²⁵ Batu basi bosikisya ndi be: «Bangu kaki adukagi ka mu kusu na ka bomikusu!»

²⁶ Kūwa wa, Pilatu ukulya ndi Balaba. Atinisisa ndi Yeso pimbo. Kumbuso yi, upa ndi kye babangilagi ka musalaba.

Basuda bokatiba Yeso

(Maliko 15:16-20; Yuani 19:2-3)

²⁷ Kūwa wa, basūda bāga ndi na Yeso ka ndabū ka ngama wa iwili. Kū bēyo, bāmūmūla ndi basūda basi, bakungulo Yeso bikululu. ²⁸ Banyōgo ndi botu, bamokisya kanzū wangbū. ²⁹ Bobungusyaga ndi biwilili muligi nimō a ndi no mowo, bamokisya ka mū. Bagwisiso ligugū ka kubokuko kwa kumbanzikanikō. Kumbuso yi, bofuna ndi moli kambwa kaki katiba, banabikya bē: «Ngama ka Bayuda, tumuusito!» ³⁰ Babakyaga ndi na botikito. Bava kūwa ndi ligugū li nilō banatinaga nolu ka mū.

³¹ Kumbuso katiba bēyo, banyō ndi kanzū. Bamokisyo bata botu kaki, bāga kūwa ndi na iyi kabangilaga ka mūsalaba.

*Basūda babongilogini Yeso ka mūsalaba
(Malikō 15:21-32; Luka 23:26-43; Yuani 19:17-27)*

³² Ngbingo yi ninō basūda bopupa ndi mina wa, babangana na alukū bemoti ninō a ndi mūtū wa Kulene, ina ndi bē Simoni. Babinikisa ndi na marupū mūsalaba ka Yeso.

³³ Niyo bosila ndi ka pa niyo balikyaga bē Golgota (isi yi ni: Pa ya Mukuwa ma mū), ³⁴ bapā ndi Yeso vinya mūmatanaga no luki lozyo. Luki limoti, ngbingo yi ninō akingila ndi mino, akya komwo.

³⁵ Kūwa wa, babangilaga ndi ka mūsalaba. Batwa ndi libese ko bulya yigbananaga botu kaki. ³⁶ Kumbuso yi, bikanana ndi wa kabuulyogo.

³⁷ Na kugū wa mū kaki, bokpika ndi isi ya likpamūka nilō basungulya ndi mina bē: «Alukū yi nimū ni Yeso, ngama ka Bayuda.»

³⁸ A ndi na batū bo kubakū baba niō bōbangilaga ndi gōni ka kpōlo ka Yeso. Bemoti ka nakpangbala wa kumbanzikanikō, na wagōgo ka kulekuke. ³⁹ Bambanzū bi niō ba ndi kakitaga wa, ba ndi katumbwa Yeso, banagbitya bamū, ⁴⁰ banabikya bē: «Wa ndi kapa kapanza Nda bō ko Kunzi, wopika yagōgo ka masye masaa. Wihukusa neki mombukwana-daki yi, kika ni wa Miko Kunzi, syoku ka mūsalaba!»

⁴¹ Bokumu-kumu, bowonisilo ba mūtū pa imoti na bambokū-mbōkū ba ndi gōni katiba bēgeyo, banabikya bē: ⁴² «Uhukusa ndi batū bagōgo. Kakwananigū kaihukuso iyi mombukwana-daki yi bikpe! A ngama ka Bezaleli. Osyikunō ka mūsalaba, ifusu, tabinikyana kūwa gōni! ⁴³ A bēyo, igūmya ndi ko Kunzi, abikya ndi bē a Miko Kunzi. Kika ni Kunzi apagatū, ahukusi neki mbiya wanū!»

⁴⁴ Gutugū batū bo kubakū aka niō bōbangilaga ndi ka kpōlo ka Yeso, ba ndi katumbwa bēgeyo.

*Kukwakū ka Yeso
(Malikō 15:33-41; Luka 23:44-49; Yuani 19:28-30)*

⁴⁵ Katukya ndi ka saa sita, biti ohuma ndi obili wasi ka basaa bayisaa.

⁴⁶ Niyo saa tisa a kūwa ndi buwobi kaitulyana, Yeso igomisa ndi na liyū lapū bē: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Isi ni: «Hiii Kunzi! Hiii Kunzi! Ko bulya iki yo wesi mino?»

⁴⁷ Niyo batū bemoti-bemoti luga ka niō ba ndi wa bamūkana mino bēyo, babikya ndi bē: «Akamaka fliya.» ⁴⁸ Wa aka wa, bemoti kabū apikita ndi, ovoku luki limoti bifubū-fubū, olubo ko vinya wa muzabibu wozyo. Kumbuso yi, abanga kūwa ndi ka ligugū, apā Yeso bē omwi. ⁴⁹ Luki limoti, bagōgo babikya ndi bē: «Wosoni! Tinini mbeyi ikani fliya odokuto kahukuso!»

⁵⁰ Luki limoti, Yeso igomisa bata ndi na liyū lapū. Osis limbengi.

⁵¹ Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, kutuko nikwɔ ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kugbe ku ka Ndabu ko Kunzi ku, anuika ndi luga katukya kugu kadwe kusili. Mugi izukula ndi bingbuku-ngbuku, matamu makpakpa alikanaga ndi bikpakpakpa. ⁵² Gutugu bambuku aka oukwikana ndi na batu budingi niɔ bokwaga ndi ni babinikyonini Kunzi, babilila ndi. ⁵³ Bopupoku kuwa ka bambuku. Kumbuso goni Yeso kopupa ndi ka mbuku, bingya ka Yelusalema, gudɔ wotu. Ku beyo, bupuponilya ndi bambanzu budingi.

⁵⁴ Niyo ngama ka basuda ka Baluma pa imoti na batu niɔ ba ndi na ibu kabuulyaga Yeso bamina azigizo na masi nimo akitanaga ndi wa, bogwa ndi ombombo kugbe. Babikya kuwa ndi be: «Ka linganu, mutɔ yi nima a ndi asi Miko Kunzi aka!»

⁵⁵ Wa go wa, a ndi na boko budingi niɔ ba ndi kaina ka bubyi nilo akitanaga ndi lo. Botukyoku ndi pa imoti na Yeso ka Galilaya, kasingyo ka mogubo. ⁵⁶ Luga kabu, a mbe yi ndi ni Malia mutɔ wa Magadala, Malia ninɔ abukata ndi Yakobo ibu na Yezefu se kuwa amaki bomika Zebedayo.

Banalumbo Yeso

(Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yuani 19:38-42)

⁵⁷ Niyo bugogo itulyana, aluku bemoti wa lingama, mutɔ wa Alimatia ninɔ ina be Yezefu, a ndi goni iyi mubibya ka Yeso, osiloku ndi. ⁵⁸ Inda kuwa ndi ka ngama mudingi wa iwili beyo ka Pilatu, akunga be bapɔ nzayi ka Yeso. Pilatu akpamyɔ ndi be bapɔ. ⁵⁹ Yezefu inda ndi kava. Akandaga na kutuko kwambiya, ⁶⁰ amongosa ndi ka mbuku yambiya niyo ikpulya ndi ka litalu. Kumbuso yi, adula ndi mupumi mi na litalu lidingi, aga ndi. ⁶¹ Ko ngbingo yi ninɔ, Malia Magadala na Malia ninɔ wagogo ba ndi wa, bakikonono kambwa wa mbuku.

Basuda bakobuulya mbuku

⁶² Bugala bi, akabikya be lisyɛ li nilo a kambwa wa nilo la kibungusyogo ka Lisyɛ la kimumbiso, bokumu-kumu na Bafalisayo baga ndi ka Pilatu. ⁶³ Babikya ndi be: «Mombukwono-dosu! Totomonini bata beyo mutɔ wabongo yi nima abikya ndi mino ngbingo yi ninɔ a mbe yi ndi mino mubisi aka be: «Kumbusa wa masyɛ masaa, nopupatu ka mbuku.» ⁶⁴ Yeki a beyo, pa neki mutuu be bobuulyogi mbuku kadwe ku kwa ku masyɛ masaa itulyano mino. Babibya kaki bakodonikuto kabibo, baga kabikya bambanzu be: «Opupini bi luga ka bamanda.» Munzima ma miba mi nima ika banu manye kakitaga nimo ma mambwa.»

⁶⁵ Pilatu usikisya ndi be: «Matu na basuda niɔ bokwononi kobuulya mbuku. Wogoni, bobuulyogi mudongoni beyo mini mino binza.» ⁶⁶ Baga kuwa ndi ka mbuku, badula ndi miso ma mbuku na litalu bingbubu, subisa ndi basuda wa kobuulyo.

28

Yeso opupini ka mbuku

(Maliko 16:1-10; Luka 24:1-12; Yuani 20:1-10)

¹ Niyo Lisyɛ la kimumbiso akitaga ndi, kuwa na bugala bi ka lisyɛ la mambwa la pɔsɔ* ko mbolugo, Malia ninɔ a ndi mutɔ wa gudɔ wa Magadala pa imoti na Malia wagogo, baga ndi kaanda mbuku.

² Ko ngbingo bemoti, azigizo wapɔ apunga ndi. Malaika ka Mombukwono-dosu, osyoku ndi kotukyoku kugu wa lisyɛ, inda ndi kate

* **28:1** 28:1 lisyɛ la mambwa la pɔsɔ: Ilu lo balikyaga ndi be lisyɛ la Mungu.

ka kpɔlɔ litalɔ lidingi nilɔ otikya ndi mbukɔ, ika ndi kugɔ yi. ³ A ndi kanze kugbe mɔɔngɔni abe ngbangbata kanginana, botu kaki a ndi bitu abe libu.

⁴ Bobubulya niɔɔ ba ndi kobuulyaga mbukɔ bapunga ndi kaguguma bikpwukpwukpwu na kubangakɔ, kadwe kɔ kwa kɔ biita ndi mina abe bamanda.

⁵ Luki limoti, malaika ninɔ ubikya ndi boko bi niɔɔ be: «Makobongonitɔgɔ. Nakaiba ambe makakisa Yeso, ninɔ babongiligi bi ka musalaba. ⁶ Kegɔ bata wanɔ! A beyɔ, opupini bi ka mbukɔ mɔɔngɔni beyɔ abikya ndakɔ mino. Doniku, winoni kɔ o bi mino mumongoso. ⁷ Windoni bigala kabikya babiɔya kaki be: «Opupini bi luga ka bamanda. Matokonyoku ka Galilaya. Maminoku banɔ kɔ beyɔ.» Nilɔ no bi ambe namubikyɔ nilɔ.»

⁸ Boko baba bi niɔɔ batukya ndi bigala-gala ka mbukɔ botumini na kubangakɔ bidɛ na magyagya mudingi gɔni. Binda ndi mbangɔ kautumbulyaga babiɔya ka Yeso mongoni mi nimɔ.

⁹ Ko ngbingo bemoti, Yeso bikpe abangana ndi na boko bi niɔɔ, umuuso. Bakpuɔoku ndi, bavilaga magɔ na babibiso. ¹⁰ Yeso ubikya kɔwa ndi be: «Makobongonitɔgɔ! Windoni kabikyaga bomika-mama be baga ka Galilaya. Beminko kɔ beyɔ.»

Bobubulyo ba mbukɔ bogoni kapaga mongoni

¹¹ Ngbingo yi ninɔ boko bi niɔɔ ba mbeyi ndi mino ko pisi aka, bobubulyo bemoti-bemoti ba mbukɔ batukya ndi, baga ka gudɔ. Kɔ beyɔ, batumbulyaga ndi bokumu-kumu lasi nilɔ akitanaga ndi.

¹² Kɔwa wa, bokumu-kumu bi niɔɔ pa imoti na bambɔkɔ-mbɔkɔ ka Bayuda bagya ndi dikidi. Bukanana ndi kaupɔ basuda bi niɔɔ buyi buɔdingi bipɛɛ. ¹³ Bubikya ndi be: «Bikyoni ambe: «Babiɔya kaki bɔduku bi no biti kaibo manda kaki ko ngbingo yi ninɔ to bi mino ka batɔɔ.» ¹⁴ Kika ni mongoni asilyini ngama mudingi wa iwili, ibusu bamombukwono-dosu bi bɔ tatumbulyaga mongoni mi nimɔ. Tagya yasi ambe ibunu makogulyonitɔgɔ ka bukpwuku-kpwuku.»

¹⁵ Kɔwa wa, basuda bi niɔɔ bava ndi buyi na bagya mɔɔngɔni beyɔ bukɔpamyɔ ndi mino. Mongoni mi nimɔ itulyana ndi luga ka Bayuda kadwe na lisyɛ li nili.

Yeso upupilyini babiɔya kaki

(Malikɔ 16:14-18; Luka 24:36-49; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

¹⁶ Kɔwa wa, babiɔya bi niɔɔ tekebe na bemoti baga ndi ka Galilaya, ka ngɔpa niyɔ Yeso uwanyaga ndi. ¹⁷ Ngbingo yi ninɔ bamina ndi mino, babibiso. Luki limoti, bemoti-bemoti kabɔ ba ndi na botumo.

¹⁸ Kumbuso yi, Yeso ukpuɔoku ndi, ubikya be: «Bepɔni ndi ngu yasi ya kugɔ wa lisyɛ na kunɔ ka ɔbili. ¹⁹ Yeki a beyɔ, windoni ka bevananza bayasi, huyikosoni biki babiɔya kami. Huɔotisoni ko lino ka Baba, ko Miki na ka Limbengi-Lotu. ²⁰ Huwonisiloni kabye masi nimɔ namubikyaga ndi. Wiboni binza ambe na pa imoti na ibunu bongbinga basi kadwe ka muliɔ ma ɔbili.»

Mongoni Manza ka Yeso beyo Maliko okpikaga ndi mino Likpamuka la mambwa

Mongoni Manza nimo Maliko okpika ndi nima. Maliko kegu iyi atutumbwa ka Yeso, luki limoti bakpakanatun ndi pa imoti na Polo, bagya goni ndi ligubo lo Mongoni Manza ibu na Petele. A beyo, makpamuka mi nimo okpiko ka kitabun yi niyi, a nimo ukana ndi na Petele ni anutumbulyaga bambanzu obili ka Yeso-Kilisito ka litombu li nili. Ukpikilya ndi batun bi nibo bakegu Bayuda, kauwonisilo ka lingunun be Yeso a Mika Kunzi.

Kuso wa Mobiso, Kunzi abikya ndi be atikokuto ndeke mutun bemoti kauhukuso batun ba Izaleli nibo ba batun kaki. Yeso osiloku ndi ka litombu li nili ni Baluma bogoni ndi kava litombu la mugi ma Izaleli, bika ndi ku beyo. Bezaleli bumukanaga kura ndi ibu aka.

Bezaleli bikaga ndi katamana be Kilisito nino Kunzi awanyaga ndi katikoku, uhukusagatu ndeke ka maboku ka Baluma. Luki limoti, kegu ko bulya muhukuso mi nimo, mo Yeso odoku mino. Uhukusaga ndi asi batun bi nibo aka bo basa ndi Mumuyoniso, basa bunye, bapunga kamukana asi iyi aka.

Maliko atumbulaga ndi ka kitabun yi niyi, niyo Yeso agya ndi ka litombu, beyo upa mino bambanzu mutun, atumbulaga goni ku kwa ku na pupo ka Yeso ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpamuka mumbanga mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu. Luki limoti, gutugu beyo Yeso a mino Miko Kunzi yo, kibinikagu ndi. Mobiso akabikya be: «A beyo, Mika-Mumbanzu kodokugu ndi be kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kaugugubya bambanzu, na kapá obili kaki abe mukalya kaukulaga batun budingi ka bunye.» (Maliko 10:45)

Bangama ka Bayuda bamuyatun ndi kadwe ku kwa ku bamwo ndi mino. Mutun wasi nino abyege Yeso, okwoni, ibi be bagyogyisatu, luki limoti, mulibo kaki ika na izangiya.

Yigbananaga ya kitabun yi niyi:

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza 1:1-8

Ibatiso ka Yeso na beyo Mumuyoniso a ndi mino kakisa kabobo 1:9-13

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 1:14-9:50

Yeso otukyini ka Galilaya, aga ka Yelusalema 10:1-52

Poso wa mulibo ka Yeso ka litombu, kasombiso na kukwaku kaki 11:1-15:47

Yeso opupini ka mbuku 16:1-8

Yeso upupilyini babibya kaki 16:9-20

*Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza
(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Yuani 1:19-28)*

¹ Mupunganagi ma Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito, Miko Kunzi nima.

² Kuso wa kitabun ka mugyalandu Isaya, ikpikaga be:
«Imi Kunzi, nakatika atutumbwa kami kambwa kaku,
kaubungusilyo pisi.

³ Mumbanzu bemoti akatubilaga ka isa be:

«Bungusyoni pisi ka Mombukwono-dosu, munonilyoni bopisi kaki bingbingbili!»

⁴ Yuani-Mubatizai opuponoku ndi ka isa, anukwa bambanzu be: «Yikosoni mabengi, mibotisiso, Kunzi amapilya bunye kunu.» ⁵ Batu basi ba iwili ya Yudea na ba gudu wa Yelusalema basilyogoku ndi Yuani-Mubatizai. Batu bi nibo batwaga ndi bunye kabu ka pa yangba, Yuani anubotiso ka Yolodani*.

⁶ Yuani imokisyaga ndi kutuko kwo tukatu ta ngamia na mukaba ma sibokuso sa nyama ka idukufiso. Ulyaga ndi banabanyenye no nzuki niyo ikaga ko tutu. ⁷ Akuwaga ndi be: «Mutu yi nino akodoku kumbusa kami, a no ngu kekitaga imi. Nakakwananigu gutugu kodidiko, na kakulaga ligi ya bekpaku kaki. ⁸ Imi, namubotisaga bi ko libo, luki limoti, iyi, amubotisaga banu ka Limbengi-Lotu.»

*Yuani akabotiso Yeso
(Matayo 3:13; Luka 3:21-22)*

⁹ Ka masye mi nimo, Yeso otukyoku ndi ka Nazareti, ka iwili ya Galilaya adwe ka Yolodani. Ku beyo, Yuani abotisa ndi. ¹⁰ Niyo aka yo Yeso opupoku ko libo, ina ndi lisyé koukwikono, Limbengi-Lotu asilyoku ndi abe likpondi. ¹¹ Kuwa wa, liyu otukyoku ndi kugu wa lisyé be: «Iwe, wa mikami mupaka, nogwaga na iwe magyagya kugbe.»

*Abili akabobo Yeso ka isa
(Matayo 4:1-11; Luka 4:1-13)*

¹² Kumbuso yi, Limbengi-Lotu akpamya ndi Yeso kaaga ka isa. ¹³ Ku beyo, agya ndi masye batekebe bakwanganya ni abili anaobo. Ikaga ndi pa imoti na banyama bo tutu, bamalaika banagugubyo.

*Yeso akamaka babibya bakwanganya
(Matayo 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Niyo bagwi Yuani-Mubatizai, Yeso aga ndi iyi ka Galilaya. Ku beyo, a ndi kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi. ¹⁵ Abikyaga ndi be: «Ngbingo itulyonini. Bungama ko Kunzi a kuwa buwobi. Yikosoni mabengi, mabinikyana Mongoni Manza!»

¹⁶ Yeso a ndi kakpakyana ka mutuli ma ibombu yidingi ya Galilaya, umina ndi banyo-bosi baba, Simoni ibu na mamaki beyo ka Andilia ni banolubo moyo. ¹⁷ Ubikya ndi be: «Ibyeniku. Namuitisa kuwa banyo-bambanzu†.»

¹⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, basa ndi moyo kabu, barunga kabibya.

¹⁹ Niyo Yeso idukula ndi bata mina yikedé bene, umina ndi bomika Zebedayo, Yakobo ibu na mamaki beyo ka Yuani. Ba ndi ka ingbolo yidingi‡ kabu ni banobungusyogo moyo. ²⁰ Ko ngbingo yi nino aka no, umaka ndi. Basa ndi ababu ka ingbolo pa imoti na bagya-ligubo kaki, бага ndi ibu kabibya Yeso.

*Yeso anyuni mutu bemoti limbengi la bunye
(Luka 4:31-37)*

²¹ Yeso na babibya kaki bogulya ndi ka Kapelenaumu. Ka lisyé la kimumbiso, Yeso ogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga kapá mutuu. ²² Mutuu kaki umbanga ndi bambanzu nibo ba ndi kamukana bo kugbe. A beyo, a ndi kapá mutuu no ngu ni kegu abe

* **1:5** 1:5 Yolodani: A libo lidingi ka mugu ma Palesitina. † **1:17** 1:17 banyo-bambanzu: Bika kaukisa na kaunyogo bambanzu ka bunye kabu. ‡ **1:19** 1:19 ingbolo: Ingbolo yi niyo ikaga ndi yidingi mudongoni abe mikya bato.

bowonisilo ba mutuu kabu. ²³ Ku kwa ku, ka ndabu ya malumba ka Bayuda ku, aluku bemoti bene a ndi na limbengi la bunye. Aluku yi nino aranga ndi kapamikanaga be: ²⁴ «Hu! Yeso, mutuu wa Nazareti, lo kusu na ibunu ogwogi bani? Woduku katilumwisogo? Nakaumba binza! Iwe ni Mutu Wotu ninu Kunzi atikoku!»

²⁵ Yeso apamilyaga ndi limbengi la bunye, abikya be: «Daka! Pupa ka aluku yi nime!» ²⁶ Limbengi la bunye nilo ayunga ndi aluku no bunye, opupa ndi bindede ni apamikana biliya-liya. ²⁷ Likpuma nilo upa ndi bambanzu basi ombombo, bapunga ndi kauusana be: «Likpuma tina se piye li? A mutuu mambiya, mutumo no ngu. Akapamilyaga gutugu mambengi ma bunye aka, anamukana!» ²⁸ Ko ngbinga mukede aka, mongoni ka Yeso awawa ndi ka iwili ya Galilaya yasi.

*Yeso uhukusini batu budingi ba bokolobu
(Matayo 8:14-17; Luka 4:38-41)*

²⁹ Kuwa wa, Yeso opupa ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Ba ndi na Yakobo ibu na Yuani, bingya ndi ka Simoni na ka Andilia. ³⁰ Ku beyo, titaki Simoni ninu muko yi a ndi wakanga, anamukana buci. Niyu aka yo Yeso osila wa, batumbulyaga ndi likpuma nilo. ³¹ Yeso akpuda, agwi kubokuko, amomoso, muko yi ninu ahuka ndi. Kumbuso yi, aranga ndi kaugugubyo.

³² Na bugogo, niyu moni ogwo, badulyoku ndi Yeso na batu basi nibo ba ndi na bokolobu na nibo ba ndi na mambengi ma bunye. ³³ Bambanzu basi ba gudu ba ndi bumumukana ko misa ma mupumi ma ndabu wa. ³⁴ Yeso uhukusa ndi bambanzu budingi nibo ba ndi kaigyogyiso na bokolobu dididi, okpuma ndi goni mambengi ma bunye mudingi. Apakya ndi mambengi ma bunye kanzina, kye mambengi ma bunye nime a ndi kamiba binza.

*Yeso akalingyo Galilaya
(Luka 4:42-44)*

³⁵ Ko mbolugo, Yeso ozuzuka ndi, opupa kunzi. Inda kuwa ndi kunzi wa gudu ka pa yi niyu mambanzu kegu ndi mino. Ku beyo, aranga ndi kalumba. ³⁶ Simoni na bawai-daki binda ndi kakisa. ³⁷ Niyu bamina, babikya be: «Batu basi bakaukisa yi.»

³⁸ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Togoni ka bapa bayagogo, ko giyo niyina buwobi-buwobi wanu. Ku beyo, nakwanana goni kabikyaga Mongoni Manza. A beyo, nilo nodulyoku ndi yipepe nilo.» ³⁹ Kuwa wa, Yeso alingya ndi Galilaya wasi, anabikyaga Mongoni Manza ka bandabu baya malumba ka Bayuda, anokpuma mambengi ma bunye.

*Yeso ahukusini kebu-kebu
(Matayo 8:1-4; Luka 5:12-16)*

⁴⁰ Lisyé limoti, kebu-kebu bemoti asilyoku ndi Yeso, ogwo no moli kambwa kaki, itatanaga na iyi be: «Kikiliki, wakapa, wakwanana baka kengumoso.»

⁴¹ Yeso akwilya ndi kumbu, anana ndi kubokuko, avila, abikya be: «Noboilyini, ngamana!» ⁴² Ko ngbingo yi ninu aka no, kebu-kebu asya ndi, angamana bingu. ⁴³ Wa aka wa, Yeso anzinilya ndi na diya, kumbuso yi, apupisa ndi, anabikya be: ⁴⁴ «Wiminyatu! Wakatumbulyogonitogu mambanzu. Luki limoti, winda kaimoniso ko kumu. Kumbuso yi, wapa arepe mudongoni beyo Mutuu ka Musa abikyago mino, iba mutuu wasi ibi be woukini bi.»

⁴⁵ Luki limoti, niyo aka yo aluku no aga, apunga ndi kopobo na kowowiso likpumu ka li nilo. Kinili, Yeso kipupisogigu ndi bata bingbanganya ko misa ka bambanzu ka gudfu. Ikaga kuwa ndi kunzi aka, ka bapa nibayo bambanzu bakikogigu ndi mino. Ku beyo, bambanzu badulyogoku ndi kotukyoku ka bapa bayasi.

2

Yeso ahukusini zegesi (Matayo 9:1-8; Luka 5:17-26)

¹ Kumbusa wa masye makede, Yeso igoku ndi ka Kapelenaumu. Bambanzu bukana ndi be a ka ndabu. ² Bamumukana kuwa ndi ku budingi, kadwe ku kwa ku mikya pa kotigalagu bata ndi mino, iki gutugu ya kunzi aka ikani ko misa ma mupumi. Yeso a ndi kaubikyaga Likpumu ka ko Kunzi. ³ Kuwa wa, batu bakwanganya badulyoku ndi Yeso na zegesi mubinika. ⁴ Luki limoti, bakakwananagu ndi kasiliso kambwa ka Yeso ko bulya ambaza ka bambanzu. Boukwilya kuwa ndi ngala kugbondo tili na pa niyo Yeso a ndi mino. Kumbuso yi, basisa kuwa ndi zegesi no kugu wa kalagba niyo a ndi mino wakanga pisi ka ngala yi niyo. ⁵ Niyo Yeso ina baya kabu beyo, abikya ndi zegesi no be: «Mikami, nupilyini bunye kaku.»

⁶ Bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti nibo ba ndi bakikonono wa, bapunga ndi kaimuusa be: ⁷ «Ko bulya iki yo aluku yi nimuna o mino kanzina beyo? Akatumbwa Kunzi! Wani no akwanana kapilya bunye, kiki Kunzi aka yikaka?» ⁸ Ko ngbingo yi nino aka no Yeso andunga ndi tamanaga kabu, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino na inguo ya tamanaga yi niyo? ⁹ Iki yo a yopoli kugbe kabikya zegesi be: <Nupilyini bunye kaku>, ikani kabikya be: <Wamaga, wava kalagba kaku, wakpakyana?» ¹⁰ Luki limoti, nakapa ambe wiboni be Mika-mumbanzu a no ngu yipilya bunye ka obili.» Kuwa wa, abikya ndi zegesi no be: ¹¹ «Nakaubikya ambe, wamaga, wava kalagba kaku, wiga ku kaku!» ¹² Wa aka wa, aluku no aka ndi bivanga ko misa ka batu basi wa, ava kalagba kaki, iga. Noku udika ndi ibu basi bide, bapunga ndi kabibiso Kunzi, banabikya be: «Takaninigu ndi inguo ya likpumu ka li nili!»

Yeso amokini Lawi (Matayo 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Kuwa wa, Yeso iga bata ndi ka mutuli ma ibombu yidingi ya Galilaya. Ambaza ka bambanzu wasi asingyoku ndi, apunga kaupá mutiwi. ¹⁴ Wa a ndi mina kakitaga wa, amina Lawi, mika Alufayo, wakika ka bilo yilipiso manzanza. Yeso abikya ndi be: «Ibyeku!» Lawi amaga ndi, apunga kabibya. ¹⁵ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kalyalya ku ka Lawi. Ba ndi pa imoti na babibya kaki, bandombe ba manzanza bakpu na batu bagogo budingi nibo buminaga ndi abe bagya-manye. A beyo, budingi ba inguo ya batu bi nibo bikaga ndi kabibya bingbooo. ¹⁶ Niyo bowonisilo ba mutuu nibo bikaga ndi na Bafalisayo bamina ndi mino Yeso kalyalya pa imoti na bandombe na bagya-manye, bumuusa kuwa ndi babibya kaki be: «Ko bulya iki yo o mina kalyalya pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?» ¹⁷ Niyo Yeso umukana ndi beyo, ubikya be: «Batu bapupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu. Nakodokugu kaukisa batu bongbingili, luki limoti, nibo banye.»

Koginyo malili ko ngbingo (Matayo 9:14-17; Luka 5:33-39)

¹⁸ Lisye limoti, babibya ka Yuani-Mubatizai na Bafalisayo ba ndi koginya malili ko ngbingo. Kuwa wa, bambanzu bodoku ndi kamuusa Yeso be: «Ko bulya iki yo babibya ka Yuani na nibo ka Bafalisayo aka bo boginyaga ibu malili ko ngbingo, ni nibo kaku bagegu se ibu koginyo?»

¹⁹ Yeso usikisya ndi be: «Makasima be bawai-daki mombukwono dumo wo vononi bakwananatu koginya malili ngbingo yi nino ba mbeyi mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! Ngbingo yi nino mbunya muko o mino pa imoti na ibu aka, bakakwananigu koginyo malili. ²⁰ Luki limoti, ikatu ndeke na lisye nilo batumba mino mbunya muko luga kabu. Ka lisye li nilo, boginyatu kuwa ndeke malili ko ngbingo.

²¹ Mumbanzu gutugu bemoti aka kodikogigu inzanza na panga ya kutuko kwambiya. Kagya beyo, panga yambiya yi niyo anuwatu inzanza, ngala ahumana bata kuge. ²² Na bata, mumbanzu gutugu bemoti aka kabungwagigu vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta bamanya bayigbangbalaga. Kagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, bambike ulikaga, vinya agbo wasi. Kinili, okwononi kabungwa vinya wambiya ka bambike bayambiya goni.»

*Yeso ni ngama wa Lisye la kimumbiso
(Matayo 12:1-18; Luka 6:1-5)*

²³ Ka Lisye la kimumbiso limoti bene, Yeso a ndi kakitaga ka botiko baya nganu. Babibya kaki bapunga ndi katinaga bekaza bi na ligandu. ²⁴ Kuwa wa, Bafalisayo bamuusa ndi Yeso be: «Wina! Ko bulya iki yo babibya kaku bakagya nilo bapakya ka Lisye la kimumbiso?» ²⁵ Yeso usikisya ndi be: «Makonotongulogigu ndi ibunu likpumuka nilo ngama Daudi agya ndi wa a ndi mina na yangya pa imoti na batu bi nibo ba ndi na ibu, na bimukana ndi nza? ²⁶ Ogulya ndi ka Ndabu ko Kunzi, alya mukati nimo bapaga ndi Kunzi, upaga ndi goni batu bi nibo. Likpumuka li nilo igyonosa ndi ko ngbingo ko kumu-kumu Abiatali. Luki limoti, mutuu abikyaga ndi be bokumu aka bo bakwanana ndi kalya mukati mi nimo.» ²⁷ Yeso opipiloku kuwa ndi be: «Kunzi agya ndi Lisye la kimumbiso ko bulya ka bambanzu, luki limoti, kugyagu ndi bambanzu ko bulya Lisye la kimumbiso. ²⁸ Kinili, Mika-mumbanzu a goni ngama gutugu ka Lisye la kimumbiso aka.»

3

*Yeso ahukusini mutuu wa kubokuko kukwo
(Matayo 12:9-14; Luka 6:6-11)*

¹ Kuwa wa, Yeso ogulya bata ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Aluku bemoti a ndi ku beyo na kubokuko kukwo. ² Batu nibo ba ndi ku beyo, bapunga ndi kanda Yeso bingbangbangba, ikani ahukusatuu mutuu yi nino ka Lisye la kimumbiso. A beyo, ba ndi kakisa be samina na ibo no pisi tino, kye basungilyi. ³ Yeso abikya kuwa ndi mutuu yi nino be: «Wamaga luga ka bambanzu basi kuu.» ⁴ Kuwa wa, Yeso umuusa ndi be: «Mutuu atibikya piye be okwononi kagya bunu ka Lisye la kimumbiso? Okwononi kagya likpumuka lanza, ikani kagya nilo lanye? Kahukuso obili ka mumbanzu, ikani kamwo?» Luki limoti, badakyana ndi biwo. ⁵ Yeso unda ndi ibu basi bingbangbangba, kani anuminyilya kumbu ko bulya mu mapu kabu. Abikya kuwa ndi aluku no be: «Nana kubokuko.» Anana ndi, kubokuko ahuka beyo aka yo ikaga ndi mino ⁶ Niyo aka yo Bafalisayo

Ɔopupa ndi ka ndaƆu ya malumba, ƆamumuƆana ko dikidi Ɔigala na Ɔatu Ɔa liƆu ka ngama Elodi * kakisa pisi tina yo Ɔamwisiso mina Yeso.

Ambaza mudingi ka bambanzu asilyini Yeso

⁷ Kumbuso yi, Yeso Ɔakida ndi na Ɔabibya kaki misa ya mutili ma ibombu ya Galilaya, ni ambaza mudingi ka bambanzu anabibya Ɔingbooo. Ɔatu Ɔi niƆo Ɔotukyoku ndi ka Galilaya, ka Yudea, ⁸ ka Yelusalema, ka iwili ya Idumeya, ka iwili niyo kuyaku wa Yolodani na ka bewili niƆayo Ɔuwobi-Ɔuwobi na guƆu wa Tilo na Sidona. Ambaza yi nino asilyoku ndi Yeso, kye ukana ndi mongoni ma masi nimo a ndi kagya. ⁹ Niyo ina Ɔeyo, ubikya kuwa ndi Ɔabibya kaki Ɔe Ɔabungusyilyogi ingbolo, kye ambaza kamotosyonitogu. ¹⁰ Yeki a ndi kauhukuso bambanzu Ɔakpu, Ɔatu basi Ɔa bokolobu Ɔa ndi kaiduso Ɔe Ɔavili. ¹¹ Niyo Ɔatu Ɔa mabengi ma Ɔunye Ɔaminaga ndi Yeso, Ɔogwaga ndi kambwa kaki, Ɔanapamikanaga Ɔe: «Iwe ni miko Kunzi!» ¹² Luki limoti, Yeso ugbityaga ndi Ɔikpɔkpɔkpɔ Ɔe Ɔakanyonitogu mugongu kunzi.

*Yeso akaupunaga batutumbwa tekebe na baba
(Matayo 10:1-4; Luka 6:12-16)*

¹³ Kuwa wa, Yeso adaka ndi ka ngupa, umakaga Ɔatu Ɔi niƆo a ndi na nza yi kabu, ƆakpuƆoku ndi. ¹⁴ Upunaga ndi tekebe na baba luga kabu, uluka kuwa ndi Ɔe batutumbwa. Agya ndi Ɔeyo kye Ɔikogi pa imoti na ibu, iki kautikaga kabikyaga Mongoni Manza, ¹⁵ upa ndi goni ngu yikpumyo mabengi ma Ɔunye. ¹⁶ Mino ka Ɔatu tekebe na baba Ɔi niƆo nima: Simoni, nino Yeso aluka ndi goni Ɔe Petele, ¹⁷ Yakobo na mamaki Ɔeyo ka Yuani. Ibu basi baba Ɔa ndi bomika Zebedayo: Yeso uluka ndi Ɔe Boanelige, isi yi ni «Bomika ngbangbata»†. ¹⁸ Andilia, Filipi, Batulumei, Matayo, Tuma, Yakobo mika Alufayo, Tadei, Simoni nino akisaga ndi kulikanaga ya livananza kaki, ¹⁹ se kuwa Yuda Isikalioti, nino agaba ndi Yeso.

Yeso na livananza kaki

²⁰ Kumbuso yi, Yeso igoku ndi ka musengi. Ambaza mudingi ka bambanzu omumukonoku ndi bata. Yeso na Ɔabibya kaki Ɔakegu bata ndi no ngbingo gutugu nino mulyalya aka. ²¹ Niyo Ɔava-kukaki bukana Ɔeyo, Ɔotukyoku ndi, Ɔinda kava. A Ɔeyo, Ɔa ndi kabikya Ɔe: «Mu kaki kegu bata tili!»

*Yeso akausikisya Ɔatu niƆo Ɔapilyogi Ɔangbanga
(Matayo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)*

²² Lisyɛ limoti, bowonisilo Ɔa mutuu niƆo Ɔodoku ndi kotukyoku ka Yelusalema, Ɔabikya ndi Ɔe: «Yeso a na Abili kuso kaki nino ina Ɔe Belizebuli. Abili yi nino a ngama wa mabengi ma Ɔunye. Iyi no akapa ngu yikpumyo mabengi ma Ɔunye!» ²³ Kuwa wa, Yeso ukana ndi, utulya mozuni mi nima: «Igyonosa liki Abili kayikpumyo iyi mombukwana-daki yi? ²⁴ Livananza la Ɔungama bumoti kapunga kabumana luga yi, iba Ɔungama Ɔi niƆo osyini. ²⁵ Ɔatu Ɔa livananza limoti Ɔakapunga kaulanana luga kabu, iba livananza li nilo oponzikonini. ²⁶ Kika neki ni Abili akabumana na iyi mombukwana-daki yi Ɔikpe, kigbananaga, ngu kaki kakwananigu kaidukulogo. Luki limoti, iko mulibo mi.

* **3:6** 3:6 Elodi: A Elodi yi nino Ɔamakaga ndi Ɔe Atipasi. † **3:17** 3:17 Bomika ngbangbata: Yeso aluka ndi Yakobo na Yuani Ɔeyo ko bulya Ɔiya.

²⁷ Gutugu mutū bemoti aka kakwananigu kaingyo ka ndabu ko tutungyo katupa lingama kaki ni kanagwigu mbeyi, akanda. ²⁸ A lingunu, nakamubikya ambe: Kunzi upilyatu ndeke bambanzu bunye, na mosikoni masi nimo basikaga. ²⁹ Luki limoti, mumbanzu kasikaga Limbengi-Lotu, kigigu ndeke na mupilya gutugu ikii aka, kye bunye bi nibo ika wa aka wa kadwe ka benze na benze.»

³⁰ Yeso a ndi kaunzinyila bowonisilo ba mutuu beyo, kye babikya ndi be: «A na limbengi la bunye.»

*Livananza la lingunu ka Yeso
(Matayo 12:46-50; Luka 8:19-21)*

³¹ Kuwa wa, amaki na bamamaki Yeso bodoku ndi. Bamaga ndi kunzi, batika mutū bemoti kamaka. ³² Ambaza ka bambanzu a ndi wakiko, akungulini Yeso bikululu, babikya kuwa ndi be: «Amaku na bamamaku ba kunzi ku, bakaukisa.» ³³ Yeso usikisya ndi be: «Mama ni wani? Bomika-mama ni ba iki?» ³⁴ Kumbuso yi, unda ndi batū nibo ba ndi ni bakungulini wa bizumuuu, abikya ndi be: «Mama na bomika-mama, niba. ³⁵ A beyo, bomika-mama na mama, ni mutū wasi ninu agyaga sipananiso ko Kunzi.»

4

*Yeso akatwa lizuni ka mukukuna
(Matayo 13:1-9; Luka 8:4-8)*

¹ Yeso apunga bata ndi kapá mutiwi ni a ka kpolo-kpolo wa ibombu ya Galilaya. Ambaza mudingi kugbe ka bambanzu asingyoku ndi. Kuwa wa, adaka ndi ka ingbolo yidingi, iko. Ingbolo yi a ndi ka limbengi lo libo, na bambanzu ba ndi kubi, buwobi no libo. ² Yeso apunga ndi kauwonisilo makpamuka makpa pisi ka mozuni. Kuso wa mutiwi kaki, a ndi kaubikya be: ³ «Hukononi! Mutū bemoti inda ndi kakuna* mupunga ko tiko. ⁴ Niyu a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bombu bodoku ndi, balya. ⁵ Masolo magogo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyu kegu ndi na litombu lakpa. Nimo abaka ndi bigala-gala kye litombu kegu ndi lakpa wa. ⁶ Luki limoti, niyu moni osumbo, awisiya, amilaga kye lyo yi kigwinanagu ndi binza ka litombu. ⁷ Masolo magogo anyukaga ndi lugo wo kpokiki. Kpokiki abaka ndi, akandaga bikpeki-kpeki ni kobukutigu. ⁸ Luki limoti, magogo anyukaga ndi ka litombu la dabo. Abaka, opingo, abukuta ndi bekaza biyuyuyu. Ikaza imoti-imoti abukutaga ndi bumo batekebe basaa, yagogo batekebe madiya na yagogo bata miya.» ⁹ Kumbuso yi, Yeso omotiloku ndi be: «Mutū yi ninu a na motili ma kukana, ukanito!»

*Ko bulya iki yu Yeso anzinaga ndi mino pisi ka mozuni
(Matayo 13:10-17; Luka 8:9-10)*

¹⁰ Niyu Yeso ite ndi mina byi na ambaza, batū nibo ba ndi na ibu pa imoti na batutumbwa tekebe na baba bapunga ndi kamuusogo ko bulya mozuni. ¹¹ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama kaki. Luki limoti, batū bagogo bukanaga ibu pisi ka mozuni. ¹² Kuwa wa go wa,
<Bakwanana kaanda binza,
luki limoti, ni bakegu kaina.
Bakwanana kaukana binza,
luki limoti, ni bakegu kotombisyo.
Bakotombisyaga ndi,

* **4:3** 4:3 kakuna: Ka Izaleli bomisyaga ndi ibu masolo mumisyo.

bakwanana ndi kamigilyoku Kunzi,
Kunzi upilya bunye.»»

*Yeso akatumbulaga isi ya lizuni ka mukukuna
(Matayo 13:18-23; Luka 8:11-15)*

¹³ Kumbuso yi, Yeso ubikya bata batu nibo ba ndi wa be: «Makegu kotombisyo isi ya lizuni li nili! Makwanana kuwa kotombisyo besi baya mozuni magogo liki? ¹⁴ Mukukuna akakuna Likpumuka ko Kunzi. ¹⁵ Batu bemoti-bemoti ba abe kpolo-kpolo wo pisi ku Likpumuka ko Kunzi anyukaga ndi mino. Bukanagatu, luki limoti Abili odoku bigala, anyo Likpumuka li nilo ikuni kuso kabu. ¹⁶ Bagogo ba abe pa ya ngyengye niyo kegu ndi na litombu lakru. Niyo bukanaga Likpumuka ko Kunzi, bogwi na magyaga bigala-gala. ¹⁷ Luki limoti, Likpumuka li nilo kikogigu no lyo kuso kabu, bogwigo ko ngbinga mukede aka. Niyo bukpeki-kpeki na yigyogyiso usilyogo mino ko bulya Likpumuka ko Kunzi, batukya bikwa ka baya. ¹⁸ Bagogo bata ba abe pa yo kpokiki ku bakuna ndi mino masolo magogo. Bukanagatu Likpumuka ko Kunzi, ¹⁹ luki limoti, bukpeki-kpeki ba obili, musasa ma lingama na musasa magogo dididi akandaga Likpumuka li nilo kuso kabu bikpeki-kpeki ni kopigu bumo. ²⁰ Ka mulibo, batu bagogo ba abe litombu la dobo ku masolo magogo anyukaga ndi mino. Bukanaga Likpumuka ko Kunzi, babailya, abukuta bumo. Batu ba baya bi bemoti-bemoti babukutaga bumo batekede basaa, bagogo batekede madiya, bagogo bata miya.»

*Yeso akatwa lizuni la tala
(Luka 8:16-18)*

²¹ Kuwa wa, Yeso ubikya bata ndi be: «Bakatunagigu tala kye bagbukumisiyi na mumbi ikani babisi kusyokoto. Luki limoti, babisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino. ²² A beyo, lasi nilo a lakisuma imibisikosatu ndeke, na lasi nilo a ko dikidi ipupisa bingbanganya. ²³ Mutu kika na motili ma kukana, ukanito!»

²⁴ Yeso ubikya bata ndi be: «Eee, wiminyonito se na likpumuka nilo makaukana lo! Mufongoni beyo mugyaga mino bengeri, Kunzi amumigisya ndeke ibunu mufongoni begoyo, na bamumatilya bata kakitaga. ²⁵ A beyo, mutu yi nino a no luki, bamatilyatu bata. Luki limoti, mutu yi nino kegu no luki bakupya gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu.»

Lizuni lo bumo niyo ibakilyaga ni iyu aka

²⁶ Yeso obikyoku ndi bata be: «Bungama ko Kunzi a mufongoni abe mutu nino akuna ndi masolo ko tiko kaki. ²⁷ Alalaga ndi bipe no biti, anozuzuka masye masi. Ko ngbingo yi nino, tiko anabaka, malili anopingo ni aluku no kegu kaiba be akabaka liki. ²⁸ Litombu yikaka aka lo obokisaga malili, apungaga mbeyi mapaku mi, kumbuso yi ikaza, ka mulibo bumo yingata kugu wa ikaza. ²⁹ Ngbingo yi nino mupanga atana mino, apunga kabuulyo kye iko ni ngbingo mubuulyo itulyonini.»

*Yeso akatwa lizuni la libumo likede
(Matayo 13:31-32, 34; Luka 13:18-19)*

³⁰ Kumbuso yi, Yeso obikyoku bata ndi be: «Takwanana kokingyasa Bungama ko Kunzi na iki? Tokingyasa piye na lizuni tino? ³¹ A abe libumo likede nilo bakunaga, ikaga likede kugbe kakitaga bumo yasi ya obili. ³² Luki limoti, opingo kuwa, iita sibukuso sidingi kakitaga bukato

tasi to tiko. Abaka tabi yakpukpu, bombu bagya bandabu kabu kugu yi, biko kaigbuka ka kululuko kwi.»

³³ Yeso utiwaga ndi bambanzu pisi ka mozuni dididi beyo ka nima. Utiwaga ndi beyo kye bakwananito kotombisyo. ³⁴ Unzinyaga ndi pisi ka mozuni aka. Luki limoti, niyo bikaga ndi asi na babibya kaki aka, utumbulyaga ndi makpumuka masi.

Yeso opomilyini mbumbo

(Matayo 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ Na bugogo ba lisyε li nilo aka lo, Yeso ubikya babibya kaki be: «Tozobini kusyaku.» ³⁶ Basa kuwa ndi ambaza ka bambanzu, babibya бага ndi pa imoti na Yeso ka ingbolo yidingi niyo a ndi mino. Bengbolo bayidingi-dingi bayagogo atu ndi goni buwobi na ibu wa. ³⁷ Mbumbo yapu kugbe odoku ndi bigbututu, mubaka apunga kokotukosaga libo ka ingbolo yi niyo, ingbolo apunga ndi komwaga libo. ³⁸ Luki limoti, Yeso a ndi miso ya kumbusa wa ingbolo, mulala bipe, mu ka apibu. Babibya kaki babanda ndi, babikya be: «Muwonisilo, tanolumwogo, nilo kegu gutugu iwe kaudwiso limbengi aka?»

³⁹ Niyo Yeso ozuzuko, apamilya ndi mbumbo, abikya libo be: «Daka! Pila bipisiii!» Kuwa wa, mbumbo adakilya ndi, pa aka ndi lingunu biwo. ⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino kabanga? Makegu neki mbeyi na baya kadwe moni na bubwanu?» ⁴¹ Luki limoti, babibya babanga ndi kugbe. Bapunga ndi kausono be: «Inguo ya mumbanzu tino piye mu? Gutugu mbumbo aka no libo akamukana!»

5

Yeso ahukusini mutu wa limbengi la bunye

(Matayo 8:28-34; Luka 8:26-39)

¹ Kumbuso yi, Yeso na babibya kaki badwe ndi kusyaku wagogo wa ibombu ya Galilaya, ku ka Bagelasi. ² Niyo Yeso osya ndi ka ingbolo, wa aka wa, mutu bemoti nino a ndi na limbengi la bunye, opupoku ndi ka bekunde, asilya ndi. ³ Ikaga kuwa ndi iyi ka bekunde aka. Gutugu mutu bemoti aka kakwananagigu ndi bata kagwi, ikani kamakya ka kpukpu. ⁴ A beyo, magu kaki ikaga ndi bongbinga basi ka kpukpu, maboku mukanda na selegeni bingbufu. Luki limoti, itinaga ndi baselegeni bi nibo bitututu, ulaga kpukpu yi niyo yasi. Kikogigu ndi na mutu bemoti nino akwananaga ndi kagwigo. ⁵ Bongbingo basi, biti na lisyε, ikaga ndi kaamama bigbagbagba ka bekunde na ka bangupa, anapamikanaga, aniko bapwayi na matamu.

⁶ Niyo aminoku Yeso asi byi aka, opikitoku, ogwo na moli bikpwu kambwa kaki, ⁷ apamikanaga be: «Yeso, Miko-Kunzi nino Kugu-Kugbe, nilo kusu na ibunu opukogi bani? Kikiliki ko lino ko Kunzi, wakegyogy-isonitogu baka!» ⁸ A ndi kanzina beyo kye Yeso a ndi ni obikyini be: «Limbengi la bunye, pupo ka aluku yi nimu!» ⁹ Kuwa wa, Yeso amuusa ndi be: «Wina bu?» Asikisya be: «Nina be <Ndube>, kye ta budingi.» ¹⁰ Itatanaga ndi na Yeso kugbe be kokpumyonitogu baka mambengi ma bunye mi nimo kunzi wa mugi mi nimo.

¹¹ Ambaza mudingi ka bangaya a ndi kalyalya ka ngupa wa. ¹² Mambengi ma bunye itatanaga ndi na Yeso be: «Titikano baka kuso ka bangaya bi niba, tisilya pisi kogulya kuso kabu.» ¹³ Yeso asilya ndi mambengi ma bunye pisi, opupa kuwa ndi, ogulya ka bangaya. Kuso wa

ambaza, bangaya ba ndi banda belofu baba. Bongbutukana kuwa ndi ko dida wa ngupa kadwe ko libo lidingi, bolumwogo.

¹⁴ Bobubulyo ka bangaya baga ndi mbangu kapaga mongoni mi nimo ka gadu na ko giyo. Bambanzu bodoku ndi kaina nilo igyonosa ndi lo. ¹⁵ Niyu bosila buwobi na Yeso, bamina ndi mutu yi ninu a ndi na mabengi ma bunye no mukuliko, ni imokisyini kutuko, mupila binza bipiii. Batu bi nibo babanga ndi kugbe. ¹⁶ Nibo bina ndi nilo igyonosa ndi lo, butumbulyogoku batu bagogo: iki nilo asilya ndi aluku yi ninu a ndi na mabengi ma bunye no, na iki nilo usilya ndi bangaya.

¹⁷ Kuwa wa, bapunga ndi kaitanaga na Yeso be opupino baka ka litombu kabu. ¹⁸ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kadaka ka ingbolo, mutu yi ninu a ndi na mabengi ma bunye no itatanaga na Yeso be bagano baka pa imoti na iyi. ¹⁹ Yeso akya, luki limoti, abikya ndi be: «Wiga ku kaku, ka livananza kaku, utumbulyogoku likpamuka lasi nilo Mombukwono-dosu ugyilyi, na beyo ukwilyi mino kumbu.» ²⁰ Aluku yi ninu imagalya ndi, apunga ndi kabikyaga nilo Yeso agyilya ndi ka iwili ya Bagudu-Tekebe. Noku udika ndi batu basi bide.

*Yeso ahukusini muka bemoti, abilisa goni mika Yailo
(Matayo 9:18-26; Luka 8:40-56)*

²¹ Niyu Yeso azaba bata ndi ka ingbolo kusyaku wa Galilaya, ambaza mudingi ka bambanzu amumukana ndi buwobi na iyi wa. A ndi wakamaga ka kpolo-kpolo wa ibombu wa. ²² Ngama bemoti wa ndabu ya malumba ka Bayuda ninu ina ndi be Yailo, osiloku ndi goni wa. Niyu amina Yeso, ogwo kambwa kaki, ²³ itatanaga ndi na iyi kugbe, anabikya be: «Mikami musika yi a buwobi kosisa limbengi. Kikiliki, dokuno baka kabisilya maboku, kye ahuki, isisilaga na obili.»

²⁴ Kuwa wa, Yeso baga ndi na iyi. Ambaza mudingi a ndi kabifya bingboo, amotosya bikpwo.

²⁵ Kusu wa ambaza wa, a ndi na muko bemoti ninu bangu apupaga ndi katukya byanga tekebe na biba. ²⁶ A ndi ni igyogyisini kugbe ka maboku ka bamunganga. Ama ndi mukumbo kaki masi bingbubu ka bukato, luki limoti bangu idukulogo kopupo aka. ²⁷ Niyu muko no ukana mongoni ka Yeso, ogulya ndi ka ambaza, kumbuso ka Yeso, avila mu ma kutuko kaki. ²⁸ A beyo, a ndi katamanaga be: «Nakavila gutugu kutuko kaki aka, nahukatu.»

²⁹ Niyu aka yo avila kutuko ka Yeso, bangu asa ndi kapupo wa aka wa, imukana ndi binza. ³⁰ Ko ngbingo yi ninu aka no, Yeso imukana ndi be ngu apupini mino. Oyikana kuwa ndi ka ambaza ka bambanzu, uusa be: «Wani piye no ovili kutuko kami?»

³¹ Babifya kaki basikisya ndi be: «Wakegu mbeyi kaina beyo ambaza umotosi mino bikpwo bene? Wa piye bata kauuso liki be: «Wani no evili?»»

³² Luki limoti, Yeso ikwe ka bakpoto-kpoto kaki kye amini mutu yi ninu agya ndi beyo. ³³ Niyu muko yi ninu iba likpamuka nilo asilya ndi, apunga ndi kaguguma na kubangaku. Odoku kuwa ndi kogwa kambwa ka Yeso, atumbulyaga likpamuka lasi ka bungbingbili. ³⁴ Yeso abikya be: «Mikami, baya kaku uhukusini. Waga na maziyo, woukuni.»

³⁵ Ngbingo yi ninu Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka no, bambanzu botukyoku ndi ku ka ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, babikya be: «Mikaku osisini limbengi. Wa se piye bata kadomiso Muwonisilo ko bulya iki?» ³⁶ Luki limoti, Yeso kobisagu ndi limbengi ka likpamuka li nilo, abikya ngama no be: «Wakobongonitogu! Wika na baya aka!» ³⁷ Yeso

kapagu ndi kaında na batũ bagogõ kiki asi Petele aka, Yakõbõ na mamaki beyõ ka Yuani. ³⁸ Bosila kũwa ndi ka ndabũ ka ngama Yailo. Kũ beyõ, Yeso atakanya ndi ipũmbũ, bambanzũ banagamana na banakũgwaga. ³⁹ Ingya ndi, ubikya be: «Ko bulya iki yõ mo mino kapá ipũmbũ na kagamana bene? Miki kegũ mukwo, luki limoti, a ka tõtõ.» ⁴⁰ Batũ bi nibõ batĩba ndi bikyaaa.

Luki limoti, Yeso upupisisa ndi basi kunzi. Ava ndi abaki miki, amaki se kũwa babĩbya kaki basaa bi nibõ, ogulya kũ miki a ndi mino. ⁴¹ Agwi kũbõkũkõ, abikya ndi be: «Talita kumu» isi yi be: «Mikya basĩka, nakaubikya ambe, zuzuko!» ⁴² Ko ngbingo yi ninõ aka nõ, miki nõ amaga ndi, apũnga kakpakyana. A ndi na byanga tekebe na bĩba. Nõkũ udika ndi bambanzũ bidẽ kaina likpũmũka li nilõ. ⁴³ Luki limoti, Yeso aka ndi na ibũ be: «Kpõ kpõ kpõ, makatumbulyogonitõgũ mũmbanzũ.» Kumbuso yi, ukpamyã ndi be: «Mupõni luki lilyã.»

6

Batũ ba Nazãleti bakẽgũ kabĩnikyana Yeso (Matayõ 13:53-58; Luka 4:16-30)

¹ Yeso atũkya ndi ka pa yi niyõ, ında ndi kũ opinga ndi mino, pa imoti na babĩbya kaki. ² Niyõ Lisye la kimumbiso itũlyana, apũnga ndi kapá mũtũũ ka ndabũ ya malũmba ka Bayuda. Nõkũ udika ndi bidẽ batũ budingi basi nibõ ba ndi kamũkana wa. Bapũnga ndi kauusono be: «Wani nõ awonisila masi mi nĩma? Yimibo tina yõ bapá ndi bene? Apũnya no ngu yigya makpũmũka mũmbanga-mbaga bene yani? ³ Kegũ mbeyi mutwo mabũ mũ? Mika Malia? Mamaki Yakõbõ, Yõse, Yuda na Simoni? Takikogigũ mbeyi pa imoti na basali kaki wanũ?» Kinili bakakwananagũ ndi kabĩnikyana.

⁴ Kũwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Mugyalandũ ikaga na ibĩba ka bapa bayasi, luki limoti, kikogigũ na ibĩba kũ kabũ, luga wa livananza kaki na ka ndabũ kaki.» ⁵ Yeso kakwananagũ ndi bata kagya likpũmũka limbanga gũtũgũ limoti aka kũ beyõ. Luki limoti, ubisilya ndi batũ ba bokolobũ bemoti-bemoti aka maõkũ, bahũka ndi. ⁶ A ndi kombomboyo kye bambanzũ bakẽgũ ndi kabĩnikyana.

Yeso akautika batũtũmbwa tekebe na baba (Matayõ 10:5-15; Luka 9:1-6)

Kumbuso yi, Yeso ında ndi kolingyo giyo yasi niyõ buwobi-buwobi anapá mũtũũ. ⁷ Kũwa wa, umaka ndi batũtũmbwa tekebe na baba, apũnga ndi kautika baba-baba ni upĩni ngu yikpumyo mambengi ma bũnyẽ. ⁸ Ugbityaga ndi be: «Makigwinonogonitõgũ no luki ko pisi kiki asi mũdukpõ aka. Makavonitõgũ mukati, kũgba, gũtũgũ buyi aka ko fuku kunu. ⁹ Wimokisyoni bekpakũ, luki limoti, makimokisyonitõgũ basimizi baba.» ¹⁰ Yeso ubikyoku bata ndi be: «Bakamũtilya banũ ka ndabũ imoti bene, wikoni wa aka wa, kadwe kũ kwa kũ mopupo mino. ¹¹ Puponi ka bapa bayasi kũ bakamũtilyigũ banũ mino na kũ bakya banũ mino kamũmũkana. Mibũmaga libungu la magũ kunu* kauwonisilo be bamukyini.» ¹² Kũwa wa, batũtũmbwa baga ndi kaubikyogoku bambanzũ be okwononi bayikosi õbili kabũ ko Kunzi. ¹³ Bokpumya ndi mambengi ma

* **6:11** 6:11 Kaibũmaga libungu la magũ: Yigya yi niyõ owonisilaga ndi be batũ ba mugĩ bakũtilyigũ babĩbikya ba Mongoni Manza. Wanda gõni kũsõ Luka 10:11; Ligubo 13:51; 18:6.

ɓɓɓɓɓɓ makrɓ, ɓugbodyaga ndi gɔni batɓ ba ɓokolobu ɓudingi molingo, ɓanahɓka.

Kukwakɓ ka Yuani-Mubatizai
(Matayo 14:1-12; Luka 9:7-9)

¹⁴ Ngama mudingi ɓeyɔ ka Elodi Atipasi ukana ndi mongoni ka Yeso, kye lino kaki a ndi na ibiba pa yasi. Batɓ ɓemoti-ɓemoti ba ndi kabikya ɓe: «Yuani-Mubatizai no opupiku ka ɓabili! Kinili, a kɓwa no ngu kagya makrɓmɓka mɓmbanga-mbanga.» ¹⁵ Batɓ ɓagɔɔɔ ɓe: «ɓliya no.» ɓagɔɔɔ ɓata ɓe: «A mugyalandu ɓemoti abe ɓemoti ka ɓogyalandu ɓandeli.» ¹⁶ Luki limoti, niyɔ Elodi ukana mongoni mi nimo, abikya ndi ɓe: «Kegɓ Yuani ninɔ nakusisa ndi mɓ no opupiku ɓata ka ɓabili!» ¹⁷ A ɓeyɔ, iyi Elodi no akpamya ndi ɓe ɓagwi Yuani, ɓamakya ka ɓolokɔ. Likrɓmɓka li nilo igyonosa ndi kye Elodi ava ndi Elodia. Elodia a ndi muko mamaki ninɔ miki yi ɓeyɔ ka Filipi. ¹⁸ Yuani a ndi kayoyisa ngama Elodi ɓe kokwononigu kava muzyaki. ¹⁹ Niyɔ Elodia ina ɓeyɔ, abisa ndi Yuani no yoko, a ndi kapa kamwisiso. Luki limoti, kegɓ ndi wakinisono no pisi yi, ²⁰ kye Elodi aɓangagatu ndi Yuani. Ibagatu ndi gɔni ɓe a mutɓ wongbingbili na wotu, na ikaga ndi kabuulyogo. Ngbingo yi ninɔ Elodi amukanaga ndi mino, tamanaga kaki amisikanaga ndi ɓingbwi, luki limoti apaga ndi kamukana aka.

²¹ Lisye limoti, Elodia inisana ndi no pisi yanza kamwisiso Yuani. A ndi lisye lo dumo yitomosyo yibukuta ka ngama Elodi. Iyi Elodi alyisa ndi dumo, ukama kɓwa ɓangama kaki niɓɔ ɓagyaga ndi na ibu ligubo, ɓangama ka ɓasɔda na ɓambanzɓ ɓudingi-dingi ba Galilaya. ²² Mika Elodia ninɔ musika yi ingya ndi ka ndaɓɓ, apɓnga kobino. Mobino kaki aɓosila ndi ngama Elodi na batɓ ɓasi niɓɔ ukama ndi ko dumo. Ngama abikya kɓwa ndi musika no ɓe: «ɓkungu luki lasi nilo wakapa, nɓpɓtu.» ²³ Kumbuso yi, akulya ndi silika ɓe: «Nɓpɓtu luki lasi nilo wekungu, gutugu kika kagbanana ɓungama kami lugo aka.» ²⁴ Kɓwa wa, musika yi ninɔ opupa ndi, inda kamuusa amaki ɓe: «Nakungu luki tino?»

Amaki asikisyaa ndi ɓe: «Kungu mɓ ka Yuani-Mubatizai.»

²⁵ Musika no iga ndi ɓigala-gala ku ka ngama, abikyoku ɓe: «Nakapa ambe ipa mbiya-mbiya wanu mɓ ka Yuani-Mubatizai ka papi.» ²⁶ Ngama alya ndi kumbu kegbe. Luki limoti, kakwananagu ndi ɓata kakya ko bulya silika ninɔ ako ndi kambwa ka batɓ niɓɔ ukama ndi ko dumo. ²⁷ Atika kɓwa ndi ɓigala-gala sɔda kaki ɓemoti ninɔ abuulyaga ndi, akpamya ɓe akuku Yuani-Mubatizai mɓ. Aluku no inda ndi ka ɓolokɔ, akoku ndi mɓ. ²⁸ Kumbuso yi, odoku ndi nomu ka papi, apa musika yi ninɔ. Musika yi ninɔ apoku ndi amaki. ²⁹ Ngbingo yi ninɔ ɓabibya ka Yuani ɓukana ndi mino mongoni mi nimo ɓeyɔ, ɓobinikoku ndi manda kaki, ɓolumba ndi.

Yeso ulyoyisini ɓambanzɓ elofɓ kubukumuti
(Matayo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yuani 6:1-14)

³⁰ Niyɔ batutumbwa ɓigononoku ndi buwobi na Yeso, batumbulyaga ndi makrɓmɓka masi nimo ɓagya ndi, na mutiwi masi nimo ɓapa ndi. ³¹ Yeso ukikya ndi ɓe: «Togoni mɓeyi ibusu aka ɓikedɓe ka pa niyɔ mɓmbanzɓ kegɓ mino, mimumbisoku.» Abikya ndi ɓeyɔ kye ɓambanzɓ ɓudingi kegbe ɓasilyogoku ndi, ɓanaga. ɓabibya ɓakegeɓ ndi gutugu no ngbingo malyalya aka. ³² Bakida kɓwa ndi asi ibu aka ka ingbolo ɓapɓnga kaɓinda ka pa niyɔ mɓmbanzɓ kegɓ ndi mino. ³³ Luki limoti, batɓ ɓudingi ɓumina ndi ni ɓanaga, ɓumibo. Kɓwa wa, ɓambanzɓ ba gudɓ ɓasi ɓatinika ndi na mbangu, ɓadikya ndi ni ibu kadwe kambwa ka Yeso na ɓabibya kaki ka

pa niyo ba ndi mino kaina. ³⁴ Niyo Yeso osya ka ingbolo, amina ndi ambaza mudingi, alya kumbu kugbe kye a ndi abe bakondolo nibo bakegu na mububulyo. Apunga ndi kaupá mutuu kugu wa makpamuka mudingi.

³⁵ Yeki ngbingo a kuwa ndi ni okitogini, babibya bakpudoku ndi, babikya be: «Wanu a isa, na ngbingo okitogini goni, ³⁶ hukpama batu bi niba, бага ko giyo niyo a ka bakpoko-kpoko wanu na ka sengi niyina buwobi-buwobi wanu kailuulyo luki lilya.» ³⁷ Yeso usikisya kuwa ndi be: «Hupono ni ibunu aka malili.»

Luki limoti, bamuusa ndi be: «Wakapa be tuluulyiku mukati ma bambuma miya yiba† todoku kaupá?» ³⁸ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga? Windoni mbeyi kaina.»

Niyo bondoku, basikisya be: «Ta na mukati kubukumuti na bosu baba aka.»

³⁹ Kuwa wa, Yeso ukpama ndi be bulikisi bambanzu basi ka magbuta ka tonito. ⁴⁰ Bikanana ndi ka magbuta ma miya-yimoti-yimoti, na magogo ma batekebe kubukumuti kubukumuti. ⁴¹ Yeso ava ndi mukati kubukumuti na bosu baba bi nibo, ikwe kugu wa lisyé, abibisa Kunzi. Kumbuso yi, obunonogo mukati, upaga babibya kaki pa imoti na bosu baba bi nibo be bulupyagi kuwa. ⁴² Ibu basi balyalya ndi, bikutaga bikpekeke-kpekeke. ⁴³ Kuwa wa, babibya bamumula ndi bodongbu baya mukati na bosu nibo basikana ndi. Otuma ndi mumbi tekebe na miba. ⁴⁴ Luga ka batu basi nibo balyalya ndi, baluku ba ndi elofu kubukumuti.

Yeso akakpakyana kugu wo libo

⁴⁵ Kumbusa yikeke, Yeso ukpama ndi babibya kaki kadaka ka ingbolo kye bazabi mbeyi ibu kambwa kusyaku wa ibombu, miso ka gadu wa Betesaida. Iyi, asikana ndi kapá ambaza ka bambanzu ligundu. ⁴⁶ Kumbusa kaupá ligundu, aga ndi kalumba ka ngupa. ⁴⁷ Niyo bugogo ogwo, ingbolo yidingi a kuwa ndi ka limbengi lo libo. Yeso a ndi iyi mukaka aka kubi. ⁴⁸ Ina ndi be babibya kaki ba ndi na bukpeki-kpeki kawo ingbolo kye avivi a ndi kautundulo kumbuso. Kuwa buwobi lisyé katinikaga, bamina ndi Yeso ninu odoku nu misa ya ku ba ndi mino. A ndi kakpakyana kugu wo libo, anapa kaukitaga. ⁴⁹ Niyo bamina beyo, bakugwaga ndi kye ba ndi kasima be abili. ⁵⁰ A beyo, ibu basi baminatu ndi, botuma ndi na kubangaku bidé. Luki limoti, ko ngbingo yi ninu aka nu, Yeso ubikya ndi be: «Wikoni na liluku! Imi nu, makobongonitogu!» ⁵¹ Kumbuso yi, adaka ndi ka ingbolo pa imoti na ibu, avivi adakilya ndi. Babibya botuma ndi na ombombo bidé, ⁵² kye bakotombisyagu ndi isi ya likpamuka limbanga nilo agya ndi kugu wa mukati. A beyo, mambengi kabu a ndi bidisili.

Yeso uhukusini batu ba bokolobu ka iwili ya Genezaleti

⁵³ Ngbingo yi ninu bazaba ndi mino, bosila ka iwili ya Genezaleti, bafama ingbolo. ⁵⁴ Niyo aka yo bosya ka ingbolo, bambanzu bamiba ndi Yeso. ⁵⁵ Bapunga ndi kolingyo iwili yi niyo yasi. Banadulyoku Yeso na batu ba bokolobu kugu wa bakalagba ka bapa bayasi ku bukanaga ndi mino be a ku. ⁵⁶ Bapa bayasi ku Yeso indaga ndi mino, iki ka sengi, ka bagudu ikani ka basoko, bambanzu babisilyaga ndi batu ba bokolobu kunzi. Ibu batu bi nibo bitatanaga ndi na Yeso be batu ba bokolobu bavilino baka gutugu mu ma kutuko kaki aka. Na batu basi nibo bavilaga ndi, bahukagatu ndi.

† 6:37 6:37 Ko ngbingo ka Yeso, ambuma bemoti ikaga ndi mukalya ma lisyé limoti ka mugya-ligubo. Wanda goni ka Matayo 20:2.

7

*Yeso akanzina ko bulya yigya ka batite ndi
(Matayo 15:1-9)*

¹ Lisye limoti, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti nibo botukyoku ndi ka Yelusalema, bamumukana buwobi na Yeso. ² Bumina kuwa ndi babibya kaki bemoti-bemoti ni banalyalya na maboku ma mokoku, isi yi be ni bakisukusigu kabyenene na yigya ya kanisa kabu. ³ A beyo, Bafalisayo na Bayuda basi babangagatu ndi yigya ka batitabu niyo akungaga ndi be bisukusi maboku binza* kambwa kalyalya. ⁴ Ngbingo yi nino bigononogoku ndi mino ka soko, bakalyalyagigu ndi ni bakisukusigu maboku. Bobibisagatu ndi goni yigya yagogo dididi niyo ka batitabu mudongoni abe kausukusa bakopo, bambike na basani ba bangweyi.

⁵ Kuwa wa, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu samuusa ndi Yeso be: «Ko bulya iki yo babibya kaku bakabyegigu mino ibu yigya ka botitosu? Wina mbeyi, bakalyalya na maboku ma mokoku aka!» ⁶ Yeso usikisya ndi be: «Bugyalandu ka Isaya a ndi ba lingunu kugu kunu. Ma batu ba kuboboku, mudongoni beyo okpikaga ndi mino be:

«Batu bi niba babikyaga be bebangagatu,
luki limoti, beminaga payaya.

⁷ Malumba nimo bagyaga a ma payaya,
a beyo, mutuu kabu,
ikaga asi yigya ka bambanzu aka»

⁸ Makaasa mutuu ko Kunzi, manigumya ka yigya ka bambanzu.»

⁹ Yeso ubikya bata be: «Masaga mutuu ko Kunzi ko bulya yibuulyogo yigya kunu aka. ¹⁰ A beyo, Musa abikya ndi be: «Mubanga abaku na amaku.» Omotiloku be: «Mumbanzu kagbusya abaki ikani amaki, okwononi bamwi.» ¹¹ Luki limoti, ibunu mabikyaga be: Mumbanzu kabikya abaki ikani amaki be: «Luki nilo nakwanano bi nolu kausingyo a kolobani.» Isi yi be «apepe ko Kunzi», ¹² kabikya beyo, makakpamyama mutuu yi nino be kobinikonitogu buti ka abaki ikani amaki. ¹³ Kinili, molimogo likpumuka ko Kunzi pisi kapánana yigya ka botitonu. Managya goni makpumuka magogo dididi abe nimo.»

*Luki nilo aputaga mumbanzu
(Matayo 15:10-20)*

¹⁴ Kuwa wa, Yeso alikya bata ndi ambaza ka bambanzu, ubikya be: «Ibunu basi, imukononi, motombisyo binza likpumuka li nili: ¹⁵ Kegu na likpumuka la kunzi nilo kingyo kuso ka mumbanzu, akwanana kaputa. Luki limoti, nilo akwanana kaputa mumbanzu, a luki li nilo opupogo ka limbengi kaki. [¹⁶ Nino apa kaukana, ukana.]»

¹⁷ Ngbingo yi nino Yeso atukya ndi mino buwobi na ambaza ka bambanzu, ingya ka ndabu. Babibya kaki samuusa kuwa ndi isi ya lizuni li nilo. ¹⁸ Ubikya ndi be: «Gutugu ibunu aka, makegu neki na yimibo? Makegu kotombisyo be luki lasi la kunzi kingyo kuso ka mumbanzu akwananatu kaputa? ¹⁹ Makpumuka mi nimo kingyogigu ka limbengi ka mumbanzu, luki limoti, ka muma. Kumbuso yi, opupo, inda ka limbi.» (Pisi ka münzina mi nimo, Yeso a ndi kowonisilo be bakwanana kalya malili masi.)

* **7:3** 7:3 Kaisukusa maboku: Kambwa kalyalya Bayuda bisukusaga ndi ibu maboku kadwe ka mongusu kabyenene na yigya ka batitabu. **7:7** 7:6-7 Wanda ka Isaya 29:13.

²⁰ Yeso obikyoku ndi bata be: «Likpumuka nilo opupaga ka limbengi ka mumbanzu lo aputaga. ²¹ A beyo, tamanaga yanye opupaga ka limbengi ka mumbanzu. Akpamyu kuwa kagya budanda, kaibo, kamwo mumbanzu, ²² kasye na muko ikani na muluku wodi, kaika na ligbugbu, kaika mudiya, kaika na bokoli, kagya bilya ikani budanda, kaika no misa mopi, kaunzinzinya bengeri, kaibinika na kaika na fungingi. ²³ Makpumuka manyenye mi nimo masi opupogo kuso ka mumbanzu, aputa.»

*Wabasulia abinikyonini Yeso
(Matayo 15:21-28)*

²⁴ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi wa, aga ka iwili ya Tilo. Ku beyo, ingya ndi bipela ka ndabu yimoti bene. Kegu ndi kapa be bibito be a ku beyo, luki limoti, bambanzu biba ndi aka. ²⁵ Muka bemoti nino mikaki muko yi a ndi kaigyogyiso na limbengi la bunye, ukana ndi goni mongoni ka Yeso. Muko yi nino akpudoku ndi bigala-gala, ogwo kambwa kaki. ²⁶ Kegu ndi iyi Wabayuda. Ibukuta ndi ka Foinikia ka iwili ya Sulia. Itatanaga ndi na Yeso be opupisi limbengi la bunye nilo a ndi kuso ko mikaki. ²⁷ Yeso abikya ndi be: «Husa mbeyi bomiki bikutogi. A beyo, kegu binza kava malili kabu, kaumbimbilyo benva.» ²⁸ Muko yi nino asikisya ndi be: «Mombukwondosu, a beyo! Luki limoti, gutugu benva aka balyagatu goni kumbo ya bamalili niyo unyukilyaga bomiki ka miza.» ²⁹ Yeso abikya kuwa ndi be: «Ko bulyo munzina mi nimo wosikisiyo mo, wiga ku kaku, limbengi la bunye apupini mikaku.» ³⁰ Niyo muko yi nino iga ndi ku kaki, atakanya mikaki wakanga ni limbengi la bunye nilo apupini.

Yeso ahukusini aduka nino a ndi goni bobo

³¹ Kumbuso yi, Yeso atukya bata ndi ka iwili ya Tilo, akitaga ka Sidona, akitanaga ka Bagudu-Tekebe, igoku kuwa ndi misa ya ibombu ya Galilaya. ³² Ku beyo, badulyoku ndi na aduka bemoti nino a ndi goni na bakpekipeki bunzina. Bitatanaga ndi na iyi be abisilyi mafoku kye ahuki. ³³ Yeso ite ndi na iyi katukya ka ambaza, amakya ndi bakpengbe ka motili, ibakya mafoku na botikito, avila ndi lisasu ka bobo yi nino. ³⁴ Kumbuso yi, Yeso ikwe ndi kugu wa lisyu, osiso muyukumi, abikyoku alaku no be: «Efata» isi yi be: «Hukwikono!» ³⁵ Wa aka wa, motili ahukwikana ndi, lisasu apolimono, apunga ndi kanzina bingbanganya. ³⁶ Yeso ugbityaga ndi bambanzu be bakatumbulyogonitogu mumbanzu. Luki limoti, ngbingo yi nino Yeso ugbityaga ndi mino beyo, bowowisa kuwa bata ndi mongoni mi nimo kugbe. ³⁷ Bambanzu bombombaya ndi bata kugbe, babikya be: «Masi nimo akagya a manza kugbe! Akauhukwo baaduka motili, anunzino bobobo!»

8

*Yeso ulyoyisini bambanzu elfu yikwanganya
(Matayo 15:32-39)*

¹ Lisyu lagogo, ambaza mudingi ka bambanzu amumukana ndi bata ka kpolo ka Yeso. Batu bi nibo bakegu ndi no luki nilo bakwanana ndi kalya. Yeso umaka kuwa ndi babibya kaki, ubikya be: ² «Nakauminilya batu bi nibana kumbu. Ta kuwa na ibu na masye masaa, bakegu bata no luki lilya. ³ Nakumigiso ka bakukabu na banza, nzuyi udikagatu ko pisi, kye bagogo luga kabu botukyiku bi byibyi byi.» ⁴ Babibya kaki basikisya ndi be: «Ta wanu ka isa, takwanana kainisa na malili nimo bikutaga na imu

yani?» ⁵ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga?» Ibu aka ndi na iyi be: «Madiya na ika.»

⁶ Yeso ukpamya kuwa ndi bambanzu be bikononi wasi. Kumbusa kava mukati madiya na ika mi nimo, abibisa ndi Kunzi, obunonogo, upaga babiyya kaki, bugbananilyaga kuwa ndi bambanzu. Bagya ndi beyo aka yo. ⁷ Batu ndi goni mino na bomikya bosu bakede. Yeso abibisa ndi Kunzi ko bulya bosu bi nibo, ubikya ndi babiyya kaki be bulupyagi goni. ⁸ Bambanzu basi balyalya ndi, bikutogo bikpekede-kpekede. Kumbuso yi, babiyya bamumula ndi bodongbu baya mukati na bosu nibo basikana ndi, botumisa mumbi madiya na ika. ⁹ Wina se, bambanzu nibo balyalya ndi, ba ndi banda elofu yikwanganya. Kumbuso yi, Yeso upa ndi ligundu kaiganana ka bakukabu. ¹⁰ Kolipyagu bata, Yeso na babiyya kaki badaka ndi ka ingbolo yidingi, baga ka iwili ya Dalamana.

Bafalisayo bakungini Yeso likingyosi
(Matayo 16:1-4)

¹¹ Bafalisayo basilyoku ndi Yeso, bapunga ndi na ibu bodongoso kakisa kabu be ugyilyi likingyosi kotukyoku kugu wa lise. ¹² Yeso alya ndi kumbu kugbe ka limbengi, obikyoku be: «Ko bulya iki yo batu ba lise li nili bo mino kakanga likingyosi? A lingunu, nakamubikya ambe, bakinigu ndeke gutugu limoti aka!» ¹³ Kumbuso yi, usa ndi, adaka ndi bata ka ingbolo, bazaba kusyaku wagogo wa ibombu.

Yigya ka Bafalisayo na niyo ka Elodi
(Matayo 16:5-12)

¹⁴ Babiyya ba ndi ni bobusolini kava mukati. Ba ndi nomu mumoti aka ka ingbolo. ¹⁵ Yeso upa mutuu be: «Wiminyonito na kuboboku ka Bafalisayo na yigya ka Elodi. A beyo, yigya kabu a mudongoni abe sibukuso niso ofulisaga mukati.» ¹⁶ Babiyya bapunga ndi kanzina luga kabu kye bagegu ndi na mukati.

¹⁷ Yeso undunga ndi, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino kaidomiso na tamanaga be makegu na mukati? Makegu mbeyi kotombisya likpumuka? Makanibigu mbeyi likpumuka? Mambengi kunu a neki bidisili aka? ¹⁸ Ma no miso, makegu kaina? Ma na motili, makegu kaukana? Makegu katamana, ¹⁹ ngbingo yi nino nobunanaga ndi mino mukati kubukumuti, nulyolyisa bambanzu elofu kubukumuti? Motumisaga ndi mbiyo yinga na bodongbu nibayo asikana ndi?» Basikisya ndi be: «Tekede na miba.» ²⁰ Yeso uusoku bata ndi be: «Ngbingo yi nino nobunanaga ndi mina mukati madiya na ika, nulyolyisa bambanzu elofu yikwanganya, motumisa ndi mumbi minga na bodongbu nibayo asikana ndi?» Bosikisya ndi be: «Madiya na ika.» ²¹ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Makonotombisyigu aka?»

Yeso ahukusini mutuu wo kolobu ya mamomo

²² Yeso na babiyya kaki bosila ndi ka Betesaida. Ku beyo, badulyoku ndi na mutuu wa kolobu ya mamomo, bitatanaga na iyi be avili. ²³ Kuwa wa, Yeso agwi ndi kubokoko, inda na iyi kunzi wa mugi. Ku beyo, abakya ndi na botikito ko miso, abisilya maboku, amuusa ndi be: «Watu kaina luki?» ²⁴ Aluku no ikwe ndi, abikya be: «Nakaumina bambanzu, nakaumina mudongoni abe bukuto, luki limoti bakakpakyana.» ²⁵ Yeso igilya ndi bata kabisilyo maboku ko miso, aluku no ina ndi bingbanganya. Ahuka ndi,

apunga kotombisya makpamuka dididi. ²⁶ Yeso apa ndi ligundu kaiga ku kaki, abikya be: «Wakigonitogu bata pisi ka mugi mi nimo.»

Petele obikyini bingbanganya be Yeso ni Kilisito
(Matayo 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Kuwa wa, Yeso na babibya kaki baba ndi miso ya sengi niyo ikaga ndi buwobi na gudu wa Kaizalia-Filipi. Ko pisi, umuuso babibya kaki be: «Bambanzu ba piye kabikya be imi ni wani?» ²⁸ Basikisya ndi be: «Batu bemoti-bemoti babikyaga be iwe ni Yuani-Mubatizai, bagogo be iwe ni mugyalandu hliya, bagogo bata be wa bemoti ka bogyalandu.» ²⁹ Yeso umuusa kuwa ndi be: «Se kuwa ibunu, mabikyaga be imi ni wani?» Petele asikisya ndi be: «Iwe ni Kilisito.»

³⁰ Yeso ugbityaga kuwa ndi be bakabikyonitogu mambanzu likpamuka li nilo.

Yeso akatumbulaga bulyo kukwaku no pupo kaki ka mbuku
(Matayo 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kapapa babibya kaki mutuu be: «Okwononi be Mika-mambanzu igyogyisi kugbe. Bamboku-mboku ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bakyatu ndeke. Bamwisiso, luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.»

³² Yeso ubikyaga ndi likpamuka li nilo bingbanganya. Kuwa wa, Petele amaka ndi bikedde, apunga kayoyiso. ³³ Luki limoti, Yeso oyikana ndi, unda babibya kaki bizumuuu, ayoyiso Petele be: «Abili ma! Kitaga kumbusa kami! Tamanaga kaku keggu abe niyo ko Kunzi, luki limoti, a abe niyo ka bambanzu.»

Mambanzu akwanana kabibya Yeso liki?
(Matayo 16:24-28; Luka 9:23-27)

³⁴ Kumbuso yi, Yeso amaka ndi ambaza ka bambanzu pa imoti na babibya kaki, ubikya be: «Mambanzu kapa kebibya, okwononi imayi iyi mombukwana-daki yi bikpe, abinika musalaba kaki, apunga kebibya. ³⁵ A beyo, mambanzu kapa kabuulyogo obili kaki, aputikosatu obili yi nino. Luki limoti, nino aputikosa ndeke obili kaki ka mombukwana-daki yi ko bulya Mongoni Manza, abuulyagatu. ³⁶ A na izangiya tino mambanzu kainisono na lingama lasi la obili ni aputini obili kaki? Iki yo akwanana kapapa bata kye ahukusi obili kaki? ³⁷ Keggu no luki gutugu limoti aka nilo mambanzu akwanana kakalya ko bulya yihukuso obili kaki. ³⁸ Mutu wasi nino imukanaga suni ko bulya kami na ko bulya likpamuka kami, ko misa ka batu ba lisyeli nili, nibo ba abe badanda, banye na bakamibigu goni Kunzi. Imi, Mika-mambanzu aminyilya ndeke goni suni begoyo wa odoku ndeke mino ka ibiba ka Abaki pa imoti na bamalaika botu.»

9

¹ Yeso ubikyoku ndi bata be: «A lingunu, nakamubikya ambe, bambanzu bemoti-bemoti luga kunu wanu, bakokwigu kani bakaninigu Bungama ko Kunzi kodoku no ngu.»

Miso ka Yeso igomonyonini
(Matayo 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Kumbusa wa masye madaya, Yeso ava ndi Petele, Yakobo na Yuani, baba ndi na ibu aka bikedde kugu wa ngupa yikungu kugbe. Ku beyo, misa ka Yeso igomoyana ndi kambwa kabu. ³ Botu kaki obuba ndi biwenge-wenge kugbe. Keggu na mambanzu gutugu bemoti aka ka litombu lasi nino

akwanana kobubiso botu beyo. ⁴ Kwa wa, babibya basaa bi nibo bamina ndi hliya na Musa bigbututu ni bananzina na Yeso. ⁵ Petele aka ndi na Yeso be: «Muwonisilo, a binza ibusu kaiko wanu. Topiki bangbangba bayisaa: niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka hliya.» ⁶ A beyo, Petele a ndi kanzina ni kegū kaiba be akabikya bu. Ibu na bawai-daki baba ba ndi ni botumini na ombombo bidε. ⁷ Ikuβa odoku ndi, utikyo ibu basi na kululuko. Liyu kotukyoku ka ikuβa imoti bene, abikya ndi be: «Mikami mupaka nimu. Mumukononi iyi aka!» ⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya bikwekwe ndi, luki limoti ni bakaminigu bata mumbanzu. A kwa ndi asi Yeso aka mukaka pa imoti na ibu.

⁹ Niyo ba ndi kosyoku ka ngupa, Yeso ugbityaga ndi be: «Kpɔkpɔkpɔ, makatumbulyogonitogu mumbanzu likpamuka li nilo mini lo, kadwe ku kwa ku Mika-mumbanzu opupo banu mino ka mbuku.» ¹⁰ Ibu bobuulya ndi likpamuka li nilo ka mambengi aka. Luki limoti, baranga ndi kauusono be: «Isi yi zuzuko ka kukwaku ni iki?»

¹¹ Kumbuso yi, babibya samuusa ndi Yeso be: «Ko bulya iki yo bowonisilo ba mutuu babikyaga mino be: «Okwononi hliya igiku mbeyi?»» ¹² Yeso usikisyoku ndi be: «A beyo, hliya igiku mbeyi, obungusyaga makpamuka masi. Luki limoti, ko bulya iki yo ikpikaga goni mino ko Mobiso Motu be okwononi Mika-mumbanzu igyogyisi kugbe, samina payaya? ¹³ Luki limoti, nakamubikya ambe hliya odoniku ndi, bambanzu bagya beyo ba ndi mino kapa, madongoni begyoy Mobiso ikpikaga ndi mino ko bulya kaki.»

*Yeso ahukusini miki bemoti wa limbengi la bunye
(Matayo 17:14-21; Luka 9:37-43)*

¹⁴ Niyo Yeso pa imoti na babibya basaa bi nibo bosila ndi buwobi na babibya bagogo, samina ambaza mudingi ka bambanzu ukungulini bikululu. Bowonisilo ba mutuu bo ba ndi na ibu ka bodongoso. ¹⁵ Niyo aka yo bambanzu samina Yeso, bombombaya ndi kugbe, binda mbangu kamuuso. ¹⁶ Yeso umuusa ndi be: «Makagya na ibu bodongoso kugu wa likpamuka tino?»

¹⁷ Mutu bemoti luga wa ambaza asikisya ndi be: «Muwonisilo, nudulyiku no mikami meluku yi nino a na limbengi la bunye. Limbengi la bunye li nilo aitisoni bofo. ¹⁸ Ayungogo pa yasi, anabuma bingomungoma, ofu anatomo ka munoku bidε, anilya manzu, umilaga bikokolo-kokolo. Nitotonogi bi na babibya kaku ambe bokpumiyo baka limbengi la bunye li nilo, luki limoti ugyagya.»

¹⁹ Yeso usikisya ndi be: «Eeeze ibunu, livananza la masye mi nima makegu na baya, ma bunye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti na ibunu bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku neki na iyi.» ²⁰ Badulyoku ndi na iyi. Niyo limbengi la bunye li nilo amina Yeso, ayunga ndi miki no no ngu, ogwo bingoma, okpungbukonogo bikpungbulu-kpungbulu kani ofu anapupo ka munoku. ²¹ Yeso amuusa ndi abaki miki yi nino be: «Likpamuka li nili apunga ndi na iyi ngbingo tino?» Asikisya be: «Katukya ndi ka limiki kaki aka. ²² Ngbingo wagogo, limbengi la bunye li nili agwisisogo ko buku ikani ko libo kakisa kamwo. Luki limoti, kika ni wakwananatu kagya luki, kikiliki, tisingyano baka!»

²³ Yeso abikya ndi be: «Ko bulya iki yo wobikiyi mina be: «Kika ni wakwananatu kagya luki?» Kunzi akwanana kagya makpamuka masi ka mutuu nino a na baya ku kaki.»

²⁴ Wa aka wa, abaki miki no abikya ndi na liyu lapu be: «Nobinikyonini! Isingyano baka kye baya kami a yikedede!»

²⁵ Niyo Yeso ina be ambaza mudingi ka bambanzu okomumukonoku aka, apamilya kuwa ndi limbengi la bunye li nilo, abikya be: «Limbengi la bunye li nilo aitisogo bobo ikani aduka, pupo kuso ka bomikya-baluku yi nimu, wakamigilyonitogu ndeke bata!» ²⁶ Limbengi la bunye li nilo apamikana ndi, ayungo bata miki no no ngu kugbe, apupo kuwa ndi. Miki aka ndi bikpongomu. Bambanzu budingi aka ndi be: «okwini.» ²⁷ Luki limoti, Yeso agwi ndi kubokuko, amomoso, miki aka ndi bigba.

²⁸ Niyo Yeso ingyo ka ndabu, babibya kaki bamuusa ndi ni bitini na ibu bikedede be: «Ko bulya iki yo ibusu takokwononigu bi kokpumyo limbengi la bunye li nilo?» ²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Bakwanana kokpumyo inguo ya limbengi la bunye li nilo pisi ka malumba aka.»

*Yeso igilyini katumbulaga bulyo kukwaku na pupo kaki ka mbuku
(Matayo 17:22-23; Luka 9:43-45)*

³⁰ Yeso na babibya kaki batukya ndi wa, bakitanaga ka iwili ya Galilaya. Kegu ndi kapa be mumbanzu ibito pa niyo a ndi mino. ³¹ A beyo, a ndi kaupá babibya kaki mutuu be: «Basutatu banu Mika-mumbanzu ka maboku ka bambanzu. Bamwo, masye masaa kumbusa wa kukwaku kaki, opupoku ka mbuku.» ³² Luki limoti, babibya bakegu ndi kotombisyo isi ya münzina mi nimo, banabanga kamuuso.

*Wani no a mutuu wa ibiba luga ka babibya?
(Matayo 18:1-5; Luka 9:46-48)*

³³ Yeso na babibya kaki bosila kuwa ndi ka Kapelenaumu. Ngbingo yi nino ba ndi mino ka ndabu, Yeso umuusa ndi be: «Mo bi kagya bodongoso kugu wo luki tino ko pisi?» ³⁴ Luki limoti, babibya badakyana ndi biwo. A beyo, ba ndi kagya bodongoso ko pisi kakisa kaiba be wani no a mutuu wa ibiba kugbe. ³⁵ Kuwa wa, Yeso ika ndi, umaka babibya kaki tekebe na baba, ubikya be: «Mutuu kapa kaika wa mambwa, okwononi iki mutuu wa mulibo ka batuu basi, ika goni mugya-ligubo kabu.» ³⁶ Kumbuso yi, ava ndi miki, abisa luga kabu. Niyo adungo, ubikya ndi babibya kaki be: ³⁷ «Mutuu nino atilya miki abe nimu ko lino kami, etilyi imi bikpe. Na nino aketilya, ketilyigu imi aka, luki limoti, atilyi nino etikoku ndi.»

*Nino kegu mumuyoniso kusu a wai-dosu
(Luka 9:49-50)*

³⁸ Kuwa wa, Yuani abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, tamini bi mutuu bemoti kokpumya mambengi ma bunye ko lino kaku. To bi kapa kapakya kye kegu ka madongo kusu.» ³⁹ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Makapokyonitogu, kye kegu na mutuu gutugu bemoti aka nino akwanana kagya likpumuka limbanga ko lino kami, kumbuso yi enzinyi yanyenyu. ⁴⁰ A beyo, mutuu yi nino kegu mumuyoniso kusu, a wai-dosu. ⁴¹ Na mutuu wasi nino amupa ndeke gutugu kopo yo libo aka kye ma batuu ka Kilisito, a lingunu, nakamubikya ambe, mutuu yi nino inisanatu ndeke na mukalya kaki.»

*Angu, makogwonitogu ka bunye
(Matayo 18:6-9; Luka 17:1-2)*

⁴² Yeso abikya ndi be: «Mumbanzu kamokyisiso bemoti ka bomiki nibo bebinikyana ka bunye, okwononi karpikila litalu lakpu ko singasu, badikita ko liba lidingi bikudumu. ⁴³ Kika ni kubokuko umokyini ka bunye, ko. A binza kugbe iwe kogulya ka obili walingunu na kubokuko

kumuti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, winda kawa ko buku ba benze na benze, ko buku niwo kolimikigu ndeke. ⁴⁴ [Ku beyo, a na batutu niwo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku niwo kolimikigu ndeke.] ⁴⁵ Kika ni kuguko umokyini ka bunye, ko. A binza ku kaku kogulya ka obili walinganu na kuguko kumuti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, budikita kawa ko buku ba benze na benze. ⁴⁶ [Ku beyo, a na batutu niwo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku niwo kolimikigu ndeke.] ⁴⁷ Kika ni liso umokyini ka bunye, muko. A binza ku kaku kogulya ka Bungama ko Kunzi no liso limoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, budikita ko buku ba benze na benze. ⁴⁸ Ku beyo, <a na batutu niwo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku niwo kolimikigu ndeke.> ⁴⁹ A beyo, bakongogo ndeke mutu yikaka-yikaka ko buku mudongoni beyo bobungusyogo mino malili na liniko*.

⁵⁰ Liniko a luki lanza. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? Wikoni na liniko kuso kunu, mika na maziyo luga kunu.»

10

Yeso akapá mutuu ko bulya yisikiso muko (Matayo 19:1-12; Luka 16:18)

¹ Niyo Yeso atukya ndi mino wa, aga ka iwili ya Yudea, azaba ndi kusyaku wagogo wa Yolodani. Bambaza ka bambanzu bamumukana bata ndi ka kpolo kaki, apunga kaupá mutuu mudongoni beyo agyaga ndi mino. ² Bafalisayo bemoti-bemoti bodoku ndi kabobo na manzina, bamuusa be: «Ambe, mutuu kusu akpamyatu muluku kasikisa mukaki?» ³ Yeso usikisya ndi be: «Mutuu tino se mbeyi mo Musa amupá ndi?» ⁴ Ibu aka ndi na iyi be: «Musa atipá ndi mutuu be muluku akpikogi balawa musikisa muko, kumbuso yi, akpumyo se kawa.» ⁵ Yeso ubikya ndi be: «Amukpikilya ndi mutuu mi nimo beyo ko bulya buru ba mambengi kunu. ⁶ Luki limoti, katukya ndi ka mupanganagi, ngbingo yi nino Kunzi a ndi mino kagya obili, agya ndi muluku na muko. ⁷ <Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki, bika kawa pa imoti na mukaki, ⁸ ibu basi baba biita nzayi yimoti.> Kawa wa, bakikigu bata baba, luki limoti, nzayi imoti aka. ⁹ Yeki a beyo, mumbanzu kogbonosonitogu nilo Kunzi omotoni.»

¹⁰ Niyo bogulya ka ndabu, babibya bamuusa bata ndi Yeso likpumuka li nilo. ¹¹ Iyi aka ndi na ibu be: «Mumbanzu kasikisa mukaki, ava wagogo, iba ogyini bilya. ¹² Muka wasi katukya mbunyaki, avye, iba ogyini goni bilya.»

Yeso akaufukilyo bomiki bubunga (Matayo 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³ Bambanzu bemoti-bemoti badulyoku ndi Yeso na bomiki be ubisilyi mafoku. Luki limoti, babibya bunyakilya ndi. ¹⁴ Niyo Yeso ina beyo, limbengi atula ndi, ubikya babibya kaki be: «Husoni bomiki bodoku kunu no mino! Makupkyonitogu, kye Bungama ko Kunzi a ko bulya ka batu bi niwo ba abe ibu. ¹⁵ A linganu, nakamubikya ambe, mutuu wasi nino kabailyagigu Bungama ko Kunzi mudongoni abe miki mukede,

9:48 9:48 Wanda ka Isaya 66:24. * **9:49** 9:49 liniko: A likingyosi la apepe nino bapaga ndi Kunzi ni bagyini na liniko. Wanda goni ka Balawi 2:13. **10:6** 10:6 Wanda ka Mupanganagi 1:27; 5:2. **10:8** 10:8 Wanda ka Mupanganagi 2:24.

kakwananigu ndeke kogulya mino.» ¹⁶ Kumbuso yi, udungaga ndi bomiki bo, ubisilya maboku, ufukilya bubunga.

Yeso na mutu wa lingama

(Matayo 19:16-30; Luka 18:18-30)

¹⁷ Niyu Yeso atukilya ndi ligundu, aluku bemoti adulyoku ndi mbangu, ogwa na moli kambwa kaki, amusa be: «Muwonisilo wanza, nakwanana piye kagya bunu kainisono na obili wa benze na benze?»

¹⁸ Asikisya ndi be: «Ko bulya iki yu wo mino kemaka be mutu wanza? Mumbanzu gutugu bemoti aka kegwa wanza kiki ni Kunzi aka mukaka.

¹⁹ Wibagatu mutuu nima: «Wakamwonitogu mumbanzu, wakogyonito bilya, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpumu, wakagilyonitogu mumbanzu bunye, mubanga abaku na amaku.»

²⁰ Aluku yi ninu asikisya ndi be: «Muwonisilo, nagyaga mutuu mi nimo masi katukya ndi ka limiki kami.» ²¹ Yeso anda ndi bizumuuu, na sipananiso sasi abikya be: «Ubwi luki limoti aka: waga, wagaba makpumu kakwa masi. Ugbananilyaga batu ba yangya buyi bi. Kwa wa, winisana ndeke na lingama kugu wa lisyu. Kumbuso yi doku, webyoku.»

²² Luki limoti, wa aluku nu ukana mino beyu, alyu ndi kumbu, aga ni ongbutini bikpu kye a ndi na lingama lidingi.

²³ Yeso anda ndi babibya kaki nibo ba ndi ni bakungulini bizumuuu, ubikya be: «A yapupu ka batu nibo ba na mukumbo kogulya ka Bungama ko Kunzi!»

²⁴ Babibya bombombaya ndi ngbingo yi ninu bukana mino munzina mi nimo. Luki limoti, Yeso ubikyoku bata be: «Bomikami, a yapupu kogulya ka Bungama ko Kunzi!»

²⁵ A yapupu ka ngamia kakitanaga ka ngala ya musada. Luki limoti, a bata yapupu kugbe ka mutu wa lingama kogulya ka Bungama ko Kunzi.»

²⁶ Niyu babibya bukana beyu, bombomboyo bata ndi kugbe, banuusana be: «Wani se kwa nu akwanana kainisa na muhukuso?»

²⁷ Yeso anda ndi bizumuu, ubikya be: «Luki nilo bambanzu bakakwananigu kagya gutugu iki yi aka, Kunzi agyatu iyi, kye kegwa nu luki gutugu limoti aka nilo agyagya Kunzi.»

²⁸ Kwa wa, Petele abikya ndi be: «Ibusu, tosoni ndi masi, tapunga kaubibya.»

²⁹ Yeso asikisya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kasa ndabu kaki, usa bamamaki, usa basali kaki, asa amaki ikani abaki, usa bomikaki ikani botiko kaki ko bulya kami, na ko bulya Mongoni Manza,

³⁰ katukya mbiya wanu, mutu yi ninu inisana na bandabu, bamamaki, basali, bamaki, bomiki na botiko kakitaga nganga miya imoti, pa imoti na igyogyiso goni. Na ka masye nimo akodoku, inisana ndeke na obili wa benze na benze.

³¹ Luki limoti, batu budingi nibo ba kambwa bika ndeke kumbuso, na nibo budingi ba kumbuso bika kwa ndeke kambwa.»

Yeso obikyini ka nganga ya yisaa bulya kukwaku kaki

(Matayo 20:17-19; Luka 18:31-34)

³² Ngbingo yi ninu Yeso na babibya kaki ba ndi mino ko pisi kadaka ka Yelusalema, iyi, a ndi kakpakyana kambwa kabu. Babibya ba ndi kombomboyo, na batu nibo ba ndi kaubibya ba ndi na kubangaku. Yeso akida ndi ka kpoko na babibya tekebe na baba, apunga kautumbulyaga nilo asilyo banu.

³³ Iyi aka ndi na ibu be: «Takadaka ka Yelusalema. Ku beyu, basutatu Mika-mumbanzu ka bokumu-kumu na ka bowonisilo ba mutuu. Ibu, babikya banu be samwi, basuta ka maboku ka batu nibo

bakamibigu Kunzi. ³⁴ Batu bi nibo batiba banu bikyaaa, babakyaga na botikito, batina pimbo, bamwo. Luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbaku.»

*Yakobo na Yuani bokungini bungama
(Matayo 20:20-28)*

³⁵ Kumbuso yi, bomika Zebedayo baba beyo ka Yakobo na Yuani, bakpudoku ndi Yeso, babikya be: «Muwonisilo, to bi kapa ambe tigyilya nilo takaukunga.» ³⁶ Yeso umuusa ndi be: «Makapa be namugyilyi iki?» ³⁷ Ibu aka ndi na iyi be: «Takapa ambe ko ngbingo yi nino wika banu mino ka ibiba kaku, tilikiso buwobi na iwe, mutu bemoti ka kumbanzikaniko kaku, wagogo ka kulekuke.» ³⁸ Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Makegu kaiba nilo makekunga. Makwananatu kamwo kopo wa yigyogyiso nino namwo banu? Ikani kogwo inguo ya ibatiso* niyo, imi, nogwa banu?» ³⁹ Basikisya ndi be: «Iyo, takwananatu.» Yeso ubikya ndi be: «Makwananatu kamwo kopo wa yigyogyiso yi nino, mogwa inguo ya ibatiso yi niyo, imi, nogwo. ⁴⁰ Luki limoti, ka nilo o ndi kalikiso mambanzu ka kumbanzikaniko ikani ka kulekuke kami, kegu ligubo kami. Bapa nibayo a ko bulya ka batu nibo subungusilyaga ndi.»

⁴¹ Niyo babibya bagogo tekebe bukana mino beyo, mambengi utula ndi na Yakobo ibu na Yuani. ⁴² Yeso amaka kuwa ndi basi, ubikya be: «Mibagatu be bangama bakpukpu ba bevananza ba obili yi nimu batiwaga bevananza kabu na muramu. Batu bakpukpu buditaga batu bagogo na bungama kabu binvi. ⁴³ Luki limoti, kikonitogu beyo luga kunu. Bemoti kunu kapa kaiko muti wa ibiba, okwononi iki mugya-ligubo kunu. ⁴⁴ Mambanzu kapa kaiko wa mambwa luga kunu, okwononi iki musunzu ka batu basi. ⁴⁵ A beyo, Mika-mambanzu kodokugu ndi kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kagugubyo bambanzu, kapá obili kaki abe mukalya kaukulaga batu budingi ka bunye.»

*Yeso ahukusini Balatimayo
(Matayo 20:29-34; Luka 18:35-43)*

⁴⁶ Kuwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka Yeliko. Wa ba ndi mino kuwa kopupa ka gudu yi nino pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu, muti bemoti wo kolobu ya mamomo a ndi wakiko ka kpolo wo pisi, anikukungya. Muti yi nino ina ndi be Balatimayo, mika Timayo. ⁴⁷ Niyo ukana be Yeso wa Nazareti no, apunga ndi kapamikanaga be: «Yeso, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!» ⁴⁸ Bambanzu budingi banyakilyaga ndi be adaki. Luki limoti, apamikanaga kuwa bata ndi kugbe be: «Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!»

⁴⁹ Yeso amaga ndi, abikya be: «Mumokoni.» Bamaka kuwa ndi, babikya be: «Wika kuwa na liluku aka! Wamaga, akaumaka!» ⁵⁰ Kuwa wa, ambimba ndi koti kaki, atukya bidafa, aga ku Yeso a ndi mino. ⁵¹ Yeso amuusa ndi be: «Wakapa be nugyilyi iki?» Iyi aka na iyi be: «Muwonisilo, nakapa ambe napungi bata kaina.» ⁵² Yeso abikya ndi be: «Waga, baya kaku uhukusini.» Aluku no apunga bata ndi kaina wa ka wa, apunga kuwa kabibya Yeso.

* **10:38** 10:38 inguo ya ibatiso: Ko pisi ya likingyosi li nili, Yeso akanzina kugu wa yigyogyiso na kukwaku kaki.

11

Yeso ogulyini ka Yelusalema

(Matayo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yuani 12:12-19)

¹ Yeso na babibya kaki ba kuwa ndi buwobi kadwe ka Yelusalema, misa yo giyo ya Betefagi na Betania, buwobi na Ngupa ya Mizeituni. Kuwa wa, Yeso utika ndi babibya baba kambwa luga ka babibya kaki, ² ubikya be: «Wiconi ka mugi nimana a kambwa kunu ma. Niyo aka yo mosilo, matakanya mikya punda mukandila wa, nino mumbanzu gutugu bemoti aka kanofokigu mino. Mukuloniku, modoku na iyi kunu. ³ Mumbanzu kamumuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino kagya beyo?» Musikisyonni be: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi, luki limoti, kolipyigu na iyi, amigisokuto.»»

⁴ Babibya baba bi nibo baga kuwa ndi, batakanya mikya punda mukandila kunzi, buwobi na mupumi ma ndabu ka kpolo wo pisi. Bakula ndi. ⁵ Batu bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, sumuusa ndi be: «Iki yo makagya yo? Ko bulya iki yo ma mino kakula?» ⁶ Busikisya ndi mudongoni beyo Yeso ubikya ndi mino. Batu bi nibo busa ndi kaaga na iyi. ⁷ Badulyoku ndi Yeso no mikya punda no, bolosogo botu kabu kugu yi, ika mino. ⁸ Bambanzu bakpu ba ndi koolosogo botu kabu ko pisi, bagogo banolosogo mangwa ma masisi nimo bakogo ndi ka botiko. ⁹ Batu nibo ba ndi kampakyana kambwa na kumbuso ka Yeso bapunga ndi kapamikanaga be:

«Kunzi avi ibiba!

Kunzi adukulyi bubunga nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu!

¹⁰ Kunzi ofuki bubunga ka bungama nibo akodoku, bungama ka titosu beyo ka Daudi!

Kunzi ninu kugu kuge avi ibiba!»

¹¹ Yeso osila kuwa ndi ka Yelusalema, ogulyo ka Ndadu ko Kunzi. Ku beyo, oyikanaga ndi, ina makpumuaka masi, opupo. A kuwa ndi bugogo, aga pa imoti na babibya tekebe na baba miso ya Betania.

Yeso ogbongini sibukuso

(Matayo 21:18-19)

¹² Bugala bi, wa ba ndi mino katukya ka Betania, Yeso imukana ndi nza. ¹³ Ina ndi byi sibukuso simoti bene opiyoni mapaku bipi. Aga ndi kaanda anasima be akwananatu kaina bumo kugu yi. Luki limoti, niyo osila kuwa ndi buwobi nosu, atakanya asi mapaku aka. A beyo, kegu ndi ko ngbingo wo bumo yi. ¹⁴ Kuwa wa, Yeso agbanga ndi sibukuso si niso be: «Katukya na lisyeli ni, mumbanzu kalyigu ndeke bata bumo kaku!» Babibya kaki bukana ndi likpumuaka li nilo.

Yeso ukpomyini bambula ka Ndadu ko Kunzi

(Matayo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yuani 2:13-22)

¹⁵ Kumbuso yi, bosila ndi ka Yelusalema. Niyo Yeso ogulyo ka Ndadu ko Kunzi, apunga ndi kaukpumya batu nibo ba ndi kagaba na nibo ba ndi koluwo ku beyo. Utindikaga ndi bamiza ka batu nibo ba ndi kogomonyono buyi, na bokiti ka nibo ba ndi kaugaba bonzuwo. ¹⁶ Upakya ndi goni batu ba likumbogi kakitanaga nolu ka pa yangba ya Ndadu ko Kunzi.

¹⁷ Kumbuso yi, upa ndi mutuu be: «Kunzi abikya ndi bingbanganya ka Mofiso kaki be:

«Balikyaga ndeke ndadu kami be ndadu ya malumba ka devananza bayasi.»

Luki limoti, ibunu moitisini k̄wa pa ya kis̄ma ka bat̄u bo kubak̄u!»
¹⁸ Ngbingo yi nin̄o bokumu-kumu na bowonisilo ba mut̄uu bakana
 ndi mino likp̄m̄uka nil̄o b̄eyo, bap̄anga ndi kakisa b̄e bamwo se
 piye no pisi tino. A b̄eyo, ba ndi kabanga kye mut̄uu kaki a ndi
 kaumbanga bat̄u basi. ¹⁹ Niyo b̄uḡo ogwo, Yeso na bab̄īb̄ya kaki
 bopupa ndi ka Yelusalema.

*Mut̄uu ko bulya sib̄uk̄uso nis̄o Yeso agbanga ndi
 (Matayo 21:20-22)*

²⁰ B̄ugalo bi na b̄us̄obi, ngbingo yi nin̄o ba bata ndi mino kakitaga ko
 pisi yi niyo, bina ndi sib̄uk̄uso si nis̄o k̄wa sikwo kadwe k̄a kwa k̄a
 ko lyo. ²¹ Petele atamana nil̄o okitogi bi, ab̄ikya Yeso b̄e: «Muwonisilo,
 wina sib̄uk̄uso si nis̄o wogbongi bi k̄a okwi mino.» ²² Yeso ub̄ikya k̄wa
 ndi bab̄īb̄ya kaki b̄e: «Muboilyoni Kunzi. ²³ A linḡun̄a, nakam̄b̄ikya
 ambe, mut̄u yi nin̄o ab̄ikya nḡupa yi niyina b̄e: «Mukuko, widikitoku ko
 libo lidingi», ni keḡu na botumo ka limbengi, kika na baya b̄e likp̄m̄uka
 nil̄o igyonosat̄u, Kunzi agȳiyat̄u. ²⁴ Kinili, nakam̄b̄ikya ambe, luki lasi
 nil̄o mak̄ungaga, wikoni na baya b̄e minisonini nolu. Kunzi am̄p̄at̄u.
²⁵ Ngbingo yi nin̄o momogi mino kal̄umba, makika na likp̄m̄uka na
 m̄mbanz̄u, mapilya, kye Obonu nin̄o k̄uḡu wa lisye am̄p̄ilyito ḡoni b̄unye
 kunu. [²⁶ Luki limoti, makupilyogi b̄engeni, Obonu nin̄o k̄uḡu wa lisye
 kam̄p̄ilyiḡu ndeke b̄eḡeyo.]»

*Ngu ka Yeso akotukyoku yani?
 (Matayo 21:23-27; Luka 20:1-8)*

²⁷ Yeso na bab̄īb̄ya kaki bigoku bata ndi ka Yelusalema. Wa a ndi mino
 k̄akp̄akyaana ka Ndab̄u ko Kunzi, bokumu-kumu, bowonisilo ba mut̄uu na
 bamb̄ok̄u-mb̄ok̄u bakp̄ud̄oku ndi, ²⁸ bamuusa b̄e: «Wakagya makp̄m̄uka
 mi nimana no ngu tino? Wani no up̄a ndi ngu kagya yi?» ²⁹ Yeso
 usikisya ndi b̄e: «Imi, nakamumuuso likp̄m̄uka limoti aka. Isikisyoni,
 nam̄t̄umb̄ulyaga k̄wa b̄e nakagya no ngu ka wani. ³⁰ Ibatiso ka Yuani
 ap̄anya k̄uḡu wa lisye ikani ka bambanz̄u? Isikisyoni.»

³¹ Luki limoti, bap̄anga ndi kainzinzinya luga kab̄u, banab̄ikya b̄e:
 «Takosikisyo b̄e ap̄anya k̄uḡu wa lisye,» atimuusat̄u b̄e: «Yeki a b̄eyo!
 Ko bulya iki yo makab̄inikyanagu ndi likp̄m̄uka kaki?» ³² Takosikisya b̄e:
 «ka bambanz̄u», (Ba ndi kabanga ambaza ka bambanz̄u bi nib̄o ba ndi
 wa. A b̄eyo, ibu basi fibagat̄u ndi b̄e Yuani a ndi mugyalandu walinḡun̄a.)
³³ K̄wa wa, basikisya ndi Yeso b̄e: «Takibiḡu.» Yeso aka ndi na ibu b̄e:
 «Gutuḡu imi aka, nakam̄t̄umb̄ulyiḡu ḡoni ikani nagyaga makp̄m̄uka mi
 nimo no ngu ka wani.»

12

*Lizuni ka bagya-ligubo b̄ud̄iya
 (Matayo 21:33-46; Luka 20:9-19)*

¹ Kumbuso yi, Yeso ap̄anga ndi kaunz̄inilya pisi ka mozuni. Ub̄ikya
 ndi b̄e: «Al̄uk̄u bemoti ak̄una ndi tiko ya muzabibu, okungula ndi,
 akp̄o lib̄ye liata bumo yi, opika ndi m̄anala ko bulya ka bob̄ubulyo bo
 tiko. Kumbuso yi, ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyaga tiko yi niyo,
 akp̄akyaana ndi. ² Niyo ngbinga mubuulyo masolo itulyana, atika mugya-
 ligubo kaki bemoti k̄a ka bagya-ligubo bo tiko yi niyo b̄e bap̄iku k̄wa
 masolo mi ma kaki. ³ Luki limoti, bagwi ndi mugya-ligubo no, balya

na buma bisususu, bamigisoku mabokū papuyi. ⁴ Mombukwono tiko atikoku bata ndi mugya-ligubo wagogo. Bayipaga ndi ka mu, babubiso bitu na mosikoni. ⁵ Atikoku bata wago, bamwo. Utikoku kuwa ndi bagogo bakru, bagya-ligubo bo bubuma ndi bemoti-bemoti, bamwogo bagogo. ⁶ Mombukwono tiko asikana kuwa ndi na mutū bemoti aka: mutū yi ndi ni mikaki ninō mupaka. Ka mulibo, atika ndi, anasima be: <babangatū.> ⁷ Luki limoti, bagya-ligubo bi nibo babikyana ndi luga kabū be: <Aluku yi ninō alya ndeke lisima nimū! Doniku, tamwini, kye lisimo iki kuwa lo kusu!> ⁸ Bagwi ndi miki nō, bamwo, bombimba manda kaki kunzi wo tiko.»

⁹ Yeso uusa kuwa ndi be: «Mombukwono tiko agya kuwa banū bu? Odoku banū, ulumwisaga bagya-ligubo bi nibo, upā kuwa bagya-ligubo bagogo tiko yi niyo. ¹⁰ Mekanotongulogū nilō bokpikaga ka Mobiso Motu be:

<Litalū nilō bopipiko bombimba ndi
ilu kuwa lo ita ndi litalū la izangiya ka mubumbe.

¹¹ Mombukwono-dosu nō agya ndi beyo,
a likrumuka limbanga ko miso kusu!>»

¹² Bangama ka Bayuda bakisa ndi pisi kagwi Yeso. Luki limoti, babanga ndi ambaza ka bambanzū. Ba ndi ni bibini be atwa ndi lizuni li nilō ko bulya kabū. Basa ndi, baga.

*Yuuso ko bulya yikalya manzanza
(Matayo 22:15-22; Luka 20:20-26)*

¹³ Batikilyoku ndi Yeso Bafalisayo bemoti-bemoti na batū ba lidu ka Elodi. Batū bi nibo bapunga ndi kabobo na munzina. ¹⁴ Bodoku ndi kamuusa Yeso be: «Muwonisilo! Tibagatū ambe wa mutū walingunū, wakabangagigū mumbanzū gutugū bemoti aka. Wakundagigū goni bambanzū kabyenene na ibiba kabū. Luki limoti, wowonisilogo na bungbingbili beyo Kunzi apaga mino be obili kusu iki. Tibikya neki ambe, takwananatu kakalya manzanza ka Kaizali, Ngama mudingi wa Baluma? Takalyito ikani takokolyonito?» ¹⁵ Luki limoti, Yeso iba ndi tamanaga kabū ya kuboboku, usikisya be: «Ko bulya iki yo mo mino kakisa kebo? Ipóniku ambuma bemoti, namini.» ¹⁶ Bapā ndi ambuma bemoti. Yeso umuusa ndi be: «Mulundu no lino ka wani li?» Basikisya ndi be: «Ma ka Ngama Kaizali.» ¹⁷ Yeso aka kuwa ndi na ibu be: «Mupóni neki Kaizali makrumuka nimo okwononi na iyi. Mapā Kunzi nimo ko Kunzi.» Niyo bakana sikisyo yi niyo, bombombaya ndi kugbe.

*Basadukayo bamuusini Yeso bulyo yipupo ka mbuku
(Matayo 22:23-33; Luka 20:27-40)*

¹⁸ Bemoti-bemoti luga ka Basadukayo nibo babikyaga be bamanda kopupogigū ka mbuku bakpudoku ndi Yeso, bamuusa kuwa be: ¹⁹ «Muwonisilo! Musa atibikya ndi be: <Mamaki mumbanzū kokwo, asa mukaki ni kobukutigū na iyi, akwanana be mamaki amigilyi woko yi ninō, kye abukutilyagi yaa-daki ninō okwa ndi bomiki.> ²⁰ A ndi na bomiki baluku bi madīya na ika nibo bopupa ndi muma mimoti. Peta ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigū na iyi. ²¹ Syononogo kaki amigilya ndi woko yi ninō, okwa ndi ni kobukutigū iyi begeyo. Igyonosa ndi mudongoni begeyo ka mama bu yi ninō wa masaa, ²² na kabū basi madīya na ika. Bolumwaga ndi ni bakobukutigū na iyi. Kumbuso yi, muko yi ninō okwa kuwa ndi goni iyi. ²³ Ka lisyē lipupo ka bambuku, wa

batu niɓo bokwoga ndi ɓopupo mino, muko yi ninɔ ika ndeƙe muko wani luga kabu? A ɓeyɔ, iɓu basi maɗiya na ika ɓavatu ndi!» ²⁴ Yeso usikisya ndi ɓe: «Kinili mabubungogo, kye makegu kotombisyo Mobiso Motu ikani ngu ko Kunzi. ²⁵ A ɓeyɔ, ngbingo yi ninɔ ɓamanda opupa ndeƙe mino ka ɓambuku, ɓaluku ɓakuvigu ndeƙe bata boko ikani boko kavyege. Luki limoti, ɓika ndeƙe mɔɗɔngɔni abe ɓamalaka ɓa kugu wa lisyɛ. ²⁶ Ko bulya yipupo ka ɓambuku, makanotongulogigu mbeyi ndi ka kitabu ka Musa niɓo Kunzi abikya ndi ɓuwobi na gbɔgo niyɔ a ndi kagbɔndikana? Abikya ndi Musa ɓe: «Imi, na Kunzi ka Abalahamu, Kunzi ka Isaka na Kunzi ka Yakɔɔ» ²⁷ Yeso omotiloku ndi ɓe: «Kunzi kegu Kunzi ka ɓamanda, luki limoti, a Kunzi ka batu niɓo ɓa ɓubisi. Iɓunu, ma ɓubungaga lingun.»

Mutuɓ mudingi kugbe

(Matayo 22:34-40; Luka 10:25-28)

²⁸ Muwonisilo wa mutuɓ ɓemoti a ndi wa ngbingo yi ninɔ Yeso ɓa ndi mino ka ɓoɗɔngoso na Basadukayo. Muwonisilo no ina ndi ɓe Yeso usikisya ndi yanza. Akpuɗoku kuwa ndi, amuusa ɓe: «Mutuɓ tino mo a mudingi kugbe kakitaga mago masi?» ²⁹ Yeso asikisya ndi ɓe: «Mutuɓ nimo a mudingi kugbe kakitaga mago masi nima: «Ɔkana, Izaleli! Mombukwono-dosu Kunzi kusu ni Mombukwono-dosu yikaka aka. ³⁰ Mɔpa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi na yimibo kaku yasi, no ngu kaku yasi.» ³¹ Mutuɓ ma yiɓa nima: «Mɔpa ɓengeni mɔɗɔngɔni ɓeyɔ wipago mino iwe mombukwana-daku.» Kegu na mutuɓ magoɗo nimo okitogi nimana miɓa ma na izangiya.»

³² Kuwa wa muwonisilo wa mutuɓ abikya ndi Yeso ɓe: «A ɓinza, Muwonisilo! Wobikiyi ka lingun ɓe Mombukwono-dosu a Kunzi ɓemoti aka na kegu no Kunzi wagogo kiki asi iyi aka. ³³ Mambanzu akwanana kapa Kunzi na limbengi kaki lasi, na yimibo kaki yasi, no ngu kaki yasi na kapa ɓengeni mɔɗɔngɔni ɓeyɔ ipaga mino iyi mombukwana-daki yi. Niyɔ a na izangiya kugbe kaukitaga gutugu banyama basi niɓo tabusilyaga Kunzi ikani ɓapepe ɓagogo basi niɓo tapaga.» ³⁴ Niyɔ Yeso ina ndi ɓe asikiyi na yimibo, abikya ɓe: «Wakegu byi na ɓungama ko Kunzi.» Kumbuso yi, mambanzu gutugu ɓemoti aka kikipandagu ndi bata kamuuso likpamuka.

Kilisito iɓu na Ngama Daudi

(Matayo 22:41-46; Luka 20:41-44)

³⁵ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino kapá mutiwi ka Ndabu ko Kunzi, uusa ndi ɓe: «Bowonisilo ɓa mutuɓ ɓakwanana piye kabikya liki ɓe Kilisito a miko-mika ngama Daudi? ³⁶ Daudi ɓikpe, ni a mutumo na Limbengi-Lotu, abikya ndi ɓe:

«Mombukwono-dosu Kunzi abikya ndi Mombukwana-dami ɓe:

Doku kaiko ka kumbanzikaniko kami,
kadwe ku kwa ku nubiso ndeƙe mino ɓomuyoniso kaku
kusili wa ɓakagba kaku.»

³⁷ Daudi iyi mombukwana-daki yi amakaga Kilisito ɓe «Mombukwono-dosu.» Igyonoso kuwa liki ɓe Kilisito iki miko-mikaki?»

Ambaza wakpu ka ɓambanzu a ndi kamakana Yeso na magyagya.

Yeso akauyoyo bowonisilo ba mutuu
(Matayo 23:1-36; Luka 20:45-47)

³⁸ Kuso wa mutuu kaki, Yeso ubikyaga ndi bambanzu be: «Wibuulyonito na bowonisilo ba mutuu, bapaga kakpakyana ni bimokisyogini balopu bakpukpu, biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. ³⁹ Bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka ka bandabu baya malumba, na goni ka moliki ma ibiba ka bapa baya bodumo. ⁴⁰ Bukupyaga bowoko no bou makpumuka masi nimu bikaga nomu, na ko ngbingo yi ninu goni nu, banububu na malumba mandandanda kye binisoni abe batu banza. Kinili, Kunzi usombisa ndeke yaru kuge.»

Yeso akabiba aperse ko woko
(Luka 21:1-4)

⁴¹ Kuwa wa, Yeso ika ndi ka kpolo wa mumbi ma aperse ka Ndabu ko Kunzi. A ndi kaina beyo bambanzu ba ndi mino kadikita buyi ka mumbi. Batu ba lingama bakpu ba ndi kadikita buyi budingi. ⁴² Woko muko yi bemoti wa yangya odoku ndi goni iyi kadikita ikya bambuma maba nibo kegu ndi na izangiya kuge. ⁴³ Yeso umaka kuwa ndi babibya kaki, ubikya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, woko wa yangya yi nimuna nu opi iyi yidingi ka mumbi kaukitaga batu bagogo basi. ⁴⁴ A beyo, batu bagogo basi bopi buyi nibo ba kegu bata bi na ibu na ligubo. Luki limoti, iyi, ka yangya kaki, opi masi nimu o bi nomu kaibuulyogo ka obili kaki.»

13

Yeso obikyini be bapanzatu banu Ndabu ko Kunzi
(Matayo 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kopupo ka Ndabu ko Kunzi, bemoti ka babibya kaki abikya ndi be: «Muwonisilo, wina! Matamu tino mana manzanza ma! Bandabu tino bayina bayidingi-dingi ba!» ² Yeso asikisya ndi be: «Watu kaina bandabu bayidingi-dingi bi niba-yina? Litalu gutugu limoti aka kotigoligu ndeke kugu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

Yigyogyiso niyo odoku ndeke kambwa wa mulibo ma obili
(Matayo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Yeso a ndi wakika ka Ngupa ya Mizeituni kambwa wa Ndabu ko Kunzi. Kuwa wa, Petele, Yakobo, Yuani na Andilia samuusa ndi bikede be: ⁴ «Tibikya mbeyi, likpumuka li nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Luki tino lo atimibisa ndeke ngbingo yi ninu makpumuka mi nimu masi odoku ndeke mino?»

⁵ Yeso usikisya ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kamubonitogu. ⁶ Bambanzu budingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya be: «Imi ni Masiya». Bubogo ndeke bambanzu budingi. ⁷ Ngbingo yi ninu mukana ndeke mino bomongoni ba munga na bakuambe bi, makobongonitogu. Masi nimu igyonosatu, luki limoti, kigungu mbeyi mulibo ma obili. ⁸ A beyo, livananza limoti abumanaga ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulananaga ndeke na bungama bagogo. Ka bapa dididi, ika ndeke na bazigizo na ayundi wapu. Makpumuka mi nimu masi ika ndeke mudongoni abe mupunganagi ma muzuzula ma libukuti aka.

⁹ Luki limoti, ibunu, wibuulyonito! Bamulikisatu ndeke ka bongbongu, samubuma bibetele ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Bamusombisa ndeke kambwa ka bangama ba bewili na bangama bakpukpu ko bulya kami. Mika kuwa ndeke bademu kami kambwa

kabũ. ¹⁰ A b̄eyɔ, okwononi mbeyi b̄e babikyagi Mongoni Manza ka bambanzũ basi. ¹¹ Ngbingo yi ninɔ bamugwi ndeke mino, binda na ibunu kamusombiso, makombomboyonitɔgũ kambwa b̄e tofikyoku b̄uni. Luki limoti, bikyoni nilɔ aka lɔ amupupo ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ. A b̄eyɔ, kegũ ibunu b̄o manzina ndeke, luki limoti a Limbengi-Lotu. ¹² Ko ngbingo yi ninɔ, mumbanzũ agabaga ndeke mamaki bikpe ka kukwakũ, baba agya mikaki b̄eḡeyɔ. Bomiki b̄uitilya ndeke babukũta kabũ, bumwisiso. ¹³ Bambanzũ basi bamamũya ndeke ko bulya lino kami, luki limoti, mutũ yi ninɔ okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisana na muhukuso.»

Yigyogyiso yidingi

(Matayo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Maminatũ ndeke ninɔ bamakaga b̄e <Mupupũta mumbanga>, bamomosini ka pa niyɔ kokwononigũ b̄e iki mino. (Mutũ yi ninɔ akatangulaga likpũmũka li nili, ũkanitɔ isi yi binza.) Kũwa wa, batũ nibɔ bika ndeke ka iwili ya Yudea bogwa ndeke mbangũ misa ya bangũpa. ¹⁵ Mutũ ninɔ ikaga ndeke kugbondo, kakwananigũ bata kosyo kovoku luki ka ndabũ. ¹⁶ Mutũ ninɔ ikaga ndeke ko tiko, kakwananigũ ndeke bata kaiga kũ kaki kava kutuko. ¹⁷ Ka masye mi nimɔ, boko b̄a bamũma na nibɔ bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu. ¹⁸ Lumboni ambe likpũmũka li nilɔ kigyonosonitɔgũ ko ngbingo wa ndɔbɔ. ¹⁹ A b̄eyɔ, masye mi nimɔ ika ndeke masye makigyogyisa yakpũ kugb̄e niyɔ kanigyonosigũ ndeke katũkyã ka mupunganagi ma ɔbili, wa Kunzi agya ndi mino masi kadwe na lisyẽ li nili. Na inguo ya yigyogyiso yi niyɔ kigyonosigũ ndeke bata. ²⁰ Mombukwono-dosu kokundumosi ndi masye mi nimɔ, iba kegũ na mumbanzũ gutũgũ bemoti aka ninɔ ahũka ndeke. Luki limoti, okundumosa ndi b̄eyɔ ko bulya ka batũ nibɔ upũnaga ndi. ²¹ Kika ni mumbanzũ amubikyini b̄e: <Winoni! Kilisito a wanũ!> Ikanĩ <A kũ!>, makabinikyononitɔgũ. ²² A b̄eyɔ, bakilisito b̄a b̄ongɔ na bogyalandũ b̄a kũbɔbɔkũ bopupokuto ndeke. Bagyaga ndeke mokingyosi na makpũmũka mumbanga-mbanga kakisa kaubungusogo gutũgũ batũ nibɔ aka b̄o Kunzi upũnaga ndi. ²³ Eẽe ibunu, wiminyonito nekĩ! Imĩ, namutukusyi motili kambwa aka ka masi nimɔ.»

Mika-mumbanzũ akaigoku

(Matayo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Luki limoti, ka masye mi nimɔ, kumbusa wa igyogyiso yi niyɔ, moni olimika ndeke bipi. Timba kanzigũ ndeke bata. ²⁵ Mangutũ onyukogoku ndeke kotukyoku kũgũ wa lisyẽ. Makpũmũka mo ngu nimɔ kũgũ wa lisyẽ izũkũla ndeke b̄ingbwuku-ngbwuku. ²⁶ Bamina kũwa ndeke Mika-mumbanzũ kodoku ka b̄ekũba, mutumo no ngu yidingi na ibiba. ²⁷ Utika ndeke bamalaika ka mondu masi makwanganya ma ɔbili katũkyã ka mutili mumoti kadwe ka magɔgɔ kaumũmũla bambanzũ basi nibɔ upũnaga ndi.»

Yeso akatwa lizuni la sibũkũsɔ

(Matayo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Hukononi mutiwi nimɔ sibũkũsɔ akapá. Ngbingo yi ninɔ mapakũ ma sibũkũsɔ obuukonogo mino, magɔgɔ apũnga kabaka, mibaga b̄e syangasũ a kũwa buwobi kobuniko. ²⁹ Mũd̄ɔngɔni gɔni, ngbingo yi ninɔ ibunu mina ndeke mino makpũmũka mi nimɔ kaigyonoso, wiboni ambe doku ko Mika-mumbanzũ a kũwa buwobi, a ka mupumi. ³⁰ A lingũnũ, nakamũbũkiya

ambe, batu ba livananza li nili bakolumwogigu basi ni makpumuuka mi nimo masi kanigyonosigu. ³¹ Lisyε na litombu olimikatε ndeke, luki limoti likpumuuka kami kolimikigu ndeke lu.»

*Kunzi yikaka aka nɔ akaibo ngbinga wa mulibo
(Matayo 24:36-44)*

³² «Mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu lisyε ikani ngbingo yi nino makpumuuka mi nimo igyonosa ndeke mino, iki bamalaika ba kugu wa lisyε ikani Miki. Luki limoti, Baba mukaka aka nɔ akaiba. ³³ Wiminyonito! Wikogoni bubisi, kye makibigu be ika ndeke ko ngbinga tino. ³⁴ Ika ndeke mudongoni abe aluku bemoti nino atukyilya ndi ligundu. Asa ndi ndabu kaki, usilya bagya-ligubo kobuulyogo. Apa ndi mutu yikakayikaka pisi ya ligubo, akpamyā ndi zamu be iki wakitulya kobuulyaga mupumi. ³⁵ Yeki a beyo, wikoni neki bubisi, kye makibigu ngbinga tino nɔ mombukwana ndabu igoku ndeke mino: yagogo ika ndeke na bugogo ikani ka gundu, yagogo ka koku wa mambwa ikani na busobi. ³⁶ Kigoku bigbututu, kokwononigu be amutakanyi ka batoto bingbwungono. ³⁷ Nilina nakamubikya li, nakaubikya bambanzu basi: <Wikogoni bubisi!>»

14

*Bangama bakagyilya Yeso dikidi
(Matayo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yuani 11:45-53)*

¹ A ndi ni otigolini masyε maba kadwe ka yinga wa Pasika nino balyaga ndi mino Mukati wokofulu. Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi kakisa pisi niyo bagwisiso mina Yeso bipεε na kamwisiso. ² A beyo, ba ndi kabikya be: «Takagwinitogu ko ngbingo wa yinga, kye bambanzu bakovikimonogoni.»

*Muko bemoti adukini Yeso na malazi ka mu
(Matayo 26:6-13; Yuani 12:1-8)*

³ Yeso a kuwa ndi ka Betania, ka ndabu ka Simoni nino a ndi kebu-kebu. Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya ka miza, muko bemoti ogulyoku ndi. Muko yi nino a ndi na malazi mutumo bidε ko mukεu nimo bagya ndi ka litalu la alibati. Malazi nimo a ndi ma ligabu lapu kugbe. Ulandi ndi mukεu mi nimo, aduka ndi na imu Yeso ka mu. ⁴ Mambengi utula ndi bambanzu bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, babikya ndi luga kabu be: «Ko bulya iki yo akaputa mino malazi bene? ⁵ Bakwanana gutugu bi kagaba ka bambuma kakitaga miya yisaa, bugbananilyaga batu ba yangya buyi bi!» Banyakilya ndi muko yi nino binyaka-nyaka. ⁶ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Musoni. Ko bulya iki yo mo mino kanyakilya? Egyilyi likpumuuka lanza. ⁷ A beyo, mikaga ndeke na batu ba yangya masyε masi. Makwanana kaugyilya bunza bongbinga basi nibo mopo mino. Luki limoti, imi, takikigu banu pa imoti na ibunu masyε masi. ⁸ Muko yi nimu, ogyi nilo okwononi bi kagya. Edfuki na malazi ka nzuyi, kebungusyogo ko bulya lisyε nilo belumbo banu mino. ⁹ A lingunu, nakamubikya ambe, bapa bayasi ku babikyaga ndeke mino Mongoni Manza ka obili wasi, batamanaga ndeke nilo muko yi nimuna ogyi, banatumbulaga yi.»

*Yuda awakitulya kagaba Yeso
(Matayo 26:14-16; Luka 22:3-6)*

¹⁰ Kuwa wa, Yuda Isikalioti, bemoti luga ka batutumbwa tekebe na baba, inda ndi ka bokumu-kumu kye ugabilyi Yeso. ¹¹ Niyo bukana beyo, bogwa

ndi magyagya, bawanyaga buyi. Yuda apunga kuwa kakisa pisi kaugabilya Yeso.

*Yeso akalya Pasika na babibya kaki
(Matayo 26:17-25; Luka 22:7-14, 21-23; Yuani 13:21-30)*

¹² Ka lisyε la mambwa la yinga wa Mukati mokofulu, lisyε nilo busasaga ndi mino bakondolo ba Pasika, babibya bamuusa ndi Yeso bε: «Wakapa bε tindi kaubungusilyogo malili ma Pasika yani?» ¹³ Yeso utika kuwa ndi babibya baba luga ka babibya kaki, ubikya bε: «Windoni ka gudfu, aluku bemoti nino ika na mbike yo libo yibinika amutiyatu. Mubyeni. ¹⁴ Pa niyo ogulyo mino, mumuusoniku mombukwana ndabu bε: «Muwonisilo akauuso bε: ndabu tino yo alya mino malili ma Pasika pa imoti na babibya kaki?» ¹⁵ Amuwanya kuwa miso ma ndabu mudingi ka ndabu ya kugu, niyo ayibungusyaga binza, bingu. Matibungusilyaga kuwa pa ilyalya ku beyo.» ¹⁶ Babibya baga ndi, bosila ka gudfu, batakanya masi beyo Yeso a ndi mino ni ubikyini, bamba kuwa ndi malili ma Pasika ku beyo.

¹⁷ Niyo bugogo ogwo, Yeso odoku na batutumbwa tekebe na baba. ¹⁸ Ngbingo yi nino ba ndi mina kalyalya, Yeso abikya ndi bε: «A lingunu, nakamubikya ambe, mutu bemoti luga kunu, nino takalyalya na iyi pa imoti, akεgaba.» ¹⁹ Batutumbwa balya ndi kumbu, bapunga kamuusogo yikaka-yikaka bε: «Imi?» ²⁰ Yeso usikisya ndi bε: «A bemoti luga kunu, nino ta na iyi kalyalya ka sani bemoti. ²¹ Mika-mumbanzu akokwo mufongoni beyo ikpikaga ndi mino ko bulya kaki. Luki limoti, kumbu yidingi ka mutu yi nino akagaba! Ika gutugu ndi binza ni kibukutigu!»

*Malili ka Mombukwono-dosu
(Matayo 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Bakolito 11:23-25)*

²² Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya, Yeso ava mukati. Kumbuso kabibisa Kunzi, obunanaga ndi, upaga babibya kaki, ubikya ndi bε: «Voni, lyoni nzuyi kami niyi.» ²³ Ava kuwa ndi kopu wa vinya. Kumbuso kabibisa Kunzi, upaga, ibu basi bamwa ndi. ²⁴ Yeso ubikya kuwa ndi bε: «Bangu kami niyi, bangu yi niyo akotulyasa agame ko Kunzi. Bangu yi niyo akodukonogo ko bulya ka batu budingi. ²⁵ A lingunu, nakamubikya ambe, nakamwigu ndeke bata vinya wa muzabibu kadwe ka lisyε nilo namwo ndeke mino nino wambiya ka Bungama ko Kunzi.»

²⁶ Kuwa wa, bimbila ndi limbu libibiso Kunzi. * Kumbuso yi, bopupa ndi wa, baga ka Ngupa ya Mizeituni.

*Yeso akabikya bε Petele amanganyatu
(Matayo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yuani 13:36-38)*

²⁷ Kuwa wa, Yeso ubikya ndi babibya kaki bε: «Ibunu basi mesatu banu mukaka. A beyo, batangulaga ko Mobiso bε: «Namwo ndeke mububulyo ka bakondolo, bakondolo bazanzukana bingwi.»

²⁸ Luki limoti, kumbuso imi kopupo ka mbuku, metokonyoku ndeke ka Galilaya.» ²⁹ Petele abikya ndi bε: «Gutugu bengeneni basi bakusa, imi, nakusigu gutugu ikii aka!» ³⁰ Yeso asikisya ndi bε: «A lingunu, nakamubikya ambe, no biti ya lisyε li nili, kambwa koku kaalika nganga yiba, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» ³¹ Luki limoti, Petele igilyaga ndi kabikya

14:24 14:24: Wanda ko Pupo 24:8; Yelemia 31:31-34. * **14:26** 14:26 Bayuda, ngbingo yi nino bamaga ndi mino kalya malili ma Pasika, bimbilaga ndi Mambu 113-118 na 136. **14:27** 14:27 Wanda ka Zakalia 13:7.

na liyu lapu be: «Gutugu kiko be tokwi pa imoti, nakumanganyigu ndeke!» Babibya bagogo basi babikya ndi begeyo.

*Yeso akalumba ka Getesemani
(Matayo 26:36-46; Luka 22:39-46)*

³² Kuwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka pa niyo balikyaga ndi be Getesemani. Ku beyo, ubikya ndi be: «Wikonononi wanu, ngbingo yi nino no mina kaina kalumba.» ³³ Ava ndi Petele, Yakobo na Yuani baba na ibu. Yeso apunga ndi kalya kumbu, otumo na kubangaku bidu. ³⁴ Ubikya ndi be: «Nakalya kumbu kuge buwobi kokwo. Wikoni wanu, mika bubisi aka!» ³⁵ Isisila ndi yikedu kambwa, ogwo mokpukpu, alumba be kakwanana, Kunzi ekidisyi byi ngbingo wa kigyogyiso yi nimu. ³⁶ Iyi aka ndi be: «Aba,† Babooo, kegu na likpumuka nilo ukitaga iwe. Ikidisyano baka koro wa yigyogyiso yi nimu. Wakogyonito nilo imi nakapa, luki limoti, gya nilo aka lo iwe wakapa.»

³⁷ Kuwa wa, Yeso igoku ndi wa usa ndi mino babibya basaa bi nibo, utakanya ka batoto. Amuusa ndi Petele be: «Simoni, wa ka toto? Wakokwononigu kaika mubisi gutugu ka saa-imoti aka? ³⁸ Wikoni bubisi, manalumba, kye makogwonitogu ka kuboboku. Limbengi a na musasa kagya bunza, luki limoti, nzuyi a na buru.»

³⁹ Yeso akida bata ndi, alumba mudongoni beyo alumba ndi nimo ka mambwa. ⁴⁰ Niyo igilya bata kaina ku babibya bi nibo ba ndi mino, utakanya bata bulalaga aka kye toto a ndi ni ubedulini. Bagegu bata ndi kaiba be babikya Yeso bu. ⁴¹ Yeso usa ndi bata ka nganga ya yisaa. Niyo igoku, ubikya ndi be: «Ambe, ma mbeyi asi ka batoto aka na kaimumbiso? Ama kuwa bubwa! Ngbingo itulyonini! Biko kasata Mika-mumbanzu ka maboku ka batu banye. ⁴² Zuzukoni, togoni! Winoni, mutu yi nino akegaba, osiliniku!»

*Ligwigwi ka Yeso
(Matayo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yuani 18:3-12)*

⁴³ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka, bemoti luga ka batutumbwa kaki tekebe na baba nino ina ndi be Yuda opuponoku. A ndi pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu. Batu bi nibo ba ndi na badukpa na bengbingili. Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu na bamboku-mboku ka Bayuda bo butikoku ndi. ⁴⁴ Yuda nino a ndi ni agobini, a ndi ni ubikyini kambwa aka beyo agyo mino. Ubikya ndi be: «Aluku nino napututo, iba iyi nino. Mugwini, maga na iyi ni manabuulyo binza.» ⁴⁵ Niyo bosiloku ndi, Yuda akpudoku ndi Yeso bigala-gala, amaka be: «Muwonisilo!» Apututa kuwa. ⁴⁶ Kuwa wa, batu bi nibo bisiloku ndi wa Yeso a ndi mino, bagwi. ⁴⁷ Luki limoti, bemoti ka nibo ba ndi wa anyo ndi dukpa kaki, ayipo mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko. ⁴⁸ Kuwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mutuu wo kubaku? ⁴⁹ Nikaga ndi masye masi luga kunu kapu mutuu ka Ndabu ko Kunzi, makegwigu ndi. Luki limoti, masi nimana akaigyonoso kye Mobiso Motu itulyani.»

⁵⁰ Babibya basi basa kuwa ndi Yeso, bogwa mbangu. ⁵¹ Mwanza bemoti nino a ndi na ikwembe ya kikandila, a ndi kabibya Yeso. Bakingila ndi kagwi, ⁵² luki limoti, ukaga, asa ndi ikwembe, apikita ndumbu.

† 14:36 14:36 Aba: Ka Lilamee, lino li nilo owonisilaga abaki mutuu yi nino akanzina bikpe ikani nino bakanzina ko bulya kaki.

*Banaga kasombiso Yeso**(Matayo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71; Yuani 18:13-14, 19-24)*

⁵³ Baga k̄wa ndi na Yeso ko kumu-kumu. K̄u b̄eyo, bokumu-kumu basi, bambok̄u-mbok̄u na bowonisilo ba mut̄u bamumukana ndi. ⁵⁴ Petele a ndi kab̄yibya Yeso mina byi kadwe ka pa yangba ya ndab̄u ko kumu-kumu. Ika ndi pa imoti na bazam̄u, ap̄unga kāta buku.

⁵⁵ Bokumu-kumu na bangama bagogo basi ba Basa-Yidingi ba ndi kākisa badem̄u ba b̄ongo, kye binisoni no pisi kamwisisa Yeso. Luki limoti, bakinagu ndi. ⁵⁶ A b̄eyo, bat̄u bakp̄u ba ndi kab̄ukulyaga Yeso b̄ongo. Luki limoti, m̄anzina kab̄u a ndi asi dididi aka. ⁵⁷ Bemoti-bemoti bamagaga ndi kab̄ukulyaga b̄ongo, banabikya b̄e: ⁵⁸ «Ibusu, tamukanat̄u ndi mut̄u yi nim̄u ni anabikya b̄e: <Napanzat̄u ban̄u Ndab̄u ko Kunzi yi niyi ipika ndi na bambanz̄u yi. Kumbusa wa masye masaa, nopika ban̄u niyo kipikigu na bambanz̄u.>» ⁵⁹ Gutugu b̄eyo, m̄anzina kab̄u a ndi asi dididi aka. ⁶⁰ K̄wa wa, kumu-kumu amaga ndi luga ka bambanz̄u, amuusa Yeso b̄e: «Amb̄e, wakegu kosikisyo? Wakabikya b̄u ka bangbanga nibana bambanz̄u bakaup̄ilyaga ba?» ⁶¹ Yeso adaka ndi biwo ni kosikisyigu likpum̄uka gutugu limoti aka. Kumu-kumu amuusa ndi bata b̄e: «Iwe ni Kilisito, Miko Kunzi nin̄o tabibisogo?» ⁶² Yeso osikisya ndi b̄e: «Iyo! Maminat̄u ndeke Mika-m̄ambanz̄u wakiko misa ka kumbanz̄ikaniko ko Kunzi nin̄o wo Ngu. Maminat̄u ndeke gon̄i ni anodoku ka bek̄uba baya k̄ugu wa lisȳe.» ⁶³ K̄wa wa, kumu-kumu in̄uga ndi botu, abikya b̄e: «Takegu bata na nzoyi ya badem̄u. ⁶⁴ Mukonini na motili kunu aka b̄eyo atumbwi mino Kunzi. Makabikya b̄u?» Īb̄u basi bak̄o ndi b̄e okwononi bamwi. ⁶⁵ Bemoti-bemoti kab̄u babakyaga ndi Yeso na botikito ko miso. Bakandila ndi miso, bap̄unga kayipaga makofi, banamuusa b̄e: «Wani no uipi? Tibikya pisi ka bugyalandu!» Bazam̄u ba Ndab̄u ko Kunzi bagwi ndi, babitaga.

*Petele amongonyini Yeso**(Matayo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yuani 18:15-18, 25-27)*

⁶⁶ Ngbingo yi nin̄o Petele a mb̄eyi ndi mino ka pa yangba aka wa, mugya-ligubo bemoti muko yi ko kumu-kumu odoku ndi. ⁶⁷ Niyo amina ni an̄ta buku, anda bizumuuu, abikya b̄e: «Iwe, mikagatu ndi gon̄i pa imoti na Yeso, mut̄u wa Nazaleti.» ⁶⁸ Luki limoti, anganya ndi, anabikya b̄e: «Imi, nakegu kaiba nilo wakabikya lo. Nakegu gutugu kotombisyo yi» Kumbuso yi, opupa ndi misa ya mupumi ma pa yangba. [K̄wa wa, kok̄u alika ndi.]

⁶⁹ Niyo mugya-ligubo muko yi nin̄o amina ndi bata k̄u, igilya kaubikya bat̄u nibo ba ndi wa b̄e: «Aluku yi nim̄u a bemoti kab̄u!» ⁷⁰ Luki limoti, Petele anganya bata ndi asi bidaka-daka. Kumbusa yiked̄e, bat̄u nibo ba ndi wa babikya bata b̄e: «A b̄eyo, wa gon̄i bemoti kab̄u, kye iwe wa Mugalilaya gon̄i.» ⁷¹ K̄wa wa, Petele ako ndi silika b̄e: «Kunzi egyogyisi kika ni nakabikya b̄ongo! Nakamibigu aluku yi nim̄una makabikya m̄u!»

⁷² Ko ngbingo yi nin̄o aka no, kok̄u alika ndi ka nganga ya yiba. Petele atamana m̄anzina nim̄o Yeso abikya ndi b̄e: «Kambwa kok̄u kaalika nganga yiba, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» K̄wa wa, ap̄unga ndi mugam̄u.

15*Ba k̄wa na Yeso kambwa ka Pilat̄u**(Matayo 27:1-2, 11-14; Luka 23:1-5; Yuani 18:28-38)*

¹ Na bwasobi bibo, bokumu-kumu pa imoti na bamboku-mboku, bowonisilo ba mutuu na bamboku basi nibo ba Basa-Yidingi bolikilya ndi dikidi kakisa kamwisisa Yeso. Niyo bakondisiso, baga na iyi, basa ndi ka maboku ka ngama Pilatu nino andaga ndi iwili ya Luma. ² Pilatu amuusa ndi be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?»

Yeso asikisya ndi be: «Iwe mombukwana-daku no wobikyi beyo.» ³ Bokumu-kumu basungulya ndi ka bopisi dididi. ⁴ Pilatu amuusa ndi bata be: «Wakegu gutugu kosikisya likpumuka limoti aka? Wakegu kaukana beyo bo mino kausungulya bene?» ⁵ Luki limoti, Yeso kosikisyagu ndi likpumuka. Likpumuka ambanga ndi Pilatu.

Bokpomyini be bamwi Yeso

(Matayo 27:15-26; Luka 23:15-25; Yuani 18:39-19:16)

⁶ Ka yinga wa Pasika wasi, Pilatu akulaga ndi mutuu wa boloko bemoti. Ikaga ndi mutuu yi nino ambaza ka bambanzu atwaga ndi. ⁷ Ku ka boloko ku, a ndi na aluku bemoti nino ina ndi be Balaba pa imoti na baluku bi nibo bugwi ndi, kye bamwo ndi aluku bemoti bene ngingo yi nino bambanzu bavikimanaga ndi mino. ⁸ Ambaza ka bambanzu inda ndi ku ka Pilatu. Apunga kuwa ndi kakunga be ugiyiyi mudongoni beyo ugiyiyaga ndi mino ka bundeli. ⁹ Kuwa wa, Pilatu umuusa ndi be: «Makapa be namakulyi ngama ka Bayuda?» ¹⁰ A beyo, Pilatu a ndi kaiba be bokumu-kumu basuta ndi Yeso ko bulya imi aka. ¹¹ Luki limoti, bokumu-kumu ba ndi kapipya ambaza ka bambanzu kabikya Pilatu be ukulyi no ibu Balaba aka. ¹² Pilatu umuusa ndi bata be: «Ma neki kapa be nagyi iki na aluku yi nimu mamakaga be ngama ka Bayuda mu?» ¹³ Bapamikanaga ndi be: «Mubangilaga ka musalaba!» ¹⁴ Pilatu umuusa ndi bata be: «Bunye tino se mbeyi bo ogyi bi?» Luki limoti, bidukulaga ndi bata kapamikanaga palu be: «Mubangilaga ka musalaba!» ¹⁵ Kaungongoliso mambengi, Pilatu ukulya ndi Balaba. Atinisisa kuwa ndi Yeso pimbo, upa be babangilagi ka musalaba.

Basuda bokatiba Yeso

(Matayo 27:27-31; Yuani 19:2-3)

¹⁶ Basuda baga kuwa ndi na Yeso ka pa yangba ka imbaa ka ngama wa iwili. Ku beyo, bumaka ndi basuda basi. ¹⁷ Bamokisya ndi kanzu wangbu, baluka ndi muligi nimo a ndi no mowo biwilili, bamokisya ka mu abe sikpakpasu ka bangama. ¹⁸ Kumbuso yi, bamuusaga ndi be: «Ngama ka Bayuda, tumuusito ba!» ¹⁹ Bakilyaga ndi na ligugu ka mu bingwengwengwe, banabakya na botikito. Bobunaga ndi moli kambwa kaki, banodidiko kadwe ku kwa ku ka litombu. ²⁰ Niyo bama katiba beyo, banyo ndi kanzu yi nino, bamokisya bata botu kaki.

Babongilogini Yeso ka musalaba

(Matayo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yuani 19:17-27)

Kuwa wa, binda ndi na iyi kunzi kabangilaga ka musalaba.

²¹ Niyo ba ndi kopupoku ku, bamina ndi aluku bemoti nino ina ndi be Simoni, a ndi mutuu wa Kulene. Iyi Simoni a ndi abaki Alesandulia ibu na Lufu. Obyeku ndi wa ni anigoku ko tiko. Basuda babinikisa ndi na marupu musalaba ka Yeso. ²² Baga ndi na Yeso ka pa niyo balikyaga be Golgota, isi yi ni: «Pa ya ikpakpakuso.» ²³ Bapa ndi vinya wa muzabibu mumatanaga no luki lozyo, luki limoti, akya kamwo. ²⁴ Kuwa wa, basuda babangilaga ndi ka musalaba. Batwa ndi libese ko bulya yigbananaga botu

kaki kakisa be mutũ yikaka-yikaka ava iki. ²⁵ A ndi saa-tatu ya busobi ngbingo yi nino babangilaga ndi mino ka musalaba. ²⁶ Bokpika ndi kugu wo mikya libau mobiso nimo a ndi katumbulaga isi ya kukwaku kaki be: «Ngama ka Bayuda.» ²⁷ Babangilaga ndi goni batu bo kubaku baba ka kpolo ka Yeso. Bemoti ka kumbanzikaniko, wagogo ka kulekuke. ²⁸ [Nilo otulyoso Mobiso Motu nimo ikpikaga ndi be: «Bamatana ndi na bagya-manye.»]

²⁹ Bambanzu nibo ba ndi kakitaga wa, ba ndi katumbwa Yeso, banagbitya bamu, banabikya be: «Eee, wa ndi kapa kapanza Ndaabu ko Kunzi, wopiko yagogo ka masye masaa, ³⁰ wihukuso neki iwe mombukwana-daki yi, syoku ka musalaba!» ³¹ Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi goni luga kabu katiba begoyo, banabikyana be: «Uhukusa ndi batu bagogo. Kakwananigu kaihukuso iyi mombukwana-daki yi bikpe! ³² Kilisito, ngama wa Izaleli, osyikuno mbiya wanu ka musalaba, takina beyo, tabinikyana kuwa!» Gutugu batu nibo babangilaga ndi na ibu, ba ndi katumbwa begoyo.

Kukwaku ka Yeso

(Matayo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yuani 19:28-30)

³³ A ndi saa sita, biti ohuma ndi obili wasi ka basaa bayisaa. ³⁴ Na saa tisa, Yeso apamikana ndi be: «Eloi, Eloi, lama sabakatani?» Isi yi be: «Hiii Kunzi kami! Hiii Kunzi kami! Ko bulya iki yo wesi mino?»

³⁵ Niyo batu bemoti-bemoti luga ka nibo ba ndi wa bamukana mino beyo, babikya ndi be: «Hukononi, akamaka hliya.» ³⁶ Bemoti kabu inda ndi mbangu, oluboku luki limoti lafubu-fubu ko vinya nino wonzuwo-nzuwo. Kumbuso yi, amakyana ndi ka ligugu, ananilya Yeso be omwi, anabikya be: «Bundoni! Tini ikani hliya odokuto kasisa ka musalaba!» ³⁷ Luki limoti, Yeso apamikana ndi bata, osiso kuwa limbengi.

³⁸ Kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kugbe ku ka Ndaabu ko Kunzi ku, anuika ndi luga katukya kugu kadwe kusili. ³⁹ Niyo ngama ka basuda ka Baluma nino a ndi wakamaga kambwa ka Yeso wa, ina mina beyo osisa ndi mino limbengi, iyi aka ndi be: «Ka lungunu, mutũ yi nimu a ndi asi Miko Kunzi aka!»

⁴⁰ Boko bagogo ba ndi ku go ku, banina byi likpumuka nilo. Luga kabu, a ndi ni Malia mutũ wa Magadala, Malia amaki Yakobo nino miki yi na mamaki beyo ka Yose, se kuwa Salume. ⁴¹ Boko bi niba ba ndi kabibya Yeso, banasingyo ka mogubo ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ka Galilaya. Atũ ndi goni na boko bagogo budingi nibo ba ndi kabibya kadwe ku kwa ku ka Yelusalema.

Balumbini Yeso

(Matayo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yuani 19:38-42)

⁴² A kuwa ndi bugogo. Lisye li nilo, a ndi lisye nilo fibungusyaga ndi mino ka yinga. Ikaga ndi lisye nilo a kambwa wa Lisye la kimumbiso. ⁴³ Yezefu, mutũ wa gudũ wa Alimatia, a ndi mutũ wa ibiba ka Basa-Yidingi, osiloku ndi. Ikaga ndi kabundaga Bungama ko Kunzi. Aga kuwa ndi ni kegu na kubangaku ka ngama mudingi beyo ka Pilatu kakunga manda ka Yeso. ⁴⁴ Luki limoti, Pilatu ombombaya ndi kaukana be Yeso okwini bi. Amaka kuwa ndi ngama ka basuda ka Baluma, amuusa be: «Okwini bi ndeli?» ⁴⁵ Niyo ukana mutumbulagi ka ngama ka basuda yi nino, Pilatu akpamya kuwa ndi Yezefu kava manda ka Yeso. ⁴⁶ Yezefu oluwa ndi kutuko

kwanza, asisa ndi ka musalaba, otikyaga na kutuko kwi nikwo, amongosa ka mbuku niyo bakpo ndi ka litalu. Kumbuso yi, adula ndi mupumi mi na litalu lidingi bingbufu. ⁴⁷ Malia Magadala na Malia nino amaki Yose ba ndi wa kaina pa niyo ba ndi mino kalumba Yeso.

16

Yeso opupini ka mbuku

(Matayo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yuani 20:1-10)

¹ Kumbusa wa Lisyε la kimumbiso, Malia Magadala, Malia nino amaki Yakobo na Salame boluwa ndi malazi kotutwogoku na imu manda ka Yeso. ² Ka lisyε la Mungu na busobi bibo, ngbingo yi nino mangbamu ma moni opupogoku mino, бага ndi ka mbuku. ³ Ba ndi kauusana be: «Wani se kawa no atitindikilya litalu nilo botiky bi nolu mupumi ma mbuku?» ⁴ Luki limoti, niyo bikwe, bina ndi litalu nilo lidingi lo kani botini ka kpolo. ⁵ Kawa wa, bogulya ndi ka mbuku, bamina mawanza bemoti wakimokisya kanzu wotu, ikini miso ya kambanzikaniko. Kubangaku utuma ndi bamama bi nibo bidε. ⁶ Luki limoti, ubikya ndi be: «Makobongonitogu. Makakisa Yeso nino mutu wa Nazareti, nino babongilobi bi ka musalaba. Opupini bi ka mbuku, kegū bata wanu. Winoni pa niyo babisi bi mino. ⁷ Mbiya wanu, hubikyoniku babibya kaki, gutugu Petele aka be: «Ogoni iyi kambwa, matokonyoku ka Galilaya. Maminoku banu ku beyo, mudongoni beyo amubikya ndi mino.» ⁸ Bopupa kawa ndi, бага mbangu byi na mbuku, kye nzuyi a ndi kautwa bikyakyakya, banombomboyo. Bakatumbulyagagu ndi mumbanzu gutugu bemoti aka likpumaka li nilo, kye ba ndi na kubangaku.

Yeso apuponilyini Malia Magadala

(Matayo 28:9-10; Yuani 20:11-18)

[⁹ Kumbuso Yeso kopupo ka mbuku ko mbolugo, ka lisyε la Mungu, apuponilya mbeyi ndi Malia Magadala nino anyo ndi mambengi ma bunye madiya na ika. ¹⁰ Aga ndi kaupaga batu nibo bikaga ndi pa imoti na Yeso mongoni mi nimo. Batu bi nibo ba mbeyi ndi asi ka idumasu aka, banagamana. ¹¹ Luki limoti, niyo bukana beyo Malia ubikya mino be Yeso a mubisi, aminito, kani bakabinikyonigu.

Yeso upuponilyini babibya baba

(Luka 24:13-35)

¹² Kumbuso yi, Yeso upuponilya ndi babibya baba luga kabu ni igomosyonini. Babibya bi nibo ba ndi kaina ka mugu mumoti bene. ¹³ Bigoku ndi kaupaga babibya bagogo mongoni mi nimo. Luki limoti, bakabinikyanagu ndi ibu begayo.

Yeso upuponilyini babibya tekebe na bemoti

(Matayo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

¹⁴ Yeso upuponilya ndi babibya tekebe na bemoti wa ba ndi mino kalyalya. Uyoyisa ndi kye bakegu ndi na baya na kye ba ndi na botumo ka mambengi, kye bakegu ndi kabinikeyana batu nibo bamina ndi kani opupini ka mbuku. ¹⁵ Kumbuso yi, ubikya ndi be: «Windoni ka obili wasi, mubikyogoku batu basi Mongoni Manza. ¹⁶ Nino abinikeyana ndeke Mongoni Manza mi nimo na babotiso, inisanatu ndeke na muhukuso. Luki limoti, nino kabinikeyanigu ndeke Mongoni Manza mi nimo, Kunzi amakya ndeke ka mungimbo. ¹⁷ Bumibaga ndeke basi nibo kabinikeyana ka yigya yimbanga-mbanga yi niyi: ko lino kami, bokpumyaga ndeke mambengi ma

Mongoni Manza ka Yeso beyo Luka okpikaga ndi mino Likpamuka la mambwa

Mongoni Manza beyo Luka okpikaga ndi mino nima. Luka kegū ndi iyi atutumbwa ka Yeso. Luki limoti, ikaga ndi pa imoti na batū niḅo bakpakanaga ndi na Yeso, anumuusa beyo ḅbili ka Yeso a ndi mino kadwe kū kwa kū iba ndi mino ḅinza. Kumbuso yi, akpikilya kūwa ndi mutū bemoti ninḅ ina ndi be Tiofilo kitabū yi niyi. Luka a ndi munganga, bakpakanaga ndi bongbinga basi na atutumbwa beyo ka Pōlo. Luga ka batū basi niḅo bokpikaga ndi Mōbiso, iyi mukaka aka nḅ kegū ndi Muyuda. Luki limoti, atumbulaga yigya ka Bayuda be kye ḅawai-daki ḅibito ḅinza be Yeso ni wani.

Luka abikya ndi be Bayuda ḅa ndi kabundaga ngama ninḅ uhukusogo. A Muhukuso ninḅ bogyalandū ko Kunzi ḅabikya ndi ka Mōbiso be Kunzi atikoku ndeke. Kunzi a ndi kaiba be Muhukuso kiki, ifusu basi tika batū ḅubungogo. Atikoku ndi mukpekpe mḅ Mikaki kauhukusogo batū basi ḅa ḅevananza ḅayasi niḅo ḅabinikyana. Miki yi ni Yeso-Kilisito.

Luka atumbulaga ndi ka kitabū yi niyi beyo Yeso iḅukuta ndi mino, ligubo niḅ agya ndi ka ḅbili. Atumbulaga goni beyo utiwaga ndi mino ḅambanzū, atumbulaga bulyo ya kukwakū na pupa ka Yeso mbukū. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma ḅunye, anagya makpamuka mumbanga-mbanga mudingi nimḅ okitogi yimibo ka ḅambanzū.

Luka okpikatū goni kitabū ya yiba: kitabū yi ni «Ligubo ka batutumbwa». Atumbulaga ndi kusḅ yi niḅ usilya ndi batutumbwa katukya wa Kunzi adokisa ndi mino Yeso kugū wa lisyē na beyo Mongoni Manza italyana ndi mino ḅapa ḅayasi.

Yigbananaga ya kitabū yi niyi:

Isi ya likpamuka niḅ Luka okpikaga ndi mino kitabū yi niyi 1:1-4

Beyo Yuani-Mubatizai na Yeso ḅiḅukuta ndi mino 1:5-2:52

Kūu ka Yuani-Mubatizai 3:1-20

Ibatiso ka Yeso na beyo Abili a ndi mino kabḅḅo 3:21-4:13

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 4:14-9:50

Yeso opupini ka Galilaya, inda ka Yelusalema 9:51-19:27

Pḅḅo ya muliḅo ka Yeso kūnū ka ḅbili, yisasambya na kukwakū kaki 19:28-23:56

Yeso opupini ka mbukū 24:1-12

Yeso upuponilyini ḅabibya kaki, Kunzi adokiso kugū wa lisyē 24:13-53

Likpamuka la mambwa

¹ Ambokū Tiofilo, mutū wa ibiba kugbe, ḅambanzū ḅudingi bokingiloni kokpiko mongoni ma likpamuka niḅ igyonosa ndi luga kusu. ² Mḅḅongoni beyo batū niḅo ḅina ndi no miso ka mambwa batitumbulyaga ndi mino, na ḅiita kūwa ndi ḅabibikya ḅa likpamuka ko Kunzi. ³ Kinili, kumbuso mukpima, imi, nini imi ḅinza goni kaukpikilyo ka ḅungbingbili, iwe Tiofilo, likpamuka lasi niḅ igyonosa ndi katukya ka mambwa, ⁴ iba wibatū lingunū la mutiwi nimḅ ḅupā ndi.

Malaika opini mongoni ma yibukuta ka Yuani-Mubatizai

⁵ Ko ngbingo yi ninɔ Elɔdi Mbokɔ a ndi mino ngama wa iwili ka Bayuda, a ndi no kumu bemoti ninɔ ina ndi be Zakalia. Iyi, a ndi ko pigo ya bukumu ka Abia. Mukaki beyɔ ka Elisabeti a ndi ka livanza ka Aluni ninɔ a ndi kumu mudingi. ⁶ Iɓɔ basi baba ɓa ndi bongbingbili ko misa ko Kunzi. Bagyaga ndi mutuu ka Mombukwono-dosu ni bakegu na daki yi. ⁷ Luki limoti, bakegu ndi no miki kye Elisabeti a ndi nduya. Iɓɔ basi baba ɓa kɔwa ndi bambokɔ-mbokɔ kugbe.

⁸ Lisye limoti, Zakalia a kɔwa ndi kagya ligubo kaki la bukumu kambwa ko Kunzi kye mu ma ligubo a kɔwa ndi ka ligbɔta kaki. ⁹ Kabyenene na mutiwi ma ligubo li nilɔ, libese awanya kɔwa ndi iyi kogulya ka pa Yotu Kugbe ka ndabu ka Mombukwono-dosu Kunzi kasumbo adudu.* ¹⁰ Ko ngbingo yi ninɔ Zakalia a ndi mino kasumbo adudu nɔ, ambaza ka bambanzu niɔ ɓa ndi kunzi, ɓa ndi kalumba.

¹¹ Kɔwa wa, malaika bemoti ka Mombukwono-dosu apuponilyoku, amaga figba ka kambanzikaniko kwa gbogbo niyo a ndi mino kasumbo adudu yo. ¹² Ngbingo yi ninɔ Zakalia amina mino beyɔ, ombomboyo, ogwa kabangaku kugbe. ¹³ Luki limoti, malaika abikya ndi be: «Zakalia, wakobongonitogu, kye Kunzi ukonini malumba kaku. Mukaku beyɔ ka Elisabeti ubukutilya banu miki muluku yi, waluka be Yuani. ¹⁴ Iwe wogwa banu igyagya kugbe na bambanzu budingi bogwa banu magyagya ko bulya libukuti kaki. ¹⁵ A beyɔ, ika ndeke mutu mudingi kambwa ka Mombukwono-dosu. Iyi kamwigu ndeke vinya gutugu makana magogo nimo mapu aka. Ika ndeke mutumo na Limbengi-Lotu katukya ka muma ka amaki. ¹⁶ Uyikosa ndeke bomikya Bezaleli budingi kamigilya Mombukwana-dabu Kunzi. ¹⁷ Odoku ndeke kambwa ko Kunzi abe atutumbwa pa imoti na limbengi no ngu mudongoni abe mugyalandu Hliya, kaigiso mambengi ka baba-bomiki ka bomikabu. Uyikosa ndeke batu banye kodoku batu ɓa lingunu kaiko bakitulya kagya mutuu ka Mombukwono-dosu Kunzi na kagugubyo.»

¹⁸ Luki limoti, Zakalia abikya malaika be: «Luki tino lo emibiso be likpumuka nilo a lingunu? Kye imi na kɔwa mbokɔ-mbokɔ, muka kami a kɔwa mbokɔ-mbokɔ goni.»

¹⁹ Malaika amigisya be «Imi ni Gabilieli, nikaga buwobi no Kunzi bongbinga basi kagugubyo. Iyi no etikiku kabikya na kapá mongoni manza mi nima. ²⁰ Yeki iwe wakobinikyonigu munzina kami nimo igy-onosa banu ko ngbingo yi, eee wina se, wiita kɔwa bobo, wakakwananigu bata kanzina kadwe ndeke ka lisye li nilo likpumuka li nilo igyonoso mino.»

²¹ Ko ngbingo yi ninɔ, batu basi ɓa ndi kunzi kabunda Zakalia. Niyo olipya kɔwa bindi ka Ndadu ko Kunzi ku, likpumuka umbanga ndi. ²² Wa opupoku mino kakwananagu ndi bata kanzina na iɓɔ. Kinili bambanzu biba kɔwa ndi be a abe inini likpumuka limbanga ku ka ndabu ku. A kɔwa ndi kawanyaga bapa na mabokɔ kye a kɔwa ndi bobo.

²³ Niyo Zakalia ama ngbingo wa ligubo kaki beyɔ, iga ku kaki. ²⁴ Kɔwa kumbusa wa masye mi nimo, mukaki beyɔ ka Elisabeti ava muma. Katukyagu ndi ku kaki ka batimba kubukumuti. A ndi kabikya be: ²⁵ «Wina likpumuka lansa nilo Mombukwono-dosu Kunzi ogyi bi ko bulya kami, ketumba suni ya bunduya ko misa ka bambanzu.»

Malaika opini mongoni ma yibukuta ka Yeso

* 1:9 1:9 Bokumu basumbaga ndi adudu abe malumba kabu kambwa ko Kunzi.

²⁶ Niyɔ muma ka Elisabeti itulyana batimba madɔya, Kunzi atikoku malaika Gabilieli ka gɔɔɔ bemoti wa Galilaya nino ina be Nazaleti. ²⁷ Atikoku ndi ka musika bemoti nino a ndi kavanana na muluku bemoti nino ina ndi be Yezefu ka livananza ka ngama Daudi. Musika yi nino ina ndi be Malia. ²⁸ Malaika apuponilya Malia ku a ndi mino, abikya be: «Gwanɔ magyagya Malia, Mombukwono-dosu ufukilyini bubunga. Iyi a pa imoti na iwe.»

²⁹ Niyɔ Malia ukana likpamuka li nilo beyo, ombomboya kugbe, imuusa be: «Inguo ya yuuso tino se yina?» ³⁰ Malaika abikya be: «Wakobongonitogu, Malia, kye winisonini na bubunga ko Kunzi. ³¹ Wava banu muma, wabukuta miki muluku yi, waluka banu be Yeso.† ³² Iyi ika ndeke mutu wa ibiba, baluka ndeke be Mika Kunzi nino Kugu-Kugbe. Mombukwono-dosu Kunzi apa ndeke bungama ka titaki beyo ka Daudi, ³³ ika ndeke ngama kugu ka Bezaleli ka benze na benze, bungama kaki kigung ndeke na mulibo.»

³⁴ Kumbuso yi, Malia amuusa malaika be: «Likpamuka li nilo igyonosa kuwa banu liki kye imi sanibigu likpamuka ka baluku?»

³⁵ Malaika amigisyoku be: «Limbengi-Lotu lo usilyoku banu, ngu ko Kunzi nino Kugu-Kugbe utikya banu abe kululuko. Kinili miki yi nino wabukuta banu ika ndeke mutu Wotu, baluka ndeke be Miko Kunzi. ³⁶ Wikwe se, Elisabeti nino a ndi ndaya ka livananza kaku a kuwa iyi na muma ma batimba madɔya. Abukuta banu miki muluku yi, gutugu beyo a kuwa mino mboku-mboku yo. ³⁷ Kye kegɔ na likpamuka nilo a lapuru kugbe ko Kunzi.»

³⁸ Malia asikisya kuwa be: «Imi ni musunzu ka Mombukwono-dosu. Yasi igyonosi kugu kami mufongoni beyo webikyi mino.» Kumbuso yi, malaika aga ndi.

Malia ogoni kanda Elisabeti

³⁹ Kumbuso wa masye makede, Malia ava ndi ligundu kaaga bigala-gala ku ka mugi mimoti ka iwili ya bangupa baya Yudea. ⁴⁰ Niyɔ adwe ku beyo, ogulya ndi ka ndabu ka Zakalia, amuusa mukaki beyo ka Elisabeti. ⁴¹ Ko ngbingo yi nino Elisabeti ukana mino yuuso ka Malia, miki adwo bidukuduku ka muma. Elisabeti otuma na Limbengi-Lotu. ⁴² Kuwa wa apamikana be: «Kunzi ufukilyini bubunga kahakitaga boko basi na goni miki yi nino wabukuta banu, bubunga kaki a kuwa kugu kaki goni! ⁴³ Ngasa yimbanga tino se ina amaki Mombukwana-dami edulyiku mina bene? ⁴⁴ Kye ko ngbingo yi nino nukoni mino yuuso kaku, miki odwa na magyagya bidukuduku ka muma kami. ⁴⁵ Igyagya yidingi ku kaku kye wobinikyonini be likpamuka nilo Mombukwono-dosu Kunzi abikya ndaku igyonosatɔ.»

Malia akatumbulaga bunza ko Kunzi

⁴⁶ Kuwa wa Malia abikya ndi be:
«Limbengi kami akobibiso budingi ka Mombukwono-dosu Kunzi,
⁴⁷ na mutumo na igyagya
ko bulya ko Kunzi, Muhukuso kami,
⁴⁸ kye umokini bazwa kaki bo kumbu kugu ka musunzu kaki, imi mutɔ
wa payaya.
Katukya mbiya wanu, bevananza bayasi bemaka kuwa be mutɔ wa
bubunga,
⁴⁹ kye Kunzi Mombukwono Ngu egyilini likpamuka limbanga.

† **1:31** 1:31 Lino li nilo akabikya goni be Muhukuso.

⁷⁵ Agya ndi beyo kye tiki botu na bongbingbili ko misa kaki ka masye masi ma obili kusu.

⁷⁶ Na iwe mikami, buluka ndeke be mugyalandu ko Kunzi ninu Kugu-Kugbe,

kye wodoku ndeke kobungusyaga pisi ka Mombukwono-dosu kambwa,

⁷⁷ na kowonisilo livanza kaki be uhukusaga ndeke pisi

kaupilya banye kabu.

⁷⁸ Kunzi ninu kusu a na limbengi lanza kugbe no kumbu:

atitikilyoku ndeke limomo kotukyoku kugu abe mangbamu ma moni,

⁷⁹ kauzigo nibo ba ko biti na kuso wa kubangaku kwa kukwaku,

katiwonisilo kabye pisi ya maziyo.»

⁸⁰ Miki a kuwa ndi kopingo ni limbengi anatumo. Ikaga ndi iyi ka isa aka, kadwe ko ngbingo yi ninu imibisikosa ndi mino bingbanganya ka bomikya Bezaleli.

2

Yibukuta ka Yeso (Matayo 1:18-25)

¹ Ka masye mi nimo, ngama mudingi wa Luma beyo ka Ogisiti apa ndi mutuu be butangi bambanzu kaki basi. ² Litatanga nilo la mambwa lo igyonosa ndi ko ngbingo yi ninu Kilinio a ndi mino ngama wa iwili ya Sulia.

³ Bambanzu basi bindaga ndi ka yikpikisiso, mambanzu yikaka-yikaka ka mugi mi nimo ibukuta mino.

⁴ Yezefu atukya ndi goni iyi ka gudfu wa Nazareti, ku ka iwili ya Galilaya, kaina ka gudfu wa Betlehemu, mugi ma kibukuta ka ngama Daudi, ka iwili ya Yudea. Inda ndi ku beyo kye a ndi iyi ka livanza ka Daudi, ⁵ kayikpikisiso ibu na Malia ninu ba ndi kavanana na iyi. Malia a se kuwa ndi wa na mama.

⁶ Ngbingo yi ninu ba ndi mino ku ka Betlehemu, masye kaki ma libukuti italyana. ⁷ Abukuta ndi miki maluku yi, puta kaki. Atikyogo na botu baya badi, amongosa ka kpokoyo ninu banyama balyalyaga ndi mino, kye bakegu ndi bata ibu na pa ka ndabu ka bobiko.

Malaika upupilyini bobubulyo ba banyama

⁸ Ka iwili yi niyo goni yo, bobubulyo ba banyama basyege ndi kunzi ko tutu, kaubulyogo banyama kabu. ⁹ Malaika ka Mombukwono-dosu Kunzi upuponilyo, ibiba ya mangbamu ka Mombukwono-dosu ukungulo. Babanga ndi kugbe. ¹⁰ Luki limoti, malaika abikya be: «Makobongonitogu, kye noduku kamupa mongoni manza nimo mupa igyagya yidingi ka bambanzu basi. ¹¹ Na lisyeli nili, Muhukuso ibukutini ko bulya kunu ku ka mugi ka Daudi, iyi ni Masiya, Mombukwono-dosu. ¹² Mamiba miki yi ninu ka makpumu mi nima: Matakanya miki wawese mutikyogo na botu baya badi, mumongoso ka kpokoyo ninu banyama balyalyaga mino.»

¹³ Ambaza ka bamalaika osyoku bigbututu katukya kugu wa lisyeli, pa imoti na malaika wagogo, bapunga kabibiso Kunzi, banabikya be: ¹⁴ «Ibiba ko Kunzi kugu wa lisyeli kugbe, na maziyo kunu ka litombu ka batu basi nibo upaga!»

Bobubulyo ba banyama bogoni ka Betlehemu

¹⁵ Ngbingo yi ninu bamalaika batukya mino kaiga kugu wa lisyeli, bobubulyo ba banyama babikyana luga kabu be: «Togoni neki ka

Betelehema, tiniku nilo opupi ka, nilo Mombukwono-dosu Kunzi atiwonisili.»

¹⁶ Binda ndi bigala-gala, batakanya Malia na Yezefu, se kuwa miki wawese mumongoso ka kpokoyo nino banyama balyalyaga ndi mino. ¹⁷ Niyo bamina, batumbulaga nilo malaika ubikya ndi ko bulya ko miki wawese yi nino. ¹⁸ Likpamuka umbanga ndi batu basi nibo bukana ndi mongoni mi nimo. ¹⁹ Luki limoti, Malia a ndi kobuulyogo likpamuka nilo lasi, obiso mino limbengi. ²⁰ Kumbuso yi, bobubulyo ba banyama biga ndi ni banabibisa Kunzi, banambimbilya ka masi nimo bukana ndi na nimo bina ndi, kye masi igyonosa ndi mufongoni beyo aka yo malaika ubikya ndi mino.

Balukini miki

²¹ Niyo masye bugina itulyana wa miki ibukuta mino, adwe ko ngbingo kaki muko, baluka be Yeso, lino li nilo malaika atwa ndi kambwa amaki kava mama.

Bogoni na Yeso kambwa ko Kunzi

²² Kuwa wa masye ma kibubiso kabu itulyana mino, kabyenene na mutuu ka Musa, Yezefu na Malia бага ndi no miki ka Yelusalema kabiso ka maboku ka Mombukwono-dosu, ²³ kye, ikpika ndi ka Mutuu ka Mombukwono-dosu be: «Okwononi kapá abe apee ka Mombukwono-dosu miki muluku yi wasi, nino puto yi.» ²⁴ Binda ndi ka Yelusalema kapá goni apee begeyo mutuu mi nimo ibikya ndi mino: «Bonzuwo baba gutugu bomikya bamokpondi baba aka.»

²⁵ Wina se wa, aluku bemoti a ndi ka Yelusalema ku ina ndi be Simioni. A ndi mutuu wongbingbili na mutuu mubanga Kunzi kugbe. Ikaga ndi kabunda mutuu yi nino akwanana ndi kohukusa livananza la Izaleli. Limbengi-Lotu a ndi kugu kaki. ²⁶ Limbengi li nilo awonisila ndi be kokwigu ni kanaminigu Kilisito nino Mombukwono-dosu atikoku. ²⁷ Akpamya ndi kogulya ka Nda bu ko Kunzi. Ngbingo yi nino Yezefu na Malia binda mino no mikabu beyo ka Yeso, kabiso ka maboku ko Kunzi mufongoni beyo mutuu abikyaga ndi mino, ²⁸ Simioni adungo, abibisa Kunzi, abikya be: ²⁹ «Mbiya wanu, Eeze Mombukwono-dosu, hutulyosini bagume kaku: Wakwanana kuwa kasa musunzu kaku kokwo ka maziyo,

³⁰ kye ninini muhukuso kaku no misa kami,

³¹ muhukuso mi nimo wobungusyaga ndi ko misa ka bambanzu basi:

³² A limomo li nilo uziga banu bambanzu basi ba obili nibo bakumibigu na nilo apa banu ibiba ka Izaleli, livananza kaku.»

³³ Likpamuka lasi nilo Simioni a ndi kabikya ko bulya ka Yeso, umbanga ndi babukuta kaki. ³⁴ Simioni akunga Kunzi be ufukilyi bubanga, abikya Malia amaki Yeso be: «Kunzi atikoku ndi miki yi nimuna ko bulya yi niyo be ugwisisi ikani umomosi batu budingi luga ko bomikya Bezaleli. Ika banu likingyosi be Kunzi akagya ligubo kaki ni bambanzu bakegu kabailya, ³⁵ na bata opupisa banu mutamanagi masi nimo isuma ka mambengi ka bambanzu budingi. Se kuwa iwe, Malia, wigomisaga ndeke ko bulya ko miki yi nima abe bakutumo dukpa.»

Ana, mugyalandu muko yi akanzina ko bulya ka Yeso

³⁶ Mugyalandu bemoti muko yi ina ndi be Ana, ikaga ndi goni iyi ka Yelusalema. A ndi mika Fanueli, ka livananza ka Aseli. A kuwa ndi mbokumboku kugbe. Bagya ndi byanga madiya na ika na mbunyaki nino ava ndi ni a mbeyi musika aka. ³⁷ Kumbuso yi, ika kuwa ndi woko aka, na ku odwisa ndi mino byanga batekebe bugina na bikwanganya. Katukyagigu

ndi ka Ndabũ ko Kunzi, luki limoti agyilyaga ndi Kunzi ligubo biti na lisyẽ: Avaga ndi ngbingo ko ginyo malili na kalũmba. ³⁸ Odoku ndi ko ngbingo yi ninɔ gɔni nɔ, apũnga kabibiso Kunzi. Utũmbũyaga bambanzũ basi nibɔ ba ndi kabũnda bẽ pisi tino yɔ Kunzi ukũlaga mino batũ ba Yelusalema ka busunzu.

Babũkũta ka Yeso bigini na Yeso ka Nazalẽti

³⁹ Ngbingo yi ninɔ Yezefũ na Malia bama mino kagya masi nimɔ mutũũ ka Mombukwono-dosu Kunzi akũngaga ndi, biga na Yeso ka Galilaya, ka gũdũ wa Nazalẽti. ⁴⁰ Miki apũnga ndi kopingo na kopingogo. A ndi mutumo na yimibo na bũbũnga ko Kunzi a ndi pa imoti na iyi.

Yeso otigolini ka Yelusalema

⁴¹ Byanga bayasi, abaki na amaki Yeso badakaga ndi ka Yelusalema ka yĩnga ya Pasika. ⁴² Wa Yeso otulyoso mino byanga tekebẽ na biba, badaka ndi na ibũ beyɔ aka yɔ bagyaga ndi mino ka bũndeli. ⁴³ Ngbingo yi ninɔ yĩnga osyo mino, biga, luki limoti miki Yeso asikana kũ ka Yelusalema ni abaki na amaki bakibigũ. ⁴⁴ Ba ndi kasima bẽ Yeso akakpakyana ka ambaza ka bambanzũ nibɔ ba ndi kaiganana. Niyɔ bagya lisyẽ limoti ka ligũndũ ni bakegũ kamina, bapũnga kũwa ndi kakisa luga ka bevananza kabũ na bawai-dabũ. ⁴⁵ Luki limoti, bakaminagũ ndi. Kinili biga bata ndi kakisa kũ kwa kũ ka Yelusalema.

⁴⁶ Kumbusa wa masye masaa, batokonyoku ka Ndabũ ko Kunzi: A ndi mukuliko pa imoti na bowonisilo ba mutũũ, anũmũkana na anumuuso makpũmũka magogɔ. ⁴⁷ Likpũmũka umbanga batũ basi nibɔ ba ndi kamũkana, kaina yimibo kaki na sikisyo kaki ka makpũmũka nimɔ ba ndi kamuusogo mɔ. ⁴⁸ Ngbingo yi ninɔ abaki na amaki bamina mino, likpũmũka umbanga kũgbẽ, na kũ amaki amuusi bẽ: «Mikami, iki piyẽ yɔ watigyi bi mino beyɔ? Tomomini ibusu na abakũ bigbagbagba kũkisa.»

⁴⁹ Umigisya bẽ: «Mo bi kekisa ko bulya iki? Makegũ kaiba bẽ okwononi bẽ niki ka ndabũ ka Baba?» ⁵⁰ Luki limoti, bakegũ ndi kaiba isi ya likpũmũka nilɔ a ndi kaubikya lo.

⁵¹ Kũwa wa Yeso iga ndi pa imoti na ibũ ka Nazalẽti. Agyaga ndi mutũũ kabũ masi. Amaki obuulyaga ndi likpũmũka nilɔ lasi ka limbengi. ⁵² Yeso a ndi kopingo kani yimibo kaki anisisilo kambwa, anabosilo Kunzi na bambanzũ.

3

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza (Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Yuani 1:19-28)

¹ A ndi syangasũ sa tekebẽ na kubukumuti sa bũngama ka Tibelio, ngama mudingi wa Lũma. Ko ngbingo yi ninɔ, Potio Pilatũ andaga ndi iwili ya Yudea, Elodi a ndi ngama wa Galilaya. Mamaki beyɔ ka Filipi a ndi gɔni ngama wa iwili ya Itulia na Talakoniti begyɔ Lisania a ndi mino ngama wa Abilene. ² Ana na Kayafa ba ndi bokumu-kumu. Mongoni ko Kunzi asilya ndi Yuani, mika Zakalia ka isa. ³ Kumbuso yi, Yuani inda ndi kolingyo giyo yasi ya mutuli mo libo ma Yɔlodani, anakũwa bẽ: «Yikosoni mambengi, mibotisiso, Kunzi amũpilya bũnyẽ kunu.»

⁴ Igyonosa ndi beyɔ aka yɔ ikpika ndi mino ka kitabũ ka mugyalandũ Isaya bẽ:

«Mũmbanzũ bemoti akapamikanaga ka isa bẽ:
Bungusyoni pisi ka Mombukwono-dosu,
nononi bopisi kaki bingbingbili!

ninɔ a ndi mika Matatia, Matatia ninɔ a ndi mika Simeini, Simeini ninɔ a ndi mika Yoseki, Yoseki ninɔ a ndi mika Yoda. ²⁷ Yoda ninɔ a ndi mika Yuanani, Yuanani ninɔ a ndi mika Lesa, Lesa ninɔ a ndi mika Zelubabeli, Zelubabeli ninɔ a ndi mika Salatieli, Salatieli ninɔ a ndi mika Neli. ²⁸ Neli ninɔ a ndi mika Meleki, Meleki ninɔ a ndi mika Adi, Adi ninɔ a ndi mika Kɔsamɔ, Kɔsamɔ ninɔ a ndi mika Elɛmadamɔ, Elɛmadamɔ ninɔ mika Eli. ²⁹ Eli ninɔ a ndi mika Yeso, Yeso ninɔ a ndi mika Eliezeli, Eliezeli ninɔ a ndi mika Yolamɔ, Yolamɔ ninɔ a ndi mika Matati, Matati ninɔ a ndi mika Lawi. ³⁰ Lawi ninɔ a ndi mika Simioni, Simioni ninɔ a ndi mika Yuda, Yuda ninɔ a ndi mika Yezɛfɔ, Yezɛfɔ ninɔ a ndi mika Yɔnamɔ, Yɔnamɔ ninɔ a ndi mika Eliakimɔ. ³¹ Eliakimɔ ninɔ a ndi mika Milia, Milia ninɔ a ndi mika Mina, Mina ninɔ a ndi mika Matata, Matata ninɔ a ndi mika Natani, Natani ninɔ a ndi mika Daudi. ³² Daudi ninɔ a ndi mika Yesɛ, Yesɛ ninɔ a ndi mika Obedi, Obedi ninɔ a ndi mika Bɔazi, Bɔazi ninɔ a ndi mika Solɔmɔnɔ, Solɔmɔnɔ ninɔ a ndi mika Nasoni. ³³ Nasoni ninɔ a ndi mika Aminadabɔ, Aminadabɔ ninɔ a ndi mika Adimi, Adimi ninɔ a ndi mika Alini, Alini ninɔ a ndi mika Esiloni, Esiloni ninɔ a ndi mika Pelesi, Pelesi ninɔ a ndi mika Yuda. ³⁴ Yuda ninɔ a ndi mika Yakɔbɔ, Yakɔbɔ ninɔ a ndi mika Isaka, Isaka ninɔ a ndi mika Abalahamɔ, Abalahamɔ ninɔ a ndi mika Tela, Tela ninɔ a ndi mika Naholi. ³⁵ Naholi ninɔ a ndi mika Selugi, Selugi ninɔ a ndi mika Leu, Leu ninɔ a ndi mika Pelegi, Pelegi ninɔ a ndi mika fɛɛɛ, fɛɛɛ ninɔ a ndi mika Sala. ³⁶ Sala ninɔ a ndi mika Kenani, Kenani ninɔ a ndi mika Alifakisadi, Alifakisadi ninɔ a ndi mika Semɔ, Semɔ ninɔ a ndi mika Nɔa, Nɔa ninɔ a ndi mika Lameki. ³⁷ Lameki ninɔ a ndi mika Metusɛla, Metusɛla ninɔ a ndi mika Inɔka, Inɔka ninɔ a ndi mika Yaledi, Yaledi ninɔ a ndi mika Maleleli, Maleleli ninɔ a ndi mika Kainana. ³⁸ Kainana ninɔ a ndi mika Enosi, Enosi ninɔ a ndi mika Seti, Seti ninɔ a ndi mika Adamɔ, Adamɔ ninɔ a ndi miko Kunzi.

4

Mumuyoniso akabɔɔ Yeso (Matayɔ 4:1-11; Malikɔ 1:12-13)

¹ Yeso igoku kɔwa ka mutili ma Yolɔdani, mutumo na Limbengi-Lotu. Limbengi li nilɔ a ndi kakpokyoniso kɔ ka isa. ² Kɔ bɛyɔ, mumuyoniso a ndi kabɔɔ ka masye batekɛbɛ bakwanganya. Kalyalyagigɔ ndi ka masye mi ninɔ. Niyɔ masye mi ninɔ itulyana, imɔkana ndi nza.

³ Kɔwa wa, mumuyoniso abikya bɛ: «Wakika Miko Kunzi, kpamya litalɔ li nili iiti mukati.»

⁴ Yeso asikisya bɛ: «Mɔbiso ko Kunzi abikya bɛ: <ɔbili ka mɔmbanzɔ kegɔ asi ko bulya malili aka.»»

⁵ Kumbuso yi, mumuyoniso inda ndi na iyi ka pa yikungɔ kugbɛ, amanya ko ngbinga bɛmoti, moliki ma bɔngama masi ma ɔbili. ⁶⁻⁷ Abikya bɛ: «Wakobuna moli kambwa kami kebibiso, nɔpɔtɔ bɔngama na ibiba yasi niyi wakaina yi, kye bɛpɔ ndi imi. Nakwanana gɔni kapɔ mutɔ wasi ninɔ napa kapɔ.»

⁸ Yeso amigisya bɛ: «Mɔbiso ko Kunzi abikya bɛ: <Mubibiso Mombukwana-dakɔ Kunzi, wabanga asi iyi aka mukaka.»»

⁹ Mumuyoniso aga ndi bata na iyi ka Yelusalema, adokisa kugbondo wa Ndaɔ ko Kunzi, abikya bɛ: «Wakika Miko Kunzi, bumbuko katukya wanɔ wadwe wasi, ¹⁰ kye ikpikaga bɛ: <Kunzi ukpamilyatɔ bamalaka kaki bɛ bubuulyogi, ¹¹ bɔbiniki ka maɔkɔ, <kye wakidwoni kugukɔ ka litalɔ.»»

¹² Luki limoti, Yeso amigisya ɓe: «Mɔbiso ko Kunzi akabikya ɓe: <Wakabobonitɔgu Mombukwana-daku Kunzi.>»

¹³ Niyo mumuyoniso ama kuwa ndi kabɔɔ Yeso ka ɓopisi dididi, asa ndi mbeyi.

*Yeso opungini ligubo kaki ka Galilaya
(Matayo 4:12-17; Maliko 1:14-15)*

¹⁴ Katukya kuwa ndi wa, Yeso iga ndi ka Galilaya mutumo bidɛ no ngu ya Limbengi-Lotu, mongoni kaki itulyana ndi ka iwili yi niyo yasi. ¹⁵ Atiwaga ndi ka bandabu baya malumba ka Bayuda na bambanzu basi ba ndi kabiba.

*Bambanzu ba Nazaleti bakɛgu kabailya Yeso
(Matayo 13:53-58; Maliko 6:1-6)*

¹⁶ Yeso inda ndi ka Nazaleti, ku opinga ndi mino. Lisye la kimumbiso, ingya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda mufɔngoni ɓeɓeyo agyaga ndi mino. Amaga ndi katangulaga Mɔbiso. ¹⁷ Bapa kitabu niyo mugyalandu Isaya okpika ndi. Akulana*, ina ndi pa niyo ikpikaga mino ɓe:

¹⁸ «Limbengi ka Mombukwono-dosu a pa imoti na imi, kye egbodya ndi molingo kaubikyaga batu bayangya Mongoni Manza.

Etikoku kaubikyaga batu ba ligbito ɓe bakulikanagatu, niɔ ba na bokolobu baya mamomo ɓe miso ukulikanatu bata, niɔ bakaigyogyiso ɓe bakulikanagatu,

¹⁹ kabikya bulyo syangasu si niso Mombukwono-dosu uwonisila ndeke mino bambanzu bunza kaki.»

²⁰ Kumbuso yi Yeso ofukufa kitabu, amigisya ndi mugya-ligubo. Bambanzu basi niɔ ba ndi wa, ba kuwa ndi kanda asa iyi aka ɓingbangbangba. ²¹ Kuwa wa, apunga ndi kaubikya ɓe: «Na lisye li nili, Mɔbiso mi nima itulyonini kugu kunu niɔ makemukana.»

²² Bambanzu basi ba ndi kabibisa Yeso, noku udika ndi bidɛ ko bulya munzina mumbanga-mbanga nimo a ndi kopupa ka munoku kaki. Babikyaga ndi ɓe: «Kɛgu mbeyi asi mika Yezefu aka mu!»

²³ Yeso ubikya ɓe: «Lingunu aka makwanana banu ketulya ligbitoku li nili: <Munganga, wihukusano ni iwe mombukwana-daki yi.> Mɛbikyatu banu goni ɓe: <Tukana ndi masi nimo wagya ndi ka Kapelenaumu, gya kuwa ɓeɓeyo wa kunu wa.>»

²⁴ Ubikyoku bata ɓe: «A lingunu, nakamubikya ambe, mugyalandu gutugu bemoti aka, kɛgu na ibiba ka mugi mi nino ibukuti mino. ²⁵ Na bata, nakwanana kamubikya lingunu aka ambe ko ngbingo ka mugyalandu Hliya, ɓowoko boko bi ba ndi bakpu ka Izaleli. Ko ngbingo yi nino mbwayi kalukagigu ndi ka byanga bisaa na batimba madiya. Kuwa wa mufefenge ma nza itulyana ndi ka mugi masi. ²⁶ Gutugu beyo, Kunzi katikagu ndi Hliya ka bemoti luga kabu kiki asi ko woko bemoti muko yi aka nino ikaga ndi ka Zalepeta ka iwili ya Sidona. ²⁷ Na goni, bakebu-kebu ba ndi budingi kugbe ka Izaleli ko ngbingo ka mugyalandu Elisa. Wina se, gutugu bemoti kabu aka luga kabu kahukagu ndi kiki asi Namani aka nino mutu wa iwili ya Sulia.»

²⁸ Niyo bambanzu basi niɔ ba ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda bukana likpamuka li nilo, mambengi ukandikanaga ndi bisulu-sulu.

4:12 4:12 Wanda ka Yigilya 6:16. * **4:17** 4:17 Akulana: Ko ngbingo yi nino ɓodukufaga ndi kitabu abe kulugbu. **4:19** 4:19 Wanda ka Isaya 61:1-2.

29 Bamanana ndi bigwo, batindikaga ndi Yeso kunzi wa gũdũ, binda ndi na iyi kũgũ wa ngũpa niyũ fopika ndi mino gũdũ kabũ, kye ba ndi kapa katindikoku kũnũ wasi. 30 Luki limoti, akitaga ndi luga kabũ, imagalya ndi iyi ya kaki.

*Yeso ahukusini mutũ wa limbengi la bunye
(Maliko 1:21-28)*

31 Yeso osya ndi kũwa ka Kapelenaumu, gũdũ wa iwili ya Galilaya. Kũ beyo utiwaga ndi bambanzũ basi ka Lisye la kimumbiso. 32 Mutũu kaki umbangaga ndi bambanzũ kũgbe kye atiwaga ndi no ngu.

33 Kũso wa ndabũ ya malũmba ka Bayuda, alũkũ bemoti a ndi na limbengi la bunye. Apũnga ndi kakũgwaga: 34 «Hu! Yeso mutũ wa Nazaleti, lo kusu na ibunu ogwogi bũni? Woduku bi katimosisyo? Nakaumiba binza ambe iwe ni wani. Iwe ni Mutũ Wotu ko Kunzi.»

35 Yeso apamyaga ndi limbengi la bunye, abikya be: «Daka! Pupa ka alũkũ yi nimũ!» Limbengi la bunye li nilo abũmya ndi alũkũ no wasi bingomũ kambwa ka bambanzũ basi, opupa ndi ni kagyogyisigũ 36 Likpũmũka li nilo umbanga ndi bambanzũ basi, bapũnga ndi kaimuusa luga kabũ be: «Inguo ya mũnzina tina piye ma? Akapa mutũu ka mambengi ma bunye no bou no ngu, anopupo!»

37 Mongoni ka Yeso italyana ndi pa yasi ka iwili yi niyũ.

*Yeso uhukusini batũ ba bokolobu
(Matayo 8:14-17; Maliko 1:29-34)*

38 Yeso opupa ndi ka ndabũ ya malũmba ka Bayuda, aga kũ ka Simoni. Titaki Simoni ninũ muko yi a ndi kayimũkana bũdi, babikya ndi Yeso be ahukusi. 39 Yeso akpũda ndi, adidikyo. Apamyaga ndi kolobu, kolobu osyo. Wa aka wa, ahũka ndi, apũnga ndi kahugugubyo.

40 Ngbingo yi ninũ mũni odidiko mino, badulyoku ndi na batũ basi nibo ba ndi na bokolobu dididi. Ubisilyaga ndi mabokũ yikaka-yikaka, anuhukuso. 41 Mambengi ma bunye upupagatu ndi goni batũ budingi, anapamikanaga be: «Iwe, ni Miko Kunzi!» Luki limoti Yeso unzinilyaga ndi na diya, anũpakya kanzina kye ba ndi kamibo be iyi ni Masiya.

42 Niyũ lisye asye, Yeso opupa ndi kaında ka pa niyũ mũmbanzũ kegũ ndi mino. Ambaza ka bambanzũ apũnga ndi kakisa, niyũ bamina, ba ndi kapa kakpingba be kusonitogũ bata. 43 Luki limoti, Yeso ubikya be: «Okwononi goni kabikyaga Mongoni Manza ma Bũngama ko Kunzi ka bagũdũ bagogũ, kye Kunzi etikoku ndi ko bulya yi niyũ.» 44 Idukulaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka bandabũ baya malũmba ka Bayuda.

5

*Yeso umokini babiũya ba mambwa
(Matayo 4:18-22; Maliko 1:16-20)*

1 Lisye limoti, Yeso a ndi wakamaga ka kpũlo-kpũlo wa ibombu ya Genezaleti.* Ambaza ka bambanzũ otundukonoku ndi kahũkana Mongoni Manza ko Kunzi, bamotosyo bikpwo. 2 Ina ndi mangbũlo maba buwobi na kubi. Bogwi bosĩ bo bafũma ndi, bosya kasũkũsa moyo kabũ. 3 Yeso adaka ndi ka ingbũlo imoti, niyũ ka Simoni, abikya ndi be osisili mbeyi mino byi na kubi. Ika kũwa ndi ka ingbũlo, apũnga kapá mũtiwi ka ambaza ka bambanzũ.

* 5:1 5:1 Balikyagatu goni be ibombu ya Galilaya.

⁴ Niyɔ ama kanzina beyɔ, abikya Simoni be: «Sisilo ingbɔlɔ ka pa yodu, kumbuso yi, molubo moyo kunu.» ⁵ Simoni amigisya be: «Muwonisilo, tosilyi luba moyo, luki limoti takogwigu musi gutugu bemoti aka. Yeki iwe kɔwa nɔ wekpomyi, nigilyatɔ bɔta kolubo.» ⁶ Boluba kɔwa ndi, bugwi bosu budingi kugbe, moyo kabu apunga ndi katinikaga. ⁷ Bumaka ndi na mabokɔ bawai-dabu niɔ basikana ndi ka ingbɔlɔ yagɔɔ be busingyiku kanyɔ moyo. Bodoku ndi, ibu basi pa imoti, botumisa ndi mangbɔlɔ masi maba na bosu, apunga ndi komwaga libo. ⁸ Niyɔ Simoni Petele ina beyɔ, ogwa no moli kambwa ka Yeso, abikya be: «Mombukwono-dosu, tukya buwobi na imi kye na mutɔ wa bunye!» ⁹ Kye kabangaku agya ndi kugbe, kamina bosu budingi niɔ bugwi ndi bɔ. ¹⁰ Gutugu Yakɔbɔ na Yuani bomika Zebedayɔ aka, bawai-daki Simoni, babanga ndi ibu begyɔ. Luki limoti, Yeso abikya ndi Simoni be: «Wakobongonitogu, katukya mbiya wanu, wakikigu bɔta manyɔ bosu, luki limoti wika kɔwa manyɔ bambanzu ka bunye kabu.»

¹¹ Bafuma ndi mangbɔlɔ, basa masi, bapunga kabifyo yi.

Yeso ahukusini kebu-kebu
(Matayo 8:1-4; Maliko 1:40-45)

¹² Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino ka gudɔ bemoti bene, mutɔ bemoti ninɔ kebu-kebu a ndi ni amoni nzuyi yasi bitita, asilyoku ndi. Niyɔ amina Yeso, ogwa mokpukpu kambwa kaki, igama na iyi be: «Mombukwono-dosu! Wakapa, wakwanana baka kengumoso.»

¹³ Yeso anana ndi kabokuko, avila, abikya be: «Noponi, ngumana!» Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, aluku nɔ angumana ndi bingɔ. ¹⁴ Kɔwa wa Yeso agbityaga bikpɔkpɔ be: «Wakatumbulyogonitogu mumbanzu. Luki limoti, winda kayiwonisyo ko kumu, kumbuso yi, wapɔ aɛɛɛ beyɔ Mutuu ka Musa abikyo mino, iba mutɔ wasi ibi be woukini bi.»

¹⁵ Gutugu beyɔ, mongoni ka Yeso a kɔwa ndi asi kada aka kugbe. Bambaza bakpukpu ka bambanzu bamumukanaga ndi kamukana, anohukuso bokolobu kabu. ¹⁶ Luki limoti Yeso atukyaga ndi bipete luga kabu, inda ka isa kalumba.

Yeso ahukusini zegesi
(Matayo 9:1-8; Maliko 2:1-12)

¹⁷ A kɔwa ndi lisyɛ limoti, Yeso a ndi kapa mutiwi. Bafalisayo na bowonisilo ba Mutuu ka Musa ba ndi bukuliko wa go wa, bodoku ndi katukya ko giyo yasi ya Galilaya, ya Yudea na ka gudɔ wa Yelusalema. Ngu ka Mombukwono-dosu yɔ apaga ndi bututungyo kohukuso bokolobu. ¹⁸ Wina se bambanzu bosiloku ndi, ni babinikini zegesi bemoti kugu wa kalagba. Ba ndi kakisa pisi kaguliso ka ndabu niyɔ Yeso a ndi mino, na kabiso kambwa kaki. ¹⁹ Luki limoti, bagegu ndi kaiba be bagulisa pisi yani ko bulya ambaza ka bambanzu. Badaka kɔwa ndi na iyi kugbondo, batumba ndi mino mapala koukulya ngala, basisa kɔwa ndi na kalagba kaki luga ka bambanzu, kambwa ka Yeso. ²⁰ Niyɔ Yeso ina baya kabu beyɔ, abikya ndi zegesi nɔ be: «Ye wai, nupilyini bunye kaku.»

²¹ Bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo bapunga ndi kaimuusa be: «Mutu tino piye muna akatumbwa Kunzi mu? Wani nɔ akwanana kapilya bunye, kiki Kunzi aka yikaka?»

²² Yeso andunga ndi mutamanagi kabu, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino na mutamanagi mi nimo? ²³ Iki yo a yopoli kugbe kabikya be: <Nupilyini bunye kaku!>, ikani kabikya be: <Wamaga, wakpakyana!>

²⁴ Luki limoti, nakapa kamumibiso ambe Mika-mumbanzu a no ngu yasi kunu ka litombu kapilya bunye.» Kwa wa abikya ndi zegesi no be: «Nakabikya ambe wamaga, wava kalagba kaku, wiga ku kaku!»

²⁵ Wa aka wa, aluku no amaga ndi ko misa ka batu basi, abinika kalagba niyo a ndi mino wakanga, aga ku kaki ni anabibiso Kunzi. ²⁶ Likpumuka lo umbanga ndi bambanzu basi. Basi ba ndi kabibiso Kunzi ni kubangaku utumini ka mambengi bide, banabikya be: «Tinini likpumuka limbanga na lisyé li nili.»

*Yeso amokini Lawi
(Matayo 9:1-8; Maliko 2:1-12)*

²⁷ Kumbusa wa niyo, Yeso opupa ndi, amina ndombe wa manzana bemoti, ina ndi be Lawi, wakiko ka bilo kaki. Yeso aka na iyi aka be: «Ibyeku!»

²⁸ Lawi amaga, asa ndi makpumuka masi, apunga kabibya. ²⁹ Kwa wa, Lawi alyisisya ndi Yeso dumo mudingi ku kaki, bandombe ba manzana bakpu na batu bagogo ba ndi kalyalya pa imoti na ibu. ³⁰ Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu nibo bikaga ndi na ibu, bapunga ndi kainzinzinya ka kpolo, banumuusa babibya ka Yeso be: «Ko bulya iki yo makalyalya na komwo pa imoti na bandombe ba manzana na bagya-manye?»

³¹ Yeso umigisya be: «Batu bapupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu bo bakisaga. ³² Nakodokugu kaukisa batu bongbingili, luki limoti nibo banye, iba kye bayikosi obili kabu.»

*Yeso akatumbulaga bulyo yiginyo malili ko ngbingo wa malumba
(Matayo 9:14-17; Maliko 2:18-22)*

³³ Bafalisayo babikya ndi Yeso be: «Babibya ka Yuani na nibo kusu boginyagatu malili ko ngbingo bigala-gala, balumbagatu goni. Luki limoti nibo kaku, bikaga ibu asi kalyalya na komwo aka ko ngbingo yi nino.»

³⁴ Yeso umigisya be: «Makasima be makwanana kaugbama bambanzu nibo bumoki ko dumo wo vononi be bakolyolyonitogu ko ngbingo yi nino bo mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! ³⁵ Luki limoti, ikatu ndeke na lisyé nilo batumba mino mbunya muko luga kabu. Ka lisyé li nilo, boginyatu ndeke malili ko ngbingo.»

³⁶ Yeso utulyoku goni lizuni li nili: «Mumbanzu gutugu bemoti aka kanuagigu panga ya kutuko kwambiya kodiko noyu inanza, kagya beyo, kutuko nikwo kwa mbiya kwu anuika kye panga yi niyo yambiya yo kakwananigu na inanza. ³⁷ Se kwa goni, mumbanzu gutugu bemoti aka kabungwagigu vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta banyama bayigbangbalaga. Kagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, vinya agbo wasi. ³⁸ Kinili, okwononi kaduko vinya wambiya ka bambike bayambiya goni. ³⁹ Na goni, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kapa kamwo vinya wambiya ni amwini se nino mukpaga. Kye abikya be: «Nino mukpaga a wanza kugbe.»»

6

*Yeso akabikya likpumuka ko bulyo ya Lisyé la kimumbiso
(Matayo 12:1-8; Maliko 2:23-28)*

¹ Lisyé la kimumbiso limoti, Yeso na babibya kaki ba ndi kakitaga pisi ka botiko baya nganu. Babibya kaki banatinaga bekazo bi, banatubo na mafoku, banalya. ² Bafalisayo bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, bumuusa be: «Ko bulya iki yo makagya nilo bapakya kagya ka Lisyé la kimumbiso?»

³ Yeso umigisya bε: «Makatangulagagu ndi likpamuka nilo ngama Daudi agya ngbingo yi ninɔ ba ndi mino na banza ibu na bawai-daki? ⁴ Ingya ndi ka Ndabu ko Kunzi, ava mukati nimo bapaga ndi Kunzi. Alya, upa goni ndi bawai-daki, gutugu beyo bokumu balyaga ndi mino ni ibu aka mukati mi nimo.»

⁵ Yeso abikya bata ndi bε: «Mika-mumbanzu no a mombukwana Lisyε la kimumbiso.»

Yeso ahukusini mutu bemoti wa kubokoko kukwo
(Matayo 12:9-14; Maliko 3:1-6)

⁶ A ndi bata Lisyε la kimumbiso lagogo, Yeso ogulya ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga ndi kapamutiwi. Ku beyo, mutu bemoti a ndi na kubokoko kwa kumbanzikaniko kukwo. ⁷ Bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo ba ndi kanda Yeso bingbangbanga, bε ikani ahukusatū mumbanzu ka Lisyε la kimumbiso. A beyo, ba ndi kakisa bε bamina na ibo no pisi tino, kye basungulyi. ⁸ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu. Abikya kuwa aluku no a ndi kubokoko kukwa no bε: «Wamaga, wodoku wa luga ka bambanzu wa.» Amaga ndi, isisilo luga kabu. ⁹ Kumbuso yi, Yeso abikya bε: «Nakamumuusa ambe: Luki tina piye lo okwononi kagya ka Lisyε la kimumbiso? Kagya likpamuka lanza ka Lisyε la kimumbiso ikanigu kagya likpamuka lanyε? Kahukuso obili ka mumbanzu ikani kaputa?»

¹⁰ Yeso unda ibu basi bizumuuu, kumbuso yi, abikya kuwa aluku no bε: «Nana kubokoko.» Anana ndi, kubokoko ahuka beyo aka yo ikaga ndi mino. ¹¹ Luki limoti, mambengi ukandikanaga ndi bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo bisulu-sulu, bapunga ndi kaimuusa luga kabu bε bakwanana kagya Yeso buni.

Yeso upunogini batutumbwa tekebe na baba
(Matayo 10:1-4; Maliko 3:13-19)

¹² Ka masye mi ndi nimo, Yeso aga kalumba ka ngupa, asilya ndi asi malumba aka. ¹³ Niyo lisyε asyε, umaka babibya kaki, upunaga tekebe na baba luga kabu nibo uluka kuwa ndi bε batutumbwa. ¹⁴ A ndi ni: Simoni (nino Yeso aluka ndi goni bε Petele), mamaki beyo ka Andilia, Yakobo, Yuani, Filipi, Batulumei, ¹⁵ Matayo, Tuma, Yakobo yi nino mika Alufayo, Simoni* nino a ndi kakisa ipandasi ka mugi kabu, ¹⁶ Yuda mika Yakobo se kuwa Yuda Isikalioti nino agaba ndi Yeso.

Yeso akatiwa ni anohukuso bokolobu
(Matayo 4:23-25)

¹⁷ Yeso pa imoti na babibya kaki bosyoku ndi ka ngupa, bamaga ndi ka pa yanza bikpa. Wa beyo, babibya kaki bagogo budingi ba ndi wa. Ambaza wakpa ka bambanzu a ndi wa go wa: bambanzu nibo bodoku ndi katukya iwili yasi ya Yudea, ka gudu wa Yelusalema, ka mutili ma Tilo se kuwa Sidona. ¹⁸ Bodoku ndi kamakana na bε Yeso uhukusi. Gutugu nibo mambengi ma bunye a ndi kaugyogyiso, bahuka ndi. ¹⁹ Bambanzu basi bakisaga ndi kavila, kye a ndi no ngu kuso kaki niyo uhukusaga ndi na iyu ibu basi.

Yeso akapa mutiwi ko bulyo igyagya no kumbu
(Matayo 5:1-12)

²⁰ Kuwa wa Yeso unda ndi babibya kaki bizumuuu abikya bε: «Igyagya kunu ifunu yi nibo ma na yangya,

* 6:15 6:15 Bamakaga ndi goni bε Ziloti.

kʏe Bʉngama ko Kunzi a bo kunu!

²¹ Igyagya kunu ibunu yi niɓo ma na nza mbiya yi nimu,
kʏe mikutatʉ ndeke!

Igyagya kunu ibunu yi niɓo ma kagama mbiya yi nimu,
kʏe matibatʉ ndeke!

²² Gwoni magyagya kika kani bambanzu bakamumuya, banamukya,
banamutumbwa, banamubinikya makpamuka manyenye bitititi, ko bulya
ko Mika-mambanzu. ²³ Ka lisyɛ li niɓo, gwoni magyagya, mobumbukaga
bitita-tita, kʏe minisona ndeke na mukalya mudingi kugu wa lisyɛ. A beyo,
a mufongoni begyo batitabu bugyogyisaga ndi mino bogyalandu.

²⁴ Luki limoti, kumbu kunu ibunu yi niɓo ma na mukumbo,
kʏe igyagya kunu kawa yu niyo aka yo mo mino yo!

²⁵ Kumbu kunu ibunu yi niɓo ma bakikutogo mbiya yi wanu,
kʏe mimakanatu ndeke nza!

Kumbu kunu ibunu yi niɓo makatiba mbiya wanu,
kʏe malyatu ndeke kumbu, migomisogo!

²⁶ Kumbu kunu kika ni bambanzu basi bakamubiba, kʏe a mufongoni
begyo batitabu bugyaga ndi mino bogyalandu ba kuboboku.»

Huponi bomuyoniso kunu

(Matayo 5:38-48; 7:12)

²⁷ «Luki limoti, nakamubikya ibunu niɓo makemakana ambe: Huponi
bomuyoniso kunu, hugyoni binza niɓo bakamumuya. ²⁸ Wolikyoni
bubunga ko Kunzi ka niɓo bakamugbusyo, mukungulya niɓo
bakamugyogyiso. ²⁹ Mambanzu kubita ka panga, wayikosilya goni niyo
yagogo. Mambanzu kukupya koti kaku, wasilya goni simizi. ³⁰ Mambanzu
wasi kukunga luki, wapa. Mambanzu kukupya luki, wakabikyonitogu be
umigisilyi. ³¹ Niɓo mapaga be bamugyilyi, ugilyoni bengeni mufongoni
begyo.

³² Kika ni mapaga niɓo aka bo bamupaga, minisana na izangiya tino?
Gatugu batu banye bapananaga luga kabu aka goni. ³³ Kika ni magyaga
bunza ka niɓo aka bo bamugyilyaga bunza, minisana na izangiya tino?
Gatugu batu banye aka bagyaga begyo. ³⁴ Minisana na izangiya tino,
kika ni mukupisaga ibunu batu bi niɓo aka bo bakwanana kamumigisilyo?
Gatugu batu banye bokupisanaga luga kabu aka iba bigisyonni luki li
niɓo aka lo! ³⁵ Luki limoti, ibunu huponi bomuyoniso kunu, hugyoni
binza. Kupisonni ni makegu bata na mutamanagi be bamumigisyatu.
Kawa wa, minisana ndeke na mukalya mudingi, mika ndeke bomiko
Kunzi ninu Kugu-Kugbe. A beyo, bunza kaki a ka batu basi iki ka niɓo
bakamigisyogigu ibiba na ka batu banye. ³⁶ Wikoni na mabengi mo
kumbu mufongoni beyo Obonu o mino na limbengi lo kumbu.»

Makokonitogu mukombu ka batu bagogo

(Matayo 5:38-48; 7:12)

³⁷ «Makokonitogu mukombu ka mambanzu, Kunzi kamukulyigu ndeke
nimo kunu begyo, makubisonitogu bengeni na mukombu, Kunzi kamu-
bisigu ndeke na mukombu begyo, hupilyoni bengeni, Kunzi amupilya
ndeke begyo. ³⁸ Huponni bengeni, Kunzi amupapa ndeke begyo.
Amufukilyaga ndeke ka mbiyo kunu isangi ya mapunga niyo yanza,
mapipa, mukpindila binza bimvi, mutumo na mukala, onogwanana
bigbiya-gbiya. A beyo, mufongoni beyo mogyaga mino bengeni, Kunzi
amumigisya ndeke ibunu mufongoni begyo.»

³⁹ Kūwa wa Yeso utūlya bāta lizuni lagogo be: «Mūtū wa kolobu ya mamomo akwananatu kakpokyonisa daki? Gutugu iki yi aka! Kagya beyo, bogwa ibu basi baba ka libye. ⁴⁰ Mubibya gutugu bemoti aka kakwananigu kakitaga muwonisilo kaki, luki limoti mubibya wasi nino bawonisilaga binza, ika ndeke mufongoni abe muwonisilo kaki.

⁴¹ Ko bulya iki yo wo mino kamina asi okuku aka nino a ko liso ka mamaku, ni wakegu se kaina ingbi niyo a ka nilo kaku? ⁴² Wakwanana piye kabikya mamaku liki be: «Ya, gya mbeyi nanyu okuku ko liso», iwe nino wakegu gutugu kaina ingbi niyo a ko liso kaku? Iwe mutū wa kuboboku muna, winyo mbeyi ingbi niyo a ko liso kaku. Kumbuso yi, wakwanana kūwa kaina bingbanganya kanyo okuku nino a ko liso ka mamaku.»

Bibogo sibukuso ko bumo yi
(Matayo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Sibukuso sanza kabukutagigu bumo yanye, na goni sibukuso sanye kabukutagigu bumo yanza. ⁴⁴ A beyo, sibaga bukato tasi ko bumo yi aka. Bakapwagigu manga kugu wa sibukuso so mowo, na bakapwagigu mbunye kugu wa muligi mo mowo. ⁴⁵ Mutū wanza agyaga makpamuka manzanza nimo opupaga ka limbengi kaki lanza. Mutū wanye agyaga makpamuka manyenye nimo opupaga ka limbengi kaki lanye. Kye munoku ka mambanzu opupisaga makpamuka nimo ikaga mutumo ka limbengi kaki.»

Bibu ka bopipiko baba
(Matayo 7:24-27)

⁴⁶ «Ko bulya iki yo memakaga mino be: «Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu» ni makegu kagya nilo nakamubikya? ⁴⁷⁻⁴⁸ Mutū wasi nino ebibyaga, anukana likpamuka kami, anagya, a mufongoni abe aluku bemoti nino a ndi kopika ndabu. Akpo ndi libye lodu, obisa mubumbe kugu wa litalu. Ngbingo yi nino tumo odoku mino, libo obuna ka bakpolo-kpolo ba ndabu yi niyo, luki limoti ni kodukonigu, kye ndabu ipika ndi yanza. ⁴⁹ Luki limoti, mambanzu wasi nino ukana likpamuka kami ni kegu kagya mufongoni beyo no mino kabikya, a abe aluku bemoti nino opika ndi ndabu kugu wa litombu aka ni kokpugu mubumbe. Ngbingo yi nino libo okikoku mino ka kpolo-kpolo wa ndabu yi niyo, ofukana ndi bigala-gala, yasi bigbatata.»

7

Yeso ahukusini mugya-ligubo ka ngama ka basuda wa Luma
(Matayo 8:5-13)

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mino kabikyaga likpamuka lasi nilo a ndi na ilu ka ambaza nino a ndi na iyi mukungulo no, ogulya kūwa ndi ka gudū wa Kapelenaumu. ² Kū beyo, ngama bemoti ka basuda wa Luma a ndi na mugya-ligubo nino apaga ndi kugbe. Mugya ligubo yi nino a ndi no kolobu buwobi kosisa limbengi. ³ Niyo ngama ka basuda yi nino ukana mongoni ka Yeso, atikilya ndi bamboku-mboku bemoti-bemoti ka Bayuda be bamokilyiku, odoku kahukuso mugya-ligubo kaki. ⁴ Niyo bamboku-mboku bi nibo badwe ku Yeso a ndi mino, bitatanaga na iyi kugbe, babikya be: «A mutū nino okwononi be mugyilya beyo o mino kaubikya, ⁵ kye apagatu mugi kusu, iyi aka goni no atipikisilyo ndabu kusu ya malumba.»

⁶ Kūwa wa, Yeso aga ndi pa imoti na ibu. A kūwa ndi buwobi kadwe aka ka musengi, kani ngama yi nino anatikilyoku bawai-daki

kabikya be: «Mombukwono-dosu, wakigbomisonitogũ mũ. Kokwononigu be wingyoku kũũ ka ndabũ kami. ⁷ Kinili nimini bi gũni imi ambe sokwononigu kainda kũ kakũ. Luki limoti, bikyano likpũmũka limoti aka, mũgya-ligubo kami akwanana kahũka. ⁸ Imi, na kusili wa mũtũũ ka bangama kami, na gũni na na basũda kusili wa mũtũũ kami. Nakabikya bemoti ambe: «Waga!», aga, nakabikya wagogũ ambe: «Doku!», odoku, nakabikya mũgya-ligubo kami ambe: «Gya beũe!», agya beyo aka yo.»

⁹ Niyo Yeso ukana mũnzina mi nimo ngama ka basũda a ndi kanzina mo, likpũmũka ambanga. Oyikana ndi ka ambaza ka bambanzũ nino a ndi kabibya no, iyi aka be: «Nakamũbikya bingbanganya ambe: Nakaninigu ndeke baya yidingi abe niyi lugo ko bomikya Bezaleli!»

¹⁰ Niyo batũ nibo bũtika ndi bosilo, batakanya ndi mũgya-ligubo ni oukini.

Yeso abililisini manda ko mika woko muko yi

¹¹ Bũgala bi, Yeso inda kũwa ndi ka mugi mimoti nimo ina ndi be Naini, babibya kaki na ambaza mudingi ka bambanzũ ba ndi pa imoti na ibũ. ¹² Niyo ba kũwa ndi buwobi kadwe ka mupumi ma gũũũ yi nino, abangana ndi na bambanzũ ni baninda kolumbo manda ka mũwanza bemoti. Ibũkũta ndi iyi mũkaka aka ka amaki, nino a kũwa ndi gũni woko. Ambaza mudingi ka bambanzũ ba gũũũ ba ndi pa imoti no woko yi nino.

¹³ Niyo Mombukwono-dosu amina muko yi nino, akwilya kumbu, abikya be: «Wasa mũgamũ.» ¹⁴ Kumbuso yi, isisila ndi, avila sanda, batũ bi nibo ba ndi na iyu yibinika bamaga. Kũwa wa Yeso aka be: «Mikya-bawanzaaa, nakaũbikya ambe, wamaga!» ¹⁵ Wa aka wa, mikya balũkũ yi nino a ndi manda no iko, apũnga ndi kanzina. Kumbuso yi, Yeso apá ndi amaki.

¹⁶ Likpũmũka lo ubongisa ndi bambanzũ basi, bapũnga ndi kabibisa Kunzi banabikya be: «Mugyalandũ bemoti mudingi opupiniku luga kusu!» na gũni: «Kunzi osingyiniku livanza kaki!»

¹⁷ Na mongoni ma likpũmũka nilo Yeso agya ndi lo, itulyana kũwa ndi ka iwili yasi ya Yudea no giyo yasi niyo buwobi-buwobi wa.

Yeso ni Masiya nino a banũ kodoku

(Matayo 11:2-19)

¹⁸ Babibya ka Yuani-Mubatizai bapága ndi Yuani mongoni masi. Kũwa wa, Yuani umaka ndi baba luga kabũ, ¹⁹ utika ndi kũ ka Mombukwono-dosu kamuusa be: «Iwe ni mũtũ yi nino a ndi kodoku, ikanigu takwanana kabũnda wagogũ?»

²⁰ Niyo batũ bi nibo badwe kũ Yeso a ndi mino, babikya be: «Yuani-Mubatizai atitikiku kaumuusa be: «Iwe ni mũtũ yi nino a ndi kodoku ikanigu takwanana kabũnda wagogũ?»»

²¹ Ko ngbingo yi nino aka no, Yeso uhukusa ndi batũ budingi ba bokolobũ dididi, nibo bakigyagya, nibo ba mambengi ma bũnye, uhukusa ndi gũni batũ budingi nibo ba ndi no kolobũ ya mamomo. ²² Kumbuso yi, Yeso usikisya batũ bi nibo be: «Windoni katũmbũlyaga Yuani nilo mini na nilo mukoni: batũ ba bokolobũ baya mamomo bakaina bata, nibo ba mũtingbi bakakpakyaana ngbingbili, bakebu-kebu boukini, baadũka bakaũkana, bamanda akozuzuko na batũ ba payaya bakaũkana Mongoni Manza. ²³ Igyagya ka mũtũ nino kupigu ndeke kebibya ka baya!»

Yeso akanzina ko bulya ka Yuani-Mubatizai

²⁴ Niyo batũ bi nibo Yuani utikoku baga ndi, Yeso apũnga ndi kanzinilya ambaza ka bambanzũ ko bulya ka Yuani, anabikya be: «Minda ndi kaina

iki kũ ka isa? Ligũgũ nilo a ndi kodimbo na muvivi? Kali! ²⁵ Ambũ, minda ndi kaina iki? Mũmbanzũ bemoti wakimokisyaga yanzanza? Luki limoti, nibo bimokisyaga botu baya ligabũ lapũ, bika na obili wanza, bikaga ka bandabũ ka bangama. ²⁶ Minda se kũwa ndi kaina iki? Mugyalandũ bemoti? Iyo, nakamũbikya ambũ akitogito mugyalandũ. ²⁷ Kyũ ikpika ko bulya kaki bũ:

«Nakatika atũtũmbwa kami kambwa kakũ,
kyũ ubungusyili pisi.»

²⁸ Nakamũbikya ambũ: «Kegũ na mũmbanzũ ninũ ibũkũta na muko, ninũ a mudingi kakitaga Yuani. Luki limoti ninũ a mukedũ kũgbũ ka Bũngama ko Kunzi a mudingi kakitaga iyi. ²⁹ Niyũ bũmbanzũ basi na gũtũgũ bandombũ bũ manzanza aka bũmũkana ndi, bĩba bũ Kunzi a ngbingbili, Yuani ubotisa ndi. ³⁰ Luki limoti Bafalisayũ na bowonisilo bũ mũtũũ bakabinikyanagũ ndi likpũmũka li nilo Kunzi a ndi kapa kũgũ kabũ, bũmũya ndi bũ Yuani ubotisi.»

³¹ Yeso abikya bũta bũ: «Nakwanana piyũ kaukingyoso batũ bũ lisyũ li nili na bũki? Bũ mũdũngũni abũ bũ wani? ³² Bũ mũdũngũni abũ bũmiki bi nibo bũ bakikaga ka pa yangbũ, bũnũtũbilaga bũngeni bũ: «Tamungbotilyi bi bũyembũ ni makobinigũ! Tamũmbimbilyi bi mambũ ma idumasũ ni makogomigũ bũgũyũ!» ³³ A bũyũ, niyũ Yuani-Mubatizai odoku ndi, kalyagigũ ndi mukati, kamwogigũ ndi gũni vinya, ibunu aka bũ: «A na limbengi la bũnyũ.» ³⁴ Mika-mũmbanzũ odoku kũwa ndi, analyalya, anomwo, ibunu aka bũ: «Mundoni alũkũ wa mũsasa yi nimũna, akalyalya na kamwo vinya pa imoti na bandombũ bũ manzanza na batũ bũ bũnyũ!» ³⁵ Luki limoti, yimibo ko Kunzi inisononi ka batũ basi nibo babailya.»

Yeso ogulyini ka ndabũ ka Simoni

³⁶ Mufalisayũ bemoti amaka ndi Yeso kalyalya ibũ na iyi kũ kaki. Yeso inda ndi kũ ka alũkũ yi ninũ, iko, bũpũnga kalyalya. ³⁷ Muka bemoti wa yigya yanyũ, ikaga ndi ka gũdũ yi ninũ. Niyũ ukana bũ Yeso akalyalya kũ ka Mufalisayũ nũ, odoku ndi na mukũũ mimoti nimũ bũgya ndi na lĩtalũ la alibati,* otumini na malazi bũdũ. ³⁸ Amaga ndi kũmbusa ka Yeso ka kpũlo wa magũ kaki. A ndi kagama, anũdũkusogo bũmomiso-miso ka magũ ka Yeso. Kũbuso yi akpaga kũwa ndi no tukatũ kaki, anopututo magũ, akpazya ndi na malazi. ³⁹ Niyũ Mufalisayũ yi ninũ amaka ndi Yeso ina bũyũ, abikya ndi kũso kaki bũ: «Kiko bi bũ alũkũ yi nimũ a mugyalandũ walingũnũ, akwanano bi kaiba bũ muko yi ninũ akavivila nũ a na yigya yanyũ.»

⁴⁰ Kũwa wa, Yeso abikya Mufalisayũ nũ bũ: «Simoni, na na likpũmũka kaũbikya.» Simoni asikisya bũ: «Muwonisilo, bũkyano.»

⁴¹ Yeso abikyoku bũ: «Balũkũ bũba bũ ndi no lubũ ka mũtũ bemoti. Bemoti a ndi no lubũ wa bũmbuma bũmiya kũbũkũmuti na wagũgũ bũatekebũ kũbũkũmuti. ⁴² Yeki ibũ basi bũba bũakegũ ndi no bũyũ kakalya lubũ yi ninũ, upilya ndi ibũ basi bũba. Luga ka batũ bũba bi nibo, wani nũ ika na sipananisũ kũgbũ na alũkũ yi ninũ?»

⁴³ Simoni asikisya bũ: «Nakaina abũ ninũ apilya ndi ni a na bũyũ bũdingi kũgbũ.» Yeso abikya bũ: «Ee, wosikisyiku ngbingbili.»

⁴⁴ Kũbuso, oyikana ndi kũ ka muko yi ninũ, abikya Simoni bũ: «Watũ kamina muko yi nimũ? Wa nogulyiku mino kũ kakũ wanũ, wakepigũ

* **7:37** 7:37 alibati: Bũsũlo bũ tukũto totu nitũ balũkaga ndi notu makpũmũka dididi abũ: bũmbũkũ, mawengũ, bũsupa.

libo la magu, luki limoti muko yi nimuna esukusi magu no bomomiso-miso, ekpaga no tukatu kaki. ⁴⁵ Waketitilyigu bi kepututo, luki limoti muko yi nima kupigu kepututo magu katukya wa aka wa nogulyiku mino wana. ⁴⁶ Weketikiligu molingo ka ma, luki limoti iyi etikilito magu na malazi. ⁴⁷ Kinili nakaufikya bingbanganya ambe: sipananiso sidingi niso owonisili, akaibisiso be bapilyini bunye budingi nibo kaki. Luki limoti, nino Kunzi apilyaga bunye bacede, owonisilaga sipananiso sikede goni.»

⁴⁸ Kumbuso yi, Yeso afikya kuwa muko yi no be: «Bupilyini bunye kaku.»

⁴⁹ Batu nibo ba ndi kalyalya pa imoti na Yeso, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu be: «Aluku yi nimuna a mbei wani, kaikpanda kapilya bunye?»

⁵⁰ Luki limoti Yeso afikya kuwa ndi muko yi nino be: «Baya kaku uhukusini, waga na maziyo.»

8

Boko nibo bakpakanaga ndi pa imoti na Yeso

¹ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kabikyaga Mongoni Manza ma Bungama ko Kunzi ka bagudu no giyo dididi. Babibya tekebe na baba ba ndi pa imoti na ibu. ² Boko bemoti-bemoti nibo Yeso anyo ndi mambengi ma bunye, uhukuso bokolobu, ba ndi pa imoti na ibu goni: a ndi ni Malia Magadala, nino Yeso anyo ndi mambengi ma bunye madia na ika, ³ Yuana, muka Suza nino a ndi zamu ka Elodi Atipasi, na bagogo budingi. Ibu basi bapaga ndi buyi kabu kabinika buti ka Yeso na babibya kaki.

Yeso akatwa lizuni la likuna (Matayo 13:1-9; Maliko 4:1-9)

⁴ Bambanzu basingyoku ndi Yeso kotukyoku ka bagudu dididi. Niyo ambaza mudingi a ndi kamumukana beyo, utulya kuwa lizuni li nili:

⁵ «Mutu bemoti inda ndi kakuna masolo kaki. Niyo a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bambanzu baditaga ndi, bombu balya.

⁶ Niyo yagogo anyuka ndi ka litalu. Niyo abaka, umilaga kye litombu kegu ndi no libo. ⁷ Yagogo anyuka ndi ko kpokiki. Niyo apunga kabaka, kpokiki abaka ndi goni iyu, akandaga bikpeki-kpeki. ⁸ Luki limoti niyo yagogo anyuka ndi ka litombu la dobo. Abaka ndi, abukuta bekaza biyuyuyu. Ikaza imoti-imoti abukutaga ndi bumo yakpu kugbe.» Niyo Yeso ama kautumbulyaga likpumuka li nilo beyo, apamikana be: «Mutu yi nino a na motili ma kukana, ukanito!»

Ko bulyo tino yo Yeso anzinaga ndi mino pisi ka mozuni (Matayo 13:10-17; Maliko 4:10-12)

⁹ Kuwa wa babibya kaki bamuusa ndi Yeso isi ya lizuni li nilo. ¹⁰ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama kaki. Luki limoti, batu bagogo bukanaga ibu pisi ka mozuni mudongoni beyo ikpikaga ndi mino ka mobiso be:

«Bika kaanda ni bakegu kaina, banukana ni bakegu kotombisyo.»

Yeso kautumbulyaga babibya lizuni la likuna (Matayo 13:18-23; Maliko 4:13-20)

¹¹ «Mutumbulagi ma lizuni nima: masolo a likingyosi la likpumuka ko Kunzi. ¹² Batu bagogo ba abe pisi ku masolo magogo anyukaga ndi mino. Bukanagatu, luki limoti mumuyoniso odoku, anyo likpumuka ka mambengi kabu. Ukpingba kabailya likpumuka li nilo na kainisono

na muhukuso. ¹³ Masolo nimɔ ogwa ndi ka litalɔ, a niɓɔ ɓukanaga likpɔmuka, ɓogwi na igyagya. Luki limoti ɓa abɛ sibukuso niso keɓu no lyo, ɓabinikyanaga ko ngbinga mukede aka. Ko ngbinga wa ɓakpekikpeki, ɓatukya ka baya. ¹⁴ Nimɔ ogwa ndi ko kpokiki, a likingyosi ka ɓatɔ niɓɔ ɓukanaga Likpɔmuka ko Kunzi, luki limoti ngbingo yi ninɔ ɓo mino kaidukulogo ka baya, mutamanagi mudingi, masasa ma mukumbo na ma litombu ukanda bikpekikpeki. Ka mulibo mi ni ɓakopigu masolo mungata. ¹⁵ Nimɔ ogwa ndi ka litombu la doɓɔ a likingyosi ka ɓatɔ bi niɓɔ ɓukanaga Likpɔmuka ko Kunzi na limbengi lanza, ɓanagya yi. Bobuulyogo, abukuta masolo, ɓakoyikonogigu ka baya gutugu ko ngbingo wa ɓakpekikpeki aka.»

*Yeso akatwa lizuni la tala
(Maliko 4:21-25)*

¹⁶ Yeso ubikya bata ndi ɓɛ: «Keɓu na mambanzu gutugu ɓemoti aka ninɔ atunaga tala agbukumisya bata na mambi ikani abiso kusyokoto. Luki limoti, abisaga keɓu, ka pa niyo ɓabisogo mino iba ɓatɔ niɓɔ ɓika kogulya ɓini ɓungbanganya.

¹⁷ Kuwa wa go wa, keɓu na likpɔmuka gutugu limoti aka nilo la kisma ni kimibisikosigu, ipupisa ka pa yangba. ¹⁸ Eee, wiminyonito beyo mo mino kaukana yo! A beyo, mutɔ yi ninɔ a no luki, ɓamatilyatɔ bata. Luki limoti, mutɔ yi ninɔ keɓu no luki ɓakupya gutugu nilo akasima ɓɛ a nolu.»

*Livananza la lingunu ka Yeso
(Matayo 12:46-50; Maliko 3:31-35)*

¹⁹ Amaki na ɓamamaki Yeso ɓodoku ndi kanda, luki limoti ɓakakwananagu ndi kasilyo ko bulya ambaza ka ɓambanzu. ²⁰ Babikyoku kuwa ɓɛ: «Amaku na ɓamamaku ɓakaukisa kunzi ku, ɓakapa kauma.»

²¹ Luki limoti Yeso usikisya ndi ibu basi ɓɛ: «Mama na ɓomika-mama ni ɓatɔ bi niɓɔ ɓukanaga likpɔmuka ko Kunzi, ɓanagya yi.»

*Yeso opomilyini mbumbo
(Matayo 8:23-27; Maliko 4:35-41)*

²² Lisye limoti Yeso adaka ndi ka ingbɔlo pa imoti na ɓabiɓya kaki, ubikya ɓɛ: «Tozobini kusyaku wa ibombu.» Kuwa wa, ɓaga ndi. ²³ Ngbingo yi ninɔ ɓa ndi mino kazaba no, Yeso alala ndi ɓipe. Mbumbo yarɔ arɔnga ndi kovivo ko ngbinga ɓemoti aka, ingbɔlo arɔnga komwaga libo. Ba kuwa ndi ka mukpanga ma kukwaku. ²⁴ Babiyɔ ɓinda ndi kagbugbutiso, ibu aka ɓɛ: «Muwonisilo, Muwonisilo, tanolumwogo!»

Niyo Yeso ogbugbutoku, apamilya mbumbo na mubaka, mbumbo asa ndi kovivo, pa aka ndi ɓiwo. ²⁵ Kumbuso yi, ubikya ɓabiɓya ɓɛ: «Baya kunu a yani?»

Luki limoti ɓabanga ndi, ɓombomboyo, ɓanusana ɓɛ: «Inguo ya mumbanzu tino piye mu? Akapa mutuu gutugu ko mbumbo no libo, masi anamukana!»

*Yeso anyuni muluku ɓemoti mambengi ma bunye
(Matayo 8:28-34; Maliko 5:1-20)*

²⁶ Yeso na ɓabiɓya kaki ɓazaba ndi kusyaku, ka iwili ya Bagelasi, tili na iwili ya Galilaya. ²⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino kosya ka ingbɔlo, muluku ɓemoti wa gudɔ yi ninɔ, odoku ndi kambwa kaki. Mutu yi ninɔ a ndi na mambengi ma bunye. Mututu keɓu buwobi, ikaga kuwa ndi iyi asi ndumbu aka. Kasyegigu bata ndi ka ndabu ɓegeyo. Luki limoti, ikaga kuwa ndi iyi ka ɓambuku aka. ²⁸ Niyo amina Yeso beyo, apamikana, ogwa

kambwa kaki, apamikana be: «Yeso, Miko-Kunzi ninɔ Kugu-Kugbe, nilo kusu na iwe opukogi bunɩ? Kikiliki, wakegyogyisonito baka!»²⁹ A ndi kanzina beyɔ kye Yeso a ndi ni opini mutuu ka limbengi la bunye be opupi kusɔ kaki. Limbengi li nilo a ndi ni andungulyogini nganga bikyɔ. Gutugu bakakanda ndi mabokɩ na magu na baselegeni be kye kokyogonito, itinaga ndi asi bitututu. Limbengi nilo la bunye lo akpamyaga ndi kaina ku ka isa.

³⁰ Yeso amuusa be: «Wina bu?»

Asikisya be: «Nina be <Ndube>» Abikya ndi beyɔ kye mambengi ma bunye a ndi ni amingyini mudingi. ³¹ Mambengi ma bunye mi nimo itatanaga ndi na Yeso be kukpomyonitogu baka kogwa ka libye lo buku.

³² Wina se ambaza mudingi ka bangaya a ndi kalyalya ka ngupa wa. Mambengi ma bunye itatanaga ndi na Yeso be usilyi pisi kogulya ka bangaya bi nibo. Abailya. ³³ Kuwa wa mambengi ma bunye opupa ndi kusɔ ka aluku no, ogulya ndi kusɔ wa bangaya. Ambaza ka bangaya wasi osya ndi ko dido wa ngupa kadwe ka ibombu, bolinda ndi.

³⁴ Ngbingo yi ninɔ bobubulyo ba bangaya bina ndi mino likpamuka nilo, biga ndi mbangu kapaga mongoni mi nimo ka gudu na ka bogiyo. ³⁵ Bambanzu bodoku ndi kaina likpamuka nilo igyonosa ndi lo. Niyɔ bosilo buwobi na Yeso, batakanya kuwa ndi mutɩ yi ninɔ mambengi ma bunye apupa ndi no mukuliko buwobi na Yeso, kani imokisyini kutuko, mupila binza bipisiii. Babanga ndi kugbe. ³⁶ Nibo bina ndi nilo igyonosa ndi lo, butumbulyogoku batɩ bagogo beyɔ aluku no ahuka ndi mino. ³⁷ Kuwa wa batɩ basi ba iwili ya Gelasi babikya ndi Yeso be opupi ku kabu, kye ba ndi kabanga kugbe. Yeso adaka ndi ka ingbolo, atukyilya ligundu. ³⁸ Mutɩ yi ninɔ Yeso anyɔ ndi mambengi ma bunye no itatanaga ndi na Yeso be bagano baka pa imoti na iyi.

Luki limoti, kani Yeso kopagu. Abikya be: ³⁹ «Wiga ku kaku, wotumbulogoku likpamuka lasi nilo Kunzi ugiyili.»

Aga ndi, obikyogoku ka gudu wasi nilo Yeso agyilya ndi.

Yeso ahukusini muko bemoti, abililisa goni mika Yailo muko yi (Matayo 9:18-26; Maliko 5:21-43)

⁴⁰ Niyɔ Yeso iga bata kusyaku wa ibombu, ambaza mudingi ka bambanzu atilya ndi, kye ibu basi ba ndi kabunda. ⁴¹ Ko ngbingo yi ninɔ aka no, ngama bemoti wa ndabu ya malumba ka Bayuda ninɔ ina ndi be Yailo odoku ndi, ogwa kambwa ka Yeso, itatanaga na iyi be adwinɔ baka ku kaki, ⁴² kye mikaki bemoti aka muko yi, wa byanga banda tekebe na biba, a buwobi kosisa limbengi.

Ngbingo yi ninɔ Yeso a kuwa ndi mino kaaga ku, ambaza amotosya ndi bikpwo. ⁴³ Kusɔ wa ambaza wa, a ndi na muko bemoti ninɔ bangu apupaga ndi kusɔ wa byanga tekebe na biba. A ndi ni omoni mukumbo kaki masi kaulalyaga bamunganga, luki limoti kegɩ ndi na mutɩ ninɔ akwanana ndi kahukuso. ⁴⁴ Muko yi ninɔ akpuɔoku ndi Yeso ya kumbuso, avila mu ma kutuko kaki. Wa aka wa, bangu asa ndi kapupo. ⁴⁵ Yeso aka be: «Wani piye no evili?»

Batɩ basi banganya ndi, Petele aka be: «Muwonisilo, wakegu mbeyi kaina beyɔ bambanzu bukunguli mino yi, bumotosya bene?»

⁴⁶ Luki limoti, Yeso abikya be: «Iyo, mambanzu bemoti evilito, kye nimukonito ngu kepupo.» ⁴⁷ Niyɔ muko yi ninɔ ina be bandungini, odoku guguma na kubangaku, ogwa kambwa ka Yeso. Kambwa ka bambanzu basi wa, atambulaga ndi ko bulya tino yo avila ndi mino Yeso na beyɔ

ahuka ndi mino ko ngbinga bemoti. ⁴⁸ Yeso abikya ndi be: «Mikya boko muna, baya kaku uhukusini. Waga na maziyo.»

⁴⁹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kanzina no, mutu bemoti otukyoku ndi ka Yailo, ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, abikya be: «Mikaku osisini limbengi. Wasa bata kadomiso Muwonisilo.»

⁵⁰ Niyo Yeso ukana ndi mongoni mi nimo beyo, abikya Yailo be: «Wakobongonitogu! Wika na baya aka, mikaku ahukatu.»

⁵¹ Ngbingo yi nino Yeso adwe mino ka ndabu ka Yailo, kapagu ndi mutu wagogo kogulya pa imoti na iyi ka ndabu, kiki asi ni Petele aka, Yuani, Yakobo, abaki na amaki miki. ⁵² Batu basi ba ndi kagama na kaigama ko bulya ko miki yi nino okwa ndi no. Luki limoti Yeso abikya be: «Wosoni kagama, miki kegu mukwo, luki limoti a ka toto.»

⁵³ Batu bi nibo batiba ndi bikyaaa, kye ba ndi kaiba be miki a manda. ⁵⁴ Luki limoti Yeso agwi kubokuko, abikya na liya lapu be: «Miki aaa, wamaga!» ⁵⁵ Ozuzukoku, amaga ndi ko ngbingo yi nino aka no. Yeso aka ndi be bapali malili. ⁵⁶ Abaki na amaki bombombaya ndi kugbe kaina likpumuka nilo limbanga lo, luki limoti Yeso upa ndi mutwi be bakatumbulyogonitogu mumbanzu gutugu bemoti aka.

9

Yeso akautika batutumbwa tekebe na baba (Matayo 10:5-15; Maliko 6:7-13)

¹ Kwa wa, Yeso umumula batutumbwa tekebe na baba upa ngu na bungama kokpumyo mambengi ma bunye masi na kohukuso bokolobu. ² Kumbuso yi, utika ndi kabikyaga mongoni ma Bungama ko Kunzi na kauhukuso batu ba bokolobu. ³ Iyi aka na ibu be: «Makovonitogu gutugu luki limoti aka abe muduko, kugba, mukati gutugu buyi aka, na makuvonitogu basimizi baba-baba. ⁴ Pa yasi ku bamutilya banu mino, wikoni ibunu asi ka ndabu yi niyo aka yo, kadwe ko ngbingo yi nino mopupa banu mino ka mugi mi nimo. ⁵ Pa yasi ku bambanzu bakamutilyi banu mino, puponi ka mugi kabu, mibumaga libungu la bakagba kunu, kaumibisa bunye kabu.»

⁶ Kwa wa batutumbwa baga ndi, bolingya giyo yasi. Banabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi, banuhukuso batu ba bokolobu.

Elodi Atipasi a ndi kakisa kamiba Yeso (Matayo 14:1-12; Maliko 6:14-29)

⁷ Wa Elodi nino a ndi ngama wa Galilaya ukana mino likpumuka lasi nilo a ndi kaigyonosa lo, amama bigbagba ni kegu bata kaiba be agya buni. Batu bemoti-bemoti ba ndi kabikya be: «Yuani-Mubatizai opupiniku ka babili!» ⁸ Bagogo babikya ndi be: «Mugyalandu fiya ipupisiniku bata!»

Bagogo babikya bata ndi be: «Mugyalandu wandeli bemoti opupiniku ka babili!» ⁹ Luki limoti, Elodi abikya be: «Imi nakusisoni ndi Yuani mu. Wani se kwa bata muna nakaukana makpumuka mumbanga-mbanga kugu kaki mu?» A ndi kakisa kamina Yeso.

Yeso olyolyisini ambaza mudingi ka bambanzu (Matayo 14:13-21; Maliko 6:30-44; Yuani 6:1-14)

¹⁰ Niyo batutumbwa bigononoku, batumbulyaga ndi Yeso masi nimo ba ndi ni bogyini. Inda ndi na ibu ka pa niyo mumbanzu kegu ndi mino, buwobi na gudfu bemoti nino ina be Betesaida. ¹¹ Luki limoti, niyo bambaza ka bambanzu bukana beyo, baga ndi kaukisa. Niyo badwe, Yeso

utilya, unzinilya kugu wa Bungama ko Kunzi, uhukusa ndi nibo ba ndi kaigyogyiso na bokolobu.

¹² Ngbingo yi nino moni apunga mino kogwo, batatambwa bakpudoku ndi Yeso, babikya be: «Hubikya neki ambaza ka bambanzu be baga kakisa pa ya busisini no luki lilya ka sengi na ka bandabu nibaina buwobi-buwobi wanu, kye ta wanu ka isa.»

¹³ Luki limoti ubikya be: «Hupono malili asi ni ifunu aka bamombukwana-dabu bi.»

Basikisya be: «Ta ifusu asi na mukati kubukumuti aka na bosu baba. Wakapa be tindi koluwo malili ko bulya ka batu bi nibana basi?» ¹⁴ A beyo, bambanzu ba ndi wa banda belofu kubukumuti.

Yeso ubikya babifya kaki be: «Hulikisoni neki ka magbuta. Ligbuta limoti-limoti ika na bambanzu banda batekebe kubukumuti.»

¹⁵ Babifya bagya ndi beyo aka yo, bulikisa ndi basi. ¹⁶ Yeso ava mukati nimo kubukumuti mo na bosu baba, ikwe kugu wa lisyε, amigisya Kunzi ibiba. Kumbuso yi agbananaga, upa babifya be balupyi ka ambaza ka bambanzu. ¹⁷ Basi balyalya, bikutaga ndi bikpekedε-kpekedε. Babifya bamumula kawa nimo otigala ndi mo, ogwa ndi mumbi tekebe na miba.

*Petele obikyini bingbanganya be Yeso ni Masiya
(Matayo 16:13-19; Maliko 8:27-29)*

¹⁸ Lisyε limoti Yeso akida ndi kalumba, babifya kaki ba ndi pa imoti na iyi. Umuusa be: «Bambanzu ba piye kabikya be imi ni wani?»

¹⁹ Basikisya ndi be: «Batu bemoti-bemoti bakabikya be iwe ni Yuani-Mubatizai, bagogo be iwe ni mugyalandu Hliya, bagogo bata be iwe ni mugyalandu bemoti wandeli nino opupiku bi ka babili.»

²⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa kawa ndi ibu be: «Se kawa ifunu, makabikya be imi ni wani?»

Petele amigisya be: «Iwe ni Masiya nino ko Kunzi.»

²¹ Yeso ugbityaga ndi be bakabikyonito mumbanzu. ²² Omotiloku ndi bata be: «Okwononi be Mika-mumbanzu igyogyisi kugbe, bambokum-bokum ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bambimbo, bamwisiso. Luki limoti, ka lisyε la masaa kumbusa wa kukwaku kaki, opupoku ka mbuku.»

²³ Kumbuso yi ubikya ndi ibu basi be: «Mumbanzu kapa kebifya, okwononi imayi iyi mombukwana-daki, abinika musalaba kaki masyε masi, anebifya. ²⁴ A beyo, mumbanzu kapa kabuulyogo obili kaki kunu kusili wa moni, abungusatuu, luki limoti mutuu yi nino abungusa ndeke obili kaki ko bulya kami, ahukusatuu ndeke. ²⁵ A izangiya tino mumbanzu kainisono na lingama lasi la obili, ni abungusini ikani aputini obili kaki bikpe? ²⁶ Mutuu wasi nino imukanaga suni ko bulya kami na ko bulya likpumuka kami, Mika-mumbanzu aminyilya ndeke iyi suni begoyo wa odoku ndeke mino ka ibiba kaki na ka ibiba ka Baba pa imoti na bamalaika botu. ²⁷ Luki limoti, nakamubikya bingbanganya ambe, a lingunu: bambanzu bemoti-bemoti nibana ba wanu, bakokwigu ndeke kani bakinigu Bungama ko Kunzi.»

*Miso ka Yeso igomosyonini
(Matayo 17:1-8; Maliko 9:2-8)*

²⁸ Buwobi kadwe poso imoti kumbusa wa manza mi nimo, Yeso adaka ndi ka ngupa pa imoti na Petele, Yuani na Yakobo kalumba. ²⁹ Ko ngbingo yi nino a ndi mino kalumba no, misa kaki igomosyana ndi, botu kaki obuba ndi bitu abe ngbangbata kanginana. ³⁰ Bambanzu baba bopupana ndi

figbututu kanzina na Yeso: a ndi ni Musa na mugyalandu fliya. ³¹ Ibiba ko Kunzi ukungula ndi bikululu. Ba ndi kanzina na Yeso kugu wa kukwaku kaki nikwo igyonosa ndeke ka Yelusalema. ³² Petele na bawai-daki ba ndi budukono ka batoto bingbwungono. Niyo bozuzukoku, bina ndi ibiba ka Yeso pa imoti na baluku baba bi nibo ba ndi ka kpolo kaki bo. ³³ Ko ngbingo yi nino batu bi nibo ba ndi mino kaasanana na Yeso, Petele abikya kuwa iyi be: «Muwonisilo, a binza ibusu kaika wanu. Topiki bangbangba bayisaa, niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka fliya.» A ndi kanzina ni kegu kaiba be akabikya bu.

³⁴ Niyo a ndi kanzina beyo, lindindi odoku ndi bikwa, utikya ibu basi na kululuko. Babibya babanga ndi kugbe wa lindindi utikya ndi mino beyo. ³⁵ Liyu otukyoku ka lindindi ku be: «Nimuna a Mikami mupaka nino napunaga ndi. Mumukononi iyi!»

³⁶ Kumbusa wa liyu nilo, babibya bikwe ndi, bamina kuwa Yeso aka mukaka. Badakyana ndi biwo, kani bakatumbulyogigu mumbanzu gutugu bemoti aka likpumuka nilo bina ndi lo.

*Yeso ahukusini miki bemoti wa limbengi la bunye
(Matayo 17:14-18; Maliko 9:14-27)*

³⁷ Bugala bi, Yeso na babibya basaa bosya ndi ka ngupa, ambaza mudingi ka bambanzu akpudoku ndi. ³⁸ Wina se, aluku bemoti kaso wa ambaza wa apunga kapamakanaga, be: «Muwonisilo, kikiliki, nakaunkunga ambe indilyano baka mikami muluku yi nimu, a iyi yikaka aka ku kami! ³⁹ Limbengi la bunye limoti akagyogyiso, ko ngbinga bemoti akugwisogo, anzimbo no ngu, ofu atumo ka munoku bide. Limbengi la bunye li nilo asaga kani agyogyisini. ⁴⁰ Nitotonogi bi na babibya kaku ambe bokpumi limbengi la bunye li nilo, luki limoti ugyagya.»

⁴¹ Yeso usikisya be: «Eeze ibunu, livanza la masye mi nima, makegu na baya, ma bunye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku no mikaku kumu!»

⁴² Ko ngbingo yi nino miki a kuwa ndi mina kaisisilo buwobi na Yeso, limbengi la bunye li nilo abuma wasi bingomu, anzimba ndi no ngu. Luki limoti, Yeso apamilya ndi limbengi la bunye, miki ahuka, amigisya abaki.

⁴³ Noku udika ndi bambanzu basi bide kaina ngu yidingi ko Kunzi.

*Yeso igilyini kabikya be okwatu banu
(Matayo 17:22-23; Maliko 9:30-32)*

Bambanzu yikaka-yikaka ba ndi kombomboya ka masi nimo Yeso agya ndi. Ubikya babibya kaki be: ⁴⁴ «Hukononi binza nilo nakamubikya: basutatu banu Mika-mumbanzu ka maboku ka bambanzu.» ⁴⁵ Luki limoti, babibya bakegu ndi kotombisyo isi ya munzina mi nimo. Isi a ndi na ibu yakisuma kye bakibonitogu. Ba ndi goni kabanga kamuusa bulyo yi.

*Wani no a mutu wa ibiba kugbe?
(Matayo 18:1-5; Maliko 9:33-37)*

⁴⁶ Kumbuso yi, babibya bapunga ndi kainzinzinya luga kabu be wani no a mutu wa ibiba kugbe. ⁴⁷ Yeso andunga ndi tamanaga kabu. Kuwa wa ava ndi miki bemoti abiso buwobi na iyi, ⁴⁸ ubikya be: «Mumbanzu yi nino abibisa miki beyo ka nimuna ko bulya kami, ebibisi imi bikpe, na mumbanzu yi nino akebibiso, akabibiso goni nino etikoku ndi. Kye mumbanzu yi nino akainisono abe mutu wa payaya kugbe luga kunu basi, iyi no a mutu wa ibiba.»

Mumbanzu yi ninɔ kegɔ mumuyoniso kakɔ a wai-dakɔ
(Malikɔ 9:38-40)

⁴⁹ Kɔwa wa, Yuani abikya ndi Yeso bɛ: «Muwonisilo, tamini bi mutɔ bɛmoti kokpummyo mambɛngi ma bɔnyɛ ko lino kakɔ. To bi kapa kapakya kye kegɔ ka mɔdɔngɔ kusu.»

⁵⁰ Luki limoti, Yeso aka na iyi bɛ: «Makapokyonitɔgɔ, kye mutɔ yi ninɔ kegɔ mumuyoniso kakɔ, a wai-dakɔ.»

Yeso akakitaga ka Samalia, iwili ya simuyoniso ka Bayuda

⁵¹ Niyo masyɛ ka Yeso obimono kadaka kɔgɔ wa lisyɛ, otiwolya ndi ligɔndɔ kadaka ka Yelusalema. ⁵² Utika ndi batɔ bɛmoti bɛnɛ kambwa. Binda ndi, bingyo ka mugi mimoti ka Basamalia kabungusilyo pa ya busisini. ⁵³ Luki limoti, batɔ ba mugi mi nimɔ bakya ndi katilya kye a ndi iyi kaında misa ka Yelusalema. ⁵⁴ Ngbingo yi ninɔ babibya kaki bɛyo ka Yakobɔ ibɔ na Yuani bina mino bɛyo, ibɔ aka bɛ: «Mombukwono-dosu, wopatɔ bɛ takɔngi buku kotukyoku kɔgɔ wa lisyɛ na kaulumwisogo?»

⁵⁵ Yeso oyikana ndi misa kɔ ba ndi mino, uyoyiso. ⁵⁶ Kumbuso yi, binda kɔwa ndi ka mugi magɔgɔ.

Bambanzu nibɔ bakapa kabibya Yeso
(Matayɔ 8:19-22)

⁵⁷ Ngbingo yi ninɔ Yeso na babibya kaki ba ndi mino ko pisi, alɔkɔ bɛmoti abikya bɛ: «Nɔbibya pa yasi kɔ winda ndɛkɛ mino.»

⁵⁸ Yeso abikya bɛ: «Banzio ba na mabaga, bombu ba na bandabɔ, luki limoti Mika-mumbanzu kegɔ na pa yakanga na yakimumbiso.»

⁵⁹ Abikya ndi mutɔ wagɔgɔ bɛ: «Ibyeku.» Luki limoti, alɔkɔ nɔ abikya bɛ: «Muwonisilo, isilya mbeyi ngbingo kaında kalumba baba.»

⁶⁰ Yeso amigisya ndi bɛ: «Hɔsa bamanda, bolumbi bamanda kabɔ, iwɛ, winda kabikyaga mongoni ma Bɔngama ko Kunzi.»

⁶¹ Alɔkɔ wagɔgɔ abikya bata bɛ: «Muwonisilo, nɔbibyatɔ ndɛkɛ, luki limoti isilya mbeyi ngbingo naga kainanana na livananza kami.»

⁶² Yeso abikya bingbanganya bɛ: «Mumbanzu yi ninɔ apɔngaga kabibya, ikwɛ bata kumbuso, kakwananigɔ ka Bɔngama ko Kunzi.»

10

Yeso utikini babibya bagɔgɔ batekɛbɛ madɔya na ika na baba

¹ Kumbuso yi, Mombukwono-dosu apɔnaga bambanzu bagɔgɔ batekɛbɛ madɔya na ika na baba, utika ndi baba-baba kambwa ka bagudɔ basi no giyo yasi niyo iyi mombukwana-daki a ndi mino kaında. ² Kambwa wa ligɔndɔ kabɔ, abikya bɛ: «Masolo a mudingi, luki limoti bagyaligubo ba bakesɛ. Mubikyoni nekɛ mombukwono tiko ambe utikiku bagyaligubo kanyɔ masolo kaki. ³ Wogoni! Namutiki abɛ bomikya bakɔndɔlɔ lugo ko bosukopi. ⁴ Makovonitɔgɔ buyi, kɔgba, gutugɔ bɛkpakɔ aka, makamuusonito mumbanzu ko pisi.

⁵ Ka ndabɔ yasi niyo mogulyaga banɔ mino, bikyogoni banɔ ambe: «Mazio iki ka ndabɔ yi niyi.» ⁶ Kika ni mutɔ wa mazio a ka ndabɔ yi niyo, mazio kunu ika kɔgɔ kaki. Kiki, mazio mi nimɔ amumigilyoku. ⁷ Wikoni ka ndabɔ yi niyo aka yo, manalya na komwo nimɔ bika kamupá kye mɔgya-ligubo okwononi na mukalya kaki. Makikonitɔgɔ kaamama ka bandabɔ gbali. ⁸ Makogulyaga banɔ ka gudɔ bɛmoti bɛnɛ, batɔ bi bamutilya, lyoni nimɔ bika kamupá, ⁹ muhukuso batɔ ba bokolobu nibɔ bika kɔ, mabikya bɛ: «Bɔngama ko Kunzi a kɔwa buwobi.» ¹⁰ Luki

limoti, makogulya banu ka gudu bemoti ni bakamutilyigu, puponi wa, momisikana ka gudu yi nino, manabikya be: ¹¹ <Tibumini libungu* la gudu kunu, gutugu nilo a ka bakagba kusu aka. Luki limoti, wiboni binza ambe Bungama ko Kunzi a kawa buwobi.> ¹² Nakamubikya ambe ka lisyε liko ngbanga, Kunzi ugyogyisa ndeke batu ba gudu yi nino kugbe kaukitaga nibo ba Sodoma.»

Batu ba bagudu nibo bamuya kabailya
(Matayo 11:20-24)

¹³ «Kumbu kaku, gudu wa Kolazini! Kumbu kaku gudu wa Betesaida! Makrumuka mumbanga-mbanga nimo igyonasa ndi ku kunu kigyonosa ndi ka Tilo na Sidona, iba batu bi bowonisiloni ndi kumbu kabu ndeli, bimokisya botu baya lilebu, bibubisa nzayi na libu bitu, boyikono. ¹⁴ Kinili, ka lisyε liko ngbanga, bamugyogyisa ndeke kugbe kakitaga Tilo na Sidona. ¹⁵ Se iwe Kapelenaumu, wakasima be wadakatū banu kadwe kugu wa lisyε? Usisa ndeke kadwe ka babili.»

¹⁶ Yeso ubikya bata babibya kaki be: «Mumbanzu kamumukana, emukoni imi, mumbanzu kamunya, emuyi imi, mumbanzu kemuya, amuyi nino etikoku.» Kumbuso yi бага ndi.

Igoku ka babibya batekebe madia na ika na baba

¹⁷ Ngbingo yi nino babibya batekebe madia na ika na baba bigononoku mino, ba kawa ndi ni botumini na magyagya bidε, banabikya be: «Mombukwono-dosu, gutugu mambengi ma bunye aka o bi katimukana ngbingo yi nino to bi mino kaupamyaga ko lino kaku!»

¹⁸ Yeso usikisya be: «Namina ndi Abili kogwoku kugu wa lisyε mudongoni abe ngbangbata kanginana. ¹⁹ Hukononi: namapa ndi ngu kauditaga banzuka, banakwaa-gbani, no ngu yasi ka Mumuyoniso, luki gutugu limoti aka kamugyigu ndeke bunye. ²⁰ Luki limoti, makogwonitogu magyagya asi kye mambengi ma bunye akamumukana, gwoni magyagya mudingi kugbe kye Kunzi okpikoni ndi mino kunu kugu wa lisyε.»

Yeso akamibisiso Abaki ka babibya kaki
(Matayo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ko ngbingo yi nino goni no, Yeso otuma na magyagya ko ngu ya Limbengi-Lotu, iyi aka be: «Baba ooo, Mombukwana masi nimo a kugu wa lisyε na nimo kunu ka litombu, nubibisini kye uwonisilo batu nibo bakibigu luki makrumuka mumbanga-mbanga nimo usumilya ndi batu ba yimibo na nibo ba akili. Iyo Ba, a beyo kye wabailya ndi beyo.»

²² «Baba eponi makrumuka masi. Gutugu mutū bemoti aka kibigu be Miki ni wani kiki asi Baba aka, na gutugu mumbanzu bemoti aka kibigu be Baba ni wani kiki asi Miki aka, na se kawa nibo Miki akapa kaumibiso.»

²³ Kumbuso yi, Yeso oyikana ndi misa ka babibya kaki, iyi aka be: «Magyagya ibunu kaina nilina makaina li! ²⁴ A beyo, nakamubikya bingbanganya ambe, bogyalandu na bangama bakpu ba ndi na musasa kaina makrumuka mumbanga-mbanga nimana makaina ma, luki limoti bakinagu ndi. Ba ndi goni na musasa kaukana nimana makaukana ma, luki limoti bakukanagu ndi.»

Lizuni ka Musamalia wanza

* **10:11** 10:11 Kaibama libungu: Yigya niyo owonisilaga ndi ka Bayuda yigbanana ka babibya na gudu yi nino. **10:12** 10:12 Wanda ka Mupunganagi 18:16; 19:29.

²⁵ Kɔwɔ wa, muwonisilo wa Mutuu ka Musa bemoti amaga ndi kabɔɔɔ Yeso, amuusa bɛ: «Muwonisilo, nakwanana piyɛ kagya buni kainisono na ɔbili wa benze na benze?»

²⁶ Yeso asikisya bɛ: «Bokpika se mbeyi ka Mutuu buni? Ɔkanaga buni kuso yi wa watangulaga mino?»

²⁷ Aluku no amigisya bɛ: «Mɔpa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi, no ngu kaku yasi, na yimibo kaku yasi.» Na: «Wapa wai-daku beyo aka yo wipaga mino.»

²⁸ Yeso amigisya bɛ: «Ɛɛɛ, wosikisyiku binza. Gya neki beyo winisana na ɔbili wa benze na benze.»

²⁹ Yeki muwonisilo wa mutuu a ndi kapa kowonisilo bungbinghili kaki, amuusa Yeso bɛ: «Wai se kɔwa ni wani?»

³⁰ Yeso amigisya na mutumbulagi bɛ: «A ndi lisyɛ limoti, mutɔ bemoti otukyoku ka Yelusalema kosya ka mugi ma Yeliko. Kadwe ko pisi, abangana na bonzikabu, bagwi, babuma, bakɔpya makɔmɔka masi, banyo botu, baga, basa buwobi kokwo. ³¹ Kumbuso yi, kumu-kumu bemoti a ndi kosyoku ko pisi yi niyo goni yo. Niyo amina mutɔ yi nino, ikita ka kpɔlo, akpangba, aga yakaki. ³² Kagya yikedɛ benɛ, Mulawi odoku wa go wa. Niyo amina aluku no, ikita goni ka kpɔlo, akpangba, aga. ³³ Luki limoti, Musamalia bemoti nino otukyoku ndi iyi byi, obyeku ko pisi yi niyo goni yo. Niyo odweku wa, amina, akwilya kumbu. ³⁴ Akpudoku, asukusa bapwayi na vinya, ogbodya na molingo, akanda. Kumbuso yi abinika kugu wa punda kaki, aga na iyi ka ndabu ka bobiko† bɛ batuki. ³⁵ Niyo lisyɛ asyɛ kɔwa, Musamalia anyo buyi bambuma baba‡ apá mombukwana ndabu, abikya bɛ: «Mutuka aluku yi nimuna binza, nakalya banu masi nino wagyilya ko ngbingo wa kigoku.»»

³⁶ Ka mulibo, Yeso amuusa kɔwa bɛ: «Wani no luga ka batu nibo basaa bo akauminikyana abɛ kika ndi wai-daki mutɔ yi nino bonzikabu babuma ndi no?»

³⁷ Muwonisilo wa Mutuu ka Musa asikisya bɛ: «Nino akwilya ndi kumbu.»

Yeso opipiloku kɔwa na iyi bɛ: «A beyo, winda, iwe wogyoku begyo!»

Yeso ogoni kanda Malata ibu na Malia

³⁸ Ngbingo yi nino Yeso na babifya kaki ba ndi mino ka ligundu, adwe ndi ka mugi mimoti ku muko nino ina ndi bɛ Malata atilya ndi mino ku kaki. ³⁹ A ndi na mamaki bemoti musika yi nino ina ndi bɛ Malia nino a ndi wakiko kambwa ka Mombukwono-dosu, anukana mutiwi kaki. ⁴⁰ Luki limoti, Malata a ndi kadanga bidanga-danga na mogubo. Odoku ka kpɔlo ka Yeso ko ngbinga mukedɛ, abikya bɛ: «Mombukwono-dosu, wina mbeyi beyo Malia esi mino mukaka na mogubo masi benɛ! Ibikyilya neki yakaki ambe esingyiku.»

⁴¹ Mombukwono-dosu asikisya bɛ: «Malata, Malata, wakombomboyo na kahiyungo ko bulya makɔmɔka binzenge-nzenge, ⁴² wina se, luki limoti aka lo a la izangiya. Malia opuni bi nilo a lansa kugbe na mumbanzu gutugu bemoti aka kakopyigu ndeke.»

10:27 10:27 Wanda ka Yigilya 6:5. **10:27** 10:27 Wanda ka Balawi 19:18. † **10:34** 10:34 Ka bagudu bakpukru, bokpika bandabu ko bulya bobiko. Bakalyaga mino buyi masyɛ masi ka malili na mosisini. ‡ **10:35** 10:35 Buyi bakpu mudongoni abɛ makuta maba ma lo.

11

Yeso akauwonisilo babibya kaki kalumba (Matayo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Lisye limoti, Yeso a ndi kalumba ka pa imoti bene. Niyɔ ama kalumba, mabibya kaki bemoti amuusa be: «Mombukwono-dosu, tiwonisila goni ibusu kalumba beyɔ Yuani-Mubatizai uwonisila ndi mino babibya kaki.»

² Kuwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Ngbingo yi ninɔ mo mino kalumba, bikyogoni be:

«Obosu ninɔ kugu wa lisye,

lino kaku a lotu.

Bungama kaku oduku!

³ Tipaganɔ masye masi malili nimɔ okwononi na ibusu.

⁴ Watipilya bunye kusu,

begeyɔ ibusu tūpilyaga mino batu basi niɔ batigyilyaga bunye.

Wakatisonitogu kogwa ka kuboboku.»»

Kungoni, Kunzi amapatu

⁵ Yeso ubikya bata ndi babibya kaki be: «Kika mbeyi ni mutɔ bemoti luga kunu a na mamaki, inda ku kaki na gundu kabikya be: «Yaya, ipa mino malili, ⁶ kye wai bemoti esilyiniku, nakegu gutugu na malili kapá mbiya wanu.» ⁷ Kika ni mamaku usikisyiniku ku ka ndabu be: «Isa kedomiso! Tidulogini ibusu na bomikami, tangaga, nakakwananigu katukya kaupá malili.» ⁸ Yeso omotiloku be: «Eee a beyɔ, nakamubikya ambe, mamaku otukyokuto kaupá malili! Gutugu kotukyi kye a wai-daku, otukyokuto upa kye ika kani wakungini na limbengi linda. ⁹ Kinili, imi nakamubikya ambe: Kungoni, bamapatu. Kisoni, minisonisatu nolu. Yiponi holi, samuukulyatu mupumi. ¹⁰ A beyɔ, mutɔ wasi ninɔ akungaga, bapagatu. Ninɔ akisaga, inisanagatu nolu. Na ninɔ ayipogo holi, bahukwilyagatu mupumi.

¹¹ Abaki miki tino no luga kunu, mikaki kakunga musi, akwanana kuwa kapá nzaka! ¹² Ikanigu kakunga laki, apa kuwa nakwaa-gbani? ¹³ Gutugu beyɔ mo mino bunye, luki limoti mibagatu kaupá bomiki kunu makpamuka manzanza. Obonu ninɔ kugu wa lisye a wanza, kinili a lingunu be utikilyatu batu niɔ bakungaga Limbengi-Lotu.»

Yeso a no ngu kakitaga Abili

(Matayo 12:22-30; Maliko 3:22-27)

¹⁴ Lisye limoti, Yeso a ndi kokpumya limbengi la bunye kuso ka aluku bemoti. Limbengi li niɔ a kuwa ndi ni aitisini bobo. Niyɔ limbengi la bunye apupa ndi beyɔ, bobo apunga kanzina. Kuwa wa, ambaza ka bambanzu niɔ ba ndi wa bombombaya ndi kugbe. ¹⁵ Luki limoti bagogo luga kabu ba ndi kabikya be: «Akopkumyo mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli*, ninɔ a ngama wa mambengi ma bunye mi nimɔ!»

¹⁶ Bagogo ba ndi kabobo Yeso, banabikya be agyi likingyosi kotukyoku kugu wa lisye. ¹⁷ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu, ubikya be: «Livananza la bungama bumoti kapunga kabumana lugo yi, iba bungama bi niɔ osyini. Banda bu boyi odukana bayasi bigbatata. ¹⁸ Kika neki ni Abili akabumana na mombukwana-daki yi, bungama kaki akwanana kuwa kaidukulogo kaamaga liki? Kye makabikya be nokpumyaga mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli. ¹⁹ Kika ni imi

* **11:15** 11:15 Belizebuli: Bamakagatu goni be Abili.

nakokpumyo mambengi ma bunye no ngu ka Belizebuli, bomikunu, ba kawa ibu kokpumyo no ngu ka wani? Kinili, ibunu bamombukwana-dabu bi bo mika ndeke bazozi. ²⁰ Luki limoti, imi, nakokpumyo mambengi ma bunye no ngu ko Kunzi. Niyo akowonisilo be Bangama ko Kunzi odunuku luga kunu!

²¹ Ngbingo yi nino tutungyo ikaga mino na makpumuka ma lunga masi, obuulyogo ndabu kaki binza. Lingama kaki lasi ikaga ka maziyo goni. ²² Luki limoti, tutungyo wongu kakitaga iyi kodoku, andangulyaga, akupya makpumuka ma lunga nimo itambyago bi nomu, alupyaga masi nimo ika ni akupyini.

²³ Mutu nino kegu pa imoti na imi, a mumuyoniso kami, nino kegu kamumula pa imoti na imi, a komisyo.

²⁴ Limbengi la bunye kapupo mambanzu, aga kolingyo bapa ka besa bilelele. Akisa pa ya kimumbiso, luki limoti ni kinigu. Kawa wa ilu aka be: «Nakaiga ka ndabu kami, ku nopupiku bi mino.» ²⁵ Niyo iga bata, atakanya yikpaga bingoo na yibungusya binza. ²⁶ Aga kawa kava mambengi ma bunye magogo madiya na ika nimo manyenye kakitaga iyi, bogulyo, bilikisyo wa. «Bili ka mutu yi nino ika kawa wanye kakitaga wa a ndi mino kambwa.»

Igyagya ka nibo bukanaga likpumuka ko Kunzi!

²⁷ Ngbingo yi nino Yeso abikya ndi mino beyo, muko bemoti ka ambaza apamikana be: «Igyagya yidingi ka muko yi nino wasye ndi ka mama kaki, ulunguso!»

²⁸ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Bikya yipepe bi ambe: «Igyagya ka nibo bukanaga likpumuka ko Kunzi, banagya!»»

Yeso akausikisyo bambanzu likpumuka ko bulya likingyosi nilo bakunga ndi

(Matayo 12:38-42)

²⁹ Ngbingo yi nino bambaza ka bambanzu ba ndi mino kobwo, Yeso, idukulaga ndi kabikya be: «Batu ba lisyeli ni nili ba banye. Ibunu, makakunga likingyosi no bou, luki limoti makinigu ndeke bata likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona. ³⁰ A beyo, mudongoni beyo Yona a ndi likingyosi ka batu ba Ninawe, a mudongoni begoyo Mikamambanzu ika ndeke mino likingyosi kambwa ka batu ba lisyeli ni nili. ³¹ Ka lisyeli liko ngbanga, ngama muko yi nino otukyoku ndi byi ka gudfu wa Siba kodoku kaukana munzina ma yimibo ka ngama Solomono, amaga ndeke kambwa ka batu ba lisyeli ni nili kausungulya! Winoni se, wanu, a na mutu mudingi kakitaga Solomono.» ³² Ka lisyeli liko ngbanga, batu ba Ninawe bamanana ndeke bigwo kambwa ka batu ba lisyeli ni nili ka mudongo kausungulya! Kye bagomosyanatu ndi ibu obili kabu ngbingo yi nino bamukana ndi mino Yona. Wina se wanu a na mutu mudingi kakitaga Yona!

Tala wa nzuyi

(Matayo 5:15; 6:22-23)

³³ «Mambanzu gutugu bemoti aka katunagigu tala asuma ikani agbukumisa bata na mambi. Luki limoti, abisaga kugu iba batu basi nibo bika kogulya ka ndabu bini bungbanganya. ³⁴ Miso kaku ni tala wa nzuyi kaku. Ngbingo yi nino miso kaku kegu mino no kolobu, nzuyi kaku yasi a ka bungbanganya. Luki limoti, kika no kolobu, nzuyi kaku yasi a goni ko biti. ³⁵ Eee, wiminya se! Bungbanganya kaku kikonitogu bimbusu-mbusu abe

biti. ³⁶ Nzuyi kakū yasi kika bingbanganya, ni kegū na bumbusu-mbusu, ika yasi ka bungbanganya, mūdōngōni abe tala kuzigo na bungbanganya kaki.»

*Yeso akauyoyo Bafalisayo na bowonisilo ba mūtūu
(Matayo 23:1-36; Maliko 12:38-40)*

³⁷ Niyo Yeso ama ndi kanzina beyo, Mufalisayo bemoti amaka ndi kalyalya kū kaki. Ogulya ndi, iko, apunga kalyalya. ³⁸ Niyo Mufalisayo nō amina Yeso kalyalya ni kisukusigu mabōkū,† likpūmūka ambanga. ³⁹ Mombukwono-dosu aka ndi na iyi be: «Ifunu Bafalisayo, masukusa kōpō na sani asi kunzi aka. Luki limoti, kuso kunu mikaga butumo no kubakū na diya bidē! ⁴⁰ Makibigu luki! Makasima be Kunzi nino agya makpūmūka ma kunzi kibigu gōni nimo ma kuso? ⁴¹ Hupōni batū bayangya nimo ma na imu, iba masi iki kūwa bingō ko bulya kunu.

⁴² Kumbu kunu ifunu Bafalisayo! A beyo, mapāga Kunzi zaka wa makpūmūka masi, luki limoti makabūsala kaiko bingbingbili na bambanzū na kapa Kunzi. Makwanano bi kagya beyo, ni makosigu magōgō.

⁴³ Kumbu kunu Bafalisayo! Ifunu mapaga kaiko ka moliki ma kambwa ka bandabū kunu baya malūmba. Mapaga gōni be bambanzū biki kamumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. ⁴⁴ Kumbu kunu! Ma abe bambūkū nibayo kimibisikonogigu, bambanzū banakpakyana kugū yi‡ ni bakegū kaibo.»

⁴⁵ Kūwa wa, bemoti luga ka bowonisilo ba mūtūu abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, niyo wakabikya beyo, wakatitumbwa na ibusu gōni!»

⁴⁶ Yeso asikisya ndi be: «Kumbu kunu gōni, ifunu bowonisilo ba mūtūu! Mubinikisaga bambanzū mokumbogi mutititi kabinika, nimo ifunu makaviligu gūtugū na kpengbe aka kaubinikiso. ⁴⁷ Kumbu kunu! Makopika bambūkū ka bogyalandū ko Kunzi nibō botitonu bulumwisaga ndi. ⁴⁸ Kūwa begeyo makowonisila be mabinikyanatū ndi gōni ifunu likpūmūka nilō botitonu bagya ndi lo. Ifū bulumwisaga ndi bogyalandū, ifunu makopika kūwa bambūkū kabū! ⁴⁹ Kinili Kunzi abikya ndi ka yimibo kaki be: «Nūtikilyatū bogyalandū na batūtumbwa. Bulumwisaga ndeke bemoti-bemoti luga kabū, bugyogyisa bagōgō.» ⁵⁰ Katukya wa aka wa bagya ndi mino ōbili, bulumwisogoni bogyalandū budingi, na ifunu batū ba lisyē li nilina bō bamugyogyisa ndeke. ⁵¹ Bamwō mbeyi ndi Abeli, ka mulibo, bamwō ndi Zakalia, ka pa yangba ya Ndaabū ko Kunzi, luga wa gbōgbō niyo bapāga ndi mino bapere na pa yotu kugbe. Iyo, nakamūbikya ambe bugyogyisa ndeke batū ba lisyē li nili ko bulya makpūmūka nimo masi.

⁵² Kumbu kunu bowonisilo ba mūtūu! Mudulyogoni bengeni pisi ya kiba likpūmūka ko Kunzi bikpwōkpwōkpwō. Ifunu bamombukwana-donu bi makegū ifunu kogulyo, manūkpingba gōni nibō bakapa kogulyo.»

⁵³ Niyo Yeso opupa ka ndabū yi niyo, bowonisilo ba mūtūu na Bafalisayo banyo ndi zigo. Bapunga ndi kakpima buwobi-buwobi ka bopisi baya makpūmūka dididi. ⁵⁴ Ka lingunū, ba ndi kalikaga bekye akwanana ndi kasakaga ka mūnzina kaki.

† **11:38** 11:38 Bambōkū-mbōkū ka Bayuda bandeli binaga ndi be a na izangiya yidingi kayisukusa mabōkū kambwa mulyalya. Maliko 7:3-4. Luki limoti, Yeso amayatu ndi iyi (Matayo 15:2) na babibya kaki bakagyagigu ndi ifū begeyo (Matayo 15:20; Maliko 7:2-5). ‡ **11:44** 11:44 Kabyenene na mūtūu ka Bayuda, kakpakyana kugū wa mbūkū, apāga ndi bunye kambwa ko Kunzi. **11:51** 11:51 Wanda ka Mupanganagi 4:8.

12

Takikonitogũ batũ ba kuboboka (Matayo 10:26-27)

¹ Ko ngingo yi ninɔ, bambaza bakpũkpũ kũgbe ka bambanzũ bamũmũkana ndi ka kpɔlo ka Yeso, botoni bikpwo, banaditana magũ binvinvinvi. Yeso apunga mbeyi kaubikya babibya kaki aka be: «Wiminyonito na kuboboka ka Bafalisayo nikwo a abe sibũkũso niso ofulisaga mukati. ² Masi nimo a makisuma inisanatu ka bũngbanganya, na nimo a ko dikidi, imibisikosatu ndeke. ³ Kinili masi nimo makabikya ko biti, bambanzũ bukana ndeke ka bũngbanganya. Masi nimo makabikya na bepisi-pisi ni midulogini ka ndabũ, bakũwa ndeke ka bakugbondo.»

Mubongoni Kunzi aka yikaka (Matayo 10:28-31)

⁴ «Nakamubikya ibunu bawai ambe: makubongonitogũ batũ niɓo bamwogo nzuyi, luki limoti, ni kumbuso yi, bakakwananigũ kagya luki lagogo kũgũ yi. ⁵ Luki limoti, nakamubikya ambe wani no mokwononi kabanga: mubongoni Kunzi ninɔ, kumbusa wa kukwaku, a no ngu kamũdikita ko buku ba benze na benze. Iyo, nakamubikya ambe iyi no mokwononi kabanga yi!

⁶ Bakugabagigũ mbeyi bakyokyoɔo kubukumuti ka bambuma baba? Luki limoti, Kunzi kabusaligũ gutugũ bemoti aka luga kabũ. ⁷ Gutugũ tukatu ta bamũ kunu aka tasi, atitanga. Makobongonitogũ neki! ibunu ma na izangiya kũgbe kaũkitaga bakyokyoɔo buidingi.»

Limbengi-Lotu akauwonisilo babibya beyo okwononi mino kanzina (Matayo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «Nakamubikya bata ambe: mutũ wasi ninɔ ebinikyana ko misa ka bambanzũ, Mika-mũmbanzũ abinikyana ndeke iyi begeyo ko misa ka bamalaika ko Kunzi, ⁹ luki limoti mutũ wasi ninɔ emanganya ko misa ka bambanzũ, Mika-mũmbanzũ amanganya ndeke iyi begeyo ko misa ka bamalaika ko Kunzi. ¹⁰ Mutũ wasi ninɔ akanzina yanyenyẽ ko bulya ko Mika-mũmbanzũ, inisatu na mupilya. Luki limoti ninɔ atũmbwa Limbengi-Lotu, kinisigũ ndeke na mupilya.

¹¹ Ngingo yi ninɔ binda banũ mino na ibunu ka bandabũ baya malũmba ka Bayuda, ka bangama na batũ bakpũkpũ, makomomonitogũ kakisa beyo mosomboku mino ikani beyo mobikyoku mino. ¹² A beyo, Limbengi-Lotu amuwonisilatũ nilo mobikyoku ko ngingo yi ninɔ aka no.»

Lizuni ka mutũ wa mukumbo mudingi ninɔ kegũ na yimibo

¹³ Kũwa wa mutũ bemoti ka ambaza abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo,* ibikyilyano baka mika mama ambe tagbanani na iyi mukumbo nimo baba atisilya ndi.» ¹⁴ Luki limoti Yeso asikisya be: «Alũkũ aaa, wani no ebisi zozĩ kunu ikani mutũ mũgbananaga lingama kunu na mamaku?» ¹⁵ Kumbuso yi ubikya be: «Wiminyonito na mũsasa ma mukumbo, kye obili ka mũmbanzũ kegũ ko bulya buidingi ba mukumbo kaki, gutugũ ni a na lingama lidingi aka.»

¹⁶ Kumbuso yi, Yeso atwa kũwa lizuni li nili: «Mutũ wa mukumbo bemoti a ndi na botiko nibayo apa ndi masolo makpũ. ¹⁷ Apunga ndi katamanaga, animuusa be: <Nagya se kũwa bũni? Nakegũ na pa niyo nobisa mino masolo kami.> ¹⁸ Iyi aka be: <Okwononi napanzi babasa baya masolo

* **12:13** 12:13 Muwonisilo: Bamakagatu goni Yeso beyo, ikani Labi, Labuni ka Libelenia (Yuani 20:16).

kami, nopika ni bayo bayakpukpu kugbe, kuso yi nobiso banu mino masolo na mukumbo kami masi. ¹⁹ Kumbuso yi, nabikya kawa limbengi kami be: Na kawa na mukumbo mudingi ka byanga bakpu, noyukumatu kawa mbeyi, nika kawa asi kalyalya aka, komwo na kazaraniya obili. ²⁰ Luki limoti Kunzi abikya be: «Iwe ngingi muna! Wakokwo no biti yi niyina aka yi. Wasilya kawa wani mukumbo mi nimana wapimbya bikyokyo kyo mana?»

²¹ Yeso omotiloku be: «A madongoni beyo ka nibo bimumulyaga mukumbo, luki limoti kani bakegu nomu ku ko Kunzi.»

*Kunzi apaga masi nimo okwononi ka obili
(Matayo 6:25-34)*

²² Kumbuso yi Yeso abikya babibya kaki be: «Kinili nakamabikya ambe: Makigbomisonitogu bamu ko bulya obili kunu, iki ko bulya malili, iki ko bulya nzuyi kunu ikani ko luki la kimokisyo. ²³ A beyo, obili a na izangiya kugbe kakitaga malili, nzuyi a na izangiya kugbe kakitaga botu. ²⁴ Huminoni mbeyi bombu! Bakakunagigu, bakobuulyogigu, bakegu na pa niyo bobisaga mino masolo, luki limoti Kunzi ulyolisagatu! Wina se, ibunu ma na izangiya yidingi kugbe kakitaga bombu! ²⁵ Wani no akwanana luga kunu, pisi kaigbomisa mu, kosisilo mino masye ma obili kaki? ²⁶ Kika neki be makakwananigu kanya luki likede abe nilo, ko bulya iki yo makaigbomisa bamu ka makpumuka magogo? ²⁷ Wondoni mbeyi mauwa mo tutu bizumuuu, winoni beyo abakaga mino: kagyagigu ligubo, kakubagigu botu. Luki limoti, nakamabikya ambe, gutugu ngama Solomono aka ka lingama kaki lasi, kimokisyagu ndi kutuko kwanza gutugu kumoti aka abe liuwa limoti luga wa nima. ²⁸ Kika neki ni Kunzi akomokisyogo mapaku mo tutu nimo a na lisyeli ni li wa, na bugala badikita ko buku, ko bulya iki yo kakwananigu mino kamumokisyogo ibunu bikpe? Eeze, se kawa ibunu bana ma na baya yikede aaa!

²⁹ Se kawa ibunu, makomomonitogu kakisa be talya iki, ikani be tomwo iki. Makigbomisonitogu bamu ka nilo. ³⁰ A beyo, batu nibo bakamibigu Kunzi bo bikaga kaamama kakisa masi mi nimo. Luki limoti, Obonu ibagatu be ma na musasa ma makpumuka mi nimo. ³¹ Luki limoti kisoni mbeyi Bungama ko Kunzi, kumbuso yi amupa kawa goni magogo kugu yi.

³² Makobongonitogu, ibunu ambaza mukede aaa! Baba ina ndi binza kamupa Bungama kaki! ³³ Goboni mukumbo kunu, mupa batu ba yangya buyi bi. Ika abe makigyilya ibunu bamombukwana-donu bi ligi yisuma buyi niyo buyi kobungigu mino. Bisoni lingama kunu kugu wa lisyeli ku kaputikanigu ndeke mino. Mutu wo kubaku kakpadigu, mukekedu kalyigu begeyo. ³⁴ A beyo, pa yi niyo mukumbo kaku o mino, limbengi kaku ika ku go ku.»

Wikoni bakitulya kabunda Mika-mambanzu

³⁵ «Wikoni bakitulya kanya ligubo, mikondini dukufito bingbufu, batala kunu butuna bingbiii! ³⁶ Wikoni abe bagya-ligubo nibo bikaga kabunda mombukwana-dabu ni anigoku ko dumo. Ngbingo yi nino osiloku mino, koyipa holi bahukulya mupumi bigala-gala. ³⁷ Magyagya ka bagya-ligubo nibo, kika ni mombukwana-dabu iginiku, utakanya bufisi! A linganu, nakamabikya ambe, imokisya kutuko kwa ligubo, ulikiso bagya-ligubo kaki ka miza, ulupyaga malili. ³⁸ Kagyigu luki kika ni iginiku na gandu gutugu ko mboluga aka, utakanya bufisi, bika na magyagya! ³⁹ Wiboni goni binza be mombukwana ndabu kibogigu ngbingo yi nino mutu wo

kubakw odogoku mino. Kibaga ndi, iba kasagigu mutw wo kubakw kogulya kw kaki. ⁴⁰ Wikoni neki bakitulya, kye Mika-mumbanzw odoku ndeke ko ngbingo yi ninw makikigu mino na mutamanagi.»

*Babibya bokwononi kaiko abe bagya-ligubo banza na ba kimibo
(Matayo 24:45-51)*

⁴¹ Kwawa wa Petele amuusa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, lizuni li nilina wakabikya li a ko bulya kusu aka ikani ko bulya ka batw basi?»

⁴² Mombukwono-dosu asikisya ndi be: «Wani se kwawa nw a mugya-ligubo walingunw na wakimibo? A ninw mombukwana-daki asilya ligubo lilapyaga malili ka bagya-ligubo bagogw ko ngbingo yi ninw okwononi mino. ⁴³ Igyagya ka mugya-ligubo ninw mombukwana-daki kigoku, atakanya idukufini bigubu kagya ligubo li nilw. ⁴⁴ Nakamubikya bingbanganya, a lingunw: mombukwana-daki abisa ngama kaanda mukumbo kaki masi. ⁴⁵ Luki limoti, kika ni mugya-ligubo nw obikyini be: «Mombukwana-dami kegw kaigoku mbiya wanw!» apunga kaubama bagya-ligubo bagogw balukw na boko bi, kalyalya, komwo na kadamuwa, ⁴⁶ kwawa wa mombukwana-daki yi ninw igoku banw ka lisyw na ko ngbingo yi ninw kikigu mino kaibo, akpumyo,[†] agyogyisa mudongoni beyw Kunzi ugyogyisa ndeke mino batw nibw bakeww ka bungbingbili.

⁴⁷ Mugya-ligubo ninw ibaga nilw mombukwana-dami apaga, ni kegw wakitulya kagya beyw, alya pimbo yidingi kwbe. ⁴⁸ Luki limoti, ninw kibogigu nilw mombukwana-dami apaga, anagya makpumuka nimw okwononi be bagyogyisi mino, alya pimbo yikedw. Ninw bapw mudingi, bakunga ndeke kaigiso mudingi goni. Kasilya mumbanzw kaanda makpumuka mudingi, akunga kwawa ndeke bata mudingi kakitaga.»

*Bambanzw bakaigbananaga ko bulya mutiwi ka Yeso
(Matayo 10:34-36)*

⁴⁹ Yeso abikya be: «Nodoku ndi kadikita buku ka obili, no bi kapa kwbe ambe ogbundikoninw gutugw bi! ⁵⁰ Na na ibatiso niyw okwononi be nogwi. Limbengi kami a kwgw bidw kadwe kw kwa kw igyonoso mino! ⁵¹ Makasima be nodoku ndi kapw maziyw ka obili? Nakamubikya ambe: kegw beyw, luki limoti bambanzw bigbananagatu ko bulya kami. ⁵² Katukya mbiya-mbiya wanw, livananza limoti la bambanzw kubukumuti igbananagatu banw ko bulya mutiwi kami, basaa buyikonilya baba na baba buyikonilya basaa. ⁵³ Abaki miki bigbanana ndeke no mikaki, miki bigbanana na abaki. Amaki miki bigbanana no mikaki musika yi, miki ninw musika yi nw bigbanana na amaki, titaki miki bigbanana na muzyaki, muzyozyo bigbanana na titaki.»

*Wiboni nilw akakitaga mbiya wanw
(Matayo 16:2-3)*

⁵⁴ Yeso abikya bata ndi ambaza ka bambanzw be: «Ngbingo yi ninw minaga mino bekuwa bayo mbwayi miso ka dumbe, mabikyaga bigala-gala be: «Mbwayi alukatw», igyonosa beyw aka yw. ⁵⁵ Ngbingo yi ninw minaga mino muvivi anovivo katukya miso ka zebu, mabikyaga be: «buzw ikatu kwbe», igyonosa beyw aka yw. ⁵⁶ Ibunu batw ba kuboboku bana! Ma bakitulya kaiba isi ya makpumuka ma obili nimw akainisoniso kanw ka litombw na kwgw wa lisyw, luki limoti ko bulya iki yw makegw mino kaiba isi ya makpumuka nimw akaigyonosa mbiya wanw?»

[†] **12:46** 12:46 Takwanana goni koyikasa be: Agyogyiso banw mugya-ligubo yitula kwbe.

*Okwononi kaŭkanana na mumuyoniso kakɛ
(Matayo 5:25-26)*

⁵⁷ «Ko bulya iki yɔ makakɔgigɛ ibunu ɓamombukwana-donu likpɛmɛka kunu na ɓungbingbili ko pisi ya yigya kunu? ⁵⁸ Makika kaɪnda kambwa ka ɓazozɪ na mumuyoniso kakɛ, gya ngu kaŭkanana na iyi ni ma mbeyi ko pisi aka. Wakagya ɓeyɔ, iba waukogini mumuyoniso kakɛ ɓe kudwisonitɔgɛ kambwa ka zozɪ, zozɪ ukitisaga ka maɓɔkɛ ka polisi, polisi ugwi. ⁵⁹ Nakaɓɪkya ɓeyɔ ambe ɓakugwi, wakopupikugɛ kɛ ɓeyɔ kani wakanokolyigɛ buyi ɓasi niɓɔ ika ni ɓukuni.»

13

Kayikoso ɔbili kunu ikani kolumwogo

¹ Ko ngbingo yi ndi ninɔ, ɓambanzɛ ɓemoti-ɓemoti ɓodoku ndi katɔmbɔlyaga Yeso, ɓeyɔ Pilatɛ ulumwisaga ndi mino Bagalilaya ko ngbingo yi ninɔ ɓa ndi mino kapá Kunzi ɓapɛɛ. Na ɓangɛ kabɛ amatikana ndi na niyɔ ka ɓanyama ɓi niɓɔ ɓa ndi kaɔpá ka apɛɛ. ² Yeso umigisya ɓe: «Makasima ɓe ɓulumwisaga ndi Bagalilaya ɓi niɓɔ kye ɓa ndi ɓatɛ ɓanyɛ kugbe kaŭkitaga ɓagɔgɔ ɓasi? ³ Haaa, luki limoti nakamɓɪkya ambe makoyikosi yigya kunu, ibunu ɓasi molumwaga ndeke mɔɔngɔni abe ibɛ gɔni. ⁴ Ikani makasima ɓe ɓambanzɛ tekeɓe na ɓugina ɓi niɓɔ mɔnala ma Siloamu ugɓigbɪla ndi, ulumwisogo, ɓɔ ɓa ndi ɓagya-manyɛ kaŭkitaga ɓatɛ ɓasi ɓa Yelusalema? ⁵ Haaa, luki limoti nakamɓɪkya ambe makoyikosi yigya kunu, ibunu ɓasi molumwaga ndeke mɔɔngɔni abe ibɛ gɔni.»

Yeso akatwa lizuni la ɓugɔ niɓɔ kabukɔtagigɛ

⁶ Kumbuso yi Yeso ɔɓikya ndi lizuni li nɪli: «Mɔmbanzɛ ɓemoti a ndi na ɓugɔ niɓɔ akana ndi ko tiko kaki. Odogoku ndi kaanda bumo yi, luki limoti ni kinigɛ. ⁷ Abikya kɔwa zamɛ wo tiko ɓe: <Wina mbeyi! A kɔwa ɓyanga ɓisaa wa nodogoku mino kaanda magɔ kusili wa ɓugɔ ɓi niɓa ni nakegɛ katakanya yi. Gbita! Ko bulya iki yɔ o mino kohuma pa payaya?> ⁸ Luki limoti zamɛ ninɔ asikisya ndi ɓe: <Mombukwono-dosu, wasa mbeyi ɓata ka syangasɛ si nisi. Nakpɔ mbeyi ka ɓakpɔɔ-kpɔɔ ɓi, noɔuka na litɔmbɛ la dɔɔ. ⁹ Takagya ɓeyɔ, akwananatɛ yagɔgɔ kabukɔta ka syangasɛ sa kumbuso! Kobukuti sɛ kɔwa, wogbitisiso!>»

Yeso ahukusini muko ɓemoti ka Lisye la kimumbiso

¹⁰ Lisye limoti la kimumbiso, Yeso a ndi kapá mɔtiwi ka ndabɛ imoti ya malɔmba ka Bayuda. ¹¹ Kɛ ɓeyɔ, a ndi na muko ɓemoti ninɔ a ndi no kolobu kɔsɔ wa ɓyanga tekeɓe na ɓugina. Limbengi la ɓanyɛ limoti a ndi ni andungulyogini, aɔukufo mɔgɔngɛ ɓigubu ni kegɛ wa akwanana ndi mino gutugɛ kananikana aka. ¹² Niyɔ Yeso amina ɓeyɔ, amaka, abikya ɓe: «Ye ma, kolobu kakɛ osyini.» ¹³ Abisilya ndi maɓɔkɛ, wa aka wa ananikana, apɔnga ndi kabibiso Kunzi. ¹⁴ Luki limoti, niyɔ ngama wa ndabɛ ya malɔmba yi niyɔ ina ɓe Yeso ahukusini mɔmbanzɛ ka Lisye la kimumbiso, limbengi akandikanaga ndi ɓisulu-sulu. Iyi aka na ambaza ka ɓambanzɛ ɓi niɓɔ ɓa ndi ɓumɔmɔkana wa ɓe: «Masyɛ ma ligubo a maɔiya, dogoniku kayihukuso ka masyɛ mi nimɔ aka mɔ ni kegɛ ka Lisye la kimumbiso!»

¹⁵ Luki limoti, Mombukwono-dosu amigisya ɓe: «Ma ɓatɛ ɓa kɔɓɔkɔ! Ka Lisye la kimumbiso, mɔmbanzɛ yikaka-yikaka luga kunu kakulagigɛ ngɔmbe ikani punda kaki ka pa ilyalya, atundulo komwa liɓo? ¹⁶ Na

muko yi nimu, miko mika Abalahamu ninu abili akandaga ndi ka byanga tekebe na bugina, kokwononigu bi be bakulagi ka ligbito kaki ka Lisyε la kimumbiso?»

¹⁷ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kaubikya beyo, bomuyoniso kaki basi bimukana ndi suni. Luki limoti ambaza wasi ka bambanzu ogwa ndi magyagya kaina makpumu ka mumbanga-mbanga masi ninu a ndi kagya mo.

Bokingyasa Bungama ko Kunzi na iki?
(Matayo 13:31-32; Maliko 4:30-32)

¹⁸ Kumbuso yi Yeso abikya be: «Bungama ko Kunzi a mudongoni na iki? Nokingyasa piye na iki? ¹⁹ A abe libumo likede nilo mutu bemoti ava ndi, akuna ko tiko kaki. Niyo abaka, ita kuwa ndi sibukuso sidingi, bombu bodoku kopika bandabu kabu kugu wa tabi yi.»

²⁰ Yeso abikya bata be: «Nokingyasa Bungama ko Kunzi na iki? ²¹ A mudongoni abe sibukuso niso ofulisaga mukati. Muka bemoti ava ndi, opula na fufu wakpu kadwe kukwaku fufu ofula ndi mino wasi bidai-dai!»

Wani nu ogulya ka Bungama ko Kunzi?
(Matayo 7:13-14, 21-23)

²² Kumbuso yi, Yeso inda ndi misa ka Yelusalema, anolingyo bagudu no giyo dididi, anapa mutuu. ²³ Mutu bemoti amusa ndi be: «Mombukwondosu, bambanzu bakebe aka bo binisonisa ndeke na muhukuso?»

Yeso usikisya be: ²⁴ «Gyoni ngu yasi kogulya ka mupumi makpuo. A beyo, nakamubikya ambe, bambanzu budingi bakingila ndeke kogulya mino, luki limoti bakakwananigu. ²⁵ Ngbingo yi ninu mombukwana ndabu amaga ndeke mino, adulaga mupumi, ibunu, mika ndeke kunzi, mapunga koyipa holi manabikya be: «Mombukwondosu, tihukulyano baka mupumi.» Iyi amusikisya ndeke be: «Nakibigu ku mapunya mino!»

²⁶ Ibunu aka ndeke be: «Talyalyaga ndi, tanomwo pa imoti na ibunu, iwe goni nu watipaga ndi mutiwi ka bapa yangba baya bagudu kusu.»

²⁷ Luki limoti, igilya ndeke bata kamubikya be: «Nakibigu ku mapunya mino. Tukyoni buwobi na imi, ibunu basi ma bagya-manye!» ²⁸ Ku beyo, bagamana ndeke na kailya manzu wa mama ndeke mino Abalahamu, Isaka, Yakobo na bogyalandu basi nibo ka Bungama ko Kunzi, luki limoti bamumbimba ndeke ibunu kunzi! ²⁹ Bambanzu bemoti-bemoti bodogoku ndeke katukya ka ingenge na ka dumbe, ka zibo na zebu, bika ndeke bakikogo kalyalya ka bungama ko Kunzi. ³⁰ A beyo, nibo ba kumbuso, bika ndeke kambwa, na nibo ba kambwa bika kuwa ndeke kumbuso.»

Batu ba Yelusalema bakegu kamukana Yeso
(Matayo 23:37-39)

³¹ Ko ngbingo yi ninu aka nu, Bafalisayo bemoti-bemoti bakpuofoku ndi Yeso, babikya be: «Tukya wanu, waga ka pa yagogo, kye ngama Elodi Atipasi akapa kaumwisiso.»

³² Yeso umigisya be: «Windoni kabikya nziyo ninu ambe: «Na lisyε li nilina nakokpumyo mambengi ma bunye, kohukuso bokolofu, na bugala nanya mudongoni begayo. Kumbusa wa masye mi ninu, nama ligubo kami.» ³³ Luki limoti, ubikya be: okwononi be nidukulogi na ligandu kami na lisyε li nili, na bugala, na lisyε nilo lagogo, kye kokwononigu be bamwi mugyalandu kunzi wa Yelusalema.

³⁴ Eeze ibunu batu ba Yelusalema, batu ba Yelusalema, makahulumwisogo bogyalandu, manubuma na matamu nibo Kunzi utikoku! Nganga yinga yo napa ndi mino kamumula batu kaku mudongoni

beyo koku amumalaga mino bomikaki ka beparandulu, luki limoti, ibunu makapagu ndi! ³⁵ Eee winoni se, ndaba kunu otigala ngundu. Nakamubikya ambe: makeminigu bata kadwe ko ngbingo yi ninu mabikya ndeke mino be: <Kunzi adukulyi mutu yi ninu akodoku babunga ko lina ka Mombukwono-dosu!>>

14

Yeso ahukusini mutu wo kolobu ka Lisyε la kimumbiso

¹ Lisyε limoti la kimumbiso, Yeso inda ndi ku ka ngama bemoti ka Bafalisayo ninu amaka ndi kalyalya ku kaki. Bambanzu ba ndi kanda Yeso bizumuuu. ² Wina se, aluku bemoti wo kolobu ya ngunde a ndi wakamaga wa. ³ Kuwa wa, Yeso umuuso bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo be: «Mutuu kusu apagatu ikani amuyatu kahukuso mumbanzu ka Lisyε la kimumbiso?»

⁴ Luki limoti badakyana ndi biwo. Kuwa wa Yeso avila ndi aluku nu, ahukuso, apa ligundu. ⁵ Kumbuso yi Yeso ubikya ndi bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo be: «Wani nu luga kunu, mikaki ikani ngombe kaki kogwa ka libye, kakwananigu kanyo gutugu ka Lisyε la kimumbiso aka?»

⁶ Likpumuka li nilo umbanga ndi kaigisyo.

Kunzi ubinikaga batu nibo bisisogo

⁷ Yeki Yeso inaga ndi be batu nibo bumakaga ka malili bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka, utulya ndi lizuni li nili: ⁸ «Mumbanzu kamaka ko dumo wo vononi, wakikonitogu ka buliki ba kambwa. Kye yagogo bamokito goni mutuu wa ibiba kaukitaga iwe, ⁹ iba mutuu yi ninu amumoki ibunu basi baba, kodonukuto kaubikya be: <Musilya mbeyi aluku yi nimu buliki bi niba.> Winda kuwa kaiko ka buliki ba kumbuso mutumo no suni bidε. ¹⁰ Luki limoti, bakamaka ko dumo, winda kaiko ka buliki ba kumbuso, iba ngbingo yi ninu mombukwono dumo odoku mino, ubikyi ni iyi be: <Waiaaa, da wiki kunu kambwa.> Wika kuwa na ibiba kambwa ka batuu basi nibo mika na ibu kalyalya. ¹¹ A beyo, mutuu wasi ninu ibinikaga, Kunzi asisagatu. Na ninu isisogo, Kunzi abinikagatu.»

¹² Kumbuso yi, Yeso abikya mutuu yi ninu amaka ndi nu be: «Ngbingo yi ninu wo mino kamaka bambanzu kalyalya ku kaku na busobi ikani gutugu na bugogo aka, wakumokonitogu bawai-daku, bamamaku, livananza kaku, gutugu bapimbani kaku aka nibo ba mukumbo. Kye ibu bakwananatu goni kamaka ko ngbingo kabu, ika kuwa abe bakumigisyo masi nimo upi bi. ¹³ Luki limoti, ngbingo yi ninu wo mino kalyisiso dumo, humaka bokwino, batuu bakigyagya, nibo ba mudili na nibo ba bokolobu baya mamomo. ¹⁴ Wakagya beyo, Kunzi udukilyatu babunga kye ibu bakakwananigu kaumigisyo. Kunzi ukalya ndeke goni ko ngbingo yi ninu batuu bongbinghili bopupa ndeke mino ka bambuku.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya ka batuu nibo bumakaga ko dumo (Matayo 22:1-10)

¹⁵ Niyo bukana munzina mi nimo beyo, mutuu bemoti luga ka nibo ba ndi kalyalya pa imoti na Yeso abikya be: «Igyagya ka mutuu yi ninu alyalya ndeke ko dumo ninu wa Bungama ko Kunzi!»

¹⁶ Yeso amigisya na lizuni li nili: «Mutuu bemoti alyisisa ndi dumo mudingi, umaka ndi bambanzu budingi. ¹⁷ Niyo ngbinga wa malili itulyana, atika mugya-ligubo kaki kaubikyaga bambanzu basi nibo umaka ndi be boduku kye ngbingo wa malili itulyonini! ¹⁸ Luki limoti ibu basi,

yikaka-yikaka babikyaga ndi be upilyi. Mutu wa mambwa abikya mugya-ligubo no be abikyiku mombukwana-daki be: <Noluwi bi tiko, okwononi be naga mbeyi kainoku yi. Kikiliki, ipilyatu.> ¹⁹ Mutu wagogo abikya be: <Nuluwi bi bangombe tekebe* ko bulya ligubo likpo tiko, nakaında kaında. Kikiliki, ipilyatu baka.> ²⁰ Mutu wagogo bata be: <Navi bi muko mbiya-mbiya wanu, kinili nakegu imi kaında ku.> ²¹ Mugya-ligubo iga ndi ka mombukwana-daki, apaga mongoni mi nimo masi. Niyo ukana beyo, limbengi akandikanaga bisulu-sulu, abikya mugya-ligubo kaki no be: <Wogoni bigala ka mu ma sengi, ka bopisi baya gudfu, idulyoku wanu na batu ba yangya, nibo ba kigyagya, nibo ba bokolobu baya mamomo na nibo ba mudili.> ²² Ngbingo yi nino mugya-ligubo igoku mino, abikya be: <Ngama, nogyi mudongoni beyo aka yo webikyiki mino, luki limoti pa atu aka mbeyi bata.> ²³ Kuwa wa abikya be: <Syo ka mu ma sengi na ka bapa bayagogo ku wakwanana mino kautakanya bambanzu. Hubikya batu basi nibo wabangana na ibu ambe boduku, iba dumo kami otumi.> ²⁴ Nakamubikya ambe: <luga ka batu bi nibo bumaka ndi kambwa, kegu na mutu gutugu bemoti aka nino alyalya ndeke ko dumo kami!>>

*Babibya ka Yeso bokwononi kaasa makpumaka masi
(Matayo 10:37-38)*

²⁵ Kuwa wa, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabibya Yeso. Oyikana ndi miso ku kabu, ubikya basi be: ²⁶ «Mumbanzu ika mubibya kami iba epaga kugbe kakitaga abaki, amaki, mukaki, bomikaki, bamamaki, gutugu kakitaga obili kaki mombukwana-daki yi aka. Kogyi beyo, kakwananigu kaika mubibya kami. ²⁷ Mutu yi nino kegu kabinika musalaba kaki kebibya, kakwananigu kaiko mubibya kami. ²⁸ Wani mbeyi no luga kunu kapa kopika munala, kapungigu mbeyi kaiko, imuusa be ligubo li nilo alya buyi binga. Kumbuso yi, anda ikani atu no buyi budingi nibo akwanana komosisyo nobu ligubo li nilo. ²⁹ Luki limoti, kakpo asi mubumbe aka ni komagu, batu basi nibo bika kaina, bika katiba, ³⁰ banaabikya be: <Yooo! mutu yi nimuna abukulaga ndi be akopiko, luki limoti kani komagu!> ³¹ Mudongoni goni abe ngama bemoti mudingi kapa kaında kabumana na ngama wagogo, apunga mbeyi iko, imuusa be: <Na na basuda elofu tekebe aka, nakwananatu kakupmyo nobu mumuyoniso kami nino a iyi na ibu belofu batekebe baba?> ³² Kina be kakwananigu kakupmyo, atikilya bambanzu ni a mbeyi asi byi aka kakunga be bukanani ka maziyo.» ³³ Kuwa wa Yeso opipiloku be: «Gutugu mutu bemoti aka luga kunu, kakwananigu kaiko mubibya kami kani kosigu masi nimo a nomu.»

*Liniko la ndapulu kegu na izangiya
(Matayo 5:13; Maliko 9:50)*

³⁴ «Liniko a luki lanza. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? ³⁵ Kikigu bata na izangiya gutugu ko pisi imoti aka, luki limoti bombimbo kuwa limbimbo. Mutu yi nino a na motili ma kukana, ukanito!»

15

*Kondolo nino obungaga ndi inisini
(Matayo 5:13; Maliko 9:50)*

* **14:19** 14:19 Bukandilaga ndi bengbingili ka mu baba-baba. Ngbingo yi nino bikaga ndi mino kakupkyana, banoluto bagita nibayo akpogo kuwa ndi litombu.

¹ Lisye limoti, bandombe ba manzanza na batu bagogo ba yigya-yanye basi bakpudoku ndi Yeso kamukana. ² Luki limoti Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bapunga ndi kainzinzinya, banabikya be: «Aluku yi nimuna akautilya na kalyalya na batu ba yigya-yanye!» ³ Yeso utulyoku kawa ndi lizuni li nili:

⁴ «Mutu bemoti luga kunu kika na bakondolo miya, bemoti luga kabu obungogo, kakwananigu kausa nibo batekebe kubomu na kubomu ka isa, aga kakisa nino ika ni obungogini bi kadwe ku kwa ku aminoku mino? ⁵ Ngbingo yi nino amina mino, ogwa magyagya. Abinika ka mambiga. ⁶ Kumbuso yi iga ku kaki, umaka bawai-daki na bapimbani kaki, ubikya be: <Doniku kogwa magyagya pa imoti na imi kye naminini kondolo kami nino obungaga ndi!> ⁷ Nakamubikya ambe a mudongoni begeyo, igyagya ikaga yidingi kugu wa lisye wa mutu wanye oyikasaga mino obili kaki kakitaga niyo bambanzu bongbingbili batekebe kubomu na kubomu nibo bakegu na musasa koyikoso obili kabu.»

Lifalanga nilo obunga ndi inisini

⁸ Yeso abikya kawa wa be: «Kika ni muko bemoti a na bambuma tekebe, bemoti yi obungo, kakwananigu katuna tala, akpaga ndabu, akisa biwesese kadwe ku kwa ku aminoku mino? ⁹ Ngbingo yi nino amina mino, umaka bawai-daki na bapimbani kaki ubikya be: <Da mogwini igyagya pa imoti na imi kye naminini ambuma yi nino ebungi bi!> ¹⁰ Nakamubikya ambe a mudongoni begeyo: Kunzi na bamalaika kaki bogwaga magyagya mudingi ko bulya ka mutu wanye bemoti nino oyikasaga obili kaki.»

Miki nino obungaga ndi iginiku ka abaki

¹¹ Yeso idukulaga ndi kabikya be: «Mutu bemoti a ndi no bomiki baluku bi baba. ¹² Mupipilo abikya abaki be: <Baba, ipoku imi mukumbo ma lisimo li la kami.> Kawa wa ugbananilyaga ndi bomikaki mukumbo. ¹³ Kumbuso wa masye makede, mupipilo amumula ndi nimo kaki, aga ndi no buyi bi ka mugi mimoti ma byi. Ku beyo, aputa ndi buyi kaki basi, anakpakyana gbali. ¹⁴ Niyo ama kaputa buyi basi, ayandi mudingi ogulya ndi ka mugi mi nimo, apunga ndi ka yangya ka makpumuka masi. ¹⁵ Ogulya ndi ligubo ka mutu bemoti wa mugi mi nimo. Aluku yi nino atika ndi ko tutu kaubuulyogo bangaya kaki. ¹⁶ Ikagatu ndi goni na musasa kalya malili nimo bangaya balyaga ndi mo, luki limoti kegu gutugu ndi na mutu bemoti aka nino akwanana ndi kapá.

¹⁷ Kawa wa apunga ndi koyikosogo limbengi. Iyi aka be: <Bagya ligubo nibo ka baba balyalyaga binza, na ba na malili mudingi kakitaga! Wina se, na kawa imi kokwa na nza kunu! ¹⁸ Natukyat, niga ka baba, nabikyoku ambe: Ba, nogyoni ndi bunye ko misa ko Kunzi na ko misa ka ku. ¹⁹ Nakokwononigu bata ambe imaka be mikaku. Iva gutugu kawa asi abe mugya-ligubo kaku.> ²⁰ Kawa wa, ava ndi ligandu kaiga ku ka abaki.

Ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino asi byi aka, abaki amina, amibo, akwilya kumbu kugbe. Aga ndi mbangu katilya, apututo bipututu. ²¹ Kawa wa miki aka na iyi be: <Ba, nogyoni ndi bunye ko misa ko Kunzi na ko misa ka ku, nakokwononigu bata be bemaki be mikaku.> ²² Luki limoti, abaki ubikya bagya-ligubo kaki be: <Doniku na kutuko nikwo kwanza kugbe, mamokisya mikami. Mumokiyoni pete ka kpengbe, mamokisyogo bekpaku. ²³ Doniku na ngombe nino wanvudu-nvudu, mamwo. Tolyolyini, togwa magyagya. ²⁴ A beyo, mikami nino a ndi ni okwini, a bata mbiya-mbiya

wanũ mubisi. A ndi ni obungogini, inisonini bata!› Kũwa wa, bapunga ndi dumo.

²⁵ Ko ngbingo yi nino, pũta a ndi iyi ko tiko. Niyo a kũwa ndi kaigoku, adwe buwobi na musengi, ukana kũwa byembi niõ ogwanana õ. ²⁶ Amaka bemoti ka bagya-ligubo, amuusa be likpamũka tino lo a kũũ? ²⁷ Asikisya be: «Mamakũ iginiku, kinili abakũ amwilyini ngõmbe yi nino wanvũdũ-nvũdũ kye mikaki igiku warũũ.» ²⁸ Kũwa wa pũta angbũta ndi, akya kogulya ka ndabũ. Abaki opupoku ndi kaitatanaga na iyi be ogulyino baka, ²⁹ luki limoti miki asikisya ndi abaki be: «Hũkana! Imi nikaga kaugugubyo ka byanga budingi, nakobunagũ mutũũ kakũ gutũgũ lisye limoti aka. Luki limoti wakepũgũ imi mikya memi ambe togwi na iyi magyagya na bawai-dami. ³⁰ Luki limoti yeki mikakũ nino apũta ndi buyi kakũ na bafanda igiku iyi, wamwilya iwe ngõmbe nino wanvũdũ-nvũdũ!» ³¹ Abaki asikisya be: «Mikami, iwe wikaga pa imoti na imi masye masi. Mukumbo kami masi a makakũ. ³² Luki limoti okwononi mbeyi bi kalyisa dumo aka na kogwa magyagya, kye mamakũ yi nimũna wakamina mũ, a kũwa ndi ni okwini, luki limoti iginiku mubisi. A ndi ni obungogini, luki limoti inisini bata!›»

16

Mũgya-ligubo wa bokoli

¹ Yeso ubibilya ndi babibya kaki bibũ yi niyi: «Mutũ wa mukumbo bemoti a ndi na mũgya-ligubo nino a ndi kapita wa mukumbo kaki. Bambanzũ bodogoku ndi kabikya be: «Kapita kakũ akapũta mukumbo kakũ payaya.» ² Kũwa wa mombukwana mukumbo amaka ndi mũgya-ligubo yi nino abikya be: «Nakaukana mongoni manyenye kũgbe kũgũ kakũ na nakaina ambe a beyo. Itangilya neki makpamũka kami masi kye wakikigũ bata kapita kami.» ³ Kapita yi nino imuusa be: «Ngama kami kegũ bata kapa be nikito kapita kaki. Nagya se kũwa bũni? Nakegũ no ngu yidima botiko. A goni suni ka mutũ beyo no mino yi kaiko kaikũkungya. ⁴ Iyaaa! nibini beyo nagya mino iba ngbingo yi nino bekpumya banũ mino ka ligubo, bambanzũ betilyito ka ba kũ kabũ.» ⁵ Kũwa wa apunga ndi kaũmakaga batũ basi yikaka-yikaka niõ ba ndi na bolubu ka mombukwana-daki. Amuusa ndi mutũ wa mambwa be: «Luki tino lo okwononi be mumigisyo mombukwana-dami?» ⁶ Asikisya be: «Bangbongbõõ ba molingo miya.» Kapita abikya be: «Balũwa kakũ wa bolubu nimũ, wika bigala, wokpika batekebe kubukumuti.» ⁷ Kumbuso yi abikya wagõõ be: «Se kũwa iwe, wa na lubu wa inga?» Asikisya be: «Basaki baya nganũ miya.» Kapita abikya be: «Balũwa kakũ nimũ, kpiko batekebe bũgina.» ⁸ Kũwa wa mombukwana mukumbo abiba ndi luga ka batũ bagõõ kapita yi nino wa bokoli no ko bulya yimibo kaki. Batũ ba õbili yi nimũ ba na bokoli kũgbe luga kabũ kaukitaga niõ ba ka bũngbanganya.» ⁹ Nakamũbikya ambe husingyoni bambanzũ no buyi kunu kũũ ka õbili. Ngbingo yi nino buyi osyo mino, bamũtilya ka mugi ma benze na benze. ¹⁰ Mũmbanzũ kika na bũngbingbili ka makpamũka makekeke, ika na bũngbingbili goni ka nimõ makpũkpũkũ. Mũmbanzũ kika na bokoli ka makpamũka makekeke, ika na bokoli goni na kũbõbõkũ ka nimõ makpũkpũkũ. ¹¹ Kika neki ni makegũ na bũngbingbili ko bulya mukumbo ma payaya nimõ kũũ ka õbili, wani no amũpũ ndeke izangiya ya lingũũ? ¹² Makiki na bũngbingbili ko bulya mukumbo ka mutũ wagõõ, wani no amũpũ nimõ kunu?»

¹³ «Kegũ na mũtũ bemoti nĩnũ akwanana kaugugubyo ßangama baßa. A ßeyũ, amũya bemoti, apa wagogũ, ikani igũmya ka bemoti, amina wagogũ payaya. Makakwananigũ kagugubyo ko ngbinga bemoti Kunzi no buyi.»

*Yeso akaũbikyaga bambanzũ makpũmũka dididi
(Matayo 11:12-13; 5:31-32; Maliko 10:11-12)*

¹⁴ Niyũ Bafalisayo ba ndi kaũkana mũnzina mi nĩnũ ßeyũ, batiba ndi Yeso bĩkyaaa, kye ßapagatu ndi ißũ buyi. ¹⁵ Yeso uũbikya ndi ße: «Migyaga ko misa ka bambanzũ aße batũ ßongbingbili, luki limoti Kunzi ibatũ mambengi kunu masi. Kye luki nilũ inisaga na ißiba ko misa ka bambanzũ ikaga luki la payaya ko misa ko Kunzi.

¹⁶ Kadwe ko ngbingo ka Yuani-Mubatizai, a ndi ngbingo wa Mũtũũ ka Musa na ßogyalandũ. Katũkya ndi ko ngbingo yi nĩnũ aka nũ, Mongoni Manza ma Bũngama ko Kunzi ißikyogoni ndi, na mũtũ wasi bemoti-bemoti akagya kekele kogulya mino. ¹⁷ A yapũpũ lisyẽ na oßili kolimiko, luki limoti a yapũpũ kũgbe mikya lißiso gutũgũ mũkedẽ aka wa Mũtũũ kolimiko.

¹⁸ Mũtũ wasi nĩnũ asikisaga mukaki, ava wagogũ, ikaga aße kasye na muko ikani mbũnya ßengeni, na mũtũ nĩnũ avaga muko ni mbũnyaki asikisini, mũtũ yi nĩnũ ogyini ßilya.»

Yeso akabiba bißũ ka mũtũ wa mukumbo na Lazalo

¹⁹ «A ndi na mũtũ wa mukumbo bemoti nĩnũ imokisyaga ndi ßotu bayanzana na ßaya ligabũ lapũ. Masye masi ikaga ndi kogwa magyagya, analyalya ßinza. ²⁰ A ndi gũni na mũtũ wa yangya bemoti nĩnũ ina ndi ße Lazalo, a ndi na ßapwayi nzũyi yasi. Ikaga ndi iyi wakanga ka kpũlo wa mupumi ma ndabũ ka mũtũ wa mukumbo yi nĩnũ. ²¹ Lazalo ikagatu ndi na mũsasa kalya makũmbũ nĩnũ anyũkaga ndi ka miza ka alũkũ nĩnũ. Luki limoti ßenva kũwa ßo ßodogoku ndi kadyo ßapwayi. ²² Lisyẽ limoti, mũtũ wa yangya nĩnũ okwa ndi, ßamalaika ßaga ndi na iyi ßuwobi na Abalahamũ ka Paladiso. Kũbuso yi, mũtũ wa mukumbo okwa ndi gũni, ßalumbo. ²³ Ka ßabili kũ a ndi kalya kũmbũ kũgbe. Kũwa wa, ikwe kũgũ, amina Abalahamũ byi, se kũwa Lazalo ka kpũlo kaki. ²⁴ Apamikana ße: «Baba Abalahamũ, iminilyanũ ßaka kũmbũ, mũtikano ßaka Lazalo kalubo kpengbe ko lißo, edudulisi lisasũ, kye nakaigyogyisa kũgbe ko ßuku ßi nißa.» ²⁵ Luki limoti, Abalahamũ aßikya ndi ße: «Mikami, tamana mbeyi ambe winisana ndi na lingama lidingi ka oßili kakũ ni Lazalo a se ndi iyi kalya kũmbũ yidingi. Mbiya wanũ, a kũwa iyi kogwa magyagya kũnũ, wa kũwa iwe kaigyogyiso. ²⁶ Na gũni, lißye lodu a luga kusu na ißunu. Kũwa wa go wa, nißo ßika kapa katũkya kũnũ kaında kũ mo mino kũ ßakakwananigũ. Na nißo ßika kapa katũkya kũ kodoku kũnũ, ßakakwananigũ kazaba ßegeyũ.» ²⁷ Mũtũ wa mukumbo aka na iyi ße: «Kikiliki baba, itikilyanũ ßaka Lazalo kũ ka livananza kami, ²⁸ kye na na ßomika mama kubukumuti. Inði kaũbikya kambwa aka iba ßakodonikutogũ ßata ißũ kũnũ ka pa ya kigyogyiso yi niyi.» ²⁹ Luki limoti, Abalahamũ amigisya ße: «Bamamakũ ßa no moßiso ma mũtũũ ka Musa na ßogyalandũ, ßumũkanĩ asi ißũ aka!» ³⁰ Mũtũ wa mukumbo nũ aka na iyi ße: «Baba Abalahamũ, kegũ nilũ okwononi nilũ aka lo. Luki limoti, kika ni mũmbanzũ opupiniku ka ßabili inda kũ ßo mino, ßoyikosatũ oßili kabũ.» ³¹ Luki limoti, Abalahamũ aßikya ße: «Bakopo kahũkana mũtũũ ka Musa na kahũmũkana ßogyalandũ, ßakabailyigũ kika gutũgũ ni mũmbanzũ opupiniku ka ßabili aka.»»

17

Kaugwisiso na kaupilya bengeni (Matayo 18:6-7, 21-22; Maliko 9:42)

¹ Yeso ufikya babifya kaki be: «Bopisi bayigya bunye kegū na nyika, luki limoti kumbu ka mutū yi ninō ulutaga bengeni kagya bunye!
² Akwanano bi be bakpikili litalū lakpū ko singasū, badikita ko libo lidingi, iba kulutonito batū ba baya yikedē katukya ko pisi ya bungbingbili.
³ Wiminyonito binza:
Kika ni mamakū ugyilyini bunye, muyoyisatū. Kūkūnga mūpilya, wapilya. ⁴ Kika ni ugyilyini bunye nganga maḍiya na ika ka lisyē limoti, odoku kākūnga mūpilya nganga maḍiya na ika gōni, wapilya.»

Baya akwanana kagya makpūmūka mūmbanga-mbanga

⁵ Batūtūmbwa babikya ndi Mombukwono-dosu be: «Timatilya baya kusu.»

⁶ Mombukwono-dosu igisya be: «Makiko bi na baya gutugū kani a yikedē aka abe maya ma agbedē-gbedē, makwanano bi kabikya sibukūso si nisina be: <Mukuko, wikunoku ka limbengi lo libo lidingi,> Amamūkanatū bi.»

Bagya-ligubo bakwanana kagya iki?

⁷ «Tovini mbeyi abe mutū bemoti luga kunu a na mūgya-ligubo bemoti ninō akpōgō botiko ikani uḅuulyaga bambaza ka banyama. Ngbingo yi ninō mūgya-ligubo igogoku mino ko tiko, akwananatū kabikya be: <Doku bikwa kalyalya?> ⁸ Kali, luki limoti abikya be: <Imbambilya malili, kumbuso yi wigomosyana botu, wodoku kegugubyo ko ngbingo yi ninō niko mino kalyalya na komwo. Kumbuso yi wakwanana kūwa gōni iwe kalyalya na komwo.> ⁹ Abibisa mūgya-ligubo kaki kye ika ni ogyini nilo akpamyi? ¹⁰ A mūdōngōni abe ibunu gōni: ngbingo yi ninō mogyini mino masi nimō Kunzi akamūkpamya, bikyoni ambe: <Ta bagya-ligubo bapayaya aka, togyi ligubo nilo aka lo kusu.>»

Yeso uhukusini bakebu-kebu tekebe

¹¹ Ngbingo yi ninō Yeso a ndi mino kaında misa ka Yelusalema, aḅye ka mūlili ma iwili ya Samalia na Galilaya. ¹² Niyo a kūwa ndi buwobi kosila ka mugi mimoti bene, bakebu-kebu tekebe bakpudoku ndi. Bamaga ndi byi na iyi, ¹³ bapūnga kapamikanaga be: «Muwonisilo, Yeso aaa, kikeliki tikwilyano baka kumbu!»

¹⁴ Yeso umina ndi, ufikya be: «Windoni kū bokumu bo mino bamūkpimi nzūyi.* »

Ngbingo yi ninō ba ndi mino kaında aka nō, bahūka. ¹⁵ Niyo bemoti luga kabū ina be oukini, igoku ndi ka Yeso anabibiso Kunzi na liyū lapū. ¹⁶ Ogwa ndi mokpukpu kambwa kaki, amigisya ibiba. A ndi Musamalia. ¹⁷ Kūwa wa Yeso aka be: «Kegū bambanzū basi tekebe bo bongumoni? Niḅo bagōgō kūḅōmū ba kūwa yani? ¹⁸ Kegū gutugū na mutū bemoti aka ninō igiku kamigisilyo Kunzi ibiba, kiki asi mūbyi yi aka nimū.» ¹⁹ Kumbuso yi, Yeso abikya be: «Wamaga, waga. Baya kakū uhukusini.»

Būngama ko Kunzi a luga kunu (Matayo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Bafalisayo bamuusa ndi Yeso be: «Būngama ko Kunzi odoku piye ndeke ngbingo tino?»

* **17:14** Bokumu bo bakpimaga ndi, ibū gōni bo babikyaga ndi bingbanganya be mūmbanzū oukini.

Umigisya ƒe: «Bungama ko Kunzi keƒu kodoku aƒe luki la kimibisikono. ²¹ Bakabikyigu ndeke ƒe: «Winoni, ibu nifa!» ikani «Ibu niƒo kuu!» Kye Bungama ko Kunzi a luga kunu.»

Lisye nilo Mika-mumbanzu odoku ndeke mino

²² Kumbuso yi Yeso ƒibikya ƒabibiya kaki ƒe: «Ngbingo wago odokuto ndeke nino miko mina na musasa kamina Mika-mumbanzu gutugu ko ngbinga makede aka, luki limoti ni makaminigu. ²³ Bamubikyaga ndeke ƒe: «A kuu!» ikani «A wanu!», luki limoti makindonitogu ku, makogonitogu mbangu ku ƒeyo. ²⁴ A ƒeyo, lisye li nilo Mika-mumbanzu odoku ndeke mino, ika ndeke mudongoni aƒe ngbangbata kanginana. Mudongoni ƒeƒeyo ngbangbata anginanaga mino katukya ka mulibo ma ɔbili na kadwe ka magogo, bambanzu ƒamina ndeke Mika-mumbanzu ƒeƒeyo ka lisye nilo opuponoku ndeke mino. ²⁵ Luki limoti okwononi ƒe Mika-mumbanzu igyogyisi mbeyi kugbe, ƒatu ƒa lisye li nilina bambimbo. ²⁶ Mudongoni ƒeƒeyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Nua, ika ndeke ƒeƒeyo ngbingo yi nino Mika-mumbanzu odoku ndeke mino. ²⁷ Bambanzu bikaga ndi kalyalya, ƒanomwo, ƒanavanana kadwe ka lisye li nilo Nua ogulya ndi mino ka ingbolo. Tumo odoku kuwa ndi biyakpa, bambanzu ƒasi bolumwaga ndi. ²⁸ A ƒata mudongoni ƒeƒeyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Loti. Bambanzu bikaga ndi kalyalya, ƒanomwo, ƒanaluwo na ƒanagaba makpuma, ƒanadima botiko na ƒanopiko ƒandabu. ²⁹ Luki limoti lisye li nilo Loti opupa ndi mino ka Sodoma, Kunzi olukusa ndi buku na libu longido-ngido katukya kugu wa lisye aƒe mbwayi, ulumwisaga ndi ƒasi. ³⁰ Ika ndeke mudongoni ƒeƒeyo ka lisye li nilo Mika-mumbanzu igoku ndeke mino.

³¹ Ka lisye li nilo, mumbanzu nino ikaga ndeke kugbondo, kingyigu ndeke ƒata ka ndabu kakisa mukumbo kaki. Mudongoni aƒe muta yi nino ikaga ndeke ko tiko kakwananigu ndeke ƒata kaiga kava luki ku kaki. ³² Eee, tomomoni se nilo asilya ndi muka Loti. ³³ Mutu yi nino akisaga kabuulyogo ɔbili kaki, abungusatɔ ndeke, luki limoti mutɔ yi nino abungusatɔ ndeke ɔbili kaki, abuulyagatɔ ndeke. ³⁴ Nakamubikya ambe no biti yi niyo, bambanzu ƒaba bikaga ndeke ka kanga imoti: ƒavaga ndeke ƒemoti, ƒasa wago. ³⁵ Boko ƒaba bikaga ndeke kadwa mupunga pa imoti: ƒavaga ndeke ƒemoti, ƒasa wago. ³⁶ [Baluku ƒaba bikaga ndeke kagya ligubo ko tiko: ƒavaga ndeke ƒemoti, ƒasa wago.†]»

³⁷ Babibiya ƒamuusa kuwa ndi Yeso ƒe: «Mombukwono-dosu, makpuma mi nimo igyonosa ndeke yani?‡»

Yeso usikisya ƒe: «Ku manda ma nyama ikago mino, bombu niƒo ƒalyaga makolo ƒamumakanaga wa go wa.»

18

Yeso akapa mutiwi ko bulya malumba

¹ Kumbuso yi, Yeso utulya kuwa ndi ƒabibiya lizuni nili kauwonisilo ƒe ƒakwanana kalumba masye masi ni baƒegu kadikaga. ² ƒibikya ƒe: «Kuso wa gudɔ ƒemoti ƒene, a ndi na zoji ƒemoti nino kabangagigu ndi Kunzi, anamina ƒatu ƒasi payaya aka. ³ Kuso wa gudɔ yi nino goni aka no, a ndi na woko ƒemoti muko yi nino odogoku ndi bongbinga ƒasi kabikya zoji

17:32 17:32 Wanda ka Mupunganagi 19:26. † **17:36** 17:36 Mugele-gele mi nima keƒu ka mobiso dididi mandeli. Wanda ka Matayo 24:40. ‡ **17:37** 17:37 A mudongoni ƒeƒeyo Yeso igoku ndeke mino, bambanzu ƒasi ƒamina ndeke bingbanyanya.

nɔ bɛ: <Tikulya ngbanga kusu na mumuyoniso kami.> ⁴ Kuso wa masye makpu, zozɪ a ndi asi kakya aka. Luki limoti ka mulibo abikya kuso kaki bɛ: <A bɛyɔ, nakabangagigu Kunzi, na naminaga batɔ basi payaya aka, ⁵ luki limoti, woko yi nimuna edomisini. Kinili okwononi bɛ nakulyi ngbanga kaki. Kumbuso yi kigigu bata kodoku bongbinga basi kegbomisa mu.>»

⁶ Kɔwa wa, Mombukwono-dosu omotiloku bɛ: «Hukononi binza likpɔmuka li nilɔ zozɪ wanyɛ nɔ akabikya! ⁷ A bɛyɔ, Kunzi kakwananigu kaukulya batɔ kaki nibɔ upunaga ndi ngbanga wanza, ngbingo yi ninɔ bo mino kaigama na iyi biti na lisyɛ? Kusinyigu bigala? ⁸ Nakamubikya ambe: ukulyatɔ ngbanga kabɔ bikwa. Luki limoti wa Mika-mumbanzu odoku ndeke mino kunu ka litombu utakanyatɔ ndeke batɔ ba baya?»

Malumba ka Mufalisayo na ndombe wa manzanza

⁹ Yeso atwa ndi gonɪ lizuni nilina ko bulya ka bambanzu bemoti-bemoti nibɔ bininaga ndi bingbingbili ko misa ko Kunzi na banamina batɔ bagogo asi payaya aka. Abikya bɛ: ¹⁰ «A ndi lisyɛ limoti, baluku baba badaka ndi kalumba ka Ndaɔ ko Kunzi, bemoti a ndi Mufalisayo, wagogo ndombe wa manzanza. ¹¹ Mufalisayo, amaga, apunga kɔwa ndi kailumbilya bɛ: <Kunzi o, nakaubibisa kye na kegu imi abɛ batɔ bagogo. Ba batɔ bo kubaku, batɔ busyɛ na boko ikani bambunya bengenɪ, na kegu imi abɛ ndombe wa manzanza yi nimu. ¹² Noginyagatɔ malili ko ngbingo nganga yiba ka pɔso, napagatɔ lidu limoti la tekɛbɛ la mukumbo kami masi.> ¹³ Luki limoti, ndombe amaga ndi iyi byi, kakwanana gutugu ndi kaikwe kugu wa lisyɛ, luki limoti iyipa ndi ikubasu, abikya bɛ: <Kunzi o, ipilyano baka kye na imi mutɔ wanyɛ.>»

¹⁴ Yeso omotiloku bɛ: «Nakamubikya lingunu ambe, aluku nɔ iga ndi ku kaki ni Kunzi aitisini mutɔ wongbingbili kakitaga Mufalisayo. Ka lingunu, mutɔ wasi ninɔ ibinikaga, Kunzi asisagatɔ. Na ninɔ isisogo, Kunzi abinikagatɔ.»

Bungama ko Kunzi a ka batɔ nibɔ bigyaga abɛ bomiki (Matayo 19:13-15; Maliko 10:13-16)

¹⁵ Bambanzu badulyoku ndi Yeso na bomiki bawese bɛ ubisilyi maɔoku. Niyɔ babibya bina bɛyɔ, bapunga ndi kaunyakilya batɔ bi nibɔ. ¹⁶ Luki limoti Yeso umaka bɛ bakpudiku na bomiki, abikya bɛ: «Husoni bomiki boduku kunu no mino! Makupokyonitogu, kye Bungama ko Kunzi a ko bulya ka batɔ bi nibɔ ba abɛ ibu. ¹⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, ninɔ kegu kabinikyana Bungama ko Kunzi mudɔngonɪ abɛ miki, kakwananigu ndeke kogulya mino.»

Mutɔ wa lingama lidingi (Matayo 19:16-30; Maliko 10:17-31)

¹⁸ Ngama bemoti ka Bayuda amuusa ndi Yeso bɛ: «Muwonisilo wanza, nakwanana piyɛ kagya bunɪ kainisono na obili wa benze na benze?»

¹⁹ Yeso abikya bɛ: «Ko bulya iki yo wo mino kemaka bɛ mutɔ wanza? Mumbanzu gutugu bemoti aka kegu wanza kiki ni Kunzi aka mukaka. ²⁰ Wibagatɔ mutuu: <wakogyonito bilya, wakamwonitogu mumbanzu, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpɔmuka, mubanga abaku na amaku.>»

²¹ Aluku nɔ asikisya bɛ: «Nagyagatɔ mutuu mi nimo masi katukya ndi ka limiki.»

22 Niyɔ Yeso ukana beyɔ, abikya be: «Utigolyi bata luki limoti: Gaba mukumba kaku masi, hulupya batu ba yangya buyi bi, wika kuwa na lingama kugu wa lisyɛ. Kumbuso yi doku, webyoku.»

23 Luki limoti, ngbingo yi ninɔ aluku no ukana likpumuka lo beyɔ, alya ndi kumbu, kye a ndi na mukumbo makpu kugbe.

24 Niyɔ Yeso ina be aluku no a ndi no kumbu, obikyoku be: «A yapupu ka batu ba mukumbo kogulya ka Bungama ko Kunzi! 25 A bipoli kugbe ngamia kazabana ka ngala ya musada kakitaga mutu wa mukumbo kogulya ka Bungama ko Kunzi.»

26 Batu nibo bamukana, babikya be: «Wani se kuwa no akwanana kainisono na muhukuso?»

27 Yeso osikisya be: «Kegu na likpumuka gutugu limoti aka nilo agyagya Kunzi.»

28 Kuwa wa Petele abikya be: «Ibusu, tosoni ndi masi nimo ta ndi nomu, tapunga kaubibya.»

29 Yeso ubikya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni mumbanzu osini ndabu kaki, ikani amaki, bamamaki, babukuta kaki, bomikaki, ko bulya Bungama ko Kunzi, 30 mutu yi ninɔ inisono na bungama bakpu ka masye mi nima, na ko ngbingo yi ninɔ akodoku, inisana ndeke na obili wa benze na benze.»

*Yeso obikyini bata be okwatu banu na opupoku ka mbuku
(Matayo 20:17-19; Maliko 10:32-34)*

31 Yeso akida ndi na babibya tekebe na baba, ubikya be: «Hukononi, takainda ka Yelusalema, masi nimo bogyalandu bokpika ndi ko bulya ko Mika-mumbanzu igyonosa banu ku. 32 A beyɔ, basuta banu ka maboku ka batu nibo bakamibigu Kunzi. Batu bi nibo bamina payaya, batumbwa, babakilya botikito. 33 Batina pimbo, ka mulifo mi bamwo. Kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.»

34 Luki limoti babibya baktombisyagu ndi luki kye isi ya munzina nimo a ndi na ibu makisuma. Bakegu ndi kaiba be Yeso akapa kabikya likpumuka tino.

*Yeso ahukusini mutu wo kolobu ya mamomɔ ka Yeliko
(Matayo 20:29-34; Maliko 10:46-52)*

35 Ngbingo yi ninɔ Yeso a kuwa ndi mino buwobi kadwe ka Yeliko, mutu bemoti wo kolobu ya mamomɔ a ndi wakiko ka kpolo-kpolo wo pisi ni anikukungya. 36 Ukana ndi mungilito ma ambaza ka bambanzu ni anakitaga, uusa ndi be a piye buni. 37 Babikya ndi be Yeso mutu wa Nazaleti no akakitaga.

38 Kuwa wa apunga ndi kapamikanaga, anabikya be: «Yeso, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!»

39 Batu nibo ba ndi kambwa kaki banyakilya ndi be adaki. Luki limoti idukulogo kapamikana kuwa kugbe: «Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!»

40 Yeso amaga, abikya ndi be boduku na iyi. Ngbingo yi ninɔ mutu yi akpudoku mino, Yeso amuusa be: 41 «Wakapa be nugyilyi iki?»

Asikisya be: «Mombukwono-dosu, nakapa ambe napungi bata kaina.»

42 Yeso abikya be: «A binza, miso ukulikani! Baya kaku uhukusini.»

43 Ko ngbingo yi ninɔ aka no, miso akulikana ndi, apunga kabibya Yeso ni anabibiso Kunzi. Niyɔ ambaza wasi ina likpumuka nilo, apunga ndi goni kabibiso Kunzi.

19

Yeso ogulyini ka Zakayo

¹ Niyɔ Yeso ogulya ndi ka Yeliko, akitanaga luga wa gɔɔɔ yi ninɔ. ² Kɛ bɛyɔ, a ndi na alɔkɛ bɛmoti ninɔ ina ndi bɛ Zakayo. A ndi ngama ka bandɔmbɛ ba manzanza na mutɔ wa lingama. ³ A ndi kakisa kamina Yeso, luki limoti yɛki a ndi mukudɔ kakwananagu ndi kamina yi ko bulya ambaza ka bambanzɔ. ⁴ Aga kɛwa ndi mbangu kambwa, adaka ka sibukɔsɔ simoti bɛ kye amini Yeso ninɔ a ndi kokitogoku wa. ⁵ Niyɔ Yeso osila ka pa niyɔ, ikwɛ kɛgɛ, iyi aka bɛ: «Zakayo syoku bɛgala! Kye na mubiko kakɛ na lisyɛ li nili.»

⁶ Zakayo osyoku ndi bɛgala, atilya ndi Yeso na magyagya. ⁷ Niyɔ batɔ basi bina bɛyɔ, bapɔnga ndi kainzinzinya banabikya bɛ: «Alɔkɛ muna oga kasyɛ ka mutɔ wanyɛ!»

⁸ Luki limoti Zakayo amaga ndi, abikya Mombukwono-dosu, bɛ: «Muwonisilo, hukana: nakagbanana mukumbo kami lugo, nɛpɔ batɔ ba yangya lidɔ limoti, na nakavaga ndi buyi ka mambanzɔ ka bokoli, namigisya kɛwa nganga yikwanganya.»

⁹ Yeso aka bɛ: «Na lisyɛ nili, muhukuso ogulyini ka ndabɛ yi niyi, kye nimuna a iyi ka livananza ka Abalahamu gɔni. ¹⁰ Ka lingunɛ, Mikamambanzɔ odoku ndi kaɔkisa na kauhukuso niɔ ba ndi ni bobungogini.»

Yeso akatwa lizuni ka bagya-ligubo basaa (Matayo 25:14-30)

¹¹ Ngbingo yi ninɔ bambanzɔ bukana ndi mino likpɔmuka nilɔ, Yeso omotiloku lizuni limoti kye a kɛwa ndi buwobi na Yelusalema. Bambanzɔ ba ndi kasima bɛ Bɔngama ko Kunzi obiko. ¹² Obikyoku kɛwa ndi bɛ: «Mutɔ bɛmoti ka livananza la bɔngama aga ndi ka mugi ma byi kolyoku bɔngama, kumbuso yi, igoku kalya bɔngama kɛ kabɛ. ¹³ Kambwa wa ligundɔ, umaka ndi bambanzɔ tekɛbɛ luga ka bagya-ligubo kaki, upɔga ndi yikaka-yikaka likuta limoti la ɔlɔ, ubikya bɛ: «Tundisoni ɔlɔ nimɛ kadwɛ kɛ kwa kɛ nigoku ndɛkɛ mino.» ¹⁴ Luki limoti batɔ ba mugi kaki bakapagigɛ ndi. Butika kɛwa ndi bambanzɔ no mongoni kumbusa kaki kabikyoku bɛ: «Takegɛ kabailya bɛ alɔkɛ nɔ alyitɔ bɔngama ku kusu.»

¹⁵ Niyɔ bapɔ bɔngama, igoku. Utikisya bagya-ligubo niɔ upɔ ndi ɔlɔ bɛ ibi kɛwa bɛyɔ batundisa ndi mino. ¹⁶ Ninɔ wa mambwa odoku ndi, abikya bɛ: «Mombukwono-dosu, kɛgɛ wa likuta limoti la ɔlɔ nilɔ wɛpɔ ndi, ninisoni bata na makuta magɔgɔ tekɛbɛ.» ¹⁷ Ngama aka bɛ: «A binza! Wa mɔgya-ligubo wanza. Yɛki wo bi na bɔngbingbili ko luki likɛdɛ, nubisa banɛ ngama kaunda bagɔɔɔ tekɛbɛ.» ¹⁸ Mɔgya-ligubo wa maba odoku ndi, abikya bɛ: «Mombukwono-dosu, kɛgɛ wa likuta limoti la ɔlɔ nilɔ wɛpɔ ndi, ninisoni bata na makuta magɔgɔ kubukumuti.» ¹⁹ Ngama aka bɛ: «Ɔwɛ, nubisini ngama kaunda bagɔɔɔ kubukumuti.» ²⁰ Mɔgya-ligubo wa masaa odoku, abikya bɛ: «Yɛ ba, likuta la ɔlɔ kakɛ nilɔ wɛpɔ ndi nili. Nobuulyaga ndi binza, yikanda bingbufu na inzanza ya kutuko. ²¹ A bɛyɔ, na ndi kaubanga, kye wa mutɔ madiya. Wapɔnaga makpɔmuka nimɔ wakobisogigɛ, wanobuulya masɔlɔ nimɔ wakakunagigɛ.» ²² Ngama abikyoku bɛ: «Wa mɔgya-ligubo wanyɛ! Nakaukulya ngbanga kabɛnɛnɛ na munzina kakɛ. Wibagatɔ ndi bɛ na mutɔ madiya, bɛ napɔnaga makpɔmuka nimɔ nakobisogigɛ, nobuulyaga masɔlɔ nimɔ nakakunagigɛ. ²³ Yɛki a bɛyɔ, ko bulya iki yɔ wakobisagu ndi mino buyi kami ka baki? Iba wa nigiku mino, nonyuku ni itundini.» ²⁴ Kumbuso yi ngama ubikya

batu niŋo ba ndi wa be: <Mukupyoni likuta la ɔlo li nilo, mapá mutɔ yi ninɔ a nomu tekebe.> ²⁵ Babikya be: <Ngama, a kɔwa iyi na makuta tekebe!> ²⁶ Usikisya be: <Nakamɔbikya ambe, kika ni mumbanzu a no luki bamatilyatu bata. Luki limoti, mutɔ yi ninɔ kegu no luki bakɔpya gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaiko nolu. ²⁷ Doniku se kɔwa na bomuyoniso kami, niŋo bakegu ndi kapa be niki ngama kabu, mukɔ bingu kambwa kami wa.>>

Yeso ogulyini ka Yelusalema

(Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Yuani 12:12-19)

²⁸ Niyo Yeso ama ndi kabikya likpɔmuka nilo, aga ka Yelusalema. A ndi iyi kambwa ni ambaza anabifya kumbuso.

²⁹ Wa a kɔwa ndi mino buwobi kadwe ka Betefagi na Betania, buwobi na ngɔpa niyo balikyaga ndi be Ngɔpa ya Mizeituni, utika babifya baba luga ka babifya kaki kambwa. ³⁰ Ubikya be: «Windoni ka mugi nimana kambwa ma. Ngbingo yi ninɔ mosilo mino ku, matakanya mikya punda mukandila ninɔ mumbanzu gutugu bemoti aka kanodokigu mino. Mukuloniku, modoku na iyi kɔnu. ³¹ Mumbanzu kamumuusa be: <Makakula ko bulya iki?> Mabikya be: <Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.>>

³² Babifya baba niŋo baga kɔwa ndi, batakanya punda mudɔngoni beyo aka yo Yeso ubikya ndi mino. ³³ Wa ba ndi mino kakula mikya punda no, bamombukwana-daki bumuusa be: «Ko bulya iki yo ma mino kakula?»

³⁴ Busikisya ndi be: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.» ³⁵ Kumbuso yi badulyoku ndi Yeso no mikya punda no. Bolosa ndi botu kabu kugu wa nyama, badokiso mino Yeso. ³⁶ Ngbingo yi ninɔ a ndi mino kaisisilo miso ka Yelusalema, bambanzu bolosaga ndi botu kabu ko pisi.

³⁷ Wa a kɔwa ndi mino buwobi kosila ka mukpulu-kpulu ma Ngɔpa ya Mizeituni, ambaza wasi ka babifya otuma ndi na magyagya bidɛ. Apunga ndi kabibisa Kunzi na liyu lapu ko bulya makpɔmuka mumbanga-mbanga masi ninɔ bina ndi mo. ³⁸ Ba ndi kabikya be: «Kunzi adukulyi ngama ninɔ akodoku ko lina ka Mombukwono-dosu bɔbɔnga! Kunzi apɔ maziyo kugu wa lisyɛ na avi ibiba kugu wa lisyɛ kugbe!»

³⁹ Luki limoti, Bafalisayo bemoti-bemoti niŋo ba ndi kɔso wa ambaza babikya Yeso be: «Muwonisilo, hubikya babifya kakɔ ambe badaki.»

⁴⁰ Yeso usikisya ndi be: «Nakamɔbikya ambe, bakadaka, matamu kɔwa mo apamikanaga!»

Yeso akatumbulaga beyo Yelusalema apanzikana banu mino

⁴¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso a kɔwa ndi mino buwobi na Yelusalema, amina, apunga kagama. ⁴² Anabikya be: «Heee be, Yelusalema, kiko bi ni wa goni iwe kaiba na lisyɛ nilina be luki tino lo akwanano bi kaupá maziyo! Luki limoti mbiya wanu, luki li nilo a lakisuma ko misa kakɔ, wakakwananigu kaina! ⁴³ A beyo, lisyɛ limoti odokuto ndeke nilo bomuyoniso kakɔ bukungula ndeke mino bikululu, bumbimbita mutili masi bimbiniti. ⁴⁴ Bɔpanza ndeke bigbatata, bulumwisaga batɔ kakɔ. Bakasigu ndeke gutugu litalu limoti aka lakibiso kugu wa lagogo, kye wakibagu ndi ngbingo yi ninɔ Kunzi udulyoku ndi mino isingo.»

Yeso akaukpumyo bambula ka Ndabu ko Kunzi

(Matayo 21:12-17; Maliko 11:15-19; Yuani 2:13-22)

⁴⁵ Yeso ogulya kɔwa ndi ka Ndabu ko Kunzi, apunga kaukpumyo bambula. ⁴⁶ Ubikya be: «Ikpikaga ka Mobiso Motu be: <Ndabu kami

ika ndeke ndabw ya malumba.» Luki limoti, ibunu moitisini kwa pa ya kisuma ka batu bo kubaku!»

⁴⁷ Masye masi Yeso apaga ndi mutwi ka Nda bw ko Kunzi. Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu na bangama bakisaga ndi be bamwo se piye no pisi tino. ⁴⁸ Luki limoti bakegu ndi kaiba be bamwo liki, kye bambanzu bagogo basi bamukanaga ndi na musasa kuge.

20

*Wani no akpamy Yeso kaukumyo bambanzu ka Nda bw ko Kunzi?
(Matayo 21:23-27; Maliko 11:27-33)*

¹ Lisyé limoti, Yeso a ndi kapá mutwi na kaukiyaga bambanzu Mongoni Manza ka Nda bw ko Kunzi. Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bopuponoku kwa ndi pa imoti na bamboku-mboku, ² bamuusa be: «Tikiya mbeyi ambe wakagya makpumu mi nimana no ngu tino? Wani no upa ndi ngu yi niyo?»

³ Yeso usikisya ndi be: «Na mbeyi goni imi kamumuuso likpumu limoti aka. Ikiyoni ambe: ⁴ Ibatiso ka Yuani apunya ndi kugu wa lisyé ikani ka bambanzu?»

⁵ Luki limoti bapunga ndi kainzinzinya luga kabu, banabikya be: «Tosikisya be: <Apunya kugu wa lisyé>, atimuusatú be: <Ko bulya iki yo makabinikyanagu ndi likpumu kaki?> ⁶ Luki limoti, takosikisya ambe: <Ka bambanzu>, batu basi batimakatu na matamu! Kye bibagatu be Yuani a ndi mugyalandu.» ⁷ Kwa wa, basikisya ndi Yeso be: «Takibigu ambe apunya yani.»

⁸ Yeso ubikyoku kwa be: «Gutugu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makpumu mi nimo no ngu ka wani.»

*Yeso akatwa lizuni ka bagya-ligubo budiya
(Matayo 21:33-46; Maliko 12:1-12)*

⁹ Kumbuso yi, Yeso utulya ndi bambanzu lizuni li nili: «Aluku bemoti akuna ndi tiko ya muzabibu. Kwa wa ukana ndi na bagya-ligubo kobuulyogo tiko yi niyo. Aga kwa ndi ka mugu ma byi ku osyosyoku ndi mino binyeku-nyeku. ¹⁰ Niyo nginga mubuulyo masolo italyana, atikoku ndi mugya-ligubo bemoti ku ka bagya-ligubo bi nibo bukanana ndi na ibu be bapiku kwa masolo mi ma kaki. Luki limoti, batu bi nibo balya ndi aluku no na buma bisususu, bamigisoku maboku papuyi. ¹¹ Mombukwono tiko atikoku bata ndi mugya-ligubo wagogo, luki limoti bagya-ligubo bi nibo babuma ndi iyi begoyo, babubisa ndi bitu na mosikoni, bamigisoku ndi goni maboku papuyi. ¹² Atika ndi bata mugya-ligubo wa masaa. Bakogo ndi bapwayi, bakpumyo. ¹³ Mombukwono tiko abikya kwa be: <Nagya se kwa buni? Nakatika mikami nino mupaka. A abe bakwananatu kabanga.> ¹⁴ Luki limoti niyo bagya-ligubo bo tiko yi niyo bamina kodoku, babikyana luga kabu be: <Iyi no mombukwana lisimo li nili. Tamwini, kye lisimo iki kwa lo kusu.> ¹⁵ Bapupisa kwa ndi no gilito kunzi wo tiko, bamwo.»

Kumbuso yi, Yeso umuusa be: «Eee, mombukwono tiko yi niyo ugya se kwa ndeke buni?»

¹⁶ Odoku ndeke, ulumwisogo bagya-ligubo bi nibo, upa kwa bagya-ligubo bagogo tiko yi niyo.»

Niyo bambanzu bukana munzina mi nimo, babikya be: «Kegu beyo, kigyananigu ndeke gutugu iki yi aka!»

¹⁷ Luki limoti Yeso unda bizumuuu, ubikya be: «Mobiso ko Kunzi akabikya be: <Litalu nilo bopipiko bombimba ndi, ilu lo iita kuwa litalu lidingi la lindu.> ¹⁸ Mutu wasi nino ogwa kugu wa litalu li nilo obunikaga ndeke biseke-seke, na mutu yi nino litalu li nilo agwilya ndeke, akpata ndeke biseke-seke.»

Tupini bangama makrumuka kabu na tapá Kunzi ma kaki goni
(Matayo 22:15-22; Maliko 12:13-17)

¹⁹ Ko ngbingo yi nino aka no, bowonisilo ba mutuu na bokumu-kumu ba ndi kakisa kagwi Yeso kye ba ndi ni bibini be atwa ndi lizuni li nilo ko bulya kabu aka. Luki limoti, bubanga ndi bambanzu. ²⁰ Bapunga kuwa ndi kabye Yeso no miso bikyekyekye. Batikilya batu ba bokoli nibo bigyaga ndi abe bakiko bongbingbili. Ba ndi kamuusogo kye ba ndi kapa kagwi na bunye, banakisa bebó ka munzina kaki. Ba kuwa ndi kakisa no pisi tino yo basuta mino ka maboku ka ngama mudingi wa iwili. ²¹ Batu bi nibo butika ndi bo bamuusa kuwa be: «Muwonisilo, takaiba ambe nilo wabikyaga, wanowonisilo ikaga ngbingbili. Wakundagigu iwe bambanzu kabyenene na ibiba kabu, luki limoti wowonisilogo pisi ko Kunzi ka bungbingbili. ²² Tibikyanó, mutuu kusu akpamatu ikani apakyatú koluo manzanza ka Kaizali, Ngama mudingi ka Baluma?»

²³ Luki limoti Yeso andunga ndi bokoli kabu, ubikya be: ²⁴ «Iwonisiloni mbeyi ambuma bemoti.» Kumbuso yi umuusa be: «Mulundu no lino ka wani lo a kugu yi?»

Basikisya ndi be: «A ma ka Kaizali ngama mudingi wa Luma.»

²⁵ Kuwa wa Yeso ubikya be: «Kika neki ni a beyo, muponi Kaizali makrumuka nimo kaki. Mapá Kunzi nimo kaki goni.»

²⁶ Bakaminagu ndi na bunye ka nimo abikya ndi kambwa ka bambanzu. Luki limoti, munzina mi nimo usikisya ndi mo udikisa manoku bide, badakyana ndi biwo.

Yeso akanzina ko bulya bilila ka bamanda
(Matayo 22:23-33; Maliko 12:18-27)

²⁷ Kuwa wa Basadukayo bemoti-bemoti bakpuofoku ndi Yeso, (Basadukayo ba batu bi nibo bakabinikyanagigu ndi be bopupagatu ka mbuku kumbusa wa kukwaku) bamuusa ndi Yeso be: ²⁸ «Muwonisilo, Musa atikpikilya ndi be: <Mumbanzu kavanana, okwo, asa mukaki ni kegú na bomiki, okwononi be mamaki amigilyi woko yi nino kye abukutiyagi mamaki bomiki.> ²⁹ Wina se, a ndi na bomiki baluku bi madíya na ika nibo bopupa ndi muma mimoti. Pata ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. ³⁰ Syononogo kaki amigilya ndi woko yi nino, kumbuso yi okwa ndi ni kobukutigu iyi begayo. ³¹ Kuwa wa igyonosa ndi mudongoni ka mamabu yi nino wa masaa na kabu basi madíya na ika. Ibu basi bokwa ndi ni bakabukutigu miki gutugu bemoti aka. ³² Ka mulibo, muko yi nino okwa kuwa ndi goni iyi. ³³ Ka lisyé lipupa ka bambuku, muko yi nino ika ndeke muka wani luga kabu? A beyo, ibu basi madíya na ika bavatu ndi!»

³⁴ Yeso ukikisya be: «Baluku na boko ba obili yi nimu bakavanana. ³⁵ Luki limoti, baluku na boko bi nibo Kunzi umina be bakwananatu kaika ka obili nino akodoku, na kopupa ka bambuku, bakavananigu ndeke. ³⁶ A beyo, bakakwananigu ndeke kolumwogo, kye obili kabu ika ndeke kuwa mudongoni abe bamalaika. Ba bomika Kunzi, kye ika kani bopuponi ndi ka mbuku. ³⁷ Gutugu Musa uwonisila ndi kambwa aka be bamanda abililatú ndeke. Kusó wa mobiso nimo atambulaga likrumuka la gbogo

niyɔ a ndi kagbɔndikana ni kegɔ kosilogo, Musa akamaka Mombukwono-dosu bɛ: «Kunzi ka Abalahamu, Kunzi ka Isaka na Kunzi ka Yakɔbɔ.»

³⁸ Yeso omotiloku bɛ: «Kunzi kegɔ Kunzi ka bɔmanda, luki limoti a Kunzi ka batɔ bi niɔ bɔ bɔbisi na niɔ bɔsɔmaga bɛ bɔkwoni ndi, kyɛ ibɔ basi bɔ na ɔbɔli ko bulya kaki.»

³⁹ Bowonisilo bɔ mutɔɔ bɛmoti-bɛmoti bɔbɔkya kɔwa ndi Yeso bɛ: «Muwonisilo, wosikisyiku binza.» ⁴⁰ A bɛyɔ, bɔkɔkɔpɔndagɔ ndi bɔta kamuusogo makɔmɔka magɔɔ.

*Yeso akabɔkya bɛ Masiya ni Mombukwana ngama Daudi
(Matayɔ 22:41-46; Malikɔ 12:35-37)*

⁴¹ Kɔwa wa Yeso ɔbɔkya bɔta bɛ: «Bambanzɔ bɔkwanana piye kabɔkya liki bɛ Kilisito a miko-mika ngama Daudi? ⁴² Kyɛ ngama Daudi mombukwana-daki yi akabɔkya ka kitabɔ ya Mambɔ ka Bayuda bɛ: «Mombukwono-dosu Kunzi ɔbɔkya Mombukwana-dami bɛ: Da wiki ka kɔmbanzɔkanikɔ kami, ⁴³ na kadwɛ ko ngbingo yi ninɔ nubiso mino bɔmuyoniso kakɔ kusili wa bɔkagba kakɔ.» ⁴⁴ A bɛyɔ, Daudi amakaga Masiya bɛ «Mombukwono-dosu», igyonosa kɔwa liki bɛ iki bɔta miko-mikaki?»

*Makikonitɔgɔ abɛ bowonisilo bɔ mutɔɔ
(Matayɔ 23:1-36; Malikɔ 12:38-40)*

⁴⁵ Kumbuso yi, Yeso ɔbɔkya ndi bɔbɔbɔya kaki kambwa ka batɔ basi niɔ bɔ ndi kamɔkana wa bɛ: ⁴⁶ «Wɔbɔulyonito na bowonisilo bɔ mutɔɔ, bɔpaga kakɔpakyana ni bɔmokisyogini bɔlɔpɔ bɔkɔkɔkɔ. Bɔpaga kɔgbɛ bɛ biki kaumuuso na ibɔba ka bɔpa bɔya musilyoni. Bɔkisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka ka bɔndaɔ bɔya malɔmba, na gɔni ka moliki ma ibɔba ka bɔpa bɔya bɔdumo. ⁴⁷ Bɔkɔpyaga bɔwoko no bɔu makɔmɔka masi nimɔ bɔkaga nomu, na ko ngbingo yi ninɔ gɔni nɔ, bɔnɔbɔbɔ na malɔmba mandandanda kyɛ binisoni abɛ batɔ banza. Kinili, Kunzi usombisa ndɛke yapɔ kɔgbɛ.»

21

*Yeso abibini apɛpɛ ko woko wa yangya
(Malikɔ 12:41-44)*

¹ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino ka Ndaɔ ko Kunzi, ikwɛ ka kɔlɔ kaki, ɔmina batɔ bɔ buyi ni bɔnɔdikita apɛpɛ kabɔ ka mɔmbi. ² Aminɔ ndi gɔni woko muko yi ninɔ wa yangya ni anɔdikita ikya mafalanga maba. ³ ɔbɔkya kɔwa ndi bɛ: «Nakamɔbɔkya lingɔnɔ ambɛ woko wa yangya yi nimɔna nɔ opɔ iyi yidingi kaɔkitaga batɔ bɔgɔɔ basi. ⁴ Batɔ bɔgɔɔ basi bɔpɔ niyɔ kegɔ bɔta bi na ibɔ na ligubo. Luki limoti, woko yi nimɔna, ka yangya kaki, opɔ iyi masi nimɔ o bi nomu kaibɔulyogo ka ɔbɔli kaki.»

*Kumbu niyɔ odoku ndɛke kambwa wa muliɔ ma ɔbɔli
(Matayɔ 24:1-2; Malikɔ 13:1-2)*

⁵ Bambanzɔ bɛmoti-bɛmoti bɔpɔnga ndi kanzina ko bulya Ndaɔ ko Kunzi. Ba ndi kabɔkya bɛ a yanza kɔgbɛ na matamɔ mi manzana, na makɔmɔka manzana nimɔ bambanzɔ bɔpɔ ndi apɛpɛ yi ko Kunzi. Luki limoti, Yeso ɔbɔkya ndi bɛ: ⁶ «Lisyɛ limoti odokuto ndɛke ka masi nimɔ makaina ma, litalɔ gutɔgɔ limoti aka kotigoligɔ ndɛke kɔgɔ wa lagɔɔ, apanzikana ndɛke masi.»

⁷ Kumbuso yi bamuusa k̄wa ndi b̄e: «Muwonisilo, likp̄m̄ka nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Likingyosi tino lo atimibisa ndeke ngbinga yi nino likp̄m̄ka li nilo igyonosa ndeke mino?»

⁸ Yeso usikisya b̄e: «Wiminyonito, m̄mbanzu kamubonitogu. Batu budingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya b̄e: «Imi ni Masiya» na «Ngbingo yi nino itulyonini.» Luki limoti, makubibyonitogu. ⁹ Ngbingo yi nino mukana ndeke mino bomongoni ba m̄nga na bambanzu kavikimanaga, makombomboyonitogu. Okwononi b̄e nilo igyonosito ndeke mbeyi, luki limoti keḡu b̄e mulibo ma obili ika ko ngbingo yi nino goni no.»

¹⁰ Kumbuso yi omotiloku b̄e: «Livananza limoti abumana ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulanana ndeke na bungama bagogo. ¹¹ Ka bewili dididi, ika ndeke na bazigiso bapu, ayandi na bokolobu bayanyenye uhuma ndeke bambanzu, ika ndeke goni na makp̄m̄ka muhongiso na m̄mbanga-mbanga kainisono keḡu wa lisȳe. ¹² Luki limoti, kambwa wa nimo masi kaigyonoso, bamugwito ndeke, bamugyogyiso. Bamulikisa ndeke ko ngbongu ka bandabu baya malumba ka Bayuda, bamumakya ka boloko. Baga ndeke na ibunu kamusombiso kambwa ka bangama bakp̄kp̄ na bangama ba bewili kye ko bulya lino kami. ¹³ Yigyogyiso yi niyo ika k̄wa ndeke kunu pisi ya kubikyaga bambanzu Mongoni kami. ¹⁴ Wikoni bakitulya kani makeḡu kombomboyo kakisa b̄e mabikya bun̄i ni bamulikisini ko ngbongu. ¹⁵ Imi mombukwana-daki yi no namuwonisilo m̄nzina mi nimo na yimibo niyo bomuyoniso kunu bakakwananigu mino kobiso dongoso na ibunu, gutugu kamusikisya likp̄m̄ka aka. ¹⁶ Gutugu bobonu aka na bomonu, bomomonu, bonguwo kunu na bawai-donu bamugabat̄u ndeke. Bulumwisaga ndeke batu budingi luga kunu. ¹⁷ Batu basi bamum̄ya ndeke ko bulya kami. ¹⁸ Luki limoti ibunu mika ndeke ka maziyo aka ni gutugu litukat̄u aka kamunyukigu. ¹⁹ Pisi ka limbengi linda, mohukusagat̄u mambengi kunu.»

*Yeso akat̄mb̄laga b̄eyo Yelusalema apanzikana ndeke mino
(Matayo 24:15-21; Maliko 13:14-19)*

²⁰ Yeso ubikya bata ndi b̄e: «Ngbingo yi nino mamina ndeke mino Yelusalema ni bas̄da bakungulini bikululu, miba ndeke b̄e panzikana kaki a k̄wa buwobi. ²¹ K̄wa wa nibo bika ndeke ka iwili ya Yudea bogwa ndeke mbangu misa ya bangupa. Nibo bika ndeke ka Yelusalema bakida ndeke bikede, na nibo bika ndeke ka sengi bakogulyigu ndeke bata ka gud̄u. ²² Kye ka masye mi nimo Kunzi ogyogyisa ndeke livananza kaki, iba masi nimo ikpikaga ndi ka Mobiso igyonosi. ²³ Ka masye mi nimo, boko ba bamama na nibo bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu. Kumbu yidingi ika ndeke ka muḡi mi nimo na ngbuta ko Kunzi inisana ndeke ka batu bi. ²⁴ Bulumwisaga ndeke bagogo na bad̄kpa, бага ndeke na bagogo bedunga ka ligbito pa yasi ka bogiyo bayasi. Na bevananza nibayo bakamibigu Kunzi bad̄itaga ndeke Yelusalema kadwe k̄ kwa k̄ ngbingo kab̄u osyo mino.»

*Mika-m̄mbanzu igokuto ndeke
(Matayo 24:29-31; Maliko 13:24-27)*

²⁵ K̄wa wa, Yeso obikyoku bata b̄e: «Makp̄m̄ka m̄mbanga-mbanga inisana ndeke ka moni, timba na ka mangutu. Mbumbo ya mobo makp̄kp̄ na m̄baka apa ndeke m̄ungwa mudingi, na bevananza abanga ndeke keḡe. ²⁶ Bambanzu bemoti-bemoti bahumwana ndeke

na kũbangaku katamana likpũmũka nilo osiloku ndeke ka ɔbili wasi. A beyo, makpũmũka mongu masi nimo kugu wa lisyɛ abe moni, timba na mangutu atakya ndeke ka bapa kabũ. ²⁷ Kũwa wa bamina ndeke Mika-mũmbanzũ kodoku ka ikũba, no ngu pa imoti na ibiba yidingi. ²⁸ Ko ngbingo yi nino makpũmũka mi nimo apũnga ndeke mino kaigyonoso, womogoni, mananikana, mika bakitũlya kye Kunzi ika kũwa ndeke buwobi kamũkulaga.»

*Yeso akokingyoso Bũngama ko Kunzi no ngbingo wo mbwayi
(Matayo 24:32-35; Maliko 13:28-31)*

²⁹ Kumbuso yi Yeso upá ndi likingyosi li nili: «Wondoni mbeyi sibũkũso si nisi na bukũto tagogo tasi. ³⁰ Kapũnga kabaka mapaku mambiya, iba syangasu a kũwa buwobi kobuniko. ³¹ Mũdũngoni bɛgeyo makina kũwa ndeke makpũmũka mi nimo kaigyonoso, miba kũwa ndeke bɛ Bũngama ko Kunzi a buwobi.

³² A lingũnũ, nakamũbikya ambe, batũ ba livanza nili bakolumwogigu basi ni makpũmũka nimo masi kanigyonosigu. ³³ Lisyɛ na litombũ olimikatũ ndeke, luki limoti likpũmũka kami kolimikigu ndeke lu.»

Yeso odoku ndeke bigbututu

³⁴ Yeso omotiloku bɛ: «Wiminyonito! Makidondomsonitogu ko bulya malili na libũma, makidomisonitogu ko bulya ɔbili. Kani kegũ bɛ lisyɛ nilo amusilyi ndeke bigbututu kani makegũ na tamanago yi. ³⁵ Lisyɛ nilo usilya ndeke batũ basi ba ɔbili bigbututu mũdũngoni beyo bosi bigwinonogo mino ka kuyaku. ³⁶ Makololonitogu, lumboni bongbinga basi. Iba miki ndeke no ngu yipilya masi nimo ika kodoku, makwanana kaamaga kambwa ko Mika-mũmbanzũ.»

³⁷ Na lisyɛ, Yeso olipyaga ndi kapá mũtiwi ka Ndaũ ko Kunzi, luki limoti opupaga ndi kaina kasyɛ ka Ngũpa ya Mizeituni. ³⁸ Na batũ basi bopupyaga ndi na bũsɔbi fiɓo ka Ndaũ ko Kunzi kamũkana.

22

Yuda akakisa kagwisiso Yeso

(Matayo 26:1-5; Maliko 14:1-2; Yuani 11:45-53)

¹ Yĩnga nino balyaga ndi mino mukati wokofulu, nino bamakaga bɛ Pasika a kũwa ndi buwobi. ² Bokumu-kumu na bowonisilo ba mũtũũ ba ndi kakisa pisi kamwo Yeso bipele, kye ba ndi kũbanga bambanzũ. ³ Kũwa wa, Abili ogulya ndi kũso ka Yuda Isikalioti, bemoti ka batũtũmbwa tekebe na baɓa. ⁴ Aga ndi kũkanana na bokumu-kumu na bangama ka bazamũ ba Ndaũ ko Kunzi ko bulya kũgabilya Yeso. ⁵ Bogwa ndi magyagya kũgbe ko bulya yi, bũkanana ndi kapá buyi. ⁶ Yuda abinikyana kũwa ndi, apũnga kakisa pisi kũgabilya Yeso bipele.

Yeso utikini babiɓya baɓa kaamba malili ma Pasika

(Matayo 26:17-25; Maliko 14:12-21; Yuani 13:21-30)

⁷ Ka yĩnga niyo balyaga mino mukati ni bakagyigu na sibũkũso niso ofulisogo, lisyɛ nilo bũmwogo ndi mino bomikya bakondolo ko bulya malili ma Pasika itũlyana ndi. ⁸ Kũwa wa Yeso atika ndi Pɛtele ibũ na Yuani, mũbikya bɛ: «Wogoni katibungusilyogo malili ma Pasika.» ⁹ Bamuusa ndi bɛ: «Wakapa se bɛ tobungusyogiku yani?» ¹⁰ Yeso usikisya bɛ: «Hukononi, niyo mogulya ka gũdũ, mabangana na alũkũ bemoti obinikini mbike yo libo. Wogoni pa imoti na ibũ kadwe ka ndaũ yi niyo ogulyoku mino, ¹¹ mamuuso mombukwana ndaũ bɛ: «Muwonisilo akaumuusa bɛ ndaũ

tino yo alya mina Pasika pa imoti na babibya kaki?» ¹² Amuwanya kuwa miso ma ndabu mudingi ka ndabu ya kugu, niyo ayibungusyaga binza. Mubungusyaga kuwa pa ilyalya ku beyo.» ¹³ Baga ndi, batakanya masi beyo Yeso a ndi mino ni ubikyini, bamba kuwa ndi malili ma Pasika ku beyo.

Gbogbo ka Mombukwono-dosu

(Matayo 26:26-30; Maliko 14:22-26; 1 Bakolito 11:23-25)

¹⁴ Niyo ngbinga malyalya itulyana, Yeso apunga ndi kalyalya pa imoti na batutumbwa. ¹⁵ Kumbuso yi iyi aka na ibu be: «Na ndi na musasa kugbe kalya Pasika yi nimu ma pa imoti na ibunu kambwa wa kigyogyiso. ¹⁶ Kye nakamubikya bingbanganya ambe nakalyigu ndeke bata Pasika kadwe ku kwa ku igyonosa ndeke mino ka Bungama ko Kunzi.» ¹⁷ Kuwa wa bapá kopo wa vinya, amigisya Kunzi ibiba, kumbuso yi abikya be: «Muvoni kopo wa vinya yi nimu, mamwo luga kunu basi. ¹⁸ A beyo, nakamubikya ambe, katukya mbiya-mbiya wanu, nakomwigu ndeke bata vinya wa muzabibu kadwe ko ngbingo yi ninu Bungama ko Kunzi odoku ndeke mino.» ¹⁹ Kuwa wa ava ndi mukati, niyo amigisya Kunzi ibiba, obunonogo, ulupyaga, ubikya be: «Nzuyi kami niyi ipi ko bulya kunu. Gyogoni beyo ketamana yi.» ²⁰ Kumbuso wa malili, Yeso upá kopo wa vinya begayo, ubikya be: «Kopo yi nimuna a agume wambiya ko Kunzi pisi ka bangu kami niyo ofukogi ko bulya kunu. ²¹ Luki limoti hukononi! Mutu yi ninu akegaba ka bomuyoniso akalyalya pa imoti na imi. ²² A beyo, Mika-mumbanzu akokwo mufongoni beyo Kunzi obungusyaga ndi mino, luki limoti kumbu yidingi ka mutu yi ninu akagabo yi!» ²³ Kuwa wa batutumbwa bapunga ndi kausono luga kabu be wani se no akwanana kagya inguo ya likrumuka li nilo.

Wani no a mutu wa ibiba luga ka babibya?

²⁴ Kumbuso yi babibya bapunga ndi kolutono banimuuso be wani no mutu wa ibiba kugbe luga kabu. ²⁵ Yeso ubikya ndi be: «Bangama bakrukru ba bevananza bayo obili yi nimu batiwaga bevananza kabu na mupamu na nibo ba no ngu kugu kabu bapaga be bumaki be: <Bagya-manza.> ²⁶ Ibunu makogyonitogu abe ibu! Luki limoti mutu yi ninu a abe pata luga kunu okwononi kaiko abe miki. Na mutu yi ninu a abe ngama okwononi kaiko abe mugya-ligubo. ²⁷ Mutu tino piye no a na ibiba kugbe? A mutu yi ninu ikaga wakiko kalyalya, ikani ninu ikaga kagya ligubo la malili? A mutu yi ninu ikaga wakiko. Iyo, a beyo, luki limoti imi na luga kunu abe mugya-ligubo. ²⁸ Ibunu mikaga ndi pa imoti na imi bongbinga basi wa bikaga ndi mino kegyogyiso. ²⁹ Na imi kamupa Bungama begayo baba epá ndi mino imi. ³⁰ Kuwa begayo malyalya ndeke, momwo pa imoti na imi ka Bungama kami, mikanana ndeke ka moliki ma bungama kosombiso mababa tekebe na maba ka Bezaleli.»

Yeso akabikya Petele be amanganyatu

(Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Yuani 13:36-38)

³¹ Yeso abikya kuwa ndi Simoni Petele be: «Hukana binza, Simoni: Bahukulyi Abili pisi be amupipi basi beyo bapipaga mino mupunga. ³² Luki limoti imi nulumbilyito bi ambe baya kaku kodikogonitogu, iwe, wakemigilyoku banu bata, utumisa bamamakū mambengi.» ³³ Petele aka ndi be: «Mombukwono-dosu, na wakitulya kainda ka ligbito, gutugu ka kukwaku aka pa imoti na iwe.» ³⁴ Yeso asikisya ndi be: «Petele,

nakamubikya bingbanganya ambe no biti ya lisyε li nili, koku kalikagu ni wakanemongonyigu nganga yisaa.»

Wikoni bakitulya kaulanana

³⁵ Kuwa wa Yeso umuusa ndi babibya be: «Ngingo yi nino namatika ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ni makigwinonogigu no luki abe buyi, kugba, bekraku, mazangatu ndi luki?» Bosikisya ndi be: «Haaa, takazangagu ndi luki gutugu limoti aka.» ³⁶ Ubikya kuwa be: «Luki limoti mbiya wanu, mutu nino a no buyi okwononi kuwa kava. A mudongoni goni abe nino a na kugba. Na nino kegu na dukpa ya lunga, okwononi kagaba koti kaki, oluwa imoti. ³⁷ Kye nakamubikya bingbanganya ambe okwononi igyonosi kugu ka imi nilo ikpikaga ndi ka Mobiso be: «Bamatana ndi pa imoti na bagya-manyε.» Iyo nakamubikya ambe nilo ikpikaga ndi kugu kami ika kuwa kaigyonoso.» ³⁸ Babibya babikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wina badukpa bayiba niba yi.» Usikisya ndi be: «Ama bubwa.»

Yeso ogoni kalumba ka Ngupa ya Mizeituni (Matayo 26:36-46; Maliko 14:32-42)

³⁹ Kuwa wa Yeso opupa ndi kunzi wa gudū, aga ka Ngupa ya Mizeituni beyo aka yo agyaga ndi mino. Babibya kaki babye ndi. ⁴⁰ Niyō badwe ka pa yi niyō, ubikya ndi be: «Lumboni kye makogwonitogu ka kuboboku.» ⁴¹ Kumbuso yi idukula ndi byi na ibu, obuno moli, alumba, ⁴² iyi aka be: «Baba ooo, wakapa, wekidisya baka kopō yi nimu. Luki limoti, sipananiso kaku so igyonosi ni kegu niso kami.» ⁴³ [Kuwa wa malaika bemoti kotukyoku kugu wa lisyε apuponilyoku, atumisa ndi limbengi. ⁴⁴ Yeso a ndi ko kumbu yidingi, idukulaga kuwa ndi kalumba na kekele. Bungu apunga ndi kaduka wasi abe begbetetiye ba ya bangu.] ⁴⁵ Kumbuso wa malumba, igoku kunu babibya ba ndi mino. Utakanya ka batoto bingbwungono ko bulya kumbu. ⁴⁶ Umuusa be: «Hebeee, ma kuwa ka batoto? Zuzukoni, malumba kye makogwonitogu ka kuboboku.»

Bangama ka Bayuda bagwini Yeso (Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-50; Yuani 18:3-11)

⁴⁷ Ngingo yi nino a mbeyi ndi mino asi kanzina aka beyo, ambaza ka bambanzu opuponoku. Yuda, nino a ndi bemoti ka batatambwa tekebe na baba no a ndi kaukpokyonisoku. Akpudoku ndi Yeso kapututo. ⁴⁸ Luki limoti, Yeso amuusa ndi be: «Yuda, wakapututa Mika-mumbanzu kowonisilo be wagobini?» ⁴⁹ Niyō babibya bina nilo a ndi kapa kaigyonoso lo, samuusa be: «Mombukwono-dosu, talananito na batu bi niba na badukpa kusu?» ⁵⁰ Bemoti luga kabu ayipo mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako ndi kutiliko kwa kambanzikaniko. ⁵¹ Luki limoti Yeso ubikya be: «Wosoni, ama bubwa.» Avila ndi kutiliko ka aluku no, ahukuso. ⁵² Kumbuso yi Yeso ubikya ndi bokumu-kumu, bangama ka bazamu ba Ndabu ko Kunzi na bamboku-mboku nibo bodoku ndi kagwi be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mutu wo kubaku? ⁵³ Nikaga ndi pa imoti na ifunu masyε masi ka Ndabu ko Kunzi, makegwigu ndi. Luki limoti ngingo a kuwa no kunu ifunu pa imoti na ngama wo biti.»

Petele amongonyini Yeso

(Matayo 26:57-58, 69-75; Maliko 14:53-54, 66-72; Yuani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kuwa wa bagwi ndi Yeso. Baga na iyi, bamingyisa ndi ka ndabu ko kumu-kumu. Petele a kuwa ndi iyi kabibya ni a byi. ⁵⁵ Bagbunda ndi buku ka pa yangba, bikanana ndi wa, Petele odoku ndi goni kaiko luga

kabũ. ⁵⁶ Mũgya-ligubo bemoti muko yi amina ndi wakiko ka kpolo wo buku, anda bizumuuu, iyi aka be: «Alũkũ yi nimuna a tu ndi goni pa imoti na iyi.» ⁵⁷ Luki limoti Petele anganya ndi, abikya be: «Eze, nakamibigu imi.» ⁵⁸ Kagya bata yikedde bene, mutũ wagogo amina ndi, abikya be: «Gutũgu iwe aka, wa bemoti kabũ goni.» Luki limoti Petele asikisya alũkũ no be: «Wai aaa, nakegu imi bemoti kabũ.» ⁵⁹ Kagya bata abe saa imoti bene, mutũ wagogo otiwolya be: «A beyo, mutũ yi nimũ ba ndi pa imoti na iyi, kye a Mũgalilaya.» ⁶⁰ Luki limoti Petele asikisya be: «Alũkũ aaa, nakegu kaiba ambe wakapa kabikya bũni.» Ko ngbingo yi ninũ aka no a ndi mino kanzina no, kũkũ alika. ⁶¹ Mombukwono-dosu oyikana ndi, anda Petele bingbangbangba. Kũwa wa, Petele atamana likpũmũka nilo Mombukwono-dosu abikya ndi be: «Kambwa kũkũ kaalika na lisyẽ li nili, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» ⁶² Petele opupa ndi kunzi, apũnga ndi kagama no kumbu kũgbe.

*Bakatũmbwa na kabũma Yeso
(Matayo 26:67-68; Maliko 14:65)*

⁶³ Balũkũ nibo ba ndi kabuulyaga Yeso ba ndi katiba na kabũma.
⁶⁴ Bakanda ndi miso na kutuko, banamuusa be: «Titũlya, wani no uipi!»
⁶⁵ Babubisa ndi bitu na mosikoni.

*Bogoni na Yeso ka Basa-Yidingi
(Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Yuani 18:19-24)*

⁶⁶ Niyo lisyẽ asyẽ, bambokũ-mbokũ ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutũũ bamũmũkana ndi. Baga ndi na Yeso kasombiso ka Basa-Yidingi, ⁶⁷ bamuusa ndi be: «Kika ni iwe ni Kilisito, tibikya.» Luki limoti, usikisya ndi be: «Nakamũbikya, makebailiyũ, ⁶⁸ na nakamumuuso likpũmũka, makesikisyũ. ⁶⁹ Luki limoti katũkya mbiya-mbiya wanũ, Mika-mũmbanzũ ika banũ wakiko ka kũmbanzikaniko ko Kunzi ninũ a no ngu.» ⁷⁰ Kũwa wa batũ basi babikya ndi be: «Iwe no wa neki Miko Kunzi?» Usikisya ndi be: «Mobikyini ni ibunu, imi ni iyi.» ⁷¹ Babikyana kũwa ndi be: «Takegu bata na nzoyi ya bademũ! Timukyonili ni ibusu aka nilo opupisi ka mũnokũ kaki.»

23

*Bogoni na Yeso kambwa ka Pilatũ
(Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Yuani 18:28-38)*

¹ Kumbuso yi, ambaza wasi atũkya, baga ndi na Yeso kũ ka Pilatũ.
² Kũ beyo, bapũnga ndi kasũngũlya banabikya be: «Tatakanya ndi mutũ yi nimuna ni anũputa batũ kusu bamũ. Anũbikya be bakuluwonito bamananza ka ngama mudingi wa Lũma. Anibiba be iyi ni Masiya, ngama.» ³ Pilatũ aka ndi na iyi be: «Iwe no wa ngama ka Bayuda?» Yeso amigisya be: «Iwe no wakabikya beyo.» ⁴ Pilatũ ubikya kũwa bokumu-kumu na ambaza ninũ amũmũkana ndi wa be: «Nakegu imi kaina likpũmũka gutũgu limoti aka nilo okwononi be babisi mino alũkũ yi nimũ na mũkũmbũ.» ⁵ Luki limoti batũ nibo basũngũlya ndi Yeso babikya bata ndi bingbanganya na liyũ lapũ be: «Kũso wa muwonisili kaki, alũkũ yi nimuna akaukpamyũ bambanzũ kavikimanaga. Apũnga ndi kapá mutũũ mi ninũ katũkya ka Galilaya aka, kumbuso yi akitanaga ka mugĩ masi ka Bayuda, na mbiya yi nimũ, osiliniku wanũ.» ⁶ Wa Pilatũ ukana mino likpũmũka nilo beyo, uusa be: «Mutũ mũna a Mũgalilaya?» Basikisya be: «Iyo ngama!» ⁷ Ngbingo yi ninũ ukana mino be Yeso otukyiku ka iwili niyo

Elodi Atipasi andaga ndi, atika ndi Yeso ku kaki. Ka masye mi nimɔ, iyi Elodi a ndi gɔni wa ka Yelusalema wa.

Bogoni na Yeso ka Elodi

(Matayo 27:11-26; Maliko 15:1-15; Yuani 18:39-19:16)

⁸ Niyo Elodi amina Yeso, ogwa magyagya kye ukanagatu ndi ni bananzina ko bulya ka Yeso. Kinili katukya ka bundeli aka ikaga ndi na musasa kugbe kamina yi. A ndi gɔni na mutamanagi be aminino gutugu ni anagya makpamuka mumbanga-mbanga. ⁹ Amuusaga ndi makpamuka mudingi luki limoti ni Yeso kosikisyigu likpamuka gutugu limoti aka. ¹⁰ Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi wa ni banabinikilya Yeso makpamuka bitititi. ¹¹ Elodi na basuda kaki ba ndi katiba bikyeyekye, banamina payaya. Kumbuso yi, amokisyiso kutuko kwanza, amigiso bata ku ka Pilatu. ¹² Lisye nilo, Elodi ninɔ bakobyogigu ndi na Pilatu, bita kuwa ndi bawai.

Pilatu obikyini be okwononi Yeso okwi

(Matayo 27:15-26; Maliko 15:6-15; Yuani 18:39-19:16)

¹³ Pilatu umumula ndi bokumu-kumu, bangama ka Bayuda pa imoti na bambanzu bagogo, ¹⁴ ubikya be: «Medulyiku bi na mutuu muna manabikya be akaukpama bambanzu kavikimanaga. A beyo, no bi kamuusogo ko misa kunu makpamuka masi nimɔ motumbulogi ko bulya kaki, luki limoti nakaminigu na likpamuka lanye gutugu limoti aka. ¹⁵ Elodi kaminigu bi iyi na bunye begyo, kye amigisikuto bi kunu. A neki bingbanganya be mutuu muna kogyigu luki lanye gutugu limoti aka nilo okwononi mino be bamwi. ¹⁶ Kinili, imi natinisiso pimbo aka, kumbuso yi nasiso.» ¹⁷ [Ka bayinga baya Pasika bayasi, Pilatu ukulyaga ndi mutuu wa ligbito bemoti.]

¹⁸ Luki limoti bagbungukana ndi ibu basi be: «Mumwo mutuu yi nimu! Watikulyoku Balaba!» ¹⁹ Balaba ninɔ bagwi ndi ka boloko kye ukpama ndi bambanzu kavikimanaga ka guduu, amwo ndi gɔni mumbanzu. ²⁰ Yeki Pilatu a ndi kapa aka kakula Yeso, igilya bata ndi kaubikya beyo. ²¹ Luki limoti bidukulaga ndi kapamikana, banabikya be: «Mubangilaga ka musalaba! Mubangilaga ka musalaba!»

²² Pilatu ubikya ndi ka nganga ya yisaa be: «Bunye tino bo ogyi bi? Nakaminigu imi na likpamuka lanye gutugu limoti aka nilo okwononi mino be bamwi. Natinisisa pimbo aka, kumbuso yi nasiso.» ²³ Luki limoti bambanzu botiwolya ndi kapamikanaga be babangilaginɔ Yeso ka musalaba aka. Limbengi akundumono Pilatu, ²⁴ abailya ndi kaugyilya mufɔngɔni beyo ba ndi mino kapa. ²⁵ Akula Balaba, mutuu yi ninɔ bagwi ndi ka ligbito kye ukpama ndi bambanzu kavikimanaga na amwo ndi gɔni mumbanzu. Kuwa wa, upa ndi Yeso be bagyi beyo ba mino kapa.

Banaga kamwo Yeso ka musalaba

(Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Yuani 19:17-27)

²⁶ Ngbingo yi ninɔ basuda ba ndi mino kaaga na Yeso, babangana na Simoni ninɔ mutuu wa Kulene ni anigoku ko tiko. Babinikisa ndi musalaba kumbuso ka Yeso no bou.

²⁷ Ambaza mudingi a ndi kabibya. Boko nibo ba ndi luga kabu banagamana, na kalya kumbu ko bulya kaki. ²⁸ Yeso oyikono, ubikya be: «Ibunu boka ba Yelusalema, makegomonitogu imi! Luki limoti wigomoni ibunu bamombukwana-donu pa imoti na bomikunu! ²⁹ Iyo, kye ngbingo odokuto ninɔ bambanzu babikya banu mino be: «Igyagya ka banduya, ko boko bi nibo bakabukutagu na nibo bakulungusagu bomiki!» ³⁰ Bambanzu

ɓapunga banu kabikya be: <Gwoni kugu kusu> na kabikya bokpumo be: <Titikyoni!> ³¹ A beyo, kika ni bakogyogyiso sibukuso sibisi beyo, angenengene kuwa niso sikwo?»

³² Bagatu ndi goni na baluku bagogo baba, bagya-manye bi, kamwo pa imoti na Yeso. ³³ Niyo bosila ndi mino ka pa niyo balikyaga be «Ikprukpukuso sa Mu», basuda babangilaga ndi Yeso ka musalaba, bubangilaga goni bagya-manye, bemoti ka kambanzikaniko, wagogo ka kulekuke. ³⁴ Yeso aka ndi be: «Baba ooo, hupilyano baka kye bakegu kaiba nilo bakagya.» Batwa kuwa ndi libese ko bulya yigbananaga botu kaki. ³⁵ Bambanzu ba ndi bakamanana wa bigwo, banina likpumuka nilo. Bangama ka Bayuda ba ndi katiba bikyaaa, banabikya be: «Uhukusa ndi batu bagogo. Ihukusino kuwa iyi mombukwana-daki, kika ni iyi ni Kilisito nino Kunzi apunaga ndi.»

³⁶ Basuda ba ndi goni katiba, bisisiloku buwobi na iyi, bapa ndi vinya wozyo, ³⁷ ibu aka be: «Kika ni wa ngama ka Bayuda, wihukuso neki mombukwana-daki yi!» ³⁸ Bokpika ndi ka musalaba kaki be: «Mutu yi nimuna ni ngama ka Bayuda.»

³⁹ Bemoti luga ka bagya-manye nibo bubangilaga ndi ka musalaba bo a ndi katumbwa Yeso, anabikya be: «Kegu mbeyi iwe ni Masiya? Wihukusa neki iwe mombukwana-daki, watihukusa kuwa goni ibusu!»

⁴⁰ Luki limoti nino wagogo no apamyaga, iyi aka be: «Iwe munaaa, wakegu gutugu kabanga Kunzi aka, iwe nino wakaigyogyisa mudongoni abe iyi? ⁴¹ Ibusu, bakatigyogyiso ka bungbingbili. Takainisana na mukalya nimo okwononi na yigya yanye kusu. Luki limoti, iyi kagyagu ndi bunye gutugu bumoti aka.» ⁴² Kumbuso yi omotiloku be: «Yeso, wakebusolonitogu baka ngbingo yi nino wodoku ndeke mino ka Bungama kaku.» ⁴³ Yeso amigisya be: «A liganu, nakaubikya ambe, na lise li nili takaiko pa imoti na iwe ka Paladiso.»

Yeso osisini limbengi

(Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Yuani 19:28-30)

⁴⁴ A ndi banda saa sita, biti ohuma obili wasi kadwe ka saa tisa. ⁴⁵ Moni olimika ndi, kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kuge ku ka Nda bu ko Kunzi, anuka ndi lugo. ⁴⁶ Yeso igomisa ndi na liyu lapu be: «Baba ooo, nigisini limbengi kami ka maboku kaku.» Niyo abikya beyo, osisa limbengi. ⁴⁷ Niyo ngama ka basuda ina nilo igyonosa ndi lo, abibisa Kunzi, iyi aka be: «Ka liganu, mutu yi nimuna a ndi asi mutu wongbingbili aka!» ⁴⁸ Ambaza wasi ka bambanzu nino odoku ndi kaina likpumuka nilo, iga kuwa ndi ni otumini no kumbu bidu. ⁴⁹ Bawai-daki Yeso basi, gutugu boko aka nibo bodoku ndi kabiso kotukyoku ka Galilaya, bamaga ndi byi kaina likpumuka nilo a ndi kaigyonoso lo.

Yezefu akalumbo Yeso

(Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Yuani 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ A ndi na aluku bemoti nino ibukuta ndi ka Alimatia, ka iwili ya Yudea, ina ndi be Yezefu. A ndi bemoti ka bamboku-mboku nibo bakogo ndi mukombu ka bambanzu ka Basa-Yidingi. A ndi mutu wa limbengi lanza, obili kaki a ndi bingbingbili, abundaga ndi Bungama ko Kunzi. Luki limoti, kobingisyagu ndi iyi nilo bengeni ba ndi ni bobikyini na nilo bagya ndi kugu ka Yeso. ⁵² Aga ndi ka Pilatu kakunga manda ka Yeso. ⁵³ Kumbuso yi, atotisa ndi ka musalaba, atikyogo na kutuko kwa hudu-hudu, abisa ka mbuku niyo bakpo ndi ka litalu. Mbuku yi niyo a ndi ni bakanalumbigu

mino mumbanzu gutugu bemoti aka. ⁵⁴ A ndi lisyε la kubukumuti, nilo bambanzu bibungusyaga ndi mino ko bulya Lisyε la kimumbiso. ⁵⁵ Kuwa wa boko bi nibo bodoku ndi na Yeso katukya ka Galilaya, babyε Yezεfu. Bina mbuku na beyo bongosa ndi mino manda ka Yeso. ⁵⁶ Kumbuso yi, biganana ndi, bobungusyogo molingo na malazi ko bulya manda. Lisyε la kimumbiso, bolipyaga ni bakogyigu ligubo mufongoni beyo mutuu ka Musa ikpika ndi mino.

24

Yeso olupini ka mbuku

(Matayo 28:1-10; Maliko 16:1-8; Yuani 20:1-10)

¹ Kuwa ka lisyε la Mungu ko mbolugo, boko bava malazi dididi nimo bobungusyaga ndi, baga ka mbuku. ² Batakanya litalu lidingi nilo otikya ndi mbuku ni botini ka kpolo. ³ Bogulya ndi, luki limoti ni bakotkonyigu bata manda ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁴ Ngbingo yi nino ba ndi mino kombomboa no, baluku baba bakimokisyo botu bayawenge-wenge bupuponilya ndi, bamaga ka kpolo kabu. ⁵ Niyo boko bogwa kubangaku beyo, bodidika ndi. Baluku bi nibo aka na ibu be: «Ko bulya iki yo mo mino kakisa mutu yi nino a mubisi luga wa bamanda? ⁶ Kegu wanu, olupini ka mbuku. Tomononi likpamuka nilo amubikya ndi ngbingo yi nino a ndi mino ka Galilaya be: ⁷ «Okwononi be basuti Mika-mumbanzu ka maboku ka batu banye, babangilaga ka musalaba, kumbusa wa masye masaa, opupa ka mbuku.» ⁸ Boko batamana kuwa ndi likpamuka nilo Yeso abikya ndi lo. ⁹ Batukya ndi ka mbuku, baga kapaga mongoni mi nimo ka babibya tekebe na bemoti na ka batu bagogo basi. ¹⁰ A ndi wa ni Malia wa Magadala, Yuana na Malia amaki Yakobo. Boko bagogo nibo ba ndi goni pa imoti na ibu butumbulyaga ndi batutumbwa mongoni nimo begeyo. ¹¹ Luki limoti batutumbwa ba ndi kasima be boko bakagya bakpiba, kani bakobinikyonigu. ¹² Kuwa wa Petele atukya ndi, aga mbangu ka mbuku, abimya, ina asi bapanga baya botu aka. Kumbuso yi iga ku kaki, otumini na ombombo bidε ko bulya likpamuka nilo igyonosa ndi lo.

Yeso olupilyini babibya baba ko pisi ya Emausi

(Maliko 16:12-13)

¹³ Ka lisyε nilo aka lo, babibya baba luga ka babibya ka Yeso ba ndi kaında ka mugi mimoti nimo balikyaga ndi be Emausi. Mugi mi nimo a ndi banda kilometele tekebe na imoti* kadwe ka Yelusalema. ¹⁴ Ba ndi kanzina luga kabu ko bulya likpamuka lasi nilo igyonosa ndi lo. ¹⁵ Ngbingo yi nino ba ndi mino kanzina na kainzinzinya luga kabu beyo, Yeso mombukwana-daki yi ukpudoku ndi, bisungya na ibu. ¹⁶ Babibya batu ndi kamina yi, luki limoti misa kabu a ndi ni upiini bipi ni bakegu kamibo. ¹⁷ Yeso umuusa be: «Likpamuka tino lo mo mino kainzinzinya ko pisi bene?» Bamaga kuwa ndi, botumini no kumbu bidε. ¹⁸ Bemoti luga kabu nino ina ndi Kolopasi, asikisya be: «Iwe mukaka aka no luga ka batu ba Yelusalema wakukonigu likpamuka li nilo igyonosi bi ku ka masye mi nima?»

¹⁹ Kumbuso yi umuusa bata be: «Likpamuka tina se?» Babibya basikisya be: «Likpamuka li nilo asilyi bi Yeso mutu wa Nazaleti, nino a ndi mugyalandu wo ngu. Owonisila ndi ngu ya bugyalandu ko pisi ya yigya na manzina kaki kambwa ko Kunzi na ko misa ka bambanzu basi. ²⁰ Luki limoti bokumu-kumu na bangama kusu basuta ndaku ka

* **24:13** 24:13 Buwobi abε ligandu la basaa baba.

Pilatũ ðe ðamwi, ðabangilaga ndũkũ ka mũsalaba. ²¹ Ibusu ta ndi kasĩma ambe iyi nõ Kunzi atikoku kaukulaga Bezaleli ka bubaya. Luki limoti, na lisyẽ li nili a kũwa masyẽ masaa wa likpũmũka li nilo igyonosi bi mino. ²² Luki limoti, boko ðemoti-ðemoti ka mũdũngũ kusu ðatigugumisito nzũyi kũgbe. Boga na lisyẽ li nili ko mbolugo ka mbũkũ, ²³ luki limoti ni ðakotokonyigũ ðata manda kaki. Bigoku katitũmbũlyaga ðe ðamalaika ðupupilyi, ðutũmbũlyaga ðingbanganya ðe a mubisi. ²⁴ Kũwa wa ðambanzũ ðemoti-ðemoti luga kusu ðinda ka mbũkũ, ðatakanya makpũmũka masi mũdũngũni ðeyũ boko ðũbũkya ndi mino, luki limoti kani ðakaminigũ ðata Yeso.» ²⁵ Kũwa wa Yeso ũbũkya ðe: «Ibunu ðongingi aaa, ma ðuti ka bailya makpũmũka masi nimũ ðogyalandũ kabũkyaga ndi! ²⁶ Kakwananigũ mbeyi ndi ðe Masiya† igyogyisi ðeyũ kambwa kaingya ka ibiba kaki?» ²⁷ Kumbuso yi ũtũmbũlyaga ndi nilo ða ndi ni ðokpikini ko bulya kaki ka Mobiso masi ko Kunzi. Apũnga mbeyi ndi na kitabũ ka Musa, idukulogo kumbuso yi ka ðakitabũ ðayasi nibayũ ka ðogyalandũ. ²⁸ Niyũ ðosila ðuwobi na mugi mi nimũ ðabũbya ða ndi mino kaında, Yeso agya ndi abe anũsaga. ²⁹ Luki limoti ðotiwolya kabũkya ðe: «Tikini na ibunu wanũ kye a kũwa ðugũgũ, bitĩ ika gũni kolipyo.» Ingya kũwa ndi ka ndabũ, ika pa imoti na ibũ kũ. ³⁰ Niyũ ða kũwa ndi kalyalya, ava mukati, abibisa Kunzi. Kumbuso yi, obunonogo, ũpá. ³¹ Kũwa wa miso uukwikona ndi, ðamibo, luki limoti ko ngbingo yi ninũ aka nõ ulimikya ndi pele. ³² Babũkyana ndi ðe: «Iyo, mambengi o bi na ibusu ðisamũ-samũ ngbingo yi ninũ o bi mino kanzina na ibusu ko pisi na katitũmbũlyaga Mobiso ko Kunzi!» ³³ Ko ngbingo yi ninũ aka nõ ðatũkya, ðiga ndi ka Yelusalema. Niyũ ðosila kũ, ðatakanya ðabũbya tekebe na ðemoti ðumũmũkana pa imoti na ðatũ nibo ða ndi kabũbya Yeso. ³⁴ Ibũ ðasi ðũbũkya ndi ðabũbya ðaba ði nibo ðe: «A lingũnũ, Mombukwono-dosu opupini ka mbũkũ, apuponilyito Simoni!» ³⁵ Kũwa wa ibũ ðutũmbũlyaga ndi gũni likpũmũka lasi nilo igyonosa ndi ni ða ko pisi, na ðeyũ ðamiba ndi mino Yeso ko ngbingo yi ninũ a ndi mino kobunonaga mukati.

Yeso upuponilyini ðabũbya kaki

(Matayũ 28:16-20; Malikũ 16:14-18; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

³⁶ Ko ngbingo yi ninũ ðabũbya ðaba ði nibo ða ndi mino kanzina ðeyũ, Yeso mombukwana-daki yi opuponoku ðigbututu, ũbũkya ðe: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!» ³⁷ Botuma ndi na kũbangakũ, kye ða ndi kasĩma ðe ðaminini abili. ³⁸ Luki limoti Yeso ũbũkya ðe: «Ko bulya iki yo makombomboyo? Ko bulya iki yo ma mino na ðotumo ka mambengi? ³⁹ Winoni magũ na maðokũ kami: Imi aka nõ ðikpe! Ivilogoni, mendaga, kye abili kege na nzũyi nõ kuwo mũdũngũni ðeyũ mo mina kemina ðene.» ⁴⁰ A ndi kabũkya ðeyũ ni anũwanya maðokũ na magũ. ⁴¹ Babũbya ðotuma ndi na magyagya ðide, ðombombaya ndi kũgbe, ðakakwananagũ ndi kabailya ðe Yeso nõ akanzina nõ. Kũwa wa umuusa ðe: «Makege nõ luki lilya wanũ?» ⁴² Bapá ndi dongbu ya musi mukongo. ⁴³ Yeso ava ndi, alya ko misa ka ðũ. ⁴⁴ Kumbuso yi ũbũkya ðe: «Ngbingo yi ninũ na mbeyi ndi mino luga kunu, namũbũkya ndi ðingbanganya ambe: «Okwononi ðe masi nimũ ikpikaga ndi kũgũ kami ka Mũtũũ ka Musa, ka mobiso ka ðogyalandũ, ka Mambũ ka Bayuda akwanana ndi ðe igyonosi.»» ⁴⁵ Kũwa wa uhukwa ndi yimibo kye ðukani nilo a ka Mobiso. ⁴⁶ ũbũkya ðe: «Ikpika ka Mobisa ðe: «Masiya igyogyisatũ, opupa ka mbũkũ kumbusa wa masye

† 24:26 24:26 Bamakagatũ gũni ðe Kilisito.

masaa.> ⁴⁷ Okwononi kaubikyaga bevananza bayasi Mongoni Manza ko lino kaki, kapunga banu ka Yelusalema kye bambanzu boyikoni, binisonisa na mapilya. ⁴⁸ Ibunu bo ma bademu ba likpamuka nilo. ⁴⁹ Na imi, mombukwana-daki namutikilyatu Limbengi-Lotu nilo Baba amwanyaga ndi. Luki limoti, wikoni ka Yelusalema aka kadwe ko ngbingo yi nino motumo mino no ngu kotukyoku kugu wa lisyε.»

*Yeso ofokini kugu wa lisyε
(Maliko 16:19-20; Ligubo 1:9-11)*

⁵⁰ Kumbuso yi, Yeso aga ndi na babibya kaki kunzi wa Yelusalema buwobi na mugi mi nimo ina ndi be Betania. Ku beyo, ubisilya mafoku, udukilya ndi bubunga. ⁵¹ Ko ngbingo yi nino a ndi mino kaudukilyo bubunga no, asanana na ibu, adaka ndi kugu wa lisyε. ⁵² Kumbuso yi babibisa kuwa ndi, biganana ka Yelusalema kani botumini na magyagya bide. ⁵³ Ku beyo, bikaga ndi bongbinga basi ka Ndabu ko Kunzi, banabibiso.

Mongoni Manza ka Yeso ɓeyɔ Yuani okpikaga ndi mino Likpɔmuka la mambwa

Mongoni Manza nimo atambɔmbwa ɓeyɔ ka Yuani okpika ndi nima. Atambɔlaga ndi makpɔmuka mi nimo Yeso agya ndi ka litɔmbɔ wanɔ, mɔtɔɔ mi nimo ɔpá ndi ɓambanzɔ, kukwakɔ na pupo ka Yeso ka mbɔkɔ. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma ɓunye, anagya makpɔmuka mɔmbanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka ɓambanzɔ.

Kitabu yi niyi kegu mɔɔngoni na niyo Matayo ikani Maliko ikani Luka okpika ndi. A ɓeyɔ, Yuani akasima ɓe ɓatu ɓi niɓɔ ukpikilya ndi kitabu yi niyi ɓibatɔ ɓakitabu niɓayo Matayo, Maliko ikani Luka bokpika ndi. Bibo goni likpɔmuka li nilo Yeso atambɔlaga ndi kɔso yi na nilo agya ndi. Katambɔlagagu ɓata makpɔmuka mi nimo Matayo, Maliko ikani Luka ɓatambɔlaga ndi iɓɔ.

Ka mɔpɔnganagi ma kitabu yi niyi, Yuani owonisila ɓe Yeso ni wani. Abikya ndi ɓe a Mɔnzina ko Kunzi mɔ odoku ndi kɔnɔ ka litɔmbɔ kaiita mɔmbanzɔ. Yeso agya ndi makpɔmuka mudingi mɔmbanga-mbanga nimo okitogi yimibo ka ɓambanzɔ, kye ɓibi ɓe a Ngama nino Kunzi apɔnaga ndi kambwa aka, abikya ɓe iyi nɔ uhukuso ndeke ɓambanzɔ.

Ko ngbingo ka Yeso, ɓambanzɔ ɓa ndi ɓakigbananaga: ɓemoti-ɓemoti ɓabinikyanatu Yeso kye ɓobingisyatu ndi ɓe a Miko-Kunzi. Batɔ ɓagogo ɓamɔya ndi, ɓanabikya ɓe a mɔtɔ ka Mumuyoniso, na okwononi ɓe ɓamwi. Yuani akabikya ɓe: «Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani ɓe Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana ɓeyɔ, minisana na ɔɓili pisi ko lino kaki.» Yuani 20:31.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Kobibiso Mɔnzina 1:1-18

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza 1:19-34

Yeso akaɔpɔnaga ɓabibya kaki ɓa mambwa 1:35-51

Yeso ogyini nganga maɔiya na ika makpɔmuka mi nimo akaɔmbaga ɓambanzɔ 2:1-12:50

Pɔso wa muliɓo ka Yeso ka litɔmbɔ, kasombiso, na kukwakɔ kaki 12:1-19:42

Yeso opupini ka mbɔkɔ 20:1-10

Yeso upupilyini ɓabibya kaki 20:11-21:25

Yeso-Kilisito ni Mɔnzina ko Kunzi

¹ Ka mɔpɔnganagi, kambwa Kunzi kagya ɔɓili, Mɔnzina a kɔwa ndi wa. Mɔnzina a ndi pa imoti no Kunzi. Mɔnzina a ndi Kunzi ɓikpɔ. ² A ɓeyɔ, Iyi a ndi pa imoti no Kunzi ka mɔpɔnganagi. ³ Kunzi agya ndi makpɔmuka masi pisi ka mɔnzina aka, kegu no luki gutugu limoti aka nilo kigyonosagu ndi pisi ka mɔnzina. ⁴ ɔɓili opupa ndi ka Mɔnzina. ɔɓili yi nino ɔpága ɓambanzɔ ɓungbanganya. ⁵ ɔɓili anzege ko biti, luki limoti biti kahumagu ndi.

⁶ A ndi na mɔtɔ ɓemoti nino Kunzi atikoku ndi. Mɔtɔ yi nino ina ndi ɓe Yuani*. ⁷ Odoku ndi abe demɔ wa ɓungbanganya ɓi niɓɔ kye ɓambanzɔ

* 1:6 1:6 Iyi ni Yuani-Mubatizai.

basi babinikyani bungbanganya pisi ka mutuu kaki. ⁸ Iyi bikpe kegu ndi bungbanganya, luki limoti, odoku ndi kaiko demu wa bungbanganya bi nibo.

⁹ Bungbanganya bi nibo a nibo ba lingunu. Odoku ndi ka obili kauzigo batu basi.

¹⁰ Munzina a ndi ka obili. Kunzi agya ndi obili pisi ka munzina mi nimo, luki limoti, batu ba obili bakamibagu ndi. ¹¹ Munzina odoku ndi ku kabu bikpe, luki limoti, ni bava-kukaki bakatilyigu. ¹² Luki limoti, batu bemoti-bemoti batilyatu ndi, babinikyana. Nibo babinikyana ndi, upa kawa ngu kaiko bomiko Kunzi. ¹³ Batu bi nibo bakibukutagu abe bomiko Kunzi pisi ka bangu, ikani ka nzayi, ikani beyo bambanzu bibukutaga mino, luki limoti bibukuta no Kunzi.

¹⁴ Mutu yi nino ba ndi kamaka be Munzina no iita ndi mumbanzu. Mumbanzu yi nino odoku ndi kaiko luga kusu, otumini na iziyo na lingunu bidu. Tina ndi ibiba kaki, ibiba yi niyo Kunzi apa ndi Mikaki wa bemoti.

¹⁵ Yuani no a demu kaki, atubilagatu ndi be: «Na ndi kanzina ko bulya kaki ngbingo yi nino nabikya ndi mino be: «Mutu yi nino akodoku kumbuso kami a mutu mudingi kugbe kekitaga. A beyo, kambwa wa kibukuta kami, iyi a kawa ndi wa.»»

¹⁶ Ibusu basi tinisanatu ndi na iziyo kaki, totumaga ndi basi na bubunga kaki bakpu kakitanaga. ¹⁷ A beyo, Kunzi apa ndi Mutuu pisi ka Musa, luki limoti, iziyo na lingunu odoku ndi pisi ka Yeso-Kilisito. ¹⁸ Mumbanzu gutugu bemoti aka kanaminigu Kunzi. Luki limoti, mutu yikaka nino atimibisisa ndi Kunzi ni Mikaki wa bemoti. Iyi miki yi nino a Kunzi, ikaga pa imoti no Kunzi.

*Yuani-Mubatizai akatumbulaga niyo ina ndi no miso
(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18)*

¹⁹ Mutumbulagi ka Yuani-Mubatizai nima ngbingo yi nino Bayuda batikilyoku ndi mino bokumu na Balawi kotukyoku ka Yelusalema kamuusa be: «Iwe ni wani?»

²⁰ Yuani kanganyagu ndi, luki limoti, osikisya ndi bungbanganya kambwa ka batu basi be: «Nakegu imi Kilisito.»

²¹ Bamuusa ndi be: «Wa neki wani? Iwe ni Hliya?» Yuani usikisya ndi be: «Kali, nakegu imi iyi.» Bamuuso bata ndi be: «Wa mugyalandu?» Iyi aka be: «Kali.»

²² Kawa wa, babikya be: «Iwe se kawa ni wani? Tibikya kye okwononi tigi kausikisyo batu nibo batitikiku. Wa piye kabikya bu ko bulya kaku bikpe?»

²³ Yuani usikisya kawa ndi be:
«Imi ni mutu yi nino akatubilaga ka isa be:
<Nononi pisi ka Mombukwono-dosu,»»

mudongoni beyo mugyalandu Isaya abikya ndi mino.

²⁴ Bafalisayo batu ndi goni luga ka batu nibo butikoku ndi ka Yuani.

²⁵ Bamuusa ndi be: «Kika neki ni wakegu Kilisito, ikani Hliya, ikani mugyalandu, ko bulya iki yo wo mino kobotiso?» ²⁶ Usikisya ndi be: «Imi, nakamubotiso no libo. Luki limoti, atu na mutu bemoti luga kunu nino makamibigu. ²⁷ Mutu yi nino akodoku kumbuso kami. Imi, nakokwononigu gutugu kakula ligi ya bekpaku kaki aka.»

²⁸ Masi nima akitanaga ndi ka Betania, kusyaku wa Yolodani, ku Yuani obotisaga ndi mino.

Yeso ni Mikya-Kondolo ko Kunzi

²⁹ Būgalo bi, Yuani amina ndi Yeso ni anodoku, abikya be: «Mikya-Kondolo ko Kunzi nino atumbaga bunye ka bambanzu nimu. ³⁰ Na ndi kanzina kugu kaki ngbingo yi nino nabikya ndi mino be: «Mutu yi nino akodoku kumbuso kami, a mutu mudingi kugbe kekitaga. A beyo, kambwa wa kibukuta kami, iyi a kuwa ndi wa.» ³¹ Imi bikpe, nakamibogigu ndi. Luki limoti, nodoku ndi kobotiso no libo kye namibisisi na batu basi ba Izaleli.» ³² Yuani utumbulyaga ndi nilo ina ndi be: «Nina ndi Limbengi-Lotu konyoku kugu wa lisyε mufongoni abe likpondi. Limbengi li nilo ika ndi kugu ka Yeso. ³³ Imi, nakegu ndi kamibo. Luki limoti, Kunzi nino etikoku ndi kobotiso no libo, ebikya ndi be: «Winatu ndeke Limbengi-Lotu konyoku na kaiko kugu ka mumbanzu. Mutu yi nino no obotisa na Limbengi-Lotu.» ³⁴ Ninatu ndi masi mi nimo, nakamutumbulyaga be iyi ni Miko Kunzi.»

Yeso upunogini babibya ba mambwa

³⁵ Na bugala bi, Yuani a mbeyi ndi bata wa aka wa pa imoti na babibya baba luga ka babibya kaki. ³⁶ Niyo amina Yeso kakitaga, iyi aka ndi be: «Mikya-Kondolo ko Kunzi nimu.»

³⁷ Niyo babibya baba bi nibo bukana likpumuka li nilo, bapunga ndi kabibya Yeso. ³⁸ Yeso oyikana ndi, umina ni banabibya, iyi aka ndi na ibu be: «Makakisa iki?» Basikisya be: «Labi, isi yi ni «Muwonisilo», wikaga yani?»

³⁹ Usikisya ndi be: «Doniku, minatu.» Bodoku ndi, baga kaina pa niyo a ndi mino, bika ndi na ibu na bugogo bi nibo. A ndi banda saa-kumi.

⁴⁰ Andilia nino mamaki Simoni-Petele, a ndi bemoti ka batu baba bi nibo bukana ndi munzina ka Yuani na kabibya Yeso. ⁴¹ Inda mbeyi ndi ka mamaki beyo ka Simoni, abikyoku be: «Taminini bi Masiya», isi yi ni «Kilisito». ⁴² Kumbuso yi, inda kuwa ndi na Simoni ku ka Yeso. Yeso anda ndi Simoni bizumuuu, abikya be: «Iwe ni Simoni, mika Yuani. Bumakaga kuwa banu be Kefa†». Isi yo lino li nilo be Petele.

Yeso amokini Filipi ibu na Natanaeli

⁴³ Na bugala bagogo, Yeso a ndi wakitulya kaina ka Galilaya. Babangana kuwa ndi na Filipi, iyi aka na iyi be: «Ibyeku!» ⁴⁴ Filipi a ndi mutu wa gudu wa Betesaida ku Andilia na Petele bibukuta ndi goni ibu mino. ⁴⁵ Kumbuso yi, Filipi babangana ndi na Natanaeli, abikya be: «Taminini bi mutu yi nino Musa okpikaga ndi mongoni kaki ka kitabu ya Mutuu, na nino bogyalandu ko Kunzi bokpikaga ndi goni ko bulya kaki. Iyi ni Yeso wa Nazaleti, mika Yezefu.»

⁴⁶ Natanaeli amuusa ndi be: «Luki lanza akwananatu goni kopupo ka Nazaleti?» Filipi asikisya ndi be: «Dawini no.» ⁴⁷ Niyo Yeso amina Natanaeli ni anodoku, Yeso abikya ndi be: «Muizaleli walinganu nimu. Kegu mutu wa bokoli.»

⁴⁸ Natanaeli amuusa ndi be: «Wemibi liki?» Yeso asikisya ndi be: «Kambwa gutugu Filipi kamaka, numinito bi. Wo bi kusili wa sibukuso simoti bene.»

⁴⁹ Natanaeli aka ndi bata na iyi be: «Muwonisilo, iwe ni Miko Kunzi, iwe ni Ngama ka bomikya Bezaleli.»

⁵⁰ Yeso asikisya ndi be: «Wobinikyonini kye nubikyi be numinito bi kusili wa sibukuso? Winatu banu bata makpumuka mumbanga-mbanga kugbe!»

⁵¹ Omotiloku be: «A linganu, a linganu, nakamubikya ambe, minatu ndeke

† 1:42 1:42 Kefa: A lino la Lilameε.

lisye ni oukwikonini, bamalaika ko Kunzi banadaka, bonosyo kugu ko Mika-mumbanzu.»

2

Dumo wa nduwa ka Kana

¹ Kumbusa wa masye maba, dumo wa nduwa a ndi ka Kana, ku ka Galilaya. Amaki Yeso a ndi ku go ku. ² Bamaka ndi goni Yeso na babibya kaki ko dumo yi nino. ³ Niyo vinya osyo, amaki Yeso abikya ndi Yeso be: «Bambanzu bakegu bata na vinya.»

⁴ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Ye ma, nilo kusu na iwe ogwi bu? Ngbingo kami kanitulyonigu mbeyi.»

⁵ Amaki ubikya kuwa ndi bagya-ligubo be: «Gyoni masi nimo amubikya.»

⁶ Wa beyo, a ndi na bambike bayakpuku madiya nibo bagya ndi na matamu. Kuso yi, Bayuda bobisaga ndi mino mobo nimo bibubisaga ndi nomu kabyenene na yigya kabu. Mbike yimoti akwanana ndi kaingyo balitele bayo libo banda miya yimoti*. ⁷ Yeso ubikya ndi bagya-ligubo be: «Tumisogoni bambike bi niba no mobo.» Botumisaga ndi bikyekye. ⁸ Kumbuso yi, ubikya ndi be: «Tugoni mino libo li nili, mapoku ngama wo dumo.» Bagya ndi beyo aka yo. ⁹ Ngama wo dumo akingila ndi libo li nilo ni iitini kuwa vinya. Kegu ndi kaibo be vinya yi nino apunya yani. Luki limoti, bagya-ligubo nibo batuga ndi libo, batu ndi ibu kaiba. Ngama wo dumo amaka kuwa aluku yi nino agya ndi nduwa, ¹⁰ iyi aka ndi na iyi be: «Ko bulya iki yo wabuulyogi mino vinya wanza kadwe moni buwanu? Bengeni basi bapungaga mbeyi kapá nino wanza. Kumbuso yi, bakadamuwa, bapá se kuwa zalamba.»

¹¹ A likpumuka limbanga la mambwa nilo Yeso agya ndi. A ndi ka Kana, ku ka Galilaya. Yeso owoniso ibiba kaki, babibya kaki babinikyana ndi.

¹² Kumbuso yi, baga ndi ka Kapelenaumu, ibu na amaki, bamamaki na babibya kaki. Ku beyo, bagya ndi masye makede aka.

Yeso akaukumyo bambula ka Ndabu ko Kunzi (Matayo 21:12-13; Maliko 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Niyo yinga ya Pasika ka Bayuda a kuwa ndi buwobi, Yeso adaka ndi ka Yelusalema. ¹⁴ Ku beyo, utakanya ndi bambanzu ka Ndabu ko Kunzi ni banugaba bangombe, bakondolo na bonzuwo. Batu bugomosyono buyi ba ndi ni bikononini ka bamiza kabu. ¹⁵ Yeso agya ndi mufimbo no ligi, apunga kaukumyo batu basi bi nibo ba ndi ka Ndabu ko Kunzi, pa imoti na bakondolo na bangombe kabu. Omisya ndi buyi ka bogomosyono buyi, utindika bamiza bitigbo-tigbo. ¹⁶ Iyi aka na bogobiso bonzuwo be: «Tumboni masi nima wanu, mokoitisonitogu ndabu ka Baba abe soko!» ¹⁷ Babibya kaki batamana ndi mugel-gel nimo ikpikaga ka Mobiso Motu be: «Mombukwono-dosu, sipananiso kami ko bulya ndabu kakuzungusini limbengi bizuu.»

¹⁸ Bayuda bamuusa kuwa ndi Yeso be: «Likingyosi limbanga tino lo wakwanana katigyilya katimoniso be wa no ngu yigya beyo?»

¹⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ponzoni Ndabu ko Kunzi yi niyi, nigilyatu kopika ka masye masaa.» ²⁰ Bayuda basikisya ndi be: «Bopika ndi Ndabu ko Kunzi yi niyi ka byanga batekebe bakwanganya na madiya, iwe, wigilya kopika ka masye masaa aka?»

* 2:6 2:6 balitele bayo libo banda miya yimoti: A madongoni abe babido bakpuku kubukumuti.

²¹ Luki limoti, Ndaḅu ko Kunzi yi niyo Yeso a ndi kanzina ko bulya yi ni nzayi kaki. ²² Kinili, ngbingo yi ninɔ Yeso opupoku ndi mino ka mbuku, babibya kaki batamana ndi be abikyatu ndi likpamuka li nilo. Babinikyana kawa ndi Mobiso na manzina nimo Yeso abikya ndi.

Yeso ibagatu mabengi ka bambanzu

²³ Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino ka Yelusalema ka yinga ya Pasika, bambanzu budingi babinikyana ndi kaina mokingyosi mumbanga-mbanga nimo agyaga ndi. ²⁴ Luki limoti, Yeso kitambyagigu ndi na ibu, kye a ndi kaumibo ibu basi binza. ²⁵ Kegu ndi kapa be batambulyagi obili ka mumbanzu gutugu bemoti aka. A beyo, iyi mombukwana-daki ibagatu ndi nilo a ka mabengi ka bambanzu.

3

Nikodimo akaaga ka Yeso

¹ Luga ka Bafalisayo, a ndi na mutu bemoti ninɔ ina ndi be Nikodimo. A ndi bemoti ka ngama ka Bayuda. ² Lisyɛ limoti, asilyoku kawa ndi Yeso no biti, abikya be: «Muwonisilo, takaiba ambe Kunzi no utikoku ndi katiwonisilo. A beyo, mumbanzu kakwananigu kagya makpamuka mumbanga-mbanga beyo wo mino kagya, kani Kunzi kegu pa imoti na iyi.» ³ Yeso asikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu nakaubikya ambe, mumbanzu kigilyi kaibukuta, kakwananigu kaina Bɔngama ko Kunzi» ⁴ Nikodimo amuusa ndi be: «Igyonosa liki mumbanzu kayibukuta bata ni a kawa mboku-mboku? Akwananatu bata kogulya ka mama ka amaki, igilya kaibukuta?» ⁵ Yeso asikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, mumbanzu kibukuti ko libo na ka Limbengi, kakwananigu kogulya ka Bɔngama ko Kunzi. ⁶ Ninɔ ibukataga na bomikya-bambanzu, a mumbanzu, ninɔ ibukataga na Limbengi ko Kunzi a limbengi. ⁷ Wakombomboyonitogu ka nilo nubikiyi be: «Wokwononi kaigilya kaibukuta.» ⁸ Ovivi ovivaga pa yasi ku apaga mino. Ukanagatu kukwo yi, luki limoti, wakibogigu be apunyaga yani ikani indaga yani. Igyonosaga begeyo ka mutu wasi ninɔ ibukuta na Limbengi ko Kunzi.»

⁹ Kawa wa, Nikodimo amuusa ndi be: «Likpamuka nilo igyonosa liki?» ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Muwonisilo mudingi ka mugi ma Izaleli beyo wo mino yo, wakibigu likpamuka li nili? ¹¹ A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, ifusu, tabikyaga makpamuka nimo tibogo, ta bademu ba nimo tinoni. Luki limoti, ibunu, makapagigu katibinikyana. ¹² Makebailyagigu gutugu iki yi aka ngbingo yi ninɔ namanzinilyaga mino ko bulya makpamuka ma litombu. Angenengene kawa ka makpamuka ma kugu wa lisyɛ aka? ¹³ Wina se, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka ninɔ odokoni kugu wa lisyɛ, kiki asi Mika-Mumbanzu aka ninɔ osyoku ndi iyi ku. ¹⁴ Mufongoni begeyo Musa adokisa ndi mino nzuka wa ngweyi kugu wa mungbingili ku ka isa, okwononi be badokisi Mika-Mumbanzu begeyo, ¹⁵ iba mutu wasi ninɔ abinikyana inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁶ A beyo, Kunzi apa ndi obili kugbe. Kinili, apa ndi mino Mikaki wa bemoti, kye mutu wasi ninɔ abinikyana kobungogonitogu, luki limoti, inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁷ Kunzi katikokugu ndi Mikaki kako mukombu ka obili. Luki limoti, atikoku ndi kahukuso yi. ¹⁸ Mutu yi ninɔ abinikyana, bakabisigu na mukombu. Luki limoti, ninɔ kabinikyangu, babisoni na mukombu, kye kabinikyangu Miki wa bemoti ko Kunzi.

19 Winoni beyo Kunzi akogo mino mukombu: bungbanganya odonuku ndi ka obili, luki limoti, bambanzu bapaga ibu biti aka kakitaga bungbanganya kye yigya kabu a yanye. 20 Mutu wasi nino agyaga bunye, amuyaga bungbanganya bafe. Mutu yi nino, amuyaga kakpuda bungbanganya, kye yigya kaki yanye kinisononi. 21 Luki limoti, nino agyaga likpamuka la lungunu odogoku iyi ka bungbanganya, kye yigya kaki inisoni binza be akabyenene na sipananiso ko Kunzi.»

Yuani-Mubatizai ibu na Yeso

22 Kumbuso yi, Yeso na babibya kaki baga ndi ka iwili ya Yudea. Ika ndi pa imoti na ibu ku beyo ka masye, anubotiso bambanzu. 23 Yuani atu ndi goni iyi kaubotiso bambanzu ka Ainoni, buwobi na Salimu kye liba a ndi lakpa ku beyo. Bambanzu badulyogoku ndi, anubotiso. 24 Ko ngbingo yi nino, ba mbeyi ndi ni bakanamokyigu Yuani ka ligbito.

25 Kuwa wa, babibya bemoti-bemoti ka Yuani bapunga ndi bodongoso na Muyuda bemoti kugu wa yigya kabu ko bulya kibubiso. 26 Binda ndi ka Yuani, babikyoku be: «Muwonisilo, aluku yi nino ma nduku na ibu kuyaku wa Yolodani, nino watumbulaga ndi likpamuka kaki, a kuwa goni kobotiso. Batu basi bakagbo ku o mino!» 27 Yuani usikisya ndi be: «Kegu na mutu bemoti nino akwanana kainisono no luki, kani Kunzi kapagu ndi. 28 Ibulu bamombukwana-donu bi memakanatu ndi kabikya be: «Imi, nakegu Kilisito, luki limoti, Kunzi etikoku ndi kambwa kaki.» 29 Mombukwana muko no ikaga mbunya muko. Luki limoti, wai-daki mbunya muko nino a ka kpolo kaki, anamakana, ogwaga magyagya kugbe ko bulya liyu ka mbunya muko. Kinili, na na magyagya bisini-sini mbiya wanu. 30 Okwononi be ibiba kaki oboboyi, niyo kami agbuwa.»

Nino akodoku kotukyoku kugu wa lisy

31 «Mutu yi nino otukyiku kugu wa lisy ukitogi batu basi. Nino wa litombu a iyi mutu wa litombu aka, anzinaga ko bulya makpamuka ma litombu. Mutu yi nino otukyiku kugu wa lisy ukitogi batu basi. 32 Atumbulaga makpamuka nimo ina ndi na nimo ukana ndi. Luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kabinikyanagigu nilo ikaga kabikya. 33 Mutu yi nino abailyaga likpamuka kaki, obinikyononi be Kunzi ni lungunu. 34 Mutu yi nino Kunzi atikoku, abikyaga likpamuka ko Kunzi, kye Kunzi atumisogo na Limbengi kaki bidu. 35 Baba apagatu Mikaki, asilyoni makpamuka masi. 36 Nino abinikyana Miki, a na obili wa benze na benze. Nino akya kabinikyana, kinisonigu ndeke na obili yi nino. Luki limoti, ngbuta ko Kunzi ika kugu kaki.»

4

Yeso akanzina na Wabasamalia

1 Niyo Yeso iba be Bafalisayo bukonini be isabu ka babibya kaki akobwa kugbe, na akaubotisa bambanzu kakitaga Yuani, 2 (a beyo, kegu Yeso mombukwana-daki no ubotisaga ndi, luki limoti, babibya kaki.) 3 Atukya ndi ka Yudea, iga bata ka Galilaya. 4 Kadwe ku beyo, akwanana ndi kakitaga pisi ka Samalia.

5 Adwe kuwa ndi ka gudfu bemoti wa Samalia, nino ina be Sikali, buwobi no tiko niyo Yakobo apa ndi mikaki beyo ka Yezefu. 6 Liku ka Yakobo a ndi ku beyo. Yeso a ndi ni hupini na ligundu bidapada, ika kuwa ndi ka kpolo wa liko. A ndi banda moni ka musikatu.

⁷ Wabasamalia odoku ndi katuga libo, Yeso abikya be: «Ye ma, imusano baka mino libo.» ⁸ Ko ngbingo yi ninɔ, babibya kaki ba ndi ni bogoni koluwo malili ka gudɔ. ⁹ Wabasamalia aka ndi na iyi be: «Eze! Muyuda beyɔ wo mino yi, wakaikpɔnda kekunga imi Wabasamalia libo liki?» (A beyɔ, Bayuda bakukananagigu ndi na Basamalia.) ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Wakamibo bi aɓeɓe ninɔ Kunzi apága, wiba be wani nɔ akaukunga libo, iba iwe nɔ wakungi bi. Winisono bi no libo nilɔ apága obili.» ¹¹ Muko yi ninɔ abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wakegu no luki lituga libo na liko* a lodu kugbe. Wakwanana kuwa kainisono no libo li nilɔ la obili lo liki? ¹² Titosu beyɔ ka Yakɔbɔ nɔ atisilya ndi ibusu liko li nili. Iyi bikpe nɔ omwaga ndi, iki bomikaki gutugu bambaza ka banyama kaki aka. Wakaimina abe iwe nɔ wakitogi Yakɔbɔ?» ¹³ Yeso asikisya ndi be: «Mutu wasi komwo libo li nili, imukanatu banu bata musasa. ¹⁴ Luki limoti, ninɔ omwo ndeke libo nilɔ imi napá, kimukanigu ndeke bata musasa gutugu iki yi aka. Libo li nilɔ iita ndeke kusɔ kaki likpakpa nilɔ ika kopupisa libo la obili wa benze na benze.» ¹⁵ Muko nɔ abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, ipóku neki libo li nilɔ, iba nakimukononitogu ndeke bata musasa. Kuwa wa go wa, nakodukugu ndeke bata wanu katuga libo.» ¹⁶ Yeso aka ndi na iyi be: «Winda kamokoku mbunyakɔ, modoku na iyi wanu.» ¹⁷ Muka nɔ asikisya be: «Nakegu imi na muluku.» Yeso aka ndi na iyi be: «Wobikyi lingunu be wakegu na muluku, ¹⁸ kye wa kuwa na bovononi kubukumuti. Ninɔ ma na iyi mbiya wanu, kegu mbunyakɔ. Wobikyi lingunu.» ¹⁹ Kuwa wa, muka abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, nakaina abe wa mugyalandu. ²⁰ Botitosu babibisaga ndi Kunzi kugu wa ngupa yi niyi. Ibunu, mabikyaga be pa niyɔ okwononi mino kabibisa Kunzi ni Yelusalema aka.» ²¹ Yeso abikya ndi be: «Ma, ibinikyana nɔ. Ngbingo odokuto ninɔ makindigu ndeke mino kabibiso Baba kugu wa ngupa yi niyi ikani ka Yelusalema. ²² Ibunu Basamalia, mabibisogo Kunzi ni makegu kamibo. Ibusu Bayuda, tabibisogo ni tanamibo, kye muhukuso akotukyoku ka Bayuda. ²³ Luki limoti, ngbingo akodoku, na itulyonini, ninɔ batɔ bi nibo babibisogo mino Kunzi ka lingunu, babibisogo ndeke Baba ka Limbengi na lingunu. A beyɔ, Baba ukisaga inguo ya batɔ bi nibo. ²⁴ Kunzi ni Limbengi, na batɔ bi nibo babibisogo, okwononi be babibisi ka Limbengi na ka lingunu.» ²⁵ Muko nɔ abikya ndi be: «Nakaiba binza ambe Masiya akodoku (ninɔ bamakaga be Kilisito). Wa odoku ndeke mino, iyi, atitumbulyagatu masi.» ²⁶ Yeso asikisya ndi be: «Imi ni Kilisito, ninɔ nakaunzilya nɔ.»

²⁷ Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, babibya ka Yeso figoku ndi. Ba ndi kombomboyo kye bamina ndi Yeso kanzina na muko. Wina se, gutugu mutu bemoti aka kamuusagu ndi muko nɔ be: «Wakakisa iki?» Ikani kamuusa Yeso be: «Wakanzina na iyi ko bulya iki?» ²⁸ Muko nɔ asa kuwa ndi mbike wa, iga, utumbulyogoku ndi bambanzu be: ²⁹ «Donuku kamina! Aluku bemoti a ku, etumbulyogi masi nimo nogyoni. Kegu se banu bi Kilisito ninɔ?» ³⁰ Batukya kuwa ndi wa, binda kamina Yeso.

³¹ Kuwa wa, babibya bitatanaga ndi na Yeso be: «Muwonisilo, lyalya mbeyi!» ³² Luki limoti, ubikya ndi be: «Imi, nakalya malili nimo makegu ibunu kaibo.» ³³ Babibya bapunga kuwa ndi kauusono be: «Mutu bemoti se kuwa nɔ odoku kapá malili?» ³⁴ Yeso ubikya ndi be: «Malili kami ni kagya sipananiso ka ninɔ etikoku ndi na kotulyosa ligubo nilɔ epá ndi. ³⁵ Makabikyagigu mbeyi ibunu bamombukwono-donu be: «Osikoni

* 4:11 4:11 liko: Bakpɔgo ndi liko ku likpɔ.

batimba bakwanganya ngbinga mubuulyo masolo itulyana?> Luki limoti, imi nakamubikya ambe, wikweni, winoni botiko. Malili ongotini, a kawa kakanga kobuulyo. ³⁶ Mutu nino akobuulyo inisonini iyi na mukalya kaki, a kawa kamumula masolo ko bulya obili wa benze na benze. Kawa wa, mukukuna na mutu mubuulyo bogwa magyagya ibu basi baba. ³⁷ A beyo, a linganu nilo babikyaga be: <Mutu bemoti no akunaga, wagogo obuulyo.> ³⁸ Imi, namutika ndi kobuulyo ko tiko niyo makagyaga ndi mino ligubo. Batu bagogo bo biko ndi mino bungu bikya, ibunu modoku kobuulya masolo ma ligubo kabu aka.»

³⁹ Basamalia bakpu ka gudu yi nino babinikyana ndi Yeso, kye muko yi nino ubikya ndi be: «Etumbulyogi masi nimo nogyoni.» ⁴⁰ Kinili, niyo Basamalia bodoku ndi buwobi na iyi, bitatanaga ndi na iyi be kogonitogu mbeyi. Agya ndi bata wa masye maba. ⁴¹ Batu bagogo budingi kugbe babailya ndi ko bulya likpumuka nilo a ndi kabikya. ⁴² Babikyaga kawa ndi muko no be: «Takobinikyonigu ko bulya nilo aka lo watibikyi, luki limoti, kye timukyonili kawa ni ibusu aka. Tibini linganu ambe iyi no a Muhukuso wa obili.»

Yeso akahukuso mika ngama ka basuda

⁴³ Niyo Yeso agya masye maba ka mugi mi nimo, atukya ndi wa, aga ka Galilaya. ⁴⁴ Iyi Yeso mombukwana-daki bikpe abikya ndi be: «Mugyalandu kegū na ibiba ku kabu.» ⁴⁵ Niyo osila ka Galilaya, batu bi nibo ku batilya ndi, kye bindatu ndi goni ibu ka yinga wa Pasika ka Yelusalema, bina ndi masi nimo Yeso agya ndi ku.

⁴⁶ Yeso iga kawa ndi ka Kana ku ka Galilaya, ku oyikosa ndi mino libo kaiita vinya. Ku beyo, a ndi na ngama bemoti ka basuda nino mikaki mulaku yi a ndi no kolobu ku ka Kapelenaumu. ⁴⁷ Niyo ukana ndi be Yeso otukyiniku bi ka Yudea, a kawa ka Galilaya, odoku ndi kamina. Itatanaga kawa ndi na iyi be indi no baka ka Kapelenaumu kahukusilyo mikaki nino a ndi buwobi kosisa limbengi. ⁴⁸ Yeso abikya ndi be: «Makini ndeke ibunu mokingyosi na makpumuka mumbanga-mbanga aka, makabinikyanigu ndeke gutugu iki yi aka.» ⁴⁹ Ngama yi nino asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, tagano baka ku kami kani miki kanodokigu.» ⁵⁰ Yeso aka ndi na iyi be: «Wiga, miki oukini.»

Aluku no ukana ndi nilo Yeso abikya ndi, iga. ⁵¹ Ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ko pisi aka, babangana na bagya-ligubo kaki, babikya be: «Miki oukini.» ⁵² Kawa wa, umuusa ndi be: «Ouki bi ngbinga tino?» Basikisya ndi be: «Ouki bi isyeiku bi, na saa-saba ya musikatu.» ⁵³ Baba no ibo kawa ndi be o bi ko ngbingo nino aka no Yeso abikya ndi mino be: «Miki oukini.» Kawa wa, ngama no na ndabu kaki yasi babinikyana ndi Yeso.

⁵⁴ Nilo a ndi likpumuka limbanga la yiba nilo Yeso agya ndi. Agya ndi ngbingo yi nino igoku ndi mino ka Galilaya kotukyoku ka Yudea.

5

Yeso ahukusini zegesi

¹ Kawa wa, Bayuda ba ndi no dumo ka Yelusalema, Yeso aga ndi ku go ku. ² Ku beyo, a ndi na ziwa bemoti buwobi na mupumi ma gudu yi nino, nimo balikyaga be «mupumi ka Bakondolo». Ziwa yi nino a ndi na bangbangba kubukumuti ka bakpolo-kpolo bi. Bamakaga ndi ziwa yi nino ka Libelenia be «Betesaida». ³ Kuso wa bangbangba bi nibayo, batu ba bokolobu budingi bikaga ndi bakanganana wa. Ikaga ndi na batu ba bokolobu baya mamomo, nibo ba dili na bazegesi. [Bikaga ndi kabunda

ƒe libo obunzikoni, ⁴ a ƒeyɔ, malaika ka Mombukwono-dosu osyogoku ndi bongbingo ƒemoti-ƒemoti ka ziwa yi nino kabunzo. Mutu wo kolobu wa mambwa nino osyaga ndi ko libo li nilo kani malaika obunzini, aukaga ndi linguɔ. ⁵ Luga kabu, a ndi na aluku ƒemoti nino a ndi no kolobu ka byanga batekeƒe ƒasaa na ƒugina. ⁶ Niyo Yeso amina wakanga, ukana ndi goni ƒe a ndi no kolobu ka masye mudingi, amuusa kuwa ndi ƒe: «Watu kapa kahuka?»

⁷ Aluku no asikisya ndi ƒe: «Mombukwono-dosu, nakikogigu na mumbanzu nino esiso ko libo ngbingo yi nino bobunzaga mino. Niyo nakingilaga ambe nosyi ku ƒeyɔ, mutu wagogo osyo kambwa kami.»

⁸ Yeso abikya ndi ƒe: «Wamaga, va kalagba kaku na wakpakyana!» ⁹ Wa aka wa, aluku no ahuka ndi. Ava kalagba kaki, apunga ndi kakpakyana.

Likpamuka li nilo igyonosa ndi ka Lisyɛ la kimumbiso. ¹⁰ Bayuda ƒabikya kuwa ndi mutu yi nino ahuka ndi no ƒe: «Lisyɛ li nili, a Lisyɛ la kimumbiso. Wakakwananigu kabinika kalagba kaku.»

¹¹ Usikisya ndi ƒe: «Mutu yi nino ehukusi no ebikyɛ ƒe: <Va kalagba kaku, wakpakyana.>»

¹² Bamuusa kuwa ndi ƒe: «Mutu tino no ubikyɛ ƒi ƒe: <Va kalagba kaku, wakpakyana?>»

¹³ Luki limoti, aluku yi nino ahuka ndi no kegɔ ndi kamibo Yeso. A ƒeyɔ, Yeso a ndi ni olimikogini ka ambaza nino a ndi wa.

¹⁴ Kumbuso yi, Yeso atakanya ka Ndabu ko Kunzi, abikya ƒe: «A ƒeyɔ, mbiya wanu wohukini. Wakogyonitogɔ ƒata ƒunye, kye wigyogyisa kuwa kakitaga ƒeyɔ wo ƒi mino.»

¹⁵ Mutu yi nino inda ndi kaubikya Bayuda ƒe Yeso no ahukusa ndi. ¹⁶ Kinili, ƒapunga ndi mino kakisa kagyogyiso Yeso, kye ahukusa ndi mumbanzu ka Lisyɛ la kimumbiso. ¹⁷ Yeso usikisya ndi ƒe: «Baba agyaga ligubo bongbinga basi, imi na goni mino aka bilubi.»

¹⁸ Niyo Bayuda ƒukana munzina mi nimo, bidukulaga kuwa ndi ƒata kakisa Yeso ƒivaka-vaka kamwo. Ba ndi kagya ƒeyɔ, kegɔ asi kye Yeso inaga ndi Lisyɛ la kimumbiso payaya, luki limoti, kye abikyaga ndi goni ƒe Kunzi ni abaki ƒikpe, na iyi mombukwana-daki a mudongoni no Kunzi.

Kunzi apa ndi Mikaki ngu yasi

¹⁹ Yeso ubikyoku ndi ƒata Bayuda ƒe: «A linguɔ, a linguɔ, nakamubikya ambe, Miki kakwananigu kagya luki na mutamanagi kaki, kiki nilo aka lo inaga na Abaki. Nilo Baba agyaga, Miki agya mudongoni ƒegyɔ. ²⁰ A ƒeyɔ, Baba apagatu Miki, awonisilaga masi nimo agyaga. Awonisila kuwa ndeke ƒata makpamuka mudingi-dingi kugbe, kuwa wa go wa, noku amudika ndeke ƒide. ²¹ Mudongoni ƒeyɔ Baba ubililiso mino ƒamanda, upa obili, ka linguɔ, Miki upaga batu nibo iyi ubailiyaga ƒegyɔ. ²² Na goni, Baba kakogigu ngbanga ka mumbanzu, luki limoti, aponi ndi Miki ngu yi niyo yasi, ²³ kye batu basi ƒabangi Miki mudongoni ƒeyɔ ƒabangaga mino Baba. Mutu yi nino kabangagigu Miki, kabangagigu goni Baba nino atikoku.

²⁴ A linguɔ, a linguɔ, nakamubikya ambe, mutu wasi nino ukana likpamuka kami, na abinikyana nino etikoku ndi, a na obili wa benze na benze. Bakamakyigu ndeke ka mungimbo, luki limoti, otukyoni ka kukwaku akitaga ka obili. ²⁵ A linguɔ, a linguɔ, nakamubikya ambe, ngbingo akodoku, na a kuwa goni wakitulyana aka, nino ƒamanda ƒukana ndeke mino liyu ko Miko-Kunzi. Na nibo ƒukana ndeke, finisanatu na obili. ²⁶ A ƒeyɔ, mudongoni ƒeyɔ obili wasi o mino ka maboku

ka Baba, apá góni Miki, ɔbɪlɪ yi nɪnɔ wasi a kɔwa góni ka mabɔkɔ ko Miki. ²⁷ Apá ndi Miki ngu yikɔ ɔangbanga, kye a Mika-mɔmbanzu. ²⁸ Makombomboyonitɔgɔ, kye ngbingo akodoku nɪnɔ ɔamanda ɔayasi nɪɔayɔ a ka ɔambukɔ ɔɔkana ndeke mino liyɔ ko Mika-mɔmbanzu, ²⁹ ɔɔpupogoku. Nɪɔɔ ɔagyaga ndi ɔunza, ɔɔpupoku ndeke kainisoniso na ɔbɪlɪ, luki limoti, nɪɔɔ ɔagyaga ndi ɔunye, ɔɔpupoku ndeke kaingyo ka mɔngimbo.»

³⁰ Yeso omotiloku ndi ɔe: «Nakakwananigɔ kagya luki gɔtɔgɔ limoti aka no ngu kami. Nakɔgɔ ngbanga kabɔyɛnɛnɛ na nɪlɔ baba ɛkpamyaga, na ngbanga kami ikaga wongbingbili kye nakakisagigɔ kagya sipananiso kami, luki limoti, niso ka mɔtɔ yi nɪnɔ etikoku.»

Miko-Kunzi a na ɔademɔ ɔudingi

³¹ Yeso omotiloku ndi kɔwa ɔe: «Nakika demɔ kami mombukwana-daki yi, ɔademɔ kami kegɔ ɔa lingunɔ. ³² Luki limoti, mɔtɔ wago nɔ a demɔ kami, na nakaiba ambɛ ɔademɔ kaki kugɔ kami a ɔa lingunɔ. ³³ Ibunu, mɔtikatɔ ndi ɔatɔtɔmbwa kɔ ka Yuani, na ɔademɔ kaki kugɔ kami a ndi ɔa lingunɔ. ³⁴ Imi, nakegɔ na nza ya ɔademɔ ka mɔmbanzu. Luki limoti, nakabikya ɔeyɔ kye winisononi na muhukuso. ³⁵ Yuani a ndi abɛ tala mɔtɔna na mɔnzɛ. Ibunu, mabailya ndi kasananilyaga ɔungbanganya ɔi nɪɔɔ ko ngbinga mɔkedɛ aka.

³⁶ Luki limoti, ɔademɔ kami a ɔudingi kugbe kakitaga nɪɔɔ ka Yuani. A ɔeyɔ, mogubo nɪmɔ Baba epá ndi ɔe nagyagi, imu mɔ nagyaga, na imu mɔ epupilyaga ɔademɔ na kowonisilo ɔe Baba nɔ etikoku ndi. ³⁷ Na Baba nɪnɔ etikoku ndi a góni demɔ kami. Makanukonigɔ ndeke liyɔ kaki ikani kamina. ³⁸ Makɔbuulyogigɔ likpɔmɔka kaki ka mambengi kunu, kye makabinikyanagɔ mɔtɔ yi nɪnɔ atikoku ndi. ³⁹ Mikaga ɔakidukufo ɔigubu katangulaga Mɔbiso Motu, kye matamanaga ɔe makiko kagya ɔeyɔ, makwanana kainiso na ɔbɪlɪ wa ɔenze na ɔenze. Luki limoti, demɔ kami ni Mɔbiso mi nɪmɔ góni mɔ. ⁴⁰ Luki limoti, makya kodoku kɔ kami kainiso na ɔbɪlɪ.

⁴¹ Nakakisagigɔ ibiba kotukyoku ka ɔambanzu, ⁴² luki limoti, nakamu-mibo: kɔsɔ kunu, makegɔ na sipananiso ko Kunzi. ⁴³ Imi, nodoku ndi ko lino ka Baba, luki limoti, makapagigɔ ketilya. Mɔtɔ wago kodoku ko lino kaki ɔikpɛ, matilyatɔ ndeke. ⁴⁴ Makwanana kabinikeyana liki? Ibunu mapánanaga ibiba luga kunu aka ni makegɔ kakisa niyɔ otukyogoku ko Kunzi yikaka.

⁴⁵ Makotomononitɔgɔ ɔe imi, namɔpilyagatɔ ndeke ɔangbanga ka Baba. Musa nɪnɔ mɔbisa ndi baya kunu kugɔ kaki, iyi nɔ amɔpilyaga ndeke. ⁴⁶ A ɔeyɔ, makabinikyanana ndi Musa, iba mebinikyononi góni, kye iyi, okpikagatɔ ndi mongoni kugɔ kami. ⁴⁷ Luki limoti, kika ni makegɔ kabinikeyana mɔbiso kaki, makwanana kɔwa kabinikeyana mɔnzina kami liki?»

6

Yeso ulyolisini ɔambanzu ɔelɔfɔ kubukumuti (Matayɔ 14:13-21; Malikɔ 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Kumbuso yi, Yeso azaba ndi kɔsyakɔ wa ibombu ya Galilaya niyɔ ɔalikyaga góni ɔe Tibelia. ² Ambaza mudingi ka ɔambanzu a ndi kabɪɔya. A ɔeyɔ, ɔambanzu ɔi nɪɔɔ ɔa ndi kaina mokingyosi mɔmbanga-mbanga nɪmɔ Yeso agyaga ndi kauhukuso ɔatɔ ɔa ɔokolobu. ³ Yeso afaka ndi ka ngɔpa, ɔikanana ndi kɔ ɔeyɔ pa imoti na ɔabɪɔya kaki. ⁴ Wina ɛɛ,

yinga ka Bayuda niyo balikyaga be Pasika a kuwa ndi buwobi. ⁵ Yeso ikwe ndi, amina ambaza mudingi ni anadulyoku. Abikya kuwa ndi Filipi be: «Taluwoku mukati yani kaulyoliso na iyi batu bi niba?» ⁶ Abikya ndi beyo ko bulya yikingila Filipi aka. A beyo, Yeso atu ndi kaiba kambwa aka be agya bu.

⁷ Filipi asikisya ndi be: «Gutugu takaluwo mukati ma bambuma bamiya baba*, kitulyanigu ka batu basi.» ⁸ Bemoti luga ka babibya kaki beyo ka Andilia nino a ndi mamaki Simoni-Petele, abikya be: ⁹ «Miki bemoti atu na mukati kubukumuti ma saili wanu† pa imoti na bosu baba. Luki limoti, malili mi nimo kegu gutugu luki aka ka bambanzu budingi benze.»

¹⁰ Yeso abikya ndi be: «Hulikisoni bambanzu basi.» Tonito a ndi tidingi wa bigbesese, bikonono kuwa ndi. Baluku ba ndi banda belofu kubukumuti. ¹¹ Yeso ava kuwa ndi mukati, niyo abibiso Kunzi, ugbananilyaga ndi bambanzu nibo ba ndi wa. Agya ndi na bosu begeyo, upaga mufongoni beyo ba ndi mino kapa. ¹² Niyo bikutaga ndi, Yeso ubikya babibya kaki be: «Mumuloni bodongbu nibayo osikoni kye koputikononitogu.» ¹³ Bamumula kuwa ndi, botumisa mumbi tekebe na miba na bodongbu baya mukati kubukumuti baya saili nibayo asikana ndi.

¹⁴ Niyo bambanzu bina ndi likpumuka limbanga nilo Yeso agya ndi lo, babikya ndi bingbanganya be: «Aluku yi nimuna a lingunu mugyalandu nino a ndi kakwanana kodoku ka obili.» ¹⁵ Yeso andunga kuwa ndi be bakodoku kagwi ka mapupu be kye iki ngama, atukya ndi, aga bata mukaka ka ngupa.

*Yeso akakpakyana kugu wo libo
(Matayo 14:22-33; Maliko 6:45-52)*

¹⁶ Niyo bugogo ogwo, babibya kaki binda ndi ka mutili ma ibombu. ¹⁷ Badaka kuwa ndi ka ingbolo, bapunga kazaba, baga misa ka Kapelenaumu. Biti a ndi ni olipyini, Yeso kegu ndi mudoku kautakanya. ¹⁸ Ovivi a ndi wapu, mubaka anokotukosa libo la ibombu bigbiya-gbiya. ¹⁹ Niyo babibya bagya bakilometele banda kubukumuti ikani madiya kugu wo libo, bamina ndi Yeso ni anukupodoku. A ndi kakpakyana kugu wo libo bipapapa. Bogwa ndi ombombo kuge. ²⁰ Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Imi no, makobongonitogu.» ²¹ Babibya ba kuwa ndi kapa be bavi, luki limoti, ingbolo ifuma ndi bigala kubi ka pa niyo ba ndi mino kaina.

Ambaza ka bambanzu akakisa Yeso

²² Na bugalo bi, ambaza ka bambanzu nibo botigala ndi kusyaku wagogo wa ibombu batamana ndi be ingbolo o bi wa imoti aka. Yeso kadakagu ndi pa imoti na babibya kaki, luki limoti, babibya binda ndi asi ibu aka. ²³ Wina se, mangbolo magogo otukyoku ndi ka gudu wa Tibelia. Mangbolo mi nimo a kuwa ndi ni osilini buwobi na pa niyo bambanzu balya ndi mino mukati, kumbuso Mombukwono-dosu kabibiso Kunzi. ²⁴ Ambaza ka bambanzu ina ndi be Yeso ikani babibya kaki bakegu bata wa. Badaka kuwa ndi ka mangbolo, baga kakisa ka Kapelenaumu.

Yeso ni mukati ma obili wa benze na benze

²⁵ Niyo batu bi nibo badwe, batokonyoku ndi Yeso kusyaku wagogo wa ibombu, bamuusa be: «Muwonisilo, wosiliku wanu ngbingo tino?» ²⁶ Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, makegu kekisa asi kye mini bi makpumuka mumbanga-mbanga, luki limoti kye malyi bi

* **6:7** 6:7 Ko ngbingo ka Yeso, ambuma bemoti ikaga ndi mukalya ma lisyé limoti ka mugya-ligubo. Wanda goni ka Matayo 20:2. † **6:9** 6:9 saili: A bumo niyo inisaga abe gbagala.

mukati, mikutogo b̄ikpekede-kpekede. ²⁷ Makogyonitogu ligubo ko bulya malili nimo ap̄utikanaga. Luki limoti, gyoni ka nimo olipyogo, ap̄a ob̄ili wa benze na benze. Mika-mumbanzu amup̄atu ndeke malili mi nimo. A beyo, Baba nino a Kunzi b̄ikpe owonisila ndi b̄ingbanganya be iyi no atikoku.»

²⁸ Bamuusa kuwa ndi be: «Takwanana kagya bu kotulyoso mogubo nimo Kunzi apaga?» ²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ligubo nilo Kunzi akapa be gyoni nili: ibinikyoni imi yi nino betikoku ndi.» ³⁰ Babikya kuwa ndi be: «Likp̄amuka limbanga tino lo wakwanana katigyilya kye tubinikyani? Wakagya luki tino?» ³¹ Botitosu balyatu ndi malili nimo balikyaga be mana ku ka isa. Mufongoni beyo ikpikaga ndi mino ka Mofiso Motu be: «Kunzi up̄a ndi mukati nimo otukyoku ndi kugu wa lisyē.» ³² Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, kegū Musa no amup̄a ndi mukati nimo otukyoku ndi kugu wa lisyē. Luki limoti, Baba no ap̄aga mukati ma lingunu nimo otukyoku kugu wa lisyē. ³³ A beyo, mukati ko Kunzi, a nimo osyogoku kotukyoku kugu wa lisyē, ap̄a ob̄ili ka litombu.» ³⁴ Babikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, tip̄aga masye masi mukati mi nimo aka mo.»

³⁵ Yeso ubikya ndi be: «Imi ni mukati nimo ap̄aga ob̄ili. Mumbanzu kodoku ku kami, ebinikyana, kimukanigu ndeke bata nza na musasa gutugu iki yi aka. ³⁶ Luki limoti, namubikyatu ndi ambe: wina se, meminatū ndi kani makobinikyonigu. ³⁷ Mutu wasi nino baba ep̄a, odokuto ku kami. Kedulyoku, nakakpomyigu ndeke. ³⁸ A beyo, nakotukyokugu ndi kugu wa lisyē kagya sipananso kami, luki limoti niso ka nino etikoku ndi. ³⁹ Na sipananso ka nino etikoku ndi a be nakabungusogonitogu gutugu bemoti aka ka nibo ep̄oku, luki limoti nupupisatu basi ka bambuku ka lisyē la mulibo. ⁴⁰ A beyo, sipananso ka baba a be mutu wasi nino amina Miki, abinikyana, inisoni na ob̄ili wa benze na benze. Imi, napupisatu ndeke ka mbuku ka lisyē la mulibo.»

⁴¹ Bayuda bapunga kuwa ndi kanzinzinya Yeso kye abikya ndi be iyi ni mukati nimo osyoku kugu wa lisyē. ⁴² Ba ndi kabikya be: «Kegu mbeyi Yeso mu? Mika Yezefu? Takamibigu mbeyi abaki na amaki? Akwanana piye kabikya bata liki be osyoku kugu wa lisyē?» ⁴³ Yeso usikisya ndi be: «Wosoni kainzinzinya luga kunu. ⁴⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kodoku ku kami, kiki ni Baba nino etikoku ndi aka no alutiniku. Imi, napupisatu ndeke mutu yi nino ka mbuku ka lisyē la mulibo. ⁴⁵ Ikpikaga ka mofiso ka bogyalandu be: «Kunzi utiwa ndeke bambanzu basi.» Mutu wasi nino amukana Baba, abyē mutuu kaki, odokuto ku kami. ⁴⁶ Kegu na mutu gutugu bemoti aka nino aminoni Baba, kiki nino aka no otukyoku ko Kunzi, iyi no aminoni Baba. ⁴⁷ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, nino ebinikyana, a na ob̄ili wa benze na benze. ⁴⁸ Imi ni mukati nimo ap̄aga ob̄ili. ⁴⁹ Botitonu balyatu ndi mana ka isa, gutugu beyo, bolumwaga ndi. ⁵⁰ Luki limoti, mukati mi nimo osyoku kugu wa lisyē nima. Mutu yi nino alya, kokwigu ndeke. ⁵¹ Imi ni mukati ma ob̄ili nimo osyoku kugu wa lisyē. Mumbanzu kalya, ika ndeke na ob̄ili wa benze na benze. Mukati mi nimo nap̄a ndeke ambe bambanzu binisoni na ob̄ili ni nz̄uyi kami.»

⁵² Kuwa wa, Bayuda bapunga ndi bodongoso luga kabu, banabikya be: «Aluku yi nimu akwanana piye katip̄a nz̄uyi kaki be talyi liki?» ⁵³ Yeso ubikya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, makolyi nz̄uyi ko Mika-mumbanzu, momwo bangu kaki, makikigu na ob̄ili kuso kunu. ⁵⁴ Mumbanzu kalya nz̄uyi kami, omwo bangu kami, ika na ob̄ili wa benze

na benze. Napupisa ndeke ka mbuku ka lisye la mulifo. ⁵⁵ A beyo, nzuyi kami a malili ma lingunu, bangu kami a luki limwo la lingunu. ⁵⁶ Mutu nino alyaga nzuyi kami, omwa bangu kami, ikaga kuso kami na imi kuso kaki. ⁵⁷ Baba nino etikoku ndi a na obili, imi, na na obili ko ngu kaki. A begeyo, mumbanzu nino elya, inisa na obili pisi ku kami. ⁵⁸ Mukati mi nima otukyoku kugu wa lisye. Kegu abe nimo botitonu balya ndi, gutugu beyo, bokwaga ndi aka. Luki limoti, nino alyaga mukati mi nima, ika na obili wa benze na benze.» ⁵⁹ Yeso anzina ndi m unzina mi nimana ka Kapelenaumu ni akapá mutuu ka ndabu ya malumba.

Munzina nimo apága obili wa benze na benze

⁶⁰ Niyo bukana munzina ka Yeso beyo, budingi ba babibya kaki aka ndi be: «Munzina mi nimana a mumbanga kugebe, wani no akwanana kapa kankana?»

⁶¹ Yeso andunga ndi be babibya kaki bakainzinzinya ko bulya munzina mi nimo. Kinili, umuusa kuwa ndi be: «Likpamuka li nili amutulisito mambengi? ⁶² Kika ni a beyo, ika kuwa liki ni maminini Mika-mumbanzu kadaka bata ka pa niyo a ndi mino kambwa? ⁶³ Limbengi ko Kunzi lo apága obili. Nzuyi kakwananigu kagya luki. Munzina nimo namubikya ndi mo a mutumo no ngu ya limbengi, na imu mo apága obili. ⁶⁴ Luki limoti, bambanzu bemoti-bemoti luga kunu bakegu kabiniyana. A beyo, Yeso ibagatu ndi katukya ka bundeli aka be atu na nibo bakabinikyana agigu ndi na nino agaba ndeke.» ⁶⁵ Omotiloku ndi be: «Kinili, namubikiyi ambe: <Kegu na mumbanzu nino akwanana kodoku ku kami kiki ni baba aka no ahukwilyini pisi.>»

⁶⁶ Katukya ko ngbingo yi nino aka no, budingi ba babibya kaki basa ndi, bakakpakyana agigu ndi bata na ibu.

⁶⁷ Yeso umuusa kuwa ndi babibya tekebe na baba be: «Yegu ibunu, ma kuwa goni ibunu kapa kesa?» ⁶⁸ Simoni-Petele asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, tinda bata ka wani? Iwe wa na munzina nimo apága obili wa benze na benze. ⁶⁹ Ibusu, takabinikyana, takaiba ambe iwe ni Mutu Wotu nino Kunzi atikoku ndi.» ⁷⁰ Yeso usikisya ndi be: «Kegu mbeyi imi aka no namupunaga ndi ibunu basi tekebe na baba? Luki limoti, bemoti luga kunu a mumuyoniso!» ⁷¹ Yeso a ndi kanzina ko bulya ka Yuda nino a ndi mika Simoni Isikalioti. A beyo, Yuda no a ndi kagaba, gutugu beyo a ndi mino bemoti ka babibya tekebe na baba yo.

7

Bamamaki Yeso bakegu kabiniyana

¹ Kumbuso yi, Yeso alingya ndi Galilaya wasi. A beyo, kegu ndi kapa kalingyo Yudea kye bangama ka Bayuda ba ndi kakisa kamwisiso. ² Wina se, yinga bemoti ka Bayuda nino bamakaga ndi be yinga wa Bangbangba* a kuwa ndi buwobi. ³ Bamamaki Yeso babikya kuwa ndi be: «Titukyilya ibusu wanu, waga ka Yudea iba babibya kaku nibo ku binito goni ibu nilo wika kagya. ⁴ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino agyaga likpamuka ko dikidi, ni a se kakisa kaimibisisoko bingbanganya. Kika ni wakagya makpamuka mumbanga-mbanga, wiwonisa neki ka bambanzu

* **7:2** 7:2 yinga wa Bangbangba: a ndi yinga ka Bayuda nino agyaga ndi poso bemoti, balyaga ndi ka timba wa kubomu na nino wa tekebe kani bomoni kanyo masolo. Batamanaga ndi ngbingo yi nino bomikya-Bezaleli ba ndi mino ka isa. Ko ngbingo wa yinga yi nino, batu basi bikaga ndi ka bangbangba. Yelusalema a kuwa ndi pa yidingi ku balyaga ndi mino yinga yi nino. Wanda kaBalawi 23:34-36; Yigilya 16:13.

basi.» ⁵ A beyo, gutugu bamamaki bikpe bagegu ndi kabinikyana. ⁶ Yeso ubikya ndi be: «Ngingo yi nino kami wanza kanitulyonigu mbeyi. Luki limoti, nino kunu ikaga iyi asi wanza aka bongbinga basi. ⁷ Batu ba obili bakakwananigu kamumaya ibunu. Luki limoti, bemuyatu imi kye na demu kaubikyaga yigya kabu yanye. ⁸ Windoni ibunu ka yinga. Nagegu mino imi kainda kye ngingo kami kegu mbeyi wakitulyana.» ⁹ Niyo abikya beyo, asikana ndi iyi ka Galilaya.

Yeso ogoni ka yinga

¹⁰ Niyo bamamaki binda ndi ka yinga, Yeso inda ndi goni iyi bipela ni bambanzu bakibigu. ¹¹ Kuwa wa, bangama ka Bayuda bapunga ndi kakisa bivaka-vaka, banuusogo be: «Aluku yi nino a yani?» ¹² Kusowu ambaza ku, bambanzu ba ndi kainzinzinya yakpu kugu ka Yeso. Batu bagu ba ndi kabikya be: «A mutu wanza.» Batu bo be: «Haaa, akauluta bambanzu ko pisi yanye.» ¹³ Luki limoti, kegu na mutu bemoti nino abikyaga ndi likpumuka bingbanganya, kye bubangaga ndi bangama ka Bayuda.

¹⁴ Ngingo yi nino dumo a kuwa ndi mino bikokpwo, Yeso aga ndi ka Ndaabu ko Kunzi, apunga kapá mutiwi. ¹⁵ Bayuda bombombaya ndi, banabikya be: «Aluku muna apunya mbeyi na yimibo yani? Wina se, kindagu gutugu ndi ka ikolo begeyo.» ¹⁶ Yeso usikisya ndi be: «Mutiwi nimo imi napaga, kikogigu makami, luki limoti, ikaga ma ko Kunzi nino etikoku ndi. ¹⁷ Mumbanzu kika wakitulya kagya nilo Kunzi apaga, iba pisi ka mutuu mi nimo be akotukyoku ka Baba ikani kami bikpe. ¹⁸ Mutu yi nino anzinaga ko lina kaki bikpe, akisaga ibiba kaki aka mombukwanadaki yi. Luki limoti, nino akisaga ibiba ka nino atikoku ndi, abikyaga lingunu ni kuboboku kegu kusowu kaki. ¹⁹ Musa kamupagu mbeyi ndi mutuu? Luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kegu kabye mutuu mi nimo. Mbiya wanu, ko bulya iki yo mo mino kakisa kemwisiso?» ²⁰ Ambaza asikisya ndi be: «Wa na limbengi la bunye! Wani mbeyi no akakisa kaumwisiso?» ²¹ Yeso usikisya ndi be: «Nagya ndi likpumuka limbanga limoti aka, amudikisa ndi ibunu basi noku bide. ²² Ibunu mukogobomiki gutugu ka Lisye la kimumbiso aka kye Musa amupa ndi mutuu kagyaga beyo. Ka lingunu, kodokugu ndi ka Musa, luki limoti, ka botitonu. ²³ Kika neki ni bukogotu bomiki ka Lisye la kimumbiso, a ko bulya yibuulya mutuu ka Musa. Ko bulya iki se kuwa yo mambengi o mino kamukandikana wa nauhukusi mino mumbanzu ka Lisye la kimumbiso? ²⁴ Makokogonitogu mukombu kabyenene na niyo minaga no miso aka, luki limoti, kogoni ka bungbingili.»

Yeso ni Masiya?

²⁵ Batu bagogu ba Yelusalema ba ndi kabikya be: «Kegu mutuu yi nino bakakisa kamwisiso nimu? ²⁶ Wina se, akanzina bingbanganya kambwa ka bambanzu na bagegu gutugu kabukyo aka. Bangama sibito neki bi lingunu be iyi ni Masiya? ²⁷ Takaiba ambe mutuu yi nimuna apunya yani. Luki limoti, ngingo yi nino Masiya odoku ndeke mino, mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu ndeke be apunya yani.»

²⁸ Ngingo yi nino Yeso a kuwa ndi mino kapá mutiwi ka Ndaabu ko Kunzi, abikya ndi na liyu lapu be: «Matu kemibo binza na mibatuu ku no mino kapunya? Nakodokugu ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, nino etikoku ndi abikyaga iyi asi lingunu aka. Ibunu, makamibigu. ²⁹ Imi, namibatuu kye notukyoku ndi ku kaki, iyi no etikoku.»

³⁰ Bakisa k̄wa ndi b̄e bagwi Yeso liki, luki limoti, m̄mbanzu gutuḡu bemoti aka kakwananagu ndi kagwi, kye ngbingo kaki keḡu mbeyi ndi wakitulyana. ³¹ K̄so wa ambaza, b̄mbanzu babinikyana ndi, babikya b̄e: «Ngbingo yi nin̄o Masiya odoku ndeke mino, agyat̄u ndeke gon̄i iyi makp̄um̄uka m̄mbanga-mbanga makp̄u kakitaga aluku yi nimu?»

Bafalisayo butikini bazamu kagwi Yeso

³² Bafalisayo b̄m̄ukana ndi b̄mbanzu ni ban̄inzinzinya ko bulya ka Yeso ka ambaza k̄. K̄wa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi bazamu kagwi.

³³ Yeso ubikya ndi bat̄u ni b̄o ba ndi wa b̄e: «Na mbeyi bata pa imoti na ibunu ko ngbinga mukede. Kumbuso yi, nigat̄u katakanya nin̄o etikoku ndi. ³⁴ Mekisat̄u ndeke bivaka-vaka, luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila k̄ niko mino.» ³⁵ Bayuda buusana ndi luga kabu b̄e: «A se k̄wa k̄inda yani, niyo takakwananigu mino kamina? A se kapa k̄inda ka Bayuda bi ni b̄o ba bumisikono luga ka Bagiliki na kaup̄a Bagiliki mut̄wi kaki? ³⁶ Atibikyi bi b̄e: «Mekisat̄u ndeke bivaka-vaka, luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila k̄ niko mino.» Isi ya m̄nzina mi nim̄o ni iki?»

Libo nilo apaga obili

³⁷ Lisȳe la mulibo la yinga yi nin̄o a ndi lisȳe lidingi kugbe. Lisȳe li nilo, Yeso amaga ndi bigba, abikya na liyu lapu b̄e: «M̄mbanzu kika na musasa, odoku komwo libo kunu no mino. ³⁸ Ka mut̄u yi nin̄o, ika ndeke m̄d̄ongoni beyo Mobiso Motu abikyaga mino b̄e: «Mambengi mo mobo mudingi-dingi nim̄o apaga obili akika ndeke katukya ka limbengi ka mut̄u nin̄o ebinkyana.» ³⁹ Yeso a ndi kanzina beyo ko bulya Limbengi ko Kunzi nilo bat̄u bi ni b̄o babinikyana bika ndeke nolu. A beyo, Limbengi li nilo keḡu mbeyi ndi lidoku, kye Kunzi a ndi ni kanapigu Yeso ibiba.

Bambanzu bigbonogini ko bulya ka Yeso

⁴⁰ Niyo bambanzu bagogo luga wa ambaza bukana mino m̄nzina mi nim̄o, babikya ndi b̄e: «A lingunu aka Mugyalandu nin̄o bawanyaga ndi!» ⁴¹ Bagogo babikya ndi b̄e: «Masiya no!» Luki limoti, bagogo bata b̄e: «Ambe, Masiya akwananat̄u kotukyoku ka Galilaya? ⁴² Mobiso Motu kabikyagigu mbeyi b̄e Masiya ibukuta ndeke ka livananza ka ngama Daudi na ka Betlehemu, mugi nim̄o Daudi a ndi mino?» ⁴³ K̄wa wa, ambaza igbananaga ndi ko bulya ka Yeso. ⁴⁴ Bat̄u bagogo luga kabu ba ndi kapa kagwi, luki limoti, m̄mbanzu gutuḡu bemoti aka kavilagu ndi.

Bangama ka Bayuda bakegu kabinkyana Yeso

⁴⁵ Kumbuso yi, bazamu ni b̄o bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi, bigoku. Bumusa k̄wa ndi bazamu b̄e: «Ko bulya iki yo makodukugu mino na Yeso?» ⁴⁶ Busikisya ndi b̄e: «A limbanga! Takanamukonigu ndeke m̄mbanzu ananzina abe aluku yi nin̄o k̄!» ⁴⁷ Bafalisayo bumusa ndi b̄e: «Ambe, mogulyini k̄wa gon̄i ibunu ka kuboboku kwi nikwo? ⁴⁸ At̄u mbeyi na m̄mbanzu gutuḡu bemoti aka luga kusu ka bangama ikani ka Bafalisayo nin̄o abinkyana? ⁴⁹ Luki limoti, bat̄u bi ni b̄o bakibigu mut̄u ka Musa. Bovoni ndi ligbongoni.»

⁵⁰ Nikodimo a ndi bemoti ka Bafalisayo ni b̄o ba ndi wa. Iyi no odoku ndi kamina Yeso kambwa, ubikya ndi b̄e: ⁵¹ «Mut̄u kusu, akogotu mukombu ka m̄mbanzu ni bakanomukonigu ikani bakanibigu b̄e ogyi bi iki?»

⁵² Luki limoti, basikisya ndi b̄e: «Wa k̄wa iwe mut̄u wa Galilaya gon̄i?»

Kpima mbeyi Mōbiso Motu binza ikani winatū gūtūgū bē mugyalandū bemoti opupatū ndeke ka Galilaya.»

Yeso na adanda bemoti

[⁵³ Kumbuso yi, ibū basi biganana ndi ka bakukabū.

8

¹ Luki limoti, Yeso aga ndi iyi ka Ngupa ya Mizeituni. ² Būgala bi na busobi bibo, iga ndi bata ka Ndabū ko Kunzi. Bambanzū basi bakpudoku ndi. Iko, apunga ndi kaupá mutiwi. ³ Bowonisilo ba mutū na Bafalisayo bodoku kūwa ndi wa na muko bemoti ninō bagwi ndi na mulukū. Bamomosa ndi kambwa ka bambanzū bigbū, ⁴ babikya Yeso bē: «Muwonisilo, bagwi muko yi nimū na mulukū mbiya wa. ⁵ Kabyenene na mutū kusu, Musa atikpamya ndi kaumwōgo inguo ya boko bi nība na matamū. Iwē, wa se kūwa kabikya bū?»

⁶ Ba ndi kabikya bēyō ko bulya yikingila Yeso, kye ba ndi kakisa kasungulya. Luki limoti, Yeso odidika ndi, apunga kokpiko na kpengbe ka litombū. ⁷ Niyo bisisilaga ndi mino kamuusogo, Yeso ananukana ndi, ubikya bē: «Mutū ninō kanogyigū ndeke iyi bunye luga kunu, apungi ni iyi kamaka litalū la mambwa.» ⁸ Kumbuso yi, odidika ndi bata, apunga bata kokpiko ka litombū. ⁹ Ngbingo yi ninō bukana mino bēyō, bapunga ndi katukya yikaka-yikaka kaupunga na bambokū. Yeso otigolo mukaka aka wa ibū na muko yi ninō wa a mbeyi ndi bata mino wakamaga kambwa ka batū nībō ba ndi wa. ¹⁰ Kūwa wa, Yeso amaga bata ndi, amuso muko nō bē: «Ye ma, batū nībō busungulyi ba yani? Kegū neki na mumbanzū ninō ubisi na mukombū?» ¹¹ Asikisya ndi bē: «Gūtūgū bemoti aka Mombukwono-dosu.» Yeso aka na iyi bē: «Eee, nakubisigu imi na mukombū begēyō. Waganō, luki limoti, wakigilyonitōgū bata kagya bunye.»]

Yeso ni bungbanganya ba obili

¹² Yeso ubikya bata ndi bambanzū bē: «Imi ni bungbanganya ba obili. Mumbanzū kebībya kakpakanigū ndeke ko biti, luki limoti, inisona ndeke na bungbanganya ba obili.» ¹³ Bafalisayo babikya ndi bē: «Iwē nō wa demū kakū ka mombukwana-daki yi. Būdemū kakū kegū neki ba lingunū.» ¹⁴ Yeso usikisya ndi bē: «Gūtūgū nakika demū kami mombukwana-daki yi, būdemū kami a ba lingunū, kye nakaiba ambe narunya yani na nakainda yani. Luki limoti, ibunu, makegū kaiba bē narunya yani ikani nakainda yani. ¹⁵ Ibunu, makōgō likpamuka kabyenene na tamanaga ka bambanzū. Luki limoti, imi, nakakōgigū likpamuka ka mumbanzū. ¹⁶ Na gutūgū nakako likpamuka ka mumbanzū, ika ka bungbingbili aka kye nakegū mukaka. Luki limoti, ta pa imoti na Baba ninō etikoku. ¹⁷ Wina se, ka mutū kunu, bokpikatū ndi bē būdemū ka batū baba bō ikaga ba lingunū. ¹⁸ Na demū kami mombukwana-daki yi. Baba ninō etikoku ndi a gōni demū kami.» ¹⁹ Bafalisayo bamuusa kūwa ndi bē: «Abakū a se kūwa yani?» Yeso aka ndi na ibū bē: «Makemibigū na makamibigū Baba. Makemiba ndi, iba mamibatū gōni Baba.»

²⁰ Yeso a ndi kanzina bēyō ngbingo yi ninō a ndi mino ka Ndabū ko Kunzi. A ndi ka kpōlō wa kpokoyo ninō badikitaga mino aere. Mumbanzū gutūgū bemoti aka kagwigū ndi kye ngbingo kaki kegū ndi wakitulyana.

Yeso obikyini bē akainda kū ka Baba

²¹ Yeso ubikya bata ndi bē: «Imi, nogoni imi. Mekisatū banū, luki limoti, mokwo ndeke ka bunye kunu. Makakwananigū kosila kū no mino kainda.»

22 Bayuda buusana ndi luga kabu be: «A se kuwa kaina kaibongiso, kye akabikya be: «Makakwananigu kosila ku no mino kaina?»» 23 Yeso usikisya ndi be: «Ibunu, ma batu ba wasi wanu, luki limoti, imi, na muti wa kugu. Ibunu, ma batu ba zibili yi nimu, luki limoti, imi, nakegu muti wa zibili yi nimu. 24 Kinili, namubikya bi ambe mokwaga ndeke ka bunye kunu. A beyo, makobinikyoni be imi ni, «Natu», mokwaga ndeke ka bunye kunu aka.» 25 Bamuusa kuwa ndi be: «Iwe mbeyi ni wani bikpe?» Yeso usikisya ndi be: «Imi ni nino namubikya ndi katukya ka mupunganagi. 26 Na na makpamuka makpa kamubikya na kamubiso mino na mungimbo. Luki limoti, nabikyaga ka zibili nilo aka lo nukana ndi na nino etikoku ndi. Iyi, abikyaga lingunu.»

27 Bakegu ndi kaiba be a ndi kaunzinya ko bulya ka Abaki. 28 Yeso ubikya kuwa ndi be: «Ngbingo yi nino madokisa ndeke mino Mikamumbanzu, miba kuwa ndeke be imi ni «Natu». Miba be nakagyagigu luki gutugu limoti aka ka sipananiso kami, luki limoti, nabikyaga nilo aka lo Baba ewonisila ndi. 29 Nino etikoku ndi a pa imoti na imi. Kesagu ndi mukaka, kye nagyaga bongbinga basi nilo aka lo abosogo.»

30 Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kanzina beyo, bambanzu bakpa babinikyana ndi.

Kulikanaga ya lingunu

31 Yeso ubikya kuwa ndi Bayuda nibo babinikyana ndi be: «Makiko kabye munzina kami binza, miko ka lingunu babibya kami. 32 Miba ndeke lingunu, na lingunu amukulaga.» 33 Basikisya ndi be: «Ta livananza ka Abalahamu, mumbanzu katibisagu ibusu busunzu gutugu lisyé limoti aka. Wakatibikya liki be takulikanagatu ndeke?»

34 Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, muti wasi nino agyaga bunye a musunzu wa bunye. 35 Musunzu kikogigu bongbinga basi ka livananza. Luki limoti, miki ikaga iyi mino ka bongbinga basi. 36 Kika neki ni Miki amukulogini, mika kuwa ndeke bukulikanaga lingunu. 37 Nakaiba ambe ma livananza ka Abalahamu. Luki limoti, makakisa kemwisiso, kye makegu kabailya munzina kami. 38 Imi, nakabikya nilo nina ndi ka Baba. Ibunu, makagya nilo mukana ndi na obonu.» 39 Basikisya ndi be: «Obosu ni Abalahamu.» Yeso aka ndi na ibu be: «Makiko bi ka lingunu bomika Abalahamu, makwanano bi kagya mudongoni beyo Abalahamu agyaga ndi mino. 40 Luki limoti, mbiya wanu makakisa kemwisiso. Wina se, Abalahamu kagyagu ndi iyi inguo ya likpamuka li nilo. Imi namubikyaga ndi lingunu nilo nukana ndi kotukyoku ko Kunzi. 41 Ibunu, makagya mudongoni beyo obonu wagogo agyaga ndi mino.» Basikisya ndi Yeso be: «Takegu bomiki ba budanda. Obosu bemoti ni Kunzi aka.» 42 Yeso ubikya ndi be: «Kunzi kiko bi Obonu, makwananatu bi kepa. A beyo, imi nopupa ndi ko Kunzi, nodoku se kuwa. Nakodokugu ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, iyi no etikoku ndi. 43 Ko bulya iki yo makegu mino kotombisyo likpamuka nilo nakamubikya? A kye makakwananigu kaukana munzina kami. 44 Obonu ni mumuyoniso, mapaga kagya nilo aka lo abosilogo. Iyi, a ndi mamwo bambanzu katukya ka mupunganagi. Gutugu lisyé limoti aka kanomogigu ndeke ka lingunu, kye lingunu kegu kusó kaki. Ngbingo yi nino abukulaga mino bongo, anzinaga iyi asi mudongoni aka, kye ikaga iyi beyo aka yo katukya ndi ka bundeli. A beyo, a muti wa kuboboku na mombukwana kuboboku. 45 Luki limoti, imi nabikyaga lingunu, kinili, makebinikyanagigu. 46 Muti tino luga kunu no akwanana

kabikya bingbanganya be nanya ndi bunye? Kika neki ni nakabikya lingunu, ko bulya iki yo makegu mino kebinyana? ⁴⁷ Mutu ko Kunzi ukana likpamuka ko Kunzi. Kika ni ibunu makukanagigu, a kye makegu batu ko Kunzi.»

Yeso na Abalahamu

⁴⁸ Kuwa wa, Bayuda basikisya ndi Yeso be: «Ibusu, tofikyito bi lingunu ambe wa Musamalia, na goni be wa na limbengi la bunye.»

⁴⁹ Yeso usikisya ndi be: «Nakegu imi na limbengi la bunye, luki limoti, nabangagatu Baba. Ibunu, makebangagigu imi. ⁵⁰ Imi, nakakisagigu ibiba kami, luki limoti, Kunzi no ekisilyaga imi. Iyi no akogo mungimbo. ⁵¹ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kobuulyogo munzina kami, kokwigu ndeke.»

⁵² Bayuda babikya kuwa ndi be: «Mbiya wanu, tibini se kuwa lingunu ambe wa na limbengi la bunye! Abalahamu okwoni ndi, bogyalandu bokwogo goni. Iwe, wakabikya be: «Mumbanzu kobuulyogo munzina kami, kokwigu ndeke.» ⁵³ Wa mutu wa ibiba kakitaga obosu beyo ka Abalahamu? Okwoni ndi, bogyalandu bokwogo goni. Wa mbeyi kaiva abe wani?» ⁵⁴ Yeso osikisya be: «Nakibiba imi mombukwana-daki yi, ibiba yi niyo kigigu na izangiya. Baba yi nino mabikyaga be Obonu, iyi no ebibaga imi. ⁵⁵ Luki limoti, makamibigu. Imi, namibatatu imi. Nakabikyo bi ambe nakamibigu, niko bi mutu wabongo abe ibunu. Luki limoti, namibatatu na nobuulyagatu munzina kaki. ⁵⁶ Obonu beyo ka Abalahamu ogwaga ndi magyaga ka tamanaga kaina lisyenilo nodoku ndeke mino. A lingunu, inatu ndi, otumo na magyaga bidde.» ⁵⁷ Bayuda babikya ndi be: «Wakanotulyosigu byanga batekebe kubukumuti. Wamina kuwa ndi Abalahamu yi liki?» ⁵⁸ Yeso aka na ibu be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, kambwa Abalahamu kaibukuta, imi natu.»

⁵⁹ Bapunaga kuwa ndi matamu kamakaga nomu. Luki limoti, Yeso isuma ndi, opupa ka Ndabu ko Kunzi.

9

Yeso ahukusini mutu nino ibukuta ndi ni kinagigu

¹ Lisyenilo, Yeso a ndi kakpakyana ko pisi, amina aluku bemoti nino ibukuta ndi ni kinagigu. ² Babifya kaki samuusa ndi be: «Muwonisilo, ko bulya iki yo aluku yi nimu ibukuta ndi mino ni kinagigu? A ndi ko bulya bunye kaki ikani nibo ka babukuta kaki?» ³ Yeso osikisya ndi be: «Kegu ko bulya bunye kaki ikani nibo ka babukuta kaki. Luki limoti, a beyo kye ligubo ko Kunzi inisoni pisi ku kaki. ⁴ Okwononi tagyi ligubo ka nino etikoku ndi na lisyenilo. Biti a kuwa kolipyo, ngbingo yi nino mumbanzu kakwananigu mino kanya ligubo. ⁵ Ngbingo yi nino na mbeyi mino ka obili, imi ni bingbanganya ba obili.»

⁶ Niyo Yeso anzina beyo, abakya ndi botikito ka litombu, opula kuwa, agbodya nobu aluku yi nino ko miso. ⁷ Abikya ndi be: «Winda kaisukusa miso ka ziwa wa Siloamu.» Isi ya «Siloamu» ni «Mutu yi nino batiki». Aluku no aga ndi beyo aka yo, isukusa miso, igoku kuwa ni anina bingbanganya.

⁸ Bapimbani kaki na batu nibo baminaga ndi kambwa kaikungya, buusa ndi be: «Kegu mbeyi aluku nino ikaga ndi wakiko kaikungya nimu?» ⁹ Bagogo bosikisya ndi be: «Iyo, iyi aka no.» Bagogo bata be: «Kali, kegu iyi, babyenene na iyi.» Luki limoti, aluku no abikya ndi be: «Imi aka no.» ¹⁰ Bamuusa kuwa ndi be: «Miso uhukwikoni bi

liki?» ¹¹ Osikisya ndi be: «Aluku nino bamakaga be Yeso opuli bi litombu, egbodyo nolu ko miso, ebikya be: <Winda kaisukusa ka Siloamu.> Nago bi, nogyoku beyo aka yo, napunga kaina.» ¹² Bamuusa bata ndi be: «Aluku yi nino a yani?» Usikisya be: «Sibigu.»

Bafalisayo bakakpima mutu nino bahukusa ndi

¹³ Kuwa wa, binda ndi na aluku nino ahuka ndi no ku ka Bafalisayo. ¹⁴ Wikwe se a ndi Lisyé la kimumbiso lo Yeso opula ndi mino litombu, ahukusa aluku yi nino. ¹⁵ Bafalisayo bamuusa ndi goni aluku yi nino be igyonosa ndi liki be apungi kaina beyo? Ubikya ndi be: «Egbodya ndi litombu ko miso, nisukusoku, mbiya wanu nakaina.» ¹⁶ Bafalisayo bagogo babikya ndi be: «Mutu yi nino kegú mutu ko Kunzi, kye kegú kabanga Lisyé la kimumbiso.» Luki limoti, bagogo bata babikya ndi be: «Mutu wanye akwanana piye kagya makpumuka mumbanga-mbanga bene liki?» Bafalisayo bigbananaga ndi luga kabu. ¹⁷ Bamuusa bata ndi aluku nino ahuka ndi no be: «Iwe, wakabikya bu kugu ka mutu yi nino uhukusi bi?» Osikisya ndi be: «A mugyalandu.»

¹⁸ Luki limoti, bangama ka Bayuda bakabinikyanagu ndi be aluku no ibukuta ndi ni kinagigu, mbiya wanu akaina bingbanganya. Bumaka kuwa ndi babukuta kaki, ¹⁹ bumuusa ndi be: «Aluku yi nimu a mikunu bikpe? Makabikya lingunu be ibukuta ndi kani kinagigu? Iki yo igyonosi kuwa be apungi kaina?» ²⁰ Babukuta kaki bosikisya ndi be: «Takaiba be a mikusu na ibukuta ndi ni kinagigu.» ²¹ Luki limoti, takegu kaiba beyo opungi mino kaina bene. Takegu goni kamibo mutu yi nino ahukusi. Takibigu ibusu. Mumuusogono iyi aka, a kuwa iti ya mumbanzu, akwanana kamutumbulyaga.» ²² Babukuta kaki babikya ndi beyo kye ba ndi kabanga bangama ka Bayuda. A beyo, ibu bangama bi nibo ba ndi ni buknonini be mumbanzu kabikya be Yeso ni Masiya, bakpumyo lingunu ka ndabu ya malumba. ²³ Kinili, babukuta ko miki yi nino bosikisya ndi be: «A iti ya mumbanzu, mumuusogoni iyi aka.»

²⁴ Ka nganga ya yiba, Bafalisayo bamaka ndi bata aluku yi nino ahuka ndi no, babikya ndi be: «Bikya lingunu kambwa ko Kunzi. Ibusu, takaiba ambe mutu yi nino a mutu wanye.» ²⁵ Usikisya ndi be: «Nakibigu ikani a mutu wanye. Luki limoti, nakaiba likpumuka limoti aka: nakinagigu ndi, mbiya wanu na kuwa kaina.»

²⁶ Bamuusa ndi be: «Ugyi bi bu? Uhukusi bi liki?» ²⁷ Usikisya ndi be: «Namutumbulyogini bi, luki limoti, makegu kaukana. Ko bulya iki makapa be namutumbulyagi bata? Ma kuwa goni ibunu kapa kaiita babibya kaki?» ²⁸ Bapunga kuwa ndi katumbwa, banabikya be: «Si iwe no wa mabibya kaki! Luki limoti, ta ibusu babibya ka Musa.» ²⁹ Ibusu, tibagatu be Kunzi akpumukaga ndi na Musa. Luki limoti, mutu yi nimu, takibigu be apunya yani!» ³⁰ Aluku no usikisya ndi be: «Likpumuka limbanga a kye makibigu be apunya yani, luki limoti, ehukusini!» ³¹ Takaiba be Kunzi kumukanagigu batu banye. Luki limoti, amukanaga mutu wasi nino abangaga, anagya sipananiso kaki. ³² Tanukonigu ndeke be mumbanzu ahukusini mutu nino ibukuta ndi ni kinagigu. ³³ Aluku yi nimu kotukyiku ndi ko Kunzi, kakwananigu bi kagya luki.» ³⁴ Basikisya ndi be: «Katukya wa aka wa bubukuta ndi mino, wikaga iwe ka bunye aka. Wakapa kuwa katitiwa?» Kuwa wa, bapupisa ndi kunzi wa ndabu ya malumba.

Mutu nino misa akalikana ndi, abinikyonini Yeso

³⁵ Yeso ukana ndi mongoni be Bafalisayo bakpummyini aluku nino ahuka ndi no. Inda kuwa ndi katakanya, amuusa be: «Watu kabinikyana Mikamumbanzu?» ³⁶ Aluku no asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, ibikya be iyi ni wani iba nabinikyani.» ³⁷ Yeso abikya ndi be: «Eee, waminini, iyi no wakanzina na iyi mbiya wanu.» ³⁸ Aluku no abikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, nobinikyonini.» Obuna ndi moli kambwa kaki. ³⁹ Kumbuso yi, Yeso aka ndi be: «Imi, nodoku ndi ka obili ko bulya mungimbo: okwononi be batu ba bokolobu baya mamomo bini na nibo binaga baguna bokolobu baya mamomo.» ⁴⁰ Niyu Bafalisayo bagogo nibo ba ndi pa imoti na ibu bukana munzina mi nimo beyo, bamuusa kuwa ndi be: «Ambe, ta kuwa goni ibusu buguna kolobu ya mamomo?» ⁴¹ Yeso usikisya ndi be: «Makiko bi no kolobu ya mamomo, makikigu bi na bunye. Luki limoti, mbiya wanu makabikya be: <Takaina.> Kinili, ma ka bunye aka.»

10

Lizuni ka mububulyo wa bakondolo

¹ Yeso obikyoku ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu kogulyi pisi ka mupumi ma lindilo ka bakondolo, luki limoti adaka, ingya ka ngala, a mutu wo kubaku na munzikabu. ² Luki limoti, mububulyo ka bakondolo no ogulyaga iyi pisi ka mupumi. ³ Zamu ahukwilyaga mupumi, bakondolo bukana liyu ka mububulyo. Iyi, apunga kamaka yikaka-yikaka no mino kabu, upupisa kunzi. ⁴ Kupupiso basi kunzi, akitaga kambwa kabu, apunga kakpakyana. Bakondolo aka bingboo kumbusa kaki kye bibatu liyu kaki. ⁵ Bakabibiyagigu mubiko. Luki limoti, bomisikono bingbwi, kye bakibigu liyu ka mubiko.»

⁶ Yeso utwilya ndi lizuni li nili, luki limoti, bambanzu bakotombisyagu ndi.

Yeso ni mububulyo wanza

⁷ Yeso ubikya bata ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, imi ni mupumi ma lindilo ka bakondolo. ⁸ Basi nibo bodoku ndi kambwa kami, ba batu bo kubaku na bonzikabu. Luki limoti, bakondolo bakumukanagu ndi. ⁹ Imi ni mupumi. Mumbanzu kingyo pisi ku kami inisanatu na muhukuso. Akwananatu kaingyo, opupoku, atakanya malili aka. ¹⁰ Mutu wo kubaku odogoku iyi kaibo aka, kamwo na kaputa. Imi, nodoku kye bambanzu binisoni na obili, na biki na iyi wakpu kugbe.

¹¹ Imi na mububulyo wanza. Mububulyo wanza apaga obili kaki ko bulya bakondolo kaki. ¹² Luki limoti, mutu yi nino ogugubyaga buyi aka keggu mububulyo, na gutugu bakondolo aka bakegu bakaki. Kamina sukopi kodoku, usa, apikita. Sukopi yi nino ubumbukya bakondolo, umisyo bingbwi. ¹³ A beyo, aluku yi nino agyaga ligubo ko bulya buyi aka, kikogigu no kumbu ka bakondolo. ¹⁴ Imi na mububulyo wanza. Numibatu bakondolo kami, bakondolo kami bemiba goni, ¹⁵ mudongoni beyo Baba emibaga mino, namiba goni Baba. Imi, nakapa obili kami ko bulya bakondolo kami. ¹⁶ Natu bata na bakondolo bagogo nibo bakegu ka lindilo li nili. Nokwononi goni kaaga na ibu, bukana liyu kami. Modu masi maba bodoku kuwa ambaza bemoti na mububulyo bemoti.

¹⁷ Baba epaga kye nakapa obili kami, kumbuso yi, ninisanatu bata na iyi. ¹⁸ Keggu na mumbanzu nino akwanana kekupya obili, luki limoti, nakapa na limbengi kami. Na no ngu kapá, na no ngu kainisono bata na iyi. Niyu akabyenene na mutuu nimo Baba epá ndi.»

¹⁹ Bayuda bigbananaga bata ndi ka nganga ya yiɓa ko bulya mɔnzina mi nimo. ²⁰ Batɔ budingi luga kabɔ ɓabikya ndi ɓe: «A na limbengi la ɓanyɛ! A na ibikyasu! Ma mbeyi kamukana ko bulya iki?» ²¹ Luki limoti, batɔ ɓagɔɔ ɓe: «Mɔnzina mi nima keɓu mɔnzina ka mutɔ wa limbengi la ɓanyɛ. Limbengi la ɓanyɛ akwanana mbeyi kauhukuso batɔ ɓa bokolobu ɓaya mamomɔ liki?»

Bayuda bakɛɓu kapa Yeso

²² Ka masyɛ mi nimo, ɓa ndi kalya dumo wakigilya koukwo Ndabɔ ko Kunzi ka Yelusalema. A ndi ko ngbingo wa ɓudi ɓapu. ²³ Yeso a ndi kainanaga magu ka Ndabɔ ko Kunzi ku ka Pa niyo ɓalikyaga ɓe Pa ka Solomɔno. ²⁴ Bayuda ɓakungula kuwa ndi bikululu, ɓamuusa ndi ɓe: «Wakatigbomisa ɓamu ɓene kadwe ko ngbingo tino? Kika ni iwe ni Masiya, tibikya neki ɓingbanganya.» ²⁵ Yeso usikisya ndi ɓe: «Namubikyoni ndi. Luki limoti, makabinikyanagigu. Mogubo nimo nakagya ko lino ka Baba imu mo akepupilyo ɓudemɔ. ²⁶ Luki limoti, ibunu, makeɓu kabinikeyana kye makeɓu ɓakondolo kami. ²⁷ ɓakondolo kami ɓukanagatu liyu kami, numibagatu, na ɓeɓiɓyagatu. ²⁸ Imi, nupaga ɔbili wa ɓenze na ɓenze, ɓakobungogigu ndeke. Gutugu mambanzu ɓemoti aka kekupiyigu ndeke ya kabu. ²⁹ Baba no epa ndi ya kabu, na iyi a no ngu kakitaga makpamuka masi. Keɓu na mambanzu gutugu ɓemoti aka nino akwanana kakupya luki. ³⁰ Wina se, ibusu na Baba ta luki limoti.»

³¹ Bayuda bigilya kuwa ndi kava matamu ɓe ɓamakagi nomu. ³² Yeso ubikya ndi bata ɓe: «Namuwonisila ndi mogubo manzanza mudingi kotukyoku ka Baba. Luga wa mogubo mi nimo, tino lo mo mino kapa kemaka na matamu?» ³³ Bayuda ɓasikisya ndi ɓe: «Keɓu ko bulya ligubo lanza lo to mino kapa kamakaga na matamu, luki limoti, a kye wakatumbwa Kunzi. Iwe wa mikya-ɓambanzu aka na wakapa kaigya aɓe Kunzi.» ³⁴ Yeso usikisya ndi ɓe: «Ikpikaga ka mutuu kunu ɓe Kunzi abikya ndi ɓe: <Ibunu ma bokunzi.> ³⁵ Mambanzu gutugu ɓemoti aka kakwananigu kolimogo Mobiso. Luki limoti, Kunzi amaka ndi ɓe bokunzi batɔ niɓo ɓamukanaga ndi. ³⁶ Baba epunaga ndi imi, etikoku ka ɔbili. Kinili, nabikyaga ɓe na Miko Kunzi. Makwanana piye kabikya liki ɓe nakatumbwa Kunzi? ³⁷ Kika ni nakeɓu kagya mogubo ka Baba, makebinikyonito. ³⁸ Luki limoti, nakagya, binikyononi gutugu kuwa mogubo kami aka, gutugu makebinikyononi imi. Wiboni, motombisyo binza ɓe Baba a kusɔ kami, na imi kusɔ kaki.» ³⁹ Bakisa bata ndi kagwi, luki limoti, ukaga.

⁴⁰ Yeso iga ndi kusyaku wa Yolodani ku Yuani obotisaga ndi mino ka ɓandeli, ika ndi ku ɓeyo. ⁴¹ Bambanzu budingi ɓadulyoku ndi, ɓanabikya ɓe: «Yuani kagyagu ndi likpamuka limbanga gutugu limoti aka. Luki limoti, lasi nilo atumbulaga ndi ko bulya ka Yeso a ndi lingunu.» ⁴² Na ku ɓeyo, batɔ budingi ɓabinikyana ndi.

11

Kukwaku ka Lazalo

¹ A ndi na mutɔ wo kolobu ɓemoti nino ina ndi ɓe Lazalo. Iyi Lazalo ikaga ndi ka mugi ma Betania. Basali kaki ɓeyo ka Malia na Malata bikaga ndi ku go ku. ² (A Malia yi nino ogbodya ndi magu ka Mombukwonodosu na malazi, akpaga no tukatu kaki. Mamaki ɓeyo ka Lazalo no

a ndi no kolobu.) ³ Basali baba bi nibo batikilya ndi Yeso mayu be: «Mombukwono-dosu, wai-daku akaimukana.» ⁴ Niyo Yeso ukana mino mongoni mi nimo, iyi aka be: «Kokwigu no kolobu yi niyo. Luki limoti, isi yi ni kowonisilo ibiba ko Kunzi, kye Mikaki avi ibiba.»

⁵ Wina se, Yeso apaga ndi Lazalo pa imoti na basali kaki beyo ka Malia na Malata. ⁶ Luki limoti, niyo ukana ndi be Lazalo a no kolobu, agya mbeyi bata masye maba ka pa niyo a ndi mino yo, ⁷ kumbuso yi, ubikya ndi babibya kaki be: «Tigini bata ka Yudea.» ⁸ Babibya babikya ndi be: «Muwonisilo, Bayuda bo bi kakisa kaumwo na matamu mbiya aka bi wanu. Wa bata kapa kaiga ku beyo?» ⁹ Yeso usikisya ndi be: «Takegu mbeyi na basaa tekebe na baba ka lisyé limoti? Kika ni mumbanzu akakpakyana na lisyé kakwananigu kasakaga, kye akaina bingbanganya. ¹⁰ Luki limoti, mumbanzu kakpakyana no biti, asakagatu kye kegu kaina bingbanganya.» ¹¹ Kumbuso kabikya beyo, Yeso amatila bata ndi be: «Wai-dosu beyo ka Lazalo a ka toto, luki limoti, nakainda kazuzukiso.» ¹² Babibya babikya ndi be: «Mombukwono-dosu, kika ni a ka toto, ahukatu.» ¹³ A beyo, Yeso a ndi kabikya be Lazalo okwini, luki limoti, babibya ba ndi ibu kasima be a kanzina ko bulya toto aka. ¹⁴ Yeso ubikya kuwa ndi bingbanganya be: «Lazalo okwini bi. ¹⁵ Nakogwa magyagya ko bulya kunu, kye nakegu bi ku. Na beyo, makwananatu kebinikyana. Luki limoti, togoni ku kaki.» ¹⁶ Kuwa wa, Tuma nino bamakaga goni be «Mubigi» ubikya ndi babibya badaki be: «Togoni neki kuwa basi aka, iba tolumwogi pa imoti na ibu.»

Yeso a no ngu kapupiso mumbanzu ka mbuku

¹⁷ Niyo Yeso osila ndi, atakanya Lazalo ni a kuwa na masye makwananya ka mbuku. ¹⁸ Betania a buwobi na Yelusalema, banda bakilometele basaa aka. ¹⁹ Kinili, Bayuda bakpu ba ndi ni bodunuku katakanya Malia na Malata, kautumiso mambengi ko bulya kukwaku ka mama bu. ²⁰ Ngbingo yi nino Malata ukana mino be Yeso akodoku, inda ndi katilya. Luki limoti, Malia asikana ndi iyi wakiko ka ndabu. ²¹ Malata abikya ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mika-mama kokwigu. ²² Luki limoti, mbiya wanu, nakaiba ambe masi nimo wakunga Kunzi, upatu.» ²³ Yeso abikya ndi be: «Mamaku akopupa ka mbuku.» ²⁴ Malata asikisya ndi be: «Nakaiba ambe opupokuto ndeke ngbingo yi nino bambanzu bopupa ndeke mino ka lisyé la mulibo.» ²⁵ Yeso aka ndi na iyi be: «Imi no nupupisaga bambanzu ka bambuku, imi ni obili. Mutu yi nino ebinikyana, ika ndeke na obili gutugu kokwo. ²⁶ Mumbanzu wasi nino ikaga kuso kami, kebinikyana, kokwigu ndeke. Watu kabinikyana likpumuka li nilo?» ²⁷ Asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, nakabinikyana ambe iwe ni Masiya, Miko Kunzi, nino akwanana ndi kodoku ka obili.»

Yeso akagama Lazalo

²⁸ Niyo Malata abikya beyo, aga ndi. Kuwa wa, amaka Malia, abikya na bepisi-pisi be: «Muwonisilo a ku, akaumaka.» ²⁹ Niyo aka yo Malia ukana beyo, atakya ndi bikwa, inda katakanya. ³⁰ Wina se, Yeso a ndi ni kanodwigu ka musengi. A mbeyi ndi ka pa niyo Malata inda ndi mino katilya. ³¹ Bayuda nibo ba ndi katumisa Malia limbengi ka ndabu ku, bamina ndi kaamaga bikwa na kopupo. Babye, ba ndi kasima be akainda kagama ka mbuku. ³² Niyo Malia osila ku Yeso a ndi mino, amina, ogwa ka magu kaki, abikya be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mika-mama kokwigu.» ³³ Ngbingo yi nino Yeso amina ndi mino kagama, amina

gɔni Bayuda niɓɔ bodoku ndi na iɓu kagama, nzɔyi atwa ndi biɓyakyakya, alya kumbu kugbe. ³⁴ Uusa ndi be: «Mabisiku bi yani?» Basikisya be: «Mombukwono-dosu, dawinino.» ³⁵ Yeso agama ndi. ³⁶ Bayuda babikya kɔwa ndi be: «A linganu, a ndi wai-daki aka!» ³⁷ Luki limoti, bagogo luga kabu babikya ndi be: «Si iyi no ahukusa ndi mutuu wo kolobu ya mamomo. Kakwananigu goni bi kakpingbilya Lazalo kukwaku?»

Yeso apupisini Lazalo ka mbuku

³⁸ Nzɔyi atwa bata ndi Yeso, aga ka mbuku. Mbuku yi niyo bakpo ndi ka litalu, botikya na litalu lidingi bikpwu. ³⁹ Yeso abikya ndi be: «Tumboni litalu!» Mamaki Lazalo beyo ka Malata abikya be: «Mombukwono-dosu, a kɔwa kolumbo, kye a kɔwa na masye makwanganya wa balumbi bi mino.» ⁴⁰ Yeso asikisya ndi be: «Nakubikyigu mbeyi bi ambe wakabinikyana, winatu ibiba ko Kunzi?»

⁴¹ Batumba kɔwa ndi litalu. Yeso ikwe ndi kugu wa lisyɛ, abikya be: «Ba-booo, nakaubibiso kye wemukonini. ⁴² Imi, nibagatu ambe wemukanaga masye masi. Luki limoti, nobikyɛ beyo ko bulya ka bambanzu nibana bekunguli ba, iba babinikyanito be iwe no wetikoku ndi.» ⁴³ Niyo abikya beyo, apamikana ndi na liyu lapu be: «Lazalo, pupoku!» ⁴⁴ Opupoku kɔwa ndi, magu na maboku mukandaga na bapanga baya botu, miso mutikya na kutuko. Yeso ubikya kɔwa ndi be: «Mukulogoni, masa aga.»

Bangama bakagya dikidi kamwisiso Yeso

⁴⁵ Bayuda bakpu niɓɔ bodoku ndi ka Malia, babinikyana ndi Yeso kaina nilo agya ndi. ⁴⁶ Luki limoti, bagogo luga kabu, binda ndi ka Bafalisayo na butumbulyaga likpumu ka nilo Yeso agya ndi lo. ⁴⁷ Kɔwa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo bamumukana ndi ka Basa-Yidingi kabu, babikya be: «Tagya se bu? Aluku muna a kɔwa kagya mokingyosi makpu. ⁴⁸ Takasilya ngbingo kagyaga aka beyo, batuu basi babinikyanatu. Kumbuso yi, Baluma bodoku kɔwa banu kaputa Ndaɓu ko Kunzi na mugu kusu.»

⁴⁹ Luki limoti, bemoti luga kabu, nino ina ndi be Kayafa na nino a ndi kumu-kumu ka syangasu si niso, ubikya ndi be: «Ibunu, makibigu luki! ⁵⁰ Makibigu ambe a gutugu binza mambanzu bemoti kokwo ko bulya ka batuu buidingi? Kigyonoso beyo, livananza lasi kolumwogigu.»

⁵¹ (Munzina mi nimo kotukyokugu ndi kaki ka mombukwana-daki yi. Luki limoti, beyo a ndi mino kumu-kumu ka syangasu niso, a ndi kabikya na bugyalandu be Yeso akwanana ndi kokwo ko bulya livananza ka Bayuda. ⁵² Na kukwaku kaki keggu asi ko bulya ka Bayuda aka. Luki limoti, a goni ko bulya kaummamala ka imoti, bomiko Kunzi niɓɔ bomisikana ndi bingbwi.)

⁵³ Katukya kɔwa ndi ka lisyɛ nilo aka lo, bangama ka Bayuda bukanana ndi kamwisiso Yeso. ⁵⁴ Kinili, Yeso kipupisogigu ndi bata bingbanganya luga ka Bayuda. Luki limoti, atukya kɔwa ndi wa, inda ka iwili niyo buwobi na isa, ka guduu nino ina ndi be Efulaimu. Bikaga kɔwa ndi ku pa imoti na babifya kaki.

⁵⁵ Yinga ya Pasika ka Bayuda a kɔwa ndi buwobi. Bambanzu buidingi batukya ndi ko giyo kabu, badamba ka Yelusalema kaibuɓiso kambwa wa yinga ya Pasika. ⁵⁶ Ba ndi kakisa Yeso bivaka-vaka, banimuuso luga kabu ku ka Ndaɓu ko Kunzi be: «Makaina bunni? Odokuto goni ka yinga ikani kodukugu?» ⁵⁷ Bokumu-kumu na Bafalisayo ba ndi ni bopini mutuu be mambanzu kibo ku Yeso o mino, akwanana kaubikya kye bindi kagwi.

12

Malia akagbodfyo Yeso na malazi ka magu (Matayo 26:6-13; Maliko 14:3-9)

¹ Masye madfiya kambwa wa yinga ya Pasika, Yeso aga ndi ka Betania, ku ka Lazalo nino apupisa ndi ka mbuku. ² Ku beyo, bambambambya ndi. Malata no a ndi kaugugubyo. Lazalo a ndi bemoti ka nibo ba ndi pa imoti na Yeso ka miza. ³ Kuwa wa, Malia ava ndi supa ya malazi matumbetumbe na ma ligabu lapu. Agbodfyo kuwa ndi na imu Yeso ka magu, akpaga no tukatu kaki. Su ya malazi ohuma ndi ndabu yasi. ⁴ Luki limoti Yuda Isikalioti, bemoti ka babibya ka Yeso, nino agaba banu, abikya ndi be: ⁵ «Ko bulya iki yo bakogobigu mino malazi mi nima ka bambuma bamiya basaa*, bupa batu ba yangya buyi bi?» ⁶ Kabikyagu ndi beyo kye a ndi kauminilya batu ba yangya kumbu, luki limoti, kye a ndi matu wo kubaku. Iyi no obuulyaga ndi mambi ma apee na ibagatu ndi mino buyi bi. ⁷ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Musa! Ogyi beyo ko bulya lisyenilo belumbo ndeke mino. ⁸ A beyo, mika ndeke pa imoti na batu ba yangya masye masi. Luki limoti, imi, takikigu ndeke pa imoti na ibunu aka.»

Bangama bakagya dikifi kamwisisa Lazalo

⁹ Ambaza mudingi ka Bayuda iba ndi be Yeso a ndi ka Betania. Binda kuwa ndi ku, kegua asi ko bulya ka Yeso aka, luki limoti, kye bamini goni Lazalo nino iyi Yeso apupisa ndi ka mbuku. ¹⁰ Kuwa wa, bokumu-kumu bukanana ndi goni be bamwisisi Lazalo, ¹¹ kye Bayuda bakpu ba ndi kopupo ka mudongo kabu ko bulya kaki, na kabinkyana Yeso.

Yeso ogulyini ka Yelusalema

(Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Na bugalo bi, ambaza wakpu nino odoku ndi ka yinga wa Pasika ukana ndi be Yeso a goni kodoku ka Yelusalema. ¹³ Bava ndi mangua, бага katilya ni banapamikanaga be:

«Ibiba ko Kunzi!

Kunzi adukulyi matu yi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu bubunga!

Kunzi adukulyi ngama wa Izaleli bubunga.»

¹⁴ Yeso inisana ndi no mikya punda, adaka kugu yi. Igyonosa ndi mudongoni beyo ikpikaga ndi mino be:

¹⁵ «Makobongonitogu, ibunu batu ba gufu wa Siona!

Winoni, ngama kunu odunuku,

a wakiko kugu wa mikya punda.»

¹⁶ Babibya kaki bakotombisyagu mbeyi ndi likpumuka li nilo bikwa. Luki limoti, ngbingo yi nino Yeso ogulya ndi mino ka ibiba, batamana se kuwa be likpumuka li nilo ikpikaga ndi ko bulya kaki, bambanzu bagyilya ndi beyo aka yo.

¹⁷ Bambanzu basi nibo ba ndi pa imoti na Yeso ngbingo yi nino apupisoku ndi mino Lazalo ka mbuku, na azuzukiso luga ka bamanda, batambulaga ndi nilo bina ndi no miso. ¹⁸ Kinili, ambaza ka bambanzu odoku ndi katilya. A ndi ni ukonini be Yeso no agya ndi likingyosi nilo. ¹⁹ Bafalisayo babikyana kuwa luga kabu be: «Minini! Makakwananigu bata kagya luki. Bambanzu basi ba kuwa kumbuso kaki aka!»

Batu bemoti-bemoti luga ka Bagiliki bakakisa Yeso

* 12:5 12:5 bambuma bamiya basaa: Wanda goni Yuani 6:7.

²⁰ Luga ka batu niɔ bodoku ndi kabibiso Kunzi ngbinga wa yinga, Bagiliki bemoti-bemoti batu ndi goni wa. ²¹ Bakpuɔoku ndi Filipi, nino a ndi mutɔ wa guɔɔ wa Betesaida ka iwili ya Galilaya, babikya ndi be: «Aluku, to bi kapa kamina Yeso.» ²² Filipi inda ndi kabikya Andilia. Ibu basi baba binda kabikya Yeso. ²³ Yeso usikisya ndi be: «Ngbingo itulyonini nino Mika-mumbanzu ava mino ibiba. ²⁴ A lungunu, a lungunu, nakamubikya ambe, lisolo kogwi ka litombu, okwo, ika ndeke asi ilu aka. Luki limoti, kokwo, abukuta kuwa humo yakpu. ²⁵ Mutu yi nino apaga obili kaki abungusatu. Luki limoti, nino amuyaga obili kaki ka litombu li nili, ika ndeke na obili wa benze na benze. ²⁶ Mumbanzu kapa kegugubyo, ebiby. Muya-ligubo kami ika ndeke ku go ku imi niko mino. Mumbanzu kika muya-ligubo kami, Baba abibisatu.»

Yeso akanzina ko bulya kukwaku kaki

²⁷ «Mbiya wanu, limbengi egwini buɔ. Nabikya bu? Nabikiyi se kuwa be: Baboo, ihukusaganɔ baka ko ngbingo wa yigyogyiso yi nimu? Luki limoti, ngbingo yi nino nadulyoku ndi nimuna aka mu. ²⁸ Ba, bibisano lino kaku!» Kuwa wa, liyu otukyoku ndi kugu wa lisyɛ be: «Nobibisoni lino kami, nigilyatu ndeke bata kobibiso.»

²⁹ Ambaza ka bambanzu nino a ndi wakamaga wa, ukana ndi liyu li nilo, abikya be: «Ngbangbata se no opomikoni!» Bagogo be: «Malaika no anzinilyi!» ³⁰ Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Liyu li nili kopupigu ko bulya kami, luki limoti, ko bulya kunu. ³¹ Ngbingo itulyonini, Kunzi akapunga kako mungimbo ma obili yi nimu. Mbiya wanu, akakpummyo ngama wa obili yi nimu. ³² Wa bedokisa ndeke mino kugu, nuluta ndeke bambanzu basi ku kami.» ³³ Yeso abikya ndi beyo kowonisilo be inguo ya kukwaku tina kwo okwa ndeke.

³⁴ Ambaza ka bambanzu asikisya ndi be: «Ibusu, tukana ndi ka mutuu be Masiya ika ndeke iyi na obili aka kadwe ka benze na benze. Wa kuwa kabikya liki be: «Okwononi be badokisi Mika-mumbanzu kugu.» Mika-mumbanzu yi nino ni wani?» ³⁵ Yeso aka ndi na ibu be: «Bungbanganya atu mbeyi bata luga kunu ko ngbinga mukede. Kpokyononi na lisyɛ, kye biti kamuhumonito. Mutu nino akpakanaga no biti, kibogigu be akaaga yani. ³⁶ Binikyononi neki bungbanganya ngbingo yi nino ma mbeyi mino na ibu aka, kye miiti batu ba bungbanganya.»

Kumbuso Yeso kabikya beyo, imagalya ndi iyi, isumoku.

Bayuda bokyini kabinikyana Yeso

³⁷ Gutugu beyo Yeso agya ndi mino mokingyosi mumbanga-mbanga ko misa ka bu beyo, bakabinikanagu ndi, ³⁸ kuwa wa gu wa, manzina nimo mugyalandu Isaya abikya ndi itulyana:

«Mombukwono-dosu, wani no abinikyana ndi likpamuka nilo ta ndi kabikyaga?

Mombukwono-dosu awonisila ndi wani kubokuko kwo ngu kaki?»

³⁹ Kinili, bakakwananigu ndi kabinikyana, kabyenene na nilo Isaya abikya ndi bata be:

⁴⁰ «Kunzi udulogoni ndi miso,

udulaga yimibo.

Agya ndi beyo,

kye bakinogonitogu bata,

yimibo kabu kotombisyogonitogu bata luki.

Kinili, bakoyikosagu ndi obili kabu,

Iba nuhukusatu ndi!»

⁴¹ Isaya abikya ndi beyo kye ina ndi ibiba ka Yeso kambwa, anzinagatu ndi ko bulya kaki.

⁴² Gutugu beyo, budingi luga ka bangama ka Bayuda babinikyanatu ndi. Bagegu ndi kapa kaipupiso kye Bafalisayo bakukpummyoni ka ndabu ya malumba kabu. ⁴³ A beyo, Bafalisayo bapaga ndi ibu ibiba ka bambanzu kakitaga niyo odogoku ko Kunzi.

Bako mungimbo pisi ka likpumuka ka Yeso

⁴⁴ Kuwa wa, Yeso apamikana be: «Nino ebinikyana, kebinikyanagu imi aka, luki limoti, abinikyana goni nino etikoku ndi. ⁴⁵ Nino akemina, akamina goni nino etikoku ndi. ⁴⁶ Imi, nodoku ndi ka obili abe bungbanganya, kye mutu wasi nino ebinikyana kikonitogu ko biti. ⁴⁷ Mumbanzu kukana likpumuka kami ni kogyigu, nakakulyigu mukombu. A beyo, nakodokugu ndi kako mungimbo ka obili, luki limoti, nodoku ndi kahukuso. ⁴⁸ Mumbanzu kemuya, akyo kabinikyana likpumuka kami, a na zozaki. Mutiwi nimo napaga ndi mo abisa ndeke ka mungimbo ka lisyela mulibo. ⁴⁹ A beyo, nakanzinagigu ko ngu kami bikpe. Baba nino etikoku ndi no ekpama ndi iyi mombukwana-daki yi be nakwanana kabikya ikani katiwa buni. ⁵⁰ Nakaiba binza ambe, mutuu ka Baba apaga obili wa benze na benze. Kinili, nilo nabikyaga, ikaga mudongoni beyo aka yo Baba ekpama ndi mino.»

13

Yeso akasukusa babibya kaki magu

¹ A ndi ni otigolini lisyela limoti kadwe ka Pasika. Yeso a kuwa ndi kaimibo be ngbingo kaki itulyonini katukya ka obili yi nima na kaaga ka abaki. Upaga ndi bava-kukaki nibo bikaga ndi ka obili, idukulogo kaupi kadwe ka mulibo.

² Yeso na babibya kaki ba ndi kalya malili ma bugogo. Mumuyoniso a ndi ni amingyini Yuda mika Simoni-Isikalioti be agabi Yeso. ³ Yeso a ndi kaiba be Abaki apa ndi ngu ka makpumuka masi, na goni be otukyoku ndi ku kaki ko Kunzi na a ndi kaiga ku go ku. ⁴ Ngbingo yi nino ba mbeyi ndi mino aka ka miza, amaga ndi, inyo kutuko kwa mbanzi, ava kutuko kumoti bene, ikpikila ka idukufiso. ⁵ Kumbuso yi, oduka ndi libo ka sani, apunga kausukusa babibya kaki magu na kaupaga na kutuko nikwo ikpikila ndi ka idukufiso. ⁶ Niyo adwe ka Simoni Petele, iyi Petele amuusa ndi be: «Mombukwono-dosu, iwe kuwa no wakesukusa magu?» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nilo nakagya mbiya wanu wakibigu, luki limoti, wibatuu banu.» ⁸ Petele aka ndi be: «Iwe kesukusa imi magu? Kigyananigu!» Luki limoti, Yeso aka na iyi be: «Nakusukusi magu, takikigu ndeke bata pa imoti na iwe.» ⁹ Simoni Petele abikya kuwa ndi bata be: «Mombukwono-dosu, kiko neki ni a beyo, wakesukusonitogu asi magu aka. Luki limoti, isukusatu goni maboku na mu!» ¹⁰ Yeso abikya ndi be: «Mutu yi nino isukusogi, kegu bata na nza ya kisukusaga, akwanana kuwa kausukusa asi magu aka. A beyo, ibunu ma bingu, luki limoti kegu ibunu basi.» ¹¹ A beyo, Yeso a ndi kamibo mutuu nino agaba banu, kinili abikya ndi be: «Ibunu basi makegu bingu.»

¹² Niyo uma kausukusa magu, imokisyo bata ndi kutuko kaki kwa mbanzi, igoku bata kalyalya, umuusa ndi be: «Mibito isi ya likpumuka li nilo namugyilyi? ¹³ Ibunu, memakaga be Muwonisilo, Mombukwono-dosu, mabikyaga lingunu, kye na beyo aka yo. ¹⁴ Kika neki ni imi, Muwonisilo na Mombukwono-donu, namusukusini magu, ibunu makwanana goni

kasukusana magu luga kunu. ¹⁵ A beyo, imi namupí likingyosi, kye gyoni ibunu mufongoni beyo namugyilyi mino. ¹⁶ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, musunzu kakwananigu kaiko ngama ka mombukwana-daki, gutugu atutumbwa aka kakwananigu kakitaga mutu yi nino atiki. ¹⁷ Mbiya wanu mibini likpamuka li nilo, makagya beyo namugyilyi mino, mika ndeke batu ba magyagya.»

¹⁸ Yeso omotiloku ndi be: «Likpamuka li nili, nakegu kamubikya ibunu basi. Imi, nakaumibo batu nibo nupunogoni ndi. Luki limoti, okwononi itulyosi nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu be: «Mutu yi nino talyalyaga ndi na iyi, eitilyini». ¹⁹ Namubikyi likpamuka li nili mbiya yi nimu kambwa be igyonosi. Ngbingo yi nino igyonosa banu mino, mabinikyana banu be «imi, natu». ²⁰ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mumbanzu katilya mutu yi nino natiki, etilyi imi. Mumbanzu ketilya, atilyi goni nino etikoku ndi.»

Yeso obikyini be Yuda agabatu

(Matayo 26:20-25; Maliko 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Niyo Yeso ama ndi mino kanzina beyo, limbengi alya ndi kumbu, abikya ndi bingbanganya be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, bemoti kunu egabatu.» ²² Babibya bapunga ndi kaandanana luga kabu, ni bakegu kotombisyo be akanzina ko bulya ka wani. ²³ Wa ba ndi mino kalyalya, bemoti ka babibya kaki nino iyi Yeso apaga ndi, a ndi ka kpolo kaki. ²⁴ Simoni Petele anuta ndi mubibya yi nino be kye amuusi Yeso ikani a ndi kabikya likpamuka li nilo ko bulya ka wani. ²⁵ Mubibya yi nino iguma ndi ka Yeso, amuusa be: «Mombukwono-dosu, wani?» ²⁶ Yeso asikisya ndi: «Nakolubo dongbu ya mukati mi nima ko supu, mutu yi nino napá, iba iyi nino.» Yeso olubo kuwa ndi, apa Yuda Isikalioti mika Simoni. ²⁷ Niyo aka yo Yuda ava, Abili ingya ndi kusó kaki. Yeso aka ndi na iyi be: «Niyo wakapa kagya, gya bigala-gala.»

²⁸ Gutugu mutu bemoti aka luga ka nibo ba ndi kalyalya wa, kotombisyagu ndi isi ya manzina mi nimo. ²⁹ A beyo, yeki Yuda no obuulyaga ndi buyi, batu bagogo luga ka babibya ba ndi kasima be Yeso akabikya be oluwi malili nimo bakwanana ndi kalya ka yinga, ikani indi kaupá batu ba yangya luki likede. ³⁰ Yuda ava kuwa ndi dongbu ya mukati mi nimo, ko ngbingo yi nino aka no, opupa ndi. A kuwa ndi ni biti olipyini.

Mutu mambiya

³¹ Niyo Yuda opupo, Yeso abikya ndi be: «Mbiya-mbiya yi nimu, Mika Mumbanzu ovinu ibiba, Kunzi ovinu goni ibiba pisi ku kaki. ³² Kika ni Kunzi ovinu ibiba pisi ku kaki, iyi Kunzi mombukwana-daki yi owonisilatú goni iyi ibiba ko Miki pisi ku kaki bikwa. ³³ Bomikami, nakegu bata na ibunu ko ngbingo munda. Mekisatu, luki limoti, mufongoni beyo nubikya ndi mino Bayuda, namubikyi kuwa goni ibunu mbiya yi nimu be: makakwananigu kaında ku imi no mino kaaga. ³⁴ Nakamupa mutuu mambiya: ponononi luga kunu. Mufongoni beyo imi namupa ndi mino, ponononi ibunu beyo. ³⁵ Kika ni ma na sipananiso luga kunu, batu basi biba ndeke be ma babibya kami.»

Yeso akabikya be Petele amanganyatu

(Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ Simoni Petele amuusa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wa se kuwa kaında yani?» Yeso asikisya ndi be: «Ku no mino kaında, wakakwananigu

kebye mbiya wanu, luki limoti, webyetu ndeke kumbuso.» ³⁷ Petele amuuso bata ndi be: «Mombukwono-dosu, ko bulya iki nakakwananigu kaube mbiya wanu? Na wakitulya kapá obili kami ko bulya kaku.» ³⁸ Yeso asikisya ndi be: «Watu aka wakitulya kapá obili kaku ko bulya kami? A lingunu, a lingunu, nakaubikya ambe, kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganganya yisaa.»

14

Yeso ni pisi niyo indaga ku ka Baba

¹ Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «Makombomboyonitogu. Mubinikyononi Kunzi, mebinikyana goni imi. ² Ka ndabu ka Baba bapa a bayakru. Kiki bi beyo, nakakwananigu bi kamubikya ambe nogoni kamabungusilyogo yi. ³ Nakaaga kamabungusilyogo pa, nigokuto bata kamava, iba ku imi niko mino, wikoni ibunu ku go ku. ⁴ Mibatuu ku no mino kaina, mibatuu goni pisi yi.» ⁵ Tuma abikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, takibigu ku wo mino kaina. Tiba kuwa pisi liki?» ⁶ Yeso abikya ndi be: «Imi ni pisi, lingunu na obili. Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kaina ka Baba ni kobyigu pisi ku kami. ⁷ Makemibo bi binza, mamibatu goni bi Baba. Katukya mbiya wanu, mamibatu na maminoni.»

⁸ Filipi abikya ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, tiwanya kuwa asi Baba aka, ama kuwa gutugu buwa.» ⁹ Yeso asikisya ndi be: «Eze, Filipi, mututu keggu buwobi wa tiko mino na ibunu, wakemibagu? Mutu yi nino emina, aminoni goni Baba. Ko bulya iki yo wo mino kabikya be: <Tiwanya Baba?> ¹⁰ Wakegu kabinikyana ambe, imi, na kuso ka Baba na Baba kuso kami? Munzina masi nimo namubikyaga, kopupogigu na imi, luki limoti, Baba nino a kuso kami no agyaga mogubo kaki. ¹¹ Ibinikyononi ngbingo yi nino no mino kamubikya be: Imi na kuso ka Baba na Baba a kuso kami. Makobinikyononi beyo, ibinikyononi gutugu asi ko bulya mogubo kaki aka. ¹² A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mutu yi nino ebinikyononi, agya ndeke mogubo nimo nagyaga. Agyaga ndeke goni makrumuka makrukru kugbe, kye imi nakaaga ka Baba. ¹³ Makrumuka masi nimo makunga ndeke ko lino kami, namugyiyatu ndeke iba Baba avi ibiba pisi ko Miki. ¹⁴ Makakunga luki ko lino kami, namugyiyatu.»

Yeso uwonyogini babibya Limbengi-Lotu

¹⁵ Yeso omotiloku ndi be: «Makepa, magya mutuu kami. ¹⁶ Imi, nakunga banu Baba, amupi mutu wagogo nino ika na ibunu ka benze na benze kamutungbulaga: ¹⁷ mutu yi ni Limbengi nilo la lingunu. Batuu ba obili bakakwananigu kabailya, kye bakaminagigu na bakamibogigu. Luki limoti, ibunu mamibatu kye ikaga buwobi na ibunu, na a ka mambengi kunu. ¹⁸ Nakamusigu ndeke bokwino, nigokuto ndeke bata buwobi na ibunu. ¹⁹ Otigoli yikedde, batuu ba obili bakeminigu ndeke bata, luki limoti, ibunu, meminatuu. Imi na na obili, ibunu mika ndeke na obili goni. ²⁰ Ka lisyeli nilo, mibatuu ndeke be imi na kuso ka Baba, ibunu kuso kami na imi kuso kunu.

²¹ Mutu yi nino ibaga mutuu kami, agya, iyi no epaga. Baba apa ndeke mutu yi nino epaga, imi napa ndeke goni, nimibisisa ku kaki.»

²² Yuda yi nima keggu ndi Yuda Isikalioti, amuusa Yeso be: «Mombukwono-dosu, ko bulya iki yo wiwoniso mino ku kusu aka ni keggu ka batuu ba obili?» ²³ Yeso asikisya ndi be: «Mumbanzu kepa, agyatu nilo niko kabikya. Baba apatu, ibusu na Baba todoku ndeke ku kaki,

tiko kuso kaki. ²⁴ Mutu yi nino kepagigu, kagyagigu nilo niko kabikya. Mutuu mi nimo makaukana kegu ma kami, luki limoti a nimo ka Baba nino etikoku ndi. ²⁵ Namubikyi beyo kye na mbeyi bata luga kunu aka. ²⁶ Luki limoti, mutu wagogo nino nobikyi bi ambe odoku ndeke kamutungbulaga ni Limbengi-Lotu nino Baba atikoku ko lino kami. Iyi amuwonisila ndeke makpamuka masi, amutomosya masi nimo namubikyaga ndi.

²⁷ Namusilyi maziyo, namupá maziyo kami. Imi, nakamupigu mudongoni beyo batu ba obili bapaga mino. Makombomboyonitogu ikani kabanga. ²⁸ Mukonito bi beyo namubikyi bi mino be: <Nogoni, luki limoti, nigokuto ndeke buwobi na ibunu.> Kiko bi ni mepagatu, gwoni magyagya kye nakaaga ka Baba. A beyo, Baba a mutu wa ibiba kugbe kemitaga imi. ²⁹ Namubikyi likpamuka li nili mbiya wanu kani kanigyonosigu, kye ngbingo yi nino igyonosa banu mino, binikyononito. ³⁰ Nakegu bata na ibunu na manzina manda kye ngama wa obili yi nima a kuwa kodoku. Iyi kakwananigu kagya luki gutugu limoti aka, ³¹ luki limoti, okwononi batu ba obili bibi be napagatu Baba, na imi nagyaga mudongoni beyo ekpamyandi ndi mino. Womogoni, totukyini wanu.»

15

Yeso ni muzabibu ma lingunu

¹ «Imi ni muzabibu ma lingunu, Baba no a mombukwono tiko. ² Akogo tabi kami yasi niyo kabukutagigu. Obungusyogo niyo abukutaga, kye abukuti yakpa kakitaga. ³ Ibunu, ma kuwa bingwa pisi ka mutiwi nimo namupaga ndi. ⁴ Wikoni kuso kami, mudongoni beyo imi no mino kuso kunu. Mutabi mumoti kakwananigu kabukuta bumo yikaka ni kegu ka muzabibu. Mudongoni begeyo, ibunu makakwananigu kabukuta bumo makiki kuso kami. ⁵ Imi ni muzabibu, ibunu ma tabi. Nino ikaga kuso kami, imi kuso kaki, abukuta bumo yakpa. A beyo, kiki na imi, makakwananigu kagya luki gutugu limoti aka. ⁶ Mambanzu kiki kuso kami, bambimba kunzi mudongoni abe mutabi, umila. Bavaga tabi yi niyo umilaga, babusya ko buku, agbundikana. ⁷ Makiko kuso kami na likpamuka kami iko kuso kunu, kungoni masi nimo makapa, minisanatu na imu. ⁸ Makabukuta bumo yakpa, lino ka Baba avatu ibiba, kuwa wa, miita ndeke babibya kami ba lingunu. ⁹ Mudongoni beyo Baba epa mino, namupa imi begeyo. Wikoni ka sipananiso kami. ¹⁰ Makagya mutuu kami, mika ndeke ka sipananiso kami. Mudongoni beyo imi, nagyaga ndi mino mutuu ka Baba, nikaga ka sipananiso kaki.

¹¹ Namubikyaga ndi likpamuka li nilo kye gwoni magyagya abe imi. Igyagya kunu ika kuwa yidingi kakitaga. ¹² Nakamupá mutuu ambe ponononi luga kunu mudongoni beyo namupa ndi mino imi. ¹³ Kegu na mambanzu nino a na sipananiso sidingi kakitaga mutu yi nino apaga obili kaki ka bawai-daki. ¹⁴ Ibunu, mika bawai kika ni makagya nilo imi, nakamupamy kagya. ¹⁵ Nakamumakigu bata be bosunzu, kye musunzu kibogigu nilo mombukwana-daki agyaga. Nakamumaka ambe bawai, kye namumibisoni masi nimo nukana ndi na Baba. ¹⁶ Kegu ibunu bo mepunaga ndi, luki limoti, imi no namupunaga. Namutika ambe windoni, bukutogoni bumo na bumo niyo kigigu ndeke na mulibo. Kuwa wa, Baba amupá masi nimo makungaga ndeke ko lino kami. ¹⁷ Ka mulibo, mutuu kami nima: ponononi luga kunu.»

Obili akamya Yeso na babibya kaki

18 «Kika ni ɔbili akamumuya, wiboni ambe apunga ndi kemuya imi kambwa kunu. 19 Makika ndi batu ba ɔbili, ɔbili amupatu bi kye miko bi batu kaki. Luki limoti, imi, namupunogoni ndi katukya luga ka batu ba ɔbili. Ibunu, makegu bata batu ba ɔbili, kinili ɔbili akamumuya. 20 Tomononi likpumuka nilo namubikya ndi be: «Musunzu kegu na ibiba kakitaga mombukwana-daki.» Kika ni bambanzu begyogyisa ndi, bamugyogyiso ndeke ibunu begoyo. Na kika ni bagyatu ndi mutwi kami, bagya ndeke nimo kunu begoyo. 21 Luki limoti, bamugya ndeke nimo masi ko bulya kami, kye bakamibigu nino etikoku ndi. 22 Nakoduku ndi na nakunzinyi ndi, iba bakegu na bunye. Mbiya wanu, bakegu bata no pisi ya kanganya bunye kabu. 23 Nino akemuya, akamuya goni Baba. 24 Nakogyi ndi luga kabu makpumuka mumbanga-mbanga nimo mumbanzu gutugu bemoti aka kagyagu ndi, iba bakegu na bunye. Mbiya wanu, binatu ndi, luki limoti, ba asi katimuya aka ibusu na Baba. 25 Luki limoti, igyonosa ndi beyo kye italyani likpumuka nilo bokpika ndi ka mutuu kabu be: «Bemuya ndi payaya aka.»

26 Namutikilyokuto ndeke kotukyoku ka Baba, mutu nino ikaga ndeke kamutungbulaga. Mutu yi ni Limbengi la lingunu nilo akodoku ka Baba. Iyi no ika ndeke demu kami. 27 Na ibunu mika ndeke bademu kami goni, kye ma ndi pa imoti na imi katukya ka mupunganagi.»

16

1 «Namubikya ndi makpumuka nimo kye makotukyonitogu ka baya kunu. 2 Bamukpumyagatu ndeke ka bandabu baya malumba. Na ngbingo atu ndeke kodoku nino bamumwogo ndeke mino, banasima be bakapa Kunzi apee. 3 Bagyaga ndeke beyo kye bakamibigu Baba, gutugu imi aka. 4 Luki limoti, namubikyi beyo kye wa ngbingo yi nino italyana ndeke mino, matamana be, imi, namubikyatu ndi.»

Ligubo ka Limbengi-Lotu

«Nakamubikyagu ndi katukya ka mupunganagi, kye ta ndi pa imoti na ibunu. 5 Mbiya wanu, naniga ku ka mutu yi nino etikoku ndi. Na mumbanzu gutugu bemoti aka kegu kemuso be: «Wakainda yani?» 6 Luki limoti, yeki namubikyi beyo, kumbu amutumini kuwa ka mambengi bidu. 7 Wina se, imi, nakamubikya lingunu. A izangia kunu be imi naga. A beyo, nakogo, nino akwanana ndeke kamutungbulaga kamudulyikugu ndeke bata. Luki limoti, nakaga, namutikilyokuto ndeke. 8 Ngbingo yi nino odoku ndeke mino, uwonisila ndeke bingbanganya batu ba ɔbili yi nima ko bulya bunye, bulyo bungbingbili na bulyo mungimbo ko Kunzi. 9 Ko bulyo bunye, kye bakapagu kabinikyana. 10 Ko bulyo bungbingbili, kye nakaaga ka Baba na makeminigu ndeke bata. 11 Ko bulyo mungimbo ko Kunzi, kye bokoni ndi mungimbo ka ngama wa ɔbili yi nima.

12 Na bata na makpumuka mudingi kamubikya. Luki limoti, makakwananigu kabinika buti bi mbiya wanu. 13 Ngbingo yi nino Limbengi la lingunu odoku ndeke mino, amukpokyonisaga ndeke ka lingunu aka. A beyo, kanzinagigu ndeke ko lino kaki bikpe. Luki limoti, abikyaga ndeke masi nimo akanaga na amubikyaga makpumuka nimo igyonosa ndeke. 14 Owonisaga ndeke ibiba kami kye makpumuka masi nimo amubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a kuso kami. 15 Makpumuka masi nimo ka Baba a makami goni. Kinili namubikyi ambe makpumuka masi nimo Limbengi amubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a kuso kami.»

Kumbu kunu akoyikono magyagya

¹⁶ «Osikoni yikedε, makeminigu bata, kumbuso wo ngbinga mukede meminatε bata.» ¹⁷ Babibya kaki bagogo barunga kuwa ndi kaimuuso luga kabε δε: «Likpamuka tino lo akatibikya lo? Akatibikya δε: «Osikoni yikedε, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukede meminatε bata». Na δε: «Nakainda ka Baba.»» ¹⁸ Bisilaga ndi kaimuuso δε: «Niyο akabikya δε: «Ngbinga mukede» isi yi ni iki? Takegu kaiba ikani akanzina ko bulyo luki tino.»

¹⁹ Yeso iba ndi δε ba ndi kapa kamuuso likpamuka. Ubikya kuwa ndi δε: «Makaimuuso ko bulya likpamuka nilo namubikyi bi δε: «Osikoni yikedε, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukede meminatε bata?»» ²⁰ A lingunε, a lingunε, nakamubikya ambe, ibunu, magamanatε ndeke, mogulya ko kumbu. Luki limoti, batε ba obili bogwa ndeke ibε magyagya. Ibunu, mika ndeke ko kumbu luki limoti, kumbu kunu oyikana ndeke magyagya. ²¹ Ngbingo ninο muko o mino kabukata, ikaga ko kumbu kye a ngbingo kaki wa yigyogyiso. Luki limoti, kabukata, katamanigu bata yigyogyiso yi niyο. Ikaga kuwa na magyagya kye obukutini. ²² Ibunu goni, ma ko kumbu mbiya wanε. Luki limoti, namaminatε ndeke bata ni mambengi amutumini na magyagya bidε. Mumbanzε gutugε bemoti aka kamukupyigε ndeke magyagya mi nimο.

²³ Ka lisyε li nilo, makemuusigε ndeke bata likpamuka gutugε limoti aka. A lingunε, a lingunε, nakamubikya ambe, Baba amupatε masi nimο makungaga ndeke ko lino kami. ²⁴ Kadwe na lisyε nili, makonokungigε luki ko lino kami. Kungoni, minisanatε nolu iba igyagya kunu iki kuwa yidingi.»

Yeso aditogoni ndi obili wasi

²⁵ Yeso obikyoku bata δε: «Namubikyaga ndi makpamuka mi nimο masi pisi ka mozuni. Ngbingo odokuto ndeke ninο nakamunzinyigε bata mino beyo, luki limoti, namunzinyila ndeke bingbanganya ko bulya ka Baba. ²⁶ Ka lisyε li nilo, makungaga ndeke Baba makpamuka masi ko lino kami. Nakεgu kamubikya ambe imi no namukungulyaga ndeke. ²⁷ A beyo, iyi Baba bikpe amepagatε, kye ibunu, mepagatε, mabinikyana δε notukyoku ndi ko Kunzi. ²⁸ Notukyoku ndi ka Baba, nodoku ka obili. Mbiya wanε, nakasa obili, niga ka Baba.» ²⁹ Babibya kaki babikya kuwa ndi δε: «Iyaaa, mbiya wanε, wa kuwa kanzina bingbanganya. Wakegu bata katwa mozuni. ³⁰ Mbiya wanε, takaiba ambe wibaga makpamuka masi, kegu bata na izangiya δε mumbanzε umuusito bata likpamuka. Kinili, takabinikyana δε wotukyoku ndi ko Kunzi.»

³¹ Yeso umuusa ndi δε: «Mofinikyonini se kuwa mbiya wanε? ³² Eεε, ngbingo a se kodoku, itulyonini, ninο momisikana ndeke mino bingbwi, mumbanzε yikaka-yikaka imagalya ka nakpangbala kaki. Ngbingo ninο mesa ndeke mino mukaka binvεbε. Luki limoti, nakεgu mukaka kye Baba a pa imoti na imi. ³³ Namubikya ndi masi nimο kye winisononi na maziyo kusο kami. Migyogyisatε ndeke ka obili. Luki limoti, makobongonitogε. fmi, noditoni ndi masi ka obili binvi.»

17

Yeso akaulumbilya babibya kaki

¹ Niyο Yeso ama kanzina beyo, ikwe ndi kugu wa lisyε, abikya δε: «Baboo, ngbingo itulyonini. Mubibiso mikakε, kye iyi ubibisi goni.

² Wapóni ndi búngama kugu ka bambanzu basi, kye upí batu basi niḅo wapá ḅbili wa benze na benze. ³ ḅbili wa benze na benze yi ni kaumibo iwe, Kunzi bemoti, ninḅ walingunḅ na imi Yeso-Kilisito ninḅ wetikoku ndi. ⁴ Imi, nubibisoni kḅnḅ ka ḅbili. Nomoni ligubo nilḅ wetikoku ndi kagya. ⁵ Babooo, mbiya wanḅ, imigisyoku ibiba buwobi na iwe, ibiba mḅḅngḅni abe niyḅ nikaga ndi noyu kḅ kakḅ kambwa wagyi ḅbili.

⁶ Numibisikosoni ka batḅ niḅo upunaga ndi ka ḅbili, wepá. Ba ndi batḅ kakḅ, wepóku, ḅḅbuulyogo likpḅmuka kakḅ. ⁷ Mbiya yi nimḅ, bakaiba be masi nimḅ wepá ndi, apunya kḅ kakḅ. ⁸ Kye nukitisyaga ndi likpḅmuka nilḅ aka lo webikyaga ndi, babinikyana. Biba ndi ka lingunḅ be nopunyoku kḅ kakḅ na kabinikyana be iwe nḅ wetikoku ndi.

⁹ Imi, nakaukungilya. Nakegu kaukungilya batḅ ba ḅbili, luki limoti, niḅo wepá ndi kye ba kḅwa batḅ kakḅ. ¹⁰ Masi nimḅ na nomu a ma kakḅ na nimḅ kakḅ a ma kami, ibiba kami akainisoniso ko pisi kabḅ.

¹¹ Nakegu bata ka ḅbili, luki limoti iḅḅ ba mbeyi kḅ kwa kḅ, wina se, imi nakaaga kḅ kakḅ. Baba Wotuuoo, hubuulyogo ko ngu yo lino kakḅ. Lino nilḅ wepá ndi, kye biki luki limoti mḅḅngḅni beyḅ iḅusu to mino na iwe.

¹² Ngbingo yi ninḅ nikaga ndi mino pa imoti na iḅḅ, nubuulyaga ndi ko ngu yo lino kakḅ nilḅ wepá ndi. Nubuulyaga ndi binza na gutugu bemoti luga kabḅ kobungagagu ndi, kiki ninḅ aka nḅ obungaga ndi kye Mobiso Motu itulyani.

¹³ Mbiya wanḅ, nakaaga kḅ kakḅ. Nakabikya likpḅmuka li nili ni na mbeyi bata ka ḅbili aka iba igyagya kami iki bidḅ kḅso kabḅ. ¹⁴ Imi, nubikya ndi likpḅmuka kakḅ, na batḅ ba ḅbili bḅmuya ndi bikanganga kye iḅḅ mḅḅngḅni abe imi gḅni takegu batḅ ba ḅbili.

¹⁵ Nakegu kalumba ambe hutumba ka ḅbili, luki limoti, hubuulyogo ka mumuyoniso. ¹⁶ Iḅḅ mḅḅngḅni abe imi gḅni takegu batḅ ba ḅbili. ¹⁷ Hububisa bitu pisi ka lingunḅ, kye munzina kakḅ ni lingunḅ.

¹⁸ Nakautika ka ḅbili mḅḅngḅni beyḅ wetikoku ndi gḅni mino imi. ¹⁹ Nakaupá ḅbili kami abe aḅḅḅ ko bulya kabḅ, kye bipi gḅni iḅḅ na lingunḅ kḅ kakḅ.

²⁰ Nakegu kahulumbilya babifya bi niḅana aka ba, luki limoti, nakaulumbilya gḅni batḅ basi niḅo bukana ndeke mutuu kabḅ, bebinikyana.

²¹ Nakalumba kye iḅḅ basi biki luki limoti, mḅḅngḅni beyḅ iwe Baba wo mino kḅso kami na imi kḅso kakḅ. Iḅḅ gḅni biki luki limoti kye batḅ ba ḅbili babinikyana be iwe nḅ wetikoku ndi.

²² Imi, nupóni ndi ibiba niyḅ wepá ndi kye biki luki limoti mḅḅngḅni beyḅ to mino na iwe. ²³ ḅbili kami a kḅso kabḅ na ninḅ kakḅ kḅso kami, iba biki ka imoti na lingunḅ. A beyḅ, batḅ ba ḅbili biba be iwe nḅ wetikoku, hupaga mḅḅngḅni beyḅ wepaga mino.

²⁴ Babooo, ka batḅ bi niḅo wepá ndi, nakapa ambe kḅ niko mino, biki iḅḅ kḅ gḅ kḅ, kye bini ibiba niyḅ kami. Iḅḅba yi niyḅ wepá ndi kye wepatḅ ndi kambwa kagya ḅbili.

²⁵ Babooo, wa mutḅ wongbingbili. Batḅ ba ḅbili bakumibigu, luki limoti, imi numibatḅ pa imoti na babifya bi niḅo babinikyana be iwe nḅ wetikoku ndi.

²⁶ Imi, numibisikosoni ko misa ka bu na nidukulagatu kaumibisikoso, kye sipananiso niso wa nosu kugu kami iki gḅni ka mambengi kabḅ, na imi niki gḅni ka mambengi kabḅ.»

18

Basuda bagwini Yeso

(Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-53; Luka 22:47-53)

¹ Niyḅ ama kanzina beyḅ, Yeso opupa ndi na babifya kaki, aga kusyaku wo libo nilḅ ina be Kidoloni. Bogulya ndi ko tiko yimoti niyḅ a ndi kḅ beyḅ.

² Yuda, ninɔ agaba ndi, ibagatu ndi pa niyɔ kye Yeso bamumukanagatu ndi na babibya kaki ku bigala-gala. ³ Iyi Yuda inda kuwa ndi ko tiko ku. A ndi pa imoti na ambaza ka basuda na bazamu ba Ndaɓu ko Kunzi niɔ bokumu-kumu na Bafalisayo ɓapá ndi. Batu bi niɔ ba ndi na mamomɔ, batala na makpuma ma bangu. ⁴ Yeso a ndi kaiba masi nimɔ a ndi kasilyo. Ukpudoku ndi, umuusa ɓe: «Makakisa wani?» ⁵ Basikisya ndi ɓe: «Yeso ninɔ mutɔ wa Nazaleti.» Ƴɓikya ɓe: «Imi nimu.»

Yuda ninɔ a ndi ni agobini, a ndi gɔni wakamaga pa imoti na iɓu wa. ⁶ Niyɔ Yeso ɓɓikya kuwa ɓe: «Imi nimu», ɓiga na libɔ kumbuso, bogwaga wasi ɓingomɔ-ngomɔ. ⁷ Igilya bata ndi kaumuusa ɓe: «Makakisa wani?» Iɓu aka ɓe: «Yeso, mutɔ wa Nazaleti.» ⁸ Yeso usikisya ndi ɓe: «Namubikyi ambe imi nimu. Kika neki ni imi nɔ makekisa, husoni batu bi niɓa baga.»

⁹ Anzina ndi ɓeyɔ, kotulyoso munzina nimɔ abikya ndi ɓe: «Babaooo, mutɔ gutugu bemoti aka kobungagagu ndi luga ka batu niɔ wɓapá ndi.»

¹⁰ Simoni Petele a ndi na dukpa, anyuɓɓa, ayipo mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko kwa kumbanzikaniko ɓikya. Lino ka mugya-ligubo nɔ ndi ni Malikusi. ¹¹ Luki limoti, Yeso abikya kuwa ndi Petele ɓe: «Wigiso dukpa ka sikipaku si. Baba nɔ ebungusyilyaga ndi kopɔ wa yigyogyiso yi nimu. Ambe, wakapa ɓe nakamwonitɔgu?»

Basuda banaga na Yeso ko kumu-kumu ɓeyɔ ka Ana

¹² Ambaza ka basuda na ngama kaɓu, se kuwa bazamu ka bambokum-bokum ka Bayuda bagwi kuwa ndi Yeso, ɓakanda. ¹³ Baga mbeyi ndi na iyi ka Ana. Iyi Ana, a ndi abaki muka Kayafa ninɔ a ndi kumu-kumu ka syangasu si niso. ¹⁴ Kayafa nɔ upá ndi bambokum ka bayuda mutuu ɓe: «A gutugu binza mutɔ bemoti kokwo ko bulya ka batu basi.»

Petele amongonyini Yeso

(Matayo 26:69-70; Maliko 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Simoni Petele na mubibya wagogo ba ndi kabiyibya Yeso kumbuso. Mubibya yi ninɔ bibananagatu ndi nɔ kumu-kumu, kinili bogulya ndi pa imoti na Yeso ka pa yangba ya ndaɓu ko kumu-kumu. ¹⁶ Luki limoti, Petele asikana ndi iyi kunzi, buwobi na mupumi. Mubibya yi ninɔ bibananaga ndi nɔ kumu-kumu nɔ opupoku ndi, banzina na muko yi ninɔ a ndi zamɔ wa mupumi, kumbuso yi, agulyiso Petele. ¹⁷ Muko yi ninɔ amuusa ndi Petele ɓe: «Wakegu mbeyi gɔni iwe bemoti ka babibya ka aluku yi nimu?» Petele asikisya ndi ɓe: «Kali, nakegu imi mubibya kaki.»

¹⁸ Badi a ndi ɓapu kugbe. Bagya-ligubo na bazamu ba ndi ni bogbundini buku, bamanana ka kpolo yi kaɓta. Petele a ndi gɔni iyi wakamaga wa, anɓta.

Kumu-kumu akasombisa Yeso

(Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Kumu-kumu apunga ndi kamuusogo Yeso ko bulya babibya kaki na ko bulya mutiwi kaki. ²⁰ Yeso asikisya ndi ɓe: «Imi, nunziniyaga ndi bambanzu basi bingbanganya. Masye masi natiwaga ndi ka bandabu baya malumba, ka Ndaɓu ko Kunzi na ka ɓapa bayasi nibayo Bayuda basi bamumukanaga ndi mino. Nakabikyagu ndi likpuma gutugu limoti aka ko dikidi. ²¹ Wakemuusogo ko bulya iki? Umuuso batu niɔ bemukanaga ndi. Iɓu, bibatu binza nilo nabikyaga ndi.»

²² Niyɔ Yeso abikya ɓeyɔ, zamɔ bemoti ninɔ a ndi wa abita Yeso, abikya ɓe: «Ambe, kumu-kumu nɔ wakasikisya ɓeyɔ?» ²³ Yeso asikisya ndi ɓe: «Kika ni nobikyi ɓinye, wonisila ɓanye bi. Luki limoti, kika ni nobikyi

binza, ko bulya iki yo weipi mino?» ²⁴ Kūwa wa, Ana atika ndi Yeso ku ko kumu-kumu beyo ka Kayafa. Iyi Yeso a mbeyi ndi mukanda aka.

Petele amongonyini bata Yeso

(Matayo 26:71-75; Maliko 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Ko ngbingo yi nino, Simoni Petele a ndi wakamaga aka wa, anuta buku. Bamuusa ndi be: «Wakikogigu mbeyi goni mubibya kaki?» Luki limoti, Petele anganya ndi, abikya be: «Kali! Nakegu imi mubibya kaki.» ²⁶ Bemoti ka bagya-ligubo ko kumu-kumu, nino a ndi mamaki aluku nino Petele ako ndi kutiliko, abikya be: «Ambe, imi, nakamuminigu mbeyi bi na iyi ko tiko?» ²⁷ Petele igilya bata ndi kaanganya. Wa aka wa, koku alika ndi.

Yeso akasamba kambwa ka Pilatu

(Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Kūwa wa, basuda batukya ndi na Yeso ka Kayafa ko mbolugo, бага ndi na iyi ka basa ka ngama mudingi. Luki limoti, bangama ka bayuda bakogulyagu ndi ibu ku beyo. Ba ndi kapa kaiko bakibubiso aka kye biki bakitulya kalya Pasika. ²⁹ Kinili, ngama mudingi beyo ka Pilatu opupoku ndi kautakanya, umuusa be: «Magwi aluku yi nimuna ko bulya iki?» ³⁰ Basikisya ndi be: «Kiki bi mutu wanye, iba takodukugu na iyi ku kaku.» ³¹ Pilatu abikya kuwa ndi be: «Muvoni ibunu bamombukwana-dabu bi, masombiso kabyenene na mutuu kunu.» Basikisya ndi be: «Takegu ibusu na luusa kamwo mumbanza.»

³² Igyonosa ndi beyo kye likpumuka nilo Yeso abikya ndi itulyani, kowonisilo inguo ya kukwaku nikwo okwa ndeke. ³³ Kūwa wa, Pilatu ogulya bata ndi ka basa, amaka Yeso, amuusa be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?» ³⁴ Yeso aka ndi na iyi be: «Upupi asi iwe aka bikpe, ikani batu bagogo bo butumbulyogi?» ³⁵ Pilatu asikisya be: «Na se imi muyuda? Si bava-kukaku na bokumu-kumu bo boduku na iwe. Wogyi bi iki?» ³⁶ Yeso asikisya ndi be: «Bungama kami kegu ba obili yi nimu. Kika ndi ba obili yi nimu, iba batu kami bebumonilyito bi be bakegobonitogu ka Bayuda. Luki limoti, bungama kami kegu ba wanu.» ³⁷ Pilatu amuusa kuwa ndi be: «Wa neki ngama?» Yeso asikisya be: «Iwe no wakabikya be na ngama. Imi, nibukuta ndi na nodoku ndi ka obili, kye nabikyagi bingbanganya makpumuka ma lingunu. Mutu wasi nino akisaga makpumuka ma lingunu, emukanagatu.» ³⁸ Pilatu amuusa ndi be: «Lingunu mbeyi ni iki?»

Pilatu okuni be bamwi Yeso

(Matayo 27:15-31; Maliko 15:6-20; Luka 23:13-25)

Niyo Pilatu abikya beyo, opupa bata ndi ku Bayuda ba ndi mino, ubikya be: «Nakinigu imi ibo gutugu imoti aka niyo okwononi mino be bamwi aluku yi nimu. ³⁹ Luki limoti, kaina beyo magyaga mino ka bundeli, namakulyagatu mutuu bemoti wa ligbito ka Pasika. Ma neki kapa be namakulyi ngama ka Bayuda?» ⁴⁰ Kūwa wa, bapunga ndi kagbungbukana be: «Kali, kegu aluku yi nimu! Takapa Balaba aka.» Wina se, Balaba yi nino a ndi munzikabu.

19

¹ Kūwa wa, Pilatu akpamya ndi be бага na Yeso, batiniku pimbo. ² Basuda boipa ndi muligi mo mowo biwilili abe ikpakpasu, bamokisya ndi. Bamokisya goni ndi kanzu wangbu. ³ Bindaga ndi buwobi na iyi, banatiba bikyekenye banabikya be: «Tumuusito, ngama ka Bayuda!» Banabitaga.

⁴ Pilatũ opupoku ndi b̄ata, Ƴb̄ikya Bayuda b̄e: «Hukononi, nakamun-yulyoku kye wiboni ambe, nakaminigu imi na ibo gutugu imoti aka niyo namakyi mino ka m̄ungimbo.» ⁵ Yeso opupoku k̄wa ndi, na ikpakpasu so mowo ka m̄u, b̄amokisyini kanzu wangbu. Pilatũ aka na ibu b̄e: «Mutu kunu nimu.» ⁶ Niyo bokumu-kumu na bazamu b̄amina, bagbungukana ndi b̄e: «Mubangilaga ka musalaba! Mubangilaga ka musalaba!» Pilatũ Ƴb̄ikya ndi b̄e: «Muvoni ibunu b̄amombukwana-donu, mabongilogoku. A b̄eyo, nakaminigu imi na ibo niyo namakyi mino ka m̄ungimbo.» ⁷ Bayuda basikisya ndi b̄e: «Ibusu ta na mutuu, kabyenene na mutuu mi nimo, okwononi b̄e aluku yi nimu okwi, kye akaibiba b̄e a Miko Kunzi.»

⁸ Niyo Pilatũ ukana b̄eyo, abanga ndi b̄ata kugbe. ⁹ Iga ndi ka ndabu, amuusa Yeso b̄e: «Wa mbeyi m̄aki?» Luki limoti, ni Yeso kasikisyigu. ¹⁰ Pilatũ amuusa k̄wa ndi b̄e: «Ambe, wedokilyi imi? Wakegu mbeyi kaiba ambe imi no nakwanana kaukulaga ikani kaubangilaga ka musalaba?» ¹¹ Yeso asikisya b̄e: «Bungama kaku kegũ kũgũ kami, kiki asi nibo aka bo Kunzi upoku ndi kotukyoku kũgũ wa lisyẽ. Kinili, mutu yi ninõ egobi bi ka maboku kaku, obinikini bunye b̄udingi kakitaga nibo kaku.»

¹² Katukya ko ngbingo yi ninõ, Pilatũ apunga ndi kakisa pisi kasiso Yeso. Luki limoti, Bayuda b̄apunga b̄ata ndi kagbungukana b̄e: «Wakasisa aluku yi nimu iba wakegu wai-daki Kaizali. Mutu wasi ninõ akaidondiso b̄e a ngama, a mumuyoniso ka Kaizali.» ¹³ Niyo Pilatũ ukana b̄eyo, apupisisa ndi Yeso. Ika ndi ko kiti ninõ ukogo ndi mino bangbanga, ka pa niyo b̄odukya ndi na matamu. Pa niyo balikyaga na Libelenia b̄e «Gabata.» ¹⁴ Lisyẽ li nilõ a ndi lisyẽ la kibungusyogo ka yinga wa Pasika, banda s̄asita. Pilatũ Ƴb̄ikya k̄wa ndi Bayuda b̄e: «Ngama kunu nimu!» ¹⁵ Luki limoti, bagbungukana ndi b̄e: «Mumwo! Mumwo! Mubangilaga ka musalaba!» Pilatũ umuusa ndi b̄e: «Makapa b̄e nabangilagi ngama kunu ka musalaba?» Bokumu-kumu basikisya ndi b̄e: «Takegu ibusu na ngama wagogo, asi Kaizali aka.» ¹⁶ Pilatũ upa k̄wa ndi Yeso b̄e kye babangilagi ka musalaba.

Basuda bakabangilaga Yeso ka musalaba

(Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43)

Basuda b̄ava k̄wa ndi Yeso. ¹⁷ Iyi Yeso mombukwana-daki yi no abinika ndi musalaba kaki, opupa ndi kunzi wa gudũ. Inda k̄wa ndi miso ya pa niyo balikyaga b̄e «Pa ya ikpakpakuso» isi yi na Libelenia b̄e «Gologota.» ¹⁸ Ku b̄eyo, babangilaga ndi Yeso ka musalaba na batũ bagogo b̄aba, no kũ, no kũ. ¹⁹ Pilatũ okpika ndi ko mikya-libau, babanga ka musalaba. A ndi yikpiko b̄e: «Yeso mutu wa Nazareti, Ngama ka Bayuda.» ²⁰ Bayuda b̄udingi batangulaga ndi mobiso mi nimo, kye pa niyo babangilaga ndi mino Yeso a ndi buwobi na gudũ. A ndi yikpiko ka Libelenia, Lilatini na Ligiliki. ²¹ K̄wa wa, bokumu-kumu ka Bayuda babikya ndi Pilatũ b̄e: «Wokokpikoni b̄e: <Ngama ka Bayuda,> luki limoti kpiko b̄e: <Aluku yi nimu abikya ndi b̄e: Imi ni Ngama ka Bayuda!>» ²² Luki limoti, Pilatũ usikisya ndi b̄e: «Niyo nokpiki, ikpikini.»

²³ Niyo basuda b̄ama kabangilaga Yeso, b̄ava ndi botu kaki, bagbananaga ka b̄apanga bayikwanganya. Suda b̄emoti-b̄emoti ava ndi panga yi yimoti. Bava ndi goni kanzu kaki ninõ itila ndi ni kegũ na b̄apanga, katukya kũgũ adwe kusili, a ndi kutuko kumuti aka. ²⁴ Basuda babikyana ndi luga kabu b̄e: «Takayibogonitogu kanzu yi nimu, totwini mino libese, iba tini b̄e wani no asumbo.» Likpamaka li nili igyonosa ndi kye italyani Mobiso Motu nimo akabikya b̄e:

«Bagbananaga ndi botu kami,
batwa libese ko bulya kanzu kami.»
Basuda bagya ndi beyo.

²⁵ Amaki Yeso, mamaki-amaki ninu muko yi, Malia ninu a ndi muko Kiliopasi se kuwa Malia mutu wa Magadala ba ndi bakamaga buwobi na musalaba ka Yeso. ²⁶ Niyo Yeso amina ndi amaki pa imoti na mubibya yi ninu apaga ndi kuge, abikya ndi be: «Mama, mikaku nimu.» ²⁷ Kumbuso yi, abikya ndi mubibya no be: «Amaku kuwa nimu.» Katukya ka lise li nilo, mubibya no aga ndi na Malia ku kaki.

Kukwaku ka Yeso

(Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Kumbuso yi, Yeso a ndi kaiba be masi itulyonini. Kotulyasa nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu, abikya be: «Nakaimukana musasa mo libo.» ²⁹ Wa beyo, a ndi na mbike yimoti yitumo na vinya wozyo bidu. Kuwa wa, basuda bava ndi luki limoti la fubu-fubu, boluba ndi ka vinya yi ninu, bakpikila ndi ka mu ma mikya mungbingili ma sibukuso niso balikyaga be isopo, bokpudisa ndi ka munoku ka Yeso. ³⁰ Niyo Yeso amya vinya wozyo yi ninu, abikya ndi be: «Masi itulyonini.» Abumya kuwa ndi mu, osisa limbengi.

Suda bemoti atumini Yeso na syogbu ka mbanzi

³¹ Lise li nilo a ndi lise la kibungusyogo ka Lise la kimumbiso. Kinili, Bayuda bageu ndi kapa be bamanda ka batu bi nibo bubangilaga ndi iki ka musalaba aka kye Lise la kimumbiso li nilo, a ndi lidingi. Bakunga kuwa ndi Pilatu be bubunogi magu kye butotisogi. ³² Basuda bodoku kuwa ndi kobunaga magu ka batu nibo bubangilaga ndi na ba Yeso ka musalaba. Barunga ndi na muti wa mambwa se kuwa ninu wago. ³³ Niyo bosilo ka Yeso, bina ndi be okwini, kinili, bakabunagu ndi bata magu. ³⁴ Luki limoti, suda bemoti atuma ndi na syogbu ka mbanzi, ko ngbinga bemoti aka, libo na bangu opupa ndi. ³⁵ Mutu yi ninu ina ndi likpumuka li nili no akatumbulaga yi. Mutumbulagi kaki a ma lingunu. Iyi akaiba be akabikya lingunu ko bulya kye ibunu binikyononito goni. ³⁶ Masi nimo igyonosa ndi kye itulyani nilo Mobiso Motu abikyaga be: «Gatagu mukuwo kaki mumuti aka kobunikigu ndeke.» ³⁷ Mobiso magogo Motu akabikya be: «Bandaga ndeke muti yi ninu batuma ndi na syogbu.»

Banaga kalumba Yeso

(Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Kumbuso yi, Yezefu muti wa Alimatia, inda ndi kakunga Pilatu manda ka Yeso. Pilatu abailya ndi. Yezefu ikaga ndi mubibya ka Yeso ko dikidi kye a ndi kabanga bangama ka Bayuda, ovoku kuwa ndi manda ka Yeso. ³⁹ Nikodimo ninu inda ndi ka Yeso lise limoti no biti, odoku ndi na malazi nimo balikyaga ndi be manemane mumatanaga no luki abe adudu. Malazi mi nimo a ndi banda kilo batekebe basaa. ⁴⁰ Kuwa wa, ibu basi baba bava ndi manda ka Yeso, bakandaga ndi na babandi bi nibayo bogbodyaga ndi na malazi mi nimo, mudongoni beyo Bayuda bagyaga ndi mino kambwa kalumbo mumbanzu. ⁴¹ Tiko yimoti a ndi ka pa niyo babangilaga ndi mino Yeso ka musalaba. Kuso wo tiko yi niyo, a ndi na mbuku yimoti yambiya niyo a ndi ni bakanalumbigu mino mumbanzu. ⁴² Kaina be lise li nilo a ndi lise la kibungusyogo ka Lise la kimumbiso ka Bayuda, balumba ndi Yeso wa kye mbuku yi niyo a ndi buwobi.

20

Yeso opupini ka mbuku

(Matayo 28:1-8; Maliko 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ka lisyε la Mungu ko mbolugo, Malia ninɔ mutɔ wa gɔdɔ wa Magadala inda ndi ka mbuku. Niyo osila ku, ina be litalu lidingi nilo badula ndi nolu mbuku, ba ndi ni botumbini. ² Aga ndi mbangu ka Simoni Petele na ka mubibya wago ninɔ Yeso apaga ndi, ubikya be: «Banyuni Mombukwono-dosu ka mbuku, takibigu ambe babisiku yani.» ³ Petele na mubibya ninɔ wago no baga ndi ka mbuku. ⁴ Ibu basi baba baga ndi mbangu. Luki limoti, mubibya ninɔ wago no a ndi kapikita mbangu yapu kakitaga Petele, adwe ndi iyi kambwa. ⁵ Odidika ndi, abimya, ina botu bayidukusila ka kpolo, luki limoti, ni kingyigu. ⁶ Kuwa wa, Simoni Petele, ninɔ a ndi kabibyoku, osiloku. Ogulya ndi ka mbuku, ina babandi bayidukusilo wa, ⁷ ina goni ndi panga ya kutuko nikwo batikya ndi noku Yeso ma. Panga ya kutuko yi niyo a ndi yidukufogo, yibisa di ka pa yagogo ni kegu pa imoti na babandi. ⁸ Kuwa wa, mubibya wagogo ninɔ adikya ndi kosila ka mbuku, ogulya goni. Ina ndi, abinikyana. ⁹ A beyo, kadwe ko ngbingo yi ninɔ, babibya ba ndi ni bakonotombisyigu isi ya likpumuka nilo bokpika ndi ko Mobiso be Yeso opupatu ndeke ka mbuku. ¹⁰ Kumbuso yi, babibya baba bi nibo biganana ndi.

Yeso apuponilyini Malia Magadala

(Matayo 28:9-10; Maliko 16:9-11)

¹¹ Malia a ndi wakamaga kunzi, ka kpolo wa mbuku, anagama. Ngbingo yi ninɔ a mbeyi ndi mina kagama aka no, odidika ndi kabimya mbuku, ¹² amina kuwa ndi bamalaika baba bimokisyogini botu bayotutu, bikogini ka pa niyo bongosa ndi mina manda ka Yeso. Bemoti a ndi miso ya ma, wago miso ya magu. ¹³ Bamuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki?» Usikisya ndi be: «Banyuni Mombukwana-dami ka mbuku, nakibigu ambe babisiku yani.» ¹⁴ Kumbuso kabikya beyo, oyikana ndi, amina Yeso wakamaga, luki limoti, ni kamibigu. ¹⁵ Yeso amuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki? Wakakisa wani?» Malia a ndi kasima be zamu wo botiko no. Adikya kuwa ndi be: «Ye ba, kika ni iwe no wanyu bi, iwanya ku wabisi bi mino, naviku.» ¹⁶ Yeso amaka ndi be: «Malia!» Malia oyikana ndi, abikya na Libelenia be: «Labuni!» isi yi be «Muwonisilo.»

¹⁷ Yeso abikya ndi be: «Wakevilonitogu, kye nakanodokigu mbeyi ka Baba. Luki limoti, winda kaubikya bomika-mama ambe nakadaka ka Baba ninɔ a goni Obonu, ko Kunzi kami ninɔ a goni Kunzi kunu.»

¹⁸ Malia yi ninɔ wa Magadala no inda kuwa ndi kaubikya babibya be aminito Mombukwono-dosu, utumbulyaga beyo abikya ndi mino.

Yeso upuponilyini babibya kaki

(Matayo 28:16-20; Maliko 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Bugogo ba lisyε la Mungu li nilo aka lo, babibya ba ndi bumumukana. Badulaga ndi pumi ya ndabu niyo ba ndi mino bikpwokpwokpwo, kye ba ndi kaubanga Bayuda. Yeso odoku ndi, amaga luga kabu bigba, iyi aka na ibu be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!» ²⁰ Kumbusa kabikya beyo, uwanya maboku na mbanzi. Babibya bogwa kuwa ndi magyagya kamina Mombukwono-dosu. ²¹ Yeso igilya bata ndi kaubikya be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu! Mufongoni beyo Baba etika ndi mino, nakamutika imi begeyo.» ²² Niyo abikya ndi beyo, uusya ndi na ahu, ubikya be: «Limbengi-Lotu iki kuso kunu. ²³ Batu basi nibo mupilyaga ndeke bunye, binisanaga

ndeke na mupilya. Basi niƙo makupilyigu ndeke, bakinisonigu ndeke na mupilya.»

Tuma obinikyonini kɔwa be Yeso olupini ka mbuku

²⁴ Luki limoti, ngbingo yi nino Yeso upuponilya ndi mino, Tuma nino bamakaga ndi goni be «Mubigi», bemoti ka babibya tekebe na baba, kegu ndi iyi wa. ²⁵ Babibya bagogo babikya kɔwa ndi be: «Taminito se ibusu Mombukwono-dosu.» Luki limoti, Tuma usikisya ndi be: «Nakini bepukulu bayo sumani ka maboku kaki, nakatuni kpengbe ka bepukulu bi niƙo, nakovili mbanzi kaki, nakabinikyanigu po.»

²⁶ Kumbusa wa pɔso bemoti, babibya samumukana bata ndi ka ndabu yi niyo. Tuma a kɔwa ndi pa imoti na ibu. Gutugu beyo pumi a ndi mino yidulaga aka yo, Yeso odoku ndi, iyi aka luga kabu bigba, ubikya ndi be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!» ²⁷ Kɔwa wa, abikya ndi Tuma be: «Mutuna kpengbe kaku wanu, wina maboku kami. Makya kubokuko wanu, wevila mbanzi. Wakikonitogu bata na botumo, luki limoti, binikyana kɔwa.» ²⁸ Tuma asikisya ndi be: «Mombukwana-dami, Kunzi kami!» ²⁹ Yeso aka ndi na iyi be: «Wobinikyonini se kɔwa kye weminini? Igyagya ka batu niƙo babinikyanaga ni bakinigu!»

Yuani akatumbulaga isi ya kitabi yi niyi

³⁰ Yeso agyatu ndi bata makrumuka mumbanga-mbanga mago makpu ko misa ka babibya kaki. Makrumuka mi nimo kikipikagagu ndi ka kitabi yi niyi. ³¹ Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani be Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana beyo, minisana na obili pisi ko lino kaki.

21

Yeso upuponilyini babibya madɔya na ika

¹ Kumbuso yi, Yeso upuponilya bata ndi babibya kaki ka kpolo wa ibombu ya Tibelia. Upuponilya ndi bene: ² Lisyɛ limoti, Simoni Petele, Tuma nino bamakaga ndi goni be Mubigi, Natanaeli nino a ndi mutɔ wa Kana ka iwili ya Galilaya, bomika Zebedayo baba na babibya kaki bagogo baba, ba ndi pa imoti. ³ Simoni Petele aka ndi na ibu be: «Nakaaga ka bosu.» Ibu basikisya ndi be: «Gutugu ibusu aka, taga na ibunu.» Baga kɔwa ndi, badaka ka ingbolo. Luki limoti, biti yi niyo, bakanyogu ndi musi gutugu bemoti aka. ⁴ Niyo lisyɛ a ndi kosyoku, Yeso a ndi wakamaga kubi, luki limoti babibya bakegu ndi kamibo. ⁵ Yeso umuusa kɔwa ndi be: «Bomikami, mugwito bosu?» Ibu aka ndi be: «Haaa.» ⁶ Yeso ubikya ndi be: «Luboni moyo ka kumbanzikaniko kwa ingbolo, mugwito bosu ku beyo.» Boluba kɔwa ndi, moyo ugyagya kanyo kye bosu ba ndi ni boyomonini mino biyu. ⁷ Mubibya nino Yeso apaga ndi abikya Petele be: «Mombukwono-dosu aka mu!» Niyo Simoni Petele ukana beyo, imokisya ndi kutuko kye a ndi ndumbu, iyi aka ndi ko libo bikudumu. ⁸ Babibya bagogo ba ndi kodoku aka biwesee na ingbolo ni bananyo moyo nimo a ndi ni oyomonini na bosu mo. A beyo, bakegu ndi bata byi na kubi, a kɔwa ndi abe metele miya imoti aka. ⁹ Niyo bifuma, batakanya ndi musi kugu wa makamɔ, na mukati. ¹⁰ Yeso ubikya ndi be: «Doniku mino na bosu niƙo marunya kaunya.»

¹¹ Simoni Petele adaka kɔwa ndi ka ingbolo, apunga koluta moyo nimo a ndi muyamana na bosu bakpukpu miya imoti batekebe kubukumuti na basaa. Gutugu beyo ba ndi mino budingi yo, moyo katinikagagu ndi.

¹² Yeso ɔbikya kɔwa ndi be: «Doniku kalyalya.» Gutugu mɔbifya bemoti aka kikipandagu ndi kamuusa be: «Iwe ni wani?» Ba ndi kaiba binza be Mombukwono-dosu no. ¹³ Yeso ukpudofoku ndi, ava mukati, ɔpaga pa imoti na bosi.

¹⁴ A kɔwa ndi nganga ya yisaa Yeso kaupuponilyo babifya kaki, katukya wa opopoku ndi mino ka mbaku.

Yeso akapá Petele ligubo

¹⁵ Niyo bama kalyalya, Yeso amuusa ndi Simoni Petele be: «Simoni, mika Yuani, wɔpagatu kaukitaga batu bi niba?» Petele asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, wibatɔ binza be nɔpagatu.» Yeso aka ndi na iyi be: «Hubuulyogo bomikya bakɔndɔlo kami!» ¹⁶ Igyilya bata ndi kamuusa be: «Simoni, mika Yuani, wɔpagatu?» Petele asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, wibatɔ binza be nɔpagatu.» Yeso aka ndi bata na iyi be: «Hubuulyogo bakɔndɔlo kami!» ¹⁷ Kumbuso yi, Yeso amuusa bata ndi ka nganga ya yisaa be: «Simoni, mika Yuani, wɔpagatu?» Petele alya ndi kumbu kugbe ka yuuso ya yisaa yi niyo be: «Wɔpagatu?» Asikisya kɔwa ndi be: «Mombukwono-dosu, wibaga makpɔmuka masi, wibatɔ be nɔpatu!» Yeso abikya ndi be: «Hubuulyogo bakɔndɔlo kami!» ¹⁸ A lingunu, a lingunu, nakaɔbikya ambe, ngbingo yi nino wa ndi mino mɔwanza, wikipikilaga ndi iwe mombukwana-daki yi mukaba, waga ku wapaga ndi mino. Luki limoti, ngbingo yi nino waduba ndeke mino, wananaga ndeke maboku, mutɔ wagogo ukpikila mukaba, aga na iwe ku wakegu bi mino kapa.» ¹⁹ Ka mɔnzina mi nimo, Yeso a ndi kowonisila beyo Petele okwa mino, apa ibiba ko Kunzi. Kumbuso yi, Yeso aka ndi na iyi be: «Ibyeku!»

Yeso akanzina ko bulya ka mɔbifya nino apaga ndi

²⁰ Niyo Petele oyikono, amina ndi mɔbifya nino Yeso apaga ndi ni anodoku. Mɔbifya yi nino no amuusa ndi Yeso na bepisi-pisi lisyɛ nilo ba ndi mina kalya Pasika be: «Mombukwono-dosu, wani no akaugaba?» ²¹ Niyo Petele amina mɔbifya yi nino beyo, amuusa Yeso be: «Mombukwono-dosu, yegu se kɔwa nima, likpɔmuka tino lo asilya ndeke?» ²² Yeso asikisya ndi be: «Nakapa ambe kokwonito kadwe ku kwa ku nigoku ndeke mino, la kaku mino ni iki? Iwe, ibyeku.» ²³ Kinili, mongoni mi nimo afa kɔwa luga ka batɔ nibo babinikyana ndi Yeso be mɔbifya yi nino kokwigu ndeke iyi. Wina se, Yeso kabikyagu ndi be kokwigu, luki limoti, abikya ndi be: «Nakapa be kokwonito ku kwa ku nigoku ndeke mino, la kaku mino ni iki?»

²⁴ Demu wa makpɔmuka mi nimo ni mɔbifya yi nino. Iyi goni no okpikaga. Takaiba ambe budemu kaki a balingunu.

²⁵ Yeso agyatu ndi makpɔmuka magogo mudingi. Nakaina abe bakokpikaga ndi masi, imoti-imoti, iba pa kikigu ndi ka obili wasi niyo bakwanana kobiso mino bakitabu bi nibayo.

Ligubo ka batutumbwa Likpamuka la mambwa

Ligubo ka batutumbwa a kitabũ ya yĩba niyo Luka okpika ndi. Akatumbulaga mogubo dididi nimo batutumbwa bagya ndi. Niyo ya mambwa a «Mongoni Manza beyo Luka okpika ndi mino.» Kũso yi, atumbulaga ndi beyo Yeso ibukuta ndi mino, anzina ko bulya obili ka Yeso ka litombũ, kukwakũ ka Yeso, beyo opupa ndi mino ka mbũkũ, na beyo Kunzi adokisa ndi mino kũgũ wa lisyẽ.

Ka Ligubo ka batutumbwa, akatumbulaga beyo Limbengi-Lotu usilya ndi mino batutumbwa, na beyo bakpakyana ndi mino ka bagũdũ kabikyaga Mongoni Manza no ngu ya Limbengi-Lotu. Atumbulaga goni bukpeki-kpeki na yigyogyiso yasi niyo batutumbwa babangana ndi na iyu ko ngbingo wa ligubo.

Bayuda babikyaga ndi bongbingo bagogo be Likpamuka ko Kunzi a asi ko bulya kabũ aka. Luka atumbulaga ka kitabũ yi niyi, beyo batutumbwa bapunga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ka batũ bi nibo bakegũ Bayuda.

Atumbulaga ligubo lidingi nilo batutumbwa baba beyo ka Petele ibũ na Põlo bagya ndi. Petele no upá ndi batũ ba Yelusalema Mongoni Manza kadwe kũ kwa kũ budingi kabũ babinikyana ndi mino. Põlo apága ndi iyi Mongoni Manza ka bagũdũ ka batũ bi nibo bakegũ ndi Bayuda kauwonisilo pisi ka Kilisito. Kitabũ yi niyi akatiwonisilo be tokwononi kabikyaga Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito ka bapa bayasi ka obili.

Yigbanaga ya kitabũ yi niyi:

Kabikyaga Mongoni Manza ka Yelusalema 1:1-8:3

Masye ma mulibo ka Yeso-Kilisito ka litombũ li nili 1:1-11

Bapunogini Matiasi kaiko atutumbwa 1:12-26

Doku ka Limbengi-Lotu 2:1-13

Batutumbwa bopupini bademũ bo Mongoni Manza ka Yelusalema 2:14-8:3

Bakabikyaga Mongoni Manza ka bagũdũ ba Yudea na ka Samalia 8:4-12:25

Bakabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi ka obili 13:1-28:31

Ligandũ la mambwa ka Põlo kobikyogoku Mongoni Manza 13:1-14:28

Batũ ba Yelusalema ba ndi kabũdaga Põlo 15:1-35

Ligandũ la yĩba ka Põlo kobikyogoku Mongoni Manza 15:36-18:23

Ligandũ la yisaa ka Põlo kobikyogoku Mongoni Manza 18:24-21:16

Bagwini Põlo ka bõlõkõ ka Yelusalema 21:17-23:22

Bogoni na Põlo ka Kaizalia 23:23-26:32

Bogoni na Põlo ka Lũma 27:1-28:31

Luka akatumbulaga likpamuka la kitabũ kaki

¹ Ambõkũ Tiofilo,

Kũso wa kitabũ kami ya mambwa, natumbulaga ndi makpamuka masi nimo Yeso apunga ndi kagya na kowonisilo katũkya ka bũndeli, ² kadwe ka lisyẽ li nilo Kunzi adokisa ndi mino kũgũ wa lisyẽ. Yeso a ndi ni upunogini batutumbwa, kambwa kadaka kũgũ wa lisyẽ, upá mutũu pisi ka Limbengi-Lotu.

Yeso uwonyogini batutumbwa Limbengi-Lotu

³ A beyo, kumbusa wa kukwaku kaki, Yeso upuponilya ndi batutumbwa kauwonisilo bingbanganya ka bopisi dididi be opupiniku bi ka mbuku. Kuswa wa masye batekebe bakwanganya, Yeso upuponilyaga ndi, ananzinilya ko bulya Bungama ko Kunzi. ⁴ Lisyé limoti, ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya pa imoti, ugbytyaga ndi be: «Makotukyonitogwa ka Yelusalema wa. Luki limoti, mubundogoni aperse nino aka no Baba amwanyaga ndi. Aperse yi nino imi mombukwana-daki namupa ndi mongoni mi. ⁵ A beyo, Yuani obotisa ndi ko libo. Luki limoti, ibunu, kumbusa wa masye makefe, bamubotiso banu na Limbengi-Lotu.»

Yeso akadaka kugu wa lisyé

⁶ Kuwa wa, batutumbwa nibo ba ndi bumumukana pa imoti na Yeso, bamuusa ndi be: «Mombukwono-dosu, wakaumigisilyo Bezaleli Bungama mbiya wanu?» ⁷ Yeso usikisya ndi be: «Kegu bulyo kunu kaiba ngbingo ikani lisyé nilo likpumuka li nilo igyonosa ndeke mino. Baba yikaka aka no akaiba ko ngu kaki. ⁸ Luki limoti, motumo banu no ngu ngbingo yi nino Limbengi-Lotu amusilya mino. Miko bademu kami ka gudu yi nino ina be Yelusalema, ka iwili ya Yudea na Samalia wasi na kadwe ka mondu ma obili wasi.»

⁹ Kumbusa wa munzina mi nimo, Kunzi adokisa ndi Yeso kugu wa lisyé ni batutumbwa kaki banamina. Kuwa wa, ikaba adika ndi biwadi ni bakaminigu bata.

¹⁰ Ko ngbingo yi nino bazwa kabu ba mbeyi ndi mino bakitulya aka kugu wa lisyé ku Yeso a ndi mino kaaga, batu baba bakimokisyogo botu bitutu bupuponilyoku ndi bigbututu. ¹¹ Babikya ndi batutumbwa be: «Ibunu batu ba Galilaya, ko bulya iki yo momononi mino bigwo, mananda asi kugu wa lisyé aka beyo? Yeso nino Kunzi atumbi luga kunu kadokiso kugu wa lisyé, igoku ndeke mudongoni begeyo mamini mino kaaga yi.»

¹² Kuwa wa, batutumbwa batukya ka ngupa niyo balikyaga ndi be Ngupa ya Mizeituni, biga ka Yelusalema. Ngupa yi niyo kegu ndi byi na gudu, a ndi abe kilometele imoti aka. ¹³ Ngbingo yi nino bosilo mino ka Yelusalema, badaka ndi ka ndabu ya kugu niyo bamumukanaga ndi mino. A ndi ni Petele, Yuani, Yakobo, Andilia, Filipi, Tuma, Batulumei, Matayo, Yakobo mika Alufayo, Simoni nino a ndi kakisa ipandasi ka mugi kabu na Yuda mika Yakobo. ¹⁴ Ibu basi bamumukanaga ndi masyé masi kalumba pa imoti na mutamanagi mimoti. Balumbaga ndi na boko, na Malia amaki Yeso, na bamamaki Yeso.

Bapunogini Matiasi kagya ligubo ka pa ka Yuda

¹⁵ Ka masyé mi nimo aka mo, bambanzu abe miya na batekebe-baba nibo babailya ndi, bamumukana ndi. Petele amaga ndi luga ka ibu, iyi aka be:

¹⁶ «Bomika-mamaaa, okwononi bi be itulyani nilo Limbengi-Lotu abikya ndi ka Mobiso. Limbengi li nilo anzina ndi kambwa kuswa ka Daudi ko bulya ka Yuda. Iyi Yuda no ita ndi kuwa ngama ka batu bi nibo bagwi ndi Yeso.

¹⁷ Yuda a ndi bemoti kusu, ikaga ndi goni na ligubo mudongoni abe ibusu.

¹⁸ Oluwa ndi tiko no buyi bi nibo bakalya ndi na ibu ko bulya likpumuka lanyé li nilo agya ndi lo. Ku beyo, ogwoku ndi na mu bipe, mama amalika, basopu bayasi ayobuka ndi bigbondo. ¹⁹ Batu basi ba Yelusalema bukana ndi mongoni mi nimo. Kinili baluka ndi tiko yi niyo ka lisasu kabu be: «Akelidamu», isi yi ni: «Tiko ya Bangu». ²⁰ Wina se, ikpikaga ka kitabu ya Mambu ka Bayuda be:

«Pa kaki iki ndeke ngundu,

mumbanzu gutugu bemoti aka kikigu ndeke mino.»

Ikpiko goni be:

«Mutu wagogo no avi ndeke pa ya ligubo kaki.»

²¹⁻²² Kinili, okwononi be mutu bemoti ogulyi luga kusu, kaiko demu wo pupo ka Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku. Iki bemoti ka nibo tikaga ndi na ibu bongbinga basi, wa tolingyaga ndi mino giyo pa imoti na Bamombukwono-dosu Yeso, katukya ko ngbingo yi nino Yuani abotisa ndi mino, na kadwe ka lisyé li nilo Kunzi adokisa ndi mino kugu wa lisyé.»

²³ Kwa wa, bumomosa ndi batu baba: A ndi ni Yezefa, nino bamakaga ndi be Balisaba, baluka ndi goni be Yusuto se kwa Matiasi. ²⁴ Kumbuso yi, batu nibo bamumukana ndi wa, balumba be: «Mombukwono-dosu, iwe nino wiba mabengi ka batu basi, tiwonisilo nino wapunogi luga ka batu baba bi niba, ²⁵ iki atutumbwa ka Yeso, agyi banu ligubo li nilo Yuda osi bi iyi, imagalya ka pa yi niyo kaki.» ²⁶ Kwa wa, batwa ndi libese. Libese awanya Matiasi nino bamakya ndi ka mudongo ka batutumbwa tekebe na bemoti.

2

Limbengi-Lotu usilyini babibya

¹ Niyo lisyé la Patekoti itulyana, babibya basi ba ndi bumumukana pa imoti. ² Ko ngbingo bemoti, mungbi obuka ndi katukyoku kugu wa lisyé mudongoni abe muvivi mapu, otumo bidé ka ndabu yasi niyo ba ndi mino bakikonono. ³ Bina kwa ndi luki anipupisoku abe madafa mo buku. Igbananaga ndi, ibisogo limoti-limoti kugu ka mumbanzu yikaka-yikaka. ⁴ Ibu basi botuma ndi na Limbengi-Lotu, bapunga kanzina masasu magogo mudongoni beyo Limbengi li nilo a ndi mino kaukpamya.

⁵ Wina se, Bayuda nibo botukyoku ndi ko giyo yasi ya obili, bikaga ndi ka Yelusalema wa. Babangaga ndi Kunzi kugbe. ⁶ Ngbingo yi nino bukana ndi mino mungbi mi nimo, bamumukana ambaza bemoti. Ibu basi banombomboa kugbe, kye mutu bemoti-bemoti luga kabu a ndi kamukana babibya ni bakanzina ka lisasu kaki bikpe. ⁷ Likpumuka lo umbanga ndi kugbe, botumo na ombombo bidé, babikya be: «Batu nibana bakanzina ba, bakegu mbeyi basi asi Bagalilaya aka? ⁸ Igyonoso kwa buni be mutu yikaka-yikaka luga kusu umukani kanzina lisasu kaki la kibukuta? ⁹ Atu ndi na bambanzu nibo botukyoku ndi ka mugi ma Palati, Medi, Elamu, Mezopotamia, Yudea, Kapadokia, Poto na ka iwili ya Azia, ¹⁰ Fuligia, Pamufilia, Misili, ka pa yimoti ya Libia niyo a buwobi na gudfu yi nino ina be Kuleni. Atu ndi na nibo botukyoku ndi ka gudfu wa Luma, ¹¹ ka mugi ma Kelete na nimo ma Alabia. Luga kabu, atu ndi na Bayuda bikpe, na bagogo nibo bagyaga mutuu ka Musa. Wina se, ibusu basi takamukana kanzina makpumuka mumbanga-mbanga ko Kunzi ka masasu kusu.»

¹² Bombombaya ndi basi, likpumuka umbanga kugbe. Buusono be: «Isi ya likpumuka lina piye ni iki?» ¹³ Luki limoti, bagogo bapunga kautiba babibya, banabikya be: «Nibana bokwini libuma!»

Petele akanzina kambwa wa ambaza ka bambanzu

¹⁴ Kwa wa, Petele amaga ndi pa imoti na batutumbwa tekebe na bemoti, apunga ndi kabikya na liyu lapu be: «Ibunu bomikya Bayuda, na ibunu basi nibo mikaga ka Yelusalema, pongoni motili, mibo nili, mukana binza nilo nakamubikya. ¹⁵ Batu nibana bakegu na libuma beyo mo mino kamina yi, kye moni a mbeyi ka saa-tatu ya busobi aka. ¹⁶ Luki limoti,

likpamuka nilo mugyalandu Yueli abikya ndi, a kuwa kaigyonoso mbiya wanu:

¹⁷ <Kunzi akabikya be: Ka masye ma mulibo, nudukulya ndeke bambanzu basi Limbengi kami, bomikunu, baluku na boko bi bika ndeke bogyalandu, bawanza na bamboku-mboku kunu balutaga ndeke bonziki.

¹⁸ Iyo, ka masye mi nimo, noduka ndeke Limbengi kami kugu ka bagya-ligubo kami boko na baluku bi, bika kuwa ndeke bogyalandu.

¹⁹ Nagya ndeke makpamuka mumbanga-mbanga kugu wa lisyeye na mokingyosi mupa ombombo ka obili wa. Mina ndeke bangu, buku na muki bindegbu-ndengbu.

²⁰ Moni opiya ndeke bipi, timba angbanya bingbu abe bangu. Nimo igyonosa ndeke kambwa wa lisyeye nilo Mombukwono-dosu odoku ndeke mino, lisyeye li nilo lidingi na la ibiba.

²¹ Kuwa wa, mutu wasi nino igama ndeke no lino ko Mombukwono-dosu, inisono ndeke na muhukuso.>

²² Ibunu bomikya Bezaleli, hukononi binza likpamuka nilina nakamubikya li: Kunzi amuwonisatu ndi be Yeso nino mutu wa Nazaleti ni wani. Makaiba binza be Kunzi agya ndi luga kunu, pisi ka Yeso, makpamuka makpuku, mumbanga-mbanga na mokingyosi mupa ombombo. ²³ Basuta ndi aluku yi nino ka maboku kunu, Kunzi a ndi kaiba nilo kambwa aka, abailya be igyonosi beyo. Mamwo ndi pisi kabongisiso ka musalaba ka maboku ka batu bi nibo bakamibigu Kunzi.

²⁴ Luki limoti, Kunzi, akulaga ndi ka muzuzula ma kukwaku pisi kapupiso ka mbuku, kye kukwaku kakwananigu ndi kakukumilyaga. ²⁵ A beyo, Daudi anzina ndi ko bulya kaki be:

<Naminaga ndi Mombukwono-dosu kambwa kami bongbinga basi, a buwobi na imi kye nakomomonitogu.

²⁶ Kinili, limbengi kami a na maziyo, munoku kami amutumo na magyagya bide, gutugu nzuyi kami ika ndeke yakitulya ka mutamanagi,

²⁷ a beyo, wakasigu ndeke limbengi kami kozingo ka babili, wakasigu ndeke mugya-ligubo kaku Wotu kapo.

²⁸ Wewonisila ndi bopisi baya obili walinganu, wetumisa ndeke na magyagya bide wa tiko mino na iwe.>

²⁹ Bomika-mama, nakwanana kamubikya linganu ko bulya ka titosu beyo ka Daudi be: okwoni ndi, balumbo. Mbuku kaki a mbeyi bata wa aka wa kadwe na lisyeye li nili. ³⁰ Luki limoti, a ndi mugyalandu, iba ndi be Kunzi akulya ndi silika be amomosa ndeke miki bemoti luga wa livanza kaki nino alya ndeke bungama ka pa kaki. ³¹ Daudi ina ndi kambwa aka be Kilisito opupokuto ndeke ka mbuku ngbingo yi nino abikya ndi mino be:

<Kunzi kasigu ndeke kozingo ka babili, na nzuyi kaki kapugu ndeke.>

³² Kunzi apupisatu ndi Yeso yi nino nakanzina ko bulya kaki ka mbuku, ibusu basi ta bademu ba likpamuka li nilo. ³³ Kuwa wa, Kunzi adokisa ndi kugu, alikiso ka kambanzikaniko kaki. Apa ndi Limbengi-Lotu mudongoni

ƒeyo awanyaga ndi mino. Yeso atitikilyoku ndi. A nilo makaina na kaukana mbiya wanu. ³⁴ A ƒeyo, Daudi kadakagu ndi iyi kugu wa lisyε, luki limoti abikya ndi ƒε:

<Mombukwono-dosu Kunzi abikya ndi Mombukwana-dami ƒε:
dawiki ka kumbanzikaniko kami,

³⁵ kadwe ku kwa ku nubiso mino bomuyoniso kaku kusili wa ƒakagba kaku.>

³⁶ Kinili, ƒevananza ƒayasi ƒaya Izaleli ƒokwononi kaiba ƒinza ƒε Yeso yi nino mabangilaga ndi ka musalaba, Kunzi aitisa ndi Mombukwono-dosu na Kilisito!»

Bambanzu ƒelofu ƒasaa ƒaboilyini Kunzi

³⁷ Niyo ƒambanzu ƒukana mino likpumu ka li nilo ƒeyo, bogwa ndi ombombo kugbe. Bamuuso Petele na ƒatutumbwa ƒagogo ƒε: «Bomika-mama, tagya nilina ƒu?» ³⁸ Petele usikisya ƒε: «Ikosoni mabengi na mambanzu yikaka-yikaka ogwo ibatiso ko lino ka Yeso-Kilisito, Kunzi amupiyatu ƒunye kunu, amupa Limbengi-Lotu. ³⁹ A ƒeyo, agame ko Kunzi a ko bulya kunu na ƒomikunu. A ko bulya ka ƒatu ƒasi nibo ƒa ƒyi, na ƒasi nibo Mombukwono-dosu Kunzi umaka ndeke.»

⁴⁰ Petele idukulogo ƒata ndi kautumbulyaga makpumu ka magogo kaupā musasa ka ƒaya na kautumiso mabengi, anabikya ƒε: «Puponi ka mudongo ka ƒatu ƒa lisyε li nili kye ƒa ƒanye, Kunzi amuusagatu.»

⁴¹ Budingi luga kabu ƒabailya ndi munzina ka Petele, bogwo ibatiso. Lisyε li nilo, ƒambanzu abe ƒelofu ƒasaa ƒabailya ndi, ƒimatila ka lidu ka ƒatu ƒa ƒaya.

ƒbili ka ƒatu ƒa ƒaya ikaga ndi ƒuni?

⁴² Bikaga ndi ƒakitulya ƒongbinga ƒasi kaukana mutiwi ka ƒatutumbwa, ƒbili kabu ikaga ndi abe ƒomika-muko, ƒanalyalya pa imoti na ƒanalumba pa imoti. ⁴³ Mambanzu yikaka-yikaka luga kabu ikaga ndi na kubangaku, kye Kunzi agyaga ndi makpumu ka mambanga-mbanga makpu pisi ka ƒatutumbwa. ⁴⁴ Bikaga ndi ibu ƒasi luki limoti, ƒanobiso mukumbo kabu pa imoti. ⁴⁵ Bagabaga ndi lingama na mukumbo kabu, ƒagbananaga ƒuyi ƒi luga kabu ƒasi kabyenene na yangya ka mutu yikaka-yikaka. ⁴⁶ Limbengi limoti, ƒamumukanaga ndi masyε masi ka N dabu ko Kunzi, ƒanalyalya pa yimoti*. Balyalyaga ndi na magyagya, na mabengi makisiso ka ƒandabu kabu. ⁴⁷ Babibisaga ndi Kunzi, ƒambanzu ƒasi ƒanupa. Masyε masi Mombukwono-dosu umatilaga ndi ka lidu kabu, ƒambanzu nibo ƒinisanaga ndi na muhukuso.

3

Zegesi okpkyonini

¹ Lisyε limoti, Petele na Yuani ƒa ndi kadaka ka N dabu ko Kunzi ka malumba ma saa-tisa. ² Buwobi na mupumi mi, nimo ƒalikyaga ndi ƒε «Mupumi Manza», muluku ƒemoti ikaga ndi wa. Muluku yi nino ibukuta ndi zegesi. Masyε masi ƒabinikogoku ndi wa, kye iki kaikukungya ka ƒatu nibo ƒogulyaga ndi ku ƒeyo. ³ Niyo amina ndi Petele na Yuani ni ƒanogulyo ku, ukunga buyi. ⁴ Banda ndi ƒingbangbangba, Petele aka na iyi ƒε: «Tindoku!» ⁵ Aluku no unda ndi bizumuuu, kye a ndi na mutamanagi ƒε ƒakapā luki. ⁶ Kwa wa, Petele abikya ndi ƒε: «Nakegu gutugu na

* **2:46** 2:46 ƒanalyalya pa yimoti: Akwananatu kaiko ka miza ka Mombukwono-dosu, ikani kalya komonyo, ikani kalya malili aka ƒikpe.

lifalanga aka ikani ɔlo. Luki limoti, nakaupá tumatu nito na notu: ko lino ka Yeso-Kilisito ninɔ mutɔ wa Nazaleti, wamaga, wakpakyana!»

⁷ Kumbuso yi, Petele agwi ndi kubokuko kwa kambanzikaniko kamoso. Wa aka wa, magu apingaga ndi, ⁸ iyi aka ndi bindomu, bigba, apunga kakpakyana. Bogulya ndi na Petele ibu na Yuani, anobumbukogo ni anabibiso Kunzi. ⁹ Batu basi nibo ba ndi wa, bamina ni anakpakyana, anabibiso Kunzi. ¹⁰ Niyɔ fibo be iyi no ikaga ndi wakiko kaikukungya ka kpolo wa mupumi ma Ndabu ko Kunzi, nimo balikyaga ndi be «Mupumi Manza», babanga ndi, bapunga kombomboyo ko bulya likpumuka nilo akityanaga ndi lo.

Petele akanzina ka Ndabu ko Kunzi

¹¹ Aluku no kegɔ ndi bata kapa katukya ka kpolo ka Petele na Yuani. Batu basi bombomboyo ndi kugbe, baga mbangu ka ba ndi mino ka pa niyɔ balikyaga ndi be «Pa ya kigbuka ka ngama Solomono.» ¹² Niyɔ Petele ina ndi beyɔ, ubikya bambanzu be: «Ibunu Bezaleli, ko bulya iki yo mo mino kombomboyo ka likpumuka li nili? Ko bulya iki yo mo mino katinda bingbangbanga abe ibusu bo takpkyonisi pisi ko ngu na bungbingbili kusu kambwa ko Kunzi? ¹³ Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo, Kunzi ka botitosu, owonisi ibiba ka musunzu kaki beyɔ ka Yeso. Ibunu masuta ndi, mamanganya kambwa ka Pilatu ninɔ a ndi wakitulya kakulaga. ¹⁴ A ndi Wotu na Wongbingbili, luki limoti, ibunu mamanganya ndi, mafikya Pilatu be amukulyi mugya-manye. ¹⁵ Wina se, ibunu mamwisisa ndi mutɔ yi ninɔ atipaga obili walingunu, luki limoti Kunzi apupisa ndi ka mbuku. Tina ndi likpumuka li nilo no miso. ¹⁶ Aluku yi nimuna makamina mu, mamibagatu. Ohuki pisi ka baya yo lino ka Yeso, lino li nilo apingisogini. Baya yo ahukusi lingunu beyɔ ma kuwa mino kamina yi.

¹⁷ Bomika-mama, mbiya wanu, nakaiba binza ambe ibunu na bangama kunu magya ndi Yeso beyɔ kye makegu ndi kaiba. ¹⁸ Luki limoti, Kunzi otulyosa ndi nilo abikya ndi ka bundeli pisi ka bogyalandu basi be Masiya kaki igyogyisatu ndeke. ¹⁹ Yiksoni neki obili kunu, mamigilyoku Kunzi kye olimogi bunye kunu. ²⁰ Kuwa wa, Mombukwono-dosu amupatu ndeke ngbingo muyukumo, amutikilya Yeso, Masiya ninɔ amupunilyaga ndi katukya ka bundeli. ²¹ Mbiya wanu, okwononi be Yeso iki mbeyi kugu wa lisyɛ aka kadwe ko ngbingo yi ninɔ Kunzi obiso ndeke mino masi ka bungbingbili. Katukya ka bundeli, Kunzi obikyoni ndi nilo pisi ka bogyalandu kaki botu. ²² A beyɔ, Musa abikya ndi be: «Mombukwono-donu Kunzi amutikilya ndeke mugyalandu abe imi, opupa ndeke luga wa livananza kunu. Ukonogoni ndeke masi nimo iko kamubikya. ²³ Mutɔ yi ninɔ kigigu ndeke kamakana, bapupisa ndeke ka livananza ko Kunzi, bamwo.» ²⁴ Katukya ko ngbingo ka Samueli, bogyalandu basi na nibo ba ndi kumbuso kabu, banzinagatu ndi ko bulya nilo akaigyonoso ka masyɛ mi nima. ²⁵ Ibunu ma ka ikongo ka bogyalandu na nibo ba agume ninɔ Kunzi agya ndi na botitonu, kabikya Abalahamu be: «Bopiga baya obili bayasi inisana ndeke na bubunga pisi ka livananza kaku.» ²⁶ Kinili, Kunzi atikoku mbeyi ndi mugya-ligubo kaki ko bulya kunu, kye amudukilyi bubunga, anyogo mutɔ yikaka-yikaka luga kunu ka bunye kaki.»

4

Petele na Yuani ba ko ngbongu ka Basa-Yidingi

¹ Petele na Yuani ba ndi kanzina kambwa ka bambanzu. Ko ngbingo yi ninu, bokumu, ngama ka bazamu ya Ndabu ko Kunzi na Basadukayo bopuponoku ndi biwese. ² Mambengi a ndi kautula kye batutumbwa baba bi nibo ba ndi kaupá bambanzu mutuu na kaubikya be yeke Yeso opupa ndi ka mbuku, batu nibo bokwaga ndi, bopupa ndeke ibu begeyo. ³ Bugwi kuwa ndi, yeke a kuwa ndi bugogo, bumakya ka boloko kadwe na bugala bi. ⁴ Luki limoti, batu budingi luga ka nibo bukana ndi mutuu, babailya ndi. Ba kuwa ndi banda belofu kubukumuti.

⁵ Bugala bi, bangama ka Bayuda, bamboku-mboku na bowonisilo ba mutuu bamumukana ndi ka Yelusalema. ⁶ Kumu-kumu beyo ka Ana a ndi wa go wa, Kayafa, Yuani, Alesandulia se kuwa batu basi ba livananza ko kumu-kumu. ⁷ Bupupisoku ndi Petele na Yuani, bumomoso kambwa kabu, bumuusa ndi be: «Ko ngu ka wani ikani ko lino ka wani yo mogyi bi mino likrumuka li nilo?»

⁸ Kuwa wa, yeke Petele a ndi mutumo na Limbengi-Lotu bidé, usikisya be: «Ibunu bangama, se kuwa ibunu bamboku-mboku, ⁹ na lisyé li nili, kika ni ibusu ta ko ngbongu, a ko bulya bunza nibo tagyilyi bi zegesi yi nimu na beyo ouki mino yi. ¹⁰ Ibunu na bomikya Bezaleli basi wibonito se binza ambe kika ni aluku yi nimuna omogi kambwa kunu mana a warapu, a ko lino ka Yeso-Kilisito mutuu wa Nazareti. Iyi ninu mabangilaga ndi ka musalaba, Kunzi apupisoku ka mbuku. ¹¹ Iyi ninu Mobiso Motu abikyaga ko bulya kaki be:

<Litalu nilo ibunu, bopipiko, mombimba ndi itoni kuwa litalu la izangiya la mufumbe.>

¹² Muhukuso kegu ka mutuu wagogo gutugu bemoti aka, kye kegu no lino gutugu limoti aka nilo burá bambanzu kunu kusili wa moni be kye upi muhukuso.»

¹³ Batu nibo bamumukanaga ndi ka Basa-Yidingi bombomboya ndi kugbe, kaina beyo Petele na Yuani ba ndi mino kanzina ni bakegu na kubangaku, kye bumibagatu ndi be ba batu ba payaya na bakabyegu ndi ikolo. Bandunga kuwa ndi be bikaga ndi pa imoti na Yeso. ¹⁴ Luki limoti, batu ndi kamina aluku ninu ahuka ndi wakamaga buwobi na ibu. Noku udika ndi bidé. ¹⁵ Bukpamy kuwa ndi be bopupi kunzi. Barunga ndi kanzina luga kabu, ¹⁶ banabikya be: «Tugya se batu nibana buni? A bingbanganya be bagyatuu ndi likrumuka limbanga, batu basi ba Yelusalema bakaiba, kegu na yanganya. ¹⁷ Luki limoti, kegu binza be mongoni mi ninu isisilogi kawawa luga ka bambanzu. Tupakya neki na diya ambe bakanzinilyonitogu bata mumbanzu gutugu bemoti aka ko lino ka Yeso.»

¹⁸ Kumbuso yi, bumaka bata ndi, bugbityaga bikpokpokpo be bakanzinonitogu bata ikani bakowonisonitogu ko lino ka Yeso. ¹⁹ Luki limoti, Petele na Yuani busikisya be: «Gutugu mbeyi ibunu aka, atu ngbingbili ko misa ko Kunzi kamubanga ibunu ni takegu kabanga Iyi? ²⁰ Kiko ibusu aka, takakwananigu kaasa kanzina ko bulya likrumuka nilo tina ndi, takana.» ²¹ Batu ba Basa-Yidingi bunyakilya bata ndi, busa. Bakinagu ndi pisi niyo bakwanana ndi mino kaugyogyiso ko bulya ka bambanzu. A beyo, batu basi ba ndi kabibiso Kunzi ka nilo akitaga ndi lo. ²² Aluku yi ninu inisana ndi na muhukuso mumbanga nu, a ndi na byanga kakitaga batekebe bakwanganya.

Malumba ka nibo babailya ndi

²³ Niyo basisa Petele ibu na Yuani, binda kuwa ndi kautumbulyaga bawai-dabu masi nimo bokumu-kumu na bamboku-mboku bubikya ndi.

²⁴ Niyo bukana beyo, balumba ndi basi na limbengi limoti be: «Ngamaaa, iwe no wagya ndi lisyé, litombu, mobo makpukpu na masi nimo a kuso yi.

²⁵ Pisi ka Limbengi-Lotu, wanzinisa ndi titosu beyo ka Daudi, mugya-ligubo kaku be:

<Ko bulya iki yo bevananza bo mino kavikimanaga?

Ko bulya iki yo bambanzu bo mino kagya bodikidi baya payaya?

²⁶ Bangama ba obili bimbamba ndi ka lunga,

Batu bakpukpu bamumukana ndi

kagyogyiso Mombukwono-dosu

na kagyogyiso Masiya nino apunaga ndi.>

²⁷ Iyo, a beyo, ngama Elodi ibu na Poso Pilatu bamumukana ndi ka gudú yi nino, pa imoti na bevananza bayagogo na bomikya-Bezaleli. Bamumukana ndi kagyogyiso Yeso, mugya-ligubo kaku wotu, nino wapunaga ndi be iki Masiya.

²⁸ Bagya ndi beyo kotulyoso nilo wosisilya ndi katukya ka bundeli, ko ngu na ka sipananiso kaku.

²⁹ Mombukwono-dosu, mbiya wanu, winano baka beyo bo mino katigogyiso yi. Upa bosunzu kaku ngu kabikyaga likpumuka kaku ni bakegu na kubangaku.

³⁰ Nonokuno kubokuko kaku bambanzu bahuki, bini makpumuka mumbanga-mbanga na mokingyosi ko lino ka mugya-ligubo kaku wotu beyo ka Yeso.»

³¹ Niyo bama kalumba beyo, pa niyo ba ndi mino bumumukana yo izukula ndi bingbwuku-ngbwuku. Ibu basi botuma ndi na Limbengi-Lotu, bapunga kabikyaga Mongoni ko Kunzi ni bakegu na kubangaku.

Yukanana ka batu nibo babailya ndi

³² Ambaza ka batu nibo babailya ndi bikaga ndi limbengi limoti na mutamanagi mumoti. Kegú na mutú bemoti nino abikyaga ndi be mukumbo kaki a makaki bikpe. Luki limoti, bobisaga ndi masi pa yimoti ko bulya kabu.

³³ Batutumbwa batumbulaga ndi no ngu yasi mongoni nimo Mombukwono-dosu Yeso opupa ndi mino ka mbaku. Kunzi ufukilya ndi ibu basi bubunga budingi.

³⁴ Mutu wa yangya kikogigu ndi luga kabu. A beyo, nibo bikaga ndi na botiko ikani bandabu bagabaga ndi, bodoku no buyi bi

³⁵ bupa batutumbwa. Ibu bugbananilyaga kuwa ndi kabyenene na yangya ka mutú yikaka-yikaka.

³⁶ A ndi na aluku bemoti ina ndi be Yezefu, batutumbwa baluka ndi be Balanaba, isi yi be «Nino utumisaga bengení mambengi».

Aluku yi nino a ndi Mulawi, mutú wa uzu ya Kipulo,

³⁷ agaba ndi tiko kaki, aga ndi na buyi bi, upoku batutumbwa.

5

Yigya yanye ka Anania na Safila

¹ Luki limoti, atu ndi na mutú bemoti nino ina ndi be Anania. Niyo bukanana na mukaki beyo ka Safila, bagaba ndi goni tiko kabu.

² Bukanana ndi na mukaki, asuma ndi buyi bagogo, inda kuwa ndi kaupá batutumbwa nibo otigala ndi.

³ Kuwa wa, Petele amuusa ndi be: «Anania,

ko bulya iki yo abili umingyi mino beyo kabo Limbengi-Lotu, wasuma buyi

bagogo nibo wogobi bi mino tiko?

⁴ Kambwa kagaba tiko, tiko yi niyo kegu

bi ya kaku? Kumbuso kagabo yi, buyi bi kegu bi goni ba kaku? Ipungonogi

mbeyi na iwe buni kagya beyo? Eee, wakubugu se bambanzu, luki limoti,

wabu Kunzi!»

⁵ Niyo aka yo Anania ukana beyo, ogwa ndi bingbiii, okwo wa aka wa. Batu basi nibo bukana ndi mongoni mi nimo, babanga ndi kugbe.

⁶ Botugbo bodoku kuwa ndi, batikyogo, babinika, baga ndi kalumbo.

⁷ Niyo agya abe saa yisaa bene, mukaki osiloku ndi, ni kegu kaiba nilo okitonogi.

⁸ Petele aka ndi na iyi be: «Ibikya mbeyi, buyi basi nibo ogwi bi ko tiko nibana aka ba?» Asikisya ndi be: «Iyo, ibu nibo aka bo.»

⁹ Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Mukononi piye bi na mbunyaku bani kakingilaga Limbengi ka Mombukwono-dosu? Ukana, batu nibo bapunya kalumbo mbunyaku, ba mbiya wanu ka mupumi wa, bakaaga na iwe begeyo.»

¹⁰ Ko ngbingo yi nino aka no, ogwo ka magu ka atutumbwa wa, okwa ndi. Botugbo bogulyoku ndi, batakanya ni odokini. Baga ndi na iyi, balumboku ka kpolo ka mbunyaki.

¹¹ Kuwa wa, kanisa yasi na batu basi nibo bukana ndi mongoni mi nimo, babanga ndi kugbe.

Batutumbwa bakagya makrumuka mumbanga-mbanga

¹² Batutumbwa bagyaga kuwa ndi makrumuka mumbanga-mbanga na mokingyosi makru luga ka bambanzu. Batu nibo babaya ndi bamumakanaga ndi basi ka pa niyo balikyaga ndi be pa ya yigbuka ka Solomono.

¹³ Kegu ndi na mutu wodi nino ikpandaga ndi kamatikana na ibu. Wina se, bambanzu subibisaga ndi kugbe.

¹⁴ Ambaza ka baluku na boko nibo babinikyanaga ndi Mombukwono-dosu ikaga ndi kobwo, animatila ka batu ba baya.

¹⁵ Bubinikaga ndi batu ba bokolobu ko bopisi, bumongoso ka bakulugbu ikani ka bakalagba. Bagyaga ndi beyo kye Petele kakitaga wa, mulundu kaki akwanani kaudunda mino batu bemoti-bemoti luga kabu.

¹⁶ Ambaza ka bambanzu odogokuto ndi goni kotukyoku ka bagudu nibo buwobi na Yelusalema. Bodogoku ndi na batu ba bokolobu na nibo ba mambengi ma bunye. Ibu basi bahukagatu ndi.

Yigyogyiso ka batutumbwa

¹⁷ Kuwa wa, Kumu-Kumu pa imoti na batu basi nibo bikaga ndi na ibu, isi yi be lidu ka Basadukayo, buminiya ndi batutumbwa imi.

¹⁸ Bugwi, bumakya ndi ka boloko yidingi.

¹⁹ Luki limoti, no biti malaika bemoti ka Mombukwono-dosu oukwa ndi pumi ya boloko, upupisoku, ubikya be:

²⁰ «Wogoni ka Nda bu ko Kunzi, mubikyaga bambanzu likrumuka lasi nilo la obili wambiya.»

²¹ Niyo batutumbwa bukana beyo, bagya ndi beyo aka yo. Bopupya ndi bibo ka Nda bu ko Kunzi, bapunga kapá mutuu.

Kumu-Kumu na batu nibo ba ndi na ibu, bumumula ndi bambokum-boku basi ka Bayuda ka munzina ka Basa-Yidingi. Butika kuwa ndi bambanzu kaumokoku batutumbwa ka boloko.

²² Luki limoti, niyo batu bi nibo bosilo ku beyo, bakatakanyagu ndi bata batutumbwa. Bigoku ndi kaupaga mongoni mi nima:

²³ «Totokonyi pumi ya boloko yidulaga binza bikpwokpwokpwo. Bazamu bo bi ka pa kabu aka kambwa wo pumi. Luki limoti, niyo toukwi mupumi, takatokonyigu mumbanzu gutugu bemoti aka.»

²⁴ Niyo ngama ka bazamu ba Nda bu ko Kunzi na bokumu-kumu bukana beyo, bamama ndi bigbagbagba, banimuuso be isilyoku se kuwa bu.

²⁵ Kuwa wa, mutuu bemoti upuponilyoku ndi biweee, ubikya be: «Batu nibo mugwi bi ba se kaupá bambanzu mutuu ka Nda bu ko Kunzi ku.»

²⁶ Kumbuso yi, ngama ka bazamu na batu kaki binda ndi kaugwi. Bodoku na ibu, luki limoti, bakugya ndi na bou kye ba ndi kaibangilya be bambanzu bakubumonitogu na matamu.

²⁷ Niyo bosiloku ndi na ibu, bumomoso kambwa wa Basa-Yidingi. Kawa wa, Kumu-Kumu apunga ndi kausombiso, ²⁸ iyi aka na ibu be: «Takamupokyigu mbeyi bi kapá mutuu ko lino ka mutuu yi ninó? Mutuu kunu itulyonini ka Yelusalema wasi. Makapa katigbodyo molingo ma nduga ka manokú ko bulya kukwaku kaki!» ²⁹ Petele na batutumbwa bagogo bosikisya ndi be: «Okwononi kabanga Kunzi ni kegú kaubanga bambanzu aka. ³⁰ Mabangilaga ndi Yeso ka musalaba, mamwo. Luki limoti, Kunzi ninó ka botitosu apupisoku ndi ka mbaku. ³¹ Kunzi adokisa ndi kugu, alikiso ka kambanzikaniko kaki, abisa ndi Ngama na Muhukuso kye Bezaleli boyikoni, Kunzi upilya bunye kabu. ³² Ibusu, ta bademu ba likpumuka li nilo, pa imoti na Limbengi-Lotu nilo Kunzi upá batú bi nibo babangaga.»

³³ Niyo batú ba Basa-Yidingi bumakana mino beyo, miso utana ndi bingbu, ba ndi kapa kauma batutumbwa. ³⁴ Luki limoti, luga kabu wa, a ndi na Mufalisayo bemoti ninó ina ndi be Gamalieli, muwonisilo wa mutuu ka Musa. Bambanzu basi babangaga ndi kugbe. Amaga ndi luga kabu, abikya be bupupisi mbeyi batutumbwa kunzi. ³⁵ Kumbuso yi, abikya be: «Ibunu Bezaleli, wiminyonito ka nilo makapa kagya ko bulya ka batú bi niba. ³⁶ Kanokitogigu masye makpu wa Teuda ipupisa nduku mino. Iyi, iminaga bi abe kika mutú mudingi, bambanzu banda bamiya bakwanganya babibyaga nduku bingbooo. Luki limoti, bamwoni nduku, babibya kaki basi bomisikono bingbwi, gutugu bemoti aka kasikanagu nduku. ³⁷ Kumbusa kaki, Yuda ninó mutú wa Galilaya ipupisoku bi begayo, wa ba nduku mino kautanga bambanzu. Iyi, uluta ndi bambanzu bakpu kabibya. Luki limoti, bamwo nduku goni, babibya kaki basi bomisikono. ³⁸ Mbiya wanu, na neki kamubikya ambe tumboni tamanaga kunu ka batú bi niba, musiso. Kiko likpumuka ka bambanzu, osyatú. ³⁹ Luki limoti, kika ni akotukyoku ko Kunzi, makakwananigu kakpingba. Eee, wiminyonito se, makulonononito no Kunzi!»

Batú ba Basa-Yidingi babailya ndi munzina ka Gamalieli. ⁴⁰ Bumaka kawa ndi batutumbwa, butinisiso fimbo, bugbityaga be bakobikyonitogu bata likpumuka ko lino ka Yeso. Kumbuso yi, busisa ndi. ⁴¹ Kawa wa, batutumbwa bopupa ndi ka Basa-Yidingi. Ba ndi butumo na magyagya bidé, kye Kunzi ina ndi binza be bigyogyisi ko bulya lino ka Yeso. ⁴² Masye masi, ka Ndadu ko Kunzi na ka bandabu bayagogo dididi, bisisilaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka Yeso be iyi ni Masiya.

6

Bupunogini bambanzu madiya na ika kausingyo batutumbwa

¹ Ka masye mi nimó, yeke babibya ba ndi kobwo kugbe, Bayuda nibo banzinaga Ligiliki bapunga ndi kaigama na nibo banzinaga Libelenia, banabikya be masye masi, ngbingo mugbananaga malili, bakupagigu bowoko kabu malili binza. ² Kawa wa, batutumbwa tekere na baba bumumula ndi babibya bagogo basi, bubikya be: «Kokwononigu be tasi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya yigbananaga malili. ³ Kinili, bomika-mama, hupunogoni bambanzu madiya na ika luga kunu nibo ba yigya yanza, butumo na Limbengi-Lotu na yimibo. Tupá ibu ligubo li nilo. ⁴ Ibusu, togulyonogo malumba na kabikyaga Mongoni Manza.» ⁵ Likpumuka lo ubosa ndi batú basi. Bupunaga kawa ndi batú bi niba: Etieni, mutú wa baya yidingi na mutumo na Limbengi-Lotu, Filipi, Polokolo, Nikanolo, Timoni, Palamena se kawa Nikula, mutú wa Atiokia

nino abaya ndi ka kanisa ka Bayuda. ⁶ Kumbuso yi, bodoku ndi na ifu kambwa ka batutumbwa, bubisilya mafoku, bulumbilya.

⁷ Mongoni Manza ko Kunzi a kuwa ndi ka isisilogo aka. Ka Yelusalema, babibya bobwa ndi bakpu na bokumu budingi babinikyana ndi Yeso.

Bagwini Etieni

⁸ Etieni nino Kunzi adukilya ndi bubanga, atumiso no ngu, agyaga ndi makpamuka mumbanga-mbanga na mokingyosi makpakpu luga ka bambanzu. ⁹ Kuwa wa, batu bagogo bapunga ndi bodongoso na Etieni. Batu bi nibo ba ndi batu ba ndabu ya malumba niyo balikyaga ndi be «Bosunzu bukulkanaga.» A ndi Bayuda ba gudu wa Kulene, niyo ya Alesandulia, se kuwa nibo ba iwili ya Kilikia na niyo ya Azia. Ifu bo ba ndi kobiso bodongoso na Etieni, ¹⁰ luki limoti, bakakwananagu ndi kakitaga kye a ndi kanzina na yimibo niyo Limbengi-Lotu apaga ndi. ¹¹ Kuwa wa, bukalyaga ndi bambanzu kye babikiyi be: «Tamukoni bi ni anatumbwa Musa no Kunzi.» ¹² Buvikimosaga ndi bambanzu, bamboku-mboku na bowonisilo ba mutuu. Kuwa wa, bodoku ndi kagwi Etieni, baga na iyi ka Basa-Yidingi. ¹³ Bodokuto ndi goni na bademu ba bongo nibo ba ndi kabikya be: «Aluku muna kegū kaiga kumbuso na munzina manyenye ko bulya ndabu yotu ko Kunzi na ko bulya mutuu ka Musa! ¹⁴ A beyo, tamukonito bi ni anabikya be Yeso yi nino mutuu wa Nazaleti apanza banu Ndaabu ko Kunzi yi niyina, ogomoso yigya niyo Musa atisilya ndi.»

¹⁵ Batu basi nibo ba ndi ka Basa-Yidingi ba ndi kanda Etieni bingbangbangba. Bina ndi miso kaki mudongoni abe nimo ka malaika.

7

Etieni akanzina kambwa ka bambanzu ka Basa-Yidingi

¹ Kuwa wa, kumu-kumu amuusa ndi Etieni be: «A lingunu nilo bakabikya ko bulya kaku?» ² Etieni asikisya ndi be: «Ibunu bomika-mamaaa na ibunu bababaaa, imukononito binza! Kunzi nino wa ibiba apuponilyatu ndi titosu Abalahamu ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ka mugu ma Mezopotamia, kambwa kaiko ka mugu ma Alani. ³ Abikya ndi be: «Tukya ku kunu, ka livanza kaku, waga ka mugu nimo nakawanya.» ⁴ Kuwa wa, Abalahamu atukya ndi ka mugu ka Bakalidea, inda ndi kaiko ka Alani. Ku beyo, abaki okwa ndi. Kumbuso yi, Kunzi atumboku ndi ku, adukusoku ka mugu mi nima mo mino mbiya wanu. ⁵ Ku beyo, Kunzi kapagu ndi gutugu mugu aka ikani mikya pa mukede kadita lisoku. Luki limoti, awanyaga ndi be apatu mugu mi nima, na ka bomiko-mikaki. Wina se, ko ngbingo yi nino, Abalahamu kegū ndi no miki. ⁶ Kunzi abikya ndi be: «Livanza kaku ika ndeke ka mugu ka batu bagogo. Ku beyo, buitisa ndeke bosunzu, bugyogyisa ndeke ka byanga bamiya bakwanganya.» ⁷ Luki limoti, Kunzi abikya ndi goni be: «Imi, nakotu ndeke mukombu ka batu ba mugu mi nimo bika ndeke ni buitisini bosunzu. Kuwa wa, nupupisatu ndeke, bodoku kebibiso ka pa yi niyi.» ⁸ Kumbuso yi, Kunzi bukanana ndi na Abalahamu. Yukanana yi a ndi pisi ka simiso. Kinili, Abalahamu akusisa ndi mikaki beyo ka Isaka kumbusa wa masye bugina ma yibukuta kaki. Isaka agya ndi begyoyo na nino kaki beyo ka Yakobo. Yakobo agya ndi begyoyo na botitosu tekebe na baba.

⁹ Titosu bikaga ndi no miso mopi na mamabu beyo ka Yezefu. Bagaba ndi ka busunzu ka Misili. Luki limoti, Kunzi a ndi pa imoti na iyi, ¹⁰ anyogo ndi ka yigyogyiso kaki yasi. Apa ndi iziyo na yimibo kanzina kambwa ka

Falaɔ. Ngama amomosa ndi kaanda mugi ma Misili na kaamalya ndabũ kaki yasi. ¹¹ Luki limoti, ayundi ogulya ndi ka mugi masi ma Misili na nimo ma Kanana. Kumbu yidingi, botitosu bakegu ndi na malili. ¹² Yakobo ukana ndi be malili a ka Misili, utika mbeyi ndi botitosu ka nganga ya mambwa. ¹³ Ka nganga ya yiba, Yezefu imibisikoso na bamamaki. Kuwa wa, Ngama Falaɔ iba ndi litino ka Yezefu. ¹⁴ Kumbuso yi, Yezefu utika ndi bambanzu kavoku abaki beyo ka Yakobo na livanza kaki lasi. Batu basi ba ndi batekebe madiya na ika na kubukumuti. ¹⁵ Yakobo inda ndi ka Misili, okwa ndi ku beyo, gutugu botitosu aka. ¹⁶ Babinika ndi bamanda kabu ka Sekemu, bolumboku ka pa ya bambuku niyo Abalahamu oluwa ndi no buyi ka maboku ka bomika Hamoli ka iwili ya Sekemu.

¹⁷ Yeki masye nimo Kunzi awanyaga ndi Abalahamu kapá mino agume a kuwa ndi buwobi kaitulyana, bambanzu bitundaga ndi, bobwo bakpu ku ka Misili. ¹⁸ Kumbuso yi, ngama mudingi wagogo alya ndi bungama ka Misili. Iyi ngama yi nino kamibagu ndi Yezefu. ¹⁹ Abo ndi livanza kusu, ugyagya botitosu, upa ndi mutuu mapu be bumbibogi bomikabu nibo bawese kye bokwogi. ²⁰ Musa ibukuta ndi ko ngbingo yi nino, a ndi miki wanza ko misa ko Kunzi. Bakwisa ndi ka batimba basaa aka ka ndabu ka abaki. ²¹ Ngbingo yi nino babisoku ndi mino bikede, mika Ngama Falaɔ muko yi ivilya ndi, ikwisilyo abe mikaki mabukuta. ²² Kuwa wa, bawonisila ndi Musa yimibo yasi ka Bamisili, ita mutu wa kibo munzina na mogubo dididi.

²³ Niyo otulyoso byanga batekebe bakwanganya, ikandaga ndi kaında kaundoku bamamaki beyo ka bomikya Bezaleli. ²⁴ Ku beyo, amina ndi Mumisili bemoti ni anagyogyiso muva-kukaki. Asingyoku ndi aluku no ba ndi kagyagya no, igiso likosi, amwo Mumisili. ²⁵ Musa a ndi kasima be bamamaki bakwanana ndi kaiba be Kunzi apunaga ndi iyi kauhukuso. Luki limoti, bakotombisyagu ndi. ²⁶ Bugala bi, upuponilya ndi Bezaleli baba ni banabumana. Akisa ndi kaugbumaga, ubikya be: <Bawai, ma batu bemoti, ko bulya iki yo mo mino kabumana?> ²⁷ Luki limoti, nino a ndi kagyogyiso bengeri, atindika ndi Musa, amuusa be: <Wani no utwi ngama na kaiko zozu kusu?> ²⁸ Wakapa kemwo mudongoni beyo wamwi bi mino Mumisili isyeiku bi?> ²⁹ Niyo Musa ukana beyo, apikita ndi wa, inda kaiko ka mugi nimo ina be Madiani. Ku beyo, ubukuta ndi bomiki baba.

³⁰ Kumbusa wa byanga batekebe bakwanganya, malaika apuponilya ndi Musa ka gbogo niyo a ndi kagbundikana ka isa ka ngupa ya Sinai. ³¹ Niyo Musa ina likpumuka nilo, ombombaya ndi kugbe. Ngbingo yi nino a ndi mino kaisisilo bekye ini binza, ukana ndi liyu ka Mombukwono-dosu anabikya be: ³² <Imi ni Kunzi ka batitaku, Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo.> Nzuyi atwa ndi Musa bikyakyakya ni kikipundigu bata kaikwe ku. ³³ Mombukwono-dosu aka na iyi be: <Winyogo bekpaku, kye pa yi niyo wo mino wakamaga yo, a pa yotu. ³⁴ Ninini beyo bo mino kagyogyiso batu kami ka Misili. Nukonini mugamu kabu, imi nosyiku kaukulaga. Doku mbiya wanu, nakaatika ka Misili.>

³⁵ Musa yi nino Bezaleli bamanganya ndi, bamuusa be: <Wani no utwi ngama na kaiko zozu?> Iyi kuwa no Kunzi atika ndi kaiko ngama na kaukulaga pisi ka malaika yi nino apuponilya ndi ka gbogo. ³⁶ Musa no upupisoku ndi bomikya Bezaleli ka Misili. Agya ndi makpumuka mumbanga-mbanga na nimo mubongiso ka Misili, ko libo la liniko lidingi nilo balikyaga be libo Langbu na ka isa ka byanga batekebe bakwanganya. ³⁷ Musa yi nino goni no ubikya ndi bomikya Bezaleli

ƒe: <Kunzi amatikilyatɔ ndeke mugyalandɔ abe imi, iko mɔva-kukunu.>
³⁸ Ngbingo yi ninɔ bomikya Bezaleli bamumakana ndi mino ka isa, Musa a ndi wa pa imoti na botitosu. Malaika anzinaga ndi na iyi kugɔ wa ngɔpa ya Sinai, apá kɔwa ndi mɔnzina ma ɔbili nimɔ atikitisyaga ndi ibusu.

³⁹ Luki limoti, botitosu bakapagigɔ ndi kamakana, bamɔya ndi bikanganga, ba ndi kapa kaiga bata ka Misili. ⁴⁰ Babikya ndi Aluni ƒe: <Tigyilya bokunzi niɔ bakwanana katikpokyono. A ƒeyɔ, Musa yi nimɔ nɔ atipupisiku bi ka Misili, takegɔ kaiba ƒe iki yɔ agyi bi.> ⁴¹ Ka masye mi nimɔ aka mɔ, bigyilya ndi mulundu ko mikya ngɔmbe, bapá ndi mulundu ma mikya ngɔmbe yi ninɔ bapere. Balisisa ndi dumo ko luki li niɔ ibɔ bamombukwana-dabɔ bagya ndi lo. ⁴² Kɔwa wa, Kunzi upá ndi mugɔngɔ, ɔsa ƒe biki kobibiso mangutɔ, mɔɔngɔni ƒeyɔ ikpikaga ndi mino ka kitabɔ ka bogyalandɔ ƒe:

<Ibunu Bezaleli,

imi nɔ mepá ndi apere wa banyama na bapere bagɔɔ ka byanga batekebe bakwanganya ka isa?

⁴³ Ibunu mabinikaga ndi bangbangba ko kunzi kunu ƒeyɔ ka Moloki na lingutɔ ko kunzi kunu ƒeyɔ ka Lefani.

Migyilya ndi lundu yi niyɔ ƒekye miki kobibiso.

Kinili, namuhokiso ndeke byi kakitaga mugi ma Babiloni.>

⁴⁴ Kɔ ka isa, botitosu ba ndi na ngbangba niyɔ ikaga ndi na kpokoyo wa agame. Musa opika ndi ngbangba yi niyɔ mɔɔngɔni ƒeyɔ Kunzi akpamya ndi mino, agya ndi ka likingyosi li niɔ ina ndi. ⁴⁵ Kumbuso yi, bapá kɔwa ndi bomika botitosu ngbangba yi niyɔ. Ibɔ babinika ndi ngbingo yi ninɔ Yɔsua a ndi mino ngama kabɔ. Binda ndi gɔni na iyu ka mugi ka batɔ bi niɔ Kunzi ukpumya ndi kambwa kabɔ. Ngbangba yi niyɔ ikaga ndi kɔ ƒeyɔ kadwe ko ngbingo ka ngama Daudi. ⁴⁶ Daudi inisana ndi na iziyɔ ko misa ko Kunzi, abikya ndi ƒe akapikilyo Kunzi ka Yakɔɔ ndabɔ. ⁴⁷ Luki limoti, Sɔlɔmɔnɔ kɔwa nɔ opika ndi.

⁴⁸ Luki limoti, Kunzi ninɔ Kugɔ-Kugbe kikogigɔ ka bandabɔ niɔyɔ bambanzɔ bopikogo. Mɔɔngɔni ƒeyɔ mugyalandɔ abikya ndi mino ƒe:

⁴⁹ <Mombukwono-dosu akabikya ƒe, kugɔ wa lisyɔ a kiti wa bungama kami,

na litombɔ a pa kami ya kibiso magɔ.

Makepikilyo inguo ya ndabɔ tino?

Pa kami ya kimumbiso ika ndeke yani?

⁵⁰ Kɔgɔ mbeyi imi nɔ nanya makpamuka masi mi nima?>

⁵¹ Eze ifunu batɔ ba mɔ mapɔaaa! Mambengi bingbongili, ni makegɔ kaukana. Mikaga kobiso bɔɔngoso na Limbengi-Lotu bongbinga basi mɔɔngɔni abe botitonu ndi gɔni! ⁵² Mugyalandɔ tino piye nɔ botitonu bakagyogyisagɔ ndi? Bulumwisaga ndi niɔ ba ndi kabikyaga ƒe Mɔtɔ Wongbingbili odokuto ndeke. Mbiya wanɔ, masutini bi, mamwɔ. ⁵³ A ƒeyɔ, minisana ndi na mɔtɔ ko Kunzi pisi ka bamalaika. Luki limoti, ni makobuulyogigɔ.»

Kukwakɔ ka Etieni

⁵⁴ Niyɔ batɔ bi niɔ ba ndi ka Basa-Yidingi bukana mɔnzina mi nimɔ, miso utana ndi bingbɔ na Etieni, bilya manzɔ bikyalakyalɔ. ⁵⁵ Luki limoti, Etieni a ndi mutumo na Limbengi-Lotu. Ikwe ndi kugɔ wa lisyɔ, ina ibiba ko Kunzi, na Yeso wakamaga ka kambanzikanikɔ ko Kunzi.

⁵⁶ Iyi aka ndi ƒe: «Nakaina lisyɔ bikpo, na Mika-mambanzɔ wakamaga ka kambanzikanikɔ ko Kunzi.» ⁵⁷ Niyɔ bukana ƒeyɔ, bagbungakana ndi

bihooro, bidulaga motili, ibu basi bagwi ndi Etieni. ⁵⁸ Bopupa ndi na iyi kunzi wa gudfu, bapunga ndi kabuma na matamu. Bademu bava ndi botu kabu, bodukusilo kambwa ka mwanza bemoti nino ina ndi be Saulo. ⁵⁹ Ngbingo yi nino ba ndi mino kabuma na matamu no, Etieni alamba be: «Mombukwono-dosu Yeso, va limbengi kami.» ⁶⁰ Kuwa wa, obuna ndi moli, apamikana be: «Mombukwono-dosu, wakondonitoga bunye kabu!» Kumbuso yi, osisa ndi limbengi.

8

¹ Saulo abailiyatu ndi goni be bamwi Etieni.

Saulo akogyogyiso kanisa

Ka lisyé li nilo aka lo, yigyogyiso yidingi ipunganaga ndi ka kanisa ya Yelusalema. Batutumbwa botigala ndi ibu wa aka wa, batu nibo babailya ndi basi bomisikono bingwi ka iwili ya Yudea na niyo ya Samalia. ² Batu bi nibo babangaga ndi Kunzi balumba ndi Etieni, bagama ndi no kumbu kugbe. ³ Luki limoti, Saulo a ndi kakisa no ngu kolumwisaga kanisa, anakpima bandabu bikpekpekpe kaugwi batu nibo babailya ndi iki baluku ikani boko bi, anadikita ka boloko.

Filipi akabikyaga Mongoni Manza ka Samalia

⁴ Batu bi nibo bomisikana ndi bo bikaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka pa yasi ku bakpakanaga ndi mino. ⁵ Filipi inda ndi ka gudfu bemoti mudingi wa Samalia kabikyaga mongoni ko bulya ka Kilisito. ⁶ Ambaza ka bambanzu bamukanaga ndi limbengi limoti, banina makpumu ka mumbanga-mbanga nimo ikaga ndi kagya. ⁷ Mambengi ma bunye upupaga ndi bambanzu bakpu ni anapamikanaga. Bazegesi bakpu na batu bakigyagya bahukagatu ndi goni. ⁸ Kuwa wa, magyagya mudingi ingya ndi ka gudfu yi nino.

⁹ Wina se, ka gudfu yi nino, a ndi na aluku bemoti nino ina ndi be Simoni. Katukya ka bundeli, ukimaga ndi baneko, batu Basamalia banabanga. Ibibaga ndi kugbe. ¹⁰ Batu basi, iki bomiki ikani bamboku bamukanaga ndi kugbe, banabikya be: «Aluku yi nima a ngu ko Kunzi, niyo balikyaga be «Ngu Yidingi.»»

¹¹ Bamukanaga ndi Simoni kye katukya ka bundeli, udikisaga ndi noku bide na baneko bi nibo kaki bo. ¹² Luki limoti, niyo babailya Mongoni Manza nimo Filipi a ndi kabikyaga ko bulya Bungama ko Kunzi na ko lino ka Yeso-Kilisito, baluku na boko bibotisisa ndi. ¹³ Gutugu Simoni mombukwana-daki yi abailya ndi, babotisiso, bikaga kuwa ndi na Bafilipi aka. Munoku adikaga ndi bide kaina mokingyosi na makpumu ka mumbanga-mbanga nimo igyonosaga ndi.

¹⁴ Ka Yelusalema, batutumbwa bukana be Basamalia boboilyini likpumu ka ko Kunzi, butikilya kuwa ndi Petele ibu na Yuani. ¹⁵ Niyo bosilo ka Samalia, bulumbilya ndi batu nibo babailya ndi bo kye Limbengi-Lotu usilyi. ¹⁶ A beyo, Limbengi-Lotu kegu na ibu lisilyo, subotiso mbeyi ndi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso aka. ¹⁷ Kuwa wa, Petele ibu na Yuani subisilya ndi maboku, Limbengi-Lotu usilya kuwa ndi.

¹⁸ Niyo Simoni ina be Limbengi-Lotu usilyini batu nibo babailya ndi bo ngbingo yi nino batutumbwa subisilya ndi mino maboku, udulyoku ndi Petele ibu na Yuani no buyi, ubikya be: ¹⁹ «Ipóniku goni ngu yi niyo, iba nakabisilyogo banu mumbanzu maboku, Limbengi-Lotu asilyo.»

²⁰ Luki limoti, Petele asikisya ndi be: «Wigyogyino gutugu pa imoti no buyi kaku! Wakasima be wakwananatu koluwo no buyi luki nilo Kunzi

apága ka iziyó! ²¹ Wakegú na pa ka likpámúka li nílí, kundigú ðegéyó, kye wakegú ngbingbili kambwa ko Kunzi. ²² Wasa tamanaga yanyé, walúmba Mombukwono-dosu, yagógo akwananatu kaupilya inguo ya tamanaga yi niyó. ²³ A ðeyó, nakaina ðe wa mutumo na músasa, na wa ka boloko ya ðanyé.» ²⁴ Simoni asikisya kúwa ndi Petele íbú na Yuani ðe: «Ilumbilyono asi ni íbunu aka, iba likpámúka gúgúgú limoti aka kesilyonitógú ðeyó mobikyí mino.»

²⁵ Kumbuso kapága mongoni ka nimó igyonosa ndi na kabikyaga likpámúka ka Mombukwono-dosu, Petele na Yuani ðiga ndi ka Yelusalema. Ko pisi, ða ndi kabikyaga Mongoni Manza ko giyo dididi ya Samalia.

Filipi ðobongonini na Muetiopia

²⁶ Malaika ðemoti ka Mombukwono-dosu abikya ndi Filipi ðe: «Winda miso ya zebu, ka syungbú wo pisi yi niyó atúkyaga ka Yelusalema kainda ka Gaza.»

²⁷ Filipi atúkyaga ndi, aga. Ko pisi, abangana ndi na Muetiopia ðemoti. Iyi alúkú yi ninó a ndi mutú wa íbiba* kúgbe kú kabú. Iyi góni nó andaga ndi lingama lasi ka ngama mudingi muko yi wa Etiopia ðeyó ka Kandaki. Iyi Muetiopia yi ninó a ndi ni ogoni kabibiso Kunzi ka Yelusalema. ²⁸ A kúwa ndi kaiga kú kaki. Ikini ka masuwa kaki ninó ðapunda ðalutaga ndi, anatangulaga kitabú ka mugyalandú Isaya. ²⁹ Limbengi-Lotu abikya ndi Filipi ðe: «Múkrúfa masuwa yi nimú.»

³⁰ Filipi índa ndi mbangú, amákana Muetiopia ni anatangulaga kitabú ka mugyalandú Isaya. Filipi amuusa ðe: «Watu kotombisyo likpámúka li niló wakatangulaga lo?» ³¹ Asikisya ðe: «Nakwanana kotombisyo liki ni mumbanzú ketumbulyogigú?» Kúwa wa, amaka ndi Filipi ðe odokiku kaiko ka kpóló kaki. ³² A ndi katangulaga Mobiso mi nima:

«Binda ndi na iyi múdóngóni abe kóndóló
ka pa yi niyó ðumwógó mino ðanyama,
múdóngóni abe mikya kóndóló múdaka ðiwo
kambwa ka mutú yi ninó ukógó tukatú,
ni kegú kaíbukuso.

³³ Bayopisaga ndi ni bakakugú ngbanga kaki ka bungbingbili.

Wani nó apága ndeke mongoni mo puponogo kaki?

Kye ðatumboni ndi óbílí kaki kúnú ka litómbú.»

³⁴ Alúkú yi ninó aka na Filipi ðe: «Kikiliki, mugyalandú akanzina ðeyó ko bulya ka wani? A ko bulya kaki aka ikani ka mutú wagógó?» ³⁵ Kúwa wa, Filipi apúnga ndi kozukogo pa ya Mobiso mi nimó aka mó, abikyaga Mongoni Manza ka Yeso. ³⁶ Bidukulaga ndi na ligúndú, ðadwe ka pa yimoti niyó a ndi no líbo. Mutú wa íbiba yi ninó abikya ndi Filipi ðe: «Ye ba! Líbo nílí, íkí ðata yó otigoli ðe ðebotisi?»

[³⁷ Filipi asikisya ndi ðe: «Kika ni wobinikyoni na lingúnú, ðakwanana kaubotiso.» Alúkú nó asikisya ðe: «Na na baya ambe Yeso-Kilisito a Miko Kunzi.»] ³⁸ Akpamyá ðe ðamomosi masuwa. Íbú ðasi ðaba ðosya ndi ko líbo, Filipi abotiso. ³⁹ Niyó ðopupoku ndi ko líbo, Limbengi ka Mombukwono-dosu aga ndi na Filipi ni alúkú yi ninó kaminigú ðata. Luki limoti, aga kúwa ndi ni otumini na magyagya ðidé. ⁴⁰ Filipi izúkyana kúwa ndi ni odwini ka mugi ma Azoto. A ndi kabikyaga Mongoni Manza ka ðagúfú ðasi níbo a ndi mino kakitaga, kadwe kú kwa kú adwe ndi mino ka mugi ma Kaizalia.

* **8:27** 8:27 mutú wa íbiba: A múlukú yi ninó kikógigú ndi wasi na agyaga ndi ligubo kú ka lupangú ka ngama

9

Saulo ayikosini zibili

¹ Ka masye mi nimo, Saulo ikaga ndi kaunyakilya babibya ka Mombukwono-dosu, anupapandia kukwaku. Lisyε limoti, aga ndi ku ko kumu-kumu, ² akunga ndi babalwa kaında ka bandabu baya malumba ka Bayuda ka gudu wa Damasiki. Kuso wa babalwa bi nibo, basilya ndi pisi bikpo be kutakanya bambanzu nibo bakabyibya likpamuka ka Mombukwono-dosu iki baluku ikani boko, ugwi, indi na ibu ka Yelusalema. ³ Niyō a mbeyi ndi mino ko pisi aka, buwobi kadwe ka Damasiki, ko ngbinga bemoti aka, mangbamu kotukyoku kugu wa lisyε akungula ndi bikululu. ⁴ Iyi aka ndi wasi bingomu, ukana liyu ni anabikya be: «Saulo, Saulo, wakegyogyiso ko bulya iki?» ⁵ Amuusa be: «Mombukwono-dosu, iwe ni wani?»

Liyu asikisya be: «Imi ni Yeso nino wakagyogyiso no. ⁶ Luki limoti, wamaga, wingya ka gudu. Ku beyo, bubikyatu nilo wakwanana kagya.»

⁷ Batu nibo ba ndi na ibu ka mudongo, bamaga ndi. Nokū udika bide. Ba ndi kaukana liyu, luki limoti ni bakegu kamina mumbanzu. ⁸ Saulo amaga ndi, akula miso, gutugu beyo akula ndi mino miso yo, luki limoti kegu bata kaina. Bagwi kuwa ndi kubokuko, baga na iyi ka Damasiki. ⁹ Agya ndi masye masaa ni kegu kaina, ni kegu kalyalya gutugu komwo libo aka.

¹⁰ Ku ka Damasiki ku, a ndi na mubibya bemoti nino ina ndi be Anania. Mombukwono-dosu apuponilya ndi ko nziki, amaka be: «Anania!» Anania aka ndi be: «Imi nimuna, Mombukwono-dosu». ¹¹ Mombukwono-dosu abikya be: «Winda ko pisi niyo balikyaga be <Yongbingbili>, wingyo ka ndabu ka Yuda. Ku beyo, buwanyī aluku bemoti nino ina be Saulo, nino a mutu wa Talasi. Akalumba mbiya wanu. ¹² Iyi aminito bi ko nziki aluku bemoti nino ina be Anania ni anogulyo ku a ndi mino, abisilya maboku be kye apungi bata kaina.» ¹³ Anania osikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, numukoni bi bambanzu budingi bananzina likpamuka ka aluku yi nimu beyo ugyogyisogo bi mino batu kakū ka Yelusalema. ¹⁴ Oduku bi wanu kye bokumu-kumu bo batwi bi be oduku kaugwi batu basi nibo bubinikyana.»

¹⁵ Luki limoti, Mombukwono-dosu abikya ndi Anania be: «Winda, kye napunogini aluku yi nino be iki kegugubyo. Abikyaga likpamuka kami ka bevananza dididi, kambwa ka bangama na kambwa ka Bezaleli. ¹⁶ Nawonisila banu ni imi yigyogyiso yasi niyo asilyo banu ko bulya kami.»

¹⁷ Kuwa wa, Anania aga ndi. Niyō agulyo ka ndabu, abisilya ndi Saulo maboku, abikya be: «Saulo, mika-mama, Mombukwono-dosu Yeso nino upuponilyi bi ko pisi ngbingo yi nino wo bi mino kodoku kunu no etikiku. Etikiku kye miso ukulikani, wotumo na Limbengi-Lotu.»

¹⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, makpamuka nimo a ndi ko misa ka Saulo abe masobi apupo, apunga ndi kuwa bata kaina. Kuwa wa, amaga ndi, babotiso. ¹⁹ Kumbuso yi, alyalya ndi, ngu amigilyoku bata.

Saulo akabikyaga Mongoni Manza ka Damasiki

Saulo agya bata ndi mino masye makede na babibya nibo ba ndi ka Damasiki wa. ²⁰ Kolipyagu ndi, apunga kabikyaga Mongoni Manza ka bandabu baya malumba ka Bayuda be Yeso ni Miko Kunzi. ²¹ Nokū udikaga ndi batu basi nibo bamukanaga ndi bide. Banuuso be: «Kegu mbeyi aluku yi nimu no ugyogyisaga ndi batu nibo batwaga ndi lino ka Yeso ka Yelusalema? Kodukugu bi mbeyi kaugwi na kaaga na ibu kambwa ka bokumu-kumu?»

²² Luki limoti, Saulo ikaga kuwa ndi asi kabikyaga Mongoni Manza na kekele. Owoniso be Yeso ni Kilisito, gutugu Bayuda aka nibo bikaga ndi ka Damasiki bagegu bata ndi kaiba be babikya bu.

²³ Niyo olipya beyo, Bayuda bukanana ndi be okwononi bamwi Saulo. ²⁴ Luki limoti, ukana ndi dikidi yi niyo. Biti na lisyε bikaga kuwa ndi kobuulyogo pumi ya gufu be kye bamwi. ²⁵ Biti yimoti, babibya kaki bava ndi, bamakya ka mumbi, basiso ka muzulu biyeee kunzi wa gufu.

Saulo igini ka Yelusalema

²⁶ Niyo Saulo osilo ka Yelusalema, a ndi kapa kamatikana na babibya bagogo. Luki limoti, ibu basi ba ndi kabanga kye bagegu ndi kabiniyana be a kuwa mubibya goni. ²⁷ Kuwa wa, Balanaba ava ndi, inda na iyi kambwa ka batutumbwa. Utumbulyaga ndi beyo Saulo amina ndi mino Mombukwono-dosu ko pisi, na beyo Mombukwono-dosu anzinilya ndi mino. Utumbulyaga goni beyo Saulo abikyaga ndi mino Mongoni Manza ko lino ka Yeso ka Damasiki ni kegu na kubangaku. ²⁸ Katukya kuwa wa aka wa, Saulo amatikana ndi na ibu. Bagaga ndi, banigoku ka Yelusalema kabikyaga Mongoni Manza ko lino ka Mombukwono-dosu ni bagegu na kubangaku. ²⁹ Ikaga ndi kanzina, anagya bodongoso na Bayuda nibo banzinaga ndi Ligiliki. Luki limoti, ibu ba ndi kakisa kamwo aka. ³⁰ Niyo batu bi nibo balumbaga ndi na ibu bukana beyo, baga ndi na iyi ka Kaizalia, katukya wa, bamogosa ndi ka mugi ma Talasi.

³¹ Ko ngbingo yi nino, Kanisa a ndi ka maziyo ka Yudea wasi, ka Galilaya na ka Samalia. Kanisa idukulaga ndi ka baya, ikaga ndi kabanga Mombukwono-dosu, itundaga ndi pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu

Petele ahukisini Ayiniya

³² Petele ikaga ndi kolingyo bewili bayasi bi nibayo. Lisyε limoti, inda ndi kaunda batu nibo babaya ndi ku ka gufu wa Luda. ³³ Ku beyo, atakanya ndi mutu bemoti nino ina ndi be Ayiniya. Aluku yi nino a ndi zegesi, ikaga ndi wakanga aka ka kalagba ka byanga bugina. ³⁴ Petele aka ndi na iyi be: «Ayiniya, Yeso-Kilisito uhukusini. Wamaga, wobungusyaga busisini kaku!» Ko ngbingo yi nino aka no, amaga ndi. ³⁵ Niyo batu basi ba gufu wa Luda na batu ba isa ya Saloni bina beyo, babiniyana ndi Mombukwono-dosu.

Petele ozuzukisini manda ka Dolika

³⁶ Ka mugi ma Yopa, a ndi na mubibya muko yi bemoti nino ina ndi be Tabita. Lino li nilo ka Ligiliki ni «Dolika», isi yi ni «Longu». Ugyaga ndi bambanzu binza, anusingyo batu ba yangya. ³⁷ Lisyε limoti, aguna ndi, okwo. Niyo basukusaga, bamongosa ka ndabu yimoti ya kugu. ³⁸ Babibya bukana ndi be Petele a ka Luda nino a buwobi na Yopa. Batikilya kuwa ndi baluku baba kabikyoku be: «Kikiliki, doku mbeyi kunu bikwa.» ³⁹ Petele atukya ndi, binda pa imoti na ibu. Niyo bosilo, baga ndi na ibu ka ndabu yi niyo ya kugu yo. Bowoko basi bakpuḏoku ndi ni banagamana, banawoniso bakoti na botu nibayo Dolika utilyaga ndi ngbingo yi nino bikaga ndi mino na ibu. ⁴⁰ Petele upupisa ndi batu basi kunzi, obuno moli, alamba ndi. Kumbuso yi, oyikono ku manda a ndi mino, iyi aka be: «Tabita, wamaga!»

Kuwa wa, akula miso, amina Petele, iyi aka biziko. ⁴¹ Petele agwi ndi kubokuko, amomoso. Umaka kuwa ndi babibya na bowoko, umomosilyo ni a kuwa bata mubisi. ⁴² Batu basi ba Yopa bukana ndi likpumuka li nilo, batu budingi babiniyana ndi Mombukwono-dosu. ⁴³ Petele asyεsyε ndi

bindi ka Yopa, ka aluku bemoti nino ina ndi be Simoni nino obungusyaga ndi bokuto ta banyama.

10

Malaika bemoti ko Kunzi apuponilyini Kuneli

¹ A ndi na mutu bemoti ka Kaizalia nino ina ndi be Kuneli. Aluku yi nino a ndi ngama ka basuda miya yimoti. Ambaza yi nino bamakaga ndi be «ambaza ka Betalia». ² A ndi mutu wongbingbili, abangaga ndi Kunzi pa imoti na batu basi ba ndabu kaki. Upapaga ndi kugbe Bayuda bi nibo ba yangya, na alumbaga ndi masye masi. ³ Lisyé limoti, moni kadwe buwobi basaa-tisa, malaika bemoti ko Kunzi apuponilyoku ndi biweee abe kika ko nziki. Iyi malaika no ogulya ndi ku kaki, amaka be: «Kuneli!» ⁴ Kuneli anda ndi bingbangbangba, kubangaku atumini bidé, amuusa be: «A se buni, Mombukwono-dosu?» Malaika asikisya be: «Kunzi ukonini malumba kaku, atamana beyo usingyogo mino batu ba yangya. ⁵ Mbiya wanu, utika neki bambanzu ka gudfu wa Yopa, bindi kamokoku aluku bemoti nino ina be Simoni, bamakagatu goni be Petele. ⁶ Iyi aluku no ikaga ka Simoni, nino obungusyogo bokuto ta banyama. Obiso mugi ka mutuli mo libo lidingi.» ⁷ Niyó malaika yi nino ba ndi kanzina na Kuneli no aga, Kuneli amaka kuwa ndi bagya-ligubo baba luga ka bagya-ligubo kaki na suda bemoti. Suda yi nino a ndi mugya-ligubo kaki wandeli, na mutu mubanga Kunzi kugbe. ⁸ Kumbuso Kuneli kautumbulyaga likrumuka lasi nilo akitanaga ndi lo, utika ka Yopa.

Limbengi-Lotu anzinilyini Petele

⁹ Bugala bi, bagya-ligubo baba bi nibo na suda yi nino batukyilya ndi ligandu kaında ka Yopa. Niyó, ba kuwa ndi buwobi kadwe, Petele adaka ndi kalumba na musikatu ka ndabu ya kugu. ¹⁰ Imukana ndi nza, akunga malili. Luki limoti, ko ngbingo yi nino ba ndi mino kambambambya aka no, ahumwana ndi abe kika ni okwini. ¹¹ Ina ndi ko nziki ni lisyé oukwikonini, luki limoti anosyoku kotukyoku abe kikwembe yidingi bogwigogini ka mondu mi masi makwanganya kadwe ku kwa kunu ka litombu. ¹² Kuso yi, a ndi na mobi masi ma banyama ba magu makwanganya, banyama nibo bakpakanaga na bamuma wasi na bombu. ¹³ Kuwa wa, ukana ndi liyu be: «Petele, wamaga. Umwogo, ulya!» ¹⁴ Petele osikisya be: «Kali, Mombukwono-dosu! Nakonolyigu ndeke luki lanye ikani nilo la musugu.» ¹⁵ Ukana bata ndi liyu ka nganga ya yiba be: «Luki nilo Kunzi obubisoni, wakoitisonitogu abe kiko lanye.»

¹⁶ Liyu li nilo igilya ndi nganga yisaa. Kumbuso yi, luki li nilo adaka ndi kugu wa lisyé.

¹⁷ Petele a kuwa ndi kombomboyo ko bulya isi yo nziki yi niyo. Ko ngbingo yi nino aka no, batu nibo Kuneli utikoku ndi bopuponoku ko miso ma mupumi wa, kye ba ndi ni buwonyogini ndabu ka Simoni. ¹⁸ Boipa ndi holi, buusa be: «Simoni nino ina be Petele ikaga wanu?» ¹⁹ Ko ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino limbengi ko bulya isi yo nziki yi niyo aka yo, Limbengi-Lotu abikya be: «Batu basaa bakaukisa. ²⁰ Wamaga, wosyo, maga pa yimoti na ibu ni wakegu na botumo, kye imi no nutikiku.» ²¹ Niyó Petele osyoku, iyi aka ndi na baluku nibo be: «Imi no makekisa? A se buni?» ²² Basikisya be: «Ngama ka basuda beyo ka amboku Kuneli no atitikiku. Iyi, a mutu wongbingbili, abangagatu Kunzi, Bayuda basi babibaga kugbe. Malaika bemoti ko Kunzi abikyi be utikiku bambanzu

kaumaka, ukani nilo wabikyoku.» ²³ Bogulyo kuwa ndi na Petele ka ndabu, uwanya pa ya busisini.

Bugala bi, bapungaga ndi ligundu pa imoti na ibu. Batu bagogo nibo ba ndi ni boboilyini ka Yopa, bubisoku ndi.

Petele ogoni ka Kuneli

²⁴ Bosila ndi ka Kaizalia na bugala bi. Kuneli a kuwa ndi kaubundaga aka ni umumulini bava-kukaki pa imoti na bawai-daki ba limbengi nibo umaka ndi. ²⁵ Ngbingo yi nino Petele a ndi mino kogulya ka Kaizalia, Kuneli inda ndi katilya. Obuna ndi moli kambwa kaki, odidiko kadwe ku kwa ku ka litombu. ²⁶ Luki limoti, Petele amomosa ndi, abikya be: «Wamaga, kye na mumbanzu abe iwe goni.» ²⁷ Bogulya ndi ibu na Kuneli ka ndabu ni banikpukpukya. Ku beyo, butakanya bambanzu bakpu bumumukana. ²⁸ Iyi aka ndi na ibu be: «Mibaga binza be kokwononigu Muyuda kako limbida na mutu yi nino keggu Muyuda ikani kogulya ka ndabu kaki. Luki limoti, Kunzi ewonisini bi be nakaminonitogu mumbanzu gutugu bemoti aka abe kiko wanye ikani mutu wa musugu. ²⁹ Kinili, ngbingo yi nino mutiki bi mino bambanzu kemaka, noduku ni nakegu na botumo. Ibikyoni neki nilo metikisi mino.» ³⁰ Kuneli asikisiya ndi be: «A kuwa masye masaa, wa no bi mino kalumba ku kami na saa-tisa moni bubwa goni bubwa nu. Aluku bemoti wakimokisyogo botu bayawenge-wenge epuponilyo nduku bigbututu, iyi aka bigba kambwa kami. ³¹ Ebikya be: «Kuneli, Kunzi ukonini bi malumba kaku, utamana goni beyo upapaga mino batu ba yangya. ³² Utika neki bambanzu ka Yopa, bindi kamaka aluku bemoti nino ina be Simoni, lino kaki lagogo ni Petele. Ikaga ka mutu bemoti nino ina goni be Simoni. Simoni yi nino obungusyogo bokuto ta banyama, ibiso mugi ka mutuli mo libo lidingi.» ³³ Kinili, nutiki bi bambanzu bigala-gala kaumaka, wogyi binza kodoku. Ta kuwa mbiya wanu basi kambwa ko Kunzi, kankana likpumuka lasi nilo Mombukwonodosu utikiku katibikya.»

Petele akanzina ku ka Kuneli

³⁴ Petele aka ndi be: «Mbiya wanu, nibini linganu ambe ko misa ko Kunzi batu basi ba mudongoni aka, ³⁵ luki limoti, ko giyo yasi, mutu wasi nino abangaga Kunzi, anagya masi ka bungbingbili, Kunzi apaga mutu yi nino. ³⁶ Kunzi utikilyoku ndi Bezaleli likpumuka kaki, ubikyaga Mongoni Manza ma maziyo pisi ka Yeso-Kilisito nino a Mombukwana batu basi. ³⁷ Makaiba likpumuka nilo akitanaga ndi ka Yudea wasi, kapunga ka Galilaya kumbusa wa kuu ka Yuani ko bulya ifatiso. ³⁸ Makaiba beyo Kunzi atumisa ndi mino Yeso mutu wa Nazaleti na Limbengi-Lotu, apa ngu. Olingyaga ndi giyo yasi, anagya asi bunza aka, anuhukuso batu basi nibo mumuyoniso a ndi na ibu budita binvi kye Kunzi a ndi pa yimoti na iyi. ³⁹ Ibusu ta bademu ba likpumuka lasi nilo agya ndi ku ka mugi ka Bayuda na ka Yelusalema. Bamwo ndi pisi ka bangilaga ka musalaba. ⁴⁰ Luki limoti, Kunzi apupisoku ndi ka mbuku kumbusa wa masye masaa, awoniso bingbanganya, ⁴¹ keggu ka batu basi, luki limoti kusu nibo Kunzi atipunaga ndi kambwa be tiki bademu. Ibusu nibo talyalya ndi, tomwo na ibu kumbuso wo pupo kaki ka mbuku. ⁴² Atikpamya ndi kaubikyaga bambanzu Mongoni Manza, kaumibiso be iyi no Kunzi atikoku ndi kaiko zozu ka batu nibo ba mbeyi bubisi na nibo bokwaga ndi. ⁴³ Bogyalandu basi babikyaga ndi ko bulya kaki be: «Mutu wasi nino abinikyana Yeso, inisono na mupilya ma banye ko lino kaki.»

Limbengi-Lotu usilyini batu niɓo bakegu Bayuda

⁴⁴ Ko ngbingo yi ninɔ Petele a mbeyi ndi mino kanzina aka nɔ, Limbengi-Lotu usilya ndi batu basi niɓo ba ndi kaukana likpamuka ko Kunzi. ⁴⁵ Bayuda niɓo babaya ndi, niɓo bakpakyana ndi pa imoti na Petele, bombomboya ndi kugbe. Ba ndi kombomboyo kaina be Limbengi-Lotu niɓo Kunzi otikoku ndi a goni kausilyo batu niɓo bakegu Bayuda. ⁴⁶ A beyo, ba ndi kanzina masasu dididi, kabibiso Kunzi. Petele aka kuwa ndi be: ⁴⁷ «Mbiya wanu, batu nibana binisonini na Limbengi-Lotu abe ifusu. Wani bata nɔ abikya be bakubotisoni?» ⁴⁸ Akpamyia ndi be bubotisi ko lino ka Yeso-Kilisito. Ka mulibo, babikya ndi Petele be bagyi mbeyi bata mino na ibu masye makede.

11

Petele akatumbulaga ka Yelusalema niɓo igyonosa ndi

¹ Batutumbwa pa imoti na batu ba baya niɓo bikaga ndi ka Yudea bukana ndi be bevananza bayagogo boboilyini goni ibu likpamuka ko Kunzi. ² Niyo Petele igoku ka Yelusalema, Bayuda bi niɓo buko* ndi, bapunga na ibu bodongoso, ³ banabikya be: «Wogulyi bi ka batu bi niɓo bakegu bava-kukusu, malyalyo bi pa yimoti na ibu!»

⁴ Luki limoti, Petele apunga ndi kautumbulyaga binza-binza makpamuka masi nimo igyonosa ndi. Ubikya be: ⁵ «Imi, na ndi kalumba ka Yopa. Kumbuso yi, nahumwana ndi, egya abe nakika ko nziki, nina luki limoti anosyoku abe kikwembe yidingi bogwigogini ka mondu mi masi makwanganya kadwe buwobi na imi. ⁶ Nanda ndi kuso yi bingbangbangba, numina banyama ba magu makwanganya, niɓo botutu, niɓo bakpakanaga na bamama wasi na bombu. ⁷ Nukana ndi goni liyu anebikya be: «Petele, wamaga. Umwogo, uya!» ⁸ Luki limoti, nosikisya ndi be: «Kali, Mombukwono-dosu! Nakonolyigu ndeke luki lanye ikani niɓo la musugu.» ⁹ Nukonoku bata ndi liyu ka nganga ya yiba be: «Luki niɓo Kunzi obubisoni, wakoitisonitogu abe kiko lanye.» ¹⁰ Igyonosana ndi beyo nganga yisaa, kumbuso yi, luki li niɓo iga ndi kugu wa lisy. ¹¹ Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, batu basaa niɓo butikoku ndi kemaka kotukyoku ka Kaizalia, bosiloku ka ndabu yi niyo ta ndi mino. ¹² Limbengi-Lotu ebikya ndi be taga na ibu ni nakegu na botumo. Bomika-mama nibana madia bana bebisoku ndi, togulya ka Kuneli. ¹³ Iyi atitumbulyaga ndi beyo malaika apuponilya ndi mino ka ndabu kaki, abikya ndi be: «Mutika mambanzu ka Yopa kamokoku Simoni, ninɔ bamakaga goni be Petele. ¹⁴ Iyi Simoni amubikyaga banu makpamuka nimo amupa muhukuso na batu ba ndabu kaku basi.» ¹⁵ Niyo napunga kanzina, Limbengi-Lotu usilyo mudongoni beyo atisilya ndi mino ka mambwa. ¹⁶ Natamana kuwa ndi likpamuka niɓo Mombukwono-dosu abikya ndi mino be: «Yuani obotisa ndi ko libo. Luki limoti, ibunu, bamubotiso ndeke ka Limbengi-Lotu» ¹⁷ Kika neki ni Kunzi utikilyiniku ka iziyo Limbengi-Lotu li niɓo goni lo atitikilyoku ndi ifusu, ngbingo yi ninɔ tabinikyana ndi mino Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, imi se piye kuwa ni wani kagya bodongoso no Kunzi?»

¹⁸ Niyo bukana beyo, mambengi ududula ndi, bapunga kabibiso Kunzi, banabikya be: «A neki lingunu be Kunzi uhukwilyini goni batu niɓo bakegu Bayuda pisi kayikoso obili, na kainisono na obili walingunu.»

* **11:2** 11:2 buko: Bayuda bukuisaga ndi bambanzu kowonisilo be batu bi niɓo baboilyini Kunzi.

Mupunganagi ma kanisa ya Atiokia

¹⁹ Niyō Etieni okwo†, bapunga ndi kaugyogyiso batū niḅo babaya ndi, bomisikono kūwa ndi bingbwi. Baga ndi, badwe kū kwa kū ka mugi ma Foinikia, Kipulo na Atiokia. Kū beyo, ba ndi kaubikyaga Bayuda aka Mongoni Manza ko Kunzi. ²⁰ Luki limoti, luga kabū, bagogo niḅo ba ndi batū ba Kipulo na Kulene, bosila ndi ka Atiokia. Bapunga kūwa ndi kanzina na batū bi niḅo banzinaga ndi Ligiliki, na kaubikyaga Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu Yeso. ²¹ Kubokuko kwo ngu ka Mombukwono-dosu a ndi pa yimoti na iḅu. Kinili, bambanzu budingi kugbe babinikyana ndi, bamigilya Mombukwono-dosu.

²² Niyō batū ba kanisa ya Yelusalema bukana ndi mongoni mi nimo, batika kūwa ndi Balanaba ka Atiokia. ²³ Ngbingo yi nino osilo mino, ina beyo Kunzi ufukilya ndi mino batū bi niḅo babaya ndi bubunga, ogwa magyagya. Utumisa ndi iḅu basi mambengi kaigwinonogo na Mombukwono-dosu limbengi limoti. ²⁴ A beyo, Balanaba a ndi mutū wongbingbili, mutumo na Limbengi-Lotu na baya bidē. Ambaza mudingi ka bambanzu abinikyana ndi Mombukwono-dosu.

²⁵ Kūwa wa, Balanaba aga ndi kakisa Saulo ka Talasi. ²⁶ Niyō amina ndi, baga na iyi ka Atiokia. Kusō wa syangasu simoti iti, bamumukanaga ndi ka kanisa yi niyō kū, banutiwa bambanzu bakpū. Bapunga ndi kamaka babibya be bakilisito ka nganga ya mambwa kū beyo.

²⁷ Ka masye mi nimo, bogyalandu botukyoku ndi ka Yelusalema bodoku ka Atiokia. ²⁸ Bemoti kabū nino ina ndi be Agabū, amaga ndi, Limbengi-Lotu akpamyā kabikyaga be ayundi wapū ahumatū banū obili wasi. Igyonosa ndi beyo aka yō ko ngbingo nino Kolode a ndi mino ngama mudingi wa Luma. ²⁹ Babibya bukanana ndi be mutū yikaka-yikaka kabyenene no ngu kaki, apī luki, butitikiyi bamamabū niḅo ba Yudea. ³⁰ Bagya ndi beyo aka yō. Butikilya ndi bamboku-mboku ba Yudea banyo bi niḅo na Balanaba iḅu na Saulo.

12

Bamwini Yakobo, bamakya Petele ka boloko

¹ Ko ngbingo yi nino, ngama Elodi apunga ndi kaugyogyiso bambanzu bemoti-bemoti ba kanisa. ² Akpamyā ndi be bamwi Yakobo nino mamaki Yuani na dukpa. ³ Niyō ina ndi be Bayuda bakogwa magyagya ko bulya likpumuka li nilo, agwisisa ndi goni Petele. A ndi ko ngbingo wa yinga niyō balyaga mino mukati bikofulu. ⁴ Niyō agwi Petele, amakya ka boloko, obisa ndi magbuta makwanganya dididi ma basuda bakwanganya-bakwanganya kabuulyogo. A ndi kapa kasombiso kumbusa wa yinga wa Pasika. ⁵ Ba kūwa ndi kabuulyogo Petele ka boloko aka kū, ni kanisa idukufini bigubu kalumbilya.

Petele opupini ka boloko

⁶ Elodi a kūwa ndi kapa kasombiso na bugala bi, no biti yi niyō, Petele a ndi wakanga luga ka basuda baba mukanda na baselegeni bayiba kani bazamu banobuulyo mupumi ma boloko. ⁷ Malaika bemoti ka Mombukwono-dosu opuponoku ndi bigbututu, ndabū yi niyō a ndi mino yō obufa ndi bitu. Malaika azukula ndi Petele, azuzukiso, abikya be: «Wamaga bigala-gala!» Kūwa wa, baselegeni nibayo bakanda ndi na iḅu maboku atinikaga ndi. ⁸ Malaika aka ndi na iyi be: «Wikandila mukaba,

† 11:19 11:19 niyō Etieni okwo: Bidukulaga ndi kaugyogyiso batū niḅo babaya ndi kakitaga byanga tekebe. Kinili, bomisikana ndi.

wikandilaga bεkpakε.» Agya ndi bεyo aka yo. Malaika abikya bata ndi bε: «Wimokisyo koti kaku, webyeku.» ⁹ Petele opupa ndi ka boloko ni anabibya malaika. Luki limoti, kegε ndi kaiba bε nilo malaika a ndi kagya a lingunε. A ndi kasima bε nziki. ¹⁰ Ngbingo yi ninε bakitaga ndi mino ligbuta la mambwa ka basuda, kumbuso yi nilo la maba, bosila kεwa ndi ka mupumi nimε bagya ndi na bangweyi, nimε babyege ndi mino kaında ka gudu. Mupumi mε oukwikana ndi ni imu aka kambwa kabε, bopupa ndi. Bisisilogo ko pisi yimoti bεne, malaika alimikya ndi bipele.

¹¹ Niyε Petele imibo, iyi aka ndi bε: «Nibini se kεwa mbiya wanε ambe Mombukwono-dosu atikiku malaika kaki kekulaga ka mabokε ka Elodi, na ka masi nibo Bayuda bo bi kapε kegya.»

¹² Ngbingo yi ninε ibo mino likpamεka li nilo bεyo, aga ndi ka Malia, amaki Yuani ninε bamakaga ndi goni bε Maliko. Bambanzε budingi ba ndi bamεmεkana kε bεyo kalεmba. ¹³ Petele oyipa ndi holi ka mupumi ma kunzi. Mεgya-ligubo muko yi ninε ina ndi bε Loda akpudoku ndi, kaukanilya. ¹⁴ Iba ndi liyε ka Petele, ogwa magyagya kεgbe, kani koukwigε mupumi. Iga ndi mbangε kaubikya batε bagεgε bε Petele a kunzi kε. ¹⁵ Ibε aka ndi na iyi bε: «Wa na ibikyasε!» Luki limoti, otiolya ndi kabikya bε a lingunε. Babikya kεwa bε: «A neki malaika kaki!» ¹⁶ Luki limoti, Petele a ndi asi koipa aka holi. Niyε boukwa kεwa ndi mupumi, bamina, bombomboya ndi kεgbe. ¹⁷ Udokisa ndi na mabokε, utumbulyaga bεyo Mombukwono-dosu apupisi mino ka boloko. Ubikyoku bata bε: «Mubikyonikuto goni Yakobo na bakilisito bagεgε.» Kumbuso yi, opupa ndi, aga ka pa yagεgε.

¹⁸ Niyε lisyε asyε, basuda bapunga ndi ipumbε luga kabε, banuusono bε: «Petele a yani?» ¹⁹ Elodi apε mutεε bε bakisi bivaka-vaka, luki limoti ni bakaminigε. Usombisa ndi basuda nibo ba ndi kabuulyogo, akpamyε bε bulumwisogi. Kumbuso yi, atukya ndi ka Yudea, aga ka Kaizalia, agya ndi mino masyε kε bεyo.

Kukwakε ka Elodi

²⁰ Elodi ikaga ndi no yoko yapε na batε ba mugi ma Tilo na Sidona. Batε bi nibo bukanana ndi kaında kamina. Bapunga mbeyi ndi kaukanana na Balasito, ninε obuulyaga ndi ndabε ka ngama, kumbuso yi, bεga ndi kaitatanaga na Elodi kye malili nimε balyaga ndi otukyogoku ndi kε kaki.

²¹ Ka lisyε nilo bukanana ndi mino, Elodi imokisyaga botu baya bungama, ika ka buliki kaki ba bungama, apunga kanzina kambwa ka bambanzε.

²² Bambanzε bapunga ndi kapamikanaga, banabikya bε: «Kεgε bata mεmbanzε nε akanzina, a kεwa liyε ko kunzi.» ²³ Ko ngbingo yi ninε aka nε, malaika bemoti ka Mombukwono-dosu agyogyisa ndi kye kapεgε ndi Kunzi ibiba, ugwa ndi bodulu wakamaga, okwo.

²⁴ Kεwa wa, Likpamεka ko Kunzi isisilaga ndi kεgbe, omisikana ka bapa ba yasi. ²⁵ Niyε Balanaba na Saulo bama ndi ligubo kabε ka Yelusalema, biga kεwa ndi pa imoti na Yuani ninε bamakaga ndi goni bε Maliko.

13

Bapunogini Balanaba ibε na Saulo ka ligubo

¹ Kusε wa kanisa ya Atiokia, a ndi na bogyalandε na bowonisilo. Luga kabε, a ndi ni: Balanaba, Simioni ninε bamakaga ndi goni bε Mutε Wopi, Lukio mutε wa Kulenε, Manaeni ninε bopinga ndi na ngama Elodi Atipasi se kεwa Saulo. ² Lisyε limoti, ba ndi kabibiso Mombukwono-dosu ni banoginyo goni malili. Kεwa wa, Limbengi-Lotu abikya ndi bε: «Itilyoni di

Balanaba na Saulo ka ligubo nilo nūmakaga ndi mino.» ³ Kumbusa koginyo malili na kalumba, fubisilya kūwa ndi mabokū, bupá kūwa ndi ligundu.

Balanaba na Saulo bogoni ka Kipulo

⁴ Kūwa wa, Limbengi-Lotu utika ndi Balanaba na Saulo ka lisu la Seleukia. Kū beyo, badaka ndi ka bato, baga ko uzu ya Kipulo. ⁵ Niyō bosila ka Salami, babikyaga ndi mongoni ko Kunzi ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Yuani-Maliko a ndi pa imoti na ibu, anusingyo goni ka ligubo.

⁶ Kūwa wa, bakpata ndi uzu wasi, badwe ka gudū wa Pafō. Kū beyo, batakanya ndi mukima baneko bemoti nino ina ndi be Bala-Yeso. A ndi Muyuda, ivaga ndi abe mugyalandu. ⁷ Bikaga ndi na ngama wa iwili beyo ka Seligio-Polo nino a ndi na yimibo yakpu. Ngama yi nino umaka kūwa ndi Balanaba na Saulo kū kaki, kye a ndi na musasa kaukana likpumuka ko Kunzi. ⁸ Luki limoti, Hima (Isi yo lino li nilo ka Ligiliki ni mukpima baneko) obisa ndi dngoso na ibu, kye kegū ndi kapa be ngama abailyi. ⁹ Saulo nino ina ndi goni be Polo, otuma ndi na Limbengi-Lotu, anda Hima bingbangbanga, ¹⁰ iyi aka na iyi be: «Wa mika mumuyoniso, wa mutumo na bokoli bidē, wa mutū wa kuboboku kugbe! Wakagyigu likpumuka la lingunū! Wasa kūwa ndeke kobuna muki ka bopisi baya bungbingbili ka Mombukwono-dosu ngbingo tino? ¹¹ Hukana, mbiya wanū, Mombukwono-dosu akaugyogyiso, wakaguna kolobu ya mamomo. Ko ngbingo bemoti bene, wakinigū banū bata mangbamū ma moni.»

Kolipyagu bata ndi, miso apiyo Hima bipi, ingya ndi ko biti niyo yopi. Apunga kūwa ndi kaamama bigbagbagba kakisa mutū nino akwanana karpokyoniso. ¹² Niyō ngama ina likpumuka nilo igyonosa ndi lo, abinikyana ndi. A beyo, likpumuka ka Mombukwono-dosu atungana ndi pima.

Polo na Balanaba bogoni ka Atiokia

¹³ Katukya ka Pafō, Polo na batū nibo ba ndi na ibu badaka ndi ka bato, binda miso ya Peliga ka iwili ya Pamufilia. Kū beyo, Yuani-Maliko usa ndi, iga ka Yelusalema. ¹⁴ Bidukulaga ndi na ligundu kabū katukya ka Peliga badwe ndi ka Atiokia nino ka Pisidia. Ka Lisye la kimumbiso, bogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, bikonono. ¹⁵ Niyō bama katangulaga ka kitabu ya Mutū ka Musa na niyo ka Bogyalandū, bangama ba ndabu ya likungoni yi niyo, batika ndi mumbanzū kabikyā kūwa be: «Bomika-mama, makika na likpumuka nilo utumiso bambanzū mambengi, makwanana kabikyā!» ¹⁶ Polo amaga ndi, ugbama na maboku, ubikyā be: «Hukononi, ifunu bomikyā Bezaleli na ifunu batū bagogo nibo mabibisogo Kunzi! ¹⁷ Kunzi wa livananzo li nili, Kunzi ka Bezaleli upunogoni ndi botitosu. Umbuwisa ndi ngbingo yi nino ba ndi mino bobiko ka Misili. Kumbuso yi, upupisoku ndi pisi ko ngu kaki. ¹⁸ Abinika ndi buti kabū ka isa ka byanga banda batekebe-bakwanganya. ¹⁹ Kumbuso yi, olumwisaga ndi bevananza madiya na ika ka Kanana. Ava kūwa ndi giyo kabū, upá livananza kaki be iki lisimo kabū. ²⁰ Masi nimo igyonosa ndi ka byanga banda bamiya bakwanganya na batekebe kubukumuti. Kumbuso yi, Kunzi umomosilyo kūwa ndi botitosu bazozī, kadwe ko ngbingo ka mugyalandu Samuēli. ²¹ Kūwa wa, botitosu bakunga ndi ngama. Kunzi upá Saulo nino a ndi mika Kisi ka libaba ka Benyamini. Alya ndi bungama ka byanga batekebe bakwanganya. ²² Kumbuso katumba Saulo, Kunzi apá ndi Daudi bungama. Kunzi mombukwana-daki abikyā ndi ko bulya ka Daudi be: «Naminini Daudi mika Yesē, nasye limbengi

kū kaki, agyaga ndeke sipananiso kami.> ²³ Kunzi ũwanyaga ndi bomikya Bezaleli mutū bemoti ka livananza ka Daudi. Mutū yi ninō ina ndi be Yeso, Muhukuso ka Bezaleli. ²⁴ Kambwa Yeso kodoku, Yuani ũbikyagatū ndi bomikya Bezaleli basi be boyikosi yigya kabū, bibotisiso. ²⁵ Ngbingo yi ninō Yuani a kūwa ndi mino buwobi na muliŕo ma ligubo kaki, uusaga ndi be: <Masimaga be imi ni wani? Imi nakegū mutū yi ninō makabundaga. Luki limoti, iyi akodoku kumbuso kami. Nakokwononigū gūtagū kakūla ligi ya bekpakū kaki.>

²⁶ Bomika-mama, ibunu livananza ka Abalahamū na ibunu batū bagogo niŕo mabibisogo, Kunzi otikoku ndi mongoni ma muhukuso mi nima ko bulya kusu. ²⁷ Batū ŕa Yelusalema na ŕangama kabū bakamibagū ndi Yeso. Bakotombisyagū ndi binza mobiso ka bogyalandū nimō batangulaga ndi ka Masye masi ma kimumbiso. Luki limoti, botulyosa ndi mobiso mi nimō pisi kako ngbanga ka Yeso. ²⁸ Gūtagū beyo bakinagū ndi mino iŕo gūtagū imoti aka niyō okwononi ndi be ŕamwisisi mino, ŕakūnga ndi Pilatū be ŕamwi. ²⁹ Niyō botulyoso masi nimō ikpikaga ndi ko bulya kaki, basisoku ndi katukya ka mūsalaba, ŕalumbo. ³⁰ Luki limoti, Kunzi apupisa ndi ka mbūkū. ³¹ Kūso wa masye mudingi, Yeso upuponilyaga ndi batū niŕo bindaga ndi pa imoti na iŕu katukya ka Galilaya na kadwe ka Yelusalema. Mbiya wanū, iŕu batū ŕi niŕo ŕa kūwa ŕademū kaki kambwa ka ŕambanzū. ³² Ibusu takamūbikyaga kūwa Mongoni Manza mi nimō Kunzi ũwanyaga ndi botitosu, ³³ otulyosoni ko bulya kusu, puponogo kabū, apupisa ndi Yeso ka mbūkū. Ikpikaga ka Mambū, kŕapakūko kwa maba be: <ŕwe wa Mikami mūlukū yi, na lisyē li nili, imi niitoni kūwa abakū.>

³⁴ Kunzi apupisatū ndi ka mbūkū kye koponi. Abikya ndi be: <Namūpātū ndeke ŕabūnga botu na niŕo ŕa lingunū, nimō nawanyaga ndi Daudi.>

³⁵ Kinili, akabikya gōni ka mobiso magogo be: <Wakakwananigū ndeke kasa mūgya-ligubo kakū Wotu kapo ka mbūkū.>

³⁶ Ngbingo yi ninō Daudi a mbeyi ndi mino ka ŕbili, agyaga ndi mogubo mūŕōngōni beyo Kunzi akpamyaga ndi mino. Kumbuso yi, okwo, ŕalumba ndi ka kpolo ka ŕatitaki, apo. ³⁷ Luki limoti, mutū yi ninō Kunzi apupisa ndi ka mbūkū, kapogū ndi iyi.

³⁸ Bomika-mama, wiboni ambe: Na lisyē li nili, minisono na mūpilya pisi ka Yeso. Gūtagū mutū ka Musa aka kakwananagū ndi kamūkūlaga ka ŕunye. ³⁹ Luki limoti, mutū wasi ninō abaya Yeso, inisononi na ŕungbingbili. ⁴⁰ Eee, wiminyonito neki kye kamusilyonito nilo ikpikaga ka ŕakitabū ka bogyalandū be:

⁴¹ <Ibunu batū ŕakibinika, hukononi!

Gwoni ombombo, tukyoni ko misa ka mi!

Kye, imi, nakamūgyilya likpamūka limbanga,

ŕakamūtumbulyaga yi, makabinikyanigū!>>

⁴² Niyō Pōlo iŕu na Balanaba ŕopupa ndi ka ndabū ya malūmba, ŕabikya ndi be ŕigilyito ŕata mutū mi nimō aka mō ka Lisyē la kimumbiso nilo akodoku. ⁴³ Kumbusa wa musilyoni, Bayuda ŕudingi na batū ŕi niŕo ŕabaya ndi ka kanisa ka Bayuda, ŕabye ndi Pōlo na Balanaba, ŕananzina na iŕu, ŕanutumiso mambengi be ŕakosononitogū na maziyo ko Kunzi. ⁴⁴ Ka Lisyē la kimumbiso lagogo, ŕambanzū banda

basi ba gudu bamumukana ndi kaukana likpumuka ka Mombukwono-dosu. ⁴⁵ Niyɔ Bayuda bumina bambaza ka bambanzu beyɔ, botuma ndi na imi bidɛ. Bapunga kuwa ndi koyikoso di masi nimo Polo a ndi kabikyaga, babubiso bitu. ⁴⁶ Kuwa wa, Polo ibu na Balanaba bubikya ndi ni bakegu na kubangaku be: «Okwononi mbeyi bi be bamubikyagi ibunu Bayuda likpumuka ko Kunzi. Yeki makegu kabailya, manimina be makokwononigu na obili wa benze na benze, kinili, ibusu takaaga kuwa miso ka batu nibo bakegu Bayuda. ⁴⁷ A beyɔ, Mombukwono-dosu atikpamyanda ndi be:

«Nupunaga ndi kaiko bungbanganya ka batu bagogo,
kokpokyoniso mongoni ma muhukuso
kadwe ka mulibo ma obili.»

⁴⁸ Ngbingo yi nino batu bi nibo bakegu ndi Bayuda bukana mino beyɔ, bogwa magyagya. Bobibisa ndi likpumuka ko Mombukwono-dosu. Basi nibo Kunzi unpunaga ndi ka obili wa benze na benze, babailya ndi. ⁴⁹ Likpumuka ko Mombukwono-dosu itulyana ndi ka mutili mi nimo masi. ⁵⁰ Luki limoti, Bayuda buvikimosaga kuwa ndi boko nibo bakimibisikono ka bagudu nibo babibisaga ndi Kunzi pa imoti na batu bagogo bakinisono ka bagudu. Batu bi nibo budyagya kuwa ndi Polo na Balanaba, bukumyo ku kabu. ⁵¹ Baga ndi ni banibumaga libungu la bakagba kabu, binda ndi ka gudu yi nino ina be Ikonio. ⁵² Ku ka Atiokia ku, babibya botigala ndi ni botumini na magyagya na Limbengi-Lotu bidɛ.

14

Polo na Balanaba bakabikyaga Mongoni Manza ka Ikonio

¹ Ku ka Ikonio ku, Polo na Balanaba bogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Munzina kabu udwa ndi bambanzu mambengi, batu budingi babailya ndi, iki Bayuda na gutugu batu nibo bakegu ndi Bayuda. ² Luki limoti, Bayuda nibo bakabailyagu ndi bu, buvikimosogo batu nibo bakegu ndi Bayuda kamuya nibo babailya ndi. ³ Gutugu beyɔ, Polo na Balanaba bika ndi mututu manda ka Ikonio. Ba ndi bakiguma ka Mombukwono-dosu, banzinaga ndi ni bakegu na kubangaku. Iyi Mombukwono-dosu upa ndi ngu yigya makpumuka mambanga-mbanga na mokingyosi. Owonisa ndi goni be nilo ba ndi kabikyaga ko bulya maziyo kaki a ndi la lungunu. ⁴ Kusɔ wa gudu, bambanzu bigbananaga ndi: lidu limoti a ndi ka nakpangbala ka Bayuda, lagogo ka batutumbwa.

⁵ Bayuda, batu nibo bakegu ndi Bayuda pa imoti na bangama kabu, bukanana ndi kaugyogyiso Polo na Balanaba na kamwo na matamu. ⁶ Niyɔ Polo na Balanaba bukana mino likpumuka li nilo, bapikita ndi miso ya bagudu ba Likaonia bi niba: Lusetula, Delibe na buwobi-buwobi yi. ⁷ Ku beyɔ, bidukulaga ndi goni kabikyaga Mongoni Manza.

Polo na Balanaba bakabikyaga Mongoni Manza ka Lusetula

⁸ Ku ka Lusetula, a ndi na aluku bemoti nino ibukuta ndi zegesi, kakpakanagu. ⁹ Lisye limoti a ndi kamukana Polo ni akanzina. Polo anda kuwa ndi bingbangbangba, ina be a na baya niyo akwanana kahukuso. ¹⁰ Iyi aka ndi na iyi na liyu lapu be: «Wamaga!» Aluku no aka ndi bindomu, amaga, apunga kakpakyana. ¹¹ Niyɔ bambaza ka bambanzu ba Likaonia bina nilo Polo agya ndi lo, bapamikanaga ndi na liva-kukabu be: «Bokunzi biitini abe bambanzu, bosilniku kunu ku kusu.»

¹² Baluka ndi Balanaba be Zeusi, Pulo be Elime*, kye iyi no anzinaga ndi. ¹³ Kumu bemoti ka Zeusi odoku ndi kunzi wa mupumi ma gudu na bangombe bomumu bi subongogini maawa. Bakanana ndi na ambaza ka bambanzu be supiku batutumbwa ka aperse.

¹⁴ Luki limoti, niyo Balanaba na Pulo bukana mongoni mi nimo, biyibaga ndi botu, binda kuwa ndi bigala-gala luga wa ambaza ka bambanzu, banapamikanaga be: ¹⁵ «Bomika-mama, ko bulya iki yo mo mino kagya beyo? Ibusu ta bambanzu, mufongoni abe ibunu goni. Kika ni takamubikyaga Mongoni Manza a kye wosoni makrumuka ma gbali, mamigilyoku Kunzi walinganu nino agya ndi lisyu, litombu, mobo na masi nimo a kuso yi. ¹⁶ Ka bundeli ndi, Kunzi usa ndi bambanzu basi kagya beyo binaga ndi mino. ¹⁷ Luki limoti, Kunzi kasagu ndi kaiwoniso pisi kagya bunza. A beyo, amulukusyaga mbwayi, amupa masolo ma botiko ka bongbingo bi, amupa malili, amutumisa na magyagya bidu.» ¹⁸ Gutugu munzina mi nimo, Pulo na Balanaba ba ndi na bukpeki-kpeki aka kaubikya bambaza be bakuponitogu aperse.

¹⁹ Bayuda nibo botukyoku ndi ka Atiokia na Ikonio, bavikimosaga ndi ambaza ka bambanzu. Batu bi nibo bayipaga ndi Pulo na matamu, baluto kunzi wa gudu, banasima be okwini. ²⁰ Luki limoti, niyo babibya bamumukana ndi ka kpulo kaki, Pulo amaga ndi, iga ka gudu. Bugala bi, baga ndi na Balanaba ka Delibe.

Pulo na Balanaba bigini ka Atiokia

²¹ Pulo na Balanaba babikyaga ndi Mongoni Manza ka gudu wa Delibe, binisono na babibya budingi. Kumbuso yi, biga ndi ka gudu wa Lusetula, wa Ikonio na wa Atiokia nino ku ka Pisidia. ²² Ku beyo, butumisa ndi babibya mabengi, bubikya be bigwinonogi yapu ka baya. Bubikya ndi goni be: «Tokwononi kakitaga ka bukpeki-kpeki budingi kambwa kaingyo ka Bungama ko Kunzi.» ²³ Pulo na Balanaba bupunilyaga ndi bazee ka bakanisa yimoti-yimoti. Kumbuso kalumba na koginyo malili, subisa ndi ka maboku ka Mombukwono-dosu nino babinikyana ndi.

²⁴ Kumbuso yi, Pulo na Balanaba bakitanaga ndi ka iwili ya Pisidia, badwe ka Pamufilia. ²⁵ Bubikyaga ndi goni bambanzu Likrumuka ko Kunzi ka Peliga. Kumbuso yi, baga ndi ka Atalia. ²⁶ Katukya wa, badaka ndi ka bato, biga ka Atiokia, ku, subisa ndi mino ka maboku ko Kunzi ka ligubo nilo ba ndi ni bogyini.

²⁷ Niyo bosila ndi ka Atiokia, bumumula ndi batu ba kanisa, butumbulyaga masi nimo Kunzi ugyilya ndi. Butumbulyaga goni beyo Kunzi uhukwilya ndi mino batu nibo bakegu ndi Bayuda mupumi ma baya. ²⁸ Pulo na Balanaba basyesyeyo ndi bata bindi pa imoti na babibya.

15

Bambanzu bakagya bofongoso ko bulya simuiso

¹ Batu bemoti-bemoti botukyoku ndi ka Yudea, bosya ka Atiokia. Ku beyo, bapunga ndi kautiwa batu nibo babaya ndi be: «Makikusisi mufongoni beyo mutuu ka Musa abikya mino, makakwananigu kainisono na muhukuso.» ² Likrumuka atukya ndi ka bakpiba, Pulo na Balanaba bapunga ndi kasaana na batu bi nibo. Bakanana kuwa ndi be Pulo, Balanaba pa imoti na batu bagogo luga kabu badaki ka Yelusalema

* **14:12** 14:12 Ka kanisa ka Bagiliki, Zeusi a ndi lino ka ngama ka bokunzi, Elime nilo ka atutumbwa kabu.

kainzinzinyoku pa imoti na batutumbwa na bazee ba kanisa ko bulya likpumuka li nilo.

³ Ka ligundu li nilo, kanisa upa ndi makpumuka nimo okwononi kabinika buti kabu. Bakitanaga ndi ko giyo ya Foinikia na Samalia, banatumbulaga beyo batu nibo bakegu ndi Bayuda babaya ndi mino Kunzi. Mongoni mi nimo upa ndi bakilisito magyagya kuge. ⁴ Niyo bosilo ka Yelusalema, kanisa, batutumbwa pa imoti na bazee ba kanisa butilya ndi. Kuwa wa, butumbulyaga ndi masi nimo Kunzi ugiyila ndi. ⁵ Luki limoti, Bafalisayo bemoti-bemoti nibo babaya ndi, bamaga ndi, babikya be: «Okwononi be batu nibo babaya ni bakegu Bayuda bikusisi, bukpanya kagya mutuu ka Musa.»

⁶ Kuwa wa, batutumbwa pa imoti na bazee ba kanisa bamumukana ndi kakpima likpumuka li nilo. ⁷ Niyo bagya bodongoso bindi, Petele amaga ndi, iyi aka ndi na ibu be: «Bomika-mama, makaiba be Kunzi epunogoni ndi ndeli aka luga kunu kabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, be kye bukani, babailya. ⁸ Kunzi nino ibaga mabengi ka bambanzu, owoniso be uhukwilyoni ndi batu bi nibo bakegu Bayuda pisi kaupá Limbengi-Lotu, mudongoni beyo atipa ndi mino goni ibusu. ⁹ Iyi kamakyagu ndi libaba luga kusu na ibu, obubisa ndi mabengi kabu bitu kye baboilyoni. ¹⁰ Mbiya wanu, ko bulya iki yo makegu mino kabanga Kunzi? Makapa kaubinikiso babibya buti ba likumbogi nilo iki botitosu, iki ibusu bamombukwono-dosu takakwananigu ndi kabinika? ¹¹ A beyo, ta na baya ambe tinisana na muhukuso pisi ka iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso mudongoni abe ibu.»

¹² Kuwa wa, batu basi nibo ba ndi wa badakyana ndi biwo. Bapunga ndi kamukana Polo ibu na Balanaba beyo ba ndi mino katumbulaga mokingyosi masi na makpumuka mumbanga-mbanga nimo bagya ndi ko ngu ko Kunzi ka batu nibo bakegu Bayuda. ¹³ Niyo bama kanzina, Yakobo aka ndi be: «Bomika-mama, imukononi mbeyi! ¹⁴ Simoni atitumbulyogini beyo Kunzi ubuulyaga ndi mino batu nibo bakegu ndi Bayuda katukya ka bundeli, kye ipunilyagi livananza limoti luga kabu. ¹⁵ Likpumuka li nilo a mudongoni na munzina ka bogyalanda beyo ikpikaga mino ka Mobiso Motu be:

¹⁶ «Kumbusa wa likpumuka li nilo, nigokuto ndeke,
nomosa ndeke bata ndabu ka Daudi niyo ofukana ndi,
nopikatu ndeke bata,
nomosa bigbu,

¹⁷ kye batu bagogo basi bamigilyiku Mombukwono-dosu,
iyo, batu ba mababa masi nimo nipunilyaga ndi, biki batu kami bikpe.

¹⁸ Mombukwono-dosu abikya beyo,
obikyoni ndi likpumuka li nilo ndeli.»

¹⁹ Yakobo idukulaga ndi kanzina be: «Kinili, imi, na na mutamanagi ambe kokwononigu kaubukutisilyo batu nibo bamigilyoku Kunzi ni bakegu Bayuda makpumuka nganga. ²⁰ Luki limoti, okwononi tukpikilyi be: bakulyonitogu banyama bi nibo buraga ka bokunzi, basi budanda, bakulyonitogu banyama bi nibo bumwogo kani budulini basongu ikani kalya bangu ²¹ A beyo, katukya ka bundeli, bambanzu bopungoni ndi kabikyaga Mutuu ka Musa ka bagudu basi. Ka masye masi ma kimumbiso, bikaga ndi katangulaga goni Mutuu mi nimo ka bandabu baya malumba ka bayuda.»

Butikilyini bakilisito ba Atiokia baluwa

²² Kuwa wa, batutumbwa, bazeε ba kanisa na kanisa wasi bukanana ndi kaupunaga bambanzu luga kabu, na kautika pa imoti na Pulo ibu na Balanaba ka Atiokia. Bapunaga ndi Yuda nino ina ndi goni be Balisaba na Sila. Baluku baba bi nibo ba ndi batu ba kinisono luga ka bakilisito.

²³ Butika kuwa ndi na baluwa yi nima:

«Ibusu batutumbwa na bazeε ba kanisa tamumuusogito ifunu bomomosu ka baya nibo bakegu Bayuda ku ka Atiokia, ka Sulia na ka Kilikia. ²⁴ Tukoni bi be batu bemoti-bemoti botukyi bi kumu ni takukpomyigu, bindo bi kamugbomiso na kamunzingimoso bamu na munzina kabu. ²⁵ Kinili, tukononi bi pa imoti kaupunaga bambanzu na kamutikilya. Batu bi nibo bakpakyana pa imoti na bomomosu ba limbengi beyo ka Balanaba na Pulo, ²⁶ ibu baponi obili kabu kagugubyo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ²⁷ Tamutikilyito goni Yuda na Sila. Ibu bo bamutumbulyaga bingbanganya mongoni mi nimo tamukpikilyi mo. ²⁸ A beyo, Limbengi-Lotu pa imoti na ibusu tini bi binza be takamubinikisoni bata likumbogi lagogo. Luki limoti, mokwononi kagya be: ²⁹ Makolyonitogu makolo ka banyama nibo bupaga abe apee ka bokunzi, makolyonitogu bangu, makulyonitogu banyama bi nibo bumwogo kani budulini basongu, wosoni budanda. Makagya beyo, iba mogyini binza. Tamumuusogito bata.»

³⁰ Ka mulibo, Pulo, Balanaba, Yuda pa imoti na Sila batukya ndi, бага ka Atiokia. Ku beyo, bumumula ndi bakilisito basi, bupa baluwa yi nino.

³¹ Niyo batangulaga ndi, bogwa magyagya, mambengi utumo. ³² Yuda na Sila nibo ba ndi bamombukwana-dabu bi bogyalandu, butumisa ndi bakilisito mambengi na bumomoso ka baya pisi ka munzina dididi.

³³ Bagya mbeyi bata ndi mino masye ku beyo. Kumbuso yi, bakilisito bupa ndi ligundu ka maziyo kaiga ka batu nibo butikoku ndi. [³⁴ Luki limoti, Sila ina ndi binza kotigolo ku beyo.]

³⁵ Pulo na Balanaba basyesyε ndi mbeyi bata mino ka Atiokia ku. Ku beyo, bikaga ndi kowonisilo na kabikyaga pa imoti na batu bagogo budingi likpumuka ka Mombukwono-dosu.

Pulo bosononini na Balanaba

³⁶ Kumbusa wa masye makede, Pulo abikya ndi Balanaba be: «Tigi kaundaga bakilisito ka bagudu basi ku tabikyaga ndi mino mongoni ko Mombukwono-dosu, tiniku mbeyi be ba bu.» ³⁷ Balanaba a ndi wakitulya be бага pa imoti na Yuani nino bamakaga ndi goni be Maliko. ³⁸ Luki limoti, Pulo akya ndi limbengi limoti, kye iyi Yuani usa ndi sigbu ka Pamufilia, akya ndi kaında pa imoti na ibu ka ligubo. ³⁹ Pulo na Balanaba badwanana ndi kadwe ku kwa ku basanana ndi mino. Balanaba ava kuwa ndi Maliko, badaka ka bato, бага ko uzu wa Kipulo. ⁴⁰ Niyo bakilisito bulumbilya, Pulo ava kuwa ndi iyi Sila, бага. ⁴¹ Bakitanaga ndi luga wa iwili ya Sulia na niyo ya Kilikia. Ku beyo, Pulo utumisa ndi batu ba makanisa mambengi.

16

Timotio bogoni pa imoti na Pulo ibu na Sila

¹ Pulo osila kuwa ndi ka Delibe, kumbuso yi, ka Lusetula. Ku beyo, a ndi na mubifya bemoti nino ina ndi be Timotio. Amaki a ndi Wabayuda, na a ndi ni abinikyonini Kunzi, luki limoti, abaki a ndi iyi Mugiliki. ² Bakilisito nibo bikaga ndi ka Lusetula na ka Ikonio babibaga ndi Timotio kugbe.

³ Pulo a ndi kapa be biki kakpakanaga na iyi. Akusiso kuwa ndi kye

Bayuda bikaga ndi ka iwili yi niyo. A beyo, batu basi bibagatu ndi be abaki a Mugiliki. ⁴ Ka bagudu basi nibo bakitaga ndi mino, bikaga ndi kaubikyaga babibya mutuu nimo ipa ndi na batutumbwa na bazee ba kanisa ya Yelusalema. Babikyaga ndi be babyi mutuu mi nimo. ⁵ Makanisa isisilaga kuwa ndi kangata ka baya, babibya bonobwa masye masi.

Bamokini Polo ka Makedonia

⁶ Polo na batu nibo binda ndi kabiso, bakitanaga ndi pisi aka ko giyo ya Fuligia na Galatia, kye Limbengi-Lotu upakya ndi kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi ka iwili ya Azia. ⁷ Niyo bosilo buwobi na Misia, bakingila kaaga ka iwili ya Bitinia, luki limoti, Limbengi ka Yeso upakya. ⁸ Kinili, bakitanaga kuwa ndi pisi ka Misia, bosya ka Tolowasi. ⁹ No biti, Polo alutaga ndi nziki. Amina ndi Mumakedonia bemoti wakamaga kambwa kaki, anitatanaga na iyi, anabikya be: «Kikiliki, tisingyokuto goni kunu ka Makedonia!» ¹⁰ Kumbuso wo nziki yi niyo, takisa ndi kaaga bigala ka Makedonia. A beyo, ta kuwa ndi ni tibini be Kunzi no atimoki kaında kabikyaga Mongoni Manza ku beyo.

Ludia abinikyonini Mombukwono-dosu

¹¹ Kuwa wa, tafaka ndi ka bato, tatukya ka Tolowasi wa, taga ngbingbili ko uzu wa Samotilake. Bugala bi, tosila ndi ka Neapoli. ¹² Katukya ku, taga ndi ka Filipi nino gudu wa mambwa ka iwili ya Makedonia. Baluma bo bandaga ndi gudu yi nino. Tagya ndi mino masye ku beyo. ¹³ Ka Lisye la kimumbiso, topupa ndi kunzi wa gudu, taga ka mutuli mo libo. A beyo, ta ndi kasima ambe tatakanyatu pa ya malumba. Tikonono kuwa ndi, tapunga kanzina na boko bi nibo ba ndi bumumukana ku beyo. ¹⁴ Lugo ko boko bi nibo, bemoti a ndi Wabatuatela, ina ndi be Ludia. Agabaga ndi botu bayangbungbu baya ligabu lapu, anabanga Kunzi. Muko yi nino atimukanagatu ndi, Mombukwono-dosu ahukwa ndi limbengi bikpo kaukana binza likpumuka nilo Polo abikyaga ndi. ¹⁵ Kumbuso yi, ifotisisa ndi na ndabu kaki. Atitikisyo, iyi aka be: «Makina be nabinikyonini Mombukwono-dosu ka linganu, doniku kaiko ku kami.» Otiwolya ndi bindondolondo.

Bagwini Polo ibu na Sila ka boloko

¹⁶ Lisye limoti, ngbingo yi nino ta ndi mino kaında ka malumba, mugya-ligubo bemoti muko yi atikpudoku ndi. Mugya-ligubo yi nino a ndi na limbengi la bunye nilo awonisilaga ndi kabikyaga makpumuka nimo kanigyonosigu. Bugyalandu bi nibo upaga ndi bambukwaki buyi budingi. ¹⁷ Apunga ndi katibibya ibusu na Polo, anapamikanaga be: «Batunibana ba bagya-ligubo ko Kunzi nino Kugu-Kugbe. Bakamuwanya pisi niyo makwanana mino kainisono na muhukuso.» ¹⁸ Kuswa wa masye makpu, agyaga kuwa ndi beyo aka yo. Ka mulibo, limbengi akundumana ndi Polo, oyikono, iyi aka na limbengi la bunye be: «Nakaubikya ko lino ka Yeso-Kilisito ambe pupo ka muko yi nimu!» Ko ngbingo yi nino aka no, limbengi la bunye aka ndi bindede.

¹⁹ Niyo bamombukwana muko yi nino bina be izangiya kabu osyini, bugwi kuwa ndi Polo ibu na Sila, bupupisa ka pa yangba kambwa ka bangama. ²⁰ Busilisa ndi kambwa ka bazozika Baluma, ibu aka be: «Batuniba ba Bayuda, baputini gudu kusu. ²¹ Bakowonisilo yigya yi niyo ibusu Baluma takobingisyogigu ikani kagya yi.»

²² Kuwa wa, mambengi ukandikanaga ndi batunibo ba ndi ka ambaza wa bikpeki-kpeki ko bulya ka Polo ibu na Sila. Bazozika bakpamya ndi be

ɓanyu ndumbu, ɓutini pimbo. ²³ Niyo ɓupa kaukuba, ɓudikita ka boloko, ɓakpamya zamu ɓe ubuulyogi binza. ²⁴ Ngbingo yi nino ɓakpamya ndi mino zamu ɓeyo, amakya ndi ka kaso ka pa yakpwo, amakyaga magu ka kpakpa.

²⁵ Lugo wo biti, Polo ibu na Sila ɓa ndi kalumba, ɓanimbila kabibiso Kunzi ni ɓatu ɓa boloko ɓagogo ɓanumukana. ²⁶ Ko ngbingo ɓemoti aka, azigizo wapu azukula ndi mubumbe ma ndabu ya boloko. Wa aka wa, pumi yasi oukwikanaga ndi, ɓaselegeni ka ɓatu ɓasi ɓa boloko ɓatinikaga ndi bitututu. ²⁷ Niyo zamu ozuzuko, ina ndi pumi bikpokpo, anyo kawa sabi kaki ɓekye imwi kye a ndi kasima ɓe ɓatu ɓa boloko ɓokyogini. ²⁸ Luki limoti, Polo apamikana ndi ɓe: «Wakimwonitogu, ta ɓasi wa aka wa!»

²⁹ Kawa wa, zamu no akunga ndi tala, ogulyo ɓigala-gala ka ndabu ya boloko, ogwa ndi kambwa ka Polo na Sila ni nzayi anatwa ɓikyakyakya. ³⁰ Kumbuso yi, upupisa ndi, umuusa ɓe: «Ibunu ɓababa, okwononi ɓe nanyi ɓuni kainisono na muhukuso?» ³¹ Basikisya ndi ɓe: «Mabinikyana Mombukwono-dosu Yeso, winisono na muhukuso, iwe pa imoti na ndabu kaku.» ³² Kawa wa, ɓabikyaga ndi Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu pa imoti na ɓatu ɓa ndabu kaki ɓasi. ³³ Ko ngbingo yi nino aka no wo biti no, zamu uva ndi, usukusa ɓapwayi ɓingo. Wa aka wa, ɓabotisa ndi, iyi pa imoti na ndabu kaki ɓasi. ³⁴ Kumbuso yi, aga ndi na Polo ibu na Sila ku kaki, upa malili. Aluku no pa imoti na ndabu kaki yasi ɓogwa ndi magyaga, kye ɓa ndi ni ɓabinikyonini Kunzi.

³⁵ Niyo lisyɛ asyɛ, ɓangama ka ɓazozu ɓutika ndi ɓambanzu kabikyoku zamu ɓe usisi. ³⁶ Zamu atumbulyaga ndi Polo mongoni mi nino ɓe: «Bazozu ɓotikiku mayu ɓe namusisi. Mbiya wanu, makwanana kawa kopupo, maga na maziyo.» ³⁷ Luki limoti, Polo ubikya ndi ɓatu nibo ɓutikoku ndi ɓo ɓe: «Batitinisisi bi fimbo ka pa yangba ni ɓakatisombisigu, ɓatimakya ka boloko. Wina se ta ɓomikya Baluma. Mbiya wanu, ko bulya iki yo ɓakapa katipupiso ɓipele? Kigyonosigu! Bodukuno ni ibu aka ɓamombukwandabu bi katipupiso yi!»

³⁸ ɓatu bi nibo ɓiga ndi, ɓutumbulyaga ɓangama likpamuka li nilo. Niyo ɓukana ɓe Polo na Sila ɓa ɓomikya Baluma, ɓabanga ndi ɓinyɛ. ³⁹ Kawa wa, ɓodoku ndi, ɓitatanaga na ibu, ɓusiso. Kumbuso yi, ɓubikya ndi ɓe ɓopupi ka gudfu yi nino. ⁴⁰ Ngbingo yi nino Polo na Sila ɓopupa ndi mino ka boloko, ɓinda ka ma Ludia. Ku ɓeyo, ɓinanana ndi na ɓakilisito, ɓutumisa mambengi, kumbuso yi, ɓaga ndi ibu.

17

Polo ibu na Sila ɓanaga ka Tesalonika

¹ Polo ibu na Sila ɓaga ndi pisi ka gudfu wa Amufipoli na Apolonia, ɓosila kawa ndi ka Tesalonika ku Bayuda ɓa ndi mino na ndabu ya malumba.

² Mudongoni ɓeyo Polo agyaga ndi mino kambwa, ogulya ndi ku ɓeyo. Ka Masyɛ ma kimumbiso masaa, bikaga ndi kagya ɓodongoso na ibu ku ko bulya Mofiso Motu. ³ Ikaga ndi kautumbulyaga, anowoniso ɓe okwononi Kilisito igyogiyisi, opupoku ka mbuku. Iyi aka ndi na ibu ɓe: «Yeso yi nino, nakamubikyaga Mongoni Manza ko bulya kaki, iyi ni Kilisito.»

⁴ Niyo Bayuda ɓemoti-ɓemoti ɓukana likpamuka li nilo, ɓabaya ndi, ɓabyɛ kawa ndi Polo na Sila. Bagiliki ɓudingi nibo ɓabibisaga ndi Kunzi pa imoti na ɓoko ɓakpa ɓakinisono, ɓabaya ndi goni.

⁵ Luki limoti, Bayuda ɓagogo ɓotuma ndi na imi ɓidɛ. ɓupunaga ndi na ligundu ɓawanza ɓemoti-ɓemoti nibo ɓayigya yanyɛ. ɓamumala

kūwa ndi ambaza wasi kavikimanaga ka gũdũ, bāga ndi ka ndabũ ka Yasoni kakisa Pɔlo na Sila bivaka-vaka bekye bupupisi ko misa ka bambanzũ. ⁶ Yeki bakuminagu ndi, bāga kūwa ndi na Yasoni pa imoti na bakilisito bemoti-bemoti bidada-dada ko misa ka bangama ba gũdũ ni banapamikanaga be: «Batũ bi niba baputini obili wasi, mbiya wanũ, bodwiniku kūwa gɔni wanũ, ⁷ Yasoni no utilyi bi kũ kaki. Batũ bi nibana basi bakegu kabye mutũũ ka ngama mudingi wa Luma kye bakabikya be atũ na ngama wagogo nino ina be Yeso.» ⁸ Likpumũka li nilo utula ndi batũ bakpu na bangama ba gũdũ, ⁹ busiso kūwa ndi Yasoni ni bikolyogini.

Pɔlo na Sila bogoni ka gũdũ wa Beloya

¹⁰ Niyo bito olipyo, bakilisito bamogosa ndi Pɔlo na Sila ka gũdũ yi nino ina be Beloya. Niyo bosilo kũ beyo, bāga ka ndabũ ya malũmba ka Bayuda.

¹¹ Batũ bi nibo kũ ba ndi banza kaukitaga Batesalonika. Ba ndi kabailya Likpumũka ko Kunzi na musasa makpu. Masye masi, bakpimaga ndi Mofiso bekye bibi be likpumũka nilo Pɔlo ubikyaga ndi, a ndi la lingũũ.

¹² Budingi luga kabũ babailya ndi. Luga ka Bagiliki, boko bakinisono na balũkũ budingi babailya ndi gɔni.

¹³ Niyo Bayuda ba Tesalonika bukana be Pɔlo akabikyaga gɔni Mongoni Manza ko Kunzi ka Beloya, Baga ndi kũ beyo, bapunga gɔni kapá ipumbũ na kauvikimosogo bambaza ka bambanzũ. ¹⁴ Ko ngbingo yi nino aka no, bakilisito bamogosa ndi Pɔlo miso yo libo lidingi, luki limoti, Sila na Timotio basikana mbeyi ndi ibu wa aka wa. ¹⁵ Batũ nibo binda ndi kabiso Pɔlo, basilisa ndi ka gũdũ wa Atene. Kumbuso yi, bigoku ndi ka Beloya na mayũ nimo Pɔlo utikilyoku ndi Sila ibu na Timotio be bindi katakanya bigala-gala.

Pɔlo a kūwa ka Atene

¹⁶ Ngbingo yi nino Pɔlo a ndi mino kabundaga Sila na Timotio ka Atene, a ndi no kumbu kũgbe kye gũdũ yi nino a ndi wakigũmya ka gbilito.

¹⁷ Agyaga ndi bodongoso na Bayuda na batũ bagogo nibo babangaga ndi Kunzi kũso wa ndabũ ya malũmba. Ka bapa baya musilyoni, ikaga ndi na bodongoso masye masi na batũ nibo bosilyanaga ndi na ibu. ¹⁸ Batũ ba kimibo bemoti-bemoti ka lidũ ka Bepikulio na ka Basitoiko, bapunga ndi bodongoso na iyi. Bemoti-bemoti luga kabũ buusaga ndi be: «Tongolobi mũna a mbeyi kapa kabikya bũ?» Bagogo babikyaga ndi be: «Akainisono abe a mũbibikya wo mongoni ko bokunzi bo di.» Ba ndi kanzina beyo kye Pɔlo a ndi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya ka Yeso na beyo opupoku ndi mino ka mbũkũ.

¹⁹ Bava kūwa ndi Pɔlo, bāga na iyi ka Pa Yidingi niyo balikyaga ndi be «Aliyopago», bamuusa ndi be: «Wakwananatu katitũmbulya isi ya mutũũ mambiya nimo wakapá? ²⁰ Wakatibikyaga makpumũka mo di. Ta neki kapa kaiba ambe niyo yasi isi yi ni iki.»

²¹ A beyo, batũ ba Atene basi pa imoti na bobiko nibo bikaga luga kabũ bokitisaga ndi bongbingo kabũ bayasi kabikyaga na kaukana bomongoni bayambiya.

²² Kūwa wa, Pɔlo amaga ndi kambwa ka batũ nibo ba ndi ka Aliyopago wa, iyi aka be: «Ibunu batũ ba Atene, nakaina abe mabaipá ko bokunzi kũgbe. ²³ A beyo, wa no bi mino kalingyo gũdũ kunu, ninagatu bi bapa nibayo mubibisogo mino bokunzi kunu. Ninito bi gɔni gbogbo yimoti ni bokpikini mino be: «A ko bulya ko kunzi yi nino takamibogigu.» Kinili, imi, nakamũbikyaga Mongoni ka nino mabibisogo ni makegu kamibo. ²⁴ Kunzi yi nino agya ndi obili na masi nimo a kũso yi, iyi no a Mombukwana lisyeyo

na litombu, kikogigu na bandabu nibayo bambanzu bopikogo. ²⁵ Kegu na nza yi be bambanzu bagugubyi abe kika na yangya. A beyo, iyi no upaga batu basi obili, muyukumi na makpumuka masi. ²⁶ Katukya ka mumbanzu bemoti, agya ndi mababa ka bambanzu kye biki ka obili wasi. Ubisilyaga ndi bongbingo na lili ka bogiyo. ²⁷ Kunzi agya ndi beyo kye bambanzu bakisi. Gutugu bakiko kakisa ni bakazakadaga, bakwananatu aka kamina. Wina se, Kunzi a buwobi na ibusu basi yikaka-yikaka. ²⁸ A beyo:

<Ta na obili ko bulya kaki, tanigyigyilya na takaidukulogo kaiko na obili.>
A mudongoni beyo bemoti-bemoti ka bayoko kunu babikya ndi mino be:
<Ta goni ibusu bomikaki.>

²⁹ Yeki ta bomiko Kunzi, takikonitogu na tamanaga ambe akwanana kaika mudongoni abe kunzi yi nino bagyaga na olo, na ngweyi ikani litalu niyo bambanzu bagya na bugegele na yimibo. ³⁰ Luki limoti, Kunzi kegu bata kaanda bongbingo nibo bambanzu ba ndi mino ko biti. Mbiya wanu, akaubikyaga bambanzu basi na ka bogiyo bayasi be boyikosi mambengi. ³¹ A beyo, obisoni lisyε nilo ako ndeke mino ngbanga ka obili wasi, ka fungbingili, pisi ka mutu bemoti nino apunaga ndi. Apupisa ndi ka mbuku bekye batu basi bibi be mutu yi iyi nino.»

³² Niyo bamukana Polo ni ananzina ko bulya yipupa ka mbuku, bemoti-bemoti luga kabu bapunga ndi katiba bikyaaa, bagogo babikya ndi be: «Tumukanatu banu mbeyi bata lisyε lagogo.» ³³ Kuwa wa, Polo usa ndi.

³⁴ Luki limoti, batu bemoti-bemoti baga ndi pa imoti na ibu, babinikyana ndi Kunzi. Luga kabu, a ndi ni Dionisi, mutu bemoti wa Aliyopago, muko bemoti nino ina ndi be Damali na batu bagogo bata.

18

Polo a kuwa ka Kolito

¹ Kumbusa wa niyo, Polo atukya ndi ka Atene, aga ka gufu yi nino ina be Kolito. ² Ku beyo, atakanya ndi Muyuda bemoti nino ina ndi be Akila. Iyi Akila a ndi mutu wa Poto. A ndi ni iginiku mbiya aka kotukyoku ka mugi ma Italia ibu na mukaki beyo ka Pelesila, kye ngama mudingi beyo ka Kolode a ndi ni opini mutuu be Bayuda basi bopupi ka Luma. Polo inda kuwa ndi kanda Akila ibu na mukaki. ³ Yeki Polo agyaga ndi ligubo la bangbangba baya libudya abe Akila goni, bika kuwa ndi na ibu pa imoti kagya ligubo li nilo. ⁴ Ka masyε masi ma kimumbiso, Polo agyaga ndi bodongoso ka ndabu ya malumba ka Bayuda, anagya yasi be Bayuda na Bagiliki bamukanito.

⁵ Niyo Sila na Timotio botukyoku ka Makedonia, bosiloku ka Kolito, Polo ipa ndi wasi kabikyaga Likpumuka ko Kunzi. A ndi kautumbulyaga Bayuda be Yeso ni Masiya. ⁶ Luki limoti, Bayuda ba ndi kabunilyo muki aka, banatumbwa. Kuwa wa, ubumilya ndi libungu la botu kaki bipupupu, iyi aka be: «Makobungogo gutugu bata ibunu, kegu bata likpumuka kami. Katukya mbiya wanu, nakainda ka batu nibo bakegu Bayuda.» ⁷ Polo atukya kuwa ndi wa, inda kaiko ka mutu bemoti nino ina ndi be Tito-Yusito. Iyi Tito-Yusito abibisagatu ndi Kunzi, ndabu kaki ikaga ndi ka kpolo wa niyo ya malumba ka Bayuda. ⁸ Kilisipo nino a ndi ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, abinikyana ndi Mombukwono-dosu pa imoti na batu ba ndabu kaki basi. Batu ba Kolito bakpu nibo ba ndi kamukana Polo, babinikyana ndi goni, bibotisiso.

⁹ Biti yimoti, Polo alutaga ndi nziki ni Mombukwono-dosu anabikya be: «Wakobongonitogu, wika asi kanzina aka, wakodokonitogu, ¹⁰ kye na pa

imoti na iwe. Mumbanzu gutugu bemoti aka kuviligu kye na na bambanzu budingi ka gudfu yi nimu.» ¹¹ Polo agya ndi ku beyo syangasu simoti na batimba madiya, kaubikyaga bambanzu Likpumaka ko Kunzi.

Ngama Galio akasombiso Polo

¹² Ko ngbingo yi ninu Galio a ndi mino ngama wa iwili ya Akaya, Bayuda bukanana ndi ko bulya ka Polo. Bagwi, baga ndi na iyi kambwa ka bazosi, ¹³ ibu aka ndi be: «Aluku yi nimu akaukpamya bambanzu kabibiso Kunzi ni keggu beyo mutuu abikyaga mino.» ¹⁴ Niyu Polo a ndi kapa kanzina, Galio aka ndi na ibu be: «Ibunu Bayuda, kamwo bi mumbanzu ikani kagya bunye, imi, nakwananatu bi kamumukana. ¹⁵ Luki limoti, yeke makagya bodongoso ko bulya manzina, mino na ko bulya mutuu kunu, nilo amundi ibunu aka. Imi, nakakwananigu kako inguo ya likpumaka li nilo.» ¹⁶ Kumbuso yi, Galio ukpumya ndi. ¹⁷ Kuwa wa, ibu basi bagwi ndi Sositeni, ngama wa ndabu ya malumba. Balya ndi bisususu kambwa ka bazosi wa, ni Galio keggu gutugu kobiso mino limbengi aka.

Polo igini ka Atiokia

¹⁸ Polo asyesyey mbeyi ndi bata aka bindi ka Kolito wa. Kumbuso yi, basanana ndi na bakilisito, badaka ndi ka bato kaaga ka Sulia pa imoti na Pelesila na Akila. Iwisisa ndi mu bingu ka lisu nilo balikyaga ndi be Kenekulia, kye a ndi ni akuni silika kambwa ko Kunzi*. ¹⁹ Niyu badwe ka Efeso, Polo usa kuwa ndi wa aka wa. Aga ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga bodongoso na ibu. ²⁰ Bayuda babikya ndi be biki mbeyi bata na ibu wa aka wa. Luki limoti ni Polo kopagu. ²¹ Niyu a ndi kaasanana na ibu, ubikya be: «Kunzi kapa, nigokuto banu bata kamunda.»

Kuwa wa, atukya ndi na bato ka Efeso wa, aga. ²² Niyu adwe ka Kaizalia, osyo, adaka ndi ka Yelusalema kaumuuso batu ba kanisa. Kumbuso yi, osyo kuwa ndi ka Atiokia. ²³ Agya ndi wa masye makede aka, niyu atukya wa, apunga ndi kolingyo giyo yimoti-yimoti katukya ka Galatia adwe ka Fuligia. Ku beyo, utumisa ndi babibya basi mambengi.

Apolo odwini ka Efeso na ka Kolito

²⁴ Muyuda bemoti ninu ibukuta ndi ka Alesandulia ina ndi be Apolo, a ndi ni osilini ka Efeso. Anzinaga ndi bipoli-poli na ibaga ndi Mobiso ko Kunzi binza kugbe. ²⁵ Bawonisila ndi kabye pisi ka Mombukwondosu. Agyaga ndi kekele kabikyaga na kowonisilo ka bungbingbili Mongoni Manza ka Yeso. Luki limoti, ibaga ndi iyi ibatiso ka Yuani aka. ²⁶ Apunga ndi kanzina ni keggu na kubangaku ka ndabu ya malumba ka Bayuda ku. Niyu Pelesila ibu na Akila bamukana ndi, bamaka ku kabu, bawonisila bata bingbanganya kugbe pisi ko Kunzi. ²⁷ Yeke a ndi kapa kaina ka iwili ya Akaya, bakilisito batumisa ndi limbengi, bukvikilya kuwa ndi babibya nibo ku kambwa aka be batilyito binza. Niyu osilo ku beyo, usingya ndi kugbe batu nibo binisana ndi na muhukuso pisi ka iziyu ko Kunzi. ²⁸ A beyo, unzinilyaga ndi Bayuda na bou bingbanganya ko misa ka batu basi, anowoniso pisi ka Mobiso Motu be Yeso ni Kilisito.

19

Polo akabikyaga Mongoni Manza ka Efeso

* **18:18** 18:18 akuni silika kambwa ko Kunzi: Wanda goni Litatanga. 6:5-18. Kabyenene na yigya ka Bayuda, mumbanzu kako ndi silika kambwa ko Kunzi, kiwigu ndi bata mu kadwe ku kwa ku ngbingo yi ninu itulyana mino.

¹ Ngbingo yi ninɔ Apɔlɔ a ndi mino ka Kolito, Pɔlɔ akitanaga ndi ka iwili ya bangupa, adwe ka Efeso. Ku beyɔ, utakanya ndi babibya bemoti-bemoti, ² iyi aka na ibu be: «Ambe, minisanatu ndi na Limbengi-Lotu ngbingo yi ninɔ mabaya ndi mino?» Basikisya ndi be: «Kali! Takanukonigu ndi gutugu iki yi aka ni bananzina ko bulya Limbengi-Lotu.»

³ Umuuso bata ndi be: «Mogwa ndi ibatiso tino?» Basikisya be: «Niyo ka Yuani.» ⁴ Pɔlɔ ubikya kuwa ndi be: «Yuani ubotisaga ndi batu nibo bapaga ndi kayikoso obili kabu. Ubikyaga ndi goni be babailyi muti yi ninɔ akodoku kumbuso kaki. Muti yi ndi ni Yeso.»

⁵ Niyo bukana beyɔ, bibotisisa ndi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁶ Pɔlɔ ubisilya ndi maboku, Limbengi-Lotu usilyo. Bapunga ndi kanzina ka masasu dididi na kabikyaga makpumuka nimo kanigyonosigu. ⁷ Batu bi nibo basi ba ndi buwobi tekebe na baba.

⁸ Kuso wa batimba basaa, Pɔlɔ indaga ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, ananzina ni kegu na kubangaku. Agyaga ndi na ibu bodongoso ko bulya Bungama ko Kunzi, anakisa be batu bi nibo bikaga ndi kamakana babailyi. ⁹ Luki limoti, bagogo ba ndi mambengi muti, bakya ka baya, bapunga kanzina yanyenye ko bulya yo pisi ka Mombukwono-dosu ka musilyoni wa. Kuwa wa, Pɔlɔ usa ndi, aga ndi pa imoti na babibya aka. Bikaga ndi kainzinzinya na ibu masye masi ka ndabu ya ikolo ka aluku bemoti ninɔ ina ndi be Tilano. ¹⁰ Likpumuka li nilo igyonosa ndi ka byanga biba. Batu basi nibo ba ndi ka iwili ya Azia, iki Bayuda na gutugu Bagiliki aka bukana ndi likpumuka ko Mombukwono-dosu.

Bomika Sekewa bakakingila kokpumyo mambengi ma bunye

¹¹ Kunzi agyaga ndi makpumuka mumbanga-mbanga pisi ka Pɔlɔ. ¹² Kinili, subisilyaga ndi batu ba bokolobu botu na matambala nimo ikaga ndi ni odundini nzayi ka Pɔlɔ. Batu bi nibo bahukagatu ndi, mambengi ma bunye anupupo goni. ¹³ Bayuda bemoti-bemoti bikaga ndi kaamama ka bapa dididi kakingila kokpumyo mambengi ma bunye ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso. Banabikya be: «Nakamubikya ambe puponi ko lino ka Yeso ninɔ Pɔlɔ akabikyaga likpumuka kaki.»

¹⁴ Kumu-kumu bemoti Muyuda ninɔ ina ndi be Sekewa a ndi na bomiki madfiya na ika. Bomikaki bo bagyaga ndi likpumuka li nilo. ¹⁵ Luki limoti, limbengi la bunye usikisya ndi be: «Namibatut Yeso, namiba goni Pɔlɔ binza. Luki limoti, ibunu ma ba wani?»

¹⁶ Aluku yi ninɔ a ndi na limbengi la bunye no ubumbukyoku bomika Sekewa, ukukumilyaga, ugyaga ndi binye kadwe ku kwa ku bomiki bo bopupoku ndi ka ndabu bondumbu na bevidi. ¹⁷ Batu basi ba Efeso, iki Bayuda na gutugu Bagiliki aka bukana ndi mongoni mi nimo. Ibu basi babanga ndi, bobibisa lino ka Mombukwono-dosu Yeso. ¹⁸ Batu budingi nibo ba ndi ni boboilyini, bodogoku ndi kabinikyana na kabikyaga bunye kabu nibo bagyaga ndi bingbanganya ko misa ka bambanzu. ¹⁹ Luga ka batu nibo bukimaga ndi baneko, budingi bodoku ndi na bakitabu kabu baya baneko kabusa kambwa ka bambanzu basi. Bagya kuwa ndi isabu ya bakitabu bi nibo, apa buyi bambuma belofu batekebe kubukumuti. ²⁰ Kinili, pisi ko ngu ka Mombukwono-dosu, likpumuka ko Kunzi igbata ndi, itulyana ka bapa bayasi.

Bambanzu bovikimonogini ka Efeso

²¹ Kumbusa wa likpumuako li nilo, Pɔlɔ osisila ndi kaında ka Yelusalema pisi ka iwili ya Makedonia na niyo ya Akaya. Iyi aka ndi be: «Nakadwe ku,

nakwananatu banu goni kaaga ka Luma.» ²² Utika kuwa ndi ka Makedonia batu baba luga ka nibo besingyaga ndi ka ligubo, a ndi ni Timotio ibu na flasito. Iyi mombukwana-daki otigolo mbeyi ndi bata ka Azia aka.

²³ Ko ngbingo yi ninu, bambanzu bavikimanaga ndi ka Efeso ko bulya Pisi ka Mombukwono-dosu. ²⁴ Ku beyo, a ndi na mutwo-mabisya bemoti ninu ina ndi be Demetilio. Iyi Demetilio otwaga ndi ka bangweyi bekingyosi bayikekeke baya bandabu ko kunzi muko yi ninu ina ndi be Alitemisi. Ligubo li nilo upaga ndi botwa-mabisya buyi budingi. ²⁵ Demetilio umumula kuwa ndi botwa-mabisya na batu basi nibo bagyaga ndi busolo ba ligubo li nilo. Iyi aka na ibu be: «Bomika-mama, makaiba binza be talyalyaga ka ligubo li nili. ²⁶ Mbiya wanu, makaina na kaukana nilo Polo akagya. Keguru asi ka Efeso aka, luki limoti likpumuko nilo a kuwa buwobi kaitulyana ka Azia wasi. Ulutoni batu budingi, uyikasa tamanaga kabu be bokunzi nibo bambanzu butwogo bakeguru bokunzi. ²⁷ Keguru asi ligubo kusu aka lo akakisa kaputikana, luki limoti, gutugu ibiba ya ndabu ko kunzi mudingi Alitemisi aka. Iyi ninu babibisogo bapa bayasi ka Azia na ka obili wasi!»

²⁸ Niyu bambanzu bukana likpumuka li nilo beyo, bavikimanaga ndi, banapamikanaga be: «Alitemisi wa Efeso a mudingi!»

²⁹ Kuwa wa, gururu wasi avikimanaga ndi. Ibu basi bukanana ndi kaaga bigala-gala ka pa yangba niyu bamumukanaga ndi mino, bagwi ndi Gayo na Alisitaliko, Bamakedonia baba bi nibo bakpakyana ndi na Polo. ³⁰ Polo a ndi wakitulya kaina kambwa ka ambaza yi ninu, luki limoti babibya bapakya ndi. ³¹ Gutugu bangama bemoti-bemoti ba Azia nibo ba ndi bawai-daki, batikilya ndi bambanzu kabikya be kipupisonitogu ku beyo. ³² Ko ngbingo yi ninu aka no, bambanzu bapunga ndi kanzina gbali, banzingimana ndi. Luga kabu, bambanzu budingi bakeguru ndi kaiba gutugu be bomumukoni ko bulya iki. ³³ Kuwa wa, bambanzu bemoti-bemoti luga wa ambaza batumbulyaga ndi Alesandulia likpumuka li nilo. Bayuda bakpamyana ndi be akitagi kambwa. Kuwa wa, Alesandulia ugbuma na maboku be badaki kye a ndi kapa kanzina. ³⁴ Luki limoti, niyu bambanzu bibo be Alesandulia a Muyuda, ibu basi bapunga ndi kapamikanaga ka basaa banda baba be: «Alitemisi wa Efeso a mudingi!» ³⁵ Ka mulibo, ndombe mudingi wa gururu yi ninu udokisa ndi, ubikya be: «Batu ba Efeso, bambanzu basi bakaiba be Efeso a pa yi niyu obuulyogo ndabu ko kunzi Alitemisi mudingi na mulundu kaki nimo ogwoku ndi kugu wa lisyu. ³⁶ Keguru na mutu gutugu bemoti aka ninu akwanana kaanganya. Kinili, okwononi mbeyi kosisa mambengi, ni makogyigu likpumuka bisososo. ³⁷ A beyo, baluku bi nibana moduku na ibu ba bakibigu ka ndabu ko kunzi kusu ikani katumbwa yi. ³⁸ Kika ni Demetilio na botwa-mabisya nibo bagyaga na ibu ligubo bakeguru kaukanana na mumbanzu, masye muko bangbanga atu, bazozi batu goni, bakwanana kaaga ku beyo. ³⁹ Makika na likpumuka lagogo libikya, niyu igyonosa kuwa banu kambwa ka bangama. ⁴⁰ A beyo, kabyenene na likpumuka li nilo igyonosi na lisyu li nili, bakwanana katipilyaga bangbanga be tovikimonogini. Takeguru no pisi yi niyu tatumbulaga mino mu ma musilyoni mi nima.» ⁴¹ Niyu ama kanzina beyo, upa bambanzu ligundu.

20

Polo igini bata ka Makedonia, akitanaga ka Giliki

¹ Niyo pa adakilya, Pulo umumula kuwa ndi babibya, utumiso mambengi. Kumbuso yi, upaga maboku, aga ndi ka Makedonia. ² Akitanaga ndi pisi ku beyo, upa ndi babibya mutuu makru. Kumbuso yi, inda ndi ka mugi ma Giliki, ³ agya ndi ku beyo batimba basaa. Niyo a kuwa ndi buwobi kadaka ka bato kaında ka mugi ma Sulia, ukana ndi be Bayuda bagyilini dikidi. Kuwa wa, osisilya ndi kaiga kumbuso, akitanaga pisi ka Makedonia. ⁴ A ndi kakpakyana pa imoti na batu bi nifa: Sopateli mika Pilo nino a ndi Mubeloya, Batesalonika beyo ka Alisitaliko ibu na Sekundo, Mudelibe nino ina ndi be Gayo, Timotio, se kuwa Tikiko ibu na Tolofimo nibo ba ndi batu ba Azia. ⁵ Batu bi nifa bo bapungaga ndi ligandu kaında katibundaga ka Tolowasi. ⁶ Kumbusa wa yinga niyo balyaga ndi mino mukati bikofulu, tadaka ndi ka bato ka lisu la Filipi, kumbusa wa ligandu la masye kubukumuti, tutakanyaga ndi ka Tolowasi, tagya na ibu poso yimoti.

Polo opipilini kaaga ka Tolowasi

⁷ Lisyε la Mungu na bugogo, ta ndi bumumukana kobunonogo mukati ni Polo ananzina. Yeki a ndi kapa kopuuyo na bugala bi, idukulaga ndi no bulo kadwe lugo wo biti. ⁸ Ta ndi bumumukana ka ndabu yi niyo ya kugu. Ku beyo, batala bakru batuna bingbiii. ⁹ Wina se, a ndi na Mwanza bemoti nino ina ndi be Eutiko, a ndi wakiko ka lidilisa wa, iyi aka ndi toto bipe ko ngbingo yi nino Polo a ndi mino kanzina bindiii no. Mwanza no onyukoku ndi ka toto, ogwoku kotukyoku ka ndabu ya kugu niyo ya yisaa. Niyo ba kuwa ndi be bamomosi, a ndi ni okwini. ¹⁰ Kuwa wa, Polo osyoku ndi, odidiko buwobi na iyi, apututo, abikya be: «A mubisi, wosoni kombombo!»

¹¹ Niyo Polo igilya ndi bata kadaka ka ndabu ya kugu, obunonogo mukati, alya. Idukulaga ndi bata kanzina bindiii kadwe ku kwa ku lisyε atinikaga ndi mino. Kumbuso yi, aga ndi. ¹² Biga ndi na mwanza yi nino ni a mubisi, batu basi botumini na magyaga bidε.

Polo otukyini ka Tolowasi, aga ka Miletu

¹³ Taga kuwa ndi ibusu kambwa, tadaka ka bato kaında ka gudfu yi nino ina be Asosi. Ku beyo, takwanana kuwa ndi kava Polo na ligandu kye a ndi ni osisilyini kaında na magu. ¹⁴ Niyo tosilyono na Polo ka Asosi, tava kuwa ndi ka bato, taga pa imoti na ibu ka gudfu wa Mitileni. ¹⁵ Ttukya ndi bugalo bi, tadwe ko uzu niyo ina be Kio. Niyo lisyε asyε, tadwe ndi ko uzu niyo ina be Samosi, kuwa na bugala bi topupana ndi ka gudfu wa Miletu. ¹⁶ A beyo, Polo a ndi wakitulya kakitanaga ka Efeso ni komogigu, kye kegū ndi kapa kalya ngbingo ka iwili ya Azia. A ndi kaiduso be odwino gutugu ka Yelusalema kambwa wa Patekoti.

Polo bosononini na bazεε ba kanisa ya Efeso

¹⁷ Katukya ka Miletu wa, Polo utika ndi bambanzu ka Efeso kaumokoku bazεε ba kanisa. ¹⁸ Niyo bosiloku, Polo ubikya ndi be: «Katukya ka lisyε nilo aka lo nosiloku ndi mino wanu ka Azia, makaiba yigya kami binza beyo na ndi mino bongbinga basi luga kunu. ¹⁹ Nagugubya ndi Mombukwono-dosu ni nakegu na yibinika, ka mugamu na ka yigyogyiso ko bulya bodikidi nibayo Bayuda begyilyaga ndi. ²⁰ Makaiba be nakamusumilyagu ndi gutugu luki limoti aka nilo la izangiya. Namubikyaga ndi bingbanganya likpumuka ko Kunzi, namupa mutiwi ko misa ka bambanzu basi na ka bandabu kunu. ²¹ Nubikyaga ndi Bayuda, gutugu batu bi nibo bakegu Bayuda be bayikosi obili kabu,

bamigilyiku Kunzi, babinikyana Mombukwono-dosu Yeso. ²² Mbiya wanu, Limbengi-Lotu akekpamya kaina ka Yelusalema. Nakegu kaiba ambe ikoku banu na imi ku bu. ²³ Luki limoti, ka bagudu yikakayikaka, Limbengi-Lotu ewonisilagatu kambwa be boloko na yigyogyiso akebundaga. ²⁴ Nakaminagigu obili kami abe luki la izangiya. Luki limoti, izangiya kami a be nadwi ka mulibo ma ligubo nilo Mombukwono-dosu Yeso epa. Ligubo li ni kabikyaga Mongoni Manza ma iziyo ko Kunzi.

²⁵ Nikaga ndi kakpakyana luga kunu basi, na nabikyaga mongoni ma Bungama ko Kunzi. Luki limoti, katukya mbiya wanu, nakaiba ambe makeminigu banu bata. ²⁶ Kinili, na lisyε li nili nakamugbityaga be bemoti kunu kobungogo, kendigu bata imi. ²⁷ A beyo, namutumbulyaga ndi likpamuka ko Kunzi lasi ni nakamusumilyigu luki gutugu limoti aka. ²⁸ Wiminyonito ibunu bamombukwana-donu. Buulyogoni ambaza wasi nino Limbengi-Lotu amupa be wikoni bobubulyo bi. Mobuulyaga goni kanisa ko Kunzi, niyo inisana ndi noyu pisi ka bangu ko mikaki bikpe. ²⁹ Imi, nakaiba binza ambe kumbusa wa ligundu kami, bambanzu mudongoni abe banyama bufiya bingyatu luga kunu, bakikigu no nzonzi wa ambaza. ³⁰ Gutugu luga kunu aka, bambanzu bipupisatu ndeke kabikyaga mutuu ma kuboboku kye buluti babiyya kumbuso kabu. ³¹ Wiminyonito! Manatamana ambe ka byanga bisaa, nikaga ndi kamupa mutiwi yikakayikaka biti na lisyε ka mugamu.

³² Mbiya wanu, namupini ko Kunzi na ko mongoni kaki ma iziyo. Mongoni mi nimo a no ngu kamupiko ka baya, kamupa lisimo pa imoti na batu kaki basi. ³³ Imi, nakegu ndi na musasa mo buyi ikani ma olo ikani ma botu ka mambanzu. ³⁴ Ibunu bamombukwana-donu makaiba beyo nagyaga ndi mino ligubo na maboku kami, ko bulya kami, na ko bulya ka batu bi nibo takpakanaga ndi na ibu. ³⁵ Ka masi nimo nagyaga ndi, namuwonisila ndi be tokwononi kaiko fungu pisi ka ligubo, kabinika buti ka batu ba yangya. Manatamana goni likpamuka nilo Mombukwono-dosu Yeso bikpe abikya ndi be: «Izangiya ka muta nino apaga luki okitogi niyo ka nino bapaga.»»

³⁶ Niyo Polo ama kanzina beyo, obuna ndi moli pa imoti na ibu basi, balumba. ³⁷ Ibu basi bagbungukana ndi na mugamu, banapututo na kapanana maboku. ³⁸ Balya ndi kumbu kugbe ka nilo Polo ubikya ndi be bakaminigu ndeke bata. Ka mulibo, binda ndi kabiso ka lisu.

21

Polo ogoni ka Yelusalema

¹ Niyo tasanana na ibu, tadaka ndi bata ka bato, taga ngbingbili ko uzu niyo balikyaga be Kosi. Bugala bi, tadwe ndi ka mugi nimo balikyaga be Lodo. Katukya ka Lodo, tadwe ka Patala. ² Ku beyo, tatakanya ndi bato bemoti ni anaga ka Foinikia. Tadaka ndi mino, taga. ³ Niyo ta kuwa ndi buwobi na Kipulo, tasa ndi miso ya zebu, taga ibusu ka Sulia. Tifuma ka Tilo, ka pa yi niyo bato osisaga ndi mino makpamuka. ⁴ Ku beyo, tatakanya ndi babiyya, tagya na ibu poso yimoti. Limbengi-Lotu ukpamya ndi kapakya Polo kadaka ka Yelusalema. ⁵ Luki limoti, niyo poso yi niyo akitaga, tidukulaga ndi na ligundu kusu. Bambanzu basi, iki boko na bomiki binda ndi katibiso kunzi wa gudu. Ku beyo, ibusu basi tobuna ndi moli kubi wa, talumba. ⁶ Niyo tasanana, tadaka ndi ka bato, babiyya biga kuwa ndi ka ba ku-kabu. ⁷ Katukya ka Tilo, tomosisya ndi kazaba, tadwe ka Tolemai. Ku beyo, tinanana ndi na bomomосу bakilisito, tasye

ndi na iḅu lisyε limoti. ⁸ Bugala bi, tatukyilya ndi ligundu, tadwe ka Kaizalia. Tika ndi ka ndaḅu ka Filipi nino ḅamakaga ndi ḅε «Mḅibikya wo Mongoni Manza». Iyi Filipi a ndi ḅemoti ka ḅambanzu maḅiya na ika niḅo ḅurpunaḅa ndi ka Yelusalema. ⁹ A ndi na ḅasika ḅakwanganya niḅo ḅa ndi ni ḅakanibigu likpumuḅa ka ḅaluku. ḅasika bi niḅo ḅa ndi na ḅugyalandu ḅutumbulaga makpumuḅa ko lino ko Kunzi. ¹⁰ Iḅusu ta kḅwa ndi wa ni togyini masye makpḅ. Mugyalandu ḅemoti nino ina ndi Agabḅ, otukyoku ndi ka Yudea, osiloku wa. ¹¹ Odoku katinda, ava muḅaba ka Pḅlo, ikanda ndi nomu magu na maḅoku. Iyi aka ḅε: «Limbengi-Lotu akabikya ḅε: «Ka Yelusalema, Bayuda ḅakandaga ḅanu mombukwana muḅaba mi nima ḅeyo, ḅagaba ka maḅoku ka ḅatu bi niḅo ḅakamibigu Kunzi.»»

¹² Niyo tukana likpumuḅa li nilo ḅeyo, iḅusu na ḅatu ḅa Kaizalia tapakya ndi Pḅlo kadaka ka Yelusalema. ¹³ Luki limoti, Pḅlo osikisya ndi ḅε: «Ko bulya iki yo makagamana na kepá ombombo ḅeyo? Na wakitulya kaikondisiso gutugu kokwo aka ka Yelusalema ko lino ka Mombukwondosu Yeso.» ¹⁴ Niyo tina ḅε keḅu katimukana, tasa kḅwa ndi. Tabikya ḅε: «Sipananiso ka Mombukwondosu igyonosi neki!»

¹⁵ Kumbusa wa masye makede, tibungusyaga ndi, tadaka ka Yelusalema. ¹⁶ Babibya ḅa Kaizalia ḅinda ndi katibiso ka aluku ḅemoti ka Kipulo nino ina ndi ḅε Munasoni. Iyi Munasoni a ndi muḅibya wandeli, tasye kḅwa ndi ku kaki.

Pḅlo ogoni ku ka Yakobo

¹⁷ Niyo tosilo ka Yelusalema, bomomосу ḅakilisito ḅatitilya ndi na magyagya. ¹⁸ Bugala bi, tinda ndi pa imoti na Pḅlo ku ka Yakobo. Ku ḅeyo, ḅazeε basi ḅa kanisa ḅa ndi ḅumumuḅana ku. ¹⁹ Niyo Pḅlo ama kaumuusogo, utumbulyaga ndi buwobi-buwobi nilo Kunzi uḅyilya ndi ḅatu niḅo ḅakamibigu Kunzi pisi ka ligubo kaki. ²⁰ Niyo ḅazeε ḅakana likpumuḅa li nilo, ḅabibisa ndi Kunzi. Kumbuso yi, ḅabikya ndi Pḅlo ḅε: «Mamaki, watukaina ḅeyo Bayuda ḅudingi boboilyi mino ḅene, iḅu basi ḅakabye mutuu ka Musa limbengi limoti. ²¹ Wina se, bukoni bi ḅε a abe wakautiwa Bayuda basi niḅo ḅikaga luga ka ḅevananza ḅayagogo ḅε basi kabye mutuu ka Musa. Upokyi bi goni ḅε ḅakukusionitogu bomikabu, ḅakobyonitogu yigya ya ḅundeli ka Bayuda. ²² Tagya se kḅwa ḅuni kye ḅibatu aka ḅε wosilniku wanu? ²³ Yeḅi a ḅeyo, gya neki nilo takaubikya. Ta wanu na ḅaluku ḅakwanganya niḅo ḅakoni silika kambwa ko Kunzi kaipá ko Kunzi. ²⁴ Windoni pa imoti na iḅu, miḅubisoku. Kalyatu goni nilo okwononi kye ḅiwisisi ḅamu. Kḅwa wa, ḅambanzu basi ḅakwanana kaiba ḅε mongoni masi nimo ḅakana ndi ko bulya kaku a maḅongo. Luki limoti, ḅibo goni ḅε iwe wagyagatu mutuu. ²⁵ Tukpikilyini bi ḅatu niḅo ḅabaya ni ḅakeḅu Bayuda nilo ḅakwanana kagya. ḅakakwananigu kalya makolo nimo ḅopí bokunzi ka ḅapepe, ikani kalya ḅangu gutugu nyama yi nino ḅamwogo kani ḅadulini ḅasongu, ḅakogyonitogu goni ḅudanda.»

²⁶ Bugala bi, Pḅlo ḅinda ndi na ḅaluku bi niḅo, ḅibubisa ndi. Kumbuso yi, ingya ndi ka Ndaḅu ko Kunzi, utumbulyaga ndi ḅε masye ma kibubiso osyo ko ngbingo tino, isi yi ḅε ḅakwanana kaupilya ḅemoti-ḅemoti apepe ngbingo tino.

Bagwini Pḅlo

²⁷ Niyo masye maḅiya na ika a kḅwa ndi buwobi kosyo, Bayuda niḅo ḅa Azia ḅamina ndi Pḅlo ka Ndaḅu ko Kunzi. Kḅwa wa, ḅavikimosaga ambaza wasi ka ḅambanzu, ḅagwi ndi Pḅlo. ²⁸ Banapamikanaga ḅε:

«Ifunu Bezaleli, singyoniku! Alukũ yi nimũ nõ akabĩkyaga ka bapa bayasi, akaupá bambanzũ basi mũtiwĩ manye ko bulya kusu, ko bulya mũtũũ ka Musa na ko bulya Ndabũ ko Kunzi yi niyi. Umokyini goni batũ bi nibo bakegũ Bayuda ka Ndabũ ko Kunzi, bapata pa Yotu yi niyi.» ²⁹ A beyo, baminatũ ndi Põlo kambwa wa ka Yelusalema na Mũefeso bemoti ninõ ina ndi be Tolofimo. Ibũ ba ndi kasima be Põlo amingyisatũ ndi ka Ndabũ ko Kunzi.

³⁰ Gũdũ wasi avikimanaga ndi, bambanzũ botinikoku ndi bingbufu. Bagwi Põlo, baluta ndi bikpwukpwukpwu kunzi wa Ndabũ ko Kunzi. Kumbuso yi, badalaga ndi pumi yi. ³¹ Ba kũwa ndi kakisa kamwõ. Kũwa wa, mongoni asilya ndi ngama ka ambaza wa basũda be gũdũ wasi wa Yelusalema ovikimonogini. ³² Ko ngbingo yi ninõ aka nõ, uva ndi basũda na bakũmanda kabũ baga ndi bangũ kũ beyo. Niyõ bambanzũ bumina, basa ndi kabũma Põlo. ³³ Ngama ka basũda isisiloku kũwa ndi buwobi na iyi, agwisiso. Akpamyũ be bakandi na baselegeni bayĩba. Kumbuso yi, uusa be: «Wani mũ? Ogyi iki?» ³⁴ Luki limoti, luga wa ambaza wa, bambanzũ ba ndi kapamikana gbali kani ngama ka basũda kotombisyagũ gutũgũ likpũmũka limoti aka, kinili, akpamyũ kũwa ndi be baga na Põlo ka mũkõbõ ka basũda. ³⁵ Niyõ Põlo osilo ka mupumi, basũda babĩnika ndi kye ambaza ka bambanzũ a ndi ni ovikimonogini. ³⁶ A beyo, batũ basi ba ndi kabĩbya, banapamĩkanaga be: «Mumwoni!»

Põlo akozukogo likpũmũka kaki

³⁷ Ngbingo yi ninõ ba ndi kũwa mino buwobi kamakya Põlo ka mũkõbõ ka basũda, iyi aka ndi na ngama ka basũda be: «Wakwananatũ kesilya ngbingo kabĩkyũ likpũmũka?»

Ngama ka basũda amuusa ndi be: «Wibatũ Ligiliki? ³⁸ Kegũ iwe ni Mumisili yi ninõ opĩ bi ipũmbũ ka masye mi nima, uva bonzikabũ belõfa batekebe bakwanganya kainda na ibũ ka isa?»

³⁹ Põlo asikisya ndi be: «Imi, na Muyuda wa Talasi, ka iwili ya Kilikia. Nibũkuta ka gũdũ wa kinisono. Kikiliki, isilya mbeyi mino ngbingo nanzini na batũ bi niba.» ⁴⁰ Ngama asilya ndi mũnzina. Põlo amaga kũwa ndi ko misa ma mupumi, ugbũma ndi bambanzũ na kũbõkũkõ. Niyõ badaka, ubĩkyũ ndi na Libelenia be:

22

¹ «Bomika-mama, bababa, pongoni mbeyi motili ka nilõ nakamũbĩkyũ mbiya wanũ kowonisilo be nakogyigũ bunye.» ² Niyõ bamũkana Põlo ni akanzina liva-kũkabũ beyo, ibũ aka ndi biwo. Põlo aka ndi na ibũ be:

³ «Imi, na Muyuda. Nibũkuta ka Talasi ka iwili ya Kilikia, luki limoti, nopinga wa ka Yelusalema wa. Gamalieli nõ a ndi malima kami. Ewonisilaga ndi beyo okwononi mino kabye mũtũũ ka botitosu ka bungbingbili. Nagugubya ndi Kunzi na kekele begeyo ibunu basi mo mino kagya na lisyẽ li nili. ⁴ Nugyogyisaga ndi, numwisiso batũ nibõ babĩbyaga ndi pisi ko Mombukwono-dosu. Nugwisisaga ndi balukũ na boko ka bõlõkõ. ⁵ Kumu-kumu na basa yasi ka bazee bakaiba binza nilõ nakabĩkyũ. A beyo, bepátũ ndi babalũwa kaupoku bomomосу ba Damasiki. Na ndi kapa kainda kaugwi bakilisito nibõ ba ndi kũ, kodoku na ibũ kaugyogyiso ka Yelusalema.»

Põlo akatũmbũlaga beyo Kunzi amaka ndi mino

⁶ «Na mbeyi ndi ko pisi aka, buwobi kadwe ka Damasiki. Mõni a kũwa ndi banda ka mũsikatũ, ko ngbinga bemoti aka, bungbanganya osyoku

ndi bigbututu kotukyoku kugu wa lisyε, ekungulo bikululu. ⁷ Nogwa ndi wasi bingomu, nukana liyu limoti anebikya be: <Saulo, Saulo, ko bulya iki yo wo mino kegyogyiso?> ⁸ Nuusa ndi ambe: <Iwe ni wani, Mombukwono-dosu?> Liyu li nilo esikisyo be: <Imi ni Yeso wa Nazareti nino wakegyogyiso no.> ⁹ Batu bi nibo ta ndi pa imoti na ibu binatu ndi bumbanganya bi nibo, luki limoti ni bakukonigu liyu li nilo. ¹⁰ Nuusa kuwa ndi be: <Mombukwono-dosu, nagyi se buni?> Esikisya ndi be: <Wamaga, waga ka Damasiki. Ku beyo, bubikyatu makrumuka masi nimo Kunzi akakpamy be gya.> ¹¹ Miso epiya ndi bipi na buru ba bumbanganya bi nibo. Batu nibo ta ndi na ibu begwi kuwa ndi kubokuko, baga na imi ka Damasiki.

¹² Ku beyo, a ndi na muluku bemoti nino ina ndi be Anania. Abangagatu ndi Kunzi, anabye mutuu kusu. Bayuda basi nibo bikaga ndi ku babibaga ndi kugbe. ¹³ Anania esilyoku ndi, iyi aka na imi be: <Saulo, mika-mama, miso ukulikani!> Ko ngbingo yi nino aka no, miso ekulikana ndi, namina Anania. ¹⁴ Kumbuso yi, ebikya ndi be: <Kunzi ka botitosu upunogoni ndi kambwa aka be wiba sipananiso kaki, wamina Mutu Wongbingili, ukana liyu kaki. ¹⁵ A beyo, wika demu kaki ko misa ka batu basi kabikyaga nilo wini bi na nilo ukoni bi. ¹⁶ Mbiya wanu, wakabunda bata iki? Wamaga, wibotisiso, wakunga mupilya ma bunye ko lino kaki.>>

Polo akatumbulaga beyo Mombukwono-dosu atika ndi mino

¹⁷ «Kumbuso yi, nigoku ndi ka Yelusalema. Lisyε limoti, niyo na ndi kalumba ka Ndabu ko Kunzi, egyilya ndi abe nakika ko nziki, ¹⁸ namina ndi Mombukwono-dosu, ebikya be: <Widuso, tukya bigala-gala ka Yelusalema wa. A beyo, batu nibana wanu bakapagu banu kakana likrumuka li nilo ubikyaga banu ko bulya kami.> ¹⁹ Nasikisya ndi be: <Mombukwono-dosu, bakaiba binza be nogulyaga ndi ka bandabu baya malumba ka Bayuda kaugwisiso na kaubumisiso batu nibo bubinikyana. ²⁰ Ngbingo yi nino bamwo ndi mino demu kaku beyo ka Etieni, imi mombukwana-daki na ndi wa go wa, nobingisya ndi be bamwi, nobuulyaga goni ndi botu ka batu bi nibo ba ndi kamwo.> ²¹ Kuwa wa, Mombukwono-dosu ebikya ndi be: <Waga, kye nakautika byi, ka bevananza bayagogo.>>

Polo na ngama ka basuda wa Luma

²² Bambanzu bukana ndi mutumbulagi ka Polo kadwe ka munzina mi nima. Kuwa wa, bapunga ndi kapamikana, banabikya be: «Mumwoni mutu yi nimu! Mumwoni! Mutu beyo ka nimu, kokwononigu na obili!» ²³ Ba ndi kapamikanaga, banombimbo botu na komisyo libungu kugu. ²⁴ Ngama ka basuda akpamy kuwa ndi be baga na Polo ka mukobo kabu, batini fimbo be kye anzini. A beyo, a ndi kapa kaiba be bambanzu bakapamikanaga beyo ko bulya iki. ²⁵ Niyo ba kuwa ndi kakanda Polo bekye batini, iyi Polo abikya kumanda nino a ndi wa be: «Babumagatu Muluma ni bakasombisigu?» ²⁶ Niyo kumanda yi nino ukana beyo, inda ndi katumbulyaga ngama kaki, abikya be: «Wagya se kuwa buni? Aluku yi nimuna a Muluma!» ²⁷ Ngama odoku kuwa ndi, amuuso Polo be: «Ibikya, iwe, wa Muluma?» Polo obingisyo. ²⁸ Kumanda aka ndi bata na iyi be: «Nakalya ndi imi buyi bakpu be kye niki Muluma.» Polo asikisya ndi be: «Imi, na Muluma bikpe.» ²⁹ Ko ngbingo yi nino aka no, batu nibo ba ndi kapa kanziniso Polo na maruru bomisikana ndi. Niyo kumanda iba be akondisisi bi Muluma, ogwa ombombo.

Polo akasamba ka Basa-Yidingi

³⁰ Būgala bi, ngama ka basūda a ndi kapa kaiba binza be Bayuda basungulyi Pōlo ko bulya iki. Ūkpamya kūwa ndi batū kaki be bakulogiku, ūkpamya gōni bokumu-kumu na batū ba Basa-Yidingi basi kamumukana. Kumbuso yi, bodoku ndi na Pōlo, bamomosa kambwa kabū.

23

¹ Pōlo unda ndi batū ba Basa-Yidingi bingbangbangba, iyi aka na ibū be: «Bomika-mama, limbengi kegū kedwa ka ligubo lasi nilo nagyilya Kunzi kadwe na lisyē li nili.» ² Luki limoti, kumu-kumu Anania ūkpamya ndi batū niḅo ba ndi buwobi na Pōlo be babiti. ³ Kūwa wa, Pōlo abikya ndi be: «Kunzi nō ūḅita kūwa banū iwe, iwe ninō abe likingyosi la ikubasū sa ndabū si niḅo bodingogo na pembe. Wa wakiko kesombiso beyō mutū abikyaga mino, wina se, iwe bikpe wobunini mutū beyō webitisisi mino yi!» ⁴ Batū niḅo ba ndi buwobi na Pōlo wa, babikya ndi be: «Kumu-kumu ko Kunzi nō wakabubisa beyō!» ⁵ Pōlo osikisya ndi be: «Bomika-mama, nakegū bi kaiba ambe kumu-kumu nō. A beyō, ikpiko ka Mōbiso Motu be: «Wakatumbwonitōgū ngama wa livananza kakū.»»

⁶ Pōlo a ndi kaiba be bambanzū bagōgō ka Basa-Yidingi wa, ba ndi Basadukayō na bagōgō Bafalisayō. Kinili, abikya ndi na liyū lapū kambwa kabū be: «Bomika-mama, imi na Mufalisayō, mikya-bafalisayō. Kika ni nakasamba, a kye na na mutamanagi ambe batū niḅo bokwaga ndi, bopupokuto ndeke ka bambukū.» ⁷ Niyo abikya beyō, Bafalisayō bapunga ndi kasaana na Basadukayō, bambanzū bigbananaga ndi. ⁸ A beyō, Basadukayō babikyaga be kumbusa wa kukwakū, bakopupogigū ka mbukū. Bomotiloku gōni be bamalaika bakegū, gutūgū limbengi ko Kunzi aka. Luki limoti, Bafalisayō babinikyanagatū ibū makpumuka mi nimō masi. ⁹ Gbūngbū aka ndi bihoo! Bowonisilo ba mutū bagōgō ka lidū ka Bafalisayō bamanana ndi bigwo, bagya ndi bodongoso yapū, ibū aka ndi be: «Takaina abe alukū yi nimū kogyigū luki lanye gutūgū limoti aka. Abili ikani malaika se nō anzinilyi bi?» ¹⁰ Niyo dōngoso atukya kūwa ka bakpifa, ngama ka basūda abanga ndi be bakasinzogonitōgū Pōlo. Kinili, ūkpamya ndi basūda kosyo luga ka batū niḅo bamumukana ndi wa, banyoku, bamigiso ka mukōḅo. ¹¹ No biti yi niyo aka yo, Mombukwonodosu apuponilya ndi Pōlo, abikya be: «Wigwinō limbengi aka! Mūdōngōni beyō wabikyaga ndi mino likpumuka kami ka Yelusalema, okwononi kagya begeyo ka Lūma.»

Bayuda bakagyilya Pōlo dikidi

¹² Būgala bagōgō, Bayuda bemoti-bemoti bagya ndi dikidi bipelē. Bako ndi silika be bakalyalyigū ikani komwo luki kadwe kū kwa kū bamwo mino Pōlo. ¹³ Batū bi niḅo bagya ndi dikidi yi niyo, ba ndi kakitaga batekebe bakwanganya. ¹⁴ Baga ndi ka bokumu-kumu na bazēē, būbikya be: «Ibusu, takuni bi silika ambe takalyigū luki kani takanamwigū Pōlo. ¹⁵ Mbiya wanū, ukononi na batū ba Basa-Yidingi, mabikyoku ngama ka basūda be amunyulyiku Pōlo kye makapa karpima likpumuka kaki binza. Tika kūwa ibusu bakilika kamosisyo kani kanosilikugū wanū.»

¹⁶ Luki limoti, mūbūbūgū bemoti ka Pōlo ūkana ndi dikidi yi niyo. Aga ndi ka mukōḅo, ogulyo, atūmbulyaga ndi likpumuka li nilo. ¹⁷ Kūwa wa, Pōlo amaka ngama ka basūda bemoti, iyi aka na iyi be: «Mubisoku mbeyi mūwanza nimū kū ka kumanda kye a na likpumuka kabikya.» ¹⁸ Ngama ka basūda yi ninō, baga ndi na mūwanza nō kū ka kumanda, abikya be: «Mutū wa boloko ninō ina be Pōlo, emoki, ebikya be noduku

no mikya-bawanza yi numuna kunu kye a na likpamuka kauzukilyogo.»
¹⁹ Kumanda amaka ndi mwanza no bikedε, amuusa be: «A se buni?»
²⁰ Asikisya ndi be: «Bayuda bukoni bi be bakaukunga Polo na bugala, upupisilyoku kambwa ka batu ba Basa-Yidingi abe bakiko kapa bakpimi likpamuka kaki binza. ²¹ Luki limoti, wakukononitogu. A beyo, bambanzu kakitaga batekebe bakwanganya luga kabu ba na iyi mulika. Baku bi silika be bakalyalyigu ikani komwo luki kani bakanamwigu. Mbiya wanu, ba bakitulya kabundaga kuwa nilo aka lo wabikya.» ²² Kuwa wa, kumanda basanana ndi na mwanza yi nino ni agbityogini be katumbulyogonitogu mumbanzu likpamuko li nilo.

Batikini Polo ka ngama wa iwili beyo ka Felisi

²³ Kuwa wa, kumanda amaka ndi bangama ka basuda baba luga ka nibo bagogo, ubikya be: «Huvoni basuda bamiya baba, muva batekebe madiya na ika nibo babumanaga kugu wa bapunda na bamiya baba nibo babumanaga na bosyogbu. Biki bakitulya kaında ka Kaizalia na saa-tatu yo biti. ²⁴ Mubungusilyogonito goni Polo bapunda nibo bakpokyoniso, badwiso binza ku ka ngama Felisi.» ²⁵ Kumbuso yi, akpika ndi balawa be:

²⁶ «Imi Kolode Lusiasi, numuusogito iwe ngama wa ibiba kugbe beyo ka Felisi. ²⁷ Bayuda bo bi ni bagwini aluku yi nimuna nutikilyi mu, bo bi kapa kamwo. Niyo nukoni bi be a Muluma, nasingyo bi na basuda kami, nahukusogo. ²⁸ Yeki no bi kapa kaiba ambe Bayuda basungulyi ko bulya iki, nago bi na iyi ka Basa-Yidingi kabu. ²⁹ Nini bi ambe bo bi kagya bodongoso na Polo ko bulya mutuu kabu. Luki limoti, keggu na ibo gutugu yimoti aka niyo bakwanana mino kamwo ikani kagwi. ³⁰ Niyo nukoni bi be Bayuda bakagyilya dikidi kye bamwi, nutikilyo bi bigala-gala. Nubikyo bi batu bi nibo basungulyi bi ambe bindi na ngbanga yi nino ku kaku.»

³¹ Basuda bagya ndi beyo aka yo bukpama ndi mino. Bava ndi Polo, baga na iyi no biti yi niyo aka yo kadwe ku kwa ku ka gudfu wa Atipatili. ³² Bugala bi, basuda bi nibo ba ndi na magu bigononoku kuwa ndi ibu ka mukobo, busa ndi nibo ba ndi kugu wa bapunda kaidukulogo na Polo. ³³ Niyo aka yo bosilo ka Kaizalia, bapa ndi ngama Felisi balawa, bawanya kuwa goni ndi Polo. ³⁴ Ngama atangulaga ndi, amuuso Polo be: «Wa mutuu wa iwili tino?» Niyo ukana ndi be Polo a mutuu wa Kilikia, ³⁵ iyi aka ndi na iyi be: «Tanda likpamuka kaku ngbingo yi nino batu nibo busungulyi bi, bosiloku banu mino.» Akpama ndi be babuulyogi Polo ka ndabu niyo Elodi Mboku opikisisa ndi.

24

Bayuda bakasungulya Polo

¹ Kumbusa wa masye kubukumuti, Kumu-Kumu Anania, bazee bemoti-bemoti pa imoti na bubuma wa manzina bemoti nino ina ndi be Teletulo binda ndi ka Kaizalia. Ku beyo, basungulya ndi Polo ka ngama Felisi. ² Bamokoku ndi Polo, Teletulo apunga ndi kabikya be: «Ngama, kiki ndi iwe, iba takegu motili bidεεε. A beyo, bububuma ba ligubo kaku oyikosoni makpamuka mudingi ka mugi mi nima. ³ Ngama, tubibisaga bongbinga basi na ka bapa bayasi, ka masi nimo wagyaga. ⁴ Kuwa wa go wa, nakegu kapa kauyilya ngbingo, no bi kapa ambe watimukonino gutugu mbeyi bi ko ngbinga mukede. ⁵ Tini bi ibusu ambe aluku yi nima a luki lanye, iyi abe

ngama ka lidu ka batu ba Nazaleti*, akaudwonoso Bayuda basi ba obili. ⁶ Okingilito bi goni kagya makoko ka Ndabu ko Kunzi, tagwi kuwa bi. [To bi be tasombisi kabyenene na mutuu kusu, ⁷ luki limoti, kumanda Lusiasi odoku bi no bou katikupya. ⁸ Ukpamya bi batu nibo basungulyi bi kodoku ku kaku.] Wakwanana kuwa mbeyi kamuusogo ni iwe mombukwana-daki yi, wiba ikanigu takabikya bongu.» ⁹ Bayuda bobingisya ndi, ibu aka be a beyo aka yo Teletulo obikiyino mino yo.

Polo akasamba kambwa ka ngama Felisi

¹⁰ Kuwa wa, ngama Felisi akpamya ndi Polo be anzini, Polo aka ndi be: «Ngama, nakaiba ambe wa zozu wandeli ka mugu mi nima, kinili nakasamba kambwa kaku limbengi bipisiii. ¹¹ Wakwanana kakupima iwe mombukwana-daki yi ambe kanokitogigu masye tekebe na maba, wa nodoki bi mino kabibiso Kunzi ka Yelusalema. ¹² Mumbanzu gutugu bemoti aka ketokonyigu bi ka bodongoso ka Ndabu ko Kunzi, ikani ka ndabu ya malumba ka Bayuda ikani ka guduu ikani kakupamya ambaza ka bambanzu kavikimanaga. ¹³ Batu bi nibana besungulyi mbiya wanu, bakakwananigu kaumbiso be besungulyi ko bulya iki. ¹⁴ Luki limoti, nakaiba ambe nagugubyaga Kunzi nino ka botitosu, nanabye pisi ka Mombukwono-dosu, niyo ibu balikyaga be ligbuta ka batu ba kuboboku. Na goni na baya ka masi nimo ikpikaga ka kitabu ya Mutuu na ka bakitabu ka Bogyalandu. ¹⁵ Mutamanagi kami a makitulya ko Kunzi. Ibu ba goni na mutamanagi mi nimo be batu ba bungbingbili ikani ba kuboboku nibo bokwaga ndi bopupokuto ndeke ka bambuku. ¹⁶ Kinili, imi, nagyaga kekele kaiko limbengi lanza bongbinga basi kambwa ko Kunzi na kambwa ka bambanzu.

¹⁷ Kumbusa wa byanga budingi, nigoku ndi ka Yelusalema kaupapa bavakukami na kapá Kunzi bapere. ¹⁸ Na ndi kaibubiso ka Ndabu ko Kunzi, betakanya kuwa ndi ni nanama ligubo li nilo. Ambaza ka bambanzu kegu ndi ikani ipambu. ¹⁹ Luki limoti, Bayuda bemoti-bemoti nibo botukyoku ndi ka Azia, ba tu ndi wa. Ibu bo bakwanana ndi kodoku kesungulya ku kaku, bakika ndi na likpamuka na imi. ²⁰ Kiki beyo, batu bi nibana ba wanu batumbulagi neki bunye nibo bemina ndi na ibu wa besombisa ndi mino ka Basa-Yidingi. ²¹ Likpamuka limoti aka lo nabikya ndi na liyu lapu kambwa kabu be: «Na na baya ambe batu nibo bokwaga ndi bopupokuto ndeke ka bambuku, kinili nakasamba na lisyu li nili kambwa kunu.»

²² Yeki ngama Felisi ibaga ndi binza pisi ka Mombukwono-dosu, akitisaga ndi ngbanga ka lisyu lagogo, iyi aka na ibu be: «Nako banu ngbanga kunu ngbingo yi nino kumanda Lusiasi odoku banu mino.» ²³ Akpamya kuwa ndi ngama ka basuda be abulyogi Polo, anasilya goni mino bongbingo baya kinanaga magu ni kegu kaupakya bawai-daki kasingyo.

Polo a kambwa ka ngama Felisi na mukaki beyo ka Dulusila

²⁴ Kumbusa wa masye makede, ngama Felisi bodoku ndi ibu na mukaki beyo ka Dulusila nino a ndi Wabayuda. Ngama atikisya ndi Polo, ukana nilo Polo a ndi kabikya ko bulya baya kuso ka Yeso-Kilisito. ²⁵ Luki limoti, niyo Polo apunga ndi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya bungbingbili, kaigwi limbengi, mungimbo ka masye nimo akodoku, Felisi abanga ndi, iyi aka ndi be: «Mbiya wanu, wakwanana mbeyi kaiga. Numakatuu banu

* **24:5** 24:5 Mutuu wa Nazaleti a lino nilo bapá ndi Yeso. Wanda goni Matayo 2:23. A goni lino ka bakilisito ba mambwa.

bata kumbuso.» ²⁶ Ngama a ndi na mutamanagi be Pɔlo akwananatu ndi kaikalyaga, kinili atikisyaga ndi bongbinga basi kye biki na iyi ka babubu.

²⁷ Kumbusa wa byanga biba, Pɔlɔkio Fesito alya ndi bungama ka pa ka Felisi. Yeki Felisi a ndi iyi kakisa kaiponoso na Bayuda, asa ndi Pɔlo ka boloko aka.

25

Pɔlo akapa kasamba kambwa ka Kaizali aka

¹ Niyo ngama wa iwili beyo ka Fesito agya masye masaa wa osila ndi mino ka iwili yi niyo, atukya ndi ka Kaizalia adaka ka Yelusalema. ² Ku beyo, bokumu-kumu na bangama ka Bayuda basungulya ndi Pɔlo kambwa kaki. Bamalya likpamuka li no ngu, ³ ibu aka ndi na ngama Fesito be ugyilyino baka yasi kadukusoku Pɔlo ka Yelusalema wa. A beyo, ba ndi ni balikini be bamwi ko pisi. ⁴ Luki limoti, ngama Fesito usikisya ndi be: «Pɔlo iki ka boloko aka ku ka Kaizalia ku, imi na na ligundu ku go ku.» ⁵ Iyi aka bata be: «Batu bi nibo banzinaga luga kunu bakwanana kaina pa imoti na imi ka Kaizalia. Kika ni Pɔlo agyatutu ndi bunye bakwanana kasungulya.»

⁶ Kumbuso Fesito kagya na ibu masye banda bugina ikani tekebe, iga ka Kaizalia. Bugala bi, ika ndi ka basa yiko bangbanga, akpamya be boduku na Pɔlo. ⁷ Niyo osilo, Bayuda nibo botukyoku ndi ka Yelusalema bakungula ndi bikululu. Babinikilya ndi makpamuka bitititi nimo gutugu ibu aka bakakwananigu katumbulaga mu mi. ⁸ Pɔlo itumbulyaga kuwa ndi be: «Imi nakogyigu bunye gutugu bumoti aka, nakobunigu mututu ka Bayuda ikani nimo ma Ndabu ko Kunzi gutugu nimo ka Kaizali aka.»

⁹ Ngama Fesito a ndi kapa kaubailya Bayuda, iyi aka ndi na Pɔlo be: «Watu kapa kaiga ka Yelusalema kye bakuku ngbanga ku beyo?» ¹⁰ Pɔlo asikisya ndi be: «Imi na wanu ka basa ka Kaizali niyo bukogo mino bangbanga. Bakwanana kesombiso wanu. Nakugyilyigu Bayuda bunye gutugu bumoti aka mudongoni beyo iwe mombukwana-daki wa mino kaiba binza. ¹¹ Kika ni nogyi bi bunye ikani likpamuka nilo akwanana kemwisiso, imi, nakoyagu. Luki limoti, kika ni bakenikilyaga makpamuka, mumbanzu gutugu bemoti aka kokwononigu kesuta ku kabu. Nakapa ambe nasambi kambwa ka ngama Kaizali aka!» ¹² Kuwa wa, ngama Fesito anzina ndi na batu kaki nibo bapaga mutiwi, asikisya Pɔlo be: «Yeki wotiwolyi be wokosomboku kambwa ka ngama Kaizali aka, waga kuwa ku kwa ku.»

Pɔlo a kambwa ka ngama Agilipa

¹³ Kumbusa wa masye makede, ngama Agilipa ibu na mamaki mukoyi beyo ka Belenike bosila ndi ka Kaizalia, bamuusoku ngama Fesito. ¹⁴ Yeki ba ndi kagya ku beyo masye mudingi, Fesito atumbulyaga kuwa ndi ngama Agilipa likpamuka ka Pɔlo. Iyi aka ndi na iyi be: «Aluku bemoti a wanu nino Felisi asa ndi ka boloko. ¹⁵ Ngbingo yi nino naga ndi mino ka Yelusalema, bokumu-kumu na baze ka Bayuda basungulya ndi, befikya be naku likpamuka kaki kye bamwi. ¹⁶ Nusikisya ndi be: «Baluma bakasutagigu mumbanzu ni bakanosombigu na batu nibo basungulyi, mututu yi itumbulyaga goni nilo biko kani basungulyini mino.» ¹⁷ Tosiloku ndi pa imoti na ibu wanu. Kolipyagu, bugala bi aka nika ndi ka basa yiko bangbanga, nakpamya ndi be boduku na aluku yi nimu. ¹⁸ Batu bi nibo basungulya ndi, bodoku ndi goni. Luki limoti, bakabikyiyagu ndi makpamuka banyenye beyo na ndi mino na mutamanagi. ¹⁹ Ba ndi

kagya na ibũ bodongoso ko bulya kanisa kabũ aka bikpe na ko bulya ka alukũ bemoti ninũ ina ndi be Yeso, babikyaga be okwoni ndi, luki limoti Polo abikyaga iyi be a mubisi. ²⁰ Imi, nakegũ ndi kaiba be nakwanana kako inguo ya likpũmũka li nilo bũni. Kũwa wa, namuusa ndi Polo ikani akwananatu kadaka ka Yelusalema kye bakuku ngbanga kaki ko bulya likpũmũka li nilo. ²¹ Luki limoti, Polo a ndi kapa be asambi kambwa ka ngama mudingi wa Lũma aka. Nakpamyũ kũwa ndi be iki ka boloko aka kadwe kũ kwa kũ natika ndeke mino kũ beyo.»

²² Ngama Agilipa abikya ndi Fesito be: «Imi goni, no bi kapa kamũkana alukũ yi nimũ.»

Fesito aka ndi na iyi be: «Wamũkana kũwa na bũgala.»

²³ Bũgala bi, Agilipa ibũ na Belenike bosiloku ndi na ibiba, bambanzũ kumbuso kabũ bingbooo, bingyo ka basa yiko bangbanga pa imoti na bangama ka basũda na bangama ba mũsengi. Kũwa wa, Fesito akpamyũ ndi be boduku na Polo. ²⁴ Fesito abikya ndi be: «Ngama Agilipa, na ibunu basi niũo ma mbiya wanũ pa imoti na ibusu, muminoni alukũ yi nimũ. Bayuda basi boduku bi kasungulya kũ kami ka Yelusalema mũdũngoni begeyo boduku mino wanũ, banapamikanaga be okwononi okwi. ²⁵ Imi, nini bi be kogyigũ luki nilo bakwanana mino kamwo. Luki limoti, iyi mukaka aka no a ndi kapa kasamba kambwa ka ngama mudingi wa Lũma, nina ndi imi binza goni katika kũ beyo. ²⁶ Nakinigũ bi likpũmũka la lingũnũ nilo nakwanano bi kokpika ko bulya kaki kapá ngama mudingi wa Lũma. Kinili, noduku na iyi kambwa kunu, bikpe kambwa kakũ ka ngama Agilipa. Bakamuusogo, nakwanana kũwa kokpiko luki. ²⁷ A beyo, nakaina be kegũ ngbingbili katika mutũ wa boloko ka Lũma ni takanibigũ be basungulyi bi ko bulya iki.»

26

Polo akasamba kambwa ka ngama Agilipa

¹ Kũwa wa, Ngama Agilipa aka ndi na Polo be: «Wakwanana kũwa kasamba.»

Polo anana ndi kũbokũko, iyi aka be: ² «Ngama, na lisyẽ li nili, na na igyagya yidingi kasamba kambwa kakũ ka makpũmũka masi nimũ Bayuda besungulyi bi mino. ³ A beyo, wibagatũ binza yigya yasi ka Bayuda na bodongoso kabũ. Kikiliki, imũkanatũ na limbengi linda.

⁴ Bayuda basi bamibatũ obili kami katũkya ka limiki. Bibagatũ goni beyo obili kami a ndi mino luga wa liwananza kami na ka Yelusalema. ⁵ Bemibagatũ katũkya ka bũndeli, bakapa, bakwanana kepupilyo bũdemũ be na ndi ka lidũ ka Bafalisayo. Luga wa modũ ma kanisa kusu, lidũ li nilo ikaga na mutũũ mapũ kũgbe. ⁶ Na ko ngbongu mbiya wanũ kye mutamanagi kami asyẽ ka agũme ninũ Kunzi ugyilya ndi botitosu. ⁷ Biti na lisyẽ, mababa kusu tekebe na baba bakabibiso Kunzi na ba na mutamanagi kaina beyo agũme yi ninũ itulyana ndeke mino. Ngama, Bayuda besungulya ko bulya mutamanagi mi nimũ aka mũ. ⁸ Ko bulya iki yo ibunu makegũ mino na baya be Kunzi ozuzukisagatũ bamanda?

⁹ Imi mombukwana-daki, na ndi kasima be nũlananatũ na batũ niũo batwaga ndi lino ka Yeso mutũ wa Nazaleti ka bopisi bayasi. ¹⁰ Nagya ndi beyo ka Yelusalema. Bokumu-kumu bo betwa ndi, nugwisisaga ndi bakilisito budingi ka baboloko dididi, niyo bakogo likpũmũka kabũ be bũmwi, imi nofingisyagatũ ndi goni. ¹¹ Bongbingo basi, nakitanagatũ ndi ka bandabũ baya malũmba ka bayuda bayasi, nanugyogyiso bakilisito

kye batumbwi lino ka Yeso-Kilisito. Nikaga ndi na lingangi na ibu, kinili nindaga ndi kaugyogyiso ka bagudu bogiyo bayagogo.»

Polo akatumbulaga beyo abaya ndi mino Yeso

¹² «A beyo, bokumu-kumu bo betwa ndi, betika ka Damasiki. ¹³ Ngama, ngbingo yi nino na ndi mino ko pisi, na musikatu, nina kotukyoku kugu wa lisyε, bungbanganya biwenge-wenge kakitaga byi bungbanganya ba moni. Bungbanganya bi nimo ekungula ndi bikululu pa imoti na batu nibo ta ndi na ibu. ¹⁴ Ibusu basi togwa ndi wasi. Nakana ndi liyu limoti enebikya na Libelenia be: «Saulo, Saulo, ko bulya iki yo wo mino kegyogyiso? Wakagya mu mapu ma payaya mudongoni abe nyama yi nino mombukwana-daki akwanana katinaga.» ¹⁵ Nuusa kuwa ndi be: «Iwe ni wani, Mombukwono-dosu?» Mombukwono-dosu esikisya ndi be: «Imi ni Yeso, nino wakagyogyiso. ¹⁶ Luki limoti, tukya, wamaga. Nupuponilyi kye nuitisi mugya-ligubo kami. Wika kabikyaga bambanzu beyo wemini mino na nilo nuwonisila ndeke bata kumbuso. ¹⁷ Nubuulyaga ndeke ka maboku Bayuda na ka bevananza bayagogo, ku no mino kautika. ¹⁸ Nakautika kye ukuli miso, upupisoku ko biti kye bini bungbanganya. Kopupo ko ngu ka Abili na kamigilyoku Kunzi. Bakeshinikyana kuwa, binisanatu na mupilya ma bunye kabu, biko na lidodo luga ka batu ko Kunzi.»»

Polo akatumbulaga ligubo nilo agya ndi

¹⁹ «Ngama Agilipa, nakakwananigu ndi kakya kagya nilo nina ndi ko nziki kotukyoku kugu wa lisyε. ²⁰ Luki limoti, nubikyaga mbeyi ndi batu ba Damasiki, na nibo ba Yelusalema se kuwa ka iwili yasi ya Yudea na batu bagogo basi nibo bakegu ndi Bayuda. Nubikyaga ndi be bayikosi obili, bamigilyoku Kunzi, bowonisilo pisi ka yigya be bayikosoni obili. ²¹ Bayuda begwi ndi ka Ndadu ko Kunzi ko bulya likpumuka li nilo, bakisa ndi kemwo. ²² Luki limoti, Kunzi ebuulyagatu kadwe na lisyε li nili. Na demu kaki kambwa ka bambanzu basi, iki bomiki ikani bamboku. Nakegu kabikyaga luki lagogo di na nilo bogyalandu na Musa babikya ndi be igyonosatu ndeke. ²³ Ibu babikya ndi be Kilisito igyogyisatu, iko mutu wa mambwa kopupo ka mbuku luga ka nibo bokwaga ndi. Ubikyaga ndeke batu ba livananza kusu mongoni ma muhukuso na gutugu batu nibo bakegu Bayuda aka.»

Polo akakisa be ngama Agilipa ayikosi obili

²⁴ Ngbingo yi nino Polo a ndi mino kozukogo likpumuka kaki, amboku Fesito apamikana be: «Polo, wa ibikyasu! Baluwa nino wabye ndi wakpu no uputoni!»

²⁵ Polo asikisya ndi be: «Ngama, nakegu na ibikyasu, munzina kami a ma linganu na mo bungbingili. ²⁶ Ngama Agilipa nimu akaiba binza likpumuka li nilo. Kinili, nakanzina kambwa kaki ni nakegu na kubangaku. Na na limbengi bidε be akaiba makpumuka mi nimo masi kye kegu na nilo igyonosa ndi ko dikidi. ²⁷ Ngama Agilipa, watu na baya ka likpumuka li nilo bogyalandu babikya ndi? Nakaiba ambe wa na baya ka likpumuka li nilo!»

²⁸ Ngama asikisya ndi Polo be: «Wakasima be wakwananatu keitiso Mukilisito ko ngbinga mukede beyo?»

²⁹ Polo asikisya be: «Iki gutugu mbiya wanu ikani kumbuso ndeke, nakakunga Kunzi ambe kikonitogu asi iwe aka, gutugu batu basi nibo

bakemukana na lisyε li nili biiti mufongoni abε imi, kani bakεgu bata na baselegeni bi niba!»

³⁰ Kuwa wa, ngama mudingi, ngama wa iwili, Belenike na batu bagogo budingi nibo ba ndi pa imoti na ibu bamaga ndi, ³¹ ba ndi komisikono ni bananzina luga kabu be: «Aluku yi nimu kogyigu bunye gutugu bumoti aka nibo okwononi mino be bamwi ikani kagwi.» ³² Agilipa abikya ndi Fesito be: «Bakwanano bi kasiso aluku yi nimu kiki bi be obikyi bi be asamba kambwa ka ngama mudingi wa Luma aka.»

27

Bamogosini Polo ka Luma

¹ Niyo bukanana katimogoso ka Italia pisi ka bato, bupá kuwa ndi Polo na batu bemoti-bemoti ba boloko bagogo ka mafoku ka Yulio nino a ndi ngama wa lifu ka basuda miya. Iyi Yulio a ndi ka lifu ka basuda nilo balikyaga ndi be «Basuda ka Kaizali». ² Tadaka ndi ka bato bemoti wa gudu wa Adalamiti, nino a ndi kaifumoku ka masu ma iwili ya Azia. Taga kuwa ndi. Ta ndi ku beyo na Mumakedonia bemoti nino ina ndi be Alisitaliko mutu wa Tesalonika. ³ Bugala bi, tifuma ndi ka Sidona. Yulio a ndi kagya Polo binza. Asilya kuwa ndi pisi kaina kainanana na bawai-daki be bapagi makpumaka nimo akwanana ndi kaiko na musasa mi. ⁴ Katukya wa, tadakaga ndi, tabye mutuli aka ko uzu nino bamakaga be Kipulo kye ovivi a ndi wapu kambwa kusu. ⁵ Tazaba ndi libo lidingi buwobi na iwili ya Kilikia na niyo ya Pamufilia, tadwe ka lisu ka gudu wa Mila ka iwili ya Likia. ⁶ Ku beyo, ngama ka basuda yi nino atakanya ndi bato bemoti wa gudu wa Alesandulia ni anaga ka Italia. Atidokisa ndi mino.

⁷ Kuso wa masye mudingi, takpakyana ndi biwese, tadwe ndi buwobi na gudu wa Kinido ka bukpeki-kpeki budingi. Luki limoti, avivi kegu ndi kapa be taga miso ya ku beyo, kinili ta kuwa ndi kopupono ka Kilete pisi ka kpoko-kpoko wa litalu lidingi nilo balikyaga be Salimoni kye avivi kegu ndi wapu kugbe ku beyo. ⁸ Tidukulaga ndi kakpakyana aka ka bukpeki-kpeki budingi, tifuma ndi ka pa yi niyo balikyaga be «Masu manza», buwobi na gudu wa Lasea.

⁹ Yeki masye atikitanyaga ndi mudingi, tosila kuwa ndi ko ngbingo wa bukpeki-kpeki kugbe kakpakyana kugu wo libo kye ngbingo muginyo malili a kuwa ndi ni okitogini goni. Polo utukusya kuwa ndi motili be: ¹⁰ «Bomika-mama, nakaina abe takatukyilya ligandu, ikatu na bukpeki-kpeki, iki makpumaka ikani bato aputikanatu, ibusu tahakaga kukwaku baka bikwe.»

¹¹ Luki limoti, ngama ka basuda a ndi wakiguma kugbe ka munzina ka sufele wa bato na mombukwana bato kakitaga nimo ka Polo. ¹² A ndi ngbingo wa budi bapu, na lisu li nilo kikogigu lanza ko ngbingo yi nino. Budingi ba bambanzu nibo ba ndi ka bato ba ndi bakitulya katukya na kaaga ka Foinikia kaiko ku kadwe ku kwa ku ngbingo yi nino akitaga mino. Foinikia a lisu la Kilete nilo a iikono miso ku moni ogwaga mino.

Mbumbo yapu ka limbengi lo libo

¹³ Kuwa wa, ovivi apunga ndi kovivo ni kegu wapu kotukyoku ka Zebu, batu nibo ba ndi ka bato ba ndi kasima be bagyatufu mufongoni beyo ba ndi mino ni bosisilini. Bapwa bato, bakpatila ndi buwobi na mutuli mo uzu wa Kilete. ¹⁴ Kolipyagu, kotukyoku ko uzu, ovivi wapu nino bamakaga be «ovivi wa zibo-ingenge» apunga ndi kovivo wapu kugbe. ¹⁵ Ovivi yi nino

atundula ndi bato ni kegũ wa itilyanago mino. Takika kuwa ndi. ¹⁶ Takika ndi miso ya kusili ko mikyo uzu nino bamakaga ße Kauda. Tagya ndi ngu yasi koluto ingbolo niyo budfusogo na iyu bambanzu. ¹⁷ Bagya-ligubo ßa bato bodokisa ndi ingbolo yi niyo ka bato, balingisyogo bato no ligi ya kiduso. Ba ndi kabanga ße bakitilyonogonito ko mbumi ya mutili ma Libia. Bosisa kuwa ndi libau liti nilo ikaga ndi likpikila ka bato ko libo kye bato iki kakika ßiweseee. ¹⁸ Bugala ßi, mbumbo idukulaga ndi katiyongo aka no ngu. Bagya-ligubo ßa bato ßapunga ndi kombimbo mukumbo ko libo kye bato opolimoni. ¹⁹ Bugala ßagogo, ßapunga ndi kombimbo ni ißu bamombukwana-dabũ ßi makpũmũka ma bato ko libo. ²⁰ Kusõ wa masye mudingi, iki moni ikani mangutu kinisonogigũ ndi. Mbumbo kegũ ndi kaigaga mayũ, takegũ ndi bata na mutamanagi ße tahukatũ.

²¹ Batũ nißo ßa ndi ka bato ßa ndi ni bogyini masye mudingi na ßanza. Polo amaga ndi luga kabũ, ubikya ße: «Bawai, makemũkano ßi iba makotukyigũ ßi ka Kilete, takabanganigũ ßi no mbumbo, makpũmũka kaputikanigũ ßi goni ßene. ²² Luki limoti, mbiya wanũ makikonitogu na kubangaku kye mutũ gutugũ ßemoti luga kunu kokwigũ, luki limoti, bato aka no akaputikana. ²³ A ßeyo, no biti yi niyi, malaika ko Kunzi nino nigũmya ku kaki na nino nabibisogo epuponilyito, ²⁴ ebikyo ßi ße: «Polo, wakobongonitogu, okwononi iwe kasamba kambwa ka Kaizali. Ko bulyo maziyo kaki kugũ kakũ, Kunzi uhukusogi batũ ßasi nißo ma ißu ka ligundu.» ²⁵ Bawai, makobongonitogu neki kye, na wakigũmya ko Kunzi, masi igyonoso ßaka yo ebikyĩ ßi mino. ²⁶ Titilyonogokuto ka mutili mo uzu yimoti ßene.»

²⁷ Totulyosa ndi ßapõso ßaba ni mbumbo anatiyungo aka gbali kugũ wo libo lidingi la Meditelane. Lugo wo biti, bagya-ligubo ßa bato ßa ndi kasima ße ta kuwa ßuwobi kadwe kubi. ²⁸ Bakandila ndi litalũ na muligi, ßadikita ko libo, ßina ndi ße ßudu ßi a metele batekebe ßasaa na maðiya na ika. Niyo bisisilo, ßadikita bata, ßina kuwa ße a batekebe ßaba na ßugina. ²⁹ Ba ndi kabanga ße bato kokpokpogonitogu ßaka ka matamũ. Kinili, bosisaga ndi ligi yikwanganya niyo a ndi yikpikilaga na ßangweyi ßayitititi miso ya libo li ßekye bato amagi, ßabũndila ndi na limbengi linda ße lisyẽ asyi. ³⁰ Luki limoti, bagya-ligubo ßa bato ßa ndi kakisa kapikita. Bosisa kuwa ndi mikya-ingbolo nino bidusaga na iyi ko ngbingo wa ßukpeki-kpeki, ßaßo ße ßakosisogo ligi miso ya mũ ma bato. ³¹ Luki limoti, Polo abikya ndi kũmanda na ßasũda ße: «Batũ ßi nißa ßakiki ka bato aka, makakwananigũ ßi kahakaga.»

³² Kuwa wa, ßasũda ßakogo ndi ligi yo mikya-ingbolo yi nino, akika ndi.

³³ Kambwa lisyẽ katinikaga, Polo ubikya ndi batũ ßasi ße balyalyi. Ubikya ße: «Na lisyẽ li nili, odwini kuwa masye tekebe na makwanganya nimo mo mino ka mũbũndilagi ni makegũ kalya luki. ³⁴ Nakamũbikya ambe lyoni neki mino mikyo luki, kye miki ßapũpũ aka. A ßeyo, likpũmũka kagyigũ mutũ gutugũ ßemoti aka luga kunu.»

³⁵ Kumbusa wa mũnzina mi nimo ßeyo, Polo ava ndi mukati, abibiso Kunzi kambwa ka bambanzũ ßasi, obunonogo, apunga kalya. ³⁶ Nzayi upolimana ndi ißu ßasi, balya kuwa ndi goni ißu. ³⁷ Kusõ wa bato, ta ndi ßasi bambanzũ miya yißa batekebe maðiya na ika na maðiya (276). ³⁸ Niyo bikutogo, bambimba ndi nganũ ko libo ßekye bato opolimoni.

Bato olindini

³⁹ Niyo lisyẽ asyẽ, bagya-ligubo ßa bato ßakibagũ ndi bata pa. Luki limoti, ßina kuwa ndi byi pa yo mbumi yimoti ßene, ßukanana ndi ße

bato akwanana kaında kaifuma ku beyo. ⁴⁰ Bakulaga ndi ligi niyo bamu bi a ndi bayikpikilaga na bangweyi, basa ndi kolindo ko libo. Ko ngbingo yi nino goni no, bakula ndi ligi ya amba nino ananaga bato ka mu mo libo. Kumbuso yi, bobongisa ndi kutuko ka mu ma bato, muvivi utundulo, baga miso ku mbumi a ndi mino. ⁴¹ Luki limoti, badwe ndi ka liduku lo mbumi yi niyo, luga wa bodungo bayiba, bato akpakpaga ndi wa aka wa. Mu mi olinda ndi bibe ko mbumi ni kegua bata kodwo, libo li lasi a ndi kapanzikana na mubaka mapu nimo a ndi kaigyonoso.

⁴² Kuwa wa, basuda ba ndi kapa kaulumwisogo batu ba boloko, bekye gutugu bemoti aka kokyogonitogu pisi kogwo libo. ⁴³ Luki limoti, kamanda wa Luma a ndi na musasa kahukusogo Polo, upakya ndi kagya beyo. Ukpamya batu nibo sibaga ndi kogwo libo be bapangi ni ibu kogwo, bopupana kubi. ⁴⁴ Batu bagogo bakwanana kaube goni ni bigwinonogini ka bodongbu baya maba, ikani ka nibayo apanzikana ndi ka bato. Kinili, batu basi bosila ndi kubi binza aka.

28

Polo a ko uzu wa Melita

¹ Niyo tahukaga beyo, batibikya ndi be lino lo uzu niyo ta ndi mino ni Melita. ² Batu ba mugi mi batigya ndi binza kugbe, batitilya ndi. Yeki mwayi a ndi kaluka na budi goni, batigbundilya buku be tuti ibusu basi. ³ Polo atupa ndi benzyaga kodikitoku ko buku. Mbama opupa ndi kuso yi ko bulya buzu, ayangata ndi ka kubokuko. ⁴ Niyo batu ba mugi bamina mbama kani ayongotini ka kubokuko beyo, bapanga ndi kainzinzinya be: «Aluku yi nima a asi mugya-manye aka. Oukogi mbeyi bikwe ko libo, luki limoti, bungbingbili ko Kunzi akapa baka be okwi.»

⁵ Luki limoti, Polo ikpazya ndi nzuka yi nino ko buku ni kimukonigu gutugu luki limoti aka. ⁶ Ba ndi kasima be kubokuko afulatu Polo ikani okwo bigbututu. Niyo babundila bindi ni luki kagyigu, boyikasa tamanaga kabu, bapanga ndi kabikya be a kunzi.

⁷ Ngama wo uzu yi nino ina ndi be Pubiliyo, a ndi no tiko buwobi na pa yi niyo. Iyi Pubiliyo atitilya ndi binza, tasye masye masaa ku kaki. ⁸ Abaki Pubiliyo a ndi wakanga, animukana budi, anapawa goni bangu. Polo ingya ndi ku a ndi mino, alumbilya, abisilya maboku, ahuka ndi. ⁹ Kumbuso yi, batu bagogo nibo ba ndi kayimukana ko uzu yi nino bodoku ndi goni, bahuka ndi. ¹⁰ Bambanzu bapaga ndi ibiba kugbe. Niyo ta kuwa ndi katukya, batipapa ndi.

Polo odwini ka Luma

¹¹ Kumbusa wa batimba basaa, tatukyilya ndi ligundu ka bato nino ina ndi be «Bokunzi ka bobigi». Bato yi niyo a ndi bato wa gudfu wa Alesandulia, bafuma ndi ko uzu wa, kabundaga be ngbinga wa budi bapu akitagi mbeyi. ¹² Niyo tosilo ka Silakuse, tagya ndi ku beyo masye masaa. ¹³ Katukya wa, tabye ka mutili mo libo lidingi aka kadwe ka gudfu yi nino ina be Legio. Bugala bi, muvivi nimo kegua ndi mapu kotukyoku miso ya Zebu apanga ndi kovivo. Kumbusa wa masye maba, tadwe ndi ka gudfu yi nino ina be Puteoli. ¹⁴ Ku beyo, tatakanya ndi bomomосу bakilisito, batibikya ndi be tasyi mbeyi na ibu poso yimoti. Ligundu kusu ka Luma a ndi beyo. ¹⁵ Niyo bomomосу ba Luma bukana ndi mino mongoni kusu, bodoku ndi katitilya ka soko wa Apiyo, na ka Tiletabeline*. Niyo Polo

* 28:15 28:15 Tiletabeline: Ka Ligiliki a «Banda bu bayisaa ka bobiko.»

umina ndi, abibiso Kunzi, ngu amigoku bata. ¹⁶ Niyɔ toсила ndi ka Luma, bawanya Pɔlo ndabu di, bapá suda bemoti ninɔ a ndi kabuulyogo.

Pɔlo akabikyaga Mongoni Manza ka Luma

¹⁷ Kumbusa wa masye masaa, Pɔlo umaka ndi bangama ka Bayuda niɓo ba ndi ku ka Luma. Niyɔ bamumukana, ubikya ndi be: «Bomika-mama, nakugyilyagu ndi bava-kukusu bunye gutugu bumoti aka ikani kobuno yigya yabundeli ka botitosu. Luki limoti, begwi ndi ka Yelusalema, besuta ka maboku ka Baluma. ¹⁸ Niyɔ besombiso, ba ndi kapa kesiso. A beyo, bakeminagu ndi gutugu na likpumuka limoti aka nilo bakwanana ndi mino kemwo. ¹⁹ Luki limoti, Bayuda bakegu ndi ibu kabailya. Kinili, nina ndi ambe okwononi be ngama mudingi wa Luma aka no aku ngbanga kami. Kusɔ wa niyɔ yasi, nakegu ndi na tamanaga kausungulya bava-kukusu. ²⁰ Kinili, namumoki ambe namubikiyi beyo. A beyo, namukandila na selegeni bene ko bulya mutamanagi ninɔ Bezaleli ba nomu.» ²¹ Basikisya ndi be: «Ibusu, takaminagu balawa gutugu bemoti aka kotukyoku ka Yudea ko bulya kaku. Gutugu momosu Muyuda kodokugu katipaga mongoni, ikani katibikya likpumuka lanye ko bulya kaku. ²² Luki limoti, to bi kapa kaukana tamanaga kaku. A beyo, takaiba ambe bapa bayasi, bambanzu bakegu kabailya lidu li nilo wo mino.»

²³ Kuwa wa, bangama ka Bayuda bi niɓo bobisa ndi lisyɛ limoti kosilyono na Pɔlo. Ka lisyɛ li nilo, bodoku kuwa ndi bakpu kugbe ka pa niyɔ Pɔlo asyɛge ndi mino. Katukya na busɔbi kadwe na bugogo, Pɔlo a ndi kautumbulyaga, anupá mutuu ko bulya Bungama ko Kunzi. Anakisa be babinikyani likpumuka ka Yeso, pisi ka mutuu ka Musa, na ka bakitabu ka bogyalandu. ²⁴ Luga kabu, bemoti-bemoti babinikyana ndi nilo a ndi kabikya, luki limoti batu bagogo bakya ndi. ²⁵ Ngbingo yi ninɔ ba ndi mino komisikono, bakegu ndi kaukanana luga kabu. Pɔlo umatilya ndi likpumuka limoti aka be: «Limbengi-Lotu abikya ndi lingunu ngbingo yi ninɔ a ndi mino kaunzinyila botitonu, pisi ka mugyalandu Isaya be:

²⁶ «Waga, hubikya batu nibana be:

Mikatú kaukana binza, luki limoti makotombisyigu.

Mikatú kaanda binza, luki limoti makinigu.

²⁷ A beyo, mambengi ka batú nibana a kuwa muti.

Bidulogoni ndi motili,

babúwa miso,

kye misa kabu kinonitogu,

motili kabu kukononitogu,

mambengi kabu kotombisyonitogu

bekye bakemigilyonitogu, nuhukuso!»

²⁸ Pɔlo opipiloku kuwa ndi be: «Wibonito se be Kunzi otikoniku Muhukuso ka batú niɓo bakegu Bayuda. Bukanatu ndeke ibu.»

[²⁹ Niyɔ Pɔlo abikya beyo, Bayuda baga ndi ni banagya bodongoso kugbe luga kabu.]

³⁰ Pɔlo agya ndi byanga biba ka ndabu niyɔ apaga ndi mino buyi yo. Utilyaga ndi batú basi niɓo bodogoku ndi kanda. ³¹ Abikyaga ndi mongoni ma Bungama ko Kunzi, anuwonisilo bambanzu likpumuka ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ni kegu na kubangaku, ni bakegu goni kapakya.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Baluma Likpɔmuka la mambwa

Balūwa yi ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Luma nimu. Kanogagu ndi iyi ku beyo, mutɔ wagogo no upaga ndi Baluma Mongoni Manza, omosa ndi baya ku beyo. Pɔlɔ ukpikilya ndi kye bibi be atu. Kinili ubikya ndi be, ko ngbingo yi ninɔ ika ndeke mino kaaga ka Esipanya, abyetu pisi ku beyo kautumiso mambengi be biki ko pisi ka Kilisito aka. Ubikya ndi goni be balumbilyi kye inisoni no pisi yi niyo atukilya mino ligandu. Pɔlɔ uwonisilo ka balūwa yi nimu luki li nilo a la izangiya kugbe ka baya ni Kilisito. Abikya be batɔ basi nibo bagya ndi bunye bakinisonigu ndeke bata na ibiba ko Kunzi. Luki limoti, bakwanana mbiya wanu kaukanana no Kunzi pisi kamatikana na Yeso-Kilisito.

Kunzi apunaga ndi Pɔlɔ bekye iki atutumbwa kabikyaga Mongoni Manza. Pɔlɔ akabikya be Mongoni Manza mi nimo, a ngu ko Kunzi ka mutɔ wasi ninɔ abinikyana. Bakakwananigu bata kabikya be mutɔ yi nimu a Muyuda ikani kegɔ Muyuda. Bakilisito basi ba mufongoni ko misa ko Kunzi, kegɔ na mutɔ yi ninɔ akitogi bengeni. Uvaga abe batɔ bongbingbili, mufongoni beyo Mobiso abikyaga mino be: «Mutɔ wongbingbili ika ndeke na obili pisi ka baya.» Baluma 1:17.

Pɔlɔ akabikya goni be okwononi bakilisito basi bukanani, mutɔ gutugu bemoti aka kamuyonitogu bengeni, kabisonitogu na mukombu, kakonitogu ngbanga kaki gutugu yigya kaki kiki beyo okwononi mino.

Balūwa yi nimu, ninɔ Pɔlɔ ukpikilya Baluma a wanza kugbe, katukya ka bundeli, Bakilisito batilya ndi binza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Pɔlɔ akabikyaga Mongoni Manza 1:1-17

Bambanzu basi bo bagya ndi bunye 1:18-3:20

Beyo Kunzi uva ndi mino bomikya-bambanzu kaiko batɔ bongbingbili 3:21-4:25

Batɔ ko Kunzi binisanatu ndeke na obili wambiya 5:1-8:39

Kunzi amuyini Izaleli, luki limoti kegɔ ka bongbinga basi 9:1-11:36

Obili wambiya ninɔ wa sipananiso 12:1-15:13

Niyo Pɔlɔ osisilya ndi, na yuuso 15:14-16:27

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ, mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito no nakpiki balūwa yi nimu. Kunzi emaka ndi kaika atutumbwa, ete di kabikyaga Mongoni Manza kaki. ² Mongoni Manza mi nimo Kunzi awanyaga ndi ndeli aka, pisi ka bogyalandu kaki ka Mobiso Motu. ³⁻⁴ Akanzina ko bulya ko Mikaki, Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ninɔ ibukuta ndi abe mumbanzu pisi ka livananza ka ngama Daudi. Luki limoti, wa opupa ndi mino ka mbuku, Limbengi-Lotu owonisila ndi no ngu be a Miko Kunzi. ⁵ Ko pisi ka Yeso, Kunzi epa iziyo kaika atutumbwa ka ibiba kaki, kauluto bambanzu ba bevananza bayasi kabailya na kagya Mutuu kaki. ⁶ Ma goni kuso ka batɔ bi nibo, ibunu bi nibo Kunzi amamakaga kaiko batɔ ka Yeso-Kilisito. ⁷ Nakamukpikilyo ibunu nibo ma ku ka Luma, ibunu basi nibo Kunzi amupa, amumaka kaiko batɔ kaki botu. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito amufukilyi iziyo na maziyo.

Pɔlɔ akapa kainda kaunda Bakilisito ba Luma

⁸ Kambwa wa yasi, namigisyaga Kunzi kami ibiba pisi ka Yeso-Kilisito ko bulya kunu basi, kye mongoni ma baya kunu akomisikono ka ɔbili wasi. ⁹ Kunzi ninɔ nagugubyogo na limbengi limoti kabikyaga Mongoni Manza ko mikaki, akaiba be nakabikya lingunɔ. Akaiba be nasyege limbengi kunu, ¹⁰ bongbinga basi wa nalumbago mino. Nakakunga Kunzi ambe kapa, eukulyi pisi kainda kamunda. ¹¹ A beyɔ, na na musasa kugbe kamumina, kye namupɔ aɛɛɛ ninɔ wa Limbengi-Lotu, iba wikoni bakamaga bingumu ka baya. ¹² Na kugbe, nakapa kamumina kye totumisoni mambengi ka baya.

¹³ Ibunu bomika-mamaaa, nakapa ambe wiboni be nikagatu ndi na mutamanagi nganga bikyɔ kainda kamunda, luki limoti kadwe moni na buɔwanɔ pisi kanoukwikonigɔ. Nakapa ambe ligubo kami abukuti masolo luga kunu begeyɔ abukuta ndi mino ka bevananza bayagɔɔ. ¹⁴ Nokwononi kainda ka batɔ basi iki ka batɔ ba ibiba ikani ka niɔ ba payaya, iki ka batɔ ba balɔwa ikani ka niɔ bakasumagu. ¹⁵ Kinili, na goni na musasa kobikyogoku Mongoni Manza ku kunu ka niɔ mikaga ka Luma.

Ngu ya Mongoni Manza

¹⁶ Nakegu no suni kabikyaga Mongoni Manza. A beyɔ, a ngu niyɔ Kunzi uhukusogo na iyu batɔ basi niɔ babalyaga, kapanga mbeyi na Bayuda se kuwa niɔ bakegu Bayuda. ¹⁷ A beyɔ, Mongoni Manza akowonisilo beyɔ Kunzi uitisogo mino bambanzɔ kodoku batɔ bongbingbili ko misa kaki. A pisi ka baya aka, katukya ka mupunganagi na kadwe ka mulibo, mudɔngoni beyɔ Mobiso abikyaga mino be: «Mutɔ wongbingbili ika ndeke na ɔbili pisi ka baya.»

Ngbuta ko Kunzi ka batɔ banye

¹⁸ Kunzi akowonisilo ngbuta kaki kotukyoku kugu wa lisyɛ ka bunye basi na yigyɔ yanye yasi ka bambanzɔ. Bakpingbaga likpumuka la lingunɔ pisi ka yigyɔ kabɔ yanye yi niyɔ. ¹⁹ Luki limoti, likpumuka niɔ bambanzɔ bakwanana kaiba ko bulya ko Kunzi a bingbanganya, kye iyi nɔ umibisa ndi bingbanganya. ²⁰ A beyɔ, katukya ndi wa aka wa Kunzi agya ndi mino ɔbili, makpumuka nimɔ kinisonogigɔ, akaibikya be ngu kaki ya benze na benze na yimibisikoso kaki be a Kunzi, inisanaga bingbanganya ka makpumuka nimɔ agya ndi. Kinili, bambanzɔ bakikigɔ no pisi yi niyɔ bigbuka mino. ²¹ Bamibatɔ Kunzi, luki limoti bakabangagigɔ na kamigisilyo ibiba beyɔ okwononi mino. Bamɔ kabɔ odonuku biyoyoyo, mambengi kabɔ ma bungingi otigoloni ko biti. ²² Bibibaga be ba na yimibo, luki limoti ba bongingi. ²³ Ka pa yibibiso Kunzi ninɔ kokwogigɔ, bobibisaga kuwa ibu gbilito payaya nito bambanzɔ bagya ka likingyosi ka mutɔ wa litombɔ, ikani la bombu, ikani la banyama ba magɔ makwanganya, ikani la banyama niɔ bolutikonogo wasi.

²⁴ Kinili, Kunzi usa kuwa ndi kagya makpumuka ma musugu kabyenene na musasa ma mambengi kabɔ, kuwa wa go wa, bapanga kagyilyana makpumuka mo suni luga kabɔ. ²⁵ Bogomosyono lingunɔ niɔ ko Kunzi na likpumuka la kubɔbɔku. Banobibiso na kogugubyo makpumuka nimɔ Kunzi agya ndi ni bakegu kabibisa iyi Kunzi mombukwana-daki. Iyi ninɔ okwononi na ibiba ka benze na benze! A beyɔ.

²⁶ Kinili, Kunzi usa ndi ka musasa ma nzuyi nimo mupá suni. Boko kabu banasyenene luga kabu, yigya yi niyo a di na niyo igyonosogo. ²⁷ Mufongoni begyo, baluku basa kasye na boko, banapa kayungana na kasyenene luga kabu, banagya likpumuka lo suni. Kwa wa go wa, bakainiso na mukalya nimo okwononi na yigya yanye kabu.

²⁸ Yeki bakapagu ndi kamiba Kunzi, Kunzi usa ndi ka yimibo kabu ya funging, kinili bakagya nilo bakakwanigu bi kagya. ²⁹ Babutumo na likpumuka nilo kegu la bungbingbili, bunye, musasa, diya, babutumo na imi, banamwono luga kabu, ipambu, kuboboku na banagya nilo aka lo bopo. Banabukulyanaga makpumuka, ³⁰ banabikyana makpumuka manyenye, ba bomuyoniso ko Kunzi, bagegu kabangana, batu bakibinika na bayibiba, batu ba bokoli na batu bakugbomiso babukuta kabu bamu. ³¹ Bagegu na yimibo, banabikya makpumuka ni bagegu kagya, batu ba limbengi lapu ni bagegu no kumbu na batu bagogo. ³² Wikwe se, bibatu mungimbo ko Kunzi nimo akabikya be batu nibo bigyaga beyo bokwononi na kukwaku. Gutugu beyo aka yo, bakaidukulogo aka na yigya yi niyo, banubailya goni nibo bagyaga makpumuka mi nimo.

2

Kunzi akotu ndeke ngbanga ka bambanzu

¹ Iwe yi nino wakako ngbanga ka bengeri, wakikigu ndeke no pisi niyo wigbuka mino ka mungimbo begyo, gutugu se piye ni wa wani aka. Kye kika kani wakako ngbanga ka batu bagogo, wanagya bata abe ibu goni, wakaimakya ni iwe mombukwana-daki yi ka mungimbo. ² Tibagatu ambe Kunzi akogo ka lingunu ngbanga ka batu nibo bagyaga inguo ya makpumuka mi nimo. ³ Wakasima be wanyikatu mungimbo ko Kunzi, iwe yi nino wakogo ngbanga ka bengeri ka makpumuka nimo wagyatatu goni iwe? ⁴ Ikani budingi ba bunza ko Kunzi, limbengi kaki linda na limbengi kaki lo kumbu, kudwisogigu iwe limbengi? Wakegu kaiba ambe bunza ko Kunzi bo ukpama koyikoso yigya? ⁵ Luki limoti, wa na limbengi lapu na nilo kapagu koyikono. Kinili, wakaimakilya ngbuta yidingi niyo ko Kunzi ka lisyenilo owonisila ndeke mino ngbuta kaki na kako ngbanga ka bungbingbili, ⁶ akalya ndeke mutu yikaka-yikaka kabyenene na yigya kaki. ⁷ Kunzi upa ndeke obili wa benze na benze batu nibo bakisaga bongbinga basi kagya bunza na banakisa ibiba, na bibiso pa imoti na obili nino kosyigu ndeke. ⁸ Luki limoti, owonisila ndeke ngbuta kaki, kikigu ndeke no kumbu ka nibo bakamukanagigu, na nibo bamuya kagya lingunu ko Kunzi, banabye pisi ya bunye aka. ⁹ Batu basi nibo bagyaga bunye, kapunga ka Bayuda se kwa ka batu bi nibo bagegu Bayuda bigyogyisa ndeke, balya kumbu. ¹⁰ Luki limoti, Kunzi upa ndeke ibiba, bibiso na maziyo basi nibo bagyaga bunza, kapunga ka Bayuda adwe ka batu bi nibo bagegu Bayuda. ¹¹ A beyo, Kunzi kakogigu mambanzu na mulili.

¹² Batu basi nibo bagyaga bunye kani bakibigu Mutuu ka Musa, bolumwaga ndeke kani Mutuu mi nimo kugyogyisigu. Luki limoti, basi nibo bakagya bunye ni bakaiba Mutuu ka Musa, Kunzi ako ndeke ngbanga kabu kabyenene na Mutuu mi nimo. ¹³ A beyo, kegu asi nibo bukanaga Mutuu bo ba bongbingbili ko misa ko Kunzi, luki limoti, nibo aka bo bagyaga Mutuu mi nimo. ¹⁴ Bevananza bayagogo bagegu ibu na Mutuu ka Musa. Luki limoti, bemoti-bemoti luga kabu bagyaga niyo aka yo Mutuu mi nimo abikyaga. Gutugu beyo bagegu mino na Mutuu mi nimo, bowonisilogo be bibagatu nilo bokwononi kagya. ¹⁵ Bakowonisilo be nilo

Mutuu apaga a lakikipiko ka mambengi kabu. Mambengi kabu akaiba likpumuka li nilo, gutugu tamanaga kabu aka usungulyagatu ko ngbingo wagogo, ngbingo wagogo umamalya. ¹⁶ Igyonosa ndeke beyo ka Lisyε nilo Kunzi ako ndeke mino ngbanga wa bodikidi ka bambanzu pisi ka Yeso-Kilisito, kabyenene na Mongoni Manza nimo nakabikyaga.

Bayuda na Mutuu

¹⁷ Se kuwa iwe, wimakaga be wa Muyuda, wigumyaga ka Mutuu ka Musa, wibibaga be wa mutu ko Kunzi, ¹⁸ wibagatu nilo Kunzi apaga na Mutuu uwonisiloni kapunaga nilo okwononi, ¹⁹ wivaga abe mutu yi nino ukpkyonisogo batu bo kolobu ya mamomo na bungbanganya ka nibo ba ko biti, ²⁰ muwonisilo ka bongingi na ka bomiki bakekeke. A beyo, wakaiba binza be Mutuu uwonisiloni yimibo yasi na lingunu. ²¹ Eεε, iwe nino wakauwonisilo batu bagogo, ko bulya tino yo wakegu mino kaiwonisilo iwe bamombukwana-daki yi? Iwe nino wakakawa be wosoni kubaku, ko bulya tino yo wo mino kaibo? ²² Iwe nino wakabikya be mumbanzu kosyonitogu na muko ikani mbunya bengeri, ko bulya tino yo wo mino kagya beyo? Iwe nino humaya bokunzi gbali, ko bulya tino yo wo mino kaibo mukumbo ka bandabu ka bokunzi bi nibo? ²³ Wibibaga be wiba Mutuu ko Kunzi, luki limoti, waminaga Kunzi payaya ko pisi yibuno Mutuu kaki. ²⁴ A beyo, ikpikaga ka Mobiso be: «Bevananza bayagogo bakatumbwa lino ko Kunzi ko bulya kunu.»

²⁵ A beyo, simuiso ika na izangiya iba wakagya Mutuu, luki limoti, wakobuno Mutuu, wika abe mutu nino bakanakugu. ²⁶ Kika kani mutu yi nino bakanakugu akagya Mutuu, Kunzi kaminigu abe kika kani bakoni ndi? ²⁷ Mutu nino bakanakugu, luki limoti agyagatu Mutuu, ako ndeke ngbanga kaku, iwe nino wakobuna Mutuu, gutugu kika kani wibagatu Mutuu beyo bokpiko mino na gutugu kika kani bukoni ndi aka. ²⁸ A beyo, Muyuda walingunu keggu nino inisaga ka nzuyi aka na keggu nino binaga ipukuli ya simuiso ka nzuyi kaki. ²⁹ Luki limoti, Muyuda walingunu a nino wa ka limbengi, nino bako simuiso ka limbengi kaki, simuiso niso otukyoku pisi ka Limbengi-Lotu, ni keggu pisi ka Mutuu nimo bokpikaga ndi ko mobiso. Muyuda yi nino Kunzi no abibaga, keggu bambanzu.

3

Batu basi ba banye ko misa ko Kunzi

¹ Kaiko se kuwa Muyuda a na izangiya tino? Gutugu simuiso aka a na izangiya tino? ² Izangiya a yidingi ka bopisi bayasi. Kunzi uhukwilyo mbeyi ndi asi Bayuda aka likpumuka kaki. ³ Iki se kuwa? Kika kani bagogo luga kabu bakegu ndi bongbingbili, likpumuka li nilo ayikosatu Kunzi kasa bungbingbili kaki? ⁴ Kigyonosigu, gutugu iki yi aka! A bungbanganya be Kunzi abikyaga likpumuka la lingunu, kika gutugu kani batu basi ba na kuboboku, mudongoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Kunziooo, bumibi be wa wongbingbili ka munzina kaku, gutugu bakusungulya ni ngbanga kogwigu na iwe.»

⁵ Luki limoti, kika kani banye nibo tagyaga owonisilini bungbanganya bungbingbili ko Kunzi, tabikya kuwa bunyi? Takwananatu kabikya ambe Kunzi keggu ngbingbili kye atipaga azabu? (Nakanzina abe mumbanzu). ⁶ Kigyonosigu, gutugu iki yi aka! Kye kika kani Kunzi keggu ngbingbili, ako ngbanga wa obili liki?

⁷ Luki limoti, kika kani bongō kami akowonisilo lingunū ko Kunzi bongbanganya na kowonisilo ibiba kaki, ko bulya iki se kūwa yō bo mino kebisa na ngbanga abe mutū wa bunye? ⁸ Ko bulya iki takabikyigū mino be: «Togyini bunye iba bunza ipupisi mino?» Batū bagōgō, ka lingunū, bakebukulyaga likpamuka, banabikya be imi nō nanzinaga beyō. Batū bi nibō, Kunzi ubisatū ndeke na ngbanga na bokwononi beyō.

⁹ Iki se kūwa? Ibusu Bayuda, tukitogi bengeni na iki? Haaa, gutugū no luki limoti aka! Nowonisilini bi ambe batū basi, kapunga ka Bayuda adwe ka batū nibō bakegū Bayuda ba basi asi ka bunye aka. ¹⁰ A mūdōngōni beyō Mobiso ko Kunzi abikya mino be:

«Kegū na mutū wa bungbingbili gutugū bemoti aka.

¹¹ Kegū gutugū na mutū bemoti ninō mutombisyo likpamuka, kegū gutugū na mutū bemoti aka ninō akakisa Kunzi. ¹² Batū basi bapilyoni Kunzi mūgōngū, basi bobungogoni.

Kegū na mutū bemoti ninō akagya likpamuka lanza, gutugū bemoti aka.

¹³ Mūyū kabū a abe mbuku niyō ikaga bikpo,

masasū kabū a nimō ma kubōbōkū,

mūnzina nimō opupaga ka nōkū kabū a abe lingangi la nzuka,

¹⁴ nōkū kabū a itumo na mogbongoni na mūnzina manyenyē.

¹⁵ Magū kabū a bipoli-poli kaina kaugbukumisyo bambanzū,

¹⁶ basaga pa yiputikana na kumbu ka bapa bayasi nibayō bakitanaga mino,

¹⁷ bakibigū ibū pisi ya maziyo.

¹⁸ Bakegū ibū na kubangakū ko Kunzi gutugū iki yi aka.»

¹⁹ Wina se, tibagatū ambe masi nimō Mutū abikyaga, abikyaga ko bulya ka nibō ba kusili wa Mutū. Kūwa wa gō wa, kikigū na mutū bemoti ninō akwanana koukwa mūnōkū kaikisilya bungbingbili kaki, iba batū basi ba ōbili bogulyi ka mukombū ko Kunzi. ²⁰ Kinili, kegū na mūmbanzū gutugū bemoti ninō inisana ndeke na bungbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya yigya Mutū. A beyō, Mutū amibisaga imu mūmbanzū bunye kaki aka.

Baya aitisogo mūmbanzū ngbigbili ko misa ko Kunzi

²¹ Luki limoti mbiya wanū, Kunzi owonisiloni kūwa beyō atiitisaga mino bongbingbili ko misa kaki kani kegū pisi kagya Mutū. Bakitabū baya Mutū na nibayō ka bogyalandū obikyoni ndi likpamuka li nibō be:

²² Kunzi uitisaga bambanzū kaiko bongbingbili ko misa kaki pisi kabailya Yeso-Kilisito. Agyaga beyō ka batū basi nibō babailyaga, kye yigbananaga kegū bata luga kabū, ²³ basi bogyoni bunye, bazanga kūwa ibiba ko Kunzi.

²⁴ Luki limoti, Kunzi pisi ka iziyō kaki, uitisoni bambanzū ngbingbili ko misa kaki pisi ka Yeso-Kilisito ninō ukulaga ka bunye bi nibō. ²⁵ Kunzi apā ndi abe apee, kye pisi ka kukwakū kaki, bambanzū bi nibō babailya binisoni na mūpilya. Kunzi agya ndi beyō kowonisilo bungbingbili kaki. Ka būndeli ndi, ko bulya limbengi linda kaki, kupāgū ndi bambanzū azabū ko bulya bunye kabū. ²⁶ Luki limoti, mbiya yi nimū, akowonisilo bungbingbili kaki kye iki wongbingbili na kauikoso basi nibō babailya Yeso kaiko batū bo ngbingbili.

²⁷ Yeki a beyō, pisi ya kibiba a tū bata? Haaa, gutugū iki yi aka! Ko bulya iki? Ko bulyo yigya Mutū? Haaa. Luki limoti, ko bulya baya. ²⁸ A beyō, takaiba ambe mūmbanzū kiitagigū wongbingbili ko misa ko Kunzi ko pisi yigya Mutū, luki limoti ko bulya baya. ²⁹ Kunzi a se kūwa Kunzi ka Bayuda aka? Kegū gōni Kunzi ka bevananza bayagōgō? A beyō, a gōni Kunzi ka bevananza bayagōgō, ³⁰ kye Kunzi a bemoti aka, uitiso ndeke batū basi bongbingbili ko misa kaki pisi ka baya aka, iki Mūyuda abe kegū

Muyuda. ³¹ Yeki a beyo, toyopisaga se kuwa Mutuu ko bulya baya? Haaa, luki limoti, tokwononi kapá ibiba ka Mutuu.

4

Likingyosi ka Abalahamu

¹ Tabikiyi se kuwa bunni ko bulya ka titosu beyo ka Abalahamu? Iki yo inisana ndi na iyu? ² Kika ndi ni Kunzi aitisa ndi Abalahamu ngbingbili pisi ka yigya kaki, Abalahamu akwananatu ndi kaibiba. Luki limoti, kakwananigu kaibiba ko misa ko Kunzi. ³ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikiyaga be: «Abalahamu abalya ndi Kunzi, kinili Kunzi ava ndi abe mutuu wongbingbili ko bulya baya kaki.» ⁴ Muga-ligubo inisanagatu na mukalya kaki, mukalya mi nimo keggu abe luki nilo bapaga ka iziyo, luki limoti a nilo okwononi be bapito aka. ⁵ Wina se, mutuu yi nino kagyagigu ligubo, luki limoti, abalya Kunzi nino aitisogo mutuu wanye kaiko wongbingbili, Kunzi aitisagatu mutuu yi nino mutuu wongbingbili pisi ka baya kaki. ⁶ A begoyo ngama Daudi anzina ndi mino ko bulya bunza ka mutuu nino Kunzi avaga abe mutuu wongbingbili kani kondigu yigya kaki be:

⁷ «Igyagya ka batuu nibo Kunzi upilyaga yigya yanye kabu, olimaga bunye kabu!

⁸ Igyagya ka mutuu nino Mombukwono-dosu katangagigu bata bunye kaki.»

⁹ Igyagya yi niyo a asi ko bulya ka batuu bi nibo aka bo buko, ikani a tu goni ka nibo bakukogu? A beyo, tobikiyi bi ambe: «Kunzi ava ndi Abalahamu abe mutuu wongbingbili ko bulya baya kaki.» ¹⁰ Likpumu ka li nilo igyonosa ndi ngbingo tino? A ndi kambwa wa simuiso ka Abalahamu ikani kumbuso yi? A ndi kambwa, keggu kumbuso yi. ¹¹ Bako ndi Abalahamu kumbuso, simuiso kaki a ndi abe likingyosi: likingyosi li nilo a ndi kowonisilo be Kunzi ava ndi abe mutuu wongbingbili ko bulya baya kaki kani bakanakugu gutugu. Kinili, Abalahamu iita kuwa abaki batuu basi nibo babayaga kani bakanakugu. Batuu bi nibo, Kunzi uvaga abe batuu bongbingbili. ¹² A goni abaki batuu nibo buko, keggu nibo bigumya asi ka simuiso aka, luki limoti nibo babyege likingyosi ka obosu beyo ka Abalahamu. Iyi abaya ndi kani bakanakugu.

Agume ko Kunzi a ka batuu basi nibo babaya

¹³ Kunzi apa ndi Abalahamu na livananza kaki agume be ibu bo balya ndeke obili. Kunzi kapagu ndi Abalahamu agume yi nino kye agya ndi Mutuu, luki limoti a kye Kunzi amina ndi mutuu wongbingbili ko bulya baya kaki. ¹⁴ A beyo, kika kani batuu nibo bagyaga Mutuu aka bo bakwanana kaiko na makpumu nimo bawanyaga ndi, baya iko neki ndi payaya, agume ko Kunzi kikigu neki ndi na izangiya begoyo. ¹⁵ A beyo, Mutuu alikyaga ngbata ko Kunzi. Luki limoti, Mutuu kiki, bakobunigu begoyo.

¹⁶ Kinili agume ipa ndi ko bulya baya be kye iki apee wa iziyo nino Kunzi apa. Na goni iki mukwanana ka bevananza ka Abalahamu bayasi, keggu asi ka nibo bagyaga Mutuu aka, luki limoti a goni ka nibo babayaga beyo Abalahamu nino obosu basi abaya ndi mino. ¹⁷ A mudongoni begoyo Mobiso Motu abikya mino be: «Nuitisoni abaki bevananza bayidingi.» A obosu kambwa ko Kunzi nino abaya ndi. A Kunzi nino obililisaga bamanda, agya nilo kanigyonosigu ndi. ¹⁸ Abalahamu a

4:3 4:3 Wanda ka Mupanganagi 15:6. **4:8** 4:8 Wanda ka Mambu 32:1-2. **4:11** 4:11 Wanda ka Mupanganagi 17:9-14. **4:13** 4:13 Wanda ka Mupanganagi 12:2-3; 17:4-6; 22:15-18. **4:17** 4:17 Wanda ka Mupanganagi 17:5.

ndi na mutamanagi kainisoniso na nilo kakwananigu ndi bata kaiko na mutamanagi mi. Abaya ndi, iita kuwa ndi «abaki bevananza bayidingi» mudongoni beyo Kunzi abikya ndi mino be: «Livananza kaku ika ndeke lidingi.»¹⁹ A kuwa ndi na byanga buwobi kadwe miya yimoti. Baya kaki kadikagagu ndi gutugu beyo a ndi mino kaina be nzuyi kaki a kuwa yakupo. A ndi goni kaina be Sala kakwananigu ndi bata kabukuta.²⁰ Kasananagu ndi na baya kaki. Kegu ndi na botumo ka agume nino Kunzi apa ndi. Luki limoti, baya yi niyo apa ndi ngu, abibisa ndi Kunzi.²¹ A ndi kaiba binza-binza be Kunzi a goni no ngu yasi kotulyoso nilo awanyaga ndi.²² Kinili, Kunzi amina ndi be a mutu wongbingbili.²³ Luki limoti, likpumuka nilo be «Kunzi amina ndi be a mutu wongbingbili» kikipikagagu ndi ko bulya kaki mukaka aka.²⁴ Ikpikaga ndi goni ko bulya kusu yi nibo tokwononi kaiko batu bongbingbili, ibusu nibo tabaya Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku.²⁵ Kunzi asuta ndi ka kukwaku ko bulya bunye kusu, apupisa ndi ka mbuku kye tiki bongbingbili.

5

Yukanana kusu no Kunzi pisi ka Yeso

¹ Kinili, tiitoni bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya kusu. Mbiya wanu, ta kuwa na maziyo pa imoti no Kunzi pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.² Tinsana na bunza bi nibo pisi ku kaki na ko pisi ya baya. Ta kuwa mbiya wanu bakisulyo ka bunza bi nibo. Ta na magyagya ko bulya mutamanagi mi nimo ta na imu kaiko ka ibiba ko Kunzi.³ Na bata, togwaga magyagya gutugu kani takaigyogyiso aka, kye tibagatu ambe igyogyiso apaga limbengi linda,⁴ limbengi linda apaga kibyo, kibyo apaga mutamanagi.⁵ Mutamanagi mi nimo katisagigu kayitambya payaya. A beyo, Kunzi otumisoni mambengi kusu na sipananiso kaki pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipá.

⁶ A beyo, ko ngbingo yi nino takegu ndi mino ibusu no ngu, Kilisito ukwilyaga ndi batu bunye ko ngbingo yi nino Kunzi abisa ndi.⁷ A yapuru kakwilyogo mutu wongbingbili. Yagogo, mumbanzu akwananatu kaiko wakitulya kakwilyogo mutu wanza.⁸ Luki limoti, Kunzi atiwonisila bingbanganya beyo atipaga mino kuge: Kilisito atikwilyaga mbeyi ndi kani ta asi batu bunye aka.⁹ Pisi ka kukwaku kaki, tinisononi bongbingbili ko misa ko Kunzi, akowonisila be atihukusaga ndeke ka ngbata ko Kunzi.¹⁰ Ta ndi bomuyoniso ko Kunzi, luki limoti atipá kuwa ndi yukanana na iyi pisi ka kukwaku ko Mikaki. Yeki tinisononi na yukanana na iyi, tahukaga kuwa ndeke pisi ka obili ko Mikaki.¹¹ Kegu asi niyo aka yo, togwaga magyagya ko Kunzi ko bulya ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito nino atihukulya pisi mbiya wanu kukanana no Kunzi.

Adamu na Kilisito

¹² Bunye ogulya ndi ka obili ko bulya ka mutu bemoti, bunye bi nibo ogulyisoku kuwa ndi kukwaku. Kinili, kukwaku kwi nikwo udagba kuwa batu basi kye batu basi bogyoni bunye.¹³ A beyo, kambwa wa Mutuu, bunye a kuwa ndi ka obili aka. Luki limoti, yeki Mutuu kegu mbeyi ndi imu, Kunzi kandagigu ndi goni bulyo bunye.¹⁴ Luki limoti, katukya ko ngbingo ka Adamu kadwe ka nino ka Musa, kukwaku a ndi kugu ka batu basi, gutugu nibo aka bo bakagyagu ndi bunye abe Adamu nino obuna ndi Mutuu ko Kunzi.

Adamu a ndi likingyosi ka mutu yi nino a ndi kodoku. ¹⁵ Luki limoti, bunye ka Adamu kegū mufongoni na aperse nino Kunzi apa ndi ka iziyo. A beyo, batu budingi bolumwaga ndi ko bulya bunye ka mutu bemoti, luki limoti iziyo ko Kunzi a yidingi kugbe na aperse nino apa ndi ka iziyo ka batu budingi, pisi ka mutu bemoti nino ina be Yeso-Kilisito. ¹⁶ Masolo ma aperse nino Kunzi apa a di na bunye ka mutu bemoti. A beyo, ngbanga nino ogwa ndi na mutu bemoti apa kawa mungimbo. Luki limoti, nilo Kunzi apa ka iziyo kumbusa wa bunye budingi ka bambanzu lo uitiso bongbingbili ko misa kaki. ¹⁷ A beyo, kika kani kukwaku inisana ndi no ngu a ko bulya bunye ka mutu bemoti, a ko bulya ka mutu bemoti yi nino. Luki limoti, bambanzu binisononi kawa na mukumbo mudingi kugbe pisi ka Yeso-Kilisito iyi mukaka. Batu basi nibo Kunzi apa iziyo yidingi, uitiso bongbingbili, bika ndeke na obili, balya ndeke bungama pisi ka mutu bemoti yi nino, Yeso-Kilisito.

¹⁸ Kinili, bunye ka mutu bemoti umakya ndi batu basi ka mungimbo. A mufongoni begoyo yigya ya bungbingbili ka mutu bemoti ukulaga ndi mino batu basi ka mungimbo, apa obili. ¹⁹ A beyo, ko bulya mu mapu ka mutu bemoti, ambaza mudingi ka bambanzu ogulya ndi ka bunye. A begoyo, pisi ka mutu bemoti nino amakana ndi Kunzi, ambaza mudingi ka bambanzu ita ndi wongbingbili ko misa ko Kunzi.

²⁰ Niyo Mutuu odoku, bunye obwo. Luki limoti, ka bunye obwo mino, iziyo ko Kunzi obwo kawa bata iyu kugbe goni. ²¹ Kinili, begoyo bunye owonisila ndi mino ngu kaki pisi ka kukwaku, a begoyo iziyo ko Kunzi owonisila ndi mino ngu kaki pisi ka bungbingbili katiguliso ka obili wa benze na benze, pisi ka Mombukwono-dosu beyo ka Yeso-Kilisito.

6

Kokwo ka nilo ondi bunye na kaiko na obili pa imoti na Kilisito

¹ Tabikya se kawa buni? Tokwononi kaidukulogo kagya bunye bisele-sele be kye iziyo ko Kunzi isisilogi kobwo? ² Haaa, gutugu iki yi aka! ka nilo ondi bunye, ta kawa ibusu abe bamanda, takwanana bata kaidukulogo kaiko ka bunye liki? ³ Makibigu ambe pisi ka ibatiso, tamatikana na Yeso-Kilisito na goni ko pisi yi niyo, tamatikana na ibu ka kukwaku kaki? ⁴ Begoyo, pisi ka ibatiso, batilumboni pa imoti na ibu kye tamatikani na ibu ka kukwaku kaki, iba begoyo Kilisito opupa ndi mino ka mbuku pisi ko ngu ya ibiba ka Baba, ibusu tiki kawa na obili wambiya.

⁵ A beyo, tomatikononi na ibu pisi ka kukwaku begoyo okwa ndi mino. Kawa wa go wa, tamatikana ndeke goni na ibu begoyo ko pisi yipupa ka mbuku. ⁶ Takaiba binza ambe babongilogoni ndi obili nino kusu wandeli pa imoti na Kilisito ka musalaba, kye nzayi kusu ya bunye okwi, iba takikonitogu bata bosunzu ba bunye. ⁷ A beyo, bambanzu kokwo, iba okulikonogini ka bunye. ⁸ Kika kani tokwoni pa imoti na Kilisito, ta na baya ambe tika ndeke pa imoti na ibu goni. ⁹ A beyo, takaiba binza ambe wa aka wa Kilisito opupa ndi mino ka mbuku, kokwigu ndeke bata: kukwaku kandungulyagigu ndeke bata. ¹⁰ Ka nilo ondi bunye, okwa ndi ka nganga imoti aka, luki limoti, a kawa na obili mbiya wanu ko bulya ko Kunzi. ¹¹ Kawa goni, ibunu wivoni abe makika bamanda ka nilo ondi bunye, abe obili kunu a ko bulya ko Kunzi pisi ka matikana kunu na Yeso-Kilisito.

¹² Mbiya wanu, bunye kondungulyogonitogu bata nzayi niyo kunu ya litombu yo bekye wikoni kagya musasa mi. ¹³ Makosonitogu bata pa ya nzayi kunu gutugu yimoti aka kogugubyo bunye abe pisi yigya likpumuka

niŵo kegu lo ngbingbili. Luki limoti, wipóni ibunu bamombukwana-donu bi ko Kunzi abe batu niŵo bozuzukoku ka kukwaku. Wipóni nzuyi kunu yasi kagugubyo Kunzi abe pisi yigya likpamuka lo ngbingbili. ¹⁴ A beyo, bunye kamundungulyagigu bata kye makegu bata kusili wa Mutuu, luki limoti, ma kuwa kusili wa iziyɔ ko Kunzi.

Bosunzu ba bungbingbili

¹⁵ Iki se kuwa bata? Tagyi bunye kye ta kegu bata kusili wa Mutuu, luki limoti kye ta kuwa kusili wa iziyɔ ko Kunzi? Haaa, gutugu iki yi aka! ¹⁶ Makaiba binza ambe makipá ka ligubo ka mutú wagogo pisi kagya Mutuu kaki, miita kuwa bosunzu ka mombukwono-donu yi ninɔ makagya Mutuu kaki nɔ. Ikani mika bosunzu ba bunye niŵo atikaga ka kukwaku, ikani mika kamukana Kunzi ninɔ atikaga ka obili wongbingbili. ¹⁷ Kunzi avi ibiba! Ma ndi ka bundeli bosunzu ba bunye. Luki limoti, mbiya wanu, ma kuwa kagya na limbengi limoti muwonisilo ninɔ bamapá ndi. ¹⁸ Mokulikonogoni ndi ka bunye, miita kuwa bosunzu ba bungbingbili. ¹⁹ Nakanzina abe mumbanzu ko bulya nzuyi ya bupɔ niyɔ mibukuta nɔyɔ. A beyo, kambwa, ma ndi kani mipini basi abe bosunzu kagya likpamuka la musugu, na niŵo lanye kadiso Kunzi. Mbiya wanu, a mudɔngoni begeyo, wipóni kuwa basi abe bosunzu kogugubyo bungbingbili iba obili kunu iki bitu.

²⁰ Ngbingo yi ninɔ ma ndi mino bosunzu ba bunye, bungbingbili kegu ndi no ngu kugu kunu. ²¹ Minisana ndi na izangiya tino kagya makpamuka ninɔ mo mino no suni mbiya wanu? A beyo, mulibo ma yigya yi niyɔ ni kukwaku! ²² Luki limoti, mbiya wanu, mokulikonogoni ka bunye, ma kuwa bosunzu ko Kunzi. Ma kuwa na izangiya kye a kuwa kabubiso obili kunu, na ka mulibo, minisana ndeke na obili wa benze na benze. ²³ A beyo, mukalya ma bunye ni kukwaku. Luki limoti, niŵo Kunzi apága ka iziyɔ ni obili wa benze na benze pisi ka matikana na Yeso-Kilisito, Mombukwono-dosu.

7

Kaiko bukukanaga ka busunzu ba Mutuu

¹ Bamamaki, makaiba bingbanganya niŵo nakamubikya kye mibagatu Mutuu, mumbanzu ikaga kusili wa Mutuu ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ a mbeyi mino na obili. ² Likingyosi a be, muko wo vononi ninɔ ikaga wakikipikila na Mutuu ka obili kaki na mbunyaki ko ngbingo yi ninɔ muluku a mbeyi mino ka mu aka. Luki limoti, muluku kokwo, iba muko okulikonogini ka Mutuu mi ninɔ ikaga ndi mino wakikipila na iyi mɔ. ³ Kika kani muko ovyini bata ni mbunyaki a mbeyi ka mu aka, babikya be ogyi bilya. Luki limoti, mbunyaki kokwo iba okulikonogini ka Mutuu mi ninɔ a ndi mino wakikipikila. Kavye, bakabikyigu bata be ogyi bilya. ⁴ Bamamaki, a mudɔngoni begeyo ko bulya kunu, ibunu mokwoni ka niŵo ondi Mutuu pisi kamatikana na nzuyi ka Kilisito. Kinili, ibunu ma kuwa mukumbo ka mutú wagogo, ninɔ bapupisa ndi ka mbuku kye tabukutilyi Kunzi masolo ninɔ okwononi. ⁵ A beyo, wa tikaga ndi mino tanabye yigya ya nzuyi, musasa manye ninɔ ikaga ndi pisi ka Mutuu agyaga ndi ligubo ka nzuyi kusu yasi, anabukuta masolo, masolo mi ninɔ atitika ka kukwaku. ⁶ Luki limoti, mbiya wanu, tokulikonogoni kuwa ka Mutuu mi ninɔ. A beyo, tiitoni kuwa abe bamanda kabyenene na likpamuka li niŵo a ndi na ibusu likpikila lo. Kinili, takwanana kuwa kagugubyo Kunzi na

yigya yambiya pisi ka Limbengi-Lotu, kani kegũ bata na yigya yandeli beyo ikpikaga mino ka Mutuu.

Ligubo la Mutuu

⁷ Tabikya se kũwa bunĩ? Mutuu ni bunye? Haaa! Gutugũ iki aka. Luki limoti, Mutuu mo emibisa ndi be bunye ni iki. A beyo, nakakwananigũ ndi kaiba ambe kaiko na musasa ko luki ka bengeni ni iki, kika ndi kani Mutuu kabikyagu be: «Wakikonitogũ na musasa ko luki ka bengeni.» ⁸ Bunye inisana ndi na ngala katukya ka mutuu, abukuta kũwa mobi masi ma musasa manye kusõ ka imi. A beyo, Mutuu kiki, bunye kikigũ begeyo. ⁹ Ka bundeli ndi, wa Mutuu kegũ ndi mino, na ndi mubisi, luki limoti wa mutuu odoku mino, bunye ipupiso, ¹⁰ imi nokwo. Kinili, mutuu nimo akwanana ndi ketika kaiko na obili, etika kũwa ndi ka kukwakũ. ¹¹ A beyo, bunye inisana ndi no pisi katukya ka mutuu, ebo, emwisiso.

¹² Kinili, Mutuu a imu motu, makpumũka nimo atumbulaga a motu, mongbingbili na manza. ¹³ Kika kũwa beyo, luki lanza li nilõ akwananatu bata kemwisiso? Haaa! Gutugũ iki yi aka. Luki limoti, bunye ava ndi luki lanza li nilõ, emwo. Ko pisi yi niyo, mutuu ewonisila ndi bingbanganya be bunye kegũ luki lanza. Kinili, bunye itikitilaga kũwa ndi mino kaiko bunye aka lingunũ.

Bunye undungulyogoni bambanzũ

¹⁴ A beyo, tibagatu ambe Mutuu andaga obili wa limbengi, luki limoti, imi na na nzũyi ya bũpõ, begoboni abe musunzu ka bunye. ¹⁵ A limbanga! Nakegũ kotombisyo nilõ nakagya! Nilõ nakapa, nakegũ kagya ilu, luki limoti, nilõ nakamũya, ilu lo nakagya. ¹⁶ Kika kani nakagya nilõ nakegũ kapa, isi yi be nibini ambe Mutuu a manza. ¹⁷ Kinili, kegũ bata imi no nakagya nilõ, luki limoti a bunye nibõ a kusõ kami. ¹⁸ Nakaiba ambe likpumũka lanza kikogigũ kusõ kami, imi mutũ wa nzũyi ya bũpõ. A beyo, na na musasa kagya bunza, luki limoti ngu yigya kegũ. ¹⁹ A beyo, bunza nibõ nakapa kagya, nakegũ kagya, luki limoti bunye nibõ nakegũ kapa kagya, ibu bõ nakagya. ²⁰ Nakiko kagya nilõ nakegũ kapa, kegũ bata imi no nakagya beyo, luki limoti a bunye nibõ a kusõ kami.

²¹ Kinili, nondungi ambe igyonosogo na imi be: niyo napaga kagya bunza, asi bunye aka bõ ipupisogo kambwa kami. ²² Kusõ wa limbengi kami bikpe, nogwaga magyagya na Mutuu ko Kunzi. ²³ Luki limoti, na bata kaina ka nzũyi kami yasi mutuu magõgõ nimo akabũmana na mutuu nimo tamanaga kami apaga. Mutuu mi nimo ebiso musunzu wa Mutuu ma bunye nimo a kusõ kami. ²⁴ Hebe! Ambe kumbu a yidingi na imi eee! Wani se no ekulaga ka nzũyi yi ni yina aketika ka kukwakũ yina? ²⁵ Kunzi avi ibiba pisi ka Yeso-Kilisito nino Muhukuso kusu!

Kinili, na musunzu wa Mutuu ko Kunzi ko pisi ya yimibo kami, luki limoti, ko pisi ya nzũyi ya bũpõ, na musunzu wa bunye.

8

Kaiko na obili pisi ka Limbengi ko Kunzi

¹ Kũwa wa gõ wa, mungimbo kegũ bata kugũ ka batũ nibõ ba bumatikana na Yeso-Kilisito. ² A beyo, mutuu ma Limbengi-Lotu nimo apaga obili ka mutũ nino amatikana na Yeso-Kilisito, ukulogoni ka mutuu ma bunye na kukwakũ. ³ Kunzi otulyosa ndi nilõ Mutuu kakwananigũ ndi kagya kye bũpõ ba nzũyi odokusoku ndi Mutuu mi nimo bipoli. Ko bulyo

yitumba bunye, Kunzi ako ndi ngbanga wa bunye nibo ikaga ka nzuyi pisi katikoku Mikaki bikpe. Miki yi nino ibukuta ndi na nzuyi abe nzuyi ka batu ba bunye. ⁴ Kunzi agya ndi beyo kye obili kusu iki mudongoni beyo Mutuu abikyaga mino. Kuwa wa go wa, kegu bata yigya ya nzuyi yo ika katikpkyoniso, luki limoti niyo ya Limbengi-Lotu. ⁵ A beyo, batu nibo babyege musasa ma nzuyi, tamanaga kabu ikaga ka likpumuka li nilo aka lo. Luki limoti, nibo babyege musasa ma Limbengi-Lotu, tamanaga kabu ikaga goni ka likpumuka li nilo aka lo. ⁶ Wina se, tamanaga ya musasa ma nzuyi atikaga ka kukwaku, luki limoti, niyo ya Limbengi-Lotu atikaga ka obili na maziyo. ⁷ Batu nibo basye limbengi ka musasa ma nzuyi ba bomuyoniso ko Kunzi. Bakagyagigu bata mutuu ko Kunzi, bakakwananigu gutugu kagya yi aka. ⁸ Batu nibo babyege musasa ma nzuyi bakakwananigu kaponoso Kunzi.

⁹ Wina se, ibunu makabyegigu bata musasa ma nzuyi, luki limoti, mabyege kuwa musasa ma Limbengi-Lotu, kye Limbengi ko Kunzi a kuso kunu. Mambanzu kiki na Limbengi ka Kilisito, iba kegu mutu kaki. ¹⁰ Kika kani Kilisito a kuso kunu, gutugu nzuyi kunu kokwo ko bulya likpumuka la bunye, Limbengi-Lotu amupatu obili, kye Kunzi amuitisoni bongbingbili. ¹¹ Kika kani Limbengi ko Kunzi nino apupisa ndi Yeso ka mbuku a kuso kunu, Kunzi nino apupisa ndi Kilisito ka mbuku, amupatu goni obili ka nzuyi kunu ya kukwaku. Amupa obili yi nino pisi ka Limbengi kaki nilo ikaga kuso kunu.

¹² Kinili, bamamaki, ta na lubu, luki limoti kegu lubu wa nzuyi be kye tiki kagya musasa mi. ¹³ A beyo, makika kabye likpumuka la nzuyi, mokwatu. Luki limoti, makamwo yigya yanye ya nzuyi pisi ka Limbengi-Lotu, mikatu na obili. ¹⁴ Batu basi nibo Limbengi ko Kunzi ukpkyonisogo, ba bomiko Kunzi. ¹⁵ A beyo, Limbengi nilo miniso nolu, kegu limbengi la busunzu, kamutumisa bata na kubangaku. Luki limoti, a Limbengi-Lotu nilo amuitiso bomiko Kunzi, atikpamyaka kamaka Kunzi na liyu lapu be: «Aba! Baba!» ¹⁶ Limbengi ko Kunzi akatimibiso bingbanganya ka mambengi kusu be ta bomiko Kunzi. ¹⁷ Kika kani ta bomikaki, takwanana kuwa ndeke kalya lisimo nilo uwanyaga ndi batu kaki. Talya ndeke lisimo li nilo pa imoti na Kilisito. A beyo, takiko kaigyogyiso pa imoti na ibu, togulya ndeke ka ibiba pa imoti na ibu goni.

Ibiba niyo a ndeke kodoku

¹⁸ Nakaina ambe takakwananigu kokingyoso ibiba yi niyo a ndeke kodoku no kumbu niyo takalya mbiya wanu. ¹⁹ Makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi, akabundaga na musasa kugbe ngbingo nino Kunzi uwonisila ndeke mino bomikaki bingbanganya. ²⁰ A beyo, makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi ogulyoni kusili wa mutuu ma makpumuka ma payaya. Kegu makpumuka mi nimo mo apa ndi, luki limoti Kunzi no obisa ndi kusili wa mutuu mi nimo. Wina se, mutamanagi a be: ²¹ lisyé limoti, Kunzi akulagatu ndeke makpumuka masi nimo agya ndi ka busunzu ba mutuu mi nimo aputaga masi, kye ogulyi kuwa ka kulikanaga ya ibiba niyo ka bomiko Kunzi. ²² A beyo, takaiba ambe kadwe moni na bubwanu, makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi akaigomisogo, animukana muzuzula abe muko yi nino mama ikaga kalya. ²³ Luki limoti, kegu asi makpumuka mi nimo aka mo. Gutugu ibusu aka nibo tinisa ndi na Limbengi-Lotu abe talu-talu wa aperse ko Kunzi, tikaga goni kaigomisogo ka mambengi kusu. Tikaga kabundila na musasa ambe Kunzi atiitisi bomikaki, atikulaga ka busunzu. ²⁴ A beyo, toukoni, luki limoti

pisi ka mutamanagi aka. Wakika kaina nilo wakatamanaga, iba kegu bata mutamanagi mo. Mutu tino no obisaga mutamanagi ko luki nilo a kuwa kaina? ²⁵ Luki limoti, takika na mutamanagi ko luki nilo takegu kaina, isi yi be takabundilaga na limbengi linda.

²⁶ A mudongoni begeyo Limbengi-Lotu atisingyogo mino ka bapo. A beyo, takibigu kalumba beyo okwononi mino. Luki limoti, Limbengi-Lotu bikpe lo atilumbilyaga ka yigama niyo mumbanzu kakwananigu kozukogo pisi ka manza. ²⁷ Kunzi nino ibaga ka mambengi ka bambanzu, ibagatu nilo Limbengi-Lotu ikaga kapa kakanga. A beyo, Limbengi-Lotu ulumbilyaga batu ko Kunzi beyo Kunzi apaga mino.

²⁸ Takaiba binza ambe ka makpamuka masi, Kunzi ugyilyaga bunza batu bi nibo bapaga. A batu bi nibo umakaga ndi kabyenene beyo osisilya ndi mino. ²⁹ A beyo, batu nibo Kunzi upunaga ndi kambwa aka, ubisa goni ndi di kaika abe Mikaki. Kuwa wa go wa, Mikaki ika ndeke pata luga ka bamamaki budingi. ³⁰ Batu bi nibo Kunzi upunaga ndi kambwa aka bo, umakaga ndi ni iyi goni. Nibo umakaga ndi, uitisa ndi ni iyi goni bongbingbili. Na nibo uitisa ndi bongbingbili, upa ndi ni iyi goni ibiba kaki.

Budingi ba sipananiso ko Kunzi

³¹ Kabyenene na likpamuka li nili, tabikya kuwa bata buni? Kunzi kika ka mutili kusu, wani kuwa bata no akwanana katikeyonilyo? ³² Iyi, kakyagu ndi kapa Mikaki, luki limoti asuta ndi ka kukwaku ko bulya kusu basi. Atimimya kuwa bata liki makpamuka masi pa imoti na Mikaki? ³³ Wani no akwanana kausungulya batu nibo Kunzi upunaga? Gutugu mutu bemoti aka! A beyo, Kunzi no uitisa batu bongbingbili. ³⁴ Wani kuwa no akwanana kaubiso na mangimbo? Gutugu mutu bemoti aka! A beyo, Yeso-Kilisito okwa ndi, na bata opupa ka mbaku, ikaga wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi katilumbilya. ³⁵ Luki tino lo akwanana katigbonoso na sipananiso ka Kilisito? Ika se kumbu, ombombo, yigyogyiso, nza, yangya, lunga ikani kukwaku? ³⁶ Mudongoni beyo ikpikaga mino ka Mobiso ko Kunzi be:

«Bikaga kakisa masye masi katimwo ko bulya kaku, banatigya abe bakondolo nibo bikaga kanda kaku bingobingo.»

³⁷ Luki limoti, ka masi nimo ikaga katigya mo, tikaga botutungyo kugbe pisi ka nino atipa ndi. ³⁸ A beyo, nakaiba binza ambe likpamuka gutugu limoti aka, kakwananigu katigbonoso na sipananiso ko Kunzi: iki kukwaku, obili, bamalaika, bangama, ngu, likpamuka la masye mi nima ikani likpamuka nilo okodoku, ³⁹ iki ngu ya kugu ikani niyo ya kusili, gutugu luki limoti aka nilo Kunzi agya ndi. Likpamuka gutugu limoti aka kakwananigu katigbonoso na sipananiso niso Kunzi atiwonisila ndi kuso ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu.

9

Kunzi na batu nibo upunaga ndi

¹ Nakabikya lingunu kye na kuso ka Kilisito, nakegu kamubo. Liyu kami la kuso nilo Limbengi-Lotu okpokyonisogo, akemibiso bingbanganya be nakegu kabikya bongo. ² Nakalya kumbu yidingi pa imoti na yigyogyiso ka limbengi niyo kegu na mulibo. ³ A beyo, ko bulya livanza nilo nibukuta mino, napatu bi ambe Kunzi egbangi imi, nigbanana na Yeso-Kilisito ka pa kabu. ⁴ Ibu ni Bezaleli. Kunzi uitisa ndi bomikaki, uwonilisa ndi ibiba

kaki, ako ndi liwai na ibu, upá ndi Mutuu, uwonilisa ndi beyo okwononi mino kabibiso, upá ndi bagume. ⁵ Ba ka livananza ka botitosu beyo ka Abalahamu, Isaka na Yakobo. Kilisito ibukuta ndi goni pisi ka nzayi ka livananza li nilo goni lo, iyi nino a kugu wa masi, a Kunzi nino wa ibiba ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

⁶ Kegu be kye agume ko Kunzi ogwa kuwa ndi payaya. A beyo, kegu batu basi nibo bopupa ka livananza ka Bezaleli bo ba Bezaleli ba lingunu, ⁷ batu nibo bopupa ka livananza ka Abalahamu bakegu basi bomikaki ba lingunu. A beyo, Kunzi abikya ndi Abalahamu be: «Nupá ndeke bomiki nibo nawayaga ndi pisi ka Isaka.» ⁸ Isi yi be, bomiko Kunzi ba lingunu kegu nibo dibukuta ko pisi ya nzayi, luki limoti, a asi nibo aka bo dibukuta pisi ka agume. ⁹ A beyo, agume yi a ndi be: «Nodoku ndeke ko ngbingo yi nimuna goni mu, Sala ika ndeke kani afukutini miki muluku yi.» ¹⁰ Kegu asi niyo aka yo, Libika ubukuta ndi bomiki baluku bi baba ibu na titosu beyo ka Isaka. ¹¹⁻¹² Bomiki bi nibo bakegu ndi mbeyi bakibukuta, kani bakanogyigu gutugu bunza aka ikani bunye, Kunzi abikya ndi Libika ko ngbingo yi nino aka no be: «Puta agugubyaga ndeke miki.» Agya ndi beyo kye otulyosi nilo a ndi ni obungusyogini kambwa. A beyo, Kunzi kupunagigu bambanzu kanda yigya kabu, luki limoti, lipupuna kaki abyenenege na molikoni kaki ku kabu. ¹³ Mufongoni begeyo ikpikaga mino be:

«Napa ndi Yakobo, luki limoti namuya Esau.»

¹⁴ Tabikya se kuwa bata buni? Ambe Kunzi kegu wongbingbili? A wongbingbili! ¹⁵ A beyo, abikya ndi Musa be: «Nika ndeke no kumbu ka mutu nino napa kaminyilya kumbu, nagyilya ndeke bunza nino napa kagyilya bunza.» ¹⁶ A beyo, bunza ko Kunzi kandagigu nilo bambanzu apaga, ikani kekele kaki, luki limoti likpumaka li nilo andi asi Kunzi aka mombukwana kumbu. ¹⁷ Kuswa wa Mobiso Motu, Kunzi abikya ndi ngama wa Misili be: «Nupá ndi bungama kye nowonisili ngu kami pisi ku kaku na litombu lasi iba lino kami.» ¹⁸ Kinili, Kunzi ikaga na kumbu ka nino apaga kaminyilya kumbu, otiwoso limbengi ka nino apaga katiwoso limbengi.

Ngbuta no kumbu ko Kunzi

¹⁹ Wabikyatu yagogo be: «Kika neki ni a beyo, ko bulya tino yo Kunzi o mino kauyoyiso bambanzu? A beyo, wani no akwanana kagya dongoso na nilo akapa?» ²⁰ Luki limoti, iwe mutu tino se kuwa no wakwanana kagya dongoso no Kunzi? Mbike ya tukuto akwananatu kamuusa muluka-bambike be: «Welaka ndi bene ko bulya iki?» ²¹ Muluka bambike akwanana kagya na tukuto beyo aka yo opo mino: akwanana kaluka na mubungu ma tukuto mimoti, mbike ya ligabu lapu ikani niyo ya ligabu kusili.

²² A mufongoni begeyo ka niyo Kunzi agya ndi. Apa ndi kowonisilo ngbuta kaki na kaibisikoso ngu kaki. Luki limoti, ubundilya ndi na limbengi linda, bambanzu nibo ngbuta kaki akwanana ndi kauipo na nibo bakwanana ndi kogulya ka mungimbo.

²³ Apatu ndi goni kowonisilo ibiba kaki yidingi ka batu bagogo nibo a na ibu no kumbu. Ubungusyaga ndi batu bi nibo kambwa aka kogulya ka ibiba kaki. ²⁴ Batu bi nibo ni ibusu. Katimakagagu ndi asi ibusu aka luga ka Bayuda, luki limoti luga ka batu bi nibo bakegu Bayuda goni.

²⁵ A nilo Kunzi abikya ndi mudfongoni beyo ikpikaga mino ka kitabũ ka mugyalandu Ōsia be:

«Batũ bi nibo bakegu ndi batũ kami,
numaka ndeke ambe batũ kami,
batũ nibo nakupagigu ndi,
numaka kuwa ndeke ambe batũ kami buwaka.

²⁶ Ka pa niyo buvikya ndi mino be:

«Makegu batũ kami,>

bumaka ndeke batũ bi nibo be bomiko Kunzi nino apaga obili.»

²⁷ Isaya apamikana ndi ko bulya bomikya Bezaleli: «Gutugu Bezaleli bakiko bi budingi abe mbumi ko libo lidingi, barkedde aka luga kabũ bo binisana ndeke na muhukuso. ²⁸ A beyo, Mombukwono-dosu otulyasa ndeke ka obili, lasi nilo abikya ndi ni kolipyisigu.» ²⁹ Begeyo Isaya abikya ndi mino ka mambwa be:

«Mombukwono-dosu nino a no ngu yasi katisili ndi bomiki,
iba tiitoni kuwa abe gufu wa Sodomu,
iba ta mudfongoni abe gufu wa Gomolo.»

Muhukuso a pisi ka baya, kegu pisi ka Mutuu

³⁰ Tabikya se kuwa bunu? Bevananza bayagogo bakegu ndi kakisa kaiko bongbingbili ko misa ko Kunzi. Wina se, Kunzi uitisoni kuwa bongbingbili pisi ka baya. ³¹ Luki limoti, Bezaleli ba ndi kapa kaiita bongbingbili pisi ka Mutuu, wina se, bakadwegu ndi mino. ³² Igyonosa ndi beyo ko bulya iki? Kye bakegu ndi kakisa bungbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya, luki limoti ba ndi kasima be bika bongbingbili pisi ka yigyigilya. Basakaga ka «litalu nilo lisokisogo,» ³³ beyo ikpikaga mino be:

«Wikwe se, nakobiso ku ka gufu wa Siona litalu lisokisogo,
litalu la kugwisiso bambanzu.

Luki limoti, mutũ nino abailya litalu nilo, kikigu ndeke no suni.»

10

¹ Bomika-mamaaa, musasa ma limbengi kami na malumba kami ko Kunzi ko bulya ka Bayuda a ambe binisoni na muhukuso. ² A beyo, nakwanana kabikya bingbanganya ko bulya kabũ ambe ba na kekele kugbe ko bulya ko Kunzi, luki limoti kekele yi kegu yimatikanaga na yimibo ya lingunu. ³ Bakotombisyagu ndi beyo Kunzi uitisogo mino bambanzu batũ bongbingbili ko misa kaki, bikisilya ndi ni ibu bamombukwana-dabu bi pisi yi. Kuwa wa go wa, bakya ndi kabye pisi yi niyo Kunzi uitisaga mino bambanzu batũ bongbingbili. ⁴ A beyo, Kilisito odwisoni Mutuu ka Musa ka mulibo, be kye batũ basi nibo babaya biiti bongbingbili ko misa ko Kunzi.

Muhukuso a ka batũ basi nibo babaya

⁵ A beyo, ko bulya kaiko ngbingbili ko pisi yigya Mutuu, Musa okpikaga ndi be: «Mutũ yi nino agyaga mutuu iko na obili ko pisi yi.»

⁶ Luki limoti, nilo ibikya ndi ko bulya kaiko ngbingbili ka baya nili: «Wakimuusonitogu be wani no adaka kugu wa lisyey?» Isi yi be kasisoku Kilisito. ⁷ Wakimuusonitogu goni be: «Wani no osyo ka libye lodu ku?» Isi be kapupisoku Kilisito luga wa bamanda. ⁸ Luki limoti, Mosiso abikya be: «Likpumuka ko Kunzi a buwobi na iwe ka munoku kaku na ka

9:25 9:25 Wanda ka Jseya 2:25. 9:26 9:26 Wanda ka Jseya 2:1. 9:28 9:27-28 Wanda ka Isaya 10:22-23. 9:29 9:29 Wanda ka Isaya 1:9; Mupunganagi 19:23-28. 9:33 9:33 Wanda ka Isaya 8:14; 28:16. 10:5 10:5 Wanda ka Balawi 18:5.

limbengi kaku.» Likpamuka li nilo a mongoni ma baya nimo takakuwaga. ⁹ Wakabikya bingbanganya ko misa ka batu basi be Yeso ni Mombukwono-dosu, wakabailya ka limbengi kaku be Kunzi apupisatu ndi ka mbuku, winisono na muhukuso. ¹⁰ A beyo, mambanzu kabailya ka limbengi, Kunzi aitisatu mutu wongbingbili, katumbulaga goni bingbanganya na manoku kaki, inisono na muhukuso. ¹¹ A beyo, Mobiso abikya be: «Mutu wasi nino abailya, kokwigu ndeke suni.» ¹² Kinili, budididi kegū bata luga ka Bayuda na nibo bakegū Bayuda kye Mombukwana-dabu basi a bemoti. Upaga batu basi nibo bitatanaga na iyi makpamuka manzanza mudingi. ¹³ A beyo, Mobiso ko Kunzi akabikya be: «Mutu wasi nino itatanaga ndeke no lino ka Mombukwono-dosu inisanatu ndeke na muhukuso.»

¹⁴ Bitatanaga se kuwa na iyi liki kani bakabailiyagu? Babailya liki kani bakukanagu ndi mongoni kaki? Bukana liki kani bakubikyogigu mongoni kaki? ¹⁵ Na bata, babikyaga mongoni mi liki kani bakutikigu bambanzu kabikyaga? Beyo ikpikaga mino be: «A magyaga mudingi kamina bambanzu kodoku no mongoni manza!» ¹⁶ Luki limoti, kegū batu basi bo babailya ndi Mongoni Manza. A beyo, Isaya abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wani no abinikyana ndi kuu kusu?» ¹⁷ Kinili, baya odogoku pisi kaukana mongoni nimo bikaga kabikyaga, mongoni mi nimo ni kuu ya likpamuka ka Kilisito. ¹⁸ Luki limoti, nakauusa ambe: «Bayuda bakukanagu ndi kuu yi niyo?» Bukana ndi binza! Mobiso ko Kunzi akabikya be:

«Mayu ka bakukwa imukosa ndi ka obili wasi,
Munzina kabu adwe ku kwa ku ka mulibo ma obili.» ¹⁹ Nuusoku bata ambe: «Bezaleli bakotombisyagu ndi?» Musa adikya ndi kaubikya be:

«Namudukusoku ndeke batu ba imi na livananza la payaya.
Namukondikosaga ndeke mambengi na livananza nilo kegū na yimibo.»

²⁰ Isaya ikpunda ndi goni kabikya be Kunzi abikya ndi be:
«Batu bi nibo bakekisagigu ndi, beminoni,
Nipupisa ndi ka batu bi nibo bakemusogigu ndi likpamuka.»

²¹ Luki limoti, ko bulya ka Bezaleli, abikya be:
«Masye masi, nunanilyaga ndi maboku
livananza nilo libuna muki na nilo la sili-sili.»

11

Kunzi kumbibagu ndi Bezaleli

¹ Nakauusa neki be: Kunzi umbimboni batu kaki? Haaa! Gutugu iki yi aka! A beyo, imi mombukwana-daki na Muizaleli, ka livananza ka Abalahamu na ko pigo ka Benyamini. ² Kunzi kumbibagu ndi batu kaki nibo ipunilyaga ndi kambwa aka. Mibatu nilo Mobiso ko Kunzi abikya ko bulya ka Iliya wa a ndi mino kaigama kambwa ko Kunzi ko bulya ka Bezaleli be: ³ «Hebeee, Mombukwono-dosu! Bulumwisogini bogyalandu kaku, bupanza goni bagbogbo ba bapepe kaku. Notigolini kuwa imi mukaka aka, na ba goni kapa kemwo.» ⁴ Luki limoti, Kunzi asikisya ndi buni? Asikisya ndi be: «Nibuulyogi bi bambanzu elofu madhya na ika nibo bakobunigu bi moli kambwa ko kunzi nino lina be Bali.» ⁵ Mbiya wanu, a goni begayo, a tu na batu bacede nibo Kunzi upunogoni ndi ko bulya iziyo

10:8 10:6-8 Wanda ka Yigilya 30:12-14. **10:13** 10:13 Wanda ka Yuweli 3:5. **10:15** 10:15 Wanda ka Isaya 52:7. **10:16** 10:16 Wanda ka Isaya 53:1. **10:18** 10:18 Wanda ka Mambu 19:5. **10:19** 10:19 Wanda ka Yigilya 32:21. **10:21** 10:21 Wanda ka Isaya 65:2. **11:4** 11:4 Wanda ka 1 Bangama 19:18.

kaki. ⁶ Ƴpɔnaga ndi pisi ka iziyo, keɣu pisi ka yiɣya kabu. Kiki ndi beyo, iziyo ko Kunzi kikigu ndi iziyo ya lingunu.

⁷ Nilo a se kuwa kaibikya buni? Bezaleli bakinagu ndi nilo ba ndi kakisa, luki limoti batu bi nibo Kunzi ɔpɔnaga ndi, binatu ndi ibu. Nibo bagogo basikana ndi, biita ndi na mu mapu. ⁸ A mudɔngoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Kunzi ɔpa ndi limbengi liti. Kadwe na lisyɛ li nili, udulogoni miso kye bakinonitogu, uɗulaga motili kye bakukononitogu.»

⁹ Ngama Daudi abikyatu goni be:

«Malili ma bodumo kabu iiti kpaka ikani kuyaku, kaugwisiso na kaɔpa azabu.

¹⁰ Misa kabu opiyi bipi kye bakinonitogu bata, uɗidikiso gongu kabu bongbinga basi.»

¹¹ Na kuwa kauusa ambe: «Wa Bayuda basakaga ndi mino, bogwa kuwa ndi lingunu aka?» Haaa, keɣu beyo! Luki limoti, pisi ka sakaga kabu, batu bagogo nibo bakeɣu Bayuda binisana ndi na muhukuso. Kuwa wa, Bayuda bapunga ndi kaumina no misa mopi. ¹² Bunye ka Bayuda apa ndi izangia yidingi ya limbengi ka obili, kugwaku kabu apa ndi goni izangia yidingi ya limbengi ka bevananza. A beyo, bayuda basi bakamigilya Kunzi ika kuwa bata izangiya yidingi kugbe!

Muhukuso ka batu nibo bakeɣu Bayuda

¹³ Mbiya wanu, nakamabikya ibunu nibo makeɣu Bayuda. Imi, na atutumbwa ka bevananza nibo bakeɣu Bayuda, nogwaga magyagya kugbe ka ligubo li nilo kami lo. ¹⁴ Kinili, na na mutamanagi kagya be bava-kukami bamaminilyi imi iba nuhukusogi bemoti-bemoti luga kabu. ¹⁵ A beyo, ngbingo yi nino Kunzi ute ndi mino Bayuda ka kpolo, Kunzi ukanana ndi na obili. Ika se kuwa buni wa bamigilyoku bata mino Kunzi? Ika kuwa abe batu nibo bokwaga ndi, bapungini bata obili!

¹⁶ Bakapa Kunzi igbutu ya mukati niyo ya mambwa, mukati masi nimo otigolo ika kuwa makaki goni. Bakapa lyo ya ibukuso, tabi yi ika kuwa ya kaki goni. ¹⁷ Bezaleli ba abe ibukuso sa mizeituni niso Kunzi akogo ndi mino tabi yi. Iwe nino wa keɣu Muyuda, wa abe mutabi ma ibukuso so tutu niso bokpokpisa ndi ka pa ya tabi niyo bakogo ndi yo. Wa kuwa goni iwe kanvinilya libo kotukyoku ko lyo ya ibukuso sa mizeituni si niso. ¹⁸ Kinili, wakinonitogu tabi niyo bakogo ndi yo payaya. Wakaibiba ko bulya iki? Keɣu iwe no wolyolisogo lyo, luki limoti lyo yo ulyolisogo.

¹⁹ Wakwananatu yagogo kebikya be: «Bakogo ndi tabi yi niyo kye bekpokpisi kuwa imi wa.» ²⁰ A lingunu. Bakogo ndi kye keɣu ndi na baya. Iwe, wamukpakpa wa ko bulya baya. Wakibibonitogu, luki limoti wika na kubangaku. ²¹ A beyo, kika kani Kunzi kubibilagagu ndi Bayuda nibo ba abe tabi ya ibukuso niso sikuna, angenengene kuwa iwe aka? ²² Winini beyo Kunzi owonisilo mino ko ngbinga bemoti bunza na diya kaki. A madiya na batu nibo bogwo, a na bunza na iwe. Luki limoti, okwononi kaitikitilaga ka bunza ko Kunzi. Kiki beyo, bukutu goni iwe. ²³ Kika kani Bayuda bosini busili-sili kabu, bukpokpisatu wa go wa ba ndi mino kambwa. A beyo, Kunzi a na ngu kaukpokpiso bata wa go wa ba ndi mino. ²⁴ Iwe yi nino wa keɣu Muyuda, wa abe mutabi ma ibukuso so tutu nimo bako ndi, bokpokpiso ka ibukuso sikuna, likpamuka li nilo kigyonosogigu. Bayuda ba abe tabi ya ibukuso sikuna. Kunzi akwanana neki bata kaukpokpiso ka ibukuso niso botukyoku ndi mino.

Livananza ka Bezaleli ahuka ndeke lasi

²⁵ Bamamaki, nakapa kamumibiso dikidi yi niyi, iba makivonitogu abe batu ba kimibo kugbe: Batu bagogo luga ka Bezaleli bika ndeke ka busilisili kadwe ku kwa ku batu bi nibo Kunzi upanaga ndi ka bevananza bayagogo binisana ndeke mino na muhukuso. ²⁶ Niyo a pisi yi niyo livananza lasi la Izaleli inisono ndeke mino na muhukuso beyo mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Muhukuso otukyoku ndeke ka Siona, olimaga ndeke yigya yanye ka bomika Yakobo. ²⁷ Nagya ndeke na ibu agume yi nimu, ngbingo yi nino nasukusaga ndeke mino bunye kabu.»

²⁸ Bayuda biitoni bomuyoniso ko Kunzi kye bakya ndi Mongoni Manza. Likpamuka li nilo itoni izangiya ku kunu batu ba bevananza bayagogo. Luki limoti, kabyenene beyo Kunzi upanaga ndi mino pisi ka batitabu, asyegbe limbengi kugu kabu aka. ²⁹ A beyo, Kunzi kapagigu luki mambengi maba, koyikosogigu tamanaga kaki kugu ka mutu nino ikaga kani apunogini. ³⁰ Ka bundeli ndi, makamukanagu ndi Kunzi. Mbiya wanu, Kunzi amukwilyoni kumbu kye Bayuda bakya ndi kamukana. ³¹ Na goni, mbiya wanu Bayuda bakya ndi kamukana Kunzi kye amukwilyi kumbu. Kwa wa go wa, Kunzi akwanana goni kahukwilyo ibu kumbu. ³² A beyo, Kunzi uitisoni batu basi abe batu ba boloko ko bulya yikya kamukana, kye uwonisili ibu basi kumbu kaki.

Kunzi a mudingi kugbe

³³ Lingama ko Kunzi kegū no ngbimi! Yimibo na buggele kaki kegū no kingyoso. Kegū na mutū yi nino akwanana kotombisyo tamanaga kaki ikani kaiba bopisi baya makpamuka kaki.

³⁴ Mufongoni beyo Mobiso abikya mino bingbanganya be:

«Wani no iba tamanaga ka Mombukwono-dosu?

Wani no akwanana kapā mutiwi?»

³⁵ «Wani no adikya ndi kapā luki,

be kye bakalyito kumbuso yi?»

³⁶ A beyo, masi otukyoku ku kaki, masi a makaki na ko bulya kaki. Kunzi avi ibiba ka benze na benze! A beyo.

12

Obili wambiya kuso ka Yeso-Kilisito

¹ Bamamaki, kaina beyo Kunzi atikwilya mino kumbu, nakamukunga ambe wiponi ibunu bamombukwana-donu ko Kunzi abe aperse mubisi, nino wotu na mubosilo Kunzi. Niyo a pisi ya linganu niyo okwononi mino kabibiso Kunzi. ² Makobyenitogu yigya ya obili yi nimu, luki limoti, musoni Kunzi kamuikoso na kamupa yimibo yambiya. Kwa wa go wa, makwanana kotombisyo likpamuka li nilo Kunzi apaga: likpamuka lanza, nilo abosilogo na nilo lanza kugbe.

³ Kabyenene na bunza nibo Kunzi egyilya, nakamubikya ibunu basi ambe: mambanzu gutugu bemoti aka luga kunu kikonitogu na yibiba kakitaga beyo okwononi mino. Luki limoti, wikoni na tamanaga niyo okwononi, kabyenene na baya niyo Kunzi apa ndi mutū yikaka-yikaka.

⁴ A beyo, ta na nzayi yimoti niyo a na mababa makpa. Luki limoti, libaba limoti-limoti a na ligubo kaki. ⁵ A mufongoni begayo, gutugu takika buidingi, ta nzayi yimoti aka kuso ka Yeso. Ta bakizukonogo basi pa imoti

abe mababa ma nzuyi yimoti. ⁶ Ta na bapepe dididi nibo atipá yikakayikaka. Mutu kika na apepe wa bugyalandu, okwononi agyi ligubo li nilo kabyenene na baya kaki. ⁷ Mutu wagogo kika na apepe mugugubya bengeni, ugugubyi. Nino a na apepe muwonisilo, okwononi owonisili. ⁸ Nino a na apepe mutumisa bengeni mabengi, okwononi utumisi. Nino a na apepe wa sipasu, okwononi kapá na limbengi limoti. Nino a na apepe wa kunanaga bengeni, unanagi na kekele na nino usingyogo batu ba yangya, okwononi agyi na magyagya.

⁹ Sipananiso kikonitogu na kaboboku. Kyoni likpamuka lanye, migwinonogo na likpamuka lanza. ¹⁰ Ponononi luga kunu abe bomikamuko, magya kekele kobibisono. ¹¹ Wikoni batu bugya ligubo no ngu ni makegu babofu. Mugugubiyoni Mombukwono-dosu na kekele. ¹² Wikoni na magyagya ko bulya mutamanagi kunu, mika na limbengi linda ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, wigwinonogoni na malumba. ¹³ Usingyoni bomomonu bakilisito nibo ba ka yangya, manutilya bobiko binza.

¹⁴ Hukungulyoni nibo bakamugyogyiso bubunga ko Kunzi. Kunzi ufukilyo bubunga ni kugbongigu. ¹⁵ Gwoni magyagya pa imoti na nibo bakogwa magyagya, gomoni pa imoti na nibo bakagama. ¹⁶ Wikoni na yakanana yanza luga kunu. Makikonito batu bakibinika, luki limoti bakamupa gutugu ligubo la payaya aka, magya. Makiwonisonito ibunu bamombukwana-donu abe makika batu ba yimibo.

¹⁷ Makomigisyonito mumbanzu gutugu bemoti aka bunye ka bunye. Kisoni kagya nilo batu basi biko mino kagbitya bamu. ¹⁸ Kika ni akwananatu, gyoni ngu ka mutili kunu kaika na maziyo na batu basi. ¹⁹ Bamamaki, makigisyonitogu likosi. Mumbanzu kamugyilya bunye, musoni ka maboku ko Kunzi kye Mombukwono-dosu abikya ka Mobiso be: «Imi no nigisya likosi, imi no nakalya bunye.» ²⁰ Mobiso mi nimo abikyatú goni be: «Mumuyoniso kaku kika na nza, wapa malili. Kika na musasa, wamusa libo. A beyo, wakika kagya beyo, ika abe wakika kaduko na makamú mo buku ka mu.» ²¹ Wakosonitogu bunye kaundungulyaga. Luki limoti, ndungulyaga bunye pisi kagya bunza.

13

Ubongonito bangama

¹ Mutu wasi okwononi kaubanga bangama kye bungama basi otukyogoku ko Kunzi. Batu basi nibo ba ka bungama Kunzi no ubisogo. ² Kinili, mumbanzu nino agyaga dongoso na bangama, agyaga dongoso ka nilo Kunzi omo. Batu nibo bagyaga beyo bimokyisiso ndeke ni ibu bamombukwana-dabu ka mungimbo. ³ A beyo, batu nibo bagyaga bunza bakubangagigu bangama, luki limoti nibo bagyaga bunye aka bo bubangaga. Wapatu kaiko kani wakegu kaubanga bangama? Gya neki bunza, ngama ubibiso, ⁴ kye a ka ligubo ko Kunzi kaukpamya kagya likpamuka lanza. Luki limoti, wakika kagya bunye, ee! Mubangatu kye akwananatu kaupá azabu. Iyi a ka ligubo ko Kunzi kowonisilo ngbuta ko Kunzi ka batu nibo bagyaga bunye. ⁵ Kinili, okwononi kaubanga bangama, kegu asi ko bulya yikya ngbuta ko Kunzi aka, luki limoti kye liyu kunu la kuso akamukpamya kagya beyo.

⁶ Kinili goni makalyaga mino manzanza. A beyo, batu bi nibo bogyisisaga ligubo li nilo kye Kunzi no ubisa be bagyagi binza. ⁷ Muponi mutu wasi

niḷo okwononi be bapí: kika manzanza, makalya, kika batakisi, muluwo, kika kabanga mumbanzu, mabanga, kika kabibiso, mabibiso.

Kaiko na sipananiso na bengeni

⁸ Makikonito no lubu ka mumbanzu gutugu bemoti aka, kiki asi sipananiso aka luga kunu. Mutu yi ninu upaga bengeni otulyosaga Mutuu masi. ⁹ A beyo, Mutuu nimo abikyaga be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni, wakamwonito mumbanzu, wakibonitogu, wakototonilyonitogu luki ka bengeni», na magogo masi amumukana ka mutuu mimoti aka be: «Mupa wai-daku abe iwe mombukwana-daki yi.» ¹⁰ Mutu yi ninu apaga wai-daki kagyilyigu bunye gutugu bumoti aka. Kinili, sipananiso otulyosaga Mutuu masi.

Wikoni bakitulya ka yigoku ka Yeso

¹¹ Gyoni beyo kye makaiba binza ambe ngbinga tino no ta mino mbiya wanu: ngbingo muzuzuko itulyonini. A beyo, mbiya wanu, muhukuso a kawa buwobi na ibusu kakitaga ngbingo yi ninu tabailya ndi mino. ¹² Biti idukulogini, lisyé a buwobi katinikaga. Tosini neki yigya yanye yo bitu, tava makpumuka ma lunga nimo bulananaga nomu na lisyé. ¹³ Tikini na yigya yanza niyo okwononi kaiko na lisyé. Tibuulyini ka mukododo ma malili, ka libuma, ka bilya, ka makpumuka manyenye, ka mosooni na ko misa mopi. ¹⁴ Luki limoti, wimokisyoni obili wambiya kuso ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, ni makosigu bata likpumuka la nzuyi kamuluto kagya musasa ma nzuyi.

14

Makabisonito mumbanzu na mukombu

¹ Mutilyoni binza mutu ninu a na buro ka baya ni makegu na ibu na bodongoso ka mutamanagi kaki. ² Mutu wagogo inaga pisi ka baya kaki be akwanana kalya malili masi. Luki limoti, mutu yi ninu a na buro ka baya alyaga iyi asi mapaku aka. ³ Mutu yi ninu alyaga iyi makpumuka masi kokwononigu kamina payaya ninu alyaga iyi mapaku aka. Na goni, ninu alyaga mapaku kabisonito na mukombu ninu alyaga makpumuka masi, kye Kunzi atilyoni. ⁴ Iwe ni wani kabiso mugya-ligubo ka mutu wagogo na mungimbo? Mugya-ligubo yi ninu kigwinonogo ka ligubo kaki ikani kasa, niḷo andi mbukwaki aka. Luki limoti, igwinonogo ka ligubo kaki kye Mombukwono-dosu no a no ngu kamomoso.

⁵ Mutu wagogo inaga abe masye magogo mo a na izangiya kakitaga, luki limoti ka mutu wagogo, masye masi a mudongoni. Okwononi mutu yikaka-yikaka ibi binza ka limbengi kaki niḷo akabailya. ⁶ Mutu ninu obibisaga lisyé limoti kakitaga magogo, agyaga beyo ko bulya yipa Mombukwono-dosu ibiba. Mutu ninu alyaga malili masi, agyaga beyo ko bulya yipa Mombukwono-dosu ibiba kye amigisyaga Kunzi ibiba ko bulya malili. Mutu ninu alyaga iyi mapaku aka agyaga beyo ko bulya yipa Mombukwono-dosu ibiba, iyi amigisya goni Kunzi ibiba. ⁷ A beyo, kegu na mutu gutugu bemoti aka luga kusu ninu a na ngu kugu wa obili kaki ka mombukwana-daki yi, kegu goni na mutu gutugu bemoti aka ninu a no ngu kugu wa kukwaku kaki ka mombukwana-daki yi, ⁸ takika na obili, a ko bulya yibibiso Mombukwono-dosu, takokwo, a ko bulya kabibiso iyi aka goni. Kinili, kika gutugu kani ta na obili ikani tokwini, ta mukumbo ka

Mombukwono-dosu. ⁹ A beyo, Kilisito okwa ndi, opupo ka mbuku kye iki Ngama ka batu nibo bokwogoni na nibo ba subisi. ¹⁰ Luki limoti, iwe, ko bulya iki yo wabisaga mino mamaku na mungimbo? Na iwe, ko bulya iki yo waminaga mino mamaku payaya? Ibusu basi tika ndeke ko ngbongu kambwa ko Kunzi. ¹¹ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikya be: «Imi, Mombukwono-donu, nakamubikya linguna be: batu basi bobuna ndeke moli kambwa kami, na ibu basi bebibisa ndeke.» ¹² Kinili, mutu yikaka-yikaka luga kusu ozukaga ndeke likpumuka kaki mombukwana-daki yi kambwa ko Kunzi.

Wakagwisisonito mamaku ka bunye

¹³ Tosini neki kobisono na mukombu luga kusu. Luki limoti, okwononi kagya be: Takagyilyonito mumbanzu likpumuka gutugu limoti aka nilo akwanana kasokisogo ikani kagwisiso. ¹⁴ Matikana kami na Mombukwono-dosu Yeso emibisoni binza be malili gutugu mimoti aka kegu ope. Luki limoti, mumbanzu kina be a ope, alya ka yakolyi aka, mutu yi nino imokyini ni iyi aka ka bunye. ¹⁵ Wakika mutu wanye ko misa ka mamaku ko bulya malili nimo walyaga, wakegu na sipananiso. Wakoputikosonito baya ka mutu nino Kilisito akwilyaga ndi ko bulya malili. ¹⁶ Kokwononigu be luki nilo a lanza ku kunu inisoni abe kika luki lanye ko misa ka batu bagogo. ¹⁷ A beyo, Bungama ko Kunzi kegu ko bulya malili ikani ko bulya luki limwo. Luki limoti, a ko bulya makpumuka nimo Limbengi-Lotu apaga: bungbingbili, maziyo na magyagya. ¹⁸ Mutu yi nino agugubyogo Kilisito ko pisi yi niyo, ikaga mutu wanza ko misa ko Kunzi na ko misa ka bambanzu.

¹⁹ Kinili, tokisini na kekele likpumuka nilo a na izangiya ko bulya yipa maziyo, na nilo atihukwilya pisi katungbulanaga ka baya. ²⁰ Makoputonitogu ligubo ko Kunzi ko bulya malili. A linguna be takwanana kalya malili masi, luki limoti, kegu binza kalya luki nilo akwanana kagwisiso bengenini. ²¹ Kegu binza kalya makolo ikani kamwo vinya na kagya makpumuka masi nimo akwanana kagwisiso mamaku. ²² Buulyogo tamanaga kaku mombukwana-daki ko bulya makpumuka mi nima kambwa ko Kunzi. Igyagya ka mutu nino kikogigu na botumo ka limbengi kani akapa kagya likpumuka! ²³ Luki limoti, Kunzi amakya ndeke ka mungimbo mumbanzu nino akalya malili na botumo kye niyo akowonisilo be kegu wakamaga ka baya. Likpumuka lasi nilo kegu kotukyoku ka baya a bunye.

15

Togyogini nilo ubosilo goni bengenini

¹ Ibusu nibo ta barupu ka baya, tokwononi kautungbulaga batu nibo ba na bupo ka baya. Tokokwononigu kakisa nilo aka lo atibosilo. ² Okwononi be mutu yikaka-yikaka luga kusu akisi kaubosilo bengenini, kautungbulaga, na kaungotiso ka baya. ³ A beyo, Kilisito kakisagigu ndi nilo abosilaga ndi iyi mombukwana-daki. Luki limoti, igyonosa ndi beyo Mobiso ko Kunzi ikpiko mino be: «Kunzi!!! Mosikoni nimo busikaga ndi, emigilyoku kuwa ndi imi.» ⁴ Masi nimo ikpikaga ndi ndeli ka Mobiso ko Kunzi, ikpikaga ndi kye atitiwi. Mobiso mi nimo atipaga limbengi linda, atitumisa mambengi bekye tiki na mutamanagi. ⁵ Kunzi nino apaga limbengi linda

na otumiso mambengi, amupí yúkanana luga kunu mufóngoni beyo Yeso-Kilisito apaga mino. ⁶ Kawa wa go wa, ibunu basi, mika kabibiso Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na liyu limoti.

Mongoni Manza a ko bulya ka batu basi

⁷ Tilyononi luga kunu kye Kunzi avi ibiba mufóngoni begeyo Kilisito amutilya ndi mino. ⁸ A beyo, nakamubikya lingunu ambe Kilisito odoku ndi kaiko mugya-ligubo ka Bayuda kowonisilo lingunu ko Kunzi pisi kautulyoso bagume nibo Kunzi upá ndi batitabu. ⁹ Odoku ndi goni kye batu bi nibo bakegu Bayuda babibisi Kunzi ko bulya limbengi kaki lo kumbu, begeyo Mobiso abikya mino be:

«Kinili, nubibisaga ndeke luga ka batu nibo bakegu Bayuda, nimbilaga ndeke ko bulya ibiba yo lino kaku.»

¹⁰ Mobiso abikyatu goni be:

«Ibunu, batu nibo makegu Bayuda, gwoni magyagya pa imoti na livananza nilo Kunzi apunaga ndi!»

¹¹ Obikyoku bata be:

«Ibunu bevananza bayasi, mubibisoni Kunzi, ibunu batu basi, mubibisoni.»

¹² Mugyalandu Isaya abikya goni be:

«Mutu bemoti ka livananza ka Yesu* odokuto ndeke, amaga ndeke, alya bungama kugu wa bevananza, na bevananza bobisa ndeke mutamanagi kabu ku kaki.»

¹³ Kunzi nino apaga mutamanagi, amutumisi na magyagya na maziyo ko bulya baya niyo ma noyu ku kaki, iba motumi na mutamanagi pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu.

Polo akabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda

¹⁴ Bamamaki, imi bikpe nakaiba binza ambe ma batu banza kugbe, butumo na masi nimo okwononi be mibi, mibagatu kapanana mutiwi.

¹⁵ Luki limoti, namukpikilyagatu makpamuka mudingi ka balawa kami ni nakegu na kubangaku, kamutomosyo mutuu nimo mukana ndi. Nokpikaga ndi beyo ko bulya iziyo niyo Kunzi epa ndi, ¹⁶ kaika mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito luga wa bevananza nibo bakegu Bayuda. Nakagya ligubo abe kumu ko Kunzi kabikyaga Mongoni Manza kaki, iba batu nibo bakegu Bayuda biiti aperse nino abosilaga Kunzi, aperse nino Limbengi-Lotu abubisoni bitu. ¹⁷ Kuso wa matikana kusu na Yeso-Kilisito, nakwanana neki kaibiba ko bulya ligubo nilo nakagilya Kunzi. ¹⁸ A beyo, nakikpunda kabikya likpamuka, ika nilo aka lo Kilisito otulyosa ndi pisi ku kami kye batu nibo bakegu Bayuda bamibi Kunzi. Agya ndi nilo pisi ka munzina na yigya kami, ¹⁹ pisi ko ngu ya mokingyosi na makpamuka mumbanga-mbanga nimo nanya ndi ko ngu ya Limbengi-Lotu. Kinili, nabikyaga ndi Mongoni Manza ka Kilisito ka ba pa bayasi katukya ka Yelusalema na kadwe ka iwili ya Ililiko. ²⁰ Luki limoti, na ndi kapa kabikyaga Mongoni Manza asi ka bapa nibayo bakanukonigu mino mongoni ka Kilisito, kye nakegu ndi kapa kopika ka mubumbe ka mutu wagogo. ²¹ Nanya ndi mufóngoni beyo Mobiso abikya mino be:

«Batu nibo bakubikyagagu ndi Mongoni kaki, baminatu ndeke, a beyo, batu nibo bakukanagu ndi Mongoni kaki, botombisyatu ndeke.»

15:9 15:9 Wanda ka Mambu 18:50. **15:10** 15:10 Wanda ka Yigilya 32:43. **15:11** 15:11 Wanda ka Mambu 117:1. * **15:12** 15:12 Yesu: A ndi abaki Daudi. **15:21** 15:21 Wanda ka Isaya 52:15.

Pɔlɔ a na tamanaga kaaga ka Luma

²² Ligubo lo Mongoni Manza lo ekpingba ndi nganga bikyo kaina ku kunu ka. ²³ Luki limoti, mbiya wanu nomoni ligubo kami ka bewili bi nibayi. Kusɔ wa byanga budingi, nikaga na musasa kaina kamumina. ²⁴ Nabye banu ka, ngbingo yi ninɔ nika banu mino kaina ka Isipanye. A beyo, na na mutamanagi kamumina wa nika banu mino kakitaga ku beyo. Togwa banu na ibunu magyagya ka masye makede. Na goni kapa ambe ipoponito banu ko bulya ligandu li nilo. ²⁵ Luki limoti, mbiya wanu, nakaina ka Yelusalema kagya ligubo pa imoti na batu ko Kunzi nibo ka beyo. ²⁶ A beyo, bakilisito ba iwili ya Makedonia na nibo ba Akaya bukoni bi, bamumula bangyo ko bulya ka batu ba yangya nibo ba luga ka batu ko Kunzi nibo ba ka Yelusalema. ²⁷ Bukoni bi ni ibu aka kaumumula bangyo bi nibo kye okwoni bi kagya beyo aka yo. A beyo, batu nibo bagegu Bayuda binisana ndi na muhukuso ko bulya ka Bayuda, okwoni neki be ibu busingyito goni Bayuda na mukumbo kabu. ²⁸ Wa nama banu mino kaupyá bangyo bi nibo, nabye banu pisi ku kunu kaaga ka Isipanye. ²⁹ Nakaiba ambe wa nosila banu mino ku kunu ka, nadwe banu mutumo na bubunga ka Yeso-Kilisito bidu.

³⁰ Bamamaki, nakaitanaga na ibunu ko lina ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, na ka sipananiɔ niɔ Limbengi-Lotu apaga ambe isingyoni ka lunga nilo no mino pisi ka malumba. ³¹ Ilumbilyoni ambe Kunzi efuulyogito ka maboku ka bomuyoniso bo Mongoni Manza nibo ka Yudea, iba batu ko Kunzi nibo ka Yelusalema butilyito bangyo nibo nakaina na ibu. ³² Kwa wa go wa, Kunzi kapa, nadwe banu ku kunu ka, mutumo na magyagya bidu. Noyukuma banu mino yikedu luga kunu. ³³ Kunzi ninɔ apaga maziyo iki pa imoti na ibunu basi. A beyo.

16

Pɔlɔ akaumusogo Bakilisito Baluma

¹ Namusilyi musali kusu beyo ka Foibe ninɔ a magya-ligubo ka kanisa ya Kenekulia, ² ambe mutilyoni binza ko lino ka Mombukwono-dosu, beyo okwoni mino kaugyila batu ko Kunzi. Musingyoni ka masi ninɔ ika na nzoyi yi. A beyo, yi obinikoni buti ka batu budingi gatugu imi aka mombukwana-daki yi.

³ Namuusogito Pelesila ibu na mbunyaki beyo ka Akila, ibusu na ibu ta bagya-ligubo ka Yeso-Kilisito. ⁴ Ba ndi buwobi kolumwogo ko bulya kami. Kegu asi imi aka no nakaumigisyo ibiba, luki limoti makanisa ma giyo ka batu nibo bagegu Bayuda bakagya begayo. ⁵ Numuusogito goni batu ba kanisa nibo bamumukanaga ka ndabu kabu. Namuusito wai-dami beyo ka Ipenetu ninɔ a mutu wa mambwa ka baya mongoni ka Kilisito ka iwili ya Azia. ⁶ Namuusogito Malia ninɔ amugugubya ndi kuge. ⁷ Numuusogito bava-kukami beyo ka Andoloniko na Yunia, nibo batigwi ndi na ibu ka boloko. Ba na ibiba yidingi luga ka batutumbwa, ibu goni bo biita ndi bakilisito kambwa kami.

⁸ Namuusito Apuliatu, wai-dami mapaka kusɔ ka Mombukwono-dosu. ⁹ Namuuso Ulubano, magya-ligubo ka Kilisito pa imoti na ibusu, na Sitakisi, wai-dami mapaka. ¹⁰ Namuuso Apile, ninɔ igwinanaga ndi ka baya. Numuusogo goni batu ba ndabu ka Alisitobulu. ¹¹ Namuusito mamaki beyo ka Elodiyo. Numuusogo batu nibo babinikyana Mombukwono-dosu, nibo bikaga ka ndabu ka Nalukiso. ¹² Namuusogito Tilifina ibu na Tilifusa. Boko bi nibo bagugubya ndi Mombukwono-dosu na kekele. Namuusogo

gɔni wai-dami beyɔ ka Palusi, ninɔ agyilya ndi gɔni Mombukwono-dosu ligubo na kekele. ¹³ Namuusito Lufu, ninɔ mugya-ligubo walingunu ka Mombukwono-dosu na amaki. Iyi mama yi ninɔ navaga gɔni abe mama aka bikpe. ¹⁴ Namuusito Asukilisito, Fuligo, Hime, Patuluba, Hima na bomomosu nibo ba pa imoti na ibu. ¹⁵ Namuusito Filolɔgɔ na Yulia, Nilio na musali kaki, Ulipa na batɔ ko Kunzi basi nibo ba pa imoti na ibu. ¹⁶ Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko. Makanisa ka Kilisito masi amumuusogito.

Likpɔmuka la mulibo

¹⁷ Ibunu bamamaki, nakamubikya ambe wiminyonito na batɔ nibo bakamakya yigbananaga, kye bakautumba bakilisito ko pisi ya bungbingbili, banagya di na nilo bamuwonisilya ndi. Makubyenitɔgɔ. ¹⁸ A beyɔ, inguo ya batɔ bi nibo bakɛgɔ kagugubyo Kilisito, Mombukwono-dosu, luki limoti bakogugubyo asi bamuma kabɔ aka. Pisi ka munzina kabɔ mandenge-ndenge na ma kubɔbɔkɔ, bɔbɔbɔgɔ batɔ ba mambengi mopolɔ. ¹⁹ Batɔ basi bibagatɔ beyɔ ibunu mabangaga mino Mombukwono-dosu. Kinili, nakogwa magyagya ko bulya kunu. Nakapa ambe wikoni bagegele bugya likpɔmuka lanza, mika bakiminya kakya bunye. ²⁰ Kunzi, ninɔ apaga maziyo, aditagatɔ banɔ Abili kusili wa bakagba kunu. Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu.

²¹ Timotio, ninɔ tagyaga na iyi ligubo amumuusito. Bava-kakami beyɔ ka Lukio, Yasoni na Sosipateli bamumuusogito gɔni. ²² Imi Telitio, ninɔ nokpiki mobiso mi nima, namumuusito ko lino ka Mombukwono-dosu.

²³ Gayɔ, ninɔ etilyi bi ka kaki amumuusogito. Batɔ ba kanisa bamumukanaga ka kaki. Ilasito ninɔ obuulyogo buyi ba gɔdɔ amumuusito, gatɔgɔ momosu beyɔ ka Kwalatɔ.

[²⁴ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu basi. A beyɔ.]

Bibiso ya mulibo

²⁵ Tabibisini Kunzi! Iyi no akwanana kamungotiso ka baya, mɔfɔngɔni beyɔ Mongoni Manza nimo nakabikyaga o mino kabikya. Pisi ka Mongoni Manza mi nimo nakabikyaga ko bulya ka Yeso-Kilisito, Kunzi ibisikosa ndi likpɔmuka li nilo a ndi la kisuma katukya ka bundeli aka. ²⁶ Luki limoti mbiya wanɔ, ipupisoni kuwa bingbanganya pisi ka mobiso ka Bogyalandɔ, Kunzi wa benze na benze opɔni mutɔɔ bekye bevananza bayasi babailyi, bagya mutɔɔ mi nimo. ²⁷ Kunzi mukaka, mombukwana bagegele basi avi ibiba pisi ka Yeso-Kilisito ka benze na benze! A beyɔ.

Balūwa wa mambwa nino Pōlo ukpikilya ndi Bakolito Likpūmuka la mambwa

Pōlo nō ukpikilya ndi bakilisito ba Kolito balūwa yi nimū. Inda ndi kē beyo ka ligundu kaki la yiba, agya syangasu simoti na batimba madiya. Ko ngbingo yi nino, ubikyaga ndi batū bi nibo bakegu Bayuda Mongoni Manza kadwe kē kwa kē bapunga ndi mino kabye pisi ka Kilisito. Kolito a ndi gudū wanza kugbe ko ngbingo yi nino, babato bosilogoku ndi wa kotukyoku ka bapa bayasi, na bambula bikaga ndi goni budingi. Badanda bakegu ndi na kisa mufongoni abe ka bagudū basi. Ka mulibo, bubungusaga ndi bakilisito ba Kolito.

Likpūmuka li nilo akpamya ndi Pōlo katamana ko bulyo yi, kadwe kē kwa kē ukpikilya ndi mino balūwa wa mambwa (wanda 1 Bakolito 5:9), kaubikya be bakosyonitogu ka mufongo ka batū bi nibo. A beyo, Bakolito bakpikilyatū ndi Pōlo. Luki limoti, bakabyegu ndi mutiwi mudingi nimo upa ndi. Batū bemoti-bemoti bodoku ndi katumbulyaga Pōlo makpūmuka dididi ko bulya ka Bakolito, mongoni mi nimo kegu ndi manza.

Osisilya kūwa ndi kausikisya ka balūwa yi nino bakpikilya ndi nō, upa goni mutiwi. Pōlo upa ndi mutiwi ko bulya makpūmuka makpū abe yigbananaga ka Bakilisito, bilya, vanana, kalya makolo nimo bopi ka apee wa gbilito, Malili ka Mombukwono-dosu, makpūmuka mi nimo Limbengi-Lotu apaga, na pupo ka mbuku.

Pōlo a ndi wakisiso ko misa ka bē kautumbulyaga makpūmuka mi nimo okwononi ndi ubikyī. Ubikya ndi be yigwinonogo na Yeso aka yo okwononi kapā pisi ka makpūmuka mi nimo, na kaika na sipananiso na mumbanzū okitogi makpūmuka masi.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-9

Bakilisito bokokwononigu kabumana ikani kaigbananaga *1:10-4:21*

Bakilisito bokokwononigu kagyagyana *5:1-6:20*

Baluku na boko kabu *7:1-40*

Okwononi kamukana Kunzi ni kegu gbilito *8:1-11:1*

Beyo bakilisito bokwononi mino kaiko ka makanisa *11:2-14:40*

Beyo Kilisito aditaga ndi mino kukwakū *15:1-58*

Kabinika buti ka batū ba yangya *16:1-4*

Pōlo a wakitulya ka ligundu *16:5-12*

Mutiwi na yuuso *16:13-24*

Yuuso

¹ Imi, Pōlo, Kunzi emakaga ndi be niki atutumbwa ka Yeso-Kilisito kye iyi Kunzi nō abailya ndi. Ibusu na mika-mama beyo ka Sositeni, tamumuusito.

² Namukpikilyi ibunu kanisa ko Kunzi niyo a ka Kolito, ibunu nibo Kunzi amamakaga ndi be wikoni batū kaki bikpe, amububisa ndi bitu pisi ka Yeso-Kilisito. Balūwa yi nimū, a goni ko bulya ka batū basi nibo batwaga lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ka bapa bayasi ka obili. Iyi nō a Mombukwana-dabu na Mombukwono-dosu goni. ³ Obosu Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo.

Pōlo akamigisilya Kunzi ibiba

⁴ Namigisyaga Kunzi ninɔ kami ibiba masye masi ko bulya kunu, ka iziyo niyo amupá ndi pisi ka Yeso-Kilisito. ⁵ A beyo, pisi kaiko luki limoti na Kilisito, Kunzi amupóni ndi lingama lasi, nilo la mánzina na nilo la yimibo. ⁶ Likpamuka li nilo akainisono pisi kaigwinonogo kunu ko mongoni nimo takamupága kugu ka Kilisito. ⁷ Mbiya wanu, kegú neki bata na aperse ko Kunzi gutugu bemoti aka ninɔ amubwi, ibunu bi nibo makabundaga ngbingo ninɔ Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ⁸ Iyi no amumomosa ndeke linganu kadwe ka mulibo, kye mambanzu kamubukulyogonitogu likpamuka gutugu limoti aka ka lisyé li nilo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito odoku ndeke mino. ⁹ Kunzi utulyosogo bagume kaki basi. Iyi no amamakaga ndi be wikoni luki limoti no mikaki beyo ka Yeso-Kilisito, Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ka Kanisa ya Kolito

¹⁰ Bomika-mama, nakaigama na ibunu ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe wikoni na yakanana. Yigbananaga kikonitogu luga kunu! Wikoni luki limoti, limbengi limoti na tamanaga yimoti. ¹¹ A beyo, bomika-mama, batu ba livananza ka Kolowe bebikyí bi be atu na kukanaga luga kunu. ¹² Nakapa kabikya be: luga kunu, mutú bemoti akabikyaga be: «Imi, na mutú ka Póló!» Wagogo be: «Na imi mutú ka Apóló!» Wagogo be: «Na imi mutú ka Petele!» Wagogo bata be: «Na imi mutú ka Kilisito!» ¹³ Makasima be Kilisito a wakigbananaga? Ambe, Póló no babangilaga ndi ka musalaba ko bulya kunu? Ikani, mogwa ndi ibatiso ko lino ka Póló? ¹⁴ Nakamigisya Kunzi ibiba, kye nakabotisagu ndi mambanzu gutugu bemoti aka luga kunu, kiki ni Kilisipo aka na Gayo. ¹⁵ Yeki a beyo, kegú neki na ninɔ akwanana kabikya be babotisa ndi ko lino kami. ¹⁶ Iyo, iyo! Nabotisatu ndi goni Setefano na batú ba ndabu kaki. Luki limoti, nakibigu ikani nabotisa ndi bata mutú wagogo tino. ¹⁷ Kilisito ketikokugu ndi kaubotiso bambanzu, luki limoti, kabikyaga Mongoni Manza. Kapagigu be nabikyagi Mongoni Manza mi nimo na mánzina ma yimibo ka bambanzu, kye izangiya ya kukwaku ka Kilisito ka musalaba kikonitogu payaya.

Yeso-Kilisito ni ngu na yimibo ko Kunzi

¹⁸ A beyo, Mongoni Manza ma kukwaku ka Kilisito ka musalaba a abe likpamuka la bungingi ka batú nibo bakobungogo. Luki limoti, a ngu ko Kunzi ku kusu bi nibo tinisono na muhukuso. ¹⁹ Kye Mobiso Motu abikya be: «Nina ndeke bugengele ka bagegele payaya, Naputa yimibo ka batú ba yimibo.»

²⁰ Kwa wa, batú ba yimibo babikya se kwa bata buni? Gutugu batú ba balawa aka? Ikani batú bakibo mánzina? Kunzi owonisoni ndi be yimibo ya obili yi nima a bungingi. ²¹ A beyo, Kunzi, pisi ka yimibo kaki omosoni ndi be batú ba obili yi nima bakamibonito pisi ka yimibo kabu. Kinili, ina ndi binza kauhukusogo batú bi nibo babaya pisi ka mongoni nimo nabikyaga, anisono abe likpamuka la bungingi. ²² Bayuda bapaga ibu be bugyilyi makpamuka mambanga-mbanga kye babinikyani. Bagiliki bakisaga ibu yimibo. ²³ Wina se, ibusu takabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito ninɔ babangilaga ndi ka musalaba. Bayuda babikyaga be Mongoni mi nimo a likpamuka li nilo ogwisosogo ka baya, na Bagiliki banabikya ibu be a likpamuka la bungingi. ²⁴ Luki limoti, ka batú nibo Kunzi umakaga ndi, iki Muyuda ikani Mugiliki, Kilisito a ngu na yimibo ko Kunzi. ²⁵ A

βεγο, likpumuka li nilo Kunzi agyaga aninisono abe bungingi, a bugegele fudingi kakitaga bugegele ka bambanzu. Na nilo inisonogo abe kiko buro ku kaki a no ngu kakitaga ngu ka bambanzu.

²⁶ Bomika-mama, winoni mbeyi bego Kunzi amamakaga mino: luga kunu, kabyenene na tamanaga ya limbanzu, batu ba bugegele ba bacede, batu ba kinisoniso ba bacede na batu ba ibiba ba bacede goni. ²⁷ Luki limoti, Kunzi apunaga ndi makpumuka nimo batu ba obili binaga abe kiko ma payaya, kye upisasi batu ba bugegele suni. Apunaga ndi makpumuka nimo batu ba obili binaga abe kiko ma buro, kye upisasi batu bo ngu suni. ²⁸ Apunaga ndi goni makpumuka nimo batu ba obili binaga abe kegu na izangiya, nimo ma payaya ko misa ka bambanzu na nimo kegu po gutugu luki, kye apati makpumuka mi nimo binaga abe kiko ma izangiya. ²⁹ Kinili, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kaibiba kambwa ko Kunzi. ³⁰ Pisi ku kaki, ibunu ma luki limoti na Yeso-Kilisito na iyi no atidulyoku ndi na yimibo niyo otukyoku ko Kunzi. Pisi ka Kilisito, Kunzi atigyoni ndi batu bongbingbili, batu botu, atikulaga ka bunye. ³¹ Kinili, Mobiso Motu abikyaga be: «Mumbanzu kapa kaibiba, ibibi na nilo Mombukwono-dosu agya.»

2

Mongoni Manza ko bulya ka Yeso nino babangilaga ndi ka musalaba

¹ Bomika-mama, ngbingo yi nino ninda ndi mino ku kunu kamubikyaga Mongoni kugu wa bodikidi ko Kunzi, imi, nakiwonisilagu ndi abe mutu wa kiba munzina ikani abe mutu wa yimibo yidingi. ² A bego, wa na ndi mino luga kunu, nakapagu ndi kobiso limbengi ka makpumuka magogo, kiki asi kamibo Yeso-Kilisito aka nino babangilaga ndi ka musalaba. ³ Kinili, ninda ndi ku kunu ka buro, nzuyi anetwa bikyakyakya na kubangaku. ⁴ Munzina na mutuu kami kegu ndi nimo makubulisya bambanzu ikani nimo ma yimibo ya obili. Luki limoti, Limbengi ko Kunzi a ndi kowonisila ngu kaki, ⁵ kye baya kunu kigumyonitogu ka yimibo ka bambanzu, luki limoti ko ngu ko Kunzi.

Bugegele ko Kunzi

⁶ Ngbingo yi nino tutiwago mino batu nibo bungata ka baya, tatiwaga na yimibo ya linguna ni kegu niyo ya obili yi nima, ikani niyo ka bangama, kye ba batu bulumwogo. ⁷ Yimibo niyo tanzinaga na iyu, a niyo otukyogoku ko Kunzi. A likpumuka nilo mumbanzu kakwananigu kotombisyo na yimibo kaki bikpe na a lakisuma ka batu ba obili. Likpumuka li nilo Kunzi obungusyaga ndi kambwa kagya obili kye tikito goni ka ibiba kaki. ⁸ Luga ka bangama ba obili, kegu na bemoti nino iba ndi yimibo yi niyo. Bakiba ndi, iba bakabangilagagu ndi Mombukwana ibiba ka musalaba. ⁹ Luki limoti, a mufongoni bego ikpikogo mino ka Mobiso Motu be:

«Nilo mumbanzu gutugu bemoti aka kinagu ikani kaukana, nilo mumbanzu gutugu bemoti aka katamanagagu, imu mo Kunzi obungusyaga ndi ko bulya ka batu nibo bapaga.»

¹⁰ A bego, Kunzi atihukulya ndi ibusu bingbanganya dikidi kaki pisi ka Limbengi-Lotu. Limbengi-Lotu ibaga masi, gutugu tamanaga niyo ayakisuma kuso ko Kunzi. ¹¹ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kaiba tamanaga ka mutu wagogo, kiki ni limbengi nilo aka lo a

kuso ka mutū yi ninu. A begeyo, kegu na ninu akwanana kaiba tamanaga ko Kunzi, kiki asi Limbengi ko Kunzi aka. ¹² Takinisanagu ndi ibusu na limbengi la obili yi nimu. Luki limoti, na Limbengi nilo otukyoku ko Kunzi, kye tibi makpamuka manzanza nimo Kunzi atipá ndi ka iziyo. ¹³ Ngingo yi ninu tanzinaga mino, takanzinagigu na yimibo ka bambanzu, luki limoti, tabikyaga nilo Limbengi ko Kunzi atiwonisilogo, tanozukogo makpamuka ma Limbengi ka batū nibo ba na Limbengi li nilo kuso kabu.

¹⁴ Mutū yi ninu ikaga iyi na tamanaga ka bambanzu aka, kabailyagigu likpamuka nilo otukyogoku ka Limbengi ko Kunzi. Likpamuka li nilo a bungingi ku kaki, kakwananigu kotombisyo, kye Limbengi-Lotu aka lo awonisilo bi. ¹⁵ Mutū ninu a na Limbengi ko Kunzi akwanana kotombisyo makpamuka masi. Luki limoti, nimo Limbengi ko Kunzi agyaga iyi, kegu na mutū gutugu bemoti aka ninu akwanana kotombisyo. ¹⁶ A mufongoni beyo ikpikogo mino ka Mobiso Motu be:

«Wani no ibaga tamanaga ka Mombukwono-dosu?

Wani no akwanana katiwa?»

Luki limoti, ibusu, ta na tamanaga ka Kilisito!

3

Batū ka Kilisito ni ba wani?

¹ Bomika-mama, wa ta ndi mino na ibunu, nakamanzinilyagigu ndi imi abe batū nibo bikaga na Limbengi ko Kunzi. Luki limoti, akungaga ndi be namanzinilyi abe batū ba obili yi nimu, abe bomiki bakekeke ka baya. ² Namupaga ndi molungo aka ni kegu malili mousu-usu kye makakwananigu ndi kotokwo. Gutugu mbiya wanu, makakwananigu begeyo, ³ kye ma mbeyi bata abe batū ba obili yi nimana aka mu. A beyo, ngingo yi ninu mo mino no miso mopi na mosooni luga kunu, niyo kegu kowonisilo be ma mbeyi bata abe batū ba obili aka? Yigya kunu kegu kabyenene na niyo ya obili aka? ⁴ Ngingo yi ninu bemoti luga kunu o mino kabikya be: «Na imi mutū ka Polo», na wago be «Na imi mutū ka Apolo», yigya yi niyo kegu mbeyi ya obili?

⁵ Apolo mbeyi ni wani? Na Polo ni wani? Ibusu, ta bagya-ligubo ko Kunzi, nibo tamawanyaga ndi pisi ya baya. Tagya ndi beyo kabyenene na aperse ninu Mombukwono-dosu apa ndi mumbanzu yikaka-yikaka. ⁶ Imi nakuna ndi masolo, Apolo ofukaga iyi no libo, luki limoti, Kunzi obokiso. ⁷ Yeki a beyo, mutū yi ninu akunaga na ninu ofukaga libo, basi ba payaya. Kunzi yikaka aka no a na izangiya kye iyi no obokisaga masolo. ⁸ Ninu akunaga na ninu ofukaga libo, basi ba mufongoni. Kunzi akalya ndeke mutū yikaka-yikaka kabyenene na ligubo nilo agya ndi. ⁹ A beyo, tagyaga ligubo pa imoti no Kunzi. Ibusu, ma tiko kaki.

Ma goni ndabu niyo akopiko. ¹⁰ Kabyenene na aperse ninu Kunzi epa, nakpo ndi mubumbe mufongoni abe mupipiko wa kimibo. Mbiya wanu, mutū wago no akopika kugu yi. Luki limoti, mutū yikaka-yikaka iminyito beyo o mino kopika kugu yi. ¹¹ A beyo, mutū wago kakwananigu bata kobiso mubumbe magogo kiki nimo aka mo. Mubumbe mi ni Yeso-Kilisito. ¹² Batū bagogo bakwanana kopika kugu wa mubumbe mi nimo na olo, fiza ikani na matamu ma ligabu lapu, bagogo na maku, nyasi ikani na kasa. ¹³ Ligubo ka mutū yikaka-yikaka inisona ndeke bingbanganya ka Lisyé liko mungimbo. Ka lisyé li nilo, buku akingila ndeke na owonisilo izangiya ya ligubo ka mutū yikaka-yikaka. ¹⁴ Mumbanzu kopika ndi ka

muɓumbe mi nimo ni ligubo kaki kopyigu, inisanatu ndeke na mukalya. ¹⁵ Luki limoti, ligubo li nilo kapye, mutɔ yi nino agya ndi, kinisonigu ndeke no luki. Gutugu beyo, mutɔ yi nino ahukatɔ ndeke, luki limoti, ahuka ndeke abe kakitanaga luga wa lidafa lo buku.

¹⁶ Makibogigu mbeyi ambe ma Ndaɓu ko Kunzi na Limbengi kaki ikaga kusɔ kunu? ¹⁷ Mumbanzu kapanza Ndaɓu ko Kunzi, Kunzi apanza ndeke iyi beyeɔ. A beyo, Ndaɓu ko Kunzi a bitu, ibunu bo ma ndaɓu yi niyo.

¹⁸ Mumbanzu kibonitogu mombukwana-daki yi. Mumbanzu bemoti luga kunu kimina abe mutɔ yi nino a na yimibo ya obili yi nima, okwononi igyi abe ngingi, kye inisoni kawa na yimibo ya linganu. ¹⁹ A beyo, yimibo ya obili yi nima a bungingi ko misa ko Kunzi. Kinili, Mobiso Motu abikya be: «Kunzi ungyosaga batɔ ba yimibo yi niyo ka bokoli kabu bikpe.»

²⁰ Abikyagatu goni be: «Mombukwono-dosu ibagatu tamanaga ka batɔ ba yimibo, iba be a ya payaya.» ²¹ Mumbanzu kibibogonitogu neki ko bulya ka mutɔ wa litombu, kye makpamuka masi a mo kunu, ²² iki Polo, Apolo ikani Petele, litombu, obili, kukwaku, makpamuka mambiya ikani nimo akodoku. Masi a mo kunu, ²³ luki limoti, ibunu ma batɔ ka Kilisito, na iyi Kilisito a wa ko Kunzi.

4

Batutumbwa ka Kilisito

¹ Mokwononi neki kativa abe bagya-ligubo ka Kilisito nibo Kunzi ubisa kabikyaga bodikidi kaki. ² Mutɔ nino ikaga na ligubo beyo ka nilo, okwononi kaika mutɔ wongbingbili. ³ Ka kami, kagyigu luki kika ni ibunu ikani bazozɔ ba obili makesombiso yi. Gutugu imi aka, nakisombisigu ni imi mombukwana-daki yi. ⁴ Limbengi a na imi bidese, luki limoti, kegɔ bekye na mutɔ wongbingbili. Zozi kami ni Mombukwono-dosu. ⁵ Kinili, makasombisonitogu mumbanzu kambwa wo ngbingo nino ibisa ndi. Bundogoni yigoku ka Mombukwono-dosu. Opupisa ndeke ka bungbanganya nilo a lakisama ko biti, owonisila tamanaga ya bodikidi niyo ka mambengi ka bambanzu. Kawa wa, mumbanzu yikaka-yikaka inisona ndeke na ibiba niyo okwononi na iyi kotukyoku ko Kunzi.

⁶ Bamamaki, novi likingyosi ka Apolo na nilo kami ka mombukwana-daki yi kye amutiwi. Takapa ambe byeni likingyosi kusu, mibo isi ya manzina mi nima: «Makokpkyononitogu kunzi wa Mobiso.» Mutɔ gutugu bemoti aka luga kunu kabibisonitogu mumbanzu sipakala, amina wagogo payaya. ⁷ Wani no ubiso kugu ka batɔ bagogo? Kegɔ mbeyi Kunzi no upa ndi masi nimo wa na imu? Kika ni a beyo, ko bulya iki se kawa yo wo mino kaibiba abe bakupagu ndi mupa?

⁸ Mbiya wanu, ma kawa na masi nimo ma na nzoyi yi! Ma kawa na lingama! Miitoni bangama, luki limoti, takegu ibusu bangama! Makiko bi bangama ka linganu, iba talya bangama bi nibo pa imoti na ibunu. ⁹ Luki limoti, egyilya abe ibusu batutumbwa, Kunzi atiitisoni batɔ ba mulibo. Ko misa ka bambanzu, ta abe batɔ bi nibo bakwanana kaulumwisogo ka pa yangba. Obili wasi, katukya ka bamalaika adwe ka bambanzu bakatimina abe batɔ ba payaya. ¹⁰ Ibusu, ta batɔ bo bikyatɔ ko bulya ka Kilisito, luki limoti, ma ibunu batɔ ba bagegele ka obili kunu kusɔ ka Kilisito. Ta na bupo, luki limoti, ma ibunu no ngu. Bamubibisaga ibunu kuge, luki limoti, batiminaga ibusu payaya! ¹¹ Kadwe ko ngbingo yi nima, takaigyogyiso na nza na musasa, takegu

na botu, bakatibuma, tanamama bigbagbagba. ¹² Takaiko bungu bikya kagya mogubo ibusu bamombukwono-dosu bi. Niyo batitumbwaga, tudukulyaga batu bi bubunga. Niyo batigyogiyisogo, tikukaga asi manzu aka. ¹³ Bakatinzinzinya yanyenyē, tosikisya biweseeee. Kadwe ko ngbingo yi nima, batiminaga abe makpamuka mupo ma obili, batu basi banatinda asi na inyuku aka.

¹⁴ Nakegu kamukpikilyo beyo kamupisa suni, luki limoti, a ko bulya kamutiwa ibunu abe bomikami buraka kuge. ¹⁵ A beyo, gutugu bambanza belofu tekete bakamuwonisilo kaiko kuso ka Kilisito, wiboni ambe obonu a bemoti aka. Imi ni obonu pisi ka Yeso-Kilisito, kye imi no namubikyaga ndi Mongoni Manza. ¹⁶ Yeki a beyo, kikiliki, byeni yigya kami. ¹⁷ Kinili, namutikilyi bi Timotio, mikami mupaka, nino wongbingbili kambwa ka Mombukwono-dosu. Iyi no amutomosyaga banu bopisi ka Yeso-Kilisito nibayo nabyege ka obili kami, mudongoni beyo nowonisilaga mino pa yasi ka makanisa masi.

¹⁸ Batu bagogo luga kunu bakaibiba, banasima be nakodukugu banu bata kamanda. ¹⁹ Luki limoti, Mombukwono-dosu kapa, nodokuto banu bikwa kamanda. Nakobisigu banu limbengi ka munzina ka batu bi nibo bibibaga bo, luki limoti, ka nilo bagyaga. ²⁰ Kye Bungama ko Kunzi kegu ko bulya munzina, luki limoti, a ko bulya ngu ya yigya. ²¹ Makapa iki? Makapa be namudulyiku na mufimbo, ikani na sipananiso na limbengi la maziyo?

5

Bilya ka kanisa ya Kolito

¹ Mongoni akada pa yasi be makagya likpamuka la budanda luga kunu. Bakabikya be bunye bi nibo ogikosini, kakitaga gutugu nibo ka batu nibo bakamibigu Kunzi. A beyo, bakabikya be atu na muta bemoti luga kunu nino avi bi muko abaki! ² Na ibunu makaibiba kuge! Makwanano bi kalya kumbu, makpumya muta yi nino ogyi inguo ya likpamuka li nilo luga kunu. ³⁻⁴ Gutugu beyo no mino imi byi na ibunu ka nzuyi, na pa imoti na ibunu ka limbengi. Ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso, nokuni bi mungimbo ka muta yi nino ogyi bi bunye bi nibo abe nakiko bi luga kunu. Ngbingo yi nino mamamukanaga ndeke mino, nikaga ndeke pa imoti na ibunu ka limbengi, na ngu ka Mombukwono-dosu Yeso ikaga ndeke luga kunu. ⁵ Makwanana neki kasuta muta yi nino ka Abili, iba nzuyi kaki ya bunye apatikani,* luki limoti, limbengi inisono na muhukuso ka lisyē nilo Mombukwono-dosu igoku ndeke mino.

⁶ Makegu na nilo mibiba mino! Makibogigu mbeyi ambe sibukuso sikede niso ofulisaga mukati, ofulisaga mubungu masi? ⁷ Wingumosoni neki! Tumboni sibukuso si niso sandeli so. Na beyo, miita mubungu mambiya nimo kegu na sibukuso si niso. Ma kawa beyo, kye Kilisito okwoni ndi ko bulya kusu abe mikya kondolo nino bapaga ka aperse ka Pasika. ⁸ Talyini neki Pasika, kikonitogu na mukati nimo bobisi na sibukuso sandeli niso ofulisogo ikani yigya ya bilya. Luki limoti, tolyini nimo mokofulu, mambengi bingona ka linguna.

⁹ Kuso wa baluwa nino namukpikilyi bi, namubiky bi ambe makokogonitogu limbida na badanda. ¹⁰ Nakobikyigu bi ambe makukononitogu

* 5:5 5:5 Wanda goni ka 1 Timotio 1:20. Kasuta mambanzu ka mumuyoniso kye nzuyi kaki ya bunye apatikani, isi yi be kalikisa mambanzu ko ngbinga bemoti bene kani ogyini bunye ka Kanisa bekye ibimy, otubo, kumbuso yi, akwanana bata kaiga ka Kanisa.

na badanda basi ba obili, gutugu batu basi ba musasa, gutugu bonzikabu, gutugu batu nibo bobibisaga gbilito. Kiko bi beyo, iba mopupatu bi ka obili! ¹¹ Luki limoti, namukpikilyi bi ambe makikonitogu kaukanana na mututu yi nino akaimaka be mukilisito, ni a se adanda, mututu wa musasa, mututu nino obibisaga gbilito, mututu nino abukulyaga bengeni makpamuka, adangbala wa makana ikani munzikabu. Makokwononigu gutugu kalyalya na inguo ya mututu yi nino. ¹²⁻¹³ Kegu liguba kami kako mungimbo ka batu ba kunzi, Kunzi no ukulya ndeke. Luki limoti, ibunu, makakwananigu kaukulya batu ba kanisa kunu mungimbo? Ikpikaga ka Mobiso Motu be: «Mukpumyoni mututu wanye luga kunu.»

6

Ngbanga luga ka bakilisito

¹ Kika kani mututu bemoti luga kunu bodwononini na mukilisito daki, ikpanda liki kasungulyoku ka bazozu ba kunzi ni kindigu ka batu ko Kunzi? ² Makibigu mbeyi ambe batu ko Kunzi bo bako ndeke mungimbo ma obili? Kika ni a beyo, makakwananigu goni kako ngbanga wa makpamuka makekeke? ³ Makibigu mbeyi ambe ibusu bo tako ndeke ngbanga ka bamalaika? Angenengen se kawa asi makpamuka ma obili yi nimuna aka mu? ⁴ Kika kani makolutono ko bulya makpamuka beyo ka nima, ko bulya iki yo mo mino kaında na imu ko misa ka batu nibo kanisa kumibigu? ⁵ Nakamubikya ambe a suni. Kegu gutugu na mututu bemoti wa yimibo luga kunu, nino akwanana kako ngbanga ka bakilisito badaki? ⁶ Ata se kawa binza Bakilisito kaisasambya kambwa ka batu ba kunzi?

⁷ A beyo, kaiko na bangbanga luga kunu akowonisila be ma kawa fugwa aka. Ko bulya iki yo makokibiyogigu mino likpamuka lanye? Ko bulya iki yo mamuyaga be bamakupy makpamuka kunu? ⁸ Luki limoti, ibunu bo mugyagyaga bengeni, manukupya makpamuka. Batu bi nibo mugyogiyisaga bo, ba bomomonu bakilisito aka. ⁹ Makibogigu ambe batu nibo bagyaga bunye bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi? Mumbanzu kamubonitogu: batu ba yigya yanye, batu nibo bobibisaga gbilito, batu busye na boko ikani bambunya bengeni, baluku nibo basyenenenge luga kabu na boko luga kabu, ¹⁰ batu bo kubaku, ba musasa, badangbala ba makana, batu nibo abukulyaga bengeni makpamuka, bonzikabu, batu bi nibo basi bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi. ¹¹ Batu bagogo luga kunu ba ndi mudongoni abe ibu. Luki limoti, Kunzi amusukusogoni ndi, itilya yo kunu di, amuitiso bongbingbili ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito pisi ka Limbengi ko Kunzi nino kusu.

Nzuyi ni ndabu ka Limbengi-Lotu

¹² Batu bago luga kunu babikyaga be: «Nakwanana kagya makpamuka masi beyo nopo mino.» Iyo, luki limoti, masi kegu na izangiya ku kunu. Nakwanana kabikya be: «Nakwanana kagya masi beyo nopo mino», luki limoti, nakabaiyigu ambe imi niki musunzu wo luki gutugu limoti aka. ¹³ Mabikyagatu goni be: «Bagya ndi malili ko bulya mama na mama ko bulya malili.» Luki limoti, Kunzi apata ndeke makpamuka mi nimo masi maba. A beyo, Kunzi kagyagu ndi nzuyi ko bulya yigya bilya, agya ndi ko bulya ka Mombukwono-dosu na nzuyi a ya ka Mombukwono-dosu.

14 Kunzi ninɔ apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbũkũ, atipupisa ndeke ifusu ðeɣeɣo pisi ko ngu kaki.

15 Makibogigũ ðe nzũyi kunu a mababa ma nzũyi ka Kilisito? Nakwanana se kũwa kava pa ya nzũyi ka Kilisito namatana na pa ya nzũyi ka adanda? Kigyonosigu! 16 Makibogigũ ambe mutũ yi ninɔ amatikanaga na adanda, bikaga kũwa na iyi nzũyi imoti? A ðeɣo, Mɔbiso Motu abikyaɣa ðe: «Ibũ baba bika kũwa nzũyi imoti.» 17 Luki limoti, ninɔ imatikanaga na Mombukwono-dosu ðiitaga kũwa ibũ na iyi luki limoti ka limbengi.

18 Makogyonito ðilya! Bũnye ðagogo basĩ nĩbo mambanzũ agyaga ikaga kunzi wa nzũyi kaki. Luki limoti, ninɔ agyaga ðilya, agyaga bũnye ka nzũyi kaki ka mombukwana-daki. 19 Makibigũ mbeyi ambe nzũyi kunu ni Ndabũ ko Kunzi niyɔ a na Limbengi-Lotu? Limbengi-Lotu li nilo Kunzi amupá ndi, ikaga kũso kunu. Nzũyi kunu kegũ yo kunu ka ðamombukwono-donu, 20 kye Kunzi amuluwa ndi na ligabũ lapũ. Mubibisogoni neki Kunzi na nzũyi kunu.

7

Pɔlo akanzina ko bulya vanana

1 Na kũwa kamusikisya mbiya wanũ likpũmũka nilo mekpikilyi bi ðe: «A ðinza mũlukũ kaika mukondi.» 2 Iyo, luki limoti, ko bulya yikya ðilya luga kunu, okwononi mũlukũ yikaka-yikaka iki na mukaki bikpe, muko ika goni na mbũnyaki. 3 Mũlukũ okwononi kagyilya mukaki masi nimo mũlukũ agyilyaga muko, muko agyilya mbũnyaki ðeɣeɣo. 4 Nzũyi ka muko kegũ bata ya kaki, a kũwa niyɔ ka mbũnyaki. Niyɔ ka mũlukũ a kũwa niyɔ ka mukaki. 5 Makokyononitogũ ka busisini, kiki ðe mukononi ko ngbinga mukedẽ aka ko bulya malũmba. Makagya ðeɣo, kumbuso yi migilya bata oðili kunu wa ndabũ. Kiki ðeɣo, makakwananigũ kaigwi mambengi, Abili apunga kamukingilaga. 6 Nilɔ nobikyĩ kegũ mutũũ, luki limoti, a kũwa bulyo kunu aka. 7 Nakapa ambe batũ basĩ bikino gutũgũ bi ðakondi abe imi. Luki limoti, Kunzi upá ndi batũ basĩ yikaka-yikaka ðapepe dididi.

8 Nakaubikya nĩbo ðakanovononigũ ikani bowoko ambe a ðinza kaiko ðeɣo aka yɔ, abe imi ni ðakovononigũ. 9 Luki limoti, ðakokwononi kaigwi mambengi, ðavanani, kye a ðinza kavanana ni makokwigũ musasa.

10 Nakapá mutũũ mi nima ka batũ bi nĩbo ðovonononi. Mutũũ mi kopupokugũ na imi luki limoti, opupoku ka Mombukwono-dosu ðe: muko katukyonito mbũnyaki. 11 Luki limoti, katukya, kovyenitogũ bata. Kiki ðeɣo, amigilyi mbũnyaki. Na goni, mũlukũ kasikisonitogũ mukaki ðeɣeɣo.

12 Ka batũ ðagogo*, kika ni mũlukũ mukilisito a na muko ninɔ kegũ iyi mukilisito, na muko yi ninɔ kabailya vononi, mũlukũ kasikisonitogũ. Imi bikpe nɔ nakamubikya, kegũ Mombukwono-dosu. 13 Na goni, kika kani muko ninɔ a mukilisito a ka mũlukũ ninɔ kegũ iyi mukilisito, mũlukũ yi ninɔ kabailya kaika ibũ na iyi, muko yi ninɔ katukyonitogũ. 14 A ðeɣo, mũlukũ ninɔ kegũ mukilisito a buwobi no Kunzi pisi ka matikana na mukaki. Na goni muko ninɔ kegũ mukilisito a buwobi no Kunzi pisi ka matikana na mbũnyaki. Kiki bi ðeɣo, ðomikabũ biko bi abe ðomika ðapaganũ, luki limoti, ka lingunũ ða buwobi no Kunzi. 15 Mũlukũ ikani muko ninɔ konoboilyigũ kapa kaasanana na mukilisito ninɔ ðavanana ndi na iyi, asa. Ka nilo, mũlukũ ikani muko mukilisito kegũ musunzu, Kunzi

6:16 6:16 Wanda ka Mupunganagi 2:24. * 7:12 7:12 batũ ðagogo: A balũkũ ikani boko nĩbo ðavanana kani ðakanamibigũ Kilisito, ðemoti kabũ kabailya Yeso ni kosononigũ na ðengeni.

amumakaga ndi be wikoni ka maziyo. ¹⁶ Iwe muko yi nino wa mukilisito, wakegu kaiba be mbunyaku akwanana kainisono na muhukuso pisi ku kaku? Na iwe muluku yi nino wa mukilisito, wakegu kaiba be makaku akwanana kainisono na muhukuso pisi ku kaku?

Kaiko beyo aka yo Kunzi umakaga ndi mino

¹⁷ Mambanzu yikaka-yikaka isisilogi kaiko na obili mudongoni beyo aka yo Mombukwono-dosu abisa ndi mino, na kaiko beyo aka yo a ndi mino kambwa Kunzi kamakaga. Mutu mi nimo nakapaga ka makanisa masi imu nimo. ¹⁸ Kika ni Kunzi amakaga ndi mambanzu ni bakuni, kokisonitogu kasuma ipukulu ya imuiso kaki. Kika ni amakaga ndi ni bakanakugu, kikusionitogu bata. ¹⁹ Bakuko abe bakukugu, kagyigu luki. Luki limoti, izangiya ni kagya mutu ko Kunzi. ²⁰ Mutu wasi yikaka-yikaka iki beyo aka yo a ndi mino ngbingo yi nino Kunzi amakaga ndi mino. ²¹ Kika ni wa ndi musunzu ngbingo yi nino Kunzi umakaga ndi mino, wakigbomisonitogu mu. Luki limoti, wakinisono na ngasa yikalikanaga, wakokitisogonitogu ngasa yi niyo payaya. ²² A beyo, nino a ndi musunzu wa Mombukwono-dosu amakaga ndi mino, Mombukwono-dosu akulogoni ndi. A begyo, nino kegu ndi musunzu wa Mombukwono-dosu amakaga ndi mino, a kuwa musunzu ka Kilisito. ²³ Kunzi amuluwoni ndi na ligabu lapu. Bambanzu bakamuitisonitogu bata bosunzu. ²⁴ Bamamaki, okwononi be mutu yikaka-yikaka iki beyo aka yo a ndi mino wa Kunzi amakaga ndi mino.

Mutu ko bulya ka batu nibo bakegu ka bonononi

²⁵ Ko bulyo ka batu nibo bakegu ka bonononi, nakegu na mutu kapunya ka Mombukwono-dosu nimo nakwanana kamupa. Luki limoti, nakamupa tamanaga kami abe mutu yi nino mokwononi kabinikyana likpumuka kaki, kabyenene na iziyo niyo ninisana na iyu ka Mombukwono-dosu.

²⁶ Ko bulya ya bukpeki-kpeki ba masye mi nima, nakaina binza ambe mutu yikaka-yikaka iki beyo aka yo o mino. ²⁷ Wakapa kavanana, wavanana. Kika kani wa mukondi, wakokisonitogu kavanana. ²⁸ Luki limoti, wakava muko, wakogyigu bunye. Musika kavanana, kogyigu bunye begyo. Luki limoti, batu nibo bakavanana bikatu ndeke na bukpeki-kpeki ka obili kabu wa masye masi, kinili nakapa kamutiwa kye makingyonitogu ka bukpeki-kpeki bi nibo.

²⁹ Bamamaki, nakapa kabikya be masye osikoni makede. Katukya mbiya wanu, batu nibo ba na boko biki abe bakondi, ³⁰ nibo bakagama, biki abe bakegu kagama. Batu nibo bakatiba, biki abe bakegu katiba, nibo bakoluwo makpumuka, biki abe bakegu no luki. ³¹ Batu nibo bakalya lingama la obili yi nimu, biki abe bakegu kalya. A beyo, obili yi nimuma a kuwa buwobi kakitaga.

³² No bi kapa ambe makikonitogu kaigbomiso bamu. Mukondi ikaga wakigumya ka mogubo ka Mombukwono-dosu, anakisa bopisi tino bayo Mombukwono-dosu ogwo mino magyagya. ³³ Mutu yi nino a na muko asyegge limbengi ka makpumuka ma obili, anakisa bopisi tino bayo mukaki ogwo mino magyagya, ³⁴ ika kuwa wakigbananaga. A begyo, iki muko nino kegu ko vononi ikani musika nino konovyigu basyegge mambengi ka likpumuka ka Mombukwono-dosu kye biki bitu ka nzuyi na ka limbengi. Muko wo vononi asyegge iyi limbengi ka makpumuka ma obili, anakisa bopisi tino bayo mbunyaki ogwo mino magyagya.

³⁵ Nakabikya beyo ko bulya izangiya kunu, kegu be nakamulikilyaga bakpaka. Nakapa kamuwonisilo beyo okwononi mina kaiko, kye mugugubuyoni Mombukwono-dosu ni makegu na bunzenge-nzenge.

³⁶ Mumbanzu kina be kegu kagya muko nino akasunga binza, musasa kabeduwo aluku yi nino, agyino beyo oboilyi mino, bavanana. Kogyigu bunye. ³⁷ Luki limoti, aluku yi nino kiki na mutamanagi muvanana kani bakakpomyigu ka mapupu, kabikya bingbanganya be kavananigu, ogyi binza. ³⁸ Kinili, aluku yi nino kava muko bimbu nino o bi kasunga, ogyi binza. Luki limoti, kakya kava beyo iba ogyi kuwa bata binza kugbe.

³⁹ Muko ikaga ka maboku ka mbunyaki ngbingo yi nino muluku a mbeyi mino ka mu. Muluku kokwo, iba vononi osyini, akwanana kuwa kava mutu yi nino apo. Luki limoti, vanana yi iki luga ka bakilisito aka. ⁴⁰ Kiko bi imi, muko iko bi na magyagya kugbe kaiko woko aka. Niyu a mutamanagi kami, nakaina abe natu goni imi na Limbengi ko Kunzi.

8

Apepe wa makolo nimo bupaga bokunzi

¹ Ka nilo ondi apepe wa makolo nino bupaga bokunzi, takaiba ambe «ibusu basi ta na yimibo» ka likpumuka li nilo beyo mo mino kabikya. Yimibo apaga yibinika, luki limoti, sipananiso opikaga ka baya. ² Mumbanzu kiko kasima be a na yimibo, kanibigu beyo okwononi mino be ibi. ³ Luki limoti, mutu yi nino apaga Kunzi, Kunzi amibagatu.

⁴ Ka nilo ondi apepe wa makolo nino bupaga bokunzi, takwananatu kalya makolo mi nimo? Takaiba binza ambe gbilito kegu luki la bangbolo kunu ka obili, Kunzi a bemoti aka. ⁵ Atu na makpumuka kugu wa lisyu na kunu ka litombu nimo batu bagogo balikyaga be bokunzi. Yeki a beyo, atu neki na «bokunzi» bakpu na «bangama» bakpu. ⁶ Luki limoti, ka nakpangbala kusu yipepe, Kunzi a bemoti aka, Obosu nino agya ndi makpumuka masi, ta na obili ko ngu kaki. Na goni, Mombukwono-dosu a bemoti aka, ni Yeso-Kilisito. Kunzi agya ndi makpumuka masi pisi ku kaki, iyi no atipaga obili.

⁷ Luki limoti, batu basi bakibigu lingunu la likpumuka li nilo. A beyo, batu bagogo bibanana ndi kaubibiso bokunzi aka. Kadwe na lisyu li nili, balyaga makolo nimo binaga abe bupa bokunzi ka bapepe, tamanaga kabu a ya bupo, biminaga kuwa abe boputikonini pisi ka makolo mi nimo.

⁸ Wina se, kegu malili mo atikpudisa banu buwobi no Kunzi. Takalya abe tokolyigu, a mudongoni aka.

⁹ Wiminyonito, yeki makegu bata bosunzu, yigya kunu kubumyonitogu batu nibo bakegu bungata ka baya. ¹⁰ A beyo, kika kani mutu yi nino baya kaki kanongotigu uminini, iwe nino wa na yimibo, kalyalya ka ndabu niyu subibisaga mino bokunzi, kinigu abe kika binza kalya makolo nimo bupaga bokunzi? ¹¹ Kika beyo, mutu yi nino obungagatu ko bulya yimibo kaku. Wina se, Kilisito okwa ndi ko bulya kaki goni. ¹² Makugyilya bomomonu nibo bakanongotigu ka baya bunye, mutulisa mambengi, a mudongoni abe makugyilya Kilisito mombukwana-daki yi bunye. ¹³ Kinili, mika-mama kogwa ka bunye ko bulya malili, nakalyigu ndeke bata makolo kye nakagwisisoni.

9

Mukalya ka atutumbwa

¹ Nakegu mbeyi goni mukulikanaga kagya beyo nopo mino? Nakegu mbeyi atatumbwa? Nakaminagu mbeyi ndi goni Yeso Mombukwono-dosu? Makegu mbeyi masolo ma ligubo nilo nagyilyaga Mombukwono-dosu? ² Gutugu batu bagogo bakabikya be nakegu atatumbwa, ibunu yipepe matu kaiba be na atatumbwa. A beyo, yeki ma kuwa luki limoti na Bamombukwono-dosu, ibunu bo makowonisila be na atatumbwa.

³ Nusikisyaga batu bi nibo besungulyaga be: ⁴ tokokwononigu kainisono na luki lilya ikani nilo limwo ka ligubo nilo tagyaga? ⁵ Tokokwononigu goni ibusu kauva boko nibo tiko kakpakyana pa imoti na ibu ka ligubo mudongoni abe batatumbwa bagogo, bamamaki Mombukwono-dosu na gutugu Petele aka? ⁶ Ikani ibusu na Balanaba aka bo tokwononi kaigugubyo ibusu bamombukwono-dosu bi kainisono no luki ka obili kusu? ⁷ Suda tina no ikisilyaga ni iyi mombukwana-daki yi makpumu ka ma busuda? Ikani mutu tina no kakwananigu kalya bumo ya muzabibu nino akuna ndi? Ikani, mububulya wa bamanya tina no kakwananigu komwo maziba ka banyama nibo ubuulyogo?

⁸ Makasima be nakabikya beyo kye nawakiguma ka tamanaga ka bambanzu? Gutugu Mutuu ka Musa aka abikyaga begyo. ⁹ A beyo, ikpikaga ka Mutuu ka Musa be: «Wakakondilonitogu ngombe munoku kani akadita nganu.» Kunzi asyegetu goni limbengi ka bangombe? ¹⁰ Kegu mbeyi kanzina beyo ko bulya kusu? A beyo, bokpika ndi manzina mi nimo ko bulya kusu. Okwononi be mutu nino akadima tiko na nino akobuulyo, bagyi ligubo na mutamanagi be ka mulibo, binisanatu goni ibu na masolo mi ma kabu. ¹¹ Takuna ndi masolo ma limbengi kuso kunu. Ika kuwa likpumu ka limbanga tino kika kani ta na musasa kalya luki ka maboku kunu? ¹² Kika ni batu bagogo bakalyalya ka maboku kunu, kegu ibusu bo talyalyo bi kaukitaga ibu?

Takagyagu ndi ibusu beyo, luki limoti, takokibya masi mi nimo kye takokpingbonitogu Mongoni Manza ka Kilisito.

¹³ Makibigu ambe batu nibo bagyaga ligubo ka Ndabu ko Kunzi, balyalyaga ka ligubo li nilo? Na nibo bupaga bapepe ka gbogbo, balyayaga ka bapepe bi nibo goni bo. ¹⁴ Na goni, Mombukwono-dosu obikyonni ndi bingbanganya be batu nibo babikyaga Mongoni Manza, balyalyagi ka Mongoni Manza.

¹⁵ Luki limoti, nakagyagu imi beyo, na nakokpikigu bekye na mino kakunga luki. Okwononi gutugu nokwi kani mumbanzu kokpingbigu yibiba kami ko bulya likpumu ka li nilo. ¹⁶ Nakakwananigu kaibiba ko bulya yibikyaga Mongoni Manza, kye a ligubo nilo nokwononi kagya. Nokogyi beyo, iko kumbu yidingi na imi. ¹⁷ Nakitwa ndi ni imi ka ligubo li nili, nakwananatu bi kaiko na mukalya. Luki limoti, yeki a likumbogi nilo bebinikisa ndi, nakwanana kagya aka. ¹⁸ Mukalya kami se kuwa ni iki? Imu ni kabikyaga Mongoni Manza payaya kani nakigumyigu kakunga nilo Mongoni Manza akwanano bi kupa.

¹⁹ A beyo, nakegu musunzu ka mumbanzu gutugu bemoti aka. Luki limoti, niita musunzu ka bambanzu basi kye babinikyani bakpu. ²⁰ Luga ka Bayuda, nigyaga abe Muyuda kye babinikyani. Nakegu imi kusili wa Mutuu ka Musa, luki limoti, ngbingo yi nino nikaga mino luga kabu, nigyaga abe nakika goni imi kusili wa Mutuu mi nimo kye babinikyani. ²¹ Niyo nikaga goni luga ka batu nibo bakibogigu Mutuu mi nimo, nigyaga abe ibu, ni nakegu kanda mutuu, kye babinikyani. Kegu bekye na di na

ka Kilisito? Na ngbingo yi ninɔ tagbananago mino mukati, talya, takamatikanagigɔ mbeyi pa imoti na nzɔyi ka Kilisito? ¹⁷ Yeki mukati a mumoti aka, gutugɔ ibusu takiko bakpa, ta nzɔyi yimoti, kye ibusu basi talyaga mukati mumoti.

¹⁸ Winoni mbeyi likingyosi la yigya ka Bezaleli: batɔ niɔ balyaga aɛɛɛ ninɔ babisaga ka gbɔgbɔ, bakikogigɔ mbeyi bumatikana no Kunzi pisi ka aɛɛɛ yi ninɔ? ¹⁹ Na sɛ kapa kabikya bu? Ambe makolo ninɔ buɔaga gbilitɔ ka aɛɛɛ mɔ a na izangiya? Ikani gbilitɔ tɔ a na izangiya? ²⁰ Kali! Luki limoti, nakabikya ambe aɛɛɛ ninɔ mutɔ yi ninɔ kamibigɔ Kunzi aɔaga, usilyaga babili, kasilyogigɔ Kunzi. Nakeɛɛ kapa ambe motikononi na babili. ²¹ Makakwananigɔ komwo ko ngbinga bemoti ka kɔɔ ka Mombukwono-dosu na ka ninɔ ka babili. Makakwananigɔ gonɔ kalyalya ko ngbinga bemoti, ka miza ka Mombukwono-dosu na ka ninɔ ka babili. ²² Ikani, takapa kadwaga imi ka Mombukwono-dosu? Makasima be ibusu bo takitogi no ngu?

Togyini makpɔmuka masi ka ibiba ko Kunzi

²³ Batɔ bagɔɔ luga kunu babikyaga be: «Takwanana kagya masi.» Iyo, luki limoti, masi keɛɛ manza. «Takwanana kagya masi.» Iyo, luki limoti, masi kakwananigɔ kopika baya kusu. ²⁴ Mumbanzɔ gutugɔ bemoti aka kokisonitɔɔ izangiya kaki ka mombukwana-daki yi, luki limoti, niyɔ ka batɔ bagɔɔ.

²⁵ Lyoni masi ninɔ bagabaga ka sokɔ ni mambengi keɛɛ kamudwa ko bulyo yi. ²⁶ A beyɔ, ikpikaga be: «ɔbili na masi ninɔ a kuso yi a ma ka Mombukwono-dosu.»

²⁷ Kika ni mutɔ ninɔ kamibigɔ Kunzi amumokini kalyalya ku kaki, makabailya kainda, lyoni masi ninɔ bamupá ni mambengi keɛɛ kamudwa ko bulya yi. ²⁸ Luki limoti, mutɔ bemoti kamubikya be: «Makolo mi nimana a ninɔ bapá ndi abe aɛɛɛ ka gbilitɔ.» Kika beyɔ, makolyonitɔɔ ko bulya ka mutɔ yi ninɔ amubikyi na bekye limbengi kadwonitɔ. ²⁹ Nakeɛɛ kabikya ko bulya mambengi kunu, luki limoti, ko bulya ka nilo ka ninɔ amubikyi.

Mutɔ bemoti akwananatɔ kauuso be: «Ko bulya iki yɔ bepakyaga kagya beyɔ na mino kapa ko bulya limbengi ka mutɔ wagɔɔ? ³⁰ Nakamigisya Kunzi ibiba ko bulya luki nilo nakalya, ko bulya iki yɔ benzinzinya mino ko bulya malili mi ninɔ?»

³¹ Kinili, kika ni makalyalya, komwo ikani kagya makpɔmuka masi, gyogoni ka ibiba ko Kunzi aka. ³² Yigya kunu kugwisisonito Bayuda ikani batɔ niɔ bakeɛɛ Bayuda gutugɔ kanisa ko Kunzi aka. ³³ Byeni yigya kami. Nagyaga yapɔ be yigya kami yasi ubosili bambanzɔ basi. Nakakisagigɔ izangiya kami ka mombukwana-dami, luki limoti, niyɔ ka batɔ basi, kye binisoni na muhukuso.

11

¹ Byeni yigya kami, mɔɔngoni beyɔ imi mombukwana-daki yi nabyege mino yigya ka Kilisito.

Likpɔmuka la kitikya mu ko ngbingo wa malumba

² Nakamubibisa kye metamanaga bongbinga basi, makabye mutiwi kami beyɔ aka yɔ namuwonisila ndi mino. ³ Luki limoti, nakapa ambe wiboni likpɔmuka li nili: Kilisito ni ngama ka muluku wasi, muluku ni ngama ka mukaki na Kunzi ni ngama ka Kilisito. ⁴ Muluku wasi kika mu makitikyo

kani akalumba ikani kabikyaga likpamuka ko lino ko Kunzi, akaminisiso Kilisito payaya. ⁵ Luki limoti, muko wasi kika mu bikpo kani akalumba ikani kabikyaga likpamuka ko lino ko Kunzi, akaminisisa mbunyaki nino ngama kaki payaya. A mufongoni abe kika mu mawa*. ⁶ Muko kiki mu makitiko, akwanana neki goni kaiwisisa mu! Luki limoti, yeki a suni ka muko kaikusisa tukatu ikani kaiwisisa mu, a neki binza kaitikya mu. ⁷ Muluku kakwananigu iyi kaitikya mu, kye a likingyosi na ibiba ko Kunzi. Luki limoti, muko a iyi ibiba ka muluku. ⁸ A beyo, Kunzi kagyagu ndi muluku wa mambwa ka nzuyi ka muko, luki limoti, muko wa mambwa opupa ndi ka muluku. ⁹ Na kuge, Kunzi kagyagu ndi muluku ko bulya ka muko, luki limoti, agya ndi muko ko bulya ka muluku. ¹⁰ Kinili, ko bulya ka bamalaika, muko akwanana kaitikya mu, kowonisilo be a kusili ka mbunyaki. ¹¹ Luki limoti, ka obili kusu pa imoti na Mombukwono-dosu, muko kigigu binza ni kegu na muluku, muluku kigigu goni binza ni kegu na muko. ¹² A beyo, mufongoni beyo muko wa mambwa opupa ndi mino ka nzuyi ka muluku, muluku ibukutaga goni iyi na muko, na masi apunya ko Kunzi.

¹³ Wondoni mbeyi ni ibunu bamombukwana-donu bi: atu binza muko kaika mu bikpo kani akalumba? ¹⁴ Bambanzu bibagatu be a suni muluku kaiko no tukatu bivukuku. ¹⁵ Luki limoti, a ibiba muko kaika notu beyo, kye Kunzi apa ndi tukatu tidingi kaitikya notu mu. ¹⁶ Mumbanzu kapa bata kagya bodongoso ka likpamuka li nilo, ibito binza be: iki makanisa ko Kunzi ikani ibusu bamombukwono-dosu bi takegu na yigya yagogo.

Polo akauyoyiso bakilisito ko bulya malili ma musilyoni

¹⁷ Nakegu kamubiba wa no mino kamupa mutiwi mi nima. A beyo, ngbingo yi nino mamumukanago mino, mumukana kunu kikogigu na izangiya, luki limoti, opupisaga likpamuka lanye aka. ¹⁸ Ya mambwa, bebikiyi bi be ngbingo yi nino mamumukanago mino, yigbananaga ikagatu luga kunu. Nakaina abe o mino beyo aka yo. ¹⁹ Okwononito be yigbananaga ikito aka luga kunu, iba bakilisito balinganu luga kunu bimibisikosito. ²⁰ Ngbingo yi nino mamumukanago mino, kegu malili ka Mombukwono-dosu mo malyaga. ²¹ A beyo, niyo aka yo mikago mino kapunga kalyalya, mutu yikaka-yikaka odusaga kalya malili nimo aka mo odogoku iyi na imu, kuwa wa gowa, batu bagogo bikaga na nza, bagogo badama bizenge. ²² Makegu ibunu na bandabu nibayo makwanana mino kalyalya na komwo? Ikani makaina kanisa ko Kunzi payaya na makapa kaupiso batu bi nibo bakegu no luki suni? Makapa be namubikiyi buni? Okwononi be namubibi? Haaa, nakakwananigu kamubiba ko bulya likpamuka nilo!

Malili ka Mombukwono-dosu

(Matayo 26:26-29; Maliko 14:22-25; Luka 22:15-20)

²³ A beyo, mutuu nimo Mombukwono-dosu epa ndi imi, imu nima, namukitisilyaga kuwa ibunu: biti yi niyo bagaba ndi mino, Mombukwono-dosu Yeso ava ndi mukati, ²⁴ niyo amigisilya Kunzi ibiba, obunonogo, abikya be: «Nzuyi kami niyi, namupi ibunu. Gyogoni beyo ketamano yi.» ²⁵ Niyo bama kalya, ava ndi kopu wa vinya begeyo, abikya be: «Kopu yi nima ni agume wambiya ko Kunzi, nino bangu kami odukogi mino katulyoso. Bongbingo basi wa momwaga ndeke mino, gyogoni

* **11:5** 11:5 mu mawa: Ko ngbingo yi nino, bakagwi ndi muko ka bilya, bawaga ndi muko yi nino mu bingu kowonisilo be ogyi bilya.

beyo ketamana yi.» ²⁶ A beyo, bongbinga basi wa malyaga ndeke mino mukati mi nima na kamwo kopo yi nimu, makabikyaga kukwaku ka Mombukwono-dosu bingbanganya kadwe ku kwa ku igoku ndeke mino.

²⁷ Kinili, nino akalya mukati ikani kamwa kopo ka Mombukwono-dosu ni kokwononigu, akagya bunye ka nzuyi na bangwa ka Mombukwono-dosu.

²⁸ Eee, okwononi be mutu yikaka-yikaka ikrimi binza, alya kuwa mukati na kamwa kopo yi nimu.

²⁹ Kye mumbanzu kalya mukati na kamwo kopo, ni kegu kotombisyo isi ya nzuyi ka Mombukwono-dosu, akaimakya ni iyi mombukwana-daki yi ka mungimbo.

³⁰ Kinili, budingi luga kunu ba na bokolobu, ba na pika bipeke-peke na bagogo bokwogoni ndi.

³¹ Takikrimaga mbeyi ndi ni ifusu bamombukwono-dosu bi, tanyikatu bi mukombu ko Kunzi.

³² Luki limoti, Mombukwono-dosu akatisombiso na katiyoyiso, kye takogulyonitogu ka mukombu pa imoti na batu bagogo ba obili yi nimu.

³³ Kinili, bomika-mama, ngbingo yi nino mamumukanaga mino kalya malili ka Mombukwono-dosu, a binza kabundanaga.

³⁴ Mumbanzu kika na nza, alyalyi mbeyi ku kaki, kye makimkyonitogu ka mukombu ngbingo wa musilyoni kunu. Nobungusyagatu banu makpumuka magogo nimo osikoni wa nodoku mino.

12

Bapepe nibo Limbengi-Lotu upaga

¹ Bomika-mama, nakegu kapa ambe wikoni ko biti ko bulya bapepe nibo limbengi Lotu upaga. ² Makaiba be ngbingo yi nino ma ndi mino ni makanamibigu Kunzi, mikaga ndi bakigumya ka gbilito nito kanzinagigu, makakwananigu ndi kaigwi mambengi kambwa kabu. ³ Mbiya wanu, nakapa kamumibiso be: mutu gutugu bemoti aka nino Limbengi ko Kunzi ikaga kuso kaki, kakwananigu kagbanga Yeso. Na Limbengi-Lotu kiki kuso ka mutu yi nino, kakwananigu kabikya be: «Yeso ni Mombukwono-dosu!»

⁴ Bapepe ba dididi, luki limoti, Limbengi-Lotu aka lo upaga. ⁵ Bopisi baya mogubo ka Kanisa a dididi, luki limoti, bagugubyogo Mombukwono-dosu bemoti aka.

⁶ Mogubo a dididi, luki limoti, Kunzi bemoti aka no upaga batu basi mogubo masi mi nimo. ⁷ Limbengi-Lotu akagya ligubo ka mutu yikaka-yikaka ko bulya izangiya ka batu basi.

⁸ Limbengi upaga mutu wago kanzina na yimibo, Limbengi limoti li nilo aka lo apa mutu wago ngu kauwonisilo bambanzu likpumuka ko Kunzi na yimibo.

⁹ Apa wago baya yapu, wago ngu kohukuso bokolobu. ¹⁰ Limbengi upaga mutu wago ngu yigya makpumuka mumbanga-mbanga, apa wago apepe kanzina na bugyalandu, apa wago yimibo kotombisyo likpumuka nilo otukyogoku ka Limbengi-Lotu ikani nilo la kuboboku.

Upaga mutu wago apepe kanzina masasu ka Bamalaika, apa wago yimibo kotongbomosyogo masasu mi nimo.

¹¹ Limbengi limoti li nilo aka lo agyaga makpumuka mi nimo masi, apa mutu yikaka-yikaka apepe kaki beyo abailyago mino.

¹² A beyo, Kilisito a mudongoni abe nzuyi niyo a na mababa mudingi. Gutugu mababa mi nimo kika mudingi, a nzuyi yimoti aka.

¹³ Ibusu basi, Bayuda ikani batu nibo bakegu Bayuda, bosunzu ikani batu nibo bakegu bosunzu, togwa ndi ibatiso kye tiki nzuyi yimoti ka Limbengi-Lotu limoti. Ibusu basi tinisana ndi na Limbengi-Lotu li nilo.

¹⁴ Nzuyi kegu na libaba limoti aka, luki limoti, a na imu mudingi. ¹⁵ Kika ni kuguko obikyini be: «Nakegu imi kubokuko, nakegu neki libaba la nzuyi.» Gutugu beyo, a libaba limoti aka luga wa mababa ma nzuyi. ¹⁶ Na kika ni kutiliko obikyini be: «Yeki nakegu imi liso, nakegu neki libaba la nzuyi.» Gutugu beyo, a libaba limoti aka luga wa mababa ma nzuyi. ¹⁷ Kika ndi ni nzuyi yasi a liso, akwanana kuwa ndi kaukana liki? Kika ndi ni a kutiliko, akwanana kuwa ndi kaiba su yo luki liki? ¹⁸ A beyo, Kunzi obisaga ndi libaba limoti-limoti la nzuyi kabyenene na sipananiso kaki. ¹⁹ Masi kika ndi libaba limoti aka, iba nzuyi kegu! ²⁰ Mababa a mudingi luki limoti, nzuyi a yimoti aka.

²¹ Liso kakwananigu kabikya kubokuko be: «Nakegu na nzoyi kaku!» Gutugu mu aka kakwananigu kabikya magu be: «Nakegu na nzoyi kunu!» ²² Mababa ma nzuyi nimo inisonogo abe kiko ma payaya, ikaga goni imu na izangiya aka. ²³ Mababa nimo tinaga payaya, imu mo tobibisaga kakitaga mago. Nimo apaga suni kaina, imu mo tobuulyaga kugbe, ²⁴ kakitaga mababa ma ibiba ma nzuyi kusu. Kunzi agya ndi nzuyi, apa ibiba yidingi ka mababa nimo tinaga payaya. ²⁵ Agya ndi beyo kye mababa ma nzuyi kikonitogu na yigbananaga. Luki limoti, atungbulanagi mabobo. ²⁶ Kika kani libaba limoti akaigomisogo, magogo masi igomisogo pa imoti na ilu. Kika ni limoti ovini ibiba, magogo masi ogwa magyagya pa yimoti na ilu.

²⁷ Ibunu ma nzuyi ka Kilisito, mumbanzu yikaka-yikaka luga kunu a libaba la nzuyi yi niyo. ²⁸ Kunzi ubisa ndi batutumbwa ka pa ya mambwa ka kanisa, ka pa ya yiba bogyalandu na ya yisaa bowonisili. Kumbuso yi, atu na batu nibo ba na aperse kagya makpumu mumbanga-mbanga, kauhukuso bambanzu, kausingyo bengeri, kaunanaga batu bagogo, kanzina masasu ka bamalaika. ²⁹ Basi bakegu batutumbwa, ikani bogyalandu ikani bowonisili. Basi bakegu na aperse kagya makpumu mumbanga-mbanga, ³⁰ kauhukusa bambanzu, kanzina masasu ka bamalaika, ikani kotongbomosyo masasu mi nimo. ³¹ Hukisoni neki bapere nibo ba na izangiya kugbe. Ko bulyo yi niyo, nakamuwonisila mbiya wanu pisi yanza kugbe kakitaga bayagogo bayasi.

13

Sipananiso okitogi makpumu masi

¹ Nakanzina gutugu masasu ka bambanzu na nimo ka bamalaika, luki limoti, nakiki na sipananiso, na mudongoni abe liyu la ngweyi ikani kengele niyo akobuko. ² Nakanzina gutugu na bogyalandu ikani kandunga makpumu masi nimo makisuma ikani kaika na yimibo yasi ikani kaika na baya niyo nakwanana na iyu kohokisa bangupa, luki limoti, nakiki na sipananiso, na payaya aka. ³ Nakulupya gutugu batu ba yangya lingama kami lasi, nisuta be bebunyi ko buku, nakiki na sipananiso, niyo kegu na imi na izangiya.

⁴ Mutu wa sipananiso okibyagatu, ikaga mutu wanza, kikogigu no miso mopi, kibinikagigu, kikogigu na limbengi lidingi, ⁵ kagyagigu likpumu lo suni, kakisagigu bunza kaki aka ka mombukwana-daki yi, kangbutagigu bikwa, kobisogigu likpumu lanye ka limbengi. ⁶ Mutu wa sipananiso kogwogigu magyagya ka likpumu lanye, luki limoti, ogwaga magyagya ka likpumu la lingunu. ⁷ Apilyaga makpumu masi, obuulyaga baya ka bongbinga basi, ikaga na mutamanagi na anokibyo bongbinga basi.

⁸ Sipananiso kosyogigu. Luki limoti, bogyalandu osyatundeke, aperse munzina masasu ka bamalaika ikatu ndeke na mulibo, yimibo olimikaga

ndeke. ⁹ A beyo, yimibo kusu a yikede na bugyalandu kusu a bikpufu. ¹⁰ Luki limoti, ngbingo yi nino yimibo ya lingunu odoku ndeke mino, niyo yo kpufu osyo.

¹¹ Ngbingo yi nino na ndi mino miki, nanzinaga ndi abe miki, nata-managa ndi abe miki, nanotombisyo makpumuka abe miki. Luki limoti, wa niita kuwa mino mumbanzu, nasa libenzi lasi. ¹² Mbiya wanu, takaina likpumuka la lingunu abe mulundu ka nelaga wombulu-mbulu, luki limoti, kumbuso, tinatu ndeke bingbanganya. Mbiya wanu, nakaiba luki likede aka. Luki limoti, kumbuso, namiba ndeke Kunzi binza mudongoni beyo emibago mino.

¹³ Mbiya wanu, makpumuka masaa mi nima akpakyana pa imoti aka: baya, mutamanagi na sipananiso. Luki limoti, nilo la izangiya kugbe luga wa makpumuka masaa mi nimo ni sipananiso.

14

Izangiya ya bapepe ka Limbengi-Lotu

¹ Kisoni mbeyi kaika na sipananiso kambwa wa masi. Kisoni goni kaika na bapepe ka Limbengi-Lotu, kugbe kaika na apepe wa bugyalandu. ² Mutu yi nino akanzina masasu mumbanga-mbanga, kunzinyagigu bambanzu, luki limoti, anzinyaga Kunzi. A beyo, kegu na mutu yi nino akwanana kotombisyo. Pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu, mutu yi nino abikyaga makpumuka nimo a makisuma. ³ Luki limoti, mutu yi nino anzinaga na bugyalandu, unzinyaga bambanzu. Unzinyaga beyo kaupika ka baya, kautumisa na kaududulisa mambengi. ⁴ Nino anzinaga masasu mumbanga-mbanga, ipikilyaga baya kaki ka mombukwana-daki yi. Luki limoti, nino anzinaga na bugyalandu opikaga baya ya kanisa yasi.

⁵ No bi kapa ambe ibunu basi nzinogoni masasu mumbanga-mbanga, luki limoti, no bi kapa bata kugbe ambe nzinogoni na bugyalandu. Mutu yi nino anzinaga na bugyalandu a na izangiya kugbe kakitaga nino anzinaga masasu mumbanga-mbanga. Kika kani atu na mutu yi nino akwanana katumbulaga nilo akabikya, kanisa yasi amagatu ka baya. ⁶ Bomika-mama, nika na izangiya tino ko misa kunu, nakodoku ku kunu, napunga kamunzinyaga ka masasu mumbanga-mbanga? Nika na izangiya tino ko misa kunu kika ni munzina kami kegu kamuwonisila makpumuka nimo ikaga makisuma, kamuwonisila yimibo, bugyalandu ikani mutiwi?

⁷ Takava likingyosi la makpumuka mo dumo abe siba ikani domu, kika ni mayu mi kegu kobuko dididi, takwanana kaiba liyu la siba ikani la domu liki? ⁸ Bakongboti ngudu ya lunga binza, wani no akwanana kaifungusyogo kainda ka lunga? ⁹ A mudongoni begeyo ku kunu: makiko kabikya makpumuka nimo bambanzu bakegu kotombisyo, siba kuwa isi yi liki? Niyo a abe makika kadikitaga toyi ka butulu. ¹⁰ Masasu a mudingi ka obili, masi okitisaga asi munzina aka. ¹¹ Mutu bemoti kika kanzina lisasu nilo nakibigu, ibusu na iyi basi tiko abe bongingi. ¹² A mudongoni begeyo ku kunu! Yeki ma na musasa ma bapepe ba Limbengi-Lotu, hukisoni neki na kekele, kugbe yi nibo bakopika kanisa ka baya.

¹³ Kinili, nino anzinaga ka masasu mumbanga-mbanga akwanana kakunga Kunzi kye api ngu koyikoso masasu mi nimo. ¹⁴ Kika ni nakalumba na masasu mi nimo, limbengi lo akalumba, luki limoti, yimibo kegu kagya luki. ¹⁵ Nakwanana se kuwa kagya bunu? Nalumba na limbengi na yimibo goni. Nimbila na limbengi na yimibo kami goni. ¹⁶ A beyo, wakiko kalumba ka limbengi, wanamigisya Kunzi ibiba, mutu wagogo

nino a ka musilyoni ni kegũ kotombisyo likpũmũka li nilo, kakwananigũ kobingisya bẽ «A asi bẽyo aka yo» kye kegũ kaiba nilo wakabikya.

¹⁷ Malũmba kakũ a manza, luki limoti kapikigũ mutũ wagogo ka baya.

¹⁸ Nakamigisya Kunzi ibiba bẽyo nanzinaga mino masasũ mũmbanga-mbaga kamũkitaga ifunu basi. ¹⁹ Luki limoti, ka makutana napaga kabikya makpũmũka kubukumuti nimo bambanzũ bukana binza, kye nutiwi goni bẽngeni, ni nakobikyigũ makpũmũka belofũ tekebe na masasũ mũmbanga-mbanga.

²⁰ Bomika-mama, makikonitogũ na tamanaga ya libenzi, luki limoti, tamanaga kunu iki abe niyo ka bambokũ. Pisi kagya bũnye, wikoni abe bomiki. ²¹ Kusũ wa Mutũũ, Mombukwono-dosu abikya bẽ:

«Nanzinilyaga ndeke livananza li nilo

pisi ka batũ nibo ba masasũ dididi

na pisi ka nokũ ka bobiko.

Na gutugũ bẽyo, bakemũkanigũ ndeke.»

²² Kinili, apepe mũnzina ka masasũ mũmbanga-mbanga a likingyosi ka batũ nibo bakanabinikyonigũ Kunzi. Luki limoti, kegũ na izangiya ka batũ nibo babinikyononi. Apepe mũnzina na bugyalandũ a likingyosi ka batũ nibo babinikyononi, kegũ na izangiya ka batũ nibo bakanabinikyonigũ.

²³ Kiko mbeyi ni kanisa wasi omumukonini, batũ basi bananzina ka masasũ mũmbanga-mbanga, batũ nibo bakegũ kotombisyo likpũmũka ikani nibo bakanabinikyonigũ Kunzi bakogulya ka musilyoni kunu, bakabikyigũ bẽ ma no bikyatũ? ²⁴ Luki limoti, batũ basi bakiko kanzina na bugyalandũ, mutũ nino kegũ kotombisyo likpũmũka li nilo ikani nino kanabinikyonigũ Kunzi, kogulya, imibo bũnye kaki ko bulya nilo iko kani ukonini. Basombiso ka likpũmũka nilo iko kani ukonini, ²⁵ bodikidi nibayo ikaga na boyu kusũ kaki ipupiso ka bũngbanganya. Ogwo kũwa mokpukpu kabibiso Kunzi, anabikya bẽ: «A lingũũ bẽ Kunzi a luga kunu!»

Beyo kanisa okwononi mino kakyana

²⁶ Bomika-mama, takwanana se kũwa kabikya bũni? Ngbingo yi nino mamũmũkanaga mino, mutũ bemoti akwanana kaimbila, wago apá mutiwi, wago atumbulaga likpũmũka nilo a lakisũma, wago apá mutũũ ka lisasũ limbanga na wago bata oyikasa nilo bobikyĩ. Okwononi bẽ nimo masi iki na izangiya kopika kanisa ka baya. ²⁷ Bambanzũ bakapa kanzina ka masasũ mũmbanga-mbaga, okwononi bẽ biki baaba aka ikani basaa, banzini bemoti kumbuso ka wagogo. Mutũ bemoti ikitũ, koyikosogo nilo biko kabikya. ²⁸ Luki limoti mutũ muikoso kiki, badaki biwo ka musilyoni. Mutũ yikaka-yikaka anzini ka limbengi kaki mombukwanadaki yi no Kunzi kaki. ²⁹ Batũ baaba ikani basaa banzini na bugyalandũ, batũ bagogo biko kakyana nilo bakabikya. ³⁰ Luki limoti, Kunzi kawonisilo mutũ bemoti likpũmũka nilo a lakisũma, okwononi bẽ mutũ yi nino akanzina adaki. ³¹ A bẽyo, ifunu basi makwanana kanzina na bugyalandũ, mutũ bemoti kumbuso ka wagogo. Kũwa wa go wa, batũ basi bakwanana kũkana mutũũ mi nimo, utumiso mambengi. ³² Mambengi ka bogyalandũ mũmũkanaga bogyalandũ. ³³ A bẽyo, Kunzi kegũ Kunzi wa bunzenge-zenge, luki limoti a Kunzi wa maziyo.

Mũdũngoni bẽyo igyonosogo mino ka makanisa masi ka batũ ko Kunzi, ³⁴ boko bokwononi kaiko biwo ka musilyoni ma kanisa. Kegũ na nino bakwanana kasilya mũnzina. Okwononi bẽ boko biki batũ bakũkana,

mudɔngɔni beyɔ Mutuu abikyaga mino. ³⁵ Bakika na likpɔmuka la kuuso, bumuusi bambunyabu ka musengi. A suni muko kanzina ka musilyoni.

³⁶ Makasima be Mongoni ko Kunzi apunya ndi ku kunu? Ikani amudulyoku ndi asi ibunu aka? ³⁷ Mambanzu kika kasima be a mugyalandu ko Kunzi ikani be a na apee wa Limbengi-Lotu, okwononi ibito binza be nilina nakamukpikilyo li a mutuu ka Mombukwono-dosu. ³⁸ Luki limoti, kibi likpɔmuka nilo, nilo andi kuwa asi iyi aka.

³⁹ Bomika-mama, yeke a beyɔ, kisoni kambwa wa masi kainisono na apee manzina na bugyalandu. Makapokyonitogu mambanzu kanzina ka masasu mumbanga-mbanga. ⁴⁰ Luki limoti, masi igyonosi ka bungbingbili na beyɔ okwononi mino.

15

Pɔlo akabikyaga Mongoni Manza nimo ukana ndi

¹ Bomika-mama, mbiya wanu, nakapa kamutomosya Mongoni Manza nimo namubikyaga ndi, nimo mabailya ndi na nimo mo mina bakigwinonogo bingbufu. ² Minisanatu na muhukuso pisi ko Mongoni Manza mi nimo makiko kabye beyɔ aka yo namubikyaga ndi mino. Makogyi beyɔ, baya kunu ika payaya.

³ Kambwa wa makpɔmuka masi, namukitisilyaga mbeyi ndi mutuu nimo imi mombukwana-daki yi nukana ndi. Kilisito okwa ndi ko bulya bunye kusu, mudɔngɔni beyɔ ikpikago mino ka Mobiso Motu. ⁴ Balumba ndi, opupa ka mbuku kumbusa wa masye masaa, mudɔngɔni beyɔ Mobiso Motu abikya ndi mino. ⁵ Apuponilya ndi Petele, kumbuso yi batutumbwa tekebe na baba. ⁶ Kuwa wa, upuponilya ko ngbinga bemoti babifya kaki kakitaga bamiya kubukumuti. Budingi luga ka babifya bi nibo batu mbeyi bata aka ka obili, luki limoti, bagogo bokwogoni ndi. ⁷ Kumbuso yi, apuponilya ndi Yakobo, kuwa wa, upuponilyo batutumbwa basi.

⁸ Kumbuso ka batu bi nibo basi, epuponilya ndi goni imi, imi nino na ndi abe miki yi nino ibukataga ni kanongotigu. ⁹ A beyɔ, na mupipilo luga ka batutumbwa basi. Nakokwononigu gatugu be bemaki be atutumbwa, kye nogyogyisa ndi Kanisa ko Kunzi. ¹⁰ Luki limoti, na kuwa beyɔ no mino mbiya yi nima pisi ka iziyo ko Kunzi. Iziyo yi niyo abukatatu ndi masolo. Nagya ndi ligubo kakitaga batutumbwa bagogo basi. A beyɔ, kegu ndi imi, luki limoti, iziyo ko Kunzi niyo a pa imoti na imi. ¹¹ Kinili, iki ibu ikani imi, takabikyaga Mongoni Manza mi nimo aka mo mabailya ndi.

Kunzi upupisagatu bambanzu ka bambuku

¹² Takabikyaga be Kilisito opupatu ndi ka mbuku. Ko bulya iki yo batu bagogo luga kunu babikyaga mino be batu nibo bokwaga ndi bakopupigu ndeke ka bambuku? ¹³ Kika neki ni a beyɔ, Kilisito kopupagu ndi ka mbuku begayo. ¹⁴ Kika ni Kilisito kopupagu ndi ka mbuku, takegu na Mongoni Manza nimo takwanana kabikyaga, baya kunu a goni payaya. ¹⁵ Na goni, niyo akowonisila be ta bademu ba bongo ko misa ko Kunzi, kye tabikya ndi bingbanganya be Kunzi apupisatu ndi Kilisito ka mbuku. Wina se, Kunzi kakwananigu ndi kagya beyɔ, kika ni a ligu nu be batu nibo bokwogo, bakopupogigu ka bambuku. ¹⁶ A beyɔ, kika ni batu nibo bokwogo, bakopupogigu ka bambuku, Kilisito kopupagu ndi neki goni iyi ka mbuku. ¹⁷ Na kika ni Kilisito kopupagu ndi ka mbuku, baya kunu a ya payaya na ma asi ka bunye kunu aka. ¹⁸ Na bata, niyo akowonisila be batu nibo bokwaga ndi kuso ka Kilisito, ba neki goni ibu bubungogo. ¹⁹ Kika ni

a ko bulya obili yi nimuna aka mu no tobisa mino mutamanagi kusu ka Kilisito, ta batu bulya kumbu kaukitaga batu bagogo basi.

²⁰ Luki limoti, a lingunu be Kilisito opupatu ndi luga ka bamanda. A abe talu-talu, kye batu bagogo nibo bokwaga ndi bopupito ndeke goni ibu. ²¹ Mudongoni begeyo kukwaku odoku ndi mino pisi ka mutu bemoti, pupo ka mbuku ka batu nibo bokwaga ndi, odoku pisi ka mutu bemoti goni. ²² Begeyo bambanzu basi bokwaga mino kye ba Bava-adamu, ibu basi binisana ndeke bata na obili kye tomotikononi na Kilisito. ²³ Luki limoti, mumbanzu yikaka-yikaka opupa ndeke kabyenene no ngbingo kaki: Kilisito no a mutu wa mambwa, opuponi ndi iyi. Kumbuso yi batu kaki bopupa ndeke ngbingo yi nino igoku ndeke mino. ²⁴ Kumbuso yi, ika kawa lisyela mulibo. Ko ngbingo yi nino, Kilisito apata ndeke bungama basi, ibiba yasi na ngu yasi, amigisya kawa Kunzi Baba bungama. ²⁵ A beyo, okwononi be Kilisito iki ngama kadwe ku kwa ku udita ndeke mino bomuyoniso kaki basi binvi kusili wa magu kaki. ²⁶ Mumuyoniso nino bamwo ndeke ka mulibo, ni kukwaku. ²⁷ Iyo, Mobiso Motu akabikya be: «Kunzi obisa ndi makpamuka masi kusili wa magu kaki.» Luki limoti, a bingbanganya be Kunzi kegu iyi ka «makpamuka masi» mi nimo, kye iyi no apa ndi Kilisito ngu kegu wa masi. ²⁸ Ngbingo yi nino Kunzi obiso ndeke mino makpamuka masi kusili ko Miki, iyi Kilisito mombukwana-daki yi ibiso ndeke kusili ko Kunzi nino apa ndi ngu kaiko kegu wa makpamuka masi. Kawa wa go wa, Kunzi ika ndeke lingunu kegu wa masi.

²⁹ Tomononi mbeyi bata likpamuka ka batu nibo bibotisisogo ko bulya ka batu nibo bokwogo. Binisono na izangiya tino? Kika ni a lingunu be batu nibo bokwogo bakopupogigu ka bambuku, ko bulya iki kawa yo bibotisisogo mino ko bulya kabu? ³⁰ Na bata, ko bulya iki yo ibusu bamombukwono-dosu bi to mino bongbinga basi kaikisilya kukwaku? ³¹ Bomika-mama, kukwaku ezuzaga masye masi. A lingunu beyo nibibaga mino ko bulya kunu ka matikanaga na Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. ³² Nulanana ndi na bambanzu ka Efeso nibo ba ndi budiya abe banyama bo tutu. Kika ndi ka yigya ko bomikya-bambanzu, ninisana ndi na izangiya tino? Kika ni bamanda bakopupogigu ka bambuku, okwononi neki «tolyolyini, tomwo kye bugala tokwatu».

³³ Wiminyonito se: «Kako limbida na batu banye, apatagatu yigya yanza ka mumbanzu.» ³⁴ Wigilyoni tamanaga kunu yanza, masa kagya banye. Batu bagu luga kunu bakamibigu Kunzi. Nakamubikya beyo kamupiso suni.

Batu nibo bokwaga ndi bopupa ndeke ka bambuku liki?

³⁵ Luki limoti, mutu bemoti akwananatu kauuso be: «Bamanda bopupa ndeke ka bambuku liki? Bika ndeke na busolo ba nzuyi tino?» ³⁶ Eeeze, wa ngingi! Ngbingo yi nino wakunaga mino lisolo, okwononi mbeyi okwi, kumbuso yi abaka se kawa. ³⁷ Lisolo nilo wakakana lo, kegu ilu ni malili nimo abaka banu, luki limoti, a libumo payaya aka la mupunga ikani libumo lagogo. ³⁸ Kunzi obokisaga kawa libumo li nilo beyo opo mino, obukutisa libumo yikaka-yikaka kabyenene na busolo kaki.

³⁹ Nzuyi yasi kegu mudongoni. Bambanzu ba na nzuyi kabu, banyama na niyo kabu, bombu na bosu ba na niyo kabu goni.

⁴⁰ Nzuyi ya kugu wa lisyε a di na niyo ya litombu, ibiba ya kugu wa lisyε a di na niyo ya litombu. ⁴¹ Mōni angingaga di, timba di, mangutu di gōni. Gatugu mangutu aka luga kabu anzεge dididi aka gōni.

⁴² Ika ndeke bεgeyo ngbingo yi ninō bamanda opupa ndeke mino ka bambuku. Bulumbaga bambanzu, kumbuso yi bapo, wa bopupa ndeke mino ka bambuku, bika kuwa ndeke na obili wa benze na benze.

⁴³ Bolumbogo nzuyi ni kegu na ibiba ikani no ngu. Luki limoti, opupogo kuwa na ibiba no ngu. ⁴⁴ Ngbingo yi ninō bolumbaga mino, ikaga nzuyi ya limbanzu. Luki limoti, kopupo ka mbuku iita kuwa nzuyi ya limbengi. Kika neki ni nzuyi ya limbanzu atu, nzuyi ya limbengi atu neki gōni aka.

⁴⁵ A beyo, Mobiso Motu abikyaga be: «Mutu wa mambwa beyo ka Adamu a ndi na obili ka nzuyi ya litombu.» Luki limoti, Adamu yi ninō wa kumbuso ni Limbengi nilo apaga obili*.

⁴⁶ Kegu nzuyi ya limbengi yo odogoku ka mambwa, luki limoti, niyo ya limbanzu. Nzuyi ya limbengi odogoku iyu kumbuso. ⁴⁷ Kunzi agya ndi Adamu wa mambwa na libungu. A iyi mutu wa obili yi nimu. Luki limoti, Adamu wa yiba otukyoku ndi iyi kugu wa lisyε.

⁴⁸ Batu ba obili yi nimu ba mudongoni abe mutu yi ninō Kunzi agya ndi na libungu, luki limoti, nibo ba kugu ba mudongoni abe mutu yi ninō otukyoku ndi kugu wa lisyε. ⁴⁹ Mudongoni bεgeyo to mino abe mutu yi ninō Kunzi agya ndi na libungu, tika ndeke gōni mudongoni abe mutu yi ninō otukyoku ndi kugu wa lisyε.

⁵⁰ Bomika-mamaaa, nakapa kabikya ambe: luki nilo Kunzi agya ndi ka nzuyi na ka bangu kakwananigu kalya lisimo la Bungama ko Kunzi. Nilo akwanana kapo, kinisonigu na obili wa benze na benze.

⁵¹ Mbiya wanu, nakamumibisa dikidi yimoti: takokwigu ndeke basi, luki limoti, tigomosyanatu ndeke basi. ⁵² Igyonosa ndeke beyo ko ngbinga bemoti abe kuta, wa bofya ndeke mino siba ya mulibo. A beyo, wa siba obuka ndeke mino, batu nibo bokwaga ndi bopupa ndeke ka bambuku na nzuyi niyo kapugu ndeke bata, ibusu basi tigomonyono. ⁵³ A beyo, okwononi be popotu ta nzuyi yi niyi imokisyi nzuyi niyo kakwananigu bata kapo. Okwononi be nzuyi yi niyina ya kukwaku yi imokisyi nzuyi niyo kokwigu ndeke bata. ⁵⁴ Ngbingo yi ninō nzuyi yi niyo apogo imokisyo ndeke mino nzuyi yi niyo kapogigu, nzuyi ya kukwaku imokisyo niyo kokwogigu, iba Mobiso Motu mi nimana itulyonini se kuwa: «Kukwaku kegu bata, boditini lingunu binvi!»

⁵⁵ «Eeeze kukwaku, ngu kaku a kuwa yani? Eeeze kukwaku, syogbu kaku a kuwa yani?»

⁵⁶ Kukwaku inisonogo no ngu pisi ka bunye, mutuu mo apaga bunye ngu. ⁵⁷ Luki limoti, tamigisilyini Kunzi ibiba, iyi no atipaga ngu pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

⁵⁸ Kinili, bomika-mama bupaka, wityonogoni bingbu kani makegu kapika bipεke-peke. Mugugubiyoni Mombukwono-dosu masyε masi, kye makaiba binza be bungu basi nibo makaiko ka ligubo kaki, kokwigu payaya.

16

Mapumu ko bulya kanisa ya Yelusalema

¹ Kuwa ka nilo ondi likpamuka la mapumu ka bakilisito nibo bikaga ka Yelusalema, byeni gōni ibunu mutuu mi nimō nowonisila ndi ka Makanisa

* **15:45** 15:45 Adamu wa kumbuso, ni Kilisito. Wanda ka Mapanganagi 2:7. **15:55** 15:55 Wanda ka Isaya 25:8; Oseyo 13:14.

ma Galatia. ² Makokwononigu kabundaga kamumula makrumuka wa aka wa nosilo mina ku. Masye ma Mungu masi, mumbanzu yikaka-yikaka iki kobisaga ka kpolo, ku kaki, luki nilo inisana nolu kabyenene no ngu kaki ³ Wa nosila banu mino ku kunu, nutika banu bambanzu nibo miko ni mupunogini na babalawa ambe bindi na bamapumu kunu ka Yelusalema. ⁴ Kakwanana be nindito goni, tinda kuwa banu na ibu kugako kumoti.

Tamanaga ka Polo ko bulya ligundu

⁵ Nakitaga banu pisi ka Makedonia, nosilo se kuwa ku kunu, kye na na tamanaga kabye pisi ku beyo. ⁶ Yagogo tagyatun banu mino na ibunu masye makede, ikani gutugu ngbingo wa ndobo wasi aka. Merapa kuwa banu, nidukulaga na ligundu kami. ⁷ A beyo, nakegu kapa kamumina na ligundu aka. No bi katamanaga ambe Mombukwono-dosu kapa, tasyito bi na ibunu masye makede.

⁸ Luki limoti, no bi kapa kaiko wanu ka Efeso, kadwe ka lisyela Patekoti, ⁹ kye ninisonini no ngbinga wanza kagya ligubo nilo abukutatun masolo. Luki limoti, bomuyoniso ba bakpa.

¹⁰ Timotio kosila banu ku, gyoni yasi be imukani binza, kye amugyaligubo ka Mombukwono-dosu abe imi goni. ¹¹ Gutugu mumbanzu bemoti aka kaminonitogu payaya. Luki limoti, muponito kye isisilogi na ligundu kaki ka maziyo, igoku ketakanya. Takabundaga pa imoti na bomika-mama pisi ka baya.

¹² Ka mutili ka momosu beyo ka Apolo, nigomoni na iyi nganga bikyo ambe baga pa imoti na bomomosu bagogo ku kunu ku, luki limoti, kegu mbeyi kapa kainda mbiya wanu. Inda kuwa banu wa gowa inisono banu mino no ngbingo.

Mutu na yuuso ya mulibo

¹³ Hukwoni miso, migwinanaga bingbufu ka baya. Wikoni na lilaku, mika batun bo ngu. ¹⁴ Gyogoni masi ka sipananiso.

¹⁵ Bomika-mama, nakamukunga bata luki limoti. Si mamibatun Setefano na livananza kaki, ibu bo ba ndi bakilisito ba mambwa ka mugi ma Akaya, bipa ndi kaugugubya bakilisito bagogo. ¹⁶ Humukononi inguo ya batun bi nibo, na batun basi nibo bagyaga na ibu ligubo na kekele.

¹⁷ Nakogwa magyagya beyo Setefano, Folotunato na Akaiko bosiliku mino yi. Ta ndi na ibu mudongoni abe makika wa. ¹⁸ Betumisaga ndi limbengi mudongoni beyo bamugyilyaga ndi goni mino ibunu. Makozononitogu na inguo ya batun bi nibo.

¹⁹ Makanisa nimo a ka iwili ya Azia amumuusogito. Akila na Pelesila pa imoti na kanisa niyo amumukanaga ka ndabu kabu bamumuusogi kugbe ko lino ka Mombukwono-dosu. ²⁰ Bakilisito basi nibana ba wanu bamumuusogito.

Tilyononi, mopotutonogo abe bomika-muko.

²¹ Imi Polo bikpe no nokpikogi ambe namumuusogito.

²² Mumbanzu kapogi Mombukwono-dosu, mutun yi igbangi! Malanata, isi yi be Mombukwono-dosu, doku!

²³ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso iki pa imoti na ibunu.

²⁴ Namupaga ibunu basi pisi ka matikanaga na Yeso-Kilisito. A beyo!

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi Bakolito Likpūmuka la mambwa

Balūwa wagogo nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Kolito nimum. Ka balūwa yi nino wa mambwa, ubikya ndi be a ndi na musasa kaında kaundoku yi, luki limoti kagaga ndi bata. Ubikya ndi goni be bimumuli bangyo, iyi no ında kauva kye butikilyi bakilisito ba Yelusalema. Timotio no a ndi kaaga ka Kolito, ko pisi, ukana ndi mongoni beyo obili ka bakilisito a ndi mino ku beyo. Mongoni mi nimo kegū ndi manza. Ukana ndi goni be Bayuda bemoti-bemoti бага ndi ka Kolito, bapá mutuu di no Mongoni Manza nimo Pōlo upá ndi. Bayuda bi nibo bubikya ndi goni be Pōlo kegū atutumbwa walingunū ka Kilisito. Timotio igoku ndi, atumbulyaga Pōlo, Pōlo alya ndi kumbu kugbe.

Kinili, Pōlo ukpikilya kawa ndi, kautumbulyaga likpūmuka li nilo a ndi ka tamanaga yi, na niyo agya ndi beyo kogonitogu kaında. Pōlo abikya ndi ka balūwa yi nino be a atutumbwa ka Kilisito. Luki limoti, beyo agyago mino ligubo kaki a di na batū bagogo. Luki li nilo agyaga be bamayi ilu nilo. Itatanaga ndi goni be bimatanaḡi na Bakolito ka ligubo. Ubikya ndi bata be bidukulogi kāmumula bangyo aka ko bulya yibinika na ibu buti ka bakilisito ba Yelusalema. Omotiloku be a ndi na musasa kaundoku, kye ubikyiku batū bi nibo bakanosigū bunye likpūmuka la lingunū. Kika kani Pōlo akpakpa ndi kabikya be a atutumbwa, a kye a ndi na musasa be bambanzū bibi Mongoni Manza, biba goni be Yeso ni Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso ka Pōlo, na akamisyō Kunzi ibiba 1:1-11

Ligubo ka batutumbwa luga ka bakilisito 1:12-2:17

Kapa bengeni beyo Kilisito atipa ndi mino 3:1-7:16

Kabinika buti ka batū ba yangya 8:1-9:15

Pōlo akabikya be a atutumbwa ka lingunū 10:1-13:10

Yuuso ya mulibo 13:11-13

Yuuso

¹ Imi Pōlo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananiso ko Kunzi. Ibusu no mika-mama beyo ka Timotio bo tamukpikilyi balūwa yi nimum, ibunu batū ba Kanisa ko Kunzi ka Kolito na batū basi ko Kunzi nibo ba ka iwili ya Akaya. ² Obosu Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

³ Tabibisini Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, Baba wa limbengi lo kumbu, atitumisogo mambengi bongbinga basi. ⁴ Atitumisogo mambengi ka bukpeki-kpeki kusu basi, kye pisi ko ngu niyo tinisono na iyu kotukyoku ku kaki, takwananito goni ibusu kaugyilya batū bagogo begeyo. ⁵ A beyo, mudongoni beyo talyago mino kumbu pa imoti na Kilisito ka yigyogyiso kaki dididi, iyi atitumisogo mambengi begeyo. ⁶ Kika ni ibusu takaigyogyiso, a kye mambengi amutumi, minisono na muhukuso. Kika ni batitumisini mambengi, a kye mambengi amutumi goni ibunu kye mokibyi yigyogyiso yi niyo mudongoni abe ibusu. ⁷ Kinili, tikaga bakitambya na

ibunu kye tibagatu ambe mufongoni beyo migyogyisogo mino pa imoti na ibusu, mambengi amutumogo begyo pa imoti na ibusu.

⁸ Bomika-mama, to bi kapa be wibonito bukpeki-kpeki dididi nibo tabangana ndi na ibu ka iwili ya Azia. Bukpeki-kpeki bi a ndi bapu kugbe, akitaga ngu kusu, takegu ndi bata gutugu na mutamanagi be takwananatu kaiko na obili. ⁹ Ta ndi kaina abe batikulyini ngbanga be batimwi. Igyonosa ndi beyo kye takibumonito kubatu, luki limoti, tigungyi ko Kunzi nino upupisaga bambanzu ka bambuku. ¹⁰ Kunzi no atikulaga ndi ka inguo ya kukwaku kwi nikwo, atikulagatu aka bata. A beyo, ta na baya ku kaki be idukulagatu katikulaga aka. ¹¹ Ibbunu goni makatibinika pisi ka malumba. Kunzi ukanatu malumba ka batu budingi nibo bakatilumbilya, atidukilya bubunga. Kawa wa go wa, batu budingi babibisatu ndeke ko bulya kusu.

Polo keguru bata na ligundu ka Kolito

¹² Ibbi kusu ni budemu ba mambengi kusu, tigyaga ndi ko misa ka batu basi, kugbe yi, luga kunu na limbengi la kisiso ni takegu na bokoli, mufongoni beyo Kunzi apago mino. Yigya yi niyo kotukyokugu ndi ka yimibo ka bomikya bambanzu, luki limoti a ndi iziyo ko Kunzi. ¹³⁻¹⁴ A beyo, ka babalawa kusu, tamukpikilyaga ndi makpamuka mi nimo aka mo makwanana katangulaga na kotombisyo. Nakaina abe motombisyatu ndeke binza likpamuka li nili, kye mbiya yi nima, makanotombisyigu mbeyi. Likpamuka li a be tibibaga ndeke na ibunu mabobo ka lisyi li nilo Yeso, Mombukwono-dosu igoku ndeke mino.

¹⁵ Kabyenene na mutamanagi mi nimo, na ndi mbeyi na musasa kaina kamundoku ku kunu ku kye minisoni na bubunga ka nganga ya yiba. ¹⁶ Na ndi na mutamanagi kabye pisi ku kunu ku, kumbuso yi nadwe ka Makedonia. Ngbingo kami wakigoku ku beyo, nobyeku bata pisi ku kunu iba mepagito mukumbo nimo abinika buti kami ka ligundu la Yudea. ¹⁷ Tamanaga yi niyi epupa ndi ka limbengi aka? Ikani, wa nosisilyago mino kagya luki, nagyaga yimibo ya limbanzu? Nakwanana kabikya be «iyo» ikani «kali» ko ngbinga bemoti? ¹⁸ Kunzi a demu, likpamuka nilo tamubikyaga ndi keguru ndi na mambengi maba. ¹⁹ Silivano, Timotio na imi tamubikyaga ndi mongoni ka Yeso-Kilisito, Miko Kunzi. Yeso kabikyagigu likpamuka na mambengi maba. Luki limoti, iyi ni «Iyo» nino otukyoku ko Kunzi. ²⁰ A beyo, Kunzi utulyosa ndi bagume basi nibo uwanaga ndi pisi ka Yeso. Kinili, pisi ka Yeso, takwanana kabikya be «A asi beyo aka yo» kabibiso Kunzi. ²¹ Kunzi no atipiko ibusu na ibunu ka baya pisi ka Kilisito. Iyi mombukwana-daki yi no atipunaga. ²² Atibisa ndi na ida yimoti bene kowonisila be ta batu kaki. Atitumisa na Limbengi-Lotu abe luki la mambwa ka makpamuka mi nimo atiwanyaga.

²³ Kunzi no a demu kami, kika ni nakabikya bongo, nokwi. Nakigagu ndi bata ka Kolito ku kye nakamulisoni kumbu. ²⁴ Ligubo kusu keguru kaiko bangama kugu wa baya kunu kye baya kunu a kawa ya kamaga. Luki limoti, takapa kamatikana na ibunu ka ligubo kye miki na magyagya.

2

¹ Kinili, nakinagu ndi bata binza kaina kamundoku kye nakamulyisoni kumbu. ² Nakamulyisa kumbu, wani no togwa kawa na iyi magyagya? Kikigu mbeyi asi mutu yi nino aka no nalyisi kumbu? ³ Namukpikilya

ndi baluwa beyo* kye ngbingo yi ninɔ nosilo mino ku kunu kɛ, makelyisonitɔgɛ kumbu ibunu niɓɔ makwanana ndi kegwisɔ magyagya. Nakaiba binza bɛ magyagya kami a ninɔ kunu basi. ⁴ Namukpikilya ndi baluwa yi ninɔ ni nanalya kumbu kɛgbɛ, limbengi ekondikonogini bisulu-sulu, bomomiso-miso betumini bidɛ ko miso. Nakamukpikilyagɛ ndi kye lyoni kumbu, luki limoti, a ndi kowonisila sipananisɔ sidingi nisɔ na nosu kɛgɛ kunu.

Kapilya mutɛ ninɔ ogyi bunye

⁵ Kika ni mumbanzɛ ogyini likpɛmɛka lilyisisa kumbu, kegyilyigɛ imi, luki limoti amugyilyi ibunu basi. Nakakya kɛwa bɔngɔ, nabikya ambe agyilyi bemoti-bemoti luga kunu. ⁶ Mutɛ yi ninɔ amalyi kɛwa ka azabɛ yi ninɔ aka nɔ batɛ budingi bapɛ bi. ⁷ Mbiya wanɛ, okwononi kapilya mutɛ yi ninɔ na katumisa limbengi kye kolyonitɔgɛ kɛwa kumbu kɛgbɛ wa adikago mino. ⁸ Kinili, nakamukɛnga ambe muwonisiloni mutɛ yi ninɔ sipananisɔ. ⁹ A beyo, wa namukpikilya ndi mino baluwa yi ninɔ, namukingila ndi bukingila kye nibi ikani memukanagatɛ ka makpɛmɛka masi. ¹⁰ Ngbingo yi ninɔ mapilyi mino mumbanzɛ, imi napilyini gɔni. Kika ni nopilyini ka masi ninɔ nokwononi mino kapilya, nagyaga beyo ko bulya kunu ko misa ka Kilisito, ¹¹ kye Abili katindungulyogonitɔ. A beyo, tibagatɛ bokoli kaki bayasi.

Polɔ a limbengi bidɛ ka mugi ma Tolowasi

¹² Ngbingo yi ninɔ nosila ndi mino ka Tolowasi kabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito, Mombukwono-dosu eukwilya ndi mupumi bikpo kagya ligubo kɛ beyo. ¹³ Luki limoti, na ndi limbengi bidɛ kye nakatakanyagɛ ndi mika-mama beyo ka Tito. Kinili, tasanana ndi na batɛ ba Tolowasi, naga ka Makedonia.

Yeso-Kilisito nɔ apɛga ibiba

¹⁴ Kunzi avi ibiba, kye atimakyaga masyɛ masi ka mɛɔngɔ ma ibiba ka botutungyo ninɔ Kilisito atikpokyonisigo mino. Ativa ibusu kokpkyoniso mongoni ka Kilisito ka bapa bayasi, mɛɔngɔni beyo sɛ yanza ohumago mino. ¹⁵ A beyo, ta abɛ sɛ yanza ka Kilisito kambwa ko Kunzi. Sɛ yi niyɔ a ka batɛ niɓɔ binisononi na muhukuso na gɛtɔgɛ ka niɓɔ bobungogo. ¹⁶ Ka batɛ niɓɔ bobungogo, a sɛ ya kukwakɛ, niyɔ atikaga ka kukwakɛ. Luki limoti, ka niɓɔ binisono na muhukuso, a sɛ ya ɔbili, niyɔ apɛga ɔbili. Wani sɛ kɛwa nɔ okwononi ka inguo ya ligubo li nilɔ? ¹⁷ Takɛgɛ ibusu abɛ batɛ budingi niɓɔ bagyaga bokoli ka likpɛmɛka ko Kunzi. Luki limoti, tabikyaga likpɛmɛka ko Kunzi ka bungbingbili, kye iyi nɔ atitikoku ndi mɛɔngɔni abɛ bagya-ligubo ka Kilisito.

3

Bagya-ligubo ba agɛmɛ wambiya

¹ Likpɛmɛka li nilɔ a sɛ kɛwa kowonisila bɛ topungini bata kaibiba ni ibusu bamombukwono-dosu bi? Tokwononi sɛ kɛwa kamuwonisilo ikani kamukɛnga babaluwa kusu ba ligubo mɛɔngɔni beyo batɛ bagɔgɔ bagyago mino? ² Baluwa kusu ni ibunu aka, ikpikaga ka mambengi kusu. Batɛ basi bakwanana kotombisyo na katangulaga. ³ A beyo, a bingbanganya bɛ ma baluwa yi ninɔ Kilisito akpikaga ndi, ibusu kɛwa bɔ tamudukulyoku na iyi. Baluwa yi ninɔ kikipikagagɛ ndi na maɓokɛ,

* 2:3 2:3 Polɔ akanzina wanɛ ko bulya baluwa bemoti ninɔ ukpikilya ndi Bakolito, kɛgɛ 1Bakolito.

luki limoti pisi ka Limbengi ko Kunzi nino a na obili. Kikpikagagu ndi goni kugu wa miza wa litalu*, luki limoti ka mambengi ka bambanzu.

⁴ Takanzina beyo kabyenene na yiguma kusu ko Kunzi pisi ka Kilisito. ⁵ Kegu bekye takwanana kagya luki no ngu kusu bamombukwono-dosu bi, luki limoti ngu kusu otukyogoku ko Kunzi. ⁶ Iyi no atipa ngu kaiko bagya-ligubo ba agame wambiya. Agame yi nino kegu pisi ka Mutuu, luki limoti ka Limbengi-Lotu. Mutuu atikaga ka kukwaku, Limbengi-Lotu apa ilu obili.

⁷ Mutuu nimo apaga kukwaku ikpikaga ndi kugu wa miza wa litalu, ibiba ko Kunzi anze ndi ko ngbingo yi nino. Miso ka Musa obufo ndi biwenge-wenge ko ngbinga mukede aka. Gutugu beyo, bomikya Bezaleli bakakwananigu ndi bata kanda ko bulya ibiba yi niyo. ⁸ Kika ni a beyo, budingi ba ibiba ya ligubo la Limbengi-Lotu iko se kuwa ndeke buni? ⁹ Kika kani ligubo limakya ka mangimbo inisononi ndi na ibiba, ika kuwa liki ka nilo la kuitisa bambanzu bongbingbili ko misa ko Kunzi? ¹⁰ Takwanana kabikya be ibiba yi niyo a mbiya wanu kegu no kingyoso na niyo yandeli, kye niyo yambiya yi nima okitogi byi. ¹¹ A beyo, kika kani makpamuka mi nimo kolipyogigu a ndi na ibiba, ika kuwa liki ka nimo asyesyegē!

¹² Tiguma ko Kunzi pisi ka matamanagi mi nimo. ¹³ Takegu ibusu abe Musa nino itikya ndi miso na kitambala kye bomikya Bezaleli bakinonitogu mulibo ma ibiba niyo anze ndi ko ngbinga mukede aka. ¹⁴ Luki limoti, bakotombisyagu ndi. A beyo, kadwe gutugu na lise li nili, niyo bomikya Bezaleli batangulaga mobiso ka Agame Wandeli, kitambala yi niyo a na ibu asi itikyo aka. Kitambala yi niyo akwanana kakulikana ka mutuu yi nino aka no bomotikononi na Kilisito. ¹⁵ Kadwe na lise li nili, bongbinga basi wa batangulaga mino mobiso ka Musa, yimibo kabu ikaga yitikya aka na kitambala yi niyo. ¹⁶ Luki limoti, mambanzu kamigilyoku Mombukwono-dosu, kitambala yi niyo atukya. ¹⁷ Mombukwono-dosu yi nino ni Limbengi-Lotu. Pa niyo Limbengi ka Mombukwono-dosu a mino, kulikanaga a wa. ¹⁸ Ibusu basi nibo takegu bata na kitambala ko miso, ibiba ka Mombukwono-dosu akanze kugu kusu mudongoni abe ka nelaga. Ta kuwa buikono ka likingyosi ka Mombukwono-dosu, ibiba kusu anidukulogo kambwa aka. Niyo a ligubo la Limbengi ka Mombukwono-dosu.

4

Izangiya kusɔ wa bambike baya tukuto

¹ Kunzi atikwilya ndi kumbu, atipa ligubo li nili, kinili takakwananigu bata kaiga kumbuso. ² Tosoni bodikidi na makpamuka mo suni, takegu na bokoli na takogomonyogigu likpamuka ko Kunzi. Luki limoti, tumibisaga bambanzu likpamuka la liguu bongbanganya, kye mutuu yikaka-yikaka ibi ka limbengi kaki be ta batu bongbingbili kambwa ko Kunzi. ³ Kika ni Mongoni Manza nimo takabikyaga a na bukpeki-kpeki kotombisyo, a na bukpeki-kpeki asi ka batu nibo aka bo bakabye pisi yibungogo. ⁴ Ibu bakegu kabinikyana kye Abili nino a kunzi wa obili yi nima ukundumosoni yimibo. Upiyasa miso fipi kye bakinonito bangbanganya ba Mongoni Manza ma ibiba ka Kilisito nino a likingyosi ko Kunzi. ⁵ A beyo, takabikyagigu mongoni kusu ka bamombukwono-dosu, luki limoti nimo ka Mombukwono-dosu, Yeso-Kilisito. Ibusu yipepe, tiitoni

* **3:3** 3:3 Polo akanzina ko bulya mutuu ka Musa. Wanda goni Pupo 24:12; Yelemia 31:33; Ezekieli 11:19; 36:26. **3:7** 3:7 Wanda ko Pupo 34:29.

kɔwɔ bɔsunzu kunu ko bulya kaki. ⁶ Kunzi abikya ndi bɛ: «Bɔngbanganya anzi ko biti.» Iyi gɔni nɔ odoku ndi na bɔngbanganya ka mambengi kusu, kye atiwonisili ibiba kaki niyɔ anzege ko misa ka Kilisito.

⁷ Luki limoti, ibusu bi niɔ ta na izangiya yi niyɔ ta abe bambike baya tukɔ, kye bambanzu bibi binza bɛ ngu yimbanga yi niyɔ kotukyokugu ku kusu, luki limoti ko Kunzi. ⁸ Tikaga ka bukpeki-kpeki bongbinga basi, luki limoti tokibyaga wa aka wa. Bikaga katiyongo, luki limoti tigwiga mambengi aka. ⁹ Batigyogyisogo, luki limoti Kunzi katisagigu. Batibumyagatu bingomɔ-ngomɔ, luki limoti bakatimwɔgigu. ¹⁰ Tabinikaga bongbinga basi kukwakɔ ka Yeso ka nzɔyi kusu, kye ɔbili kaki inisonito gɔni ka nzɔyi kusu. ¹¹ Ta na ɔbili, luki limoti, kukwakɔ ikaga katizɔza aka ko bulya ka Yeso, kye ɔbili kaki inisoni gɔni ka nzɔyi kusu niyɔ ya litombu. ¹² Kinili, kukwakɔ akagya ligubo kɔso kusu, luki limoti, ɔbili anagya iyi kɔso kunu.

¹³ Ikpikaga ka Mobiso bɛ: «Nobinikyononi, kinili nanzina ndi.» Ibusu ta gɔni na baya yi niyɔ aka yɔ, kinili takanzina. ¹⁴ Takaiba ambe Kunzi ninɔ apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbukɔ, atipupisa ndeke ibusu bɛgeyɔ pa imoti na Yeso, atibisa ibusu na ibunu buwobi na iyi. ¹⁵ A bɛyɔ, takokibya masi mi nimo ko bulya bunza kunu kye bɔbunga ko Kunzi ofukoni kugbe kugu ka bambanzu budingi, iba bamigisilyi Kunzi ibiba yidingi ko bulya ibiba kaki.

Baya yɔ apaga ɔbili wa benze na benze

¹⁶ Kinili, takegu kadikaga. Kika gutugu ni nzɔyi kusu akainda putikana, ɔbili kusu wa limbengi itaga wambiya masye masi. ¹⁷ A bɛyɔ, yigyogyisa niyɔ ta na iyu mbiya wanu kegɔ yapu, na a ko ngbinga mukede aka tokokingyoso na ibiba niyɔ ika ndeke ya benze na benze. Yigyogyisa yi niyɔ, iyu yɔ akatibungusilyaga ibiba yi niyɔ. ¹⁸ Ibusu, takegu kakisa nilɔ bakwanana kaina, luki limoti, nilɔ bakakwananigu kaina. A bɛyɔ, nilɔ inisonogo, kolipyogigu, luki limoti, nilɔ kinisonogigu a la benze na benze.

5

¹ A bɛyɔ, nzɔyi kusu niyɔ ta na iyu kunu ka litombu a abe ngbanga. Takaiba ambe, kaputikana gutugu, ta na ndabu ya benze na benze niyɔ Kunzi atibungusilyaga kugu wa lisyɛ. Ndadu yi niyɔ kipikagu na bambanzu, luki limoti na iyi bikpe. ² Mbiya-mbiya wanu, takaigomisogo, ta na musasa kugbe kaimokisya kugu wa nzɔyi yi niyɔ ta na iyu kutuko kwagɔgɔ. Kutuko kwi nikwo ni ndabu kusu niyɔ ya kugu wa lisyɛ. ³ Takimokisyo yi, takikigu ndeke bondumbu. ⁴ A bɛyɔ, ngbingo yi ninɔ ta mbeyi bata mino ka ngbanga yi niyina aka yi, takaigama mudɔngoni abe ta kika na likumbogi liti. Kegɔ bɛ takapa kaasanana na nzɔyi ya litombu, luki limoti, takapa kaimokisya nzɔyi ya kugu wa lisyɛ kye ɔbili ohumi kukwakɔ. ⁵ Kunzi nɔ atibungusiyaga ndi ko bulya ɔbili yi ninɔ, atipá mbeyi ndi Limbengi-Lotu ka makpɔmuka mi nimo atiwanyaga ndi.

⁶ Kinili, takegu mino na kubangaku bongbinga basi. Takaiba bɛ takika na nzɔyi ya litombu, ta byi na Mombukwono-dosu, ⁷ kye takakpakyana pisi ka baya ni kegɔ pisi ka nilɔ takaina. ⁸ A bɛyɔ, takegu butumo na kubangaku, ta na musasa kaasanana na nzɔyi yi niyɔ, tinda kaiko buwobi na Mombukwono-dosu. ⁹ Luki limoti, gutugu takika na nzɔyi yi niyɔ ikani takasanana na iyu, likpɔmuka la izangiya ni kabosilo yi. ¹⁰ A bɛyɔ, ibusu

basi tikatu ndeke ko ngbongu kambwa ka Kilisito, mutu yikaka-yikaka inisono na mukalya kabyenene na yigya kaki yanza ikani yanye ngbingo yi nino a ndi mino ka litombu.

Kaukanana no Kunzi pisi ka Kilisito

¹¹ Tibagatu isi yibanga Mombukwono-dosu, kinili tagyaga kekele be batu bagogo bamibito goni. Kunzi atimiba binza, na na mutamanagi be matimibagatu goni binza ka mambengi kunu. ¹² Takegu kaibiba kambwa kunu, luki limoti, takamuwonisilo pisi kaika na bugindo ko bulya kusu. Kinili, makwanana kuwa kausikisyo batu nibo bikaga na bugindo ka makpamuka nimo inisonogo ni kegu nimo ikaga ka mambengi. ¹³ Kika kani tinisaga abe batu bobikyatu, a ko bulya ko Kunzi. Luki limoti, kika kani ta bamu ngbingbili, a ko bulya kunu. ¹⁴ Takpakyana kusili wa sipananiso ka Kilisito, ibusu bi nibo tibaga binza ambe mutu bemoti no ukwilyaga ndi batu basi. Kinili, ibusu basi tamatikana na ibu ko pisi ya kukwaku kaki. ¹⁵ Okwa ndi ko bulya ka batu basi, kye batu bi nibo ba na obili, obili kabu kikonitogu bata ko bulya kabu bikpe. Luki limoti, iki kuwa ko bulya ka nino okwa ndi, opupo ka mbuku ko bulya kabu.

¹⁶ Kinili, katukya mbiya wanu, takegu bata kamina mumbanzu abe mumbanzu wa nzuyi ya litombu. Kiko gutugu ni tamiba ndi Kilisito abe mumbanzu wa nzuyi ya litombu, mbiya yi nimu, kegu bata beyo. ¹⁷ Mumbanzu kiko kuso ka Kilisito, a kuwa mutu wambiya. Likpamuka landeli kegu bata, a kuwa nilo lambiya aka. ¹⁸ Masi mi nima atukya ko Kunzi, atipa kaiko na yukanana na iyi pisi ka Kilisito. Atipa goni ligubo kaubikyaga batu bagogo kaiko kaukanana na iyi. ¹⁹ A beyo, Kunzi agya ndi be batu basi biki kaukanana na iyi pisi ka Kilisito ni kegu bata kanda banye ka bambanzu. Atipa kuwa ligubo kabikyaga mongoni ma yukanana yi nyo.

²⁰ Ibusu kuwa bo tamalyaga likpamuka ka Kilisito, a kuwa abe Kunzi bikpe no akamamaka pisi ku kusu. Ko lino ka Kilisito, takaitatanaga na ibunu ambe hukonononi no Kunzi. ²¹ Kilisito kegu ndi na banye, Kunzi abinikisa ndi banye kusu, kye pisi ka Kilisito tiiti kuwa batu bongbingbili ko misa ko Kunzi.

6

¹ Kinili, ibusu nibo takagya ligubo pa imoti no Kunzi, takaitatanaga na ibunu ambe: iziyo niyo minisana na iyu, kogonitogu payaya. ² A beyo, Kunzi abikya ndi be:

«Ko ngbingo nino okwononi, numukanatu ndi.
Ka lisyé la muhukuso, nusingyatu ndi.»

Iyo, mbiya wanu, a ngbingo nino okwononi, mbiya wanu a lisyé la muhukuso.

³ Takapagigu be mumbanzu ogwi no lino kusu gutugu ko pisi yimoti aka, kye ligubo kusu kinisonitogu payaya. ⁴ Luki limoti, takisaga kowonisilo bongbinga basi ambe ta bagya-ligubo ba lingunu ko Kunzi. Tokibyaga yigyogyiso kugebe, yangya, bukpeki-kpeki, ⁵ batibumagatu ndi, batimakya ka boloko, bukpanya bambanzu kativikimyanaga, batigyisisaga ndi ligubo lapu, takikogigu ndi no ngbingo wa toto, gutugu luki lilya aka. ⁶ Obili kusu akowonisila be ta bagya-ligubo ko Kunzi pisi kaika limbengi bingu, kaika na yimibo, kaika limbengi linda, kaika na yigya yanza, kaika pa imoti na Limbengi-Lotu, kaika na sipananiso sa lingunu, ⁷ kapá

mutuu ma lingunu, pisi ko ngu ko Kunzi. Makpumuuka ma lunga kusu kaibuulyogo na kabumana na imu ni kagya bungbingbili ko misa ko Kunzi. ⁸ Bambanzu batibibisagatu yagogo batimina payaya, batitumbwagatu yagogo batibanga. Bativagatu abe batu ba bongo, luki limoti, tabikyaga ibusu lingunu aka. ⁹ Batigyaga abe bakatimibogigu, luki limoti, batimibaga binza. Batiminaga abe takika kokwogo, luki limoti, ta mbeyi barupu aka. Batigyogyisagatu, luki limoti, bakatimwogigu. ¹⁰ Batilyisagatu kumbu, luki limoti, tikaga ibusu bongbinga basi ka magyagya aka. Batiminaga abe batu ba yangya, luki limoti, tungomikosagatu batu budingi. Batiminaga abe batandi, luki limoti, ta na makpumuuka masi.

¹¹ Ibunu, bava-kukusu Bakolito, tamuhukwilyi mambengi bingbanganya, tamubikya makpumuuka masi. ¹² Tamuwonisilo bi ibunu sipananiso, luki limoti, ibunu bo makatiwonisilyigu bi ibusu sipananiso. ¹³ Mbiya yi nimu, nakamunzinyila beyo baba unzinilyaga mino bomikaki, tihukwilyoni mambengi.

Makomotikononitogu na batu nibo bakanoboilyigu

¹⁴ Makomotikononitogu na batu nibo bakanobinikyonigu. A beyo, yukanana tino yo akwanana kaiko luga wa bungbingbili na bunye? Luga wa bingbanganya no biti? ¹⁵ Kilisito akwananatu kaukanana na Abili? Ikani muta nino obinikyononi, akwananatu kaukanana na nino konobinikyonigu? ¹⁶ Bokunzi bakwananatu kaiko ka Nda bu ko Kunzi? Ibusu ta Nda bu ko Kunzi nino a na obili begoyo iyi mombukwana-daki yi abikya ndi mino be:

«Tika ndeke na ibu,
nakpakyana ndeke pa imoti na ibu.
Nika ndeke Kunzi kabu,
ibu bika ndeke livananza kami.»

¹⁷ Kinili Kunzi akabikya be:
«Puponi luga kabu, wosonononi na ibu.
Makovilonitogu luki lanye,
imi, namutilyatu.»

¹⁸ Mombukwono-dosu nino wo ngu-kugbe abikya ndi bata be:
«Nika ndeke Obonu,
mika kuwa bomikami.»

7

¹ Ibunu bawai aaa, yeki Kunzi atiponi ndi bagume bi niba, tingumosini ka masi nimo akwanana kaputa nzuyi ikani limbengi kusu. Tagya kekele kaiko lingunu botu, na kabanga Kunzi.

Polo akogwa magyagya

² Tihukwilyoni mambengi! Takagyogyisagu ndi mumbanzu gutugu bemoti aka, ikani kabungusaga ka baya, ikani kagyisiso ligubo ka ibu. ³ Nakegu kanzina beyo kamamakya ka mukombu. A beyo, namubikyatu ndi be: Ta bongbinga basi pa imoti na ibunu, iki kani ta subisi gutugu ni tokwini aka. ⁴ Nibusalaga kugbe na ibunu, nikaga na bugindo kugbe ko bulya kunu. Kuswa wa yigyogyiso kusu yasi, nakadikagigu, nikaga mutumo na magyagya bidu.

⁵ A beyo, wa tosila ndi mino ka Makedonia, takimumbisagu ndi gutugu iki aka. Tabangana ndi na bukpeki-kpeki dididi: bambanzu ba ndi

katisooniso, totuma k̄wa ndi na ombombo b̄d̄e. ⁶ Luki limoti, Kunzi n̄no otumisaga mambengi ka bat̄u n̄b̄o bikaga ko kumbu, atitumisa ndi wa Tito osiloku ndi mino. ⁷ K̄ḡu asi yinanana kusu aka na Tito ȳo atitumisa ndi mambengi, luki limoti, a kye matumisat̄u ndi ḡoni iyi limbengi. Atit̄umb̄ulyagat̄u ndi b̄eyo ma ndi mino na m̄sasa kemina bata, b̄eyo ma ndi mino kalya kumbu na b̄eyo m̄p̄á ndi mino ko bulya kami. N̄l̄o lasi, ep̄á ndi bata magyagya k̄ḡbe.

⁸ Gut̄uḡu bal̄wa kami kamulyisa ndi kumbu, nakeḡu imi no kumbu. A b̄eyo, nalyat̄u ndi kumbu wa niba ndi mino b̄e bal̄wa yi n̄no amulyisat̄u ndi mino kumbu. ⁹ Mbiya yi n̄m̄u na ka magyagya, k̄ḡu b̄ekye malya ndi kumbu, luki limoti, kye kumbu yi n̄ȳo oyikasat̄u ndi ɔb̄ili kunu. Kunzi n̄o abailya ndi kumbu yi n̄ȳo. Takam̄gyilyaḡu ndi b̄unye gut̄uḡu b̄umoti aka. ¹⁰ A b̄eyo, kumbu yi n̄ȳo Kunzi abailyaga, ayikosaga ɔb̄ili, atika ka muhukuso. Inguo yo kumbu yi n̄ȳo a iyu yanza. Luki limoti, kumbu ya ɔb̄ili yi n̄m̄u kayikosogiḡu m̄mbanz̄u, atikaga iyu ka kukwak̄u. ¹¹ Kumbu kunu ābosilat̄u ndi Kunzi, winoni k̄wa masolo mi n̄m̄o am̄b̄ukutilya ndi: Ma k̄wa ndi b̄opoli-poli kaigyilya, kakunga m̄p̄ilya, n̄ok̄u kam̄dika b̄ide ka likp̄um̄ka lanye, kaika na k̄bangak̄u, kaika na m̄sasa kemina bata, kaika b̄akip̄á ku kami, kaika b̄akitulya kakisa n̄l̄o okwononi. Mowonisila ndi ka b̄opisi bayasi b̄e makeḡu ndi na b̄unye ko pisi gut̄uḡu yimoti aka.

¹² Kika ni namukpikilya ndi, k̄ḡu ko bulya ka m̄ut̄u yi n̄no agya ndi b̄unye ikani n̄no bagyilya ndi b̄unye. Luki limoti, a ndi kye yigyilya na kekele ko bulya kusu inisoni b̄ingbanganya ko misa ko Kunzi. ¹³ Kinili, yigya kunu atitumisa ndi mambengi.

K̄ḡu asi n̄ȳo aka ȳo, luki limoti, togwat̄u ndi ḡoni magyagya k̄ḡbe kamina Tito b̄isam̄u-sam̄u kaina b̄eyo ibunu basi madudulisa ndi mino limbengi. ¹⁴ Kika kani n̄ibibat̄u ndi mino ko bulya kunu ko misa kaki, makep̄áḡu ndi suni. M̄d̄ɔnḡoni b̄eyo tam̄b̄ikyaga ndi mino likp̄um̄ka la lingun̄u b̄ongbinga basi, a m̄d̄ɔnḡoni b̄eḡeyo ibiba kusu inisana ndi mino ya lingun̄u ko misa ka Tito. ¹⁵ Sipananiso kaki k̄ḡu kunu akaidukulaga aka, n̄ȳo akatamanaga b̄eyo ma ndi mina basi b̄akitulya kam̄kana, na b̄eyo matilya ndi mino na ibiba k̄ḡbe na k̄bangak̄u. ¹⁶ Nakogwa magyagya kye na wakitambya na ibunu ka makp̄um̄ka masi.

8

Kausingyo b̄engeni na limbengi lanza

¹ Bomika-mama, takapa kamumibiso b̄eyo Kunzi ōduka ndi mino iziyo ka Makanisa ma Makedonia. ² Bakilisito b̄a ndi kaigyogya k̄ḡbe, luki limoti, b̄a ndi b̄utuma na magyagya aka, banap̄ápa ni b̄akeḡu na mulibo, gut̄uḡu b̄eyo b̄a ndi mino b̄akangya k̄ḡbe ȳo. ³ Ninaga ndi no miso b̄eyo b̄ap̄ága ndi mino makp̄um̄ka. B̄ap̄ága ndi na limbengi lanza n̄m̄o bikaga ndi na imu, banap̄á gut̄uḡu kakitaga aka. ⁴ Bitatanaga ndi na ibusu k̄ḡbe b̄e busingyito ḡoni ib̄u bakilisito b̄a Yelusalema. ⁵ Bagya ndi makp̄um̄ka makp̄u kakitaga n̄m̄o ta ndi na m̄utamanagi mi. B̄ip̄á ndi mb̄eyi ib̄u bikp̄e ka Mombukwono-dosu, pisi ka sipananiso ko Kunzi, b̄ip̄á ḡoni ko bulya kusu. ⁶ Kinili, titatanaga ndi na Tito am̄be omosisito ligubo n̄l̄o ap̄unga ndi la b̄angȳo ko bulya ka bakilisito b̄a Yelusalema. ⁷ Ma na makp̄um̄ka masi b̄iked̄e-kēd̄e: ma na baya, m̄unzina, yimibo, kekele ka masi na sipananiso n̄iso mikaga nosu k̄ḡu kusu. Kinili, kab̄yenene na makp̄um̄ka mi nima, okwononi nek̄i ḡoni kaiko bat̄u b̄a sipas̄u.

⁸ Nakegũ kamupá mutũũ. Luki limoti, nakamutumbulyaga beyo batũ bagogo bagyaga mino kekele, nakapa kotombisyo ikani sipananiso kunu a sa lingũũ. ⁹ A beyo, mibagatu iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Iyi ninũ a ndi mutũ wa mukumbo, igya mutũ wa yangya ko bulya kunu, kye miki kũwa batũ ba mukumbo pisi ka yangya kaki.

¹⁰ Kabyenene na likpũmũka li nili, mutamanagi kami nima: o bi binza komosisya ligubo la bangyo li nilo mopungi bi ka syangasu niso okitogi bi. Ka syangasu si niso, ibunu, makegũ ndũku batũ ba mambwa asi kapá aka, luki limoti, ma ndũku goni batũ ba mambwa bakitũlya kagya yi. ¹¹ Mbiya-mbiya yi nimũ, mosisyoni neki ligubo li nilo. Wikoni bakitũlya komosisya mũdũngoni beyo ma ndi mino bakitũlya wa mapũnga ndi mino, kabyenene na makpũmũka nimo ma na imu. ¹² A beyo, mũmbanzũ kika na mũsasa mũpá luki, Kunzi abailyaga kapá luki nilo wa nolu, ni kegũ nilo wakegũ na ilu.

¹³ Mutamanagi kami, kegũ kamũmakya ka yangya ko bulya yibinika buti ka batũ bagogo, luki limoti, okwononi kaiko mũdũngoni. ¹⁴ Mbiya-mbiya yi nimũ, makika na makpũmũka makpũ, makwanana goni kausingyo na imu batũ bagogo nibo ba ka yangya. Lisyẽ lagogo, bakinisono na mukumbo, bakwananatu goni kamusingyo ni mingyini ka yangya. Kũwa wa go wa, mika kũwa mũdũngoni. ¹⁵ A beyo Mobiso o mino kabikya be: «Mutũ yi ninũ atũpa ndi yakpũ, kegũ ndi na iyu yidingi kakitaga, na ninũ atũpa ndi yikede, kazangagũ ndi luki.»

Tito ogoni na bawai-daki ka Kolito

¹⁶ Kunzi avi ibiba beyo apá ndi mino Tito limbengi lanza kamusingya abe ibusu goni. ¹⁷ Tito atimũkanatu ndi, na bata, a ndi wakitũlya kaaga ku kunu bigala-gala. ¹⁸ Takatika na momosu bemoti ninũ lino kaki ava ndi ibiba ka Makanisa masi, ko bulya Mongoni Manza nimo abikyaga ndi. ¹⁹ Na bata, Makanisa mo atwa ndi be tisungyi na ibu ka ligubo lanza li nili. Tabinika ligubo li nilo, ko bulya ibiba ka Mombukwono-dosu bikpe, na kowonisilo mũsasa kusu kausingya batũ bagogo.

²⁰ Batipá ndi buyi bakpũ. Takegũ ndi kapa be lino kusu apũtikani ko bulya buyi bi nibo. ²¹ Takegũ kakisa kagya na kekele yasi niyo a yanza ko misa ko Kunzi aka, luki limoti, ko misa ka bambanzũ goni.

²² Takatika momosu wagogo pa imoti na ibu ninũ tandilya ndi bindi, tina ndi ambe a na limbengi lanza. Mbiya yi nimũ, a kũwa na kekele kũgbe kye a wakibusala na ibunu. ²³ Tito, a wai-dami, tagyaga na iyi ligubo ko bulya kunu. Bomomosu bagogo nibo bokpokyoni na ibu, ba batũtũmbwa nibo Makanisa utiki. Bagyaga ligubo ko bulya ibiba ka Kilisito. ²⁴ Uwonisiloni sipananiso, iba Makanisa ibito be takibibagigũ payaya ko bulya kunu.

9

Kausingya batũ bagogo

¹ Kegũ na izangiya kamukpikilyo ko bulya makpũmũka nimo musingyaga ndi na imu bakilisito ba Yelusalema. ² A beyo, nibagatu be ma na limbengi lanza, na ndi na bugindo ko bulya kunu kambwa ka batũ ba Makedonia, nanabikya be: «Katũkya ka syangasu niso aka so okitogi bi, Bakilisito ba iwili ya Akaya, bikaga bakitũlya kosingyo.» Yigya kunu ya kekele, uzuzukisoni batũ budingi luga kabũ. ³ Nakamũtikilya Tito na bomomosu bagogo, iba bugindo bi nibo tikaga na ibu ko bulya kunu,

kinisononitogw payaya. Kinili, wikoni bakitulya beyo namubikya ndi mino. ⁴ Nakabanga kye takodoku na batw ba Makedonia ni takamutokonyigu bakitulya, nogwatw suni, luki limoti niyo kunu ika kawa yikitanaga. ⁵ Kinili, nini bi binza kautika bomomosu bi niba be baga ni ibu kambwa, bamumulaga bangyo nibo mawanyaga ndi. Mubisa kawa wa, nilo akowonisilo be mapaga na limbengi limoti ni kegw pisi ko bou.

⁶ Wiboni binza: ninw akunaga yikede, obuulyaga yikede gonw. Ninw akunaga yakpw, obuulyaga yakpw gonw. ⁷ Okwononi neki mutw wasi apw mudwngoni beyo opo mino, ni kegw na limbengi likandikanaga ikani kapw ka mapw. A beyo, Kunzi apaga mutw yi ninw apaga na magyaga. ⁸ Kunzi a na ngu kamudukilyo bubunga dididi, kye masye masi, miki na makpamuka masi nimw okwononi, na bata, mika na nimw makwanana na imu kosingyo mogubo manzanza masi. ⁹ A beyo ikpikago mino ka Mobiso be:

«Hupaga batw ba yangya ni kegw katatanilya, bunza kaki ika ndeke ka benze na benze.»

¹⁰ Kunzi ninw apaga mukukuna masolo na malili, amupatu gonw ibunu masolo nimw ma na masaso mi, obokiso. Kawa wa gw wa, bunza kunu abukuta masolo makpw. ¹¹ Mika kawa na lingama ko pisi yasi kye miki bongbinga basi bakitulya kapawa. Batw budingi babibisatu kawa Kunzi ka bangyo bi nibo tiko kaupw kotukyoku ku kunu. ¹² A beyo, ligubo li nilo magyaga kaupw bangyo, kikogigu na izangiya asi kausingyo nolu batw ko Kunzi ka yangya kabw aka, luki limoti, batw budingi bamigisilyogo Kunzi ibiba kaina beyo. ¹³ Kabyenene na masolo ma ligubo kunu, bambanzw bakabibiso Kunzi kaina beyo mo mino kobibiso Mongoni Manza ka Kilisito. Babibisatu gonw Kunzi ka limbengi lanza kunu beyo magbananaga mino mukumbo kunu na ibu, se kawa na batw bagogo basi. ¹⁴ Bamulumbilyatu kowonisilo sipananiso si niso ba nosu kugw kunu ko bulya iziyo yidingi niyo Kunzi amuwonisila ndi. ¹⁵ Tamigisilyini Kunzi ibiba ko bulya apee kaki ninw kegw no kingyoso!

10

Polo akaamalya ligubo kaki

¹ Bambanzw babikyaga be imi Polo, nikaga abe mutw wa kubangaku kani na luga kunu, luki limoti, nakika byi na ibunu, nanzinaga na diya. Nakamukunga pisi ka butombiii na bunza ka Kilisito ambe, ² kikiliki, makediisonitogw wa nosila mino ku kunu. A beyo, nikatu madiya na batw nibo batamanaga be tagyaga ligubo abe batw ba litombw. ³ A lingunw be ta bambanzw, luki limoti, takabumanagigu abe batw ba litombw. ⁴ Makpamuka ma bangw mi nimw tabumanaga na imu kegw nimw bambanzw botwo. Luki limoti, a nimw mo ngu ko Kunzi, akwanana kagyogyiso mumuyoniso. Takobumoniso tamanaga yanye, tobumoniso ⁵ gonw likpamuka lasi la kibiba nilo akolutono na yimibo ko Kunzi. Takoyikasa tamanaga ka bambanzw kye babangi Kilisito. ⁶ Ngbingo yi ninw kubangaku kunu inisono mino bingbanganya, tika kawa bakitulya kaupw batw ba mw mapw azabw.

⁷ Gyoni ange ka makpamuka! Mambanzw kebikya be a ka mutili ka Kilisito, okwononi obisi mutamanagi ka likpamuka li nili: kika ni a ka mutili ka Kilisito, ibusu ta kw gw kw! ⁸ Kunzi atipw ndi bungama kamupiko ka baya, kegw kamumigiso kumbuso. Niyipaga ikubasu kugbe

ka likpamuka li nilo ni nakegu mino no suni. ⁹ Nakegu kapa ambe winoni abe nakika kamubongiso na babalawa kami. ¹⁰ A beyo, batu bagogo babikyaga be: «Babalawa ka Polo ba bapuru na bo ngu, luki limoti, iyi mombukwana-daki yi kika luga kusu, kikogigu no ngu, manzina kaki ikaga ma payaya goni.» ¹¹ Mutu yi nino akanzina beyo, ibito likpamuka li nili: iki likpamuka nilo tokpiki ni ta byi ikani nilo tagya ndeke ni ta kuwa luga kunu, kegu na budididi.

¹² A beyo, takakwananigu bi kaipimo ikani kaikingyoso abe batu nibo bibinikaga ibu bamombukwana-dabu bi. Ba bongingi, bipimogo ni ibu aka, banikingyoso ibu bamombukwana-dabu bi. ¹³ Ibusu, takiyipigu kubatu kakitaga. Luki limoti, takisaga kaamalya ko piki nino aka no Kunzi atipá ndi nino akatitika kadwe ku kunu. ¹⁴ Takegu kasida mulili kusu, iko bi beyo kika ndi ni takadwegu ndi ku kunu. A beyo, ta ndi batu ba mambwa kosila ku kunu kamubikyaga Mongoni Manza ka Kilisito. ¹⁵ Takibibigu ko bulya liguba nilo batu bagogo bagya kye takabuulyogo piki yi nino aka no batipá ndi. Luki limoti, ta na mutamanagi be baya kunu idukulagatu, takwanana kuwa kagya mogubo dididi luga kunu kabyenene na piki nino batikulya ndi. ¹⁶ Kuwa wa, takwanana kabikyaga Mongoni Manza ka bewili bi nibayo byiby-byi na ibunu ni takegu kaibiba na masolo ma ligubo nilo batu bagogo bagya ndi ka bopiki kabu.

¹⁷ Ikpikaga ka Mobiso be: «Mutu kapa kaibiba, ibibi ka nilo aka lo Mombukwono-dosu agya.» ¹⁸ A beyo, kegu mutu yi nino ibibaga no babingisyogo, luki limoti, a nino Mombukwono-dosu abibaga.

11

Polo na batutumbwa ba bongi

¹ Nakamubikya ambe ipilyonito, manzina kami kiko abe mutu wa ibikyasu! Iyo, ipilyonito! ² Na no ibunu na imi, mudongoni begeyo Kunzi a mino noyu kugu kunu. A beyo, nabikya ndi ambe mavanana ndeke na muluku bemoti, muluku yi ni Kilisito. Nakapa kamumomosa kambwa kaki abe musika nino kanibigu likpamuka ka baluku. ³ Mibatu binza beyo nzuka abo ndi mina Eva pisi ka bokoli. Na kuwa na kubangaku ambe tamanaga kunu koputikononitogu beyo, amatika kaasanana na bungbingbili na lingunu nilo mo mino kuso ka Kilisito. ⁴ A beyo, minaga makpamuka masi binza aka. Mumbanzu kodoku kamubikya likpamuka ka Yeso wagogo ni kegu nino ibusu tamubikyaga ndi likpamuka kaki, mabailya. Mikagatu goni bakitulya kabailya limbengi lodi ni kegu nilo minisana ndi nolu ikani kabailya mongoni manza magogo ni kegu nino tamubikyaga ndi.

⁵ Wina se, nakaina abe batutumbwo bi nibo bakaubiba bo bakekitogigu gutugu iki yi aka. ⁶ Gutugu beyo nanzinago mino biti yo, luki limoti, kegu yipepe pisi ka yimibo. Bongbinga basi, tamuwonisilaga yimibo yi niyo bingbanganya ka bopisi dididi.

⁷ Namubikyaga ndi Mongoni Manza ko Kunzi ka iziyo. Nisisa kusili kye ibunu minisoni na ibiba. Ambe, nagya ndi binye? ⁸ Ngbingo yi nino nagyaga ndi mino ligubo luga kunu, makanisa magogo mo ekalyaga ndi. Niyo ikaga kuwa ndi abe nakika kabuka buyi kabu, nanodoku na ibu kamusingyo. ⁹ Wa nikaga ndi mino na yangya luga kunu, nakamudomisogigu ndi na yikukungya, kye bomomосу nibo botukyoku ndi ka Makedonia bedulyoku ndi na masi nimo na ndi mino wakangya.

Ka masi, nibuulyaga ndi be nakamubinikisonitogu buti kami, niko asi kaibuulyo aka. ¹⁰ Pisi ka lingunu ka Kilisito niyo a kuso kami, nakabikya be: mutu gutugu bemoti aka kakwananigu kepakya kaiyipo ikubasu ka likpumuka li nilo, ka iwili yasi ya Akaya. ¹¹ Ko bulya iki yo no mino kanzina beyo? A kye nakamupagigu? Haaa, kegū beyo, Kunzi akaiba be namupagatu.

¹² Niyo nakagya, nidukulaga kagyo yi aka, iba batutumbwa bi nibo bakikonito no pisi ya kibiba be bagyaga ligubo mudongoni abe ifusu. ¹³ Batu bi nibo ba batutumbwa ba bongō, bagya-ligubo ba bokoli. Bibogo be ba batutumbwa ka Kilisito. ¹⁴ Kegū likpumuka limbanga, kye Abili bikpe ibogotu goni be a malaika wa bungbanganya. ¹⁵ Kegū neki goni likpumuka limbanga bagya-ligubo ka Abili bakibo abe ba bagya-ligubo bongbingbili. Mulibo kabu ika ndeke mudongoni na yigya kabu.

Yigyogya ka Polo abe atutumbwa

¹⁶ Nakapa bata kabikya ambe, makeminonitogu abe ngingi. Kika neki ni a beyo, kegū na likpumuka, kye imi, nibibi mbeyi goni mino. ¹⁷ Munzina mi nimo nakanzina, kegū munzina mi nimo Mombukwono-dosu apaga, luki limoti, a abe ngingi kye na kaibiba. ¹⁸ Begyo batu budingi bibibaga mino ko bulya makpumuka ma litombu, imi, na mbeyi goni kaibiba beyo. ¹⁹ Ibunu ma batu ba yimibo, mokibyagatu goni kaiko pa imoti na bongingi! ²⁰ A beyo, mokibyagatu be bamubisi busunzu, biba mukumba kunu, banalyalya ka gongu kunu, bamumina payaya na bamubitaga. ²¹ Na no suni kabikya yi: takegu ndi ifusu no ngu yigya beyo!

Luki limoti, nino aka no akwanana kaibiba ka likpumuka limoti, imi nanya mudongoni begyo. Nakanzina abe ngingi. ²² Batu bi niba ba Bebelenia? Imi na goni Muebelenia. Ba Bezaleli? Gutugu imi aka na goni Muizaleli. Ba ka livananza ka Abalahamu? Imi na ku go ku. ²³ Nakanzina mbiya wanu abe mutu yi nino kegū na mu: ba bagya-ligubo ka Kilisito? Imi, na mugya-ligubo kaki kaukitaga byi. Nanya ndi mogubo mapuru makpu kaukitaga ibu, begwi nganga bikyo ka boloko kaukitaga ibu, nalya buma bisusu kaukitaga ibu, nigiyagatu kaina kukwaku no miso. ²⁴ Nganga kubukumuti, Bayuda betinatu ndi pimbo batekebe basaa na kubomu*. ²⁵ Baluma betinatu ndi pimbo nganga yisaa. Nganga yimoti, ba ndi be bemwi na matamu. Todukanatu ndi goni na ingbolo nganga yisaa, nganga yimoti, nolipyagatu, nasye ka limbengi lo libo. ²⁶ Ka magundu kami, nabangana ndi na bukpeki-kpeki budingi: tumo ko mobo, bonzikabu, bava-kukami Bayuda na batu nibo bakegu ndi Bayuda. Natu ndi goni na bukpeki-kpeki ka bagudu, ka basyungbu, ko libo lidingi, na luga ka batu bi nibo bibogo ndi be ba Bakilisito. ²⁷ Nagyaga ndi liguba lapu, ngbingo wagogo nakikogigu ndi no ngbingo wa toto. Nganga bikyo, nimukanaga ndi nza, musasa mo libo, ni luki lilya kegū. Nigyogyasaga ndi na budi no ndumbu. ²⁸ Nakotwogigu makpumuka masi. Pa imoti na niyo, masye masi, limbengi kami asyeye ndi kugu wa Makanisa masi. ²⁹ Mumbanzu kika mupo, imi na mupo goni. Mumbanzu kiga kumbuso ka baya, nalyaga kumbu kugbe.

³⁰ Kika be nibibi, nibiba ko bulya bupo kami. ³¹ Kunzi nino wa ibiba ka benze na benze, Abaki Mombukwono-dosu Yeso akaiba be nakegu kabikya bongō. ³² Wa na ndi mino ka Damasiki, ko ngbingo ka ngama mudingi beyo

* **11:24** 11:24 batekebe basaa na kubomu: Mosiso ma Ligiliki akabikya be kakitaga pimbo batekebe bakwanganya niyo ikpikaga ndi ka kitabu ya Yigilya 25:3.

ka Aleta, ngama wa iwili kaki ubisa ndi bambanzu ko pumi ya gudfu kye begwi. ³³ Luki limoti, bawai-dami bemakya ndi ka mumbi, besisa ndi pisi ka lidilisa na muligi biyeee kunzi wa gudfu, nahukaga ndi.

12

Polo a na igyagya kaigyogyiso ko bulya ka Kilisito

¹ Kegu binza kaibiba, luki limoti nidukulagatu kaibiba aka. Nakanzina mbiya wanu ka nilo Mombukwono-dosu ewonisila ndi na nilo emibisa ndi.

² Namibatu mukilisito bemoti*, a kuwa byanga tekebe na bikwanganya† wa Kunzi adokisa ndi mino kadwe kugu wa lisyε kugbe. Adokisa ndi na nzayi kaki ikani limbengi aka? Nakibigu imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka no akaibo. ³ Nakaiba be Kunzi adokisa ndi aluku yi nino kadwe ka Paladiso. Nakabikya bata ambe nakibigu ikani Kunzi adokisa ndi na nzayi kaki ikani limbengi aka. Nakibigu imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka no akaibo. ⁴ Ku ka Paladiso, aluku yi nino ukana ndi munzina mumbanga-mbanga nimo mutu wa litombu kikipundigu kaigilya kozukogo. ⁵ Nakwanana kaibiba ko bulya ka inguo ya mutu yi nino. Luki limoti, imi, nibiba ko bulya buru kami aka. ⁶ Nakapa kaibiba, nakikigu bi abe ngingi, kye nabikyo bi lingunu aka. Luki limoti, nakegu kapa kagya beyo kye bavevonitogu abe mutu mudingi beyo bo mino kemina ikani beyo bo mino kemukana.

⁷ Kakya be nakikoni na yibinika ko bulya makpamuka mumbanga-mbanga nimo bewonisila ndi, bemakya ndi luki la muzuzula ka nzayi. Luki li nilo a abe malaika ka Abili nino batikoku ndi kebama kye nakikonitogu na yibinika. ⁸ Nitatanaga ndi na Mombukwono-dosu nganga yisaa ambe ekulagi ka yigyogyiso yi niyo. ⁹ Luki limoti, esikisya ndi be: «Iziyo kami yo okwononi na iwe. Ngu kami inisaga bingbanganya kuso wa buru.» Okwononi be nibibi pisi ka buru iba ngu ka Kilisito iki kugu kami. ¹⁰ Kinili, nogwaga magyagya ka buru, mosikoni, bukpeki-kpeki, yigyogyiso na ko kumbu niyo nalyaga ko bulya ka Kilisito. A beyo, ngbingo yi nino no mina ka buru, a ngbingo yi nino goni no nikago mino no ngu.

Kubangaku ka Polo ko bulya ka Bakolito

¹¹ Nakanzina kuwa abe mutu wa ibikyasu, ibunu bo meitisa beyo na maruru. Ibunu bo makwanano bi kebiba. A beyo, gutugu beyo nakegu mino na izangiya yi, nakegu yipepe kusili ka batutumbwa nibo mumina abe batu ba izangiya. ¹² Mogubo nimo nagya ndi kowonisilo be na atutumbwa, igyonosa ndi ku ku kunu pisi ka adala munda kami. Mogubo mi nimo a ndi mokingyosi, makpamuka mumbanga-mbanga na nimo mudikisa noku. ¹³ Luki tino lo nakamugyilagu ndi lanza beyo nakagyagu ndi mino ka makanisa magogo? A asi ko pisi yimoti aka niyo nakamubinikisagu ndi mino buti kami. Ipilyonito ka nilo!

¹⁴ Mbiya yi nima, na wakitulya kainda bata ku kunu ka nganga ya yisaa. Makabinikigu buti kami begayo. Nakegu na musasa ma mukumbo kunu, luki limoti, na na musasa kunu bamombukwono-donu. A beyo, kegu bomiki bo bukisilyaga babukuta kabu buyi, luki limoti, nilo a ligubo ka babukuta. ¹⁵ Imi, nika na igyagya kalupyaga masi nimo na nomu na kaipa imi mombukwana-daki yi ko bulya kunu. Kika kani namuponi kugbe beyo, memuya kuwa bata imi memuya?

* **12:2** 12:2 mukilisito bemoti: Mutu yi ni Polo mombukwana-daki. † **12:2** 12:2 byanga tekebe na bikwanganya: A ngbingo yi nino Polo a ndi mino ka Talasi ikani ka Atiokia, kambwa wa ligundu kaki la mambwa libikyaga Mongoni Manza.

¹⁶ A beyo, mokwononi kabailya be nakamubinikisagu ndi imi buti kami. Luki limoti, batu budingi binaga abe na mutu wabongo, abe ninisana ndi na ibunu pisi ka bokoli. ¹⁷ Ambe, mutu tino no natika ndi kamubo, kamumala mukumbo ko lino kami? ¹⁸ Nitatanaga ndi na Tito be indi ku kunu, natika na momosu wagogo bemoti. Ambe, Tito amubulisyatu ndi, ava buyi kunu? Takegu mbeyi ndi na iyi na mutamanagi mumoti? Takabyegu ndi na iyi pisi yimoti aka? ¹⁹ Ambe, katukya ka bundeli masimaga be takisaga kaisasambya bekye tinisoni abe batu banza ko miso kunu? Kegu beyo! Tanzinaga kambwa ko Kunzi pisi ka Yeso-Kilisito. Bomika-mama burpaka, tamubikyaga masi mi nimo kamupiko ka baya.

²⁰ A beyo, na na kubangaku be ngbingo yi nino nosila banu mino ku kunu, nakamutokonyonitogu ni kegu beyo no mino kapa. Ibunu goni ni makeminigu beyo mo mina kapa. Na na kubangaku kamutakanya ka mosooni, imi, mambengi mukandikanaga, yigbananaga, kabukulyanaga makpumuka, nzinzinyana, yibinika na ka bunzenge-nzenge. ²¹ Na goni na kubangaku ambe ka ligundu kami lagogo ku kunu, Kunzi keponitogu suni kambwa kunu. Nakwanana kuwa kalya kumbu ko bulya ka batu budingi nibo bakaidukulogo kagya bunye beyo aka yo bagyaga ndi mino. Batu bi nibo bakonosigu kagya makpumuka manyenye, ba mbeyi bata ka musugu aka, bufanda na kagya beyo boboilyi mino.

13

Polo akapa mutuu ma mulibo

¹ Ika kuwa nganga kami ya yisaa kainda ku kunu. Mufongoni beyo Mobiso ikpikaga ndi mino be: «Okwononi kako likpumuka lasi kani mumukonini bademu baba ikani basaa.» ² Na na likpumuka kaubikya batu nibo bagya ndi bunye ka masye nimo akitaga ndi na batu bagogo basi ambe nakinda banu bata kamunda, nakikigu banu no kumbu na mumbanzu. Namubikyatu ndi ngbingo yi nino na ndi mino ku kunu ka nganga ya yiba, luki limoti, nigilyi bata kamubikya yi kye nakegu pa imoti na ibunu. ³ A beyo, makapa likingyosi nilo akowonisilo be Kilisito anzinaga pisi ku kami. Kilisito kegu mupo, luki limoti, akowonisilo ngu kaki luga kunu. ⁴ A lingunu, babangilaga ndi ka musalaba ka burpo ba nzayi, mbiya yi nimu, a na obili pisi ko ngu ko Kunzi. Ta na burpo abe iyi goni, luki limoti, tinisana ndeke na obili pisi ku kaki ko ngu ko Kunzi niyo tagya na iyu ligubo ku kunu.

⁵ Wibimyoni mbeyi ibunu bamombukwano-donu bi, kaina ikani ma tu bakamaga ka baya. Makibogigu mbeyi ambe Yeso-Kilisito a kuso kunu? Kiki beyo, niyo akowonisilo be mabugwo ka baya. ⁶ Luki limoti, nakaina abe ibunu mibatuu banu be ibusu tokogwagu ka baya. ⁷ Takakunga Kunzi ambe makogyonitogu likpumuka lanye gutugu limoti aka, takegu goni kapa kowonisilo be ibusu bo ta bakamaga ka baya. Luki limoti, takapa be gyoni bunza gutugu kika kainisana abe takika kogwogwo. ⁸ A beyo, takakwananigu kagya luki gutugu limoti aka nilo a di na lingunu. Nilo tokwononi kagya, ni kodukulaga aka likpumuka la lingunu. ⁹ Togwaga magyagya ngbingo yi nino mikago mino burupu, gutugu ibusu takiko ka burpo. Tikaga kamulambilya kye obili kunu idukulogi kaika wanza kugbe. ¹⁰ Kinili, namukpikilyi beyo ni na byi na ibunu kye nakikonitogu banu

mutula wa namusilyo mino, kabyeene na bungama niŋo Mombukwono-dosu epá. Bungama bi niŋo a ko bulya kamupika ka baya ni kegu kamumigiso kumbuso.

¹¹ Bomika-mama, nopipili kawa kamubikya ambe namusini, tigoloni binza. Gyoni kekele kabungusyo obili kunu, tumisononi mambengi, wikoni luki limoti, mika ka maziyo. Kunzi wa sipananiso na maziyo ika ndeke pa imoti na ibunu.

¹² Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko.

Bakilisito basi bamumuusogito.

¹³ Izio ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na sipananiso ko Kunzi na silyono ya Limbengi-Lotu iki na ibunu basi.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bagalatia Likpɔmuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Galatia balūwa yi nimu. Inda ndi ku beyo nganga yiba kaubikyaga Mongoni Manza. Iki Bayuda ikani batu bi nibo bakegu Bayuda babinkyana ndi Mongoni Manza mi nimo kaiita Bakilisito. Pɔlɔ ubikyaga ndi be baya ka Yeso aka yo akwanana kagya be Kunzi uvi abe batu bongbingbili. Kumbuso, Bayuda bemoti-bemoti baga ndi ku ka Galatia, banabikya be bazeε ka bakilisito ba Yelusalema bo butiki. Boyikasa ndi Mongoni Manza masi nimo Pɔlɔ abikyaga ndi, banabikya be Pɔlɔ kegu atutumbwa walingunu, na Mongoni Manza mi nimo akabikyaga a ma bongo. Butumbulyaga beyo batu bi nibo bakegu Bayuda babinkyana ndi mino, bokwononi goni kagya beyo Mutuu ka Musa abikyaga mino. Likpɔmuka li nilo bamalya ndi mino kugbe ni simuso. Babikyaga be simuso so okwononi kagya be Kunzi uvi bambanzu kaiko batu bongbingbili. Bagalatia bapunga kuwa ndi goni ibu kayikusiso. Niyɔ Pɔlɔ ukana ndi mongoni mi nimo, limbengi atula ndi kugbe, kye kegu likpɔmuka libye Mutuu ka Musa lo agyaga be Kunzi uvi bambanzu kaiko bongbingbili.

Kinili, Pɔlɔ ukpikilya kuwa ndi goni Bagalatia, kaubikya be Kunzi kabikyagu ndi beyo. Simuso si niso akanzina ko bulya yi a be limbengi ka mumbanzu okwononi kaiko bongo. Ubikya ndi goni be Kunzi ava ndi Abalahamu ninɔ a ndi abaki Bayuda mutuu wongbingbili kambwa be baku. Baya aka yo agyaga be Kunzi uvi bambanzu kaiko batu bongbingbili, iyu goni yo agya be biki na obili ninɔ abosilo Kunzi.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Pɔlɔ a lingunu atutumbwa, nilo abikyaga a lingunu 1:1-10

Kunzi nɔ apunaga Pɔlɔ kaiko atutumbwa 1:11-24

Mongoni Manza abikyaga piye bunu ka lingunu? 2:1-21

Baya aka yo akwanana kahukuso mumbanzu 3:1-4:31

Tikini na sipananiso luga kusu, tosini Limbengi-Lotu kananaga obili kusu 5:1-6

Yuuso ya mulibo 6:11-18

Yuuso

¹⁻² Imi Pɔlɔ, ninɔ atutumbwa pa imoti na batuu basi nibo togwi na ibu ligubo bo tukpikilyi batuu ba makanisa ma Galatia balūwa yi nimu. Nakegu atutumbwa ko pisi ka bambanzu, kegu ibu bo bebisa begeyo. Luki limoti, na atutumbwa pisi ka Yeso-Kilisito na ko Kunzi Baba ninɔ apuposa ndi ka mbuku. ³ Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo. ⁴ Kilisito isuta ndi mombukwana-daki yi katipupiso ka bunye kusu. Agya ndi beyo kye atikulagi ka obili wanye wa lisyε li nili, mudongoni beyo Kunzi Obosu apa ndi mino. ⁵ Kunzi avi ibiba ka benze na benze! A asi beyo aka yo!

Mongoni Manza a mumoti aka

⁶ Akembanga beyo mo mino kasa bikwa, Kunzi ninɔ amumakaga ndi pisi ka iziyo ka Kilisito na kapunga kabye Mongoni Manza magogo*. ⁷ Kegu bekye atu na Mongoni Manza magogo. Luki limoti, a na batu bagogo nibo bakamubobo, banakisa kogomonyo Mongoni Manza ka Kilisito. ⁸ Iki ifusu ikani malaika ninɔ otukyiku kugu wa lisyε kabikyaga Mongoni Manza di na nimo tabikyaga ndi, ogwito bodulu! ⁹ Na bata kaigilya kamubikya nilo tamubikya ndi ambe: mumbanzu kodoku kamubikyaga Mongoni Manza mago di na nimo tamubikyaga ndi, mututu yi ninɔ ogwito bodulu!

¹⁰ Ambe, nakika kanzina beyo, na se kakisa ambe bambanzu bo bebibi? Haaa. Nakakisa ambe Kunzi mukaka aka no ebibi. Na se kakisa kaubosilyo bambanzu? Haaa. Nakiko bi kakisa kaubosilo bambanzu, nakikigu bi mugya-ligubo ka Kilisito.

Kunzi apunogini Polo kabikyaga Mongoni Manza

¹¹ Bamamaki, nakamubikya bingbanganya ambe, Mongoni Manza nimo nabikyaga ndi, kotukyokugu ka bambanzu. ¹² Kegu mumbanzu no ekitsiyaga ndi ikani kewonisilo. Luki limoti, Yeso-Kilisito no ewonisila ndi imi.

¹³ Mukanatu ndi beyo nigyaga ndi mino ngbingo yi ninɔ na ndi mino ka dini ka Bayuda. Mibagatu goni beyo nogyogiyisaga ndi mino kanisa ko Kunzi kugbe, nanagya kekele kapanzo yi. ¹⁴ Ka dini yi niyo, nagyaga ndi kekele kaukitaga badami Bayuda kaamalya no ngu yigya ka botitosu.

¹⁵ Luki limoti, ka iziyo kaki, Kunzi epunaga ndi kambwa imi kaifukuta, emakaga. ¹⁶ Emibisa ndi Mikaki kye nabikyagi Mongoni Manza kaki ka batutu nibo bakegu Bayuda. Nakindagu ndi kakanga mututu ka mumbanzu gutugu bemoti aka. ¹⁷ Nakadakagu ndi ka Yelusalema begeyo kye tinanani na nibo ba ndi batutumbwa kambwa kami. Luki limoti, naga ndi imi ka mugi ma Alabia, kumbuso yi, nigoku ka Damasiki. ¹⁸ Kumbusa wa byanga bisaa, nadaka ndi ka Yelusalema kye tinanani na Petele, tagya ndi na iyi baposo baba. ¹⁹ Nakaminagu ndi atutumbwa wago, kiki asi Yakobo aka ninɔ mamaki Mombukwono-dosu.

²⁰ Lasi nilo namukpikilyi wanu, a linganu. Nakamubikya bingbanganya kambwa ko Kunzi ambe nakegu kamubo.

²¹ Kumbuso yi, naga ndi ka iwili ya Sulia na niyo ya Kilikia. ²² Luki limoti, batutu ba makanisa ka Kilisito nimo ka iwili ya Yudea bakemibogigu ndi. ²³ Bukanaga ndi asi mongoni aka be: «Aluku yi ninɔ atigyogiyisaga ndi a kuwa mbiya wanu kabikyaga Mongoni Manza ma baya niyo akisaga ndi kapanza.» ²⁴ Babibisaga kuwa ndi Kunzi ko bulya kami.

2

Polo na batutumbwa bagogo

¹ Kumbusa wa byanga tekebe na bikwanganya, tiga bata ndi ka Yelusalema na Balanaba. Tava kuwa ndi goni Tito. ² Naga ndi ku, kye Kunzi no ebikya ndi ko nziki be okwononi naga. Ku beyo, nupaga ndi bamboku ba kanisa mongoni ma ligubo nilo nagya ndi kabikyaga Mongoni Manza ka batutu nibo bakegu Bayuda. Nagya ndi beyo, kye ligubo nilo nagya ndi kambwa na nilo nakagya mbiya wanu kikonitogu la payaya.

* **1:6** 1:6 Mongoni Manza magogo: Kabyenene na babibikya ba «Mongoni Manza magogo», kainisoniso na muhukuso akungaga ndi kabinikyana Yeso-Kilisito. Luki limoti, kugu wa niyo, akungaga bata ndi kagya mututu ka Bayuda mudongoni abe kaikusiso na kaika di na batutu bi nibo bakegu Bayuda. Wanda 2:3-5,12-14.

³ Gutugu Tito ninɔ takpakyanaga ndi na iyi kani a Mugiliki, bakakpamyagu ndi be bakusisi, ⁴ wina se, batu ba kuboboku nibo bogulya luga kusu, ba ndi kakisa kaiba beyo tigyaga mino wa Yeso-Kilisito atikulaga mino. Ba ndi bata kapa katimigiso ka busunzu. ⁵ Takubinikyanagu ndi gutugu iki yi yikedede aka, kye ta ndi kobuulyogo ko bulya kunu linguna la Mongoni Manza.

⁶ Batu nibo ba ndi abe bamboku ba kanisa bakeragu ndi mutuu mambiya. A beyo, bamboku kabu, kegyagu ndi imi luki, kye Kunzi kakogigu iyi mukombu ka mumbanzu kabyenene na yigya kaki ya kunzi. ⁷ Luki limoti, binatu ndi be Kunzi epunaga ndi ko bulya yibikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, mudongoni beyo apunaga ndi mino Petele kabikyaga ka Bayuda. ⁸ A beyo, Kunzi ebisa ndi atutumbwa ka batu nibo bakegu Bayuda, mudongoni beyo abiso mino Petele kaiko atutumbwa ka Bayuda. ⁹ Yakobo, Petele na Yuani*, nibo ba ndi abe madulu ma kanisa fibatu ndi iziyo niyo Kunzi epa ndi. Batingya kuwa ndi ifusu na Balanaba kowonisila yukana. Taga kuwa ndi ifusu kabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, ibu, baga ndi ka Bayuda. ¹⁰ Batibikya ndi likpumuka limoti aka be tutamanito batu ba yangya. Napunga ndi kagya beyo aka yo limbengi limoti.

Polo akanziniya Petele

¹¹ Luki limoti, ngbingo yi ninɔ Petele osila ndi mino ka Atiokia, nayoyisa ndi ko misa ka bambanzu, kye a ndi ni opungini kagya binye. ¹² A beyo, kambwa be batu bemoti-bemoti nibo bikaga ndi na Yakobo, bosiliku, Petele alyalyaga ndi pa imoti na batu nibo bakegu Bayuda. Luki limoti, kumbuso ibu kosilo, upupa ndi, asa kalyalya na ibu kye a ndi kaubanga Bayuda. ¹³ Bayuda bagogo bogulya ndi goni ka yigya yi niyo yanye yo, na ku baluta ndi mino Balanaba. ¹⁴ Niyo nina ndi ambe bakegu bata kakpakyaana ka bungbingbili bo Mongoni Manza, nabikya ndi Petele ko misa ka batu basi ambe: «Kika ni iwe Muyuda wakabye yigya ka batu nibo bakegu Bayuda, wakwanana kuwa kauyikasa liki ka mapuru kabye yigya kunu?»

Mumbanzu wasi inisa na muhukuso pisi ka baya

¹⁵ Ifusu, ta Bayuda, takegu batu bo giyo yagogo nibo bakibigu mutuu ko Kunzi. ¹⁶ Tibagatu ambe mumbanzu kakwananigu kainisa na bungbingbili kambwa ko Kunzi pisi kagya mutuu. Luki limoti, inisa nobu ko bulya baya kaki ka Yeso-Kilisito. Kinili, ifusu goni, tabinikyononi ndi Yeso-Kilisito, kye tinisoni bongbingbili pisi ka baya kusu kaki ni kegu ko bulya yibye mutuu. A beyo, mumbanzu kakwananigu kainisana na bungbingbili kambwa ko Kunzi kye abyege mutuu. ¹⁷ Ifusu, takakisa kaiko bongbingbili pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. Luki limoti, ifusu, ta goni bilubi ko pisi ya bunye mudongoni abe batu nibo bakegu Bayuda. Yigya yi niyo akowonisila be Kilisito no akatiluto ko pisi ya bunye? Haaa, kegu beyo! ¹⁸ A beyo, nakigilya bata kopika ndabu niyo napanza ndi imi mombukwana-daki yi, akowonisila be nakagyagigu mutuu. ¹⁹ Wina se, kabyenene na mutuu mi nimo, imi nokwoni ndi. Mutuu mo agya ndi be kukwaku nikwo esilyi. Niyo yasi igyonosa ndi beyo, kye niki na obili ko misa ko Kunzi. Tokwa ndi pa imoti na Kilisito ka musalaba. ²⁰ Kegu bata imi no na mubisi, luki limoti, Kilisito no a mubisi kuso kami. Mbiya wanu, obili kami a abe mumbanzu, na na iyi ko bulya baya ko Mika Kunzi ninɔ epa ndi, isuta iyi mombukwana-daki yi ko bulya kami. ²¹ Nakakwananigu kagya iziyo ko Kunzi kye kika ni

* 2:9 2:9 Yuani wanu, a ninɔ atutumbwa.

mütuu mo upága bambanzu bungbingbili, kukwaku ka Kilisito kegu neki ndi na izangiya.

3

Mütuu ikani baya

¹ Eze ibunu Bagalatia! Ma bongingi! Wani no amukama ndi? Wina se, bamütumbulyagatu ndi bingbanganya mongoni ma kukwaku ka Yeso-Kilisito ka musalaba. ² Nakapa ambe isikisyonni ka likpumuuka limoti li nili: Limbengi ko Kunzi amusilyo pisi kagya mütuu, ikani kaukana ikani kabailya Mongoni Manza? ³ Bungingi tino bo ma nobu beyo? Mapunga ndi pisi ka Limbengi ko Kunzi, mbiya wanu, ma kuwa kapa komosisyo pisi ka yigya ya nzuyi? ⁴ Makpumuuka mumbanga-mbanga makpu nimo amusilya ndi, a ndi ma payaya aka? Kegu ndi nimo ma payaya. ⁵ Ngbingo yi nino Kunzi amutumisago mino na Limbengi kaki, agya makpumuuka mumbanga-mbanga luga kunu, agyaga beyo kye magyaga mütuu ikani mabailyaga Mongoni Manza?

Mumbanzu kakwananigu kaiyita wongbingbili pisi ka mütuu

⁶ Abalahamu abailya ndi Kunzi, kinili, Kunzi ava ndi be a mutu wongbingbili. ⁷ Wiboni neki binza ambe batu nibo ba na baya, ibu bo ba livananza la lingunu ka Abalahamu. ⁸ Mobiso Motu obikyoni ndi katukya ka bundeli be batu nibo bakegu-Bayuda binisana ndeke bongbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya baya kabu. Kinili, Mobiso mi nimo abikya ndi Abalahamu kambwa be: «Kunzi ufukilya ndeke bambanzu basi bubunga ko bulya kaku.» ⁹ Yeki a beyo, Kunzi ufukilya ndeke bubunga batu basi nibo bakabaya, mudongoni beyo adukilya ndi mino Abalahamu.

¹⁰ Luki limoti, Kunzi ugbangatu batu nibo bikaga bakigumya ko bulya mütuu. A beyo, Mobiso Motu abikyaga be: «Ligbongoni iki kugu ka mutu wasi nino kabyegigu bongbinga basi nimo ikpikaga ka kitabu ya mütuu.»

¹¹ A bingbanganya be mutu gutugu bemoti aka kinisonogigu wongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka mütuu, kye ikpikaga be: «Mutu wongbingbili ika na obili pisi ka baya.» ¹² Wina se, mütuu na baya a makpumuuka maba dididi. Luki limoti, Mobiso abikyaga be: «Mutu yi nino agyaga mütuu, ika ndeke na obili mudongoni beyo bokpika ndi mino kuso yi.»

¹³ Kilisito atikulaga ndi ka ligbongoni la mütuu, ivilya kuwa ndi ni iyi ligbongoni ko bulya kusu. A beyo, Mobiso Motu abikya be: «Ligbongoni aby mutu wasi nino babongiligi ka musalaba.» ¹⁴ Igyonosa ndi beyo kye bubunga nibo Kunzi awanyaga ndi Abalahamu, akitagito goni ka batu nibo bakegu Bayuda, ko ngungu ka Yeso-Kilisito. Na pisi ka baya, tinisoni na Limbengi-Lotu nilo Kunzi atiwanyaga ndi.

Agume a wandeli kakitaga mütuu

¹⁵ Bamamaki, tovini mbeyi likingyosi ko bulya yigya kusu. Niyu mumbanzu asaga agume walingunu, mutu wago kakwananigu kayikoso ikani kamatila luki kugu yi. ¹⁶ A mudongoni na bagume nibo Kunzi apa ndi Abalahamu na livananza kaki. Mobiso kegu kabikya be «ka bevananza kaki», kye kegu ndi bambanzu bakpu. Luki limoti, akabikya be «ka livananza kaku». Niyu akowonisilo be mutu bemoti aka. Mutu yi nino ni Kilisito. ¹⁷ Nakapa kabikya be: Kunzi aponi ndi agume walingunu. Mütuu nimo opupa ndi imu kumbusa wa byanga bamiya bakwanganya na batekebe basaa kobunigu ikani koyikosigu agume ko Kunzi. ¹⁸ Luki

limoti, kika kani lisimo ko Kunzi odogoku pisi ka mutuu, kakwananigu bata be oduku pisi ka agume. Wina se, Kunzi apa ndi Abalahamu iziyo pisi ka agume.

¹⁹ Ligubo la mutuu kuwa ni iki? Bamatila ndi ko bulya yiwonisila be bomikya bambanzu bobunatu ndi mutuu. Ibisa ndi kadwe ku kwa ku miki nino Kunzi awanyaga ndi Abalahamu ibukuta ndeke mino. Kunzi apa ndi Bamalaika mutuu kaki pisi ka mutuu bemoti nino anzilyaga ndi na bambanzu ko lino ko Kunzi, mutuu yi ndi ni Musa. ²⁰ Wina se, takegu no nzoyi ka mutuu yi nino ngbingo yi nino mumbanzu o mina bemoti aka, Kunzi, iyi, mukaka aka.

Isi ya Mutuu

²¹ Niyo a neki kowonisila be Mutuu a makigbanana na bagume ko Kunzi? Po, gutugu iki yi aka! Kika ni Kunzi oponi ndi Mutuu nimo akwanana kaupaa bambanzu obili nino walingunu, bambanzu bakwanana neki bi kaiko bongbingili ko misa ko Kunzi pisi ka Mutuu. ²² Luki limoti, Mobiso Motu akabikya be obili wasi amudita na bunye binvi, kye Kunzi apa batu nibo babinikyana pisi ka baya kabu ka Yeso-Kilisito apeepe nino awanyaga ndi.

²³ Kambwa Kunzi katiwonisilo pisi ya baya, mutuu a ndi ni atikondogini bikpeki-kpeki abe batu ba boloko, kabundila be baya yi nino inisoni. ²⁴ Mutuu a kuwa ndi mububulyo kusu kadwe ku kwa ku Kilisito oduku ndi mino, kye tinisoni bongbingili ko misa ko Kunzi pisi ka baya. ²⁵ Mbiya wanu, beyo ngbingo wa baya odunuku mino yo, takegu bata kusili ka mububulyo yi nino.

²⁶ A beyo, ibunu basi ma bomiko Kunzi, pisi ka baya kunu ka Yeso-Kilisito. ²⁷ Iyo, ibunu basi nibo mogwa ndi ibatiso kuso ka Yeso-Kilisito, ma kuwa abe makimokisya Kilisito. ²⁸ Kegu neki bata na budididi luga ka Bayuda na batu bi nibo bakegu Bayuda, luga ka bosunzu na batu nibo bakegu bosunzu, luga ka baluku na boko. A beyo, ibunu basi ma luki limoti ka matikana kunu na Yeso-Kilisito. ²⁹ Kika ni ma batu ka Kilisito, ma neki ka livananza ka Abalahamu, na minisanatu ndeke na agume mudongoni beyo Kunzi awanyaga ndi mino.

4

Bakilisito bakegu bata bosunzu, luki limoti, bomiko Kunzi

¹ Nakapa kabikya be: a binza miki kalya lisimo ka abaki. Luki limoti, ngbingo yi nino a mbeyi mino mukede aka, a mudongoni abe musunzu, gutugu beyo a ni iyi mino mombukwana lingama lasi. ² Ka masye mi nimo, ika mbeyi kusili ka batu nibo bakakwiso, kadwe wa lise li nilo abaki atwa ndi italyana mino. ³ Ibusu goni, ngbingo yi nino ta mbeyi ndi mino abe bomiki bakekeke, ta ndi bosunzu ba makpamuka gbali nimo a ndi no ngu kugu wa obili. ⁴ Luki limoti, niyo ngbingo italyana ndi, Kunzi atikoku Mikaki. Muko abukuta ndi, apunga ndi kakpakyana kusili wa mutuu ka Bayuda. ⁵ Kunzi atikoku ndi kaukulaga batu nibo ba ndi kusili wa mutuu na katiitiso bomikaki.

⁶ Ko bulyo yi niyo mo mino bomikaki, Kunzi otikoku ndi Limbengi ko Mikaki. Limbengi li nilo a ka mambengi kusu nilo apamikanaga be: «Aba! Baba!» ⁷ Kinili, wakegu bata musunzu, luki limoti miki wa ndabu. Yeki wa miki, walyatu ndeke lisimo nilo Kunzi awanyaga ndi bomikaki.

Polu akalya kumbu ko bulya ka Bagalatia

⁸ Ka bündeli, makamibogigũ ndi Kunzi na ma ndi bosunzu ka bokunzi ba payaya. ⁹ Luki limoti, mbiya wanũ mamibatũ Kunzi, ikani Kunzi no amumibo. Ogwogi bata bũ kaigilya makpũmũka magbali mi nimo kegũ no ngu na izangiya? Makapa bata kaimigiso ka busunzu? ¹⁰ Mipága kũgbe ka mutũũ kunu kũgũ wa masye, batimba, bongbingo na byanga. ¹¹ Na na kũbangakũ kye akegyilya abe nokwi bi ngbufu-ngbufu payaya ko bulya kunu.

¹² Bamamaki, kikiliki, wikoni abe imi, mũdũngũni beyo niita mino abe ibunu. Makegyilyagũ ndi bũnye gutugũ bumoti aka. ¹³ Makaiba binza be namũbikyaga ndi Mongoni Manza ka nganga ya mambwa kye na ndi no kolobu. ¹⁴ Makwananatu ndi kebakyilya botikito ikani ketindikogo ko bulya kolobu kami. Luki limoti, metilya ndi abe malaika ko Kunzi, abe Yeso-Kilisito mombukwana-daki yi. ¹⁵ Ma ndi ka magyagya. Ogwi kũwa bata bũ mbiya wanũ? A beyo, nakwananatu bi kaiko demu kunu: kiko bi kani mũmbanzũ inyogũ liso apá mutũ wagogũ, makwananatu ndi kegyilya yi beyo! ¹⁶ Niitini kũwa mumuyoniso kunu mbiya wanũ, kye nakamũbikyaga makpũmũka ma lingũũ?

¹⁷ Batu nibo bakaipá na ibunu bo, tamanaga kabũ kegũ yanza. Bakapa kamugbonosono na imi, kye miki bakigũmya kũ kabũ. ¹⁸ A binza kaipá na mũmbanzũ ka makpũmũka manzanza bongbinga basi, kegũ asi ko ngbingo yi nino aka no no mina luga kunu. ¹⁹ Bomikami, na bata na mũzũzũla ko bulya kunu abe nimo muko ikaga na imu kambwa wa libukuti. Mũzũzũla mi nimo ika ndeke kadwe kũ kwa kũ yigya ka Kilisito amumingyano mino. ²⁰ No bi kapa ambe niki luga kunu mbiya wanũ, kye nibi ambe nakwanana kamũnzĩnyĩliya liki. Mũ egbomini ko bulya kunu.

Likingyosi ka Agali ibũ na Sala

²¹ Ibikyoni, ibunu nibo mapaga kaiko kusili wa mutũũ, makibogigũ beyo mutũũ abikyaga mino? ²² A beyo, ikpikaga ndi be Abalahamu ubũkuta ndi bomiki baba: bemoti na Agali nino a ndi musunzu, wagogũ na Sala, nino a ndi muko wa ndabũ. ²³ Mika musunzu ibũkuta ndi mũdũngũni beyo miki wasi ibũkutaga mino. Luki limoti, nino ka muko wa ndabũ ibũkuta ndi kabyenene na agũme nino Kunzi apá ndi. ²⁴ Bibũ yi niyi a abe likingyosi. Boko baba bi niba ba likingyosi la bagũme baba. Agũme wa mambwa ni Agali nino bomikaki biũkutaga ka busunzu. A likingyosi la agũme nino igyonosa ndi ka ngũpa ya Sinai. ²⁵ Agali a likingyosi la ngũpa ya Sinai ka mugi ma Alabia. A mũdũngũni abe Yelusalema * wa lisyẽ li nili, kye a ka busunzu pa imoti na batu kaki basi. ²⁶ Luki limoti, Yelusalema wa kũgũ kegũ ka busunzu, iyi ni omosu. ²⁷ A beyo, Mubiso Motu akabikya be:

«Gwano magyagya, iwe ndũya, iwe nino wakabũkutagu!

Pamikanagano na magyagya, iwe nino wakimũkanagũ mũzũzũla ma libukuti!

A beyo, muko nino basikisogo ubũkuta ndeke bomiki bakpũ kakitaga nino ikaga ko vononi.»

²⁸ Bamamaki, ibunu, miũkuta ndi kabyenene na agũme ko Kunzi, mũdũngũni abe Isaka. ²⁹ Ka bündeli, miki nino ibũkuta ndi mũdũngũni beyo miki wasi ibũkutaga mino, agyogyisaga ndi nino ibũkuta ndi pisi ka Limbengi ko Kunzi. Niyo yasi a bata kaigyonoso aka ka masye mi nima. ³⁰ Luki limoti, Mubiso Motu akabikya bũ? Akabikya be: «Mukpũmyo muko nino musunzu yi no mikaki, kye mika musunzu kakwananigũ kalya lisimo

4:22 4:22 Wanda ka Mũpũnganagi 16:15; 21:2. * **4:25** 4:25 Yelusalema: A likingyosi la dini ka Bayuda. **4:27** 4:27 Wanda ka Isaya 54:1.

pa imoti no mika muko wa ndabu.» ³¹ Kinili bamamaki, takegu bomika musunzu, luki limoti, ta bomika muko wa ndabu.

5

Mukilisito okulikonogoni

¹ Kilisito atikalaga ndi linguna, kye takikonitogu bata ka busunzu. Wikoni kuwa wa aka wa, makimokyonitogu bata ka busunzu.

² Hukononi, imi Polo, nakamubikya ambe: makikusiso, Kilisito kigungu bata na izangiya ku kunu. ³ Na bata kaigilya kabikya ambe mutu wasi nino apa kaikusiso, okwononi agyi mutuu ka Musa masi. ⁴ Ibunu nibo makisaga kaiko bongbingbili pisi ka mutuu, ma bakigbananaga na Kilisito. Iziyo ko Kunzi amuzongoni. ⁵ Luki limoti, ibusu bi nibo tabaya, tabakigumya ko Kunzi nino atidukusoku ndeke bongbingbili. Takabunda nilo pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu nilo akagya ligubo pisi ka baya kusu. ⁶ A beyo, mambanzu kamatikana na Yeso-Kilisito, kikusiso ikani kikusisigu a mudongoni. Luki li nilo okitogi ni baya niyo akainisoniso pisi ka sipananiso.

⁷ Ma ndi na yigya yanza kambwa! Wani bata no amukpingba ndi kabye makpumuka ma linguna? ⁸ Bulyisyo yi niyo kegu kotukyoku ko Kunzi nino amamakaga. ⁹ Beyo babikyaga mino be: «Sibukaso sikede niso ofulisogo mukati, adukusogoku fufu wasi bidayi-dayi.» ¹⁰ Imi, na wakigumya kunu, kaso ka Mombukwono-dosu. Nakaiba ambe makigungu na tamanaga di na imi. Luki limoti, mutuu wasi nino akamubobo, iki wani ikani wani, igyogiyisatu ndeke.

¹¹ Bamamaki, imi nakika kabikyaga be okwononi kaikusiso, ba bata keyogyiso ko bulya iki? Nakiko bi kabikya beyo iba takegu bakigbanana. Luki limoti tabakigbanana kye nakabikyaga bulyo kukwaku ka Kilisito ka musalaba. ¹² Batu nibo bakamuputa bamu na likpumuka la kikusiso, okwononi bidukyi bakambwa kabu bigbogbogbo.

Limbengi-Lotu na musasa ma nzuyi

¹³ Bamamaki, Kunzi amamakaga ndi kye makulikanagi. Luki limoti, kulikanaga yi niyo, kikonitogu pisi komosisyo musasa kunu masi ma nzuyi. Tungbulonogoni ka sipananiso. ¹⁴ A beyo, mutuu ka Musa masi a ka nima: «Mupa bengeni mudongoni beyo wipaga mino iwe mombukwana-daki yi.» ¹⁵ Luki limoti, makiko kakukana na kalyanana luga kunu abe banyama botutu, wiminyonito ambe makomwononitogu.

¹⁶ Kinili, nakamubikya be: wosoni Limbengi-Lotu kokpokyoniso obili kunu, kuwa wa go wa, makigungu bata kabye musasa kunu ma nzuyi. ¹⁷ A beyo, musasa ma nzuyi abumanaga na nimo ma Limbengi-Lotu. Musasa ma Limbengi abumanaga na nimo ma nzuyi. Masolo ma bumana kabu ikaga kuwa be takagyigu bata nilo takapa kagya. ¹⁸ Luki limoti, kika ni Limbengi-Lotu akamukpokyoniso, makegu bata bosunzu ba mutuu.

¹⁹ Tibaga binza ambe musasa ma nzuyi atitikaga ka makpumuka nima: bilya, tamanaga yanye, budanda, ²⁰ kaubibiso bokunzi gbali, luga, muyana, saana, imi, kaiko na limbengi likudu, kakisa kaukitaga bengeni, yigbananaga, ²¹ kaiko na limbengi bikpo, libuma, ligbugbu na makpumuka magogo mudongoni abe nima. Nakaigilya kamubikya beyo namubikya ndi mino kambwa: nibo bakagya makpumuka mi nimo, bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi.

²² Luki limoti, masolo ka Limbengi-Lotu nima: sipananiso, magyagya, maziyo, kaiko na limbengi linda, bunza, yigya yanza, baya, ²³ kaiko bitombiii na kaibuulyo binza. Kegu na mutuu gutugu mumoti aka nimo apakyaga makpamuka beyo ka nima. ²⁴ Batu ka Yeso-Kilisito bobongilogoni ndi yigya ya nzayi ka musalaba, pa imoti na bunye nibo ukandaga ndi na musasa manye. ²⁵ Limbengi atiponi obili, tosini Limbengi li nilo goni lo katikpkyoniso. ²⁶ Takikonitogu batu bakibinika, tosini dwanana ikani kaiko na imi luga kusu.

6

Kosingyono ko ngbingo wa bukpeki-kpeki

¹ Bomika-mama, kika ni batokonyini mumbanzu ni anagya bunye, ibunu bi nibo makakpakyana ko ngu ya Limbengi ko Kunzi, mumigisoni ko pisi yanza, ka butombiii. Wiminyonito se, kye makogwonitogu goni ibunu ka kuboboku. ² Singyononi ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, na beyo, motulyasa kuwa mutuu ka Kilisito. ³ Kika ni mumbanzu akaimina be a mutuu wa izangiya, luki limoti ni kegu beyo, akaiho iyi aka mombukwanadaki yi. ⁴ Mumbanzu yikaka-yikaka abimyi yigya kaki bikpe. Kina be okwononi kaibiba, ogwi magyagya ka limbengi kaki aka. Luki limoti, kikonitogu na tamanaga be ukitogi batu bagogo basi. ⁵ A beyo, mumbanzu yikaka-yikaka amalya ndeke ni iyi yigya kaki.

⁶ Mutuu yi nino bawonisilogo Likpamuka ko Kunzi, okwononi kagbanana mukumbo kaki na muwonisilo kaki.

⁷ Bakamubonitogu: bakatibagigu Kunzi. Masi nimo mumbanzu akunaga, imu goni aka mo obuulyogo. ⁸ Mutuu yi nino akunaga nilo obosilaga musasa ma nzayi kaki, obuulyo ndeke masolo ma musasa mi nimo goni mo. Masolo mi ni kukwaku. Luki limoti, nino akunaga nilo abosilogo Limbengi-Lotu, obuulyo ndeke masolo nimo opupogo ka Limbengi li nilo. Masolo mi ni obili wa benze na benze. ⁹ Takuponitogu kagya bunza. Takodikogi, tobuulyatu ndeke masolo mi ko ngbingo nino akodoku. ¹⁰ Kinili, beyo ta mbeyi mino no ngbingo bene, tugyilyini batu basi bunza, kugbe yi, bomomосу ka baya.

Likpamuka la mulibo

¹¹ Winoni beyo no mino kamukpikilyo mobiso makpukpu mi nima na maboku kami. ¹² Batu nibo bamakpamyaga kaikusiso ka maruru, bakisaga kaiwoniso be kye bambanzu bubibi. Bagyaga beyo kye bakugyogyisonitogu be bakabikyaga mongoni ma kukwaku ka Kilisito ka musalaba. ¹³ Batu bi nibo bikusisogo, bakagyagigu ibu mutuu. Bakisaga kamukusiso kye biki kaibiba na bepukulu baya imuso kunu. ¹⁴ Imi, nakakisagigu inguo ya ibiba yi niyo, kiki asi niyo aka yo ya musalaba ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. A beyo, pisi ka musalaba mi nimo, obili a kuwa abe okwoni ku kami, na imi goni, na kuwa abe nokwoni ndi ka obili. ¹⁵ Kinili, takikusiso ikani takikusisi, kegu na izangiya. Izangiya ni kaiko na obili wambiya. ¹⁶ Maziyo na bunza iki na batu basi nibo babyege pisi yi niyo, ika goni na batu basi nibo Kunzi upunaga ndi.

¹⁷ Katukya mbiya wanu, mumbanzu kegbomisonitogu bata mu, kye na na bepukulu ka nzayi nibayo akowonisila be na mutuu ka Yeso*.

¹⁸ Bamamaki, iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ibunu basi. Iyo a beyo!

* **6:17** 6:17 Polo a ndi na bepukulu ka nzayi nibayo akowonisilo be bagyogyisa ndi beyo bagya ndi mino Yeso.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Baefeso Likpɔmuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Efeso balūwa yi nimɔ. Akpika ndi kani a ka bɔlɔkɔ ka Luma. Gɔdɔ wa Efeso a ndi wanza kugbe luga ka bagɔdɔ basi ba Luma nibɔ ba ka Azia. Batɔ budingi luga kabɔ kɔ bɛyɔ bagyaga ndi bumbula. Bapikilya ndi kunzi kabɔ ninɔ bamakaga na Ligiliki bɛ Alitemisi ndabɔ yanza. Batɔ ba Luma bamakaga ibɔ kunzi yi ninɔ bɛ Diana. Alitemisi yi ninɔ a sanamɔ muko yi. Bindaga ndi kabibiso ka ndabɔ yi niyɔ. Batɔ basi kɔ bɛyɔ babinikyana sanamɔ yi niyɔ kiki asi Bayuda aka ibɔ na Bakilisito.

Niyɔ Pɔlɔ igoku ndi ka Efeso ka ligɔndɔ kaki ya yiba, ɔpɔ ndi Bayuda ba kɔ matɔɔ ka lisyɛ la mungu kabɔ. Kumbuso yi, igoku ndi kye kakwananigɔ ndi kolipya kɔ bɛyɔ, luki limoti, ɔbikya ndi bɛ indatɔ bata kaɔnda. Niyɔ aga bata ka nganga ya yisaa, agya byanga bisaa ni anɔbikyaga bambanzɔ Mongoni Manza aka (Wanda Ligubo 19-20). Pɔlɔ atɔmbɔlaga ndi likpɔmuka li nili ka balūwa yi nimɔ: Kunzi atimibisisa ndi nilɔ a ndi la kisuma, nilɔ omosa ndi ka iziyɔ kaki. Akɔbikya bɛ bamumala ndɛkɛ makpɔmuka masi ma kugɔ wa lisyɛ na nimɔ ma litɔmbɔ kye Yeso-Kilisito iki ngama kugɔ yi. Omotiloku bɛ Bakilisito bokwononi kaɔkanana, na kaiko abɛ bomika-muko, kegɔ binza kabikya bɛ matɔ yi nimɔ a Muyuda, ikani ninɔ kɔ kegɔ yi. Mumuyoniso kabɔ a mukaka aka, iyi ni Abili. Kɔwa wa gɔ wa, bakilisito bokwononi kalamba pa imoti kye Abili kundungulyogonitɔgɔ.

Pɔlɔ atɔmbɔlagatɔ ndi gɔni bɛyɔ mɔlɔkɔ okwononi mino kaiko na mukaki, bɛyɔ bomiki bokwononi mino kaiko na babukɔta kabɔ, na bɛyɔ bosunzu bokwononi mino kaiko na bamombukwana-dabɔ. Abikya ndi gɔni bɛ bakilisito bokwononi mino kaiko luki limoti na Kilisito.

Yigbananaga ya kitabɔ yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Kilisito atidukulya ndi bɔbɔnga na Limbengi-Lotu 1:3-3:21

Tikini na ɔbili wambiya pa imoti na Kilisito 4:1-6:20

Yuuso ya mulibo 6:21-24

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ, Kunzi emakaga ndi ka sipananisɔ kaki, kaika atɔtɔmbwa ka Yeso-Kilisito. Nakamukpikilyo ibunu batɔ ko Kunzi nibɔ mabailya Yeso-Kilisito kɔ ka Efeso*. ² Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi bɔbɔnga, bamɔpɔ maziyɔ.

Kunzi atidukilyaga bɔbɔnga pisi ka Kilisito

³ Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito avi ibiba! Atidukilyoni bɔbɔnga pisi ka matikana na Kilisito, atipɔ bapɛpɛ ba Limbengi-Lotu kaki kotukyoku kugɔ wa lisyɛ. ⁴ Pisi ka Kilisito, Kunzi atipunogoni ndi kaika batɔ kaki kambwa kagya ɔbili. Agya ndi bɛyɔ, kye tiki botu ni takegɔ na ida kambwa kaki. Ko bulya sipananisɔ kaki, ⁵ osisilya ndi kambwa aka bɛ tika ndɛkɛ bomikaki pisi ka Yeso-Kilisito. Abailya ndi bɛyɔ, kabɛnɛnɛ na

* 1:1 1:1 Mɔbiso mandeli magɔgɔ kegɔ no lino la Efeso. Ka masyɛ mi nimɔ Pɔlɔ agya ndi ka Efeso, Wanda ka Ligubo 18:19-21; 19:1-40.

sipananiso kaki. ⁶ Tabibisini neki Kunzi ka iziyo kaki niyo atipá ndi pisi ko Mikaki mupaka.

⁷ Pisi ka bangwa ka Kilisito, Kunzi atikulogoni ndi, atipilya bunye kusu. Kwa wa go wa, atiwonisiloni ndi budingi ba iziyo kaki, ⁸ atitumiso noyu, atipá yimibo yasi na akili wasi. ⁹ Atimibisa ndi dikidi kaki, kabyenene na yigya yanza kaki, nilo osisilya ndi kambwa aka be otulyasa ndeke pisi ka Kilisito. ¹⁰ Tamanaga yi niyo, Kunzi otulyasa ndeke ko ngbingo yi nino abisa ndi: kamumula masi nimo a kugu wa lisyé na kusili wa moni kaiko kusili wa bungama ka Kilisito aka yikaka.

¹¹ Kusó wa matikana kusu na Kilisito, tinisononi na nilo atiwanyaga ndi. A beyo, Kunzi atipunogoni ndi kambwa aka, kabyenene na tamanaga kaki. Otulyosaga makpumuka masi mufongoni beyo osisilyogo mino na beyo apaga mino. ¹² Tobibisini neki budingi ko Kunzi, ibusu nibo ta ndi ba mambwa kobiso tamanaga kusu kusó ka Kilisito!

¹³ Ibunu goni, mabinikyoni ndi Kilisito ngbingo yi nino mukana ndi mino mongoni ma linganu, Mongoni Manza nimo amudulyoku ndi na muhukuso. Kwa wa, Kunzi amubisa ndi na ida kowonisila be ma kwa batu kaki. Ida yi ni Limbengi-Lotu nilo awanyaga ndi. ¹⁴ Limbengi-Lotu li nilo ni mukalya ma mambwa ma lisimo nilo Kunzi ubisilya ndi batu kaki. Tinisana ndeke na mukalya mi nimo ngbingo yi nino kulikanaga kusu itulyana ndeke mino. Tobibisini neki budingi ko Kunzi.

Polo akaumbilya bakilisito

¹⁵ Nukononi beyo mabinikyana mino Mombukwono-dosu Yeso na beyo mupaga mino batu ko Kunzi basi. ¹⁶ Kinili, nabibisogo Kunzi masye masi ko bulya kunu. Nakamufusalagigu ka malamba kami. ¹⁷ Nakungaga Kunzi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, Baba wa ibiba, kamupa Limbengi kaki iba wikoni na yimibo na bungbanganya, na ku kwa ku mamibo mino binza. ¹⁸ Nakungaga ambe amuhukwi mambengi bungbanganya, kye mibi mutamanagi tino mo Kunzi amumakaga ndi mino. Miba goni ibiba yidingi na lingama kaki lasi nilo ubisilya ndi batu kaki, ¹⁹ miba ngu yidingi niyo Kunzi atiwonisilo ibusu bi nibo takabinikyana. Owonisila ndi ngu kaki yasi, ²⁰ ngbingo yi nino apupisa ndi mino Kilisito luga ka bamanda, alikiso ka kumbanzikaniko kaki ku kugu wa lisyé. ²¹ Ku beyo, a ngama ka bangama basi, iki ka batu budingi-dingi basi ikani ka botutungyo basi, iki ka batu bo ngu ikani bamalaika basi. A ngama kugu wa masi nimo bakwanana katwa ka obili yi nimuna ikani ka obili yi nino akodoku. ²² Kunzi obisoni ndi makpumuka masi kusili wa magu ka Kilisito, abisa ndi Kilisito kugu wa makpumuka masi, abiso be iki mu ma kanisa. ²³ Kanisa ni nzuyi ka Kilisito. Kilisito a wakiko kusó yi na Kunzi a mutumo kusó ka Kilisito.

2

Kainisana na muhukuso pisi ka iziyo ko Kunzi

¹ Ka bundeli, ma ndi bukwo ko bulya yigya yanye na bunye kunu. ² Mipaga ndi ka yigya yanye ya obili yi nima, managya mutuu ka ngama wo ngu yo ovivi. Ngama yi nino a limbengi la bunye nilo akagya ligubo kusó ka batu nibo bakabangagigu Kunzi. ³ Ka bundeli, ibusu basi ta ndi goni abe ibu. Obili kusu abyenenenge ndi na musasa ma nzuyi, anagya sipananiso si na niso sa mambengi kusu. Kinili, ko bulya yigya kusu yanye niyo tibukuta noyu, takakwananigu ndi kanyika ngbuta ko Kunzi mufongoni abe batu bago.

⁴ Luki limoti, kumbu ko Kunzi a yidingi. Ko bulyo ya sipananiso sidingi niso atiwonisila ndi, ⁵ ifusu nibo ta ndi bukwo ko bulya bunye kusu, atipá bata obili pa imoti na Kilisito. A pisi ka iziyo ko Kunzi yo minisana ndi mino na muhukuso. ⁶ Kusó wa matikana kusu na Yeso-Kilisito, Kunzi atipupisa ndi pa imoti na ibu ka mbuku, atilikiso na ibu ka obili yi nino kugu wa lisyé. ⁷ Agya ndi beyo kye atiwonisili ka byanga nibo akodoku iziyo kaki yidingi na yimbanga. Atiwonisila bunza kaki ka matikana kusu na Yeso-Kilisito. ⁸ A beyo, iziyo ko Kunzi yo amupá muhukuso pisi ka baya. Muhukuso mi nimo kotukyokugu ku kunu, luki limoti, a aperi ko Kunzi. ⁹ Makinisanagu ndi na imu pisi ka yigya kunu. Kinili, mambanzu gutugu bemoti aka kakwananigu mino kaiyipo ikubasu. ¹⁰ A beyo, ta ligubo ko Kunzi, atigya ndi ka matikana kusu na Yeso-Kilisito kye tiki kagya makpumuka manzanza ka obili. Obungusyaga ndi makpumuka mi nimo kambwa aka bekye tiki kagyo yi.

Kaiko luki limoti kusó ka Kilisito

¹¹ Bayuda bi nibo ba na bepukulu baya simuso, bimakaga be batu bi nibo bikusiso. Ibunu bi nibo makegu Bayuda bakibukuta, makegu na bepukulu bi nibo. Bamamakaga be makegu bakikusiso. Eee, tomononi beyo ma ndi mino kambwa, ¹² ma ndi byi na Kilisito, makakwananigu ndi kaiko luga ka bomikya Bezaleli. Makegu ndi ka bagume nino Kunzi ugyilya ndi kaunana na ibu. Makegu ndi na mutamanagi na makegu no Kunzi ka obili. ¹³ Luki limoti, mbiya wanu ka matikana na Yeso-Kilisito, ibunu nibo ma ndi byi no Kunzi, ma kawa bikpudu no Kunzi pisi ka bangu ka Kilisito. ¹⁴ A beyo, iyi no atipá maziyo. Iyi no agya ndi be Bayuda na batu nibo bakegu Bayuda biki luki limoti. Pisi kapá nzuyi kaki, mulili nimo ughanana ndi, agyaga ndi be biki bomuyoniso luga kabu, kegu bata. ¹⁵ Atamba ndi mutuu ka Bayuda, bopisi bi na yigyo yi. Ugya ibu basi kaiko batu bumoti, biita bambiya, ka matikana na iyi. Kawa wa go wa, obisa ndi maziyo luga kabu. ¹⁶ Pisi ka kukwaku kaki ka musalaba, Kilisito umumula ndi basi kaiko nzuyi yimoti, atamba ndi simuyoniso, uhukwilya pisi kamatikana no Kunzi. ¹⁷ Kilisito odoku ndi kapaga Mongoni Manza ma maziyo kunu ka nibo ma ndi byi no Kunzi, na ka nibo ba ndi buwobi na iyi. ¹⁸ A beyo, pisi ka Kilisito ibusu basi, iki Bayuda ikani batu nibo bakegu Bayuda, takwanana kasilyo Baba ko ngungu ya Limbengi-Lotu li nilo.

¹⁹ Kinili, ibunu batu nibo makegu Bayuda, makegu bata bobiko ikani batu nibo botukyoku ndi byi. Luki limoti, ma kawa batu botu, batu ba Ndabu ko Kunzi. ²⁰ Ma kawa goni ibunu bakipika ka ndabu niyo batutumbwa na bogyalandu bakpo ndi mubumbe mi. Yeso-Kilisito mombukwana-daki yi ni litalu nilo osulyaga mubumbe mi. ²¹ Pisi ka matikana kusu na Kilisito, ndabu yi niyo a yakamaga bingbufu, na a kawa kaidukulogo kaiko yotu kusó ka Mombukwono-dosu. ²² Ibunu goni ma bakipiko pa imoti na batu bagó basi kaiko ka ndabu niyo Kunzi ikago mino pisi ka Limbengi kaki.

3

Polo akautumbulyaga batu nibo bakegu Bayuda bodikidi ka Kilisito

¹ Kinili, imi Polo na ka boloko kye na mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito ko bulya kunu bi nibo makegu Bayuda. ² A beyo, mukanatu ndi beyo Kunzi epá ndi mino ligubo pisi ka bunza kaki ko bulya kunu. ³ Eukwoni ndi yimibo, kemibisa bodikidi kaki beyo namukpikilyi bi mino ka bukufu yo.

⁴ Makatangulaga mobiso kami, makwanana kotombisyo beyo nibaga mino dikidi ka Kilisito. ⁵ Kunzi kumibisagu ndi batu bandeli. Luki limoti, mbiya wanu uwonisiloni batu kaki botu: batutambwa na bogyalandu, pisi ka Limbengi kaki. ⁶ Dikidi yi niyi: pisi ka Mongoni Manza, bakwanana kaupá batu nibo bakegu Bayuda na Bayuda pa imoti, mukalya nimo Kunzi asuma ndi ko bulya livananza kaki. Ba mababa ma nzayi yimoti, bakainisono goni ibu na agume nino Kunzi awanyaga ndi pisi ka Yeso-Kilisito.

⁷ Kunzi ebisoni ndi mugya-ligubo wa Mongoni Manza mi nimo, pisi ka aperi nino epá ndi kabyenene no ngu kaki. ⁸ Nakegu po luki luga ka batu basi ko Kunzi. Luki limoti, bepá ndi iziyo yi niyo kamukiyaga batu nibo bakegu Bayuda lingama ka Kilisito nilo kegu na mulibo. ⁹ Nakwanana kauwonisilo batu basi bingbanganya beyo Kunzi o mino kotulyoso dikidi yi niyo. Iyi no agya ndi makpuma masi, asuma ndi dikidi yi niyo katukya ka bundeli. ¹⁰ Kinili, mbiya wanu, pisi ka Kanisa, bangama basi na botutungyo ba obili wa kugu wa lisyé bakwanana kuwa kaiba yimibo ko Kunzi. Kunzi owonisilaga yimibo yi niyo ko bopisi dididi. ¹¹ Niyo yasi akabyenene na tamanaga ya benze na benze ko Kunzi, niyo otulyosa ndi pisi ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. ¹² Kusó wa matikana kusu na Yeso-Kilisito na pisi ka baya kusu ku kaki, takwanana kodoku kambwa ko Kunzi limbengi bidéé. ¹³ Kinili, nakamukanga ambe makogwonitogu buru ka yigyogyiso yi niyo nakaigyogyiso ko bulya kunu. Yigyogyiso yi niyo akamupá ibiba ya lingunu.

Budingi ba sipananiso ka Kilisito

¹⁴ Kinili, nakobuna moli kambwa ko Kunzi Baba, ¹⁵ nino apága obili ka bevananza bayasi kugu wa lisyé na kunu kusili wa moni. ¹⁶ Nakakanga Kunzi nino a na ibiba yidingi na lingama lasi ambe amupá bururu pisi ka Limbengi kaki iba miki no ngu ka mambengi kunu. ¹⁷ Kilisito iki ka mambengi kunu pisi ka baya. Wikoni no lyo ka sipananiso, migwinonogo bingbufu kusó yi. ¹⁸ Kuwa wa, makwanana kotombisyo pa imoti na livananza lasi ko Kunzi be Kilisito atipaga kugbe. ¹⁹ Iyo, makwanana banu kotombisyo sipananiso si niso gutugu beyo okitogi nimo yimibo yasi yo, iba miki kuwa na obili wasi ko Kunzi, Kunzi ika mutumo kusó kunu.

²⁰ Kunzi a no ngu kagya yakpu kakitaga niyo takungaga na niyo tatamanaga, agyaga ligubo kusó kusu pisi ko ngu yi niyo. ²¹ Ibiba ku kaki, ka kanisa na pisi ka Yeso-Kilisito, ka bongbinga basi na ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

4

Kaiko luki limoti kusó ka Kilisito

¹ Imi nino na ka boloko kye nagugubyogo Mombukwono-dosu, na neki kamukiyaga ambe ibunu bi nibo Kunzi amamakaga, wikoni na yigya niyo okwononi na molikoni mi nimo. ² Wikoni masye masi bakisiso, botombiii na limbengi linda, manokibyono luga kunu ka sipananiso. ³ Gyoni yapu kobuulyo yimoti niyo Limbengi-Lotu akamupá pisi ka maziyo nimo akamamumula pa imoti. ⁴ Nzayi a yimoti, Limbengi-Lotu a limoti goni. Kunzi amamakaga ka mutamanagi mumoti goni. ⁵ Mombukwono-dosu a bemoti, baya yimoti, ibatiso yimoti, ⁶ Kunzi a bemoti, Abaki batu basi, a kugu ka basi, agyaga ligubo pisi ka basi na a kusó ka basi.

⁷ Luki limoti, Kunzi apá ndi mutu yikaka-yikaka iziyo, Kilisito apá iyi aperi. ⁸ Kinili ikpikaga be:

«Ngbingo yi nino adaka ndi mino kugu,
aga ndi na batu ba boloko,
upa bambanzu bapere.»

⁹ «Adaka ndi kugu.» Isi yi se kuwa ni iki? Isi yi ni kambwa kadaka, Kilisito osya mbeyi ndi kusili kuge, kunu ka litombu. ¹⁰ Nino osyoku ndi, iyi goni no adaka ndi kugu kuge kakitaga lisyey kye itulyani ka bapa bayasi. ¹¹ Iyi no upa ndi bambanzu bapere dididi: upa ndi batu bago kaiko batutumbwa, bago bogyalandu, bago babibikya bo Mongoni Manza, bago bata bapasitele na bowonisilo. ¹² Agya ndi beyo, kye batu ko Kunzi biki bukwanana kotulyoso ligubo kaki, ko bulya lipipiko la kanisa, nzuyi ka Kilisito. ¹³ Kuwa wa go wa, ifusu basi tika kuwa luki limoti ka baya kusu, tamiba basi Miko Kunzi. Tiita batu bungata ka baya, tiko na yigya yanza mudongoni abe Kilisito. ¹⁴ Kuwa wa, takikigu bata abe bomiki kaamama bigbagbagba abe ingbolo niyo mbumbo oyungaga ka limbengi lo libo. Takikigu bata kogwogwo ka mutuu ka batu gbali nibo bubobogo bengeni na kaubumya pisi ka bokoli kabu. ¹⁵ Luki limoti, pisi kabikyaga lingunu ka sipananiso, topingo ka makpumuka masi na kadwe ku kwa ku tiita mino abe Kilisito nino a ma ma kanisa. ¹⁶ Pisi ku kaki, mababa masi ma nzuyi a pa yimoti na ka yimoti. Na nzuyi yasi a yakizukyonogo binza ko ngu ya moziko. Kuwa wa, ngbingo yi nino libaba limoti-limoti o mino kagya ligubo beyo okwononi mino, nzuyi yasi akangata na kaipiko ka sipananiso.

Obili wambiya kuso ka Kilisito

¹⁷ Kinili nakaitatanaga na ifunu ko lino ka Mombukwono-dosu be: obili kunu kikonitogu bata abe batu nibo bakamibigu Kunzi. Tamanaga kabu ikaga asi ya payaya aka. ¹⁸ Yimibo kabu opiyoni biti bipi, bakegu na obili nino Kunzi apaga. A beyo, bakibigu luki gutugu limoti aka kye ba na mu mapu. ¹⁹ Bakegu gutugu no mikyo suni aka. Biponi asi ka yigya yanye aka na banagya makpumuka manyenye masi ni bakegu na kubangaku.

²⁰ Luki limoti, bakamuwonisilagu ndi ifunu beyo ko bulya ka Kilisito! ²¹ Mukanatu ndi mongoni ka Yeso binza, bamuwonisilo lingunu nilo a kuso kaki. ²² Yeki a beyo, makwanana neki kaasanana na yigya kunu yandeli, mopupa ka obili kunu wandeli nino apaga musasa ma kuboboku nimo atikaga mumbanzu kaputikana. ²³ Okwononi kaiko batu bambiya ka mambengi na tamanaga kunu, ²⁴ mogulya ka obili wambiya nino Kunzi agya ndi ka likingyosi kaki. Obili yi nino a wongbingbili na a na butu ba lingunu.

²⁵ Kinili, okwononi kaasanana na bongu! Mumbanzu wasi abikyagi mamaki likpumuka la lingunu, kye ifusu basi ta mababa ma nzuyi yimoti aka. ²⁶ Kika ni mongbutini, makogwonitogu ka bunye. Okwononi ngbuta kunu osyi kambwa moni kogwo. ²⁷ Makasilyonitogu mumuyoniso ngbingo gutugu iki yi aka kamundungulyaga. ²⁸ Nino ibaga ndi, asi kubaku, luki limoti idukufi bigubu kagya ligubo na maboku kaki. Kuwa wa go wa, ika na obili wanza. Akwanana goni kaiko no luki kausingyo nolu batu ba yangya. ²⁹ Munzina manye gutugu mumoti aka kopuponitogu ka noku kunu. Bikyogoni nimo aka mo manza, nimo akwanana kaika na izangiya kaupiko batu bago na nimo akwanana kapá iziyo ka batu nibo biko kamumukana. ³⁰ Makalyisonitogu Limbengi-Lotu kumbu. Limbengi li nilo a idfa niyo Kunzi amubisa ndi kowonisila be ma batu kaki kadwe ka

lisye nilo amukulaga ndeke mino ka bunye. ³¹ Wosoni tamanaga yasi ka mumuyoniso: gboko, ngbuta, pamikanaga na mosikoni. Wosoni bunye basi! ³² Luki limoti, wikoni banza, butumo na sipananiso luga kunu. Pilyononi mudongoni beyo Kunzi amapilya ndi mino pisi ka Kilisito.

5

Kaiko ka bungbanganya

¹ Ma bomiki nibo Kunzi upaga, byeni neki yigya kaki. ² Wikoni na sipananiso luga kunu mudongoni beyo Kilisito atipa ndi mino. Apa ndi obili kaki ko bulya kusu abe apepe nino wa su yanza kambwa ko Kunzi.

³ Ma ka livananza ko Kunzi, kinili yigya yasi ya budanda, ya musugu, gutugu ya musasa ma mukumbo aka kinisononitogu luga kunu. ⁴ Kegugoni binza kopupisogo manzina ma gbali, mo suni ikani manye, kye kegugona izangiya. Luki limoti, manzina kunu iki nimo mumigisyo Kunzi ibiba aka. ⁵ Wiboni binza ambe: adanda wasi, mutu wa musugu na nino wa musasa ma mukumbo (musasa ma mukumbo a mudongoni abe kaubibiso bokunzi), nibo basi bakinisonigu ndeke ka Bungama ka Kilisito na ko Kunzi.

⁶ Mumbanzu kamubonitogu na manzina ma payaya, kye inguo ya manzina mi nimo, alikyaga ngbuta ko Kunzi ka batu nibo bakabangagigu. ⁷ Kinili, makusyonitogu inguo ya batu bi nibo ka mudongo. ⁸ Mikaga ndi kambwa ko biti, luki limoti, mbiya wanu, pisi ka matikana kunu na Mombukwono-dosu, ma kuwa ka bungbanganya. Wikoni na yigya abe batu ba bungbanganya. ⁹ A beyo, masolo ma bungbanganya ni banza, bungbingbili na lingunu. ¹⁰ Gyoni yapu kotombisyo makpumuka nimo abosogo Mombukwono-dosu. ¹¹ Makomotikononitogu ka makpumuka ma payaya nimo bagyaga ko biti. Luki limoti, pupisoni ka bungbanganya. ¹² A beyo, makpumuka mi nimo batu bi nibo bagyaga ko dikidi, apagatu suni kopupiso yi. ¹³ Wina se, ngbingo yi nino bopupisaga mino dikidi, likpumuka li ipupisaga kuwa ka bungbanganya. ¹⁴ A beyo, masi nimo ipupisaga ka pa yangba, itaga kuwa bungbanganya. Kinili babikyaga be: «Iwe muna wa ka toto aaa, zuzuko! Pupoku ka obili ka bamanda, Kilisito anze kugu kaku.»

¹⁵ Wiminyonito neki na yigya kunu. Makikonitogu abe bongingi, luki limoti, wikoni abe batu ba yimibo. ¹⁶ Wakiko no ngbingo kagya luki, ngbingo yi nino kuukogonitogu, kye masye mi nimana, a manye. ¹⁷ Makikonitogu neki bongingi, luki limoti, gyoni yapu kaiba nilo Mombukwono-dosu akapa.

¹⁸ Makodomwonitogu vinya, kye apataga ma ka mumbanzu, luki limoti, wikoni butumo na Limbengi-Lotu. ¹⁹ Tumisonogoni mambengi na mambu, mambu mubibiso na mambu nimo akotukyoku ka mambengi. Mumbimbimbyoni, mabibiso Mombukwono-dosu ka mambengi kunu masi. ²⁰ Mumigisilyoni Kunzi Baba ibiba masye masi na ka makpumuka masi, ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

Mutu ko bulya ka boko na bambunyabu

²¹ Bongononi mabobo ko bulya kubangaku ka Kilisito nikwo a kuso kunu.

²² Ifunu boko aaa, hubongoni bombunyonu mudongoni beyo mabangaga mino Mombukwono-dosu. ²³ A beyo, muluku ni ma ka mukaki, mudongoni beyo Kilisito o mino ma ma kanisa. Kilisito ni

Muhukuso wa kanisa, na kanisa a nzuyi kaki. ²⁴ Boko bakwanana neki kaubanga bambunyaabu ka makpamuka masi, mufongoni beyo kanisa abangaga mino Kilisito.

²⁵ Ibunu baluku aaa, huponi boko kunu mufongoni beyo Kilisito apa ndi mino kanisa. Apa ndi obili kaki ko bulyo yi. ²⁶ Agya ndi beyo, kobubiso kanisa bitu ko bulya ko Kunzi, ongumasa pisi ko libo* na manzina. ²⁷ Abailya ndi be kanisa inisoni kambwa kaki na ibiba, ni kegwa na ida ikani ibo yagogo gutugwa imoti aka. Luki limoti, iki bitu ni kegwa wa baminya mino. ²⁸ Baluku bakwanana neki kaupra boko kabu mufongoni begeyo hapago mino nzuyi kabu bamombukwana-dabu bi. Nino apaga mukaki, ipaga iyi mombukwana-daki yi. ²⁹ A beyo, kegwa na mumbanzu gutugwa bemoti aka nino omuyoni nzuyi kaki bikpe. Luki limoti, olyolyisogo, anobuulyo mufongoni beyo Kilisito agyaga mino na kanisa. ³⁰ A beyo, ta mababa ma nzuyi kaki. ³¹ Mufongoni beyo ikpikaga mino be: «Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki bakpakpana na mukaki, ibu basi baba biita kuwa nzuyi yimoti.» ³² A yapupu kugbe kotombisyo diki di yi niyi, luki limoti, imi nakamubikya ambe a likpamuka li nilo akanda Kilisito na Kanisa. ³³ Luki limoti, a goni ko bulya kunu: muluku wasi akwanana kapa mukaki beyo ipago mino mombukwana-daki yi, muko abanga mbunyaki.

6

Mutu ko bulya ka bomiki na babukuta kabu

¹ Ibunu bomiki, hubongoni babukuta kunu mufongoni beyo Mombukwono-dosu apaga mino. Mokwononi kagya beyo. ² Mutu ma mambwa nino Kunzi apa ndi mino agame nima: «Mubanga abaku na amaku, ³ kye wiki binza, wika goni na obili munda.»

⁴ Se kuwa ibunu bababa, makutulisonitogu bomikunu mambengi. Luki limoti, ukwisoni, manutiwa na manuwonisilo mutu ka Mombukwono-dosu.

Mutu ko bulya ka bosunzu na bamombukwana-dabu

⁵ Ibunu bosunzu aaa, hubongoni bamombukwana-donu bi nibana kunu ka litombu, manubibiso na limbengi limoti, mufongoni abe makiko bi kagugubyo Kilisito. ⁶ Makugugubyonitogu asi ko ngbingo yi nino aka no bo mino kamunda kye minisoni banza. Luki limoti, tulyosoni sipananso ko Kunzi na mambengi kunu masi mufongoni abe bosunzu ka Kilisito. ⁷ Gyoni ligubo kunu la busunzu na limbengi lanza mufongoni abe makiko kagilya Mombukwono-dosu. Makogyonitogu abe makiko kagilya mumbanzu. ⁸ Wiboni ambe mumbanzu kiko musunzu ikani mukulikanaga, Mombukwono-dosu akalya ndeke mutu yikaka-yikaka kabyenene na bunza nibo ika kani ogyoni ndi.

⁹ Ibunu bamombukwana-dabu, ugyilyoni bosunzu kunu begeyo. Wosoni kaunyakilya binyaka-nyaka. Wiboni ambe ibunu na bosunzu kunu ma na Muwonisilo bemoti kugu wa lisyu. Iyi aminaga batu basi mufongoni aka.

Makpamuka ma lunga ka Mukilisito

¹⁰ Ka mulibo, kisoni ngu kunu pisi ka matikana na Mombukwono-dosu ko ngu kaki yidingi. ¹¹ Voni makpamuka ma lunga masi nimo Kunzi akamupa, iba mumuyoniso kamundungilyogonitogu na bokoli kaki. ¹² A beyo, takegu kabumana na batu ba obili yi nimu. Luki limoti,

* **5:26** 5:26 pisi ko libo: Akanzina ko bulya ifatiso (wanda goni Tito 3:5). **5:31** 5:31 Wanda ka Mupanganagi 2:24. **6:3** 6:3 Wanda ko Pupo 20:12; Yigilya 5:16.

takabumana na botutungyo ba kugu wa lisyε, bangama, batu bo ngu na bamombukwana obili yi nimuna wo biti ma. ¹³ Kinili, voni mbiya wanu makpumu ka ko Kunzi masi ma lunga! Kawa wa go wa, ngbingo yi ninu lisyε lanyε odoku ndeke mino, makwanana kaisulyo kambwa ka mumuyoniso. Ka mulibo ma lunga, makwanana kaiko bakisulyo.

¹⁴ Yeki a beyo, wikoni bakitulya: mikandila linganu bingbufu abe mukaba, mimokisyo bungbingbili abe kutuko kwa ngweyi nikwo obuulyogo mbanzi. ¹⁵ Wimokisyoni kekele yibikyaga Mongoni Manza ma maziyo abe bekpaku. ¹⁶ Baya kunu iki bongbinga basi abe kopi niyo makwanana na iyu kolimogo buku ba bomongwo basi ka Mumuyoniso. ¹⁷ Vonito gonu muhukuso abe ikpakpasu sa ngweyi na Likpumu ka ko Kunzi abe dukpa niyo Limbengi-Lotu atipa. ¹⁸ Ninu masi, mukungogoni Kunzi bongbinga basi ka mobi ma malumba masi mudongoni beyo Limbengi-Lotu iko mino kamuwonisilo. Wikoni bongbinga basi bakitulya, hulumbilyoni batu ko Kunzi basi. ¹⁹ Ikungilyonito gonu, iba ngbingo yi ninu nanzinaga banu mino, Kunzi ewanyi beyo nakwanana mino kabikya. Kawa wa go wa, nakikigu kazakadaga kaibisikoso dikidi ya Mongoni Manza. ²⁰ Gutugu beyo no mino ka boloko bene, na imi mubibikya wa Mongoni Manza mi ninu aka mu. Ikungulyoni neki iba nakikonito na kubangaku, luki limoti, iba nabikyagi beyo okwononi mino.

Yuuso ya mulibo

²¹ Nakapa ambe wibonito gonu ibunu likpumu kami na ligubo nilo nakagya. Momosu mupaka na mugya-ligubo ka Mombukwono-dosu beyo ka Tikiko amupagatu banu mongoni masi. ²² Namutikilyi ambe amupagi mongoni kusu, amutumisa gonu mambengi.

²³ Kunzi Baba na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito budukilyi bomomosu basi maziyo, bupa sipananiso na baya! ²⁴ Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na batu basi nibo bapaga Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na sipananiso niso kegu na mulibo.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bafilipi Likpɔmuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Filipi balūwa yi nimɔ. Ka ligandɔ kaki ya yiba, abikiyaga ndi Mongoni Manza ka gɔdɔ yi ninɔ kadwe kɔ kwa kɔ batɔ ba gɔdɔ yi ninɔ babinikyana ndi mino (Wanda Ligubo 16:11-40). Niyɔ bagwi ka boloko ko bulya ligubo ka Mombukwono-dosu, Bafilipi bɔmɔmɔla ndi bangyɔ, batikilya ndi na alukɔ bɔmoti ninɔ ina ndi Epafolodito.

Pɔlɔ ukpikilya kɔwa ndi balūwa yi nimɔ ko ngbingo yi ninɔ, kaumigisyo ibiba, na kaubikya gɔni bɛ ɔminatɔ ndi bangyɔ bi nibɔ batikilyoku ndi. Ubikya gɔni bɛ bigwinonogi yapɔ ka baya, bakapilyonitɔgɔ Kunzi mɔgɔngɔ ikani kaumukana batɔ bi nibɔ bakapɔ́ bambanzɔ mutɔɔ di na nimɔ ko Kunzi. Utomosya bata bɛ biitoni luki limoti na Kilisito, na a mutamanagi mi nimɔ okwononi iki luga kabɔ.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso, na malɔmba 1:1-11

Beyɔ Pɔlɔ o mino kaina ɔbili 1:12-30

Yeso-Kilisito aka nɔ a mutɔ yi ninɔ kibinikagɔ ndi 2:1-18

Yigya ka Timotio ibɔ na Epafolodito 2:19-30

Mɔmbanzɔ okwononi kabosilo Kunzi 3:1-4:9

Pɔlɔ akaumigisyo Bafilipi ibiba 4:10-20

Yuuso ya mulibo 4:21-23

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ ibusu na Timotio, bosunzu ka Yeso-Kilisito ibusu bɔ tamukpilyi ibunu batɔ basi ba gɔdɔ wa Filipi balūwa yi nimɔ. Tukpikilyi batɔ ko Kunzi basi pisi ka Yeso-Kilisito pa imoti na bapatɔ ba kanisa na badiakɛɛ. ² Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bɔmudukilyi iziyɔ na maziyɔ.

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba

³ Namigisya Kunzi ibiba bongbinga basi wa namutamanaga mino. ⁴ Bongbinga basi wa nikaga mino kamulumbilya, nalumbaga na igyagya, ⁵ kye tamatikana ndi na ibunu katungbɔla ligubo libikiyaga Mongoni Manza katukya ka lisyɛ nilɔ mabaya ndi mino na kadwe mɔni na bɔbwanɔ. ⁶ Nakaiba binza ambe Kunzi ninɔ apɔnga ndi ligubo nilɔ lanza lɔ kɔso kunu, idukulaga ndeke nolu kadwe kɔ kwa kɔ omosisya ndeke mino ka lisyɛ nilɔ Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ⁷ A binza kugbe imi kaiko na mutamanagi manza ko bulya kunu basi. Nobiso limbengi kami kugɔ kunu kye ibunu basi tomotikononi na ibunu ka ligubo nilɔ Kunzi ewonisilo mino iziyɔ kaki. A beyɔ, mogyini bata begyɔ wa no mino ka boloko wanɔ mɔdɔngɔni begyɔ na ndukɔ mino kabikiyaga no ngu Mongoni Manza na kowonisilo bɛ a malinganɔ. ⁸ Kunzi akaiba bɛ nilɔ nakabikya a lingunɔ. Namɔpaga basi kugbe beyɔ Yeso-Kilisito amɔpaga mino. ⁹ Namulumbilyaga ambe sipananisɔ kunu idukulogi kugbe. Sipananisɔ nisɔ amuitisɔ kaiko na yimibo ya lingunɔ na mutombisi manza, ¹⁰ iba wiboni kapɔnaga nilɔ a lanza kugbe. Kɔwa wa, mika bingɔ, ni makegɔ wa

bamuyoyiso mino ka lisyε nilo Kilisito igoku ndeke mino. ¹¹ Pisi ka Yeso-Kilisito, obili kunu otuma ndeke na yigya ya bungbingbili ko bulya ibiba na kadondisyo Kunzi.

Yidukulogo yo Mongoni Manza

¹² Ibunu bamamaki, nakapa ambe wiboni be likpumuka nilo esilya ndi lo, ilu lo odukulaga ndi Mongoni Manza. ¹³ Kinili basuda basi nibo ka ngama mudingi na batu bagogo basi bakaiba be na ka boloko kye nakagugubyo Kilisito. ¹⁴ Mongoni ma ligwigwi kami umatilya ndi bomomosu budingi luga ka nibo ba ndi kani bobinikyonini baya kugbe. Bapunga kuwa ndi kabikyaga Likpumuka ko Kunzi na kekele ni bagegu bata na kubangaku. ¹⁵ A linguna be batu budingi luga kabu, bakabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito na imi na bodongoso. Luki limoti, batu bagogo bakabikyaga na limbengi lanza. ¹⁶ Nibo bagyaga beyo kye bepatu. Bakaiba be na wakitulya kaamalya Mongoni Manza. ¹⁷ Batu bagogo bakabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito na imi na bodongoso, banasima be bakamatila yigyogyiso kami wa no mino kunu ka boloko.

¹⁸ Mutamanagi kabu kika mongbingbili ikani manye, kagyigu likpumuka kye ibu basi bakabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito, kinili nakogwa magyagya. Nidukulagatu aka kogwa magyagya. ¹⁹ Nakaiba binza ambe pisi ka malamba kunu na beyo Limbengi ka Yeso-Kilisito o mino ketungbulaga, nakulikanagatu banu. ²⁰ Kabyenene na nilo nakabunda na nilo no mino na mutamanagi kugbe, nakogwigu suni ko pisi ya likpumuka gutugu limoti aka. Luki limoti, iki mbiya wanu na ka bongbinga basi, nika kabibiso Kilisito na kekele na nzuyi kami yasi, iki kani na mubisi gutugu kani nokwini aka. ²¹ A beyo, ku kami, obili kami ni Kilisito. Kukwaku a izangiya ku kami. ²² Luki limoti, nakika mubisi, nakwanana kagya ligubo la izangiya. Kinili luga wa kukwaku na obili, sibigu ambe napuna iki. ²³ Na kuwa wakigbananaga: nakapa kokwo iba niki pa imoti na Kilisito, niyo okitogi na izangiya kugbe. ²⁴ Luki limoti, nakika mubisi, ika na izangiya kugbe ko bulya kunu. ²⁵ Yeki na na binikyana ka nilo, nakaiba ambe nika banu na ibunu kaidukulogo kamutungbulaga basi kopingo na kaiko na magyagya ka baya, ²⁶ iba wa nigoku banu mino buwobi na ibunu, ibiba kunu pisi ku kami, ka matikana na Yeso-Kilisito idukulogi.

Lunga lo Mongoni Manza

²⁷ Likpumuka la izangiya a be wikoni na yigya kabyenene na Mongoni Manza ka Kilisito. Kuwa wa, nakodoku abe nakodukugu kamunda, nukani baka be mabakisulyo ka mutamanagi mimoti, na ibunu basi makaulanana ko bulya baya niyo akotukyoku ko Mongoni Manza. ²⁸ Makubongonitogu bomuyoniso kunu gutugu iki yi aka. Yigya yi niyo owonisila be babubungogo, luki limoti, owonisila ku kunu be minisononi na muhukuso. Niyo igyonoso no ngu ko Kunzi. ²⁹ A beyo, Kunzi amuponi ngasa kagugubyo Kilisito, kegu asi pisi ka baya aka, luki limoti a goni pisi ka yigyogyiso ko bulya kaki. ³⁰ Mbiya wanu, ta pa imoti na ibunu ka lunga. Ibunu meminatula kaulanana lunga li nilo, na kadwe moni na buwanu, makaukana aka be na asi kaulanana aka.

2

Yisiso ka Kilisito na budingi kaki

- ¹ Matikana kunu na Kilisito kamupágu mbeyi ngu? Sipananiso kaki kamutumisagu mambengi? Makegu mbeyi bumatikana na Limbengi-Lotu? Makikogigu mbeyi na sipananiso no kumbu luga kunu? ² Yeki a beyo, itumisoni limbengi na magyagya, mika na yukanana, mika limbengi limoti na mutamanagi mimoti. ³ Makogyonitogu bodongoso ikani kaika na limbengi la kibinika ka likpumuka gutugu limoti aka. Luki limoti, wikoni na limbengi la kisiso, manumina batu bagogo banza kugbe kamukitaga ibunu bikpe. ⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kokisonitogu izangiya kaki ka mombukwana-daki aka, luki limoti, atamanito goni niyo ka batu bagogo. ⁵ Wikoni luga kunu na yigya abe niyo ka Yeso-Kilisito. ⁶ Iyi ninu a ndi Kunzi aka, kakisagu ndi kaiko mudongoni no Kunzi. ⁷ Luki limoti akya ndi masi, ita ndi abe musunzu. ita ndi abe mumbanzu luga ka bambanzu, bamiba ndi be a mumbanzu lingunu. ⁸ Isisa ndi ni iyi mombukwana-daki, abailya ndi kagya mutuu kadwe ka kukwaku, kukwaku nikwo ka musalaba. ⁹ Kinili Kunzi adokisa ndi kugu kugbe, apa ndi lino. Lino li nilo a lidingi kakitaga mino magogo masi. ¹⁰ Kunzi apa ndi be masi nimo a kugu wa lisyé, kunu ka litombu na kusili wa litombu*, obuni moli kambwa ka Yeso, ¹¹ masi abikyí bingbanganya be Yeso-Kilisito ni Mombukwono-dosu, ka ibiba ko Kunzi Baba.

Kaiko batu bunze ka obili

¹² Ibunu bamamaki bupaka, mudongoni beyo magyaga ndi mino mutuu ngbingo yi ninu na ndi mino luga kunu, gyoni kawa bata binza kugbe wa takegu bata mino na ibunu. Gyoni ligubo la muhukuso kunu na kubangaku ni nzuyi anamutwa bikyakyakya, ¹³ kye Kunzi akagya ligubo kuso kunu, kamupa masasa no ngu kagya nilo akabosilo. ¹⁴ Gyoni masi ni makegu na yigama, gutugu bodongoso aka. ¹⁵ Kawa wa go wa, makikigu na bunye, mika bitu, mika bomiko Kunzi ni makegu no pisi yi niyo bamuyoyiso mino luga ka batu banye na ba kuboboku ba obili yi nima. Mika kanze luga kabu abe mangutu kugu wa lisyé, ¹⁶ kani manuwonisilo mongoni nimo apaga obili. Kawa wa go wa, nakwanana ndeke kaiko na bugindo ko bulya kunu ka lisyé nilo Kilisito igoku ndeke mino, kye ika kani nakokwagu ndi ligubo ka ibu, ikani kokwo ngbufu-ngbufu payaya. ¹⁷ Gutugu bangu kami kadukaga, ika abe kimatila ka apepe wa baya kunu ninu mapaga Kunzi. Nika na magyagya, togwa magyagya pa imoti na ibunu basi. ¹⁸ Gwoni goni ibunu magyagya, mogwa magyagya pa imoti na imi.

Polo atikini Timotio ibu na Epafolodito ka Filipi

¹⁹ Na na tamanaga kuso ka Mombukwono-dosu Yeso ambe namutikilyatu Timotio mbiya, iba nogwi banu magyagya kaukana mongoni kunu na iyi. ²⁰ Iyi aka mukaka no a na tamanaga abe imi, analya kumbu kugbe ko bulya kunu. ²¹ Batu bagogo basi bakakisa asi izangiya kabu aka kani kegu niyo ka Yeso-Kilisito. ²² Ibunu, makaiba beyo Timotio owonisilo mino bungbingbili kaki: ogyoni ligubo lo Mongoni Manza pa imoti na imi mudongoni abe miki ka kpolo ka abaki. ²³ Kinili, na na mutamanagi katika ku kunu wa niba banu mino likpumuka kami binza. ²⁴ Na goni na baya ambe Mombukwono-dosu kapa, imi nagatu banu goni kamumina bikwa.

2:7 2:7 Wanda ka Isaya 52:13-53:12; Matayo 20:28. * **2:10** 2:10 kusili wa litombu: A pa yi niyo Bayuda babikyaga ndi mino be batu nibo bokwaga ndi bikaga mino.

²⁵ Luki limoti, nini bi binza ambe namutikilyi mbeyi Epafolodito. Iyi a mika-mama ka baya. Akagya ligubo na akaulanana pa imoti na imi ko Mongoni Manza. Iyi no matikoku nduku na makpamuka mi nimo na nduku nzoyi yi. ²⁶ A goni na musasa kugbe kamamina bata ibunu basi. Alya nduku kumbu kugbe beyo mukana nduku mino be a na nzuyi. ²⁷ A beyo, aguna nduku yapu, buwobi kosisa limbengi. Kunzi akwilyito bi kumbu, kegū asi iyi aka, luki limoti na imi goni be kye nakolyonitogu bata kumbu kugbe. ²⁸ Kinili, okwononi be namutikilyi yakaki bigala iba gwoni magyagya ngbingo yi nino mamina bata mino, kumbu kami igba kuwa goni. ²⁹ Kuwa wa go wa, mutilyoni na magyagya ko lino ka Mombukwono-dosu. Okwononi kaubibiso inguo ya batu bi niba, ³⁰ kye o bi buwobi kokwo ka ligubo ka Kilisito. Okitogi bi ka mukpanga ma libye wa oduku bi mino kesingyo ko ngbingo yi nino makakwananigu bi mino kodoku ibunu bamombukwono-donu.

3

Pisi ya lingunu kaiko ngbingbili ko misa ko Kunzi

¹ Ibunu bamamaki, nakapa kamubikya ka mulibo ambe: «Gwoni magyagya pisi ka matikanaga kunu na Mombukwono-dosu.» Nakegu na buti kamukpikilyo bata mudongoni beyo namukpikilya ndi mino. Niyo yasi a ko bulya kamubuulyogo. ² Wiminyonito na bagya-ligubo banye ba abe benva. Wiminyonito na nibo bigamyaga ko bulya simuiso. ³ A beyo, ibusu bo batiko simuiso sa lingunu kye tagugubyogo Kunzi no ngu ya Limbengi kaki. Ta na bugindo kye tomotikononi na Yeso-Kilisito, takigumyagu ka izangiya ya nzuyi. ⁴ Wina se, nakwananatu goni bi imi kaigumya ka likpamuka la nzuyi. Mumbanzu kapa kaigumya ka likpamuka la nzuyi, nakwananatu goni imi kaigumya mino kugbe. ⁵ Bekondi kani na na masye bugina. Na Muizaleli, ko pigo ka Benyamini. Na Muebelenia, batite ba ndi basi asi Bebelenia aka, pisi ka mutuu nimo Bayuda bagyaga ndi, nagyaga ndi mudongoni abe Mufalisayo wanza. ⁶ Na ndi na kekele kugbe kogyogyiso Kanisa. Kabyenene na bungbingbili pisi kagya mutuu, nakegu ndi na daki yi. ⁷ Luki limoti, masi nimo ninaga ndi abe kika na izangiya, nakaina mbiya wanu payaya ko bulya ka Kilisito. ⁸ A beyo, ninaga masi payaya ko bulya likpamuka nilo la izangiya kugbe. Likpamuka li ni kamibo Mombukwana-dami beyo ka Yeso-Kilisito. Nasa ndi masi ko bulya kaki, nakaina masi abe mozoyo iba niki na izangiya na Kilisito, ⁹ na kaiko mumatikana na iyi lingunu. Nakakwananigu kaibiba be na mutuu wongbingbili kye nagyaga ndi mutuu. Luki limoti, na mutuu wongbingbili ko bulya baya kami ka Kilisito. Bungbingbili otukyogoku ko Kunzi nino upaga batu basi nibo babailya. ¹⁰ Musasa kami, ni kamibo Kilisito, kaiba ngu yi niyo opupa ndi noyu ka mbuku, kaigyogyiso beyo igyogyisa ndi mino na kokwo beyo okwa ndi mino, ¹¹ nika na mutamagi ambe nopupatu ndeke goni imi ka mbuku.

Kapikita mbangu kadwe ka mulibo

¹² Nakegu kapa kabikya be nodwini ka mulibo ikani na kuwa mukwanana. Luki limoti, na mbeyi ka mbangu aka kakisa kainisono na mukalya, kye na kuwa ka mafoku ka Yeso-Kilisito. ¹³ Bamamaki, kegū bekye na kuwa na mukalya, luki limoti nakagya bene: nakabusala lasi nilo a kumbuso, naga kekele ka nilo a kambwa kami. ¹⁴ Kinili nakaidukulogo

na mbangu aka kadwe ka mulibo, kava mukalya nimo Kunzi akatimalikya kugu wa lisyé pisi ka Yeso-Kilisito. ¹⁵ Ifusu basi nibo ta kuwa bungata ka baya, tikini na mutamanagi mi nimo madongoni. Luki limoti, makika na tamanaga yodi, Kunzi amuwonisilatú likpumuka la lingunú bingbanganya. ¹⁶ Kika gutugu beyo, tidukulogini kagya beyo aka yo tapunga ndi mino kagya.

¹⁷ Ifunu bamamaki, byoni likingyosi kami ifunu basi. Tanupóni likingyosi, kinili hundoni nibo obili kabu akabyene na likingyosi li nilo. ¹⁸ Namubikya bongbinga basi, nakaigilya bata kamubikya mbiya wanu kuwa na bomomiso-miso ambe batu budingi bigyaga abe bomuyoniso ka Kilisito nino okwa ndi ka musalaba. ¹⁹ Batu bi nibo bopipilo kobungogo kye kunzi kabu ni muma kabu. Bibibaga na likpumuka nilo akwanano bi kaupá suni. Bobisaga ibu limbengi asi ka makpumuka ma obili yi nimu. ²⁰ Luki limoti, mugi kusu a kugu wa lisyé, ku beyo, tabundaga mino igoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito katihukusogo. ²¹ Oyitisa ndeke nzuyi kusu ya buru ka nzuyi ya ibiba. Agya ndeke beyo, pisi ko ngu niyo a noyu kaiko kugu wa makpumuka masi.

4

Mutu

¹ Bamamaki, namupaga kugbe, na na musasa kugbe kamumina bata. Ifunu ni igyagya kami, na na bugindo ko bulya kunu. Kinili, wigwinonogoni yapu na Mombukwono-dosu.

² Iwe Ivodia ifunu na Sitiko, nakaitatanaga na ifunu ambe wikoni na yakanana luga kunu kuso ka Mombukwono-dosu. ³ Na iwe nino wagyaga ligubo ka bungbingbili pa imoti na imi, hutungbulaga boko bi nibo binza kye ibu bo tulana na ibu lunga kabikyaga Mongoni Manza pa imoti na Kilimeti na batu bagogo basi. Mino ka batu bi nibo a ka kitabi ya obili wa benze na benze.

⁴ Gwoni magyagya bongbinga basi ka matikana kunu na Mombukwono-dosu. Na bata kaigilya kabikya ambe, gwoni magyagya.

⁵ Wonisiloni yigya yanza kunu ko misa ka batu basi. Mombukwono-dosu a buwobi kodoku. ⁶ Makigbomisonitogu bamu ka likpumuka gutugu limoti aka, luki limoti, lumboni ka makpumuka masi nimo ma na musasa mi, mamigisya Kunzi ibiba ka lasi nilo ika kani amugyilini. ⁷ Kuwa wa go wa, maziyo ko Kunzi nimo okitogi yimibo yasi, obuulyogo mambengi kunu na tamanaga kunu pisi ka matikana kunu na Yeso-Kilisito.

⁸ Bamamaki, nakapa kopipila bata kamubikya ambe bisoni tamanaga kunu ka likpumuka lasi nilo la lingunú, nilo la ibiba, nilo la bungbingbili, nilo kegú na ibo, nilo libosilono, nilo okwononi na binikyana, lasi nilo lanza kugbe na nilo okwononi no bibiso. ⁹ Gyoni nimo bamuwonisila ndi na nimo mava ndi na imi, pisi ka munzina na pisi ka yigya kami. Kuwa wa, Kunzi nino apaga maziyo ika pa imoti na ifunu.

Polu akaumigisya Bafilipi ibiba

¹⁰ Nogwi bi magyagya kugbe ka obili kami pa imoti na Mombukwono-dosu kye mowonisili bata be metamanagatu. Nakaiba binza ambe metamanagatu ndi luki limoti, makikogigu ndi no pisi kewonisilo yi. ¹¹ Nakegu kabikya beyo ko bulya yangya. A beyo, nibananatu imi bongbinga basi, kogwa magyagya na masi nimo nikaga nomu. ¹² Nibananatú kaika ka yangya, nibananatú goni kaika ka bundei. Nibananatú bongbinga basi na pa yasi kaika na nza ikani wakikuto, kaiko

ka bundei ikani kaiko na yangya. ¹³ Nakwanana kagya nimo masi ko ngungu ka Kilisito nino epaga ngu. ¹⁴ Luki limoti, mogyi binza kamatikana pa imoti na imi ka yigyogyiso. ¹⁵ Ibunu Bafilipi, makaiba binza be wa natukya ndi mino ka Makedonia, ko ngbingo yi nino bapunga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza, kanisa kunu aka yo epaga ndi. ¹⁶ Katukya wa na ndi mino kuwa ka Tesalonika, metikilyatu ndi makpamuka nganga bikyo nimo na ndi na yangya yi. ¹⁷ Nakegu wa kiguma kunu ambe wikoni kepaga, luki limoti na na musasa ambe winisononito goni na bapunga. ¹⁸ Mbiya wanu, na kuwa na masi nimo na nduku no nzoyi yi, na kuwa na imu mudingi kakitaga. Epafolodito edulyiku bi na masi nimo metikilyiku bi. Masi nimo mepi bi abe aperse wa su ya tumbetumbet kambwa ko Kunzi. Kunzi apaga inguo ya aperse nino, abosogo kuge. ¹⁹ Kunzi nino kami, amapatu nimo ma no nzoyi yi, kabyenene na ibiba ya lingama kaki pisi ka Yeso-Kilisito. ²⁰ Tabibisini Obosu Kunzi bongbinga basi. A beyo.

Yuuso ya mulibo

²¹ Numuusito batu basi ko Kunzi nibo babaya Yeso-Kilisito. Bomomonu nibana kunu bamumuusito goni. ²² Batu basi ko Kunzi bamumuusito, kuge nibo bikaga ka ngama mudingi Kaizali.

²³ Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito amudukilyi bapunga.

Balūwa nino Pōlo ukpikilya ndi Bakolosa Likpūmuka la mambwa

Balūwa nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Kōlosi nimu. Kanogagu ndi iyi ku beyo, luki limoti, ukana ndi be Bakilisito nibo ku beyo ba bakigwinonogo yapu ka baya. Epafalasi nino bakpakyana ndi na iyi no ubikyaga ndi mbeyi Mongoni Manza. Kumbusa wa byanga, batu bagogo baga ndi goni ka Kōlosi, bupa ndi mutuu di na Mongoni Manza nimo Epafalasi upa ndi. Bubyka ndi be mutuu yi nino okwononi kainisono na muhukuso pisi ko Kunzi, okwononi ubibisi bamalaika, na makpūmuka magogo nimo ukitogi bambanzu. Bubykaga goni ndi be okwononi bikusisi, na be bokokwononigu kalya malili masi.

Niyo Epafalasi ukana ndi likpūmuka li nilo, aga ndi katakanya Pōlo ku a ndi mino ka boloko ka Luma, atumbulyaga. Kuwa wa, Pōlo ukpikilya ndi Bakolosa balūwa yi nimu, kabukya be baya ka Kilisito aka yo akwanana kapā mambanzu muhukuso.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Malumba kaigiso ibiba 1:3-14

Kilisito ni wani, agya iki? 1:15-2:19

Obili wambiya pa imoti na Yeso-Kilisito 2:20-4:6

Yuuso ya mulifo 4:7-18

Pōlo akaumuusogo Bakolosa

¹ Imiti Pōlo, atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananso ko Kunzi, pa imoti na momosu beyo ka Timotio, ² takamukpikilyo ifunu livananza ko Kunzi nilo ka Kōlosi balūwa yi nimu, ifunu ku, ma bomomosu ba lingunu ka Kilisito. Obosu Kunzi amupa iziyo na maziyo.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

³ Tamigisyaga Kunzi nino Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ibiba ko bulya kunu bongbinga basi wa tikaga mino kamulumbilya. ⁴ A beyo, tukonito bi mongoni ma baya kunu ka Yeso-Kilisito, na sipananso niso ma nosu ka batu ko Kunzi basi. ⁵ Ngbingo yi nino Mongoni Manza nimo a munzina ma lingunu amusilya ndi mino ka mambwa, mibatuu ndi niyo Kunzi amubungusilyo kugu wa lisyu. Baya kunu na sipananso kunu a sakipiko ka mutamanagi mi nimo. ⁶ Mongoni Manza mi nimo akomisikono, anidukulogo kabukuta masolo ka obili wasi. A madongoni begeyo agya ndi mino luga kunu katukya ka lisyu nilo mukana ndi mino ka nganga ya mambwa mongoni ma iziyo ko Kunzi. Mandunga ndi lingunu la iziyo yi niyo. ⁷ Wai-dosu wa ligubo beyo ka Epafalasi no amuwonisila ndi likpūmuka li nilo. Iyi a mugya-ligubo wongbingbili ka Kilisito ko bulya kunu. ⁸ Iyi no atimibisi bi beyo Limbengi-Lotu amupa ndi mino sipananso luga kunu.

⁹ Kinili, ifusu tamulumbilyaga goni bongbinga basi katukya ka lisyu nilo aka lo tukana ndi mino mongoni kunu. Takungaga Kunzi ambe amumibisi sipananso kaki pisi ka Limbengi-Lotu nilo apaga bugegele na yimibo. ¹⁰ Kuwa wa-go-wa obili kunu akwanana kabosilo Mombukwono-dosu, managya bongbinga basi nilo a lanza ko misa kaki. Mabukuta

kūwa masoḷo dididi ma yigya yanzanza, midukulaga kamiba Kunzi binza. ¹¹ Takakunga ambe amutumisi na ngu ya ibiba kaki, iba miki na adalū munda kokibyo yigyogyiso yasi. ¹² Mumigisilyoni Obosu Kunzi ibiba na igyagya, iyi ninḳ amupá ngu kainisono na lidodo nilḳ asuma ka bungama ba bungbanganya ko bulya ka batū kaki. ¹³ Iyi nḳ atinyoḳo ndi ko ngu yo bitu niyo atidita ndi binvi, atigulyisa ka bungama ko Mikaki mupaka. ¹⁴ Takulikanaga pisi kū kaki, tinisana na mupilya ma bunye pisi kū kaki goni.

Kilisito na ligubo kaki

¹⁵ Kilisito ni likingyosi ko Kunzi ninḳ takaminagigū. Iyi nḳ a putā ka makpamuka masi nimḳ Kunzi agya ndi. ¹⁶ A beyo, a pisi kū kaki yo Kunzi agya ndi mino makpamuka masi nimḳ kugū wa lisyē na nimḳ ka litombū, nimḳ inisonogo na nimḳ kinisonogigū, iki ngu ka bamalaika, batū bakpukpū, bangama na batū bo ngu. Pisi kū kaki aka na ko bulya kaki, Kunzi agya ndi makpamuka masi mi nimḳ. ¹⁷ Kilisito a ndi kambwa wa makpamuka masi, pisi kū kaki luki lasi a ka po yi. ¹⁸ Iyi ni mū ma nzūyi, nzūyi yi niyo ni Kanisa. Iyi nḳ a mupanganagi wa obili wambiya. A putā, mutū wa mambwa kopupa ka mbukū. Igyonosa ndi beyo kye iki mutū wa mambwa ka bopisi bayasi. ¹⁹ A beyo, Kunzi apa ndi kaiko mutumo kuso ko Mikaki. ²⁰ Apa ndi kaukanana na obili wasi pisi kū kaki. Ko pisi ya bangū ko Mikaki niyo adukaga ndi ka musalaba, Kunzi upá ndi maziyo ka makpamuka masi iki ka litombū ikani kugū wa lisyē.

²¹ Ka bundeli ndi, ibunu ma goni ndi byi no Kunzi. Ma ndi bomuyoniso kaki pisi ka mutamanagi na yigya yanye. ²² Luki limoti, ko pisi ya kukwakū nikwo Mikaki okwa ndi ka nzūyi, Kunzi ukonononi na ibunu kye wipupisoni kambwa kaki bitu, bingḳ ni kegū wa bamuyoyiso mino. ²³ Luki limoti, okwononi kaiko ka baya, bakamaga na bakisulyo bingbufu. Makopilyonitogū mugongū ka mutamanagi nimḳ minisana ndi nomu katukya wa mukana ndi mino Mongoni Manza. Mongoni Manza mi nimḳ ibikyaga ndi ka batū basi ba obili. Imi Polo, niitoni kūwa mugya-ligubo yi.

Yigyogyisa ka Polo ko bulya Kanisa

²⁴ Mbiya wanū, nakogwa magyagya ka yigyogyisa niyo nakalya ko bulya kunu. A beyo, pisi ka nzūyi kami, nakotulyoso nilḳ ozongi ka yigyogyiso ka Kilisito ko bulya nzūyi kaki, isi ni Kanisa. ²⁵ Niitoni mugya-ligubo wa Kanisa, kabyenene na ligubo nilḳ Kunzi epá ko bulya kunu: etikoku kabikyaga likpamuka kaki lasi. ²⁶ Likpamuka li ni dikidi niyo usumilya ndi batū basi bikpū, luki limoti upupisilyo kūwa batū kaki mbiya wanū. ²⁷ A beyo, Kunzi a ndi kapa kaumbiso isi yo dikidi niyo yanza na ya izangiya, niyo obungusyaga ndi ko bulya ka batū basi. Dikidi yi niyi: Kilisito a kuso kunu, amupá mutamanagi be mikatū ndeke ka ibiba ko Kunzi. ²⁸ Kinili, takauwonisilo batū basi ambe Kilisito ni wani. Tanutukusyo basi motili na kauwonisilo yikaka-yikaka na yimibo yasi, iba mutū wasi angati ka baya pisi kamatikana na Kilisito. ²⁹ Kinili, nakagya ligubo, na nulanana no ngu niyo otukyoku ka Kilisito. Ngu yi niyo akagya ligubo kuso kami binza.

2

¹ A beyo, nakapa be wiboni ambe nakaulanana yapū ko bulya kunu, ko bulya ka bakilisito ba Laodikia, na ko bulya ka batū bagogo basi nibo bakaneminigū ndi. ² Nakapa ambe mambengi kabū iki mutumo, biko luki limoti ka sipananiso, biki butumo na yimibo niyo yikitanaga.

Kinili, bakwanana ndeke kaiba dikidi ko Kunzi. Dikidi yi niyo ni Kilisito mombukwana-daki yi. ³ Izangiya yasi ya yimibo na bugegele ko Kunzi a ya kisma kuso kaki. ⁴ Nakamubikya beyo iba mambanzu kamubonitogu no bobulo baya payaya. ⁵ Kiko gutugu ni takegu pa imoti na ibunu ka nzayi, ta pa imoti na ibunu ka limbengi. Na na igyagya kamumina beyo mo mino bakamaga bingbu na bakisulyo ka baya ka Kilisito.

Obili ka bakilisito

⁶ Yeki mabinikononi Yeso-Kilisito abe Mombukwono-dosu, wikoni kuwa bumatikana aka pa imoti na iyi. ⁷ Wikoni bakitikitilyaga kuso kaki, mapiko obili kunu wasi kugu kaki, mikoni bongbinga basi bakipiko kuge ka baya kabyenene na mutwi nimo mukana ndi. Wikoni goni butumo na limbengi libibiso.

⁸ Wibuulyonito, mambanzu kamubonitogu na manza ma kuboboku na ma payaya. Yimibo yi niyo ipiko kugu wa yigya ka bambanzu, kugu wa mutuu nimo bambanzu bobiso ka obili ni kegu kugu ka Kilisito. ⁹ A beyo, Kunzi mombukwana-daki yi ita mambanzu pisi ka Kilisito, amutumo bidde kuso kaki. ¹⁰ Minisononi na masi pisi ku kaki, iyi ni ngama ka bangama na a kugu wa masi.

¹¹ Na bata, pisi ka matikana na Yeso yo bamuko mino. Simaiso si niso kegu niso bambanzu bakogo na maboku, luki limoti, a niso apunya ka Kilisito, niso atikulaga ka bunye. ¹² Pisi ka ibatiso, bamulumboni pa imoti na Kilisito, mopupoku pa imoti na ibu goni ka mbuku. A beyo, mofinikononi ngu ko Kunzi niyo apupisa ndi ka mbuku. ¹³ Ka bundeli ndi, ma ndi abe bamanda ko bulya bunye kunu na kye ma livanza nilo bakukogigu. Luki limoti, mbiya wana Kunzi amuponi bata obili wambiya pa imoti na Kilisito. Atipilya bunye kusu basi. ¹⁴ Alimogoni ndi balwa wo lubu nino atisungulyaga ndi kye takagyagigu ndi mutuu. Alimogoni ndi balwa yi nino pisi kabangilaga ka musalaba. ¹⁵ Kinili, Kunzi ukupyoni ndi bangama ngu, akupya goni ngu ya bunye. Unyo gongu kunzi, ukpokyono bingboo abe batu ba boloko ko dumo wa ibiba ko Mikaki.

¹⁶ Kinili, mambanzu kumusombisonitogu ka nilo makalya ikani ka nilo makomwo ikani ko bulya yinga sipakala, gutugu kabikila timba ikani Lisyela kimumbiso. ¹⁷ Makpumuka nimo masi a asi abe mulundu ma likpumuka nilo akwanana ndi kodoku, luki limoti likpumuka la lingunu ni Kilisito aka. ¹⁸ Mutu gutugu bemoti aka nino inisaga abe mutuu wa kisiso na nino ubibisogo bamalaika, kumusombisonitogu. Inguo ya mutuu nino igumyaga kuge ko bulya bonziki nibayo alutaga, anibiba na tamanaga ya payaya niyo ya limbanzu. ¹⁹ Kegu iyi wakigwinonogo na Kilisito nino a se iyi mu. Nzayi yasi ikaga na ngu ko bulya ka Kilisito. Iyi no ozukonogo moziko na siso pa imoti kye angati beyo Kunzi apaga mino.

Kokwo no kopupo ka mbuku pa imoti na Kilisito

²⁰ Mokwoni ndi pa imoti na Kilisito, makulikanaga ka mutuu nimo bambanzu bobiso ka obili. Ko bulya iki yo ma bata mino kaigya abe makiko batu ba obili yi nimu? Ko bulyo tino yo makapa bata mino mutuu nimo bambanzu bobiso, nimo akabikya be: ²¹ «Wakolyonito» ikani «Wakokingyonito» ikani «Wakovilonito!» ²² Mutuu mi nima a ko bulya makpumuka masi nimo aputikanaga bikwa kani botumiyini. Nimo a asi mutuu nimo aka mo bambanzu bobiso ka obili na yigya ka bambanzu aka. ²³ A beyo, mutuu mi nimo inisogo abe kika na yimibo, kye akungaga be bobibisi yigya ka bambanzu, kaisiso na kaigyogyiso nzayi. Luki limoti, nilo kakwananigu kakpingba musasa ma nzayi.

3

¹ Mopuponi ka mbuku pa imoti na Kilisito. Kisoni neki makpumuka nimo a kugu wa lisyε, ku Kilisito a mino wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi. ² Wiponi kugbe ka makpumuka nimo a kugu, ni kegε ka nimo kunu ka litombu. ³ A beyo, mokwoni ndi, obili kunu a wakisuma pa imoti na Kilisito kuso ko Kunzi. ⁴ Obili kunu walinganu kawa ni Kilisito. Niyo opuponoku ndeke, mopupana kawa ndeke na ibu ka ibiba kaki.

Obili wambiya pa imoti na Kilisito

⁵ Wosoni neki likpumuka la obili lasi nilo a kuso kunu: bafanda, likpumuka la musugu, tamanaga yanye, musasa manye na limbengi bikpo ko bulya mukumbo, niyo a madongoni abe bunye subibiso gbilito. ⁶ Yigya yanye yi niyo, alikyaga ngbuta ko Kunzi kugu ka nibo bobunogo mutuu kaki. ⁷ Ibunu magyaga ndi begeyo wa mikaga ndi mino ka bunye bi nibo.

⁸ Luki limoti mbiya wanu, wosoni kawa goni nimana masi: bangbuta, simuyoniso, diya, mosikoni na munzina manyenye kopupa ka noku kunu. ⁹ Bikyonogoni likpumuka la lingunu aka kye masoni ndi obili kunu wandeli na yigya yi. ¹⁰ Mimokisyoni yigya yambiya, ma batu bambiya nibo Kunzi nino agya obili, uitisogo bambiya bongbinga basi ka likingyosi kaki. Ko pisi yi niyo, makwanana kamiba binza. ¹¹ Kinili, yigbananaga kegε bata luga ka Bayuda na nibo bakegε Bayuda, ka nibo bikusisogo na nibo bakikusisogigε, bobiko na basenzi, ka bosunzu na nibo bakegε bosunzu. Luki limoti a kawa Kilisito aka nino a masi na kuso ka batu basi.

¹² Ma batu ko Kunzi. Amuponi ndi, ipanilyaga yo kunu. Kinili, mokwononi kaiko na limbengi lokumbu, nilo lanza, lakisiso, lawese na linda. ¹³ Kibyononi, mapilyana bongbinga basi kika kani mumbanzu a na likpumuka na bengeni. Pilyononi begeyo Mombukwono-dosu amupilya ndi mino ibunu. ¹⁴ Kakitaga nilo lasi, wikoni na sipananiso kye isu so a muligi nimo akamumumula binza pa imoti. ¹⁵ Maziyo ka Kilisito ananagi mambengi kunu. Kunzi amamakaga ka maziyo mi nimo kye ma luki limoti. Mumigisilyogoni ibiba bongbinga basi. ¹⁶ Munzina ka Kilisito iki kuso kunu na lingama li lasi. Wonisilononi, manatiwana na yimibo yasi. Mumbimbilyoni Kunzi mambu dididi ni manabibiso beyo Limbengi-Lotu iko mino kamuwonisilo. ¹⁷ Likpumuka lasi nilo makagya ikani kabikya, gyoni masi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso, manabibiso Obosu Kunzi pisi ku kaki.

Yigya yambiya niyo ka batu ko Kunzi

¹⁸ Ibunu boko aaa, hubongoni bombunyonu beyo okwononi mino kagya kambwa ka Mombukwono-dosu.

¹⁹ Ibunu baluku aaa, huponi boko kunu kani makegε kaunyakilya.

²⁰ Ibunu bomiki aaa, humukononi bobonu na bomonu ka makpumuka masi kye a likpumuka nilo Mombukwono-dosu apaga.

²¹ Ibunu bababa aaa, makulyisonitogu bomikunu kumbu kye bakodikogoni.

²² Ibunu bosunzu aaa, humukononi bamombukwana-donu nifana kunu ka litombu ka makpumuka masi. Makobongonitogu asi misa kabu aka be kye bamabibi, luki limoti gyoni mutuu kabu na limbengi lanza ko bulya kubangaku kunu ka Mombukwono-dosu. ²³ Masi nimo makagya, gyoni na limbengi limoti abe makika kagyilya Mombukwono-dosu ni makegε kaugyilya bambanzu. ²⁴ Wiboni binza ambe Mombukwono-dosu amupatu ndeke mukalya nimo ubisilyo batu kaki kugu wa lisyε. A beyo, Mbukwano-donu walinganu nino mikaga kagugubyo ni Kilisito. ²⁵ Luki limoti, nino

agyaga bunye, inisana ndeke na mukalya ma bunye nibo agyaga ndi, kye Kunzi aminaga iyi batu basi mudongoni aka ko misa kaki.

4

¹ Ibunu bi nibo ma na bosunzu, hugyoni bosunzu kunu binza na ka fungbingbili. Wiboni binza ambe ma goni ibunu na Mbukwonu kugu wa lisyε.

Mutiwi

² Wigwinonogoni na malamba. Makika kalamba, makuponitogu, manamigisilya Kunzi ibiba. ³ Tilumbilyonito goni ibusu ambe Kunzi atihukulyi pisi kabikyaga likpumuka kaki na kabikyaga dikidi ka Kilisito. A beyo, na mbiya wanu ka boloko ko bulyo yi niyo. ⁴ Ilumbilyoni neki ambe nabikyagi dikidi yi niyo na kaibisiso isi yi fangbangangya beyo okwononi mino be nagi.

⁵ Wikoni na yimibo kambwa ka batu bi nibo bakonoboilyigu. Ngingo wasi nino minisono mino na ngala kabikyaga likpumuka ko Kunzi, bikyogoni beyo okwononi mino. ⁶ Okwononi be manza na ma izangiya, iba wiboni kasikisya mutu wasi likpumuka beyo okwononi mino.

Yuuso ya mulibo

⁷ Momosu beyo ka Tikiko no amapaga kuwa banu mongoni kami masi. A momosu wa sipananiso, mugya-ligubo walinganu, wai nino tagyaga na iyi ligubo ko Mombukwono-dosu. ⁸ Namutikilyi ya kaki ko bulyo yi niyo ambe amapagi mongoni kusu, amutumisa mabengi. ⁹ Nutiki ibu na mava-kukunu bemoti beyo ka Onesimo. A wai mapaka na mutu walinganu. Ibu kuwa bo bamuzukilyogo lasi nilo okitonogi bi kunu.

¹⁰ Alisitaliko nino ta na iyi ka boloko amumuusogito. Maliko nino mububugu ka Balanaba amumuusogito goni. (Beyo namupi mino mutu ko bulya ka Maliko, kamusilyo, magya binza). ¹¹ Gutugu Yeso aka nino ina be Yusuto amumuusogito goni iyi. Luga ka Bayuda nibo boboilyi bi, nibo basaa aka bo ba pa imoti na imi ka ligubo la Bangama ko Kunzi. Ibu goni bo baketumisa limbengi.

¹² Mava-kukunu beyo ka Epafalasi amumuusogito goni. A mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito, amulumbilyaga bongbinga basi na kekele be kye wikoni bakamaga yapu ka baya, misisilogo kangata kuso yi, miko bakitulya kagya bongbinga basi sipananiso ko Kunzi. ¹³ Nakwanana kapupilyo budemu ambe akaigyogyiso kugbe ko bulya kunu na ko bulya ka bomomосу nibo ka gudu wa Laodikia na ka nino wa Iyepoli. ¹⁴ Wai-dosu beyo ka manganga Luka ibu na Dima bamumuusogito goni.

¹⁵ Tumusuogito bomomосу ba Laodikia pa imoti na momosu beyo ka Nimifa na batu ba kanisa nibo bamumukanaga ka ndabu kaki. ¹⁶ Makatangulaga baluwa yi nimuna, mukitisilyogo goni batu ba kanisa ya Laodikia. Ibunu matangulaga banu goni nino nutikilya ndi ibu. ¹⁷ Mubikyoni Alikipo be: «Bulyogo, waga binza ligubo ka Mombukwono-dosu nilo bupa ndi.»

¹⁸ Imi Polo no namupikilyi yuuso yi niyi na maboku kami: namumuusogito. Makobusolonito be na ka boloko.

Maziyo ko Kunzi iki pa imoti na ibunu.

Balɔwa wa mambwa nino Pɔlo ukpikilya ndi Batesalonika Likpɔmuka la mambwa

Balɔwa wa mambwa nino Pɔlo ukpikilya ndi bakilisito ba Tesalonika nima. Pɔlo aga ndi ku beyo, abikyaga Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito (Wanda Ligubo ka batutumbwa 17:1-10). Batesalonika bapunga ndi kabye pisi ka Kilisito. Luki limoti, kumbuso wo ngbinga mukede, Bayuda bemoti-bemoti nibo ba ndi luga kabu bukprama ndi bambanzu kavikimanaga na Pɔlo ibu na wai-daki. Bakilisito basuma ndi Pɔlo ibu na bawai-daki. No biti, bopupa ndi na ibu kunzi wa gudɔ, Pɔlo aga ndi na bawai-daki ka gudɔ wa Bele.

Kumbusa wa byanga biba, Pɔlo atika ndi Timotio kaundoku Bakilisito ba Tesalonika beyo ba ndi mino kakkopyoniso obili kabu. Niyo igoku, abikya Pɔlo be ba mbeyi kabye pisi ka Kilisito aka. Luki limoti, bemoti-bemoti luga kabu bakegu kapa kagya ligubo ko bulya yibinika buti ba obili kabu. Bakabikya be Yeso akaigoku mbiya wanu, kagya bata ligubo, kegu na izangiya. Bagogo ba kuwa ndi mambengi bida, kye babukata kabu budingi na bawai-dabu bokwogoni, luki limoti, Yeso kanigikugu. Kinili, Pɔlo ukpikilya ndi kautumiso mambengi, utumbulyaga goni beyo Yeso igoku ndeke mino, na beyo ugya ndeke mino batu bi nibo babinikyana. Kuwa wa go wa, bakwanana kaiko na mutamanagi be bika ndeke bongbinga basi pa imoti na Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1

Beyo Batesalonika babinikyana ndi mino 1:2-3:13

Obili nino abosilogo Kunzi 4:1-12

Mutamanagi kaigoku ka Kilisito 4:13-5:11

Mutiwi, na yuuso ya mulifo 5:12-28

Yuuso

¹ Imi Pɔlo pa imoti na Silivano ibu na Timotio, tamumuusogito ibunu bomomosu ba Kanisa ya Tesalonika. Tamukpikilyi ibunu balɔwa yi nima, Kanisa niyo ko Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Babunga na maziyo iki na ibunu!

Yigya na baya ka Batesalonika

² Tamigisilyaga Kunzi bongbinga basi ibiba ko bulya kunu. Tamutwaga masye masi wa tikaga mino kalumba. ³ Tamutamanaga bongbinga basi ka yigya kunu ko misa ko Kunzi Obosu: iki ko pisi ya baya kunu ikani ko pisi ya sipananiso beyo mo mino kagya ligubo na beyo mobiso mino mutamanagi kunu ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ⁴ Bamamaki, takaiba be Kunzi amuponi, amupunogoni ndi kaiko batu kaki. ⁵ A beyo, ngbingo yi nino tabikyaga ndi mino Mongoni Manza ku kunu, takabikyagagu ndi na manzina aka, luki limoti, a ndi ko ngu na ko pisi ya Limbengi-Lotu, na ka lingunu. Mibatɔ ndi beyo obili kusu a ndi mino luga kunu, ko bulya izangiya kunu. ⁶ Mapunga ndi kabye yigya kusu na niyo ka Mombukwono-dosu, gutugu beyo ma ndi mino ka bukpeki-kpeki yo, pisi ka Limbengi-Lotu, mabayatu ndi likpɔmuka ko Kunzi na magyagya. ⁷ Kinili, miitoni kuwa likingyosi lanza ka batɔ basi nibo babinikyana ndi ba iwili ya

Makedonia na ka niyo ya Akaya. ⁸ A beyo, likpamuka ka Mombukwondosu apunga ndi kaigbata katukya ku kunu, adwe ka Makedonia na ka Akaya. Na goni, mongoni ma baya kunu ko Kunzi itulyononi ndi ka bapa bayasi, gutugu ifusu aka takegu bata no luki nilo takwanana kamatila. ⁹ Bambanzu basi batumbulagatu ndi beyo matitilya ndi mino, ngbingo yi nino taga ndi mino ku kunu. Batumbulaga goni beyo musa ndi mino bokunzi, mapunga kagugubyo Kunzi nino a na obili na walingunu, ¹⁰ na beyo mikaga mino kabundaga Mikaki beyo ka Yeso nino akotukyoku kugu wa lisyε. Iyi no Kunzi abililisa ndi luga wa bamanda, kye atikalagi ka ngbuta ko Kunzi niyo akodoku.

2

Ligubo nilo Polo agya ndi ka Tesalonika

¹ Bamamaki, ifunu bamombukwana-donu bi makaiba binza be ligundu kusu ku kunu kegu ndi payaya. ² Kambwa kosila ku kunu, makanatu ndi beyo batigyogya ndi mino, batitumbwa ka gudu wa Filipi. Gutugu beyo bukpeki-kpeki a ndi mino budingi yo, Kunzi kusu atipatu ndi ngu kamubikyaga Mongoni Manza kaki. ³ Mutuu kusu kegu ndi nimo ma bongu, ikani nimo ma mutamanagi manye, ikani nimo makuboboku. ⁴ Luki limoti, ifusu, tanzinaga ndi beyo aka yo Kunzi apago mino. A beyo, atimina ndi be tokwononito ko misa kaki, atipa ligubo kabikyaga Mongoni Manza. Takakyagigu ligubo li nilo kye tinisoni banza ko misa ka bambanzu, luki limoti, ko misa ko Kunzi nino ibaga mambengi kusu. ⁵ Makaiba binza be munzina kusu kegu ndi nimo mubulyisyo. Kunzi akaiba binza be takakisagigu ndi kalyalya ka gongu kunu pisi ka munzina manzana. ⁶ Takegu ndi kakisa be bambanzu batibibi, iki ifunu ikani batu bagogo. ⁷ Wina se, ifusu abe batutumbwa ka Kilisito takwanana ndi kamubinikiso buti kusu, luki limoti, ta ndi bitombiii luga kunu, mudongoni beyo amaki-bomiki asyεε mino limbengi ka bomikaki. ⁸ Tamupaga ndi kugbe, takikogigu ndi bakitulya asi kamubikyaga Mongoni Manza aka, luki limoti, ta ndi bakitulya kapo obili kusu bikpe ko bulya kunu kye tamupaga ndi kugbe. ⁹ Bamamaki, makatamana binza beyo tagyaga ndi mino ligubo, tikogo ndi bungu bikya. Ngbingo yi nino tikaga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi, tigugubyaga ndi biti na lisyε kye mumbanzu gutugu bemoti aka luga kunu kobinikonitogu buti kusu.

¹⁰ Ifunu ma bademu kusu gutugu Kunzi aka. Yigya kusu kambwa kunu ka batu nibo mabinikyana, a ndi yigya yotu, yo ngbingbili ni kegu wa boyoyiso mino. ¹¹ Makaiba binza be yigya kusu kambwa ka mutuu yikakayikaka luga kunu a ndi mudongoni beyo baba ugyaga mino bomikaki. ¹² Tamupaga ndi mutuu, tanamutumisa mambengi, tanamugbityaga ambe obili kunu iki wanza ko misa ko Kunzi, nino amumakaga ka Bungama na ka ibiba kaki.

¹³ Kinili, takamigisilya bata Kunzi ibiba bongbinga basi kye ngbingo yi nino tamubikyaga ndi mino makpamuka ko Kunzi, makabailyagu ndi abe likpamuka ka mumbanzu, luki limoti abe nilo ko Kunzi. Iyo, a likpamuka nilo apunya liguu ko Kunzi, akagya ligubo kuso kunu yi nibo mabinikyana. ¹⁴ Bamamaki, ka liguu, mabye ndi likingyosi la yigya ka batu ba Makanisa ko Kunzi nibo babinikyana Yeso-Kilisito ka ka iwili ya Yudea. Bomomonu bikpe bamugyogya ndi mudongoni beyo Bayuda bugyogisa ndi mino ibu. ¹⁵ Ibu bo bamwo ndi Mombukwondosu Yeso na bogyalandu, batigyogya goni ifusu. Likpamuka nilo bagyaga

kabosilogigu Kunzi, ibu ba bomuyoniso ka batu basi. ¹⁶ Bikaga katipakya be takubikyogonitogu batu nibo bakegu bayuda Mongoni Manza nimo akwanana kaupá muhukuso. Pisi ka yigya yi niyo, bakaidukulogo kotiwoso banye kabu nibo bagyaga bongbinga basi. Luki limoti, ka mulibo ngbata ko Kunzi usilyoni kuwa.

Polo a bata na musasa kaundoku Batesalonika

¹⁷ Bamamaki, tasanana ndi na ibunu ka nzuyi ko ngbingo, luki limoti, kegu ka mambengi. Ta ndi na musasa kunu kugebe, kinili togyi bi yasi kaında bata kamumina. ¹⁸ Tikaga ndi na musasa kaında kamuminoku aka bata. Imi, Polo nosisyagatu ndi ligundu kaında ku kunu, luki limoti, Abili anatikpingba. ¹⁹ Ibunu ma na mutamanagi, igyagya na begbegbe baya bututungyo kusu nibayo tika ndeke mino na bugindo ka lisyenilo Mombukwono-dosu Yeso igoku ndeke mino. ²⁰ A lingunbe be ibusu, tikaga na magyagya na bugindo ko bulya kunu.

3

¹ Ka mulibo, takakwananigu ndi bata kabundila bindi, kinili, tina ndi binza kotigolo ibusu baba ka Atene, ² tamutikilya kuwa ndi momosu beyo ka Timotio ninu agyaga ligubo ko Kunzi nilo libikyaga Mongoni Manza ka Kilisito pa imoti na ibusu. Tamutikilya ndi kye ongotisiku baya kunu, amutumisi mambengi ka baya, ³ iba mumbanzu gutugu bemoti aka luga kunu kogwonitogu buru ka yigyogyiso yi niyo. A beyo, makaiba binza ibunu bamombukwana-donu be okwononi be tigyogyisi beyo. ⁴ Ngbingo yi ninu ta ndi mino ku kunu, tamubikya ndi kambwa aka be batigyogyisatu ndeke. Makaiba binza ambe yigyogyiso yi kuwa niyo atisilya ndi yo. ⁵ Kinili, kaina be kegu ndi binza kaiko kaibubundya, namutikilya ndi Timotio kye indi kaiba beyo baya kunu a kuwa mino. Na ndi kabanga ambe yagogo Mumuyoniso amubofoni, kika ndi ni a beyo, ligubo kusu ında ndi payaya.

⁶ Luki limoti, mbiya-mbiya wanu, Timotio iginiku, atipaga mongoni manza kugu wa baya na sipananiso kunu. Atibikiyi be matitamanaga masye masi, na be ma bata na musasa katimina begoyo ibusu ta goni mino na imu kugu kunu. ⁷ Kinili, bomika-mama, gutugu ta ndi ka yigyogyiso na bukpeki-kpeki, baya kunu yo atitumisaga ndi mambengi. ⁸ Mbiya-mbiya wanu, mambengi atisyini kye mabumatikana na Mombukwono-dosu aka. ⁹ Nakibigu ikani takwanana kamigisya Kunzi ibiba bu ko bulya kunu. A beyo, tabutumo na magyagya bidu kambwa kaki ko bulya kunu. ¹⁰ Talumbaga Kunzi na kekete biti na lisyenilo kye atihukwilyi pisi kainanana bata na ibunu na kamumatilya nilo amubwi ka baya.

¹¹ Kunzi bikpe, Obosu, pa imoti na Mombukwono-dosu Yeso, batihukwilyi pisi kaında ku kunu. ¹² Mombukwono-dosu amumatilyi sipananiso sidingi luga kunu na bambanzu bagogo basi, mudongoni beyo ibusu tamupaga mino. ¹³ Amungotisi mambengi kye miki batu botu ni kegu wa bamuyoyiso mino kambwa ka Kunzi Obosu, ka lisyenilo Mombukwono-dosu Yeso odoku ndeke mino pa imoti na batu kaki basi.

4

Yigya niyo Kunzi apaga

¹ Ka mulibo, bamamaki, tamuwonisilyoni ndi yigya niyo okwononi kabosilo Kunzi. A beyo, obili kunu a kuwa kakpakyana beyo aka yo. Mbiya-mbiya wanu, takamukunga na kaitatanaga na ibunu ko lino ka

Mombukwono-dosu Yeso ambe widukulogoni k̄wa asi kagya aka b̄nza. ² Makaiba b̄yɔ tamupá ndi mino mut̄u nimo otukyoku ka Mombukwono-dosu Yeso. ³ Kunzi apaga b̄e wikoni bat̄u botu na ni makeḡu kagya b̄ilya. ⁴ Mut̄u yikaka-yikaka iki na mukaki kye b̄iki na ob̄ili nino okwononi na ib̄iba, nino mubosila Kunzi, ⁵ kani kisiḡu kogwa ka musasa manye, m̄d̄onḡoni abe bat̄u baḡoḡo nibo bakamibiḡu Kunzi. ⁶ Kab̄yenene na m̄nzina mi nimo, m̄mbanz̄u gat̄uḡu bemoti aka kagyilyonit̄oḡu b̄engeni b̄anye ikani kab̄o. Tamubikyononi ndi, ta b̄ata kaigyilya kam̄b̄ikya ambe Mombukwono-dosu ugyoḡyisat̄u ndeke bat̄u bi nibo bakagya inguo ya makp̄um̄ka mi nimo. ⁷ A b̄yɔ, Kunzi katimakaḡu kye tiki kagya likp̄um̄ka lanye, luki limoti, kye tiki botu. ⁸ Kinili, mut̄u wasi nino okyi mut̄u mi nima, kakyiḡu m̄mbanz̄u, luki limoti, akyi Kunzi nino amupága Limbengi-Lotu kaki.

⁹ Keḡu na izangiya b̄e tamukpikilyi ka nilo ondi sipananiso luga kunu, kye Kunzi amuwonisoni ndi b̄yɔ makwanana mino kaiko na sipananiso luga kunu. ¹⁰ A nilo m̄gyilyaga bomomonu basi ka iwili yasi ya Makedonia. Luki limoti, bamamaki, takam̄k̄unga ambe widukulogoni k̄wa asi kagya aka b̄nza. ¹¹ Gyoni kek̄ele kaika na maziyo. Mut̄u yikaka-yikaka andi mb̄eyi likp̄um̄ka kaki b̄ikp̄e, agya ligubo na mab̄ok̄u, m̄d̄onḡoni b̄yɔ tamupá ndi mino mut̄u. ¹² Makagya b̄yɔ, minisanat̄u na ib̄iba ko misa ka bat̄u nibo b̄akeḡu bakilisito. Makikiḡu bakiḡum̄ya ka m̄mbanz̄u.

Yigoku ka Mombukwono-dosu

¹³ Bamamaki, takapa ambe wiboni likp̄um̄ka ko bulya ka bat̄u nibo bokwogo, kye makikonit̄oḡu kalya kumbu m̄d̄onḡoni abe bat̄u baḡoḡo nibo b̄akeḡu na mut̄amanagi. ¹⁴ Ta na baya ambe Yeso okwat̄u ndi, opupo ka mb̄uk̄u. Kinili, ta ḡoni na baya ambe Kunzi upupisat̄u ndeke ka mb̄uk̄u pa imoti na Yeso bat̄u nibo bokwaga ndi ni bab̄inikyonini.

¹⁵ Kab̄yenene na mut̄u ka Mombukwono-dosu, tamubikyi b̄e: Ibusu bi nibo ta mb̄eyi na ob̄ili aka kadwe k̄u kwa k̄u Mombukwono-dosu igoku ndeke mino, tak̄ukit̄agiḡu ndeke nibo bokwaga ndi. ¹⁶ Takana ndeke mungbi, liya ka ngama ka bamalaika, se k̄wa nilo la siba ko Kunzi. Kumbuso yi, Mombukwono-dosu b̄ikp̄e osyoku kotukyoku k̄uḡu wa lisȳe. K̄wa wa, bat̄u nibo bokwaga ndi k̄so ka Yeso, b̄ika ndeke bat̄u ba mambwa kopupoku ka mb̄uk̄u. ¹⁷ Kumbuso yi, ibusu bi nibo tika ndeke na ob̄ili aka ko ngbingo yi nino, bat̄ibinika ndeke pa imoti na ib̄u k̄uḡu wa lisȳe, kobongonoku na Mombukwono-dosu k̄u. Tika k̄wa ndeke bongbinga basi pa imoti na Bamombukwono-dosu k̄u. ¹⁸ Tumisononi nek̄i mambengi na m̄nzina mi nima.

5

Kab̄undaga lisȳe nilo Mombukwono-dosu odoku ndeke mino

¹ Bamamaki, keḡu na izangiya b̄e namukpilyi likp̄um̄ka ko bulya lisȳe ikani ko bulya ngbingo yi nino makp̄um̄ka mi nimo igyonosa ndeke mino. ² Makaiba ibunu bamombukwana-donu b̄e lisȳe ka Mombukwono-dosu odoku ndeke bigbututu m̄d̄onḡoni b̄yɔ mut̄u wo kubak̄u odogoku mino no biti. ³ Ngbingo yi nino, bambanz̄u b̄ika ndeke mino kab̄ikya b̄e: «Ta ka maziyo na pa mb̄eyi biwo», ko ngbingo yi nino ḡoni no, b̄anye usilya ndeke bigbututu, m̄d̄onḡoni abe m̄uz̄uz̄ula nimo asilyaga muko wa m̄ma ka libukuti. Gat̄uḡu m̄mbanz̄u bemoti aka kah̄ukagiḡu ndeke mino. ⁴ Bamamaki, luki limoti, ibunu makeḡu ko biti, b̄ekye lisȳe li nilo

amusilyi ndeke bigbututu abe mutũ wo kubakũ. ⁵ A beyo, ibunu basi ma batũ ba bungbanganya na ba lisyẽ lisyẽ. Takegũ ibusu batũ bo bitĩ ikani nibo bakapagigũ bungbanganya. ⁶ Kinili, takololonitogũ abe batũ bagogo, luki limoti, tikini bubisi, tika bakiminya. ⁷ Batũ nibo balalaga, balalaga no bitĩ, na nibo bikaga na libũma, bomwaga no bitĩ. ⁸ Luki limoti, ibusu ta batũ ba lisyẽ lisyẽ, tokwononi kaiko bakiminya. Timokisyini baya na sipananiso abe kutuko kwa ngweyi kaibuulyo mbanzi, timokisyo mutamanagi ma muhukuso abe sikpakpasũ sa ngweyi katibuulyogo yi. ⁹ Kunzi katipunagagũ ndi be tigyogyisi ko bulya ngbũta kaki. Luki limoti, be tinisoni na muhukuso ko pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ¹⁰ Iyi, atikwilyaga ndi ibusu, kye takika gutũgũ bubisi ikani bukwo, tiki ndeke na obili pa imoti na ibũ ka lisyẽ nilo igoku ndeke mino. ¹¹ Kinili, tumisononi mambengi, midukulogo kongotiso baya kunu, mufongoni beyo mikago mino kagya.

Mutũ na yuuso ya mulibo

¹² Bamamaki, takamubikya ambe hudondisyoni batũ nibo bakagya ligubo luga kunu, bakamukpasyoniso ko pisi ka Mombukwono-dosu na kamupũ mutũ. ¹³ Hubibisogoni kugbe, miko na sipananiso na ibũ ko bulya ligubo kabũ. Wikoni na maziyo luga kunu.

¹⁴ Bamamaki, takamukũnga ambe hubikyoni batũ nibo bakapagigũ ligubo ambe biminyito, hutumisoni mambengi nibo ba na buti, husingyoni batũ nibo bakegũ no ngu, wikoni na limbengi linda ka batũ basi. ¹⁵ Wibuulyonito, mumbanzũ gutũgũ bemoti aka kamigisilyonitogũ daki bunye ka bunye, luki limoti, kisoni bongbinga basi kagya bunza aka luga kunu na ka bambanzũ basi.

¹⁶ Gwoni magyagya masye masi. ¹⁷ Lumbogoni masye masi. ¹⁸ Mumigisilyogoni Kunzi ibiba ka makpumũka masi kye nilo a sipananiso kaki pisi ka Yeso-Kilisito.

¹⁹ Makokpingbonitogũ ligubo la Limbengi-Lotu. ²⁰ Makinonitogũ mutũ ka bogyalandu ko Kunzi payaya. ²¹ Luki limoti, kpimoni makpumũka masi, mofingisyo nimo manzanza. ²² Nyikoni mobi ma bunye masi.

²³ Kunzi bikpe nino mombukwana maziyo amuitisi batũ botu ka bopisi bayasi, obuulyogi tamanaga, limbengi na nzũyi kunu yasi, kye kikonitogũ na bunye gutũgũ bumuti aka ngbingo yi nino Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ²⁴ Mutũ yi nino amamakaga ndi, a mutũ walingũũ, iyi, otulyosatũ likpumũka li nili.

²⁵ Bamamaki, tilumbilyonito goni ibusu.

²⁶ Tilyononi, mopotutonogo abe bomika-muko.

²⁷ Nakamukũnga ko lino ka Mombukwono-dosu ambe mutongulogoni balũwa yi nima ka batũ basi nibo babaya Yeso-Kilisito.

²⁸ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu.

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi Batesalonika Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Tesalonika nīmū. Akautumbūlya bata beyo Kilisito igoku ndeke mino, na beyo mulibo ma obili ka batū bi nibo babinikyana Yeso ika ndeke gōni mino. Batū bemoti-bemoti ka gūdu yi nino babikyaga be Kilisito igoniku ndi, batū bagogo be kegū beyo, luki limoti, lisyē li a kūwa buwobi.

Nibo babikyaga be lisyē li a kūwa buwobi, bakapagigū bata kagya ligubo, banabikya be ligubo kegū na izangiya. Luki limoti, bagaga kalyalya ka batū nibo bagyaga ligubo. Kinili, Pōlo ukpikilya ndi be mutū yikaka-yikaka okwononi kaikō bungu kye alyalyi. Ubikya gōni be bigwinonogi na baya aka, ko ngbingo wa bukpeki-kpeki bika kagya banza aka.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Yigoku ka Yeso obungusya ndeke makpūmuka masi 1:3-12

Mombukwono-dosu kanigikugū mbeyi 2:1-12

Kaigwinonogo yapū ka baya 2:13-17

Malūmba na ligubo 3:1-15

Yuuso ya mulibo 3:16-18

Yuuso

¹ Imi Pōlo pa imoti na Silivano ibū na Timotio, tamumuusogito ibunu bomomosu ba Kanisa ya Tesalonika. Tamukpikilyi ibunu balūwa yi nīmū, Kanisa niyo ko Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ² Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudfikilyi iziyo na maziyo.

Kunzi akotū ndeke ngbanga ka bambanzū

³ Bomika-mama, tokwononi kamigisya Kunzi ibiba bongbinga basi ko bulya kunu. Okwononi tagyi beyo kye baya kunu akopingo, na sipananiso niso ma nosu luga kunu akaidukulogo begeyo. ⁴ Kinili, ta na bugindo ko bulya kunu kambwa wa Makanisa ko Kunzi, ko bulya limbengi kunu linda na baya kunu gutugū makaigyogyiso na kalya kumbu. ⁵ Masi nimo akowonisilo be Kunzi opungini kako ngbanga ka bungbingbili, kye yigyogyiso amuitiso ndeke bukwanana kaingyo ka Bungama kaki. ⁶ A beyo, Kunzi a wongbingbili. Ugyogyisa ndeke batū basi nibo bakamugyogyiso begeyo, ⁷ ibunu bi nibo makaigyogyiso, amuyukumisatū pa imoti na ibusu. Agya ndeke beyo wa Mombukwono-dosu Yeso ipupisa ndeke mino kugū wa lisyē pa imoti na bamalaika kaki bo ngu, ⁸ odoku ndeke luga wa lidada lo buku, ugyogyisa ndeke batū nibo bakyaga kamiba Kunzi na nibo bakabailiyagū Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁹ Yigyogyisa kabū ika ndeke putikana ya benze na benze, bakinigū ndeke miso ka Mombukwono-dosu, ubisa ndeke byi no ngu kaki ya ibiba. ¹⁰ Ka lisyē li nilo odoku ndeke mino, batū basi nibo ba ka mutili kaki, babibisatū ndeke na nibo babinikyana ndi, nokū udika bide. Ibunu gōni mika ndeke pa imoti na ibū kye mobinikyononi ndi mongoni nimo tamubikyaga ndi.

¹¹ Kinili, tikaga bongbinga basi kamukungulya. Takakunga Kunzi ambe amuitisi batū nibo bokwononi ka obili nino amamakaga mino. Pisi ko ngu

kaki, amusingyi kotulyoso musasa kunu manza na ligubo kunu ka baya.
¹² Kika beyo, lino ka Mombukwono-dosu Yeso avatu ibiba, na iyi amupatu goni ibiba. Niyo yasi a iziyo ko Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

2

Kambwa wa yigoku ka Mombukwono-dosu

¹ Bamamaki, ka nilo ondi yigoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, na mumukana kusu ka kpolo kaki, takamukanga ambe: ² mumbanzu kamubikya be lisyé la kigoku ka Mombukwono-dosu itulyonini, wikoni mambengi biduuu, makobongonitogu. Gutugu bakika kanzina pisi ka bugyalandu ikani pisi ka bomongoni ikani pisi ka balwa be apunya ku kusu, makobinikyononitogu. ³ Mumbanzu kamubonitogu gutugu ko pisi imoti aka. A beyo, kambwa lisyé li nilo kaitulyana, batu budingi bakya ndeke likpumuka ko Kunzi, kumbuso yi, Muga-manye nino apatikana ndeke ka mulibo, ipupisoku se kawa. ⁴ Amuya ndeke makpumuka masi nimo bobibisaga abe kika nimo ko Kunzi. Inda ndeke kaisopisogo ka Nda bu ko Kunzi, abikya be iyi ni Kunzi.

⁵ Makegu bata katamana be namutumbulyatu ndi likpumuka li nili, ngbingo yi nino na ndi mino ku kunu? ⁶ Makaiba luki tino lo akakpingba Muga-manye yi nino mbiya wanu. Iyi odoku ndeke ko ngbingo nino aka no Kunzi abisilya ndi. ⁷ Gutugu beyo, iyi Muga-manye yi nino opungoni ndi ligubo kaki bipela. Luki limoti, opuponoku ndeke iba muttu yi nino akakpingba mbiya-mbiya yi nimu kegu bata. ⁸ Niyo Muga-manye yi nino ipupisa ndeke, Mombukwono-dosu Yeso amwo ndeke na chu wa muncu aka, alumwisogo no ngu niyo ipupisoku ndeke noyu. ⁹ Muga-manye odoku ndeke no ngu ka Abili, agya makpumuka mumbanga-mbanga dididi, mokingyosi na makpumuka ma bongu. ¹⁰ Agya ndeke makpumuka manyenye ka bopisibi bayasi kaubo batu nibo bokwononi kobungogo. Bobunganga ndeke kye bakabailyagu ndi na kapa likpumuka la lingunu nilo akwanana ndi kauhukuso. ¹¹ Kinili, Kunzi utikilyoni kawa ngu ya kaboboku kaubungusogo bekye babinikyani likpumuka la bongu. ¹² Kinili, bamakyatu ndeke ka mungimbo batu basi nibo bakya ndi kabinikyana likpumuka la lingunu, banogwa magyagya ka likpumuka lanye.

Kunzi amupunogoni ndi kainiso na muhukuso

¹³ Bamamaki, ifusu, tokwononi kamigisya Kunzi ibiba bongbinga basi ko bulya kunu yi nibo Kunzi amupa. A beyo, Kunzi amupunogoni ndi ibunu katukya ka mupunganagi ma obili kye minisoni na muhukuso. Limbengi-Lotu amububisatu kye baya kunu a ya kiguma ka likpumuka la lingunu. ¹⁴ Kunzi amamakaga ndi kaika beyo pisi ko Mongoni Manza nino tamubikyaga ndi. Iyi apa ndi be winisononi na ibiba ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

¹⁵ Kinili bamamaki, wigwinonogoni na wikoni bakitulya ka muttu nimo tamupa ndi, iki pisi ka manzina ikani ka balwa kusu.

¹⁶ Kunzi Obosu nino atipa ndi, na pisi ka iziyo kaki, atitumisaga mambengi bongbinga basi, atipa mutamanagi manza. Takaukunga pa imoti na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bikpe ambe, ¹⁷ bamutumisi mambengi, bamupa ngu kagya masye masi likpumuka lanza pisi ka yigya yanza na manzina.

3

Pɔlɔ akakungu be bulumbilyi

¹ Bamamaki, ka mulibo, tilumbilyoni kye likpamuka ka Mombukwono-dosu itulyani bigala-gala ka bapa bayasi na avi ibiba, mufongoni beyo o mino kaigyonoso ku kunu. ² Tilumbilyoni goni Kunzi kye atikulagi ka mafoku ka batu banye na badiya. A beyo, kegu batu basi bo ba na baya.

³ Luki limoti, Mombukwono-dosu a mutu walingunu, amutumisatu ndeke no ngu, amubuulyogo ka Muga-manye. ⁴ Tabakiguma ku kunu pisi ka Mombukwono-dosu. Ta na baya ambe makagya nilo tamubikiyi na midukulogo kagya yi. ⁵ Mombukwono-dosu okpokyonisi mambengi kunu, mika na sipananiɔ no Kunzi, mika na adala munda mufongoni abe Kilisito.

Okwononi mutu wasi agyi ligubo

⁶ Bamamaki, takamubikya ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe makosyonitogu ka mufongu ka batu basi nibo bakapagigu ligubo na nibo bakegu kabye mutuu nimo tamupa ndi. ⁷ Ibunu bamombukwono-donu makaiba binza beyo makwanano mino kabye yigya kusu. A beyo, ibusu takegu ndi bavivo ngbingo yi nino tikaga ndi mino pa imoti na ibunu. ⁸ Takegu ndi batu bakikukungya luga kunu. Luki limoti, tikogu ndi bungu bikya, tupo bidapada. Tigugubyaga ndi biti na lisyey kye mumbanzu gutugu femoti aka kobinikonitogu buti kusu. ⁹ Takwananatu ndi kamukungu be tisingyoniku, luki limoti, takagyagigu ndi beyo, kye ta ndi na musasa be tamupa likingyosi be gyogoni abe ibusu. ¹⁰ Kinili, ngbingo yi nino tikaga ndi mino ku kunu, tamupaga ndi mutuu be: «Mumbanzu kakya kagya ligubo, kolyolyonitogu begeyo.»

¹¹ Luki limoti, takaukana mbiya yi nimu be luga kunu batu bagogo bikaga payaya, bakapagigu ligubo, ligubo kabu kawa asi ni banvenve aka. ¹² Takaukpama inguo ya batu bi nibo na kaupá mutuu ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe bagyi ligubo bongbinga basi, ko bulya yibinika buti kabu ka bamombukwana-dabu.

¹³ Ibunu, bamamaki, makuponitogu kagya bunza. ¹⁴ Mumbanzu koboilyi kabye mutuu mi nima tamupa ka balawa yi nimu, mumiboni binza, makosyonitogu ka mufongu kye imukani suni. ¹⁵ Makavonitogu se abe mumuyoniso, luki limoti, muponi mutuu mufongoni abe momonu.

Bubunga na yuuso

¹⁶ Mombukwono-dosu nino a mombukwana maziyo, amufukilyi maziyo bongbinga basi na ka bopisi bayasi. Mombukwono-dosu iki pa imoti na ibunu basi.

¹⁷ Imi Pɔlɔ bikpe no namukpikilyi likpamuka li nili ambe namumuusogito. Nobisaga mafoku ka babalawa kami basi beyo, mafoku kami nimo.

¹⁸ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu basi.

Balūwa wa mambwa nino Pōlo akpikilya ndi Timotio Likpamuka la mambwa

Balūwa wa mambwa nino Pōlo akpikilya ndi Timotio nimu. Pōlo aga ndi ka gudu wa Lisitilo kabikyaga Mongoni Manza ku Timotio ikaga ndi mino. Niyō Timotio ukana ndi munzina ka Pōlo, apunga ndi kabifya Kilisito. Bakpakyana ndi na iyi bongbinga basi, na bagyaga ndi goni na iyi ligubo. Niyō Pōlo ukana ndi be bakilisito ba gudu yimoti bene bakapilya Kilisito mugonga, ikani likpamuka limoti akakitanaga ku beyo, atikaga ndi Timotio kainda kapá mutiwi. Atika kuwa ndi ka Efeso kainda kautumiso bakilisito bi nibo ku beyo mambengi.

Balūwa yi nimu atakanya ndi ku beyo. Atomosya ndi goni be ubikyiku bakilisito be bibuulyito na batu bi nibo bakapá bambanzu mutuu di no Mongoni Manza, utambulya goni beyo bakilisito bokwononi mino kaiko na yigya ka makanisa, na beyo okwononi mino bupunagi batu bakamalya makanisa.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Beyo obili ka Bakilisito okwononi mino kaiko 1:3-3:13

Niyō a ndi yakisuma ko pisi yi niyō tapuna ndi 3:14-4:5

Pōlo akapá Timotio mutuu 4:6-6:21

Yuuso

¹ Imi Pōlo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ko ngu ko Kunzi Muhukuso kusu na Yeso-Kilisito nino tobisogo mino mutamanagi. ² Nakaukpikilyo iwe Timotio, mikami walinganu pisi ka baya. Obosu Kunzi na Mombukwonodosu Yeso-Kilisito buwonisili iziyo, buminyilya kumbu, bupá maziyo.

Okwononi kaiminya na bowonisilo ba kuboboka

³ Wika ka Efeso aka mudongoni beyo nubikya nduku mino wa na nduku mino kaaga ka Makedonia. Ku beyo, a na batu bi nibo bakapá mutiwi ma kuboboka, hubikya ambe basi. ⁴ Hubikya ambe basi kaukana babibu baya bongo, pa imoti na babibu bayo puponogo ka batitabu nibayo kegu na mulibo. Nilo lasi opupisaga bodongoso, ni kegu na izangiya kodukula ligubo ko Kunzi nino apaga muhukuso pisi ka baya. ⁵ Isi ya mutuu mi nimo a be widukulogoni na sipananiso niso opupaga ka limbengi lanza, mika na tamanaga yanza na baya ya linganu. ⁶ Batu bagogo bosoni pisi, bobungogoni kuwa ibu ka bodongoso baya payaya aka. ⁷ Bapaga kaiko bowonisilo ba Mutuu ka Musa, luki limoti bakotombisyogigu nilo bikaga kabikya ikani bakibogigu makpamuka mi nimo bikaga kaamalya mo.

⁸ A beyo, tibaga ambe Mutuu a manza iba bakagya na imu ligubo beyo okwononi mino. ⁹ Tokwononi bata goni kaiba ambe bakobisogigu mutuu ko bulya ka batu bongbingbili. Luki limoti, bobisogo ko bulya ka bagya-manye, ka batu nibo bakukanagigu, ka batu bufiya na batu banye, ko bulya ka batu nibo bakabangagigu Kunzi ikani kabanga makpamuka motu, nibo bumwogo bababu ikani bamabu, ko bulya ka nibo bumwogo bengeni, ¹⁰ ka batu ba bilya, ka baluku nibo basyenenege luga kabu, ka batu nibo bugabaga bengeni ka busunzu, ka batu ba kuboboka, ka batu

nibo bakogo silika na bongu, na ka batu basi nibo bamuyaga mutuu ma lingunu. ¹¹ Mutiwi mi a ka Mongoni Manza nimo Kunzi epa ndi. Mongoni Manza mi nimo otukyoku ko Kunzi nino wa likpakpa la bunza.

Polo akamigisya Kunzi ibiba

¹² Nakamigisya Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ibiba, iyi nino epaga ngu ka ligubo kami. Nakamigisya ibiba kye emina ndi be nokwononito kagya ligubo kaki, ¹³ gutugu beyo nanzinaga ndi mino yanyenye ko bulya kaki, nanatumbwa, nanugyogyiso batu kaki. Luki limoti, Kunzi ekwilyoni kumbu, kye masi nimo nagyaga ndi, nagyaga ndi ka bungingi kye nakegu ndi mubaya. ¹⁴ Mombukwono-dosu ewonisiloni ndi iziyo yidingi, niniso na baya na sipananiso niso otukyoku pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. ¹⁵ Likpamuka la lingunu nilo okwononi be bambanzu basi babinikyani nili: Yeso-Kilisito odoku ndi ka obili kauhukusogo batu ba bunye. Imi na mutuu wa bunye kamaga batu basi luga kabu, ¹⁶ luki limoti Kunzi eminyilya ndi kumbu. Kuwa wa gu wa, Yeso-Kilisito owonisila ndi limbengi linda ko bulya kami, imi mutuu wa bunye kugbe. A likingyosi ka batu basi nibo babailya ndeke, binisa na obili wa benze na benze. ¹⁷ Tapini Ngama wa benze na benze ibiba, tabibiso bongbinga basi, iyi Kunzi nino a mukaka, nino kokwogigu na nino takaminagigu! A asi beyo aka yo.

¹⁸ Timotio mikami, nakaupa mutuu mi nima mudongoni beyo munzina ma bugyalandu a ndi mino ko bulya kaku. Likpamuka li nilo lo upa ngu ya kulana langa lanza. ¹⁹ Buulyaga baya kaku na tamanaga yanza. Batu bagogo bosoni tamanaga yanza kadwe ku kwa ku baya kabu obungogoni mino. ²⁰ Imeneo ibu na Alesandulia ba luga ka batu bi nibo. Nasa kuwa ka mafoku ka * kye bakibonononito bata katumbwa lino ko Kunzi.

2

Mutuu ko bulya malumba

¹ Kambwa wa likpamuka lasi, nakamubikya ambe windoni ko Kunzi na mokungoni, na malumba, na yitatanaga na mamigisya ibiba ko bulya ka batu basi. ² Okwononi kaulumbilya bangama na batu basi nibo ba ka bapa bayakpaku iba tiki binza, bipisiii, tika na yigya yanza, bakigwinonogo binza no Kunzi. ³ Likpamuka nilo a lanza na libosilo Kunzi, Muhukuso kusu, ⁴ nino apaga be bambanzu basi binisoni na muhukuso, bibo likpamuka la lingunu. ⁵ A beyo, Kunzi a bemoti aka, nino obiso yukanana lugo ko Kunzi na bambanzu a bemoti. Mutuu yi, ni Yeso-Kilisito. ⁶ Ipa ndi ni iyi mombukwana-daki yi abe mukalya kaukulaga batu basi. Agya ndi beyo wa ngbingo italyana ndi mino kowonisila be Kunzi apaga be batu basi binisoni na muhukuso. ⁷ Kinili bebisa ndi mino mukukuwa na atutumbwa kauwonisilo batu bi nibo bakegu Bayuda likpamuka la baya na la lingunu. Nakegu kabikya bongu, nakabikya lingunu aka.

Yigya ka baluku na boko

⁸ Nakapa neki ambe ka bapa bayasi, baluku balumbagi kani bononini mafoku motu kugu, ni bakegu na diya ni bakegu kasaana. ⁹ Na goni, nakapa ambe boko bimokisyogi beyo okwononi mino, kani kegu na yiwonisilo ikani kagya kuwa kugbe. Bakilukisonitogu tukatu timbanga, bakimokisyonitogu makpamuka ma olo ikani kaibongiso makpamuka ko singasu, ikani kaimokisyo botu baya ligabu lapu kugbe, ¹⁰ luki limoti, biki

* **1:20** 1:20 nasa kuwa ka mafoku ka Abili: wanda mutambulagi ka 1 Bakol. 5:5.

na yigyigyilya yanza beyo okwononi mino ko boko niɔo babikyaga be babangaga Kunzi. ¹¹ Boko bokwononi kaukana mutiwi kani babudakyana biwo, na limbengi la kisiso. ¹² Nakakpomyigu imi muko kapá mutiwi, ikani kaiko kugu ka muluku, luki limoti, iki iyi mudaka biwo. ¹³ A beyo, bapunga mbeyi ndi kagya Adamu, kuwa wa Eva. ¹⁴ Kegu Adamu no babo ndi, luki limoti muko no babo ndi, obuna mutuu ko Kunzi. ¹⁵ Luki limoti, muko inisa ndeke na muhukuso pisi kabukutaga, kiko se kani igwinonogini ka baya, ka sipananiso, ka yifubiso na kaika bitombiii.

3

Batu niɔo bokwononi kaamalya kanisa

¹ Likpamuka li nili, a la lingunu: mumbanzu kapa kaamalya ligubo la kanisa, iba opo ligubo lanza. ² Okwononi neki be mutu wa kamalya kanisa iki mutu yi ninɔ kegu na iɔo gutugu imoti aka. Okwononi be iki na muko bemoti aka, iki mutu wa kiginyilyo, iki mutu mutombisya likpamuka na mutu ninɔ okwononi, iki mutu wa kutilya bobiko na mutu wakiba kapá mutuu. ³ Kikonito adangbala wa makana, ikani mutu wa bonduyi, luki limoti iki mutu wo tombii, na wa maziyo. Kikonito mutu wa musasa mo buyi. ⁴ Okwononi kaiko mutu wa kamalya ndabu kaki binza, anutiwa bomikaki, iba biki bomiki bakukana na niɔo ba ibiba. ⁵ A beyo, mutu kibi kaamalya ndabu kaki ka mombukwana-daki, obuulyaga kuwa kanisa ko Kunzi liki? ⁶ Kokwononigu kaika mutu wambiya ka baya, kye limbengi la bugindo kamingyoni, ogulya ka mungimbo beyo mumuyoniso ogulya ndi mino. ⁷ Okwononi goni be iki mutu ninɔ batu ba kunzi bika kanzina yanzanza ko bulya kaki iba bakaminonito bide, igwinono ka kpaka ka mumuyoniso.

Beyo badiakete bokwononi mino kaiko

⁸ Badiakete bokwononi goni kaiko batu ba ibiba na niɔo balingunu. Bokokwononigu kaiko badangbala ba makana ikani kakisa buyi ko pisi yanye. ⁹ Okwononi biki bakigwinonogo ka baya ya lingunu nilo inisa pa imoti na tamanaga yanza. ¹⁰ Okwononi kaundilya, kika kani bakinisigu na iɔo, bakwanana kagya ligubo la budiakete. ¹¹ Boko kabu bokwononi kaiko batu ba ibiba, bakikonito batu bakudwonoso bambanzu ko pisi ya balumi, luki limoti biki batu ba kiginyilyo na batu ba bungbingbili ka bopisi bayasi. ¹² Okwononi be diakete iki na muko bemoti aka, ika mutu wa kamamalya bomikaki binza na ndabu kaki yasi. ¹³ Badiakete niɔo bagyaga ligubo kabu binza, ba na ibiba, bakwanana bakikyaga limbengi bidese mongoni ma baya nimɔo tamatikana mino na Yeso-Kilisito.

Dikidi niyo Kunzi atiwonisilo

¹⁴ Nukpikilyi mobiso mi nima kani na na mutamanagi kaina bikwa kaunda. ¹⁵ Luki limoti, nakolipyo kodoku, baluwa yi nima kuwa no owonisila beyo wokwononi mino kaiko luga wa livananza ko Kunzi, isi yi be kanisa ko Kunzi ninɔ a na obili. Iyu yo a lidala na mubumbe ma lingunu. ¹⁶ A beyo, dikidi ya baya kusu a yidingi:
 Iupisoku ndi abe mikya-bambanzu.
 Limbengi-Lotu abikya ndi ko bulya kaki be a mutu wongbingbili.
 Bamalaika bamina ndi.
 Babikyaga ndi likpamuka kaki ka bevananza bayasi.
 Babinikyana ndi ka bapa bayasi ka obili.
 Badokisa kuwa ndi kugu wa lisyɛ ka ibiba.

4

Mutu ma kuboboku

¹ Limbengi-Lotu akabikya bingbanganya be ko ngbingo wa mupipilo, batu bagogo basaga ndeke baya kabye likpumuka la kuboboku na mutiwi ma libili. ² Batu ba bokoli na ba kuboboku bubobogotu ndeke. Mambengi ka batu bi nibo okwoni abe bakabusya ndi na ngweyi niyo angbamyaga no buku bingbu. ³ Batu bi nibo batiwaga be kokwononigu kavanana ikani kalya malili magogo. Luki limoti, Kunzi agya ndi malili nimo be kye batu nibo babailya, bibo lingunu, balyagi kani bamigisilyini ibiba. ⁴ Wina se, masi nimo Kunzi agya ndi a manza, kegū na nilo okwononi kakya, luki limoti okwononi kamigisilya Kunzi ibiba kambwa kalya. ⁵ A beyo, likpumuka ko Kunzi na malumba oitisaga luki lasi lanza kambwa ko Kunzi.

Mugya-ligubo wanza ka Yeso-Kilisito

⁶ Wakuzukilyogo bomomosu likpumuka nilo bingbanganya, wika mugya-ligubo wanza ka Yeso-Kilisito. Ko pisi yi niyo, wowonisila be wakokwiso limbengi kaku na likpumuka la baya na mutiwi ma lingunu nimo ukana ndi. ⁷ Luki limoti, kyatu babibu bayagbali nibayo kegū kabyenene na baya. Gya yapu kaika wakigwinonogo no Kunzi. ⁸ Bazuna bayarupu a na izangiya yikede. Wina se, kaigwinonogo no Kunzi a na izangiya ka bopisi bayasi kye apaga mutamanagi ka obili wambiya wanu, atiwanaga nino akodoku. ⁹ Likpumuka li nilo a la lingunu, nilo okwononi be batu basi babinikyani. ¹⁰ A beyo, takiko kaigyogyiso na kaulanana, a asi kye tobisoni mutamanagi kusu ko Kunzi nino a na obili, nino a Muhukuso ka batu basi, kuge ka nibo babailya.

¹¹ Bikyaga, wapa mutiwi ka likpumuka li nilo. ¹² Mumbanzu kundungulyogonito be kye wa miki. Luki limoti, wika likingyosi lanza ka batu nibo ba baya, iki ko pisi ya munzina, iki ko pisi ya yigya, iki ko pisi ya sipananiso, iki ko pisi ya baya ikani ko pisi ya obili wanza. ¹³ Hutangulyaga bambanzu Mobiso, hutiwa, huwonisilo, kadwe ku kwaku nodoku banu mino. ¹⁴ Wakobusolonitogu aperse wa Limbengi-Lotu nino a kuso kaku. Winisana ndi na iyi wa bogyalandu banzina ndi mino na wa bamboku bubisilya ndi mino maboku. ¹⁵ Bisatu limbengi ka likpumuka nilo, wipa mino, iba batu basi bini beyo wo mino kaidukulogo. ¹⁶ Wiminyatu iwe mombukwana-daki yi, wiminya goni ka mutiwi kaku. Wigwinanagatu na imu binza. Wakagya beyo, iwe mombukwana-daki yi winisa na muhukuso, uhukuso goni nibo bika kamukana.

5

Mutiwi ka nibo babaya

¹ Wakayoyisonitogu mboku-mboku no bou, luki limoti mutiwa biwese abe abaku. Hutiwa bomikya-bawanza abe bamamakū, ² boko bi nibo bamboku-mboku abe bamaku, bomikya-basika abe basali kaku, pisi ka obili wanza.

³ Hubibiso bowoko boko bi nibo ba kegū na mumbanzu. ⁴ Luki limoti, woko kika na bomiki ikani bomiko-mikaki, okwononi mbeyi be bowonisili baya kabu ka livananza kabu bikpe. Bumigisya babukuta-kabu na batitabu bunza nibo bugiilya ndi kye Kunzi apaga beyo. ⁵ Woko walingunu nino kegū na mumbanzu, obisaga tamanaga kaki ko Kunzi. Biti na lisyekaga kalumba, anobiso yangya kaki ko Kunzi. ⁶ Luki limoti, woko nino wa musasa manye bikpo, ikaga ni okwoni ndi iyi gutugu kani a mbeyi

mubisi aka. ⁷ Likpamuka nibo wokwononi kauzukilyogo bowoko nibo, iba bakikonito na bebo. ⁸ Mumbanzu kumumuli bava-kukaki, na kugbe nibo ba livananza kaki bikpe, iba osini baya kaki. Mutu nino a wanye kugbe kakitaga nino kanoboilyigu.

⁹ Wakapa kava mumbanzu abe woko, okwononi iki na byanga batekebe madiya (60). Okwononi goni iki mutu yi nino avanana ndi na muluku bemoti aka. ¹⁰ Okwononi be bamibito goni ko pisi ya yigyigilya kaki yanza. Okwononi be iki mutu nino ukwisa ndi bomikaki binza, nino utilyaga ndi bobiko, nino usukusaga ndi batu ko Kunzi magu*, nino usingyaga ndi batu ba kigyogyiso, na nino agyaga ndi bunza ka bopisi dididi.

¹¹ Luki limoti, wakupikonito bowoko nibo ba mbeyi basika aka kye musasa mvanana kugya, bapá Kilisito mugongu, ¹² bimakya ka mungimbo kye ika kani babunini agume nino bagyilya ndi ka mambwa. ¹³ Yeki bakikogigu na tumatu tigua, ligubo kabu kuwa asi kaamama aka bigbagba gba ko bomiso baya bandabu. Na bata, bikaga batu ba balumi, banogulyo ka makpamuka gballi na kanzina nibo kokwononigu. ¹⁴ Kinili, nakapa ambe bowoko nibo ba mbeyi basika bavanani, babukuti, bamumula bandabu kabu, iba bomuyoniso bakinonito no pisi niyo batigwi mino na ibo. ¹⁵ A beyo, bowoko bagogo bogwini bi, baga kabibya Abili. ¹⁶ Luki limoti, mutu ko Kunzi muko yi kika na bowoko ka livananza kaki, okwononi abiniki buti kabu. Kuwa wa go wa, kanisa akwanana kaubinika bowoko nibo aka bo ba kegu na bambanzu, kani kigigu kuwa na buti kugbe.

¹⁷ Bamboku-mboku ba kanisa nibo bagyaga ligubo kabu binza, bokwononi kaiko na mukalya nganga yiba, kugbe ka nibo babikyaga Mongoni Manza, banatiwa. ¹⁸ A beyo, Mobiso Motu akabikya be: «Wakakondilonitogu ngombe munoku kani anatikila nganu†.» Abikya goni be: «Mugya-ligubo okwononi na mukalya kaki.» ¹⁹ Bakasungulya mboku-mboku wa kanisa, wakoboilyonitogu mbeyi kiki asi ka munoku ka bademu baba aka ikani basaa. ²⁰ Huyoyiso nibo bakagya bunye ko misa ka bambanzu iba batu bagogo babangito goni. ²¹ Nakaubikya kambwa ko Kunzi, kambwa ka Yeso-Kilisito na bamalaika botu, ambe gwi mutuu nimo kani wakakugu mumbanzu gutugu bemoti aka na mulili. ²² Wakikonitogu bigala-gala kabisilya mumbanzu maboku kapa ligubo ka kanisa. Wakomotikononito goni na bambanzu ka bunye kabu. Wibuulya kugbe iwe mombukwana-daki yi.

²³ Ko bulya yigomisaga kaku ya muma, na ko bulya bupo ba nzuyi kaku, wacomwogonitogu asi libo aka, luki limoti mwagatu goni mino ikya vinya. ²⁴ Bunye ka batu bagogo inisaga bingbanganya kani bakanakugu ngbanga. Luki limoti, nibo ka batu bagogo ipupisaga kumbuso. ²⁵ A begeyo, yigya yanza inisogo bingbanganya, gutugu niyo kinisogigu bikwa kakwananigu kaiko yakisuma.

6

¹ Batu basi nibo ba bosunzu bokwononi kaubanga bamombukwana-dabu kugbe iba bakosikogonitogu lino ko Kunzi na kaina mutiwi kusu bide.

² Nibo bamombukwana-dabu ba kuso wa baya, bakuminonito bide kye ba

* **5:10** 5:10 usukusaga ndi batu ko Kunzi magu: Wanda goni Luka 7:44batilyaga ndi mubiko beyo.

† **5:18** 5:18 anatikila nganu: Wanda ka 1 Bakolito 9:9na mutumbulagi mi. **5:18** 5:18 Wanda ka Yigilya 25:4; 1 Bakolito 9:9; Matayo 10:10; Luka 10:7.

bamamabu ka baya. Luki limoti, bokwononi kaugugubya binza kuge kye bamombukwana-dabu bi nibo binisanaga na izangiya kabu bo, ba batu ba baya nibo Kunzi upaga.

Nilo wokwononi kautiwa na kaubikya bambanzu ilu nilo.

Mutiwi ma kuboboku na izangiya ya lingunu

³ Mumbanzu kapá mutuu modi, kani kegu kabiniyana likpumuka la lingunu ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, ikani mutuu nimo akabyenene na baya kusu, ⁴ mutuu yi ninu a na limbengi lidingi na kibigu luki. Musasa ma bodongoso na mosooni ko bulya isi yo mino, a kuso kaki abe kolobu. Likpumuka nilo apaga kuwa imi, mosooni, mosikoni, tamanaga yanye, ⁵ na bodongoso kani kegu na mulibo na batu nibo yimibo kabu adangbikana, babusala likpumuka la lingunu. Basimaga be kabaya Kunzi a pisi ya kinisono na lingama.

⁶ A lingunu be kabaya Kunzi a izangiya yidingi kika kani wa na igyagya na nilo wa nolu. ⁷ A beyo, takodokugu ndi no luki kunu ka obili, takigigu ndeke nolu beyo. ⁸ Kinili, takika na malili na botu, a binza. ⁹ Luki limoti, nibo baraga kaiko na lingama bogulyaga ka kuboboku, bigwinono ka kpaka pisi ka musasa dididi ma bungingi na manyenye nimo ubungusogo bambanzu, upata. ¹⁰ A beyo, musasa mo buyi a litino la muge ba bunye dididi. Batu bagogo nibo ba ndi na inguo ya musasa mi nimo bogwoni ndi ka baya, bogulya ka yigyogyiso yakpu.

Mutuu ma mulibo

¹¹ Luki limoti, iwe mutuu ko Kunzi, nyikatuu makpumuka nimo. Kisa bungbingbili, wigwinonogo no Kunzi, na baya, na sipananiso, na limbengi linda na buwesee. ¹² Hulanana lunga lanza ko bulya ya baya, wigwinonogo na obili wa benze na benze kye Kunzi amaka ndi ko bulya yi, ngbingo yi ninu wozukaga ndi mino likpumuka la baya kakuu ko misa ka batu budingi. ¹³ Nakaubikya likpumuka li nili ko misa ko Kunzi ninu apaga obili ka makpumuka masi, na kambwa ka Yeso-Kilisito ninu ozukaga ndi likpumuka la lingunu kambwa ka Poso Pilatu be: ¹⁴ Buulyaga mutuu nimo burá ndi, wika bitu kani wa kegu na bebo kadwe ka lisyé nilo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito opuponoku ndeke mino. ¹⁵ Opuponoku ndeke ko ngbingo yi ninu Kunzi obungusyaga ndi. A Kunzi ninu Mombukwana ngu, a bemoti aka, a likpakpa la bunza, a Ngama ka Bangama, a Mbukwono ka bamombukwono-dosu. ¹⁶ Kokwogigu iyi, ikaga ka bungbanganya nibo mumbanzu kakwananigu kakpudfa. Kegu na mutuu bemoti ninu aminoni, kegu goni na mutuu ninu akwanana kamina. Ibiba ku kaki no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

Mutuu ka batu ba lingama

¹⁷ Hubikya nibo ba na lingama ka obili wa mbiya-mbiya wanu ambe kuponitogu bugindo. Bakobisonito mutamanagi kabu ka mukumbo nimana mupatikana ma. Luki limoti, bigumyi ko Kunzi ninu atipaga makpumuka masi mudingi be kye togwi nomu magyagya. ¹⁸ Hubikya ambe biki kagya bunza, biki batu ba lingama pisi ka yigyigilya yanzanza, banatungbulana na limbengi lanza, banupapa goni batu bagogo. ¹⁹ Bakagya beyo, bibisilyo ndeke alongo wanza na ninu kaputikanigu ko bulya lisyé nilo akodoku iba binisi ndeke na obili walingunu.

Likpumuka la mulibo

²⁰ Ɔwe Timotio, buulyogo likpamaka nibo winisa nolu binza. Wasa bodongoso baya payaya nibayo kegu na izangiya ko pisi ya baya. Batu bagogo basimaga be a yimibo ambe kani a kuboboku. ²¹ Ko bulya yimibo yi niyo aka yo, baya ka batu bagogo bi nibo odongbikononi. Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na ifunu.

**Balūwa wa yiba
nino Pōlo akpikilya ndi
Timotio
Likpamuka la mambwa**

Balūwa wa yiba nino Pōlo akpikilya ndi Timotio nimu. Akpika ndi kani a ka boloko ka Luma. Bawai-daki basi bapikita ndi, basa biyatulu. Luka nino munganga aka no kasagu ndi. Pōlo iba ndi be ngbingo kaki itulyonini, otigoli kawa kukwaku aka. Kinili, akpikilya kawa ndi Timotio kapá mutiwi, kye ava ndi abe mikaki bikpe.

Balūwa yi nino Pōlo akpikilya ndi wa mulibo nimu. Akpikilya ndi kuso yi be igwinonogi yapu ka baya abe iyi, iki na limbengi linda kabikyaga Likpamuka ka Yeso, gutugu bakiko kagyagya. Iki goni kaiminya na batu bi nibo bakegu kabye beyo Mongoni Manza abikyaga mino. Pōlo omotiloku be ulananatu ndi iyi mombukwana-daki lunga, lunga lanza, a kawa buwobi kaında ka Mombukwono-dosu. Opipiloku be Mukilisito wasi okwononi kagya beyo.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Pōlo akapá Timotio mutuu 1:3-18

Beyo mambanzu okwononi mino kaiko suda wanza ka Kilisito 2:1-26

Bambanzu bika ndeke buni ka masye ma mulibo 3:1-9

Kaigwinonogo yapu ka baya 3:10-4:8

Yitangula, na yuuso ya mulibo 4:9-22

¹ Imi Pōlo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananiso ko Kunzi. Etika kabikyaga mongoni ma agume wo obili nino ta na iyi pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. ² Nakaukpikilyo iwe Timotio, mikami mupaka. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito budukilyi iziyo, baminyilya kumbu, bupá maziyo.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

³ Namigisyaga Kunzi nino nakagugubyo ibiba na limbengi lanza beyo batite bagyaga ndi mino. Biti na lisyē, namigisyaga Kunzi ibiba beyo nutamanaga mino bongbinga basi ka malumba kami. ⁴ Niyō natamanaga beyo udukusaga ndi mino bamomiso-miso, nogwa musasa ambe numini iba limbengi kami otumi na magyagya. ⁵ Natamanagatu goni baya kaku niyo ya lingunu, baya niyo ka titaku mukoyi beyo ka Loisi, na niyo ka amaku beyo ka Euniki. Nakaiba binza ambe a goni kuso kaku. ⁶ Kinili, nakautomosya ambe wakozunonito na apepe nino Kunzi upá ndi ka lisyē nilo nubisilya ndi mino maboka. ⁷ A beyo, Kunzi katipágu limbengi la kubangaku. Luki limoti, Limbengi nilo atipága ngu, sipananiso na limbengi lo tombiii. ⁸ Wakikonito neki no suni kabikyaga likpamuka ko bulya ka Mombukwono-dosu. Wakikonito goni no suni ko bulya kami nino na ka boloko ko bulya kaki. Luki limoti, baya kayigyogyiso pa imoti na imi ko bulya Mongoni Manza kabyenene no ngu niyo Kunzi upá. ⁹ Iyi no atipá muhukuso, atimaka kaika batu kaki. Kegū ko bulya yigya yanza kusu, luki limoti, a ko bulya niyo osisilya ndi mino beyo na katiwonisilo iziyo kaki. Atipá ndi iziyo yi niyo ko pisi ka Yeso-Kilisito kambwa kagya obili. ¹⁰ Luki

limoti, iziyo yi niyo inisa kuwa mbiya wanu wa Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito odoku mino. Iyi ninu aditaga ngu ya kukwaku na katiwonisilo obili wa benze na benze ko pisi ya Mongoni Manza.

¹¹ Kunzi etwa kabikyaga Mongoni Manza abe atutumbwa na muwonisilo. ¹² Nakayigyogyiso ko bulya yi niyo. Luki limoti, na kegũ no suni kye nakaiba ambe nigũmya ka wani. Nakaiba binza ambe a no ngu kobuulyogo nilo epa ndi kadwe ka lisyela mupipilo. ¹³ Wiko kabye likingyosi la munzina ma lingũnu nimu nuwonisilo. Wigwinonogo na baya na sipananiso niso tamatikana mino na Yeso-Kilisito. ¹⁴ Buulyogo binza ko pisi yo ngu ya Limbengi-Lotu nilo akũso kakũ, mutũ manza nimu bũpa ndi.

¹⁵ Begero wo mino kaiba, batũ basi ba iwili ya Azia besini bi. Figelo na Elimogene ba luga ka batũ bi nibo goni bo. ¹⁶ Mombukwono-dosu okwilyi livananza ka Onesifolo kumbu. A beyo, odogoku bi bongbinga basi ketumiso limbengi, kani kegũ no suni kodoku kenda kũnu ka boloko. ¹⁷ Niyo osiloku ka Luma, ekisa na kekele kadwe ku kwa ku emina ndi mino. ¹⁸ Mombukwono-dosu Yeso aminisito ndeke bũza ko Kunzi ka lisyela mupipilo. Iyo, wakaiba binza masi nimu egiyila ndi ka Efeso.

2

Sũda wanza ka Yeso-Kilisito

¹ Iwe mikami, kisa kaiko no ngu niyo okotukyoku pisi ka iziyo ka Yeso-Kilisito. ² Nilo ukana ndi kani nakabikyaga kambwa ka bademu budingi, habikyaga goni iwe batũ ba lingũnu nibo bakwanana goni kaukitisilyogo bengeri.

³ Bailya goni ka yigyogyiso abe sũda walingũnu ka Yeso-Kilisito. ⁴ Sũda ninu ulananaga, kogulyogigu ka makpũmũka binzenge-nzenge ka bambanzũ, kapa be mombukwana-daki ogwi magyagya na iyi. ⁵ Mutũ ninu agyaga masindani ma mbangũ, kakwananigu kopupo tutungyo kani akapikita gbali. ⁶ Na bata, mutũ yi ninu ikogo bungu kadima tiko no akwanana kaiko mutũ wa mambwa kalya malili mi. ⁷ Bisatũ limbengi ka likpũmũka nilo nakabikya lo, Mombukwono-dosu upatũ ngu kotombisyo masi.

⁸ Mutamana Yeso-Kilisito ninu a ndi ka livananza ka ngama Daudi. Opu ndi ka mbũku mũdũngoni beyo Mongoni Manza mi nimu nakabikyaga o mino kowonisilo. ⁹ Nakaigyogyiso ko bulya ya Mongoni Manza mi nimu, na mukandila na selegeni abe mugya-manye. Luki limoti, likpũmũka ko Kunzi kegũ ilu la kikipikila. ¹⁰ Kinili, nakapilya masi ko bulya ka nibo Kunzi ipũnyilaga. Nakagya beyo iba ibu binisonito goni na muhukuso ko pisi ka Yeso-Kilisito pa imoti na ibiba niyo ya benze na benze. ¹¹ Likpũmũka li nili a la lingũnu:

Takokwo pa imoti na Kilisito, tika ndeke na obili pa imoti na ibu goni.

¹² Takokibyo, talya ndeke na ibu goni bungama.

Takamanganya, atimanganya ndeke iyi begero.

¹³ Takiki bongbingbili, ika iyi wongbingbili aka, kye kakwananigu kaimanganyila iyi mombukwana-daki yi.

Mugya-ligubo wongbingbili

¹⁴ Hutomosyo bambanzũ likpũmũka nilo lasi, ubikya bingbanganya kambwa ko Kunzi ambe bakikonitogu kobiso bodongoso na bambanzũ ko bulya mino. Bodongoso kegũ na izangiya kye upataga nibo bikaga kaukana. ¹⁵ Gya ngu kainisono ko misa ko Kunzi abe mutũ wanza. Wiko

abe mugya-ligubo nino kikogigu no suni ko pisi ya ligubo kaki, nino abikyaga ka bungbingbili Likpamuka la linganu. ¹⁶ Wasa munzina ma payaya, nimo a di na baya. Nibo bakpakpikanaga na imu bidukulaga kawa kobungaga byi no Kunzi. ¹⁷ Munzina kabu a kawa abe kambudu. Imeneo ibu na Fileto ba luga ka batu bi nibo. ¹⁸ Batu bi nibo bobungogoni byi na likpamuka la linganu. Bonzingimosogo baya ka bambanzu, banubikya be lipupupo kusu ka bambuku igyonosoni ndi. ¹⁹ Luki limoti, mubumbe mapu nimo Kunzi obisa ndi a imu wa aka wa. Munzina mi nimo ikpikaga kugu yi nima: «Mombukwono-dosu umibatatu batu kaki», na goni: «Mumbanzu kabikya be a mututu ka Mombukwono-dosu, asi banye.» ²⁰ Kuso wa ndabu yidingi, kikogigu asi na makpamuka ma olo aka ikani nimo ma fiza. Luki limoti, ikagatu goni na nimo ma mabau na nimo ma tukuto. Bigugubyogo na makpamuka magogo ka bongbingo, magogo ka bongbinga basi. ²¹ Kinili, mumbanzu kasa muwonisilo ma kaboboku mi nimo, ika kawa abe luki nilo bigugubyaga na ilu ka bongbingo. Ika kawa iyi kamukana mombukwana-daki aka, ika na izangiya ku kaki. Ika goni wakitulya kagya makpamuka manzanza masi.

²² Pikita musasa manye ma liwanza, wakisa bungbingbili, baya, sipananiso, maziyo, pa imoti na batatu nibo babibisaga Mombukwono-dosu na limbengi limoti. ²³ Luki limoti, wasa bodongoso baya bungingi na nibayo kegu na izangiya. Wakaiba binza ambe niyo yasi opupisaga asi mosooni aka. ²⁴ Wina se, mugya-ligubo ko Kunzi kokwononigu kasaana. Okwononi kaika na maziyo na batatu basi. Iki mututu wakibo kapu mututu na wa limbengi linda. ²⁵ Okwononi kapu batatu nibo bolutonogo na iyi mututu na limbengi lawese, opuso Kunzi anuikasa mambengi kaiba likpamuka la linganu. ²⁶ Kawa wa, bakwanana bata kainiso na tamanaga yanza, bahukaga ka kpaka ka mumuyoniso niyo a ndi mino ni ugwini na kaubisa kagya sipananiso kaki.

3

Nilo odoku ndeke ka masye ma mulibo

¹ Wibatatu binza ambe ka masye ma mulibo, ika ndeke ngbingo wa bukpeki-kpeki. ² A beyo, bambanzu bika kawa ndeke kaipa asi ibu aka, batatu ba musasa mo buyi, batatu ba kibiba na ba kibinika. Bika ndeke batatu butambwa Kunzi, batatu bubuno mututu ka babukuta kabu, batatu bubudiso likpamuka na ni bakegu kabanga makpamuka ko Kunzi. ³ Bika ndeke bapu, kani bakegu no kumbu. Bika ndeke batatu bubukulyaga bengeni makpamuka, batatu bo bou, batatu bufiya kani bakegu kapa bunza. ⁴ Bika ndeke batatu bugyagya, batatu ba mu mapu na bakibinika. Bapaga ndeke magyagya ma obili kakitaga Kunzi. ⁵ Binisanaga ndeke abe batatu ko Kunzi, luki limoti banina ngu kaki payaya. Wakikonito ka mudongo ka inguo ya batatu bi nibo. ⁶ Batu bagogo luga kabu bogulyaga ka bandabu, banubobo boko nibo babailyaga makpamuka masi. Boko bi nibo, banye ukukumilyaga bikokoko ni bakegu bakamaga ka baya. Bogulyaga kawa ka bopisi baya musasa dididi. ⁷ Bapaga bongbinga basi be biki kapu mututu. Luki limoti bakibagu likpamuka la linganu. ⁸ Mudongoni begeyo Yani ibu na Yambule * bobisa ndi mino dongoso na Musa, a mudongoni begeyo batatu bi nibo bo mino kobiso dongoso na likpamuka la linganu.

^{2:19} 2:19 Wanda ka Litatanga 16:5. * ^{3:8} 3:8 Yani ibu na Yambule: A ndi mino ma liyuda nimo bulakaga ndi bamazi ba Misili nibo bokpiko likpamuka kabu ka kitabu yo Pupo 7:11, 22.

Yimibo ka batũ bi niƚo oputikononi, baya kabũ a kũwa payaya. ⁹ Luki limoti, bakidukuligũ ndeke kye bungbingi kabũ inisono ko misa ka batũ basi ðeyo igyonosa ndi mino na Yani iƚũ na Yambũe.

Mũtiwi ma mulibo

¹⁰ Luki limoti, iwe webye pima ka mũtiwi, ka yigya, ka tamanaga, ka baya, ka limbengi linda, ka sipananiso na ka bungbingbili. ¹¹ Watũ kaiba ðeyo begyogyisa ndi mino na ðeyo nalya ndi mino kumbu ka Atiokia, Ikonio, na kũ ka Lusetula. Nigyogyisa ndi kũgbe, luki limoti, Mombukwondosu ekulaga ka yigyogyiso yi niyo yasi. ¹² A ðeyo, bakwanana kaugyogyiso batũ basi niƚo ðapa kabye Kunzi ka bungbingbili ko pisi yimatikana na Yeso-Kilisito. ¹³ Luki limoti, batũ ðanye na batũ ða kũƚoƚokũ bidukulaga ndeke ka ðanye. Bika kaũƚoƚo batũ ðagogo, kumbuso yi, ðũƚoƚo iƚũ ðegeyo. ¹⁴ Luki limoti, iwe wigwinonogo ka likpũmũka niƚo ðuwonisila ndi, wabinikyana na limbengi limoti. Wakaumiba ðinza batũ bi niƚo ðuwonisila ndi. ¹⁵ A ðeyo, wibaga Mobiso Motu katũkya ka limiki aka. Akwanana kaupá yimibo kye winisono na muhukuso pisi kabailya Yeso-Kilisito. ¹⁶ Mobiso Motu masi ikpikaga pisi ka yimibo ko Kunzi. A na izangiya kowonisila likpũmũka la lingũũ, katiwa, koyoyiso na kaũnanaga ðambanzũ kakpakyana ka bungbingbili. ¹⁷ Kũwa wa go wa, mũtũ ko Kunzi ika wakibungusyo ðinza, iko wakitũlya kagya makpũmũka manzanza masi.

4

¹ Nakaugbityaga kambwa ko Kunzi na kambwa ka Yeso-Kilisito nino ako ndeke ngbanga ka niƚo ða ðubisi na niƚo ðokwaga ndi, na nino odoku ndeke abe ngama ðe: ² ðikyaga likpũmũka ko Kunzi na kekele, iki ko ngbingo wanza ikani ko ngbingo wanye. Yoyiso, wanutumiso ðambanzũ mambengi pisi ka mũtiwi na limbengi linda kũgbe. ³ A ðeyo, ngbingo wagogo odokuto nino ðambanzũ ðakapagu ndeke ðata mino kaũkana muwonisilo ma lingũũ. Luki limoti bika kũwa ndeke kabĩɓya mũsasa kabũ aka. Bikungulaga ndeke bikululu na ambaza ka ðowonisili, ðanũɓikya niƚo ðapaga kaũkana. ⁴ Bidũlaga ndeke motili ka likpũmũka la lingũũ, ðanũkana asi ðabibũ baya kũƚoƚokũ aka. ⁵ Luki limoti, iwe, wiũuulyatũ ka makpũmũka masi, piya yigyogyiso, gya ligubo kakũ lo Mongoni Manza, wika mũgya-ligubo walingũũ ko Kunzi.

⁶ A ðeyo, ka niƚo endi imi, na kũwa imi wakitũlya ðe ðepi abe aƤeƤe. Ngbingo kami wa kukwakũ itulyonini. ⁷ Nulononini bi lũaga lanza, nadwe ka mulibo ma mbangu kami, nobuulyaga baya. ⁸ Mbiya wanũ, mũkalya ma bututungyo a kũwa keũndaga. A ðegbegebe baya bungbingbili niƚayo Mombukwono-dosu, nino zozu walingũũ epa ndeke ka lisyẽ niƚo igoku ndeke mino. KeƤigũ ndeke asi imi aka, luki limoti, upa ndeke batũ basi niƚo ðapa kamina wa opuponoku ndeke mino.

Mũtiwi dididi

⁹ Gya ngu kekpuƤoku ðigala-gala. ¹⁰ A ðeyo Dima esoni, a wakipá ka likpũmũka la ɔbili wa masye mi nima, ogoni ndi ka Tesalonika. Kelesike aga ka Galatia, Tito aga iyi ka Dalamatia. ¹¹ Luka mũkaka aka no ta na iyi. Mũvatũ ðanu Maliko kye etungbũla ðanu ka ligubo. ¹² Natiki bi Tikiko ka Efeso. ¹³ Wakika ðanu kodoku, wevilya koti nino nasa ndi ka Tolowasi kũ ka Kalapo. Idulyokuto goni na lukutu ya ðakitabũ, kũgbe niyo yo bokuto.

¹⁴ Mutwo-mabisiya beyo ka Alesandulia egyogyisa ndi kuge. Mombukwono-dosu akalyatu ndeke ka yigya yi niyo. ¹⁵ Wiminyatu goni iwe na iyi kye obisaga ndaku bodongoso kuge ka mutuu kusu.

¹⁶ Wa napanga ndi mino kasamba ka mambwa, kegu ndi na mambanzu gutugu bemoti aka nino a ndi ka mutuli kami. Besa ndi basi bigbu, Kunzi upilyito! ¹⁷ Luki limoti, Mombukwono-dosu esingyatu ndi, epa ngu kabikyaga Mongoni Manza kadwe ka mulibo be kye batu nibo bakegu Bayuda bukanito. Ehokusaga ndi ka manzu ko sukopi. ¹⁸ Mombukwono-dosu ekulaga ndeke ka makpamuka manyenye masi, ehukusogo, emingyiso ka Bungama kaki kugu wa lisy. Mombukwono-dosu avi ibiba ka benze na benze. A asi beyo aka yo.

Yuuso ya mulibo

¹⁹ Namuusito Pelesila ibu na Akila pa imoti na livananza ka Onesifolo.

²⁰ Hasito otigoli bi ka Kolito. Nasi bi Tolofimo ka Miletu kye o bi na nzayi.

²¹ Gya yapu kodoku kambwa wa syangasu.

Eyubulo, Pudi, Linusi, Kolodiya se kawa bomomосу bagogo basi ka baya bumumuusogito goni.

²² Mombukwono-dosu ubuulyogito.

Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na ifunu.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi Tito Likpɔmuka la mambwa

Balūwa ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi Tito nimu. Tito kegu ndi iyi Muyuda abe Pɔlɔ, luki limoti, apuna ndi iyi kabɔɔya Yeso, na bakpakyanaga ndi na Pɔlɔ bongbinga basi kagya ligubo lo Mongoni Manza. Balūwa yi nimu atakanya ndi Tito ko uzu wa Keleti. Pɔlɔ asa ndi ku beyo kye upunagi bambanzu nibo bumamalya batu bi nibo babinikyana Yeso. Akwanana ndi goni kauwonisilo batu bi nibo beyo bokwononi mino kaiko luga kabu, na beyo bokwononi mino kakpokyoniso obili kabu. Utumbulyaga ndi goni beyo bokwononi mino kaupá bambokum-bokum, ikani bomiki, ikani bosunzu mutuu, na beyo obili ka batu nibo bokwononi kaumamalya batu nibo bailya okwononi mino kaiko.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso, na malumba 1:1-4

Beyo bokwononi mino kaupá bangama ka batu nibo babailya mutuu 1:5-16

Beyo bokwononi mino kaupá batu nibo babailya mutuu 2:1-3:11

Yuuso ya mulibo 3:12-15

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ ninɔ na mugya-ligubo ko Kunzi na atutumbwa ka Yeso-Kilisito no nakpiki balūwa yi nimu. Kunzi etika ndi ka batu nibo upunaga ndi be babinikyani na kye numibisi lingunu iba biki batu bongbingbili ko misa kaki. ² Kuwa wa guwa, biko na mutamanagi ma obili wa benze na benze. Kunzi ninɔ kabikyagigu bongɔ, atiwonyogoni ndi obili yi ninɔ kambwa kagya makpɔmuka masi. ³ Niyo ngbinga italyana kuwa, Kunzi Muhukuso kusu umibisa ndi bambanzu likpɔmuka kaki. Epoku ndi mongoni mi nimo, ekpamyakuwa be nabikyagi.

⁴ Nukpikilyi iwe Tito balūwa yi nimu, mikami walingunu ninɔ ta na iwe luki limoti ka baya. Iziyo na maziyo ko Kunzi Baba na Yeso-Kilisito Muhukuso kusu iki pa imoti na iwe.

Tito akaumomosa bambokum-mbokum ba kanisa ka Kilete

⁵ Nusi bi ko uzu wa Kilete komosisyo bopisi baya mogubo nibayo osikoni bi, kaumomoso bambokum-mbokum ba makanisa ka bagudu basi, mudongoni beyo imi mombukwana-daki nupi bi mino mutuu. ⁶ Mbokum-mbokum wa kanisa kokwononigu kaiko na bebo. Okwononi kaiko na muko bemoti aka. Bomikaki bokwononi kaiko bakilisito, ni bakegu na yigya yanye ikani mapu. ⁷ A beyo, mutuu wa kamalya kanisa kokwononigu kaiko na bebo, kye a zamu ninɔ andaga makpɔmuka ko Kunzi. Kokwononigu kaiko mutuu wa limbengi lidingi, ikani wa limbengi likudu, ikani wa libuma, ikani ninɔ musaana na bambanzu, ikani mutuu yi ninɔ akakisa kangamikana ko pisi yanye. ⁸ Luki limoti, okwononi iki mutuu yi ninɔ a wakitulya kautilya bobiko na ninɔ apaga bunza. Okwononi iki mutuu wa yimibo, wongbingbili, wotu na ninɔ kegu limbengi bikpo. ⁹ Okwononi igwinonogo bingbufu ka Likpɔmuka ko Kunzi nilo la lingunu, kabyenene na mutuu nimo bawonisila ndi. Kuwa wa, akwanana kautiwa bambanzu ko pisi ya lingunu, na kautitaga nibo biko kakisa koyikoso likpɔmuka kaki.

¹⁰ A beyo, a na batu ba mu mapu budingi, bipuuu luga ka Bayuda nibo bobinikyononi. Liguba kabu ni yinzinzinya aka na kaubobo bengeneni. ¹¹ Okwononi kaudokisa batu bi nibo kye bapanzaga bandabu bayasi na mutuu manye, banakisa ibu kangamikana no pisi yanye. ¹² Bemoti ka bogyalandu kabu ninu a goni Mukelete, abikya ndi be: «Bakelete ba masye masi batu ba bongu, banyama bufiya, bakapagigu ligubo na mambengi usomikononi no nzoyi ya malili bikpo.» ¹³ Mutumbulagi mi nima a ma lingunu. Kinili, okwononi kauyoyiso yapu, iba biki na baya yo ngbingbili. ¹⁴ Kuwa wa gu wa, basa kabye bomongoni baya kuboboku ka Bayuda, na mutuu ka batu bi nibo bosonononi ndi na likpumuka la lingunu. ¹⁵ Makpumuka masi a manzanza ka batu nibo ba banza ko misa ko Kunzi. Luki limoti, keggu no luki gutugu limoti aka nilo ikaga lanza ka batu nibo banye ko misa ko Kunzi, na nibo bakanabinikyonigu. A beyo, yimibo na mambengi kabu ikaga ka banye aka. ¹⁶ Bibibaga be bamibatuu Kunzi, luki limoti, yigya kabu a di. Ba batu nibo bakupagigu, ba na mu mapu na bakakwananagigu kagya ligubo lanza gutugu limoti aka.

2

Mutuu ma lingunu

¹ Luki limoti, iwe, nakaubikya ambe utiwa bambanzu kabyenene na mutuu ma lingunu. ² Hubikya bamboku-mboku baluku bi be biki batu ba kiginyilyo, biki batu nibo yigya kabu akapa ibiba ni bakegu mambengi bikpo, biki bakisulyo ka baya, batu ba sipananiu na nibo ba limbengi linda. ³ Hubikya goni bamboku-mboku boko bi be biki na yigya niyo okwononi ko misa ko Kunzi, bakikonitogu batu ba banvenve ikani badangbala ba makana. Luki limoti, biki batu bupa mutiwi manza, ⁴ buwonisi basika bi nibo ba ka bovononi kaika na sipananiu na bambunyaabu na bomikabu, ⁵ biki botombiii, biki na obili wanza, boko bakigugubyo ka bandabu kabu, batu ba yigya yanza, banubanga bambunyaabu. A beyo, iba mutuu gutugu bemoti aka kotumbwonitogu likpumuka ko Kunzi.

⁶ Okwononi goni kautumisa bawanza mambengi be biki na tamanaga yanza. ⁷ Iwe mombukwana-daki yi, wokwononi kaika likingyosi pisi ka yigya yanza. Mutuu kaku iki ma lingunu, na nimo okwononi. ⁸ Munzina kaku iki mongbingbili nimo mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kobudiso. Kika beyo, bomuyoniso kaku bogwa suni ni bakegu na likpumuka lanye gutugu limoti aka nilo bakwanana kabikya ko bulya kusu.

⁹ Okwononi be bosunzu bubangi bamombukwana-dabu ka bopisi bayasi. Banagya mudongoni beyo biko mino kapa kani bakegu kagya na ibu bodongoso, ¹⁰ ikani kaibo mukumbo kabu. Luki limoti, okwononi biki bongbinga basi batu banza, batu bakukana iba bapí ibiba ka mutuu masi ko Kunzi, Muhukuso kusu.

¹¹ A beyo, Kunzi owonisila ndi iziyo kaki ka batu basi, kye binisoni na muhukuso. ¹² Iziyo yi niyo atiwonisilogo kaasa yigya yanye na musasa ma obili. Kuwa wa gu wa, takwanana kaiko ka obili yi nimu batu botombii, bongbingbili, na bakigwinonogo na Kunzi. ¹³ Kinili, takwanana kabundilaga lisyé lanza nilo tobiso mino mutamanagi. Ka lisyé nilo, ibiba ko Kunzi mudingi na Yeso-Kilisito, Muhukuso kusu inisana ndeke. ¹⁴ Iyi mombukwana-daki apóni ndi obili kaki ko bulya kusu. Agya ndi, be kye atikulagi ka banye basi, atingumoso ko misa ko Kunzi. Tiita kuwa batuu kaki bikpe, nibo biko bongbinga basi bakitulya kagya likpumuka lanza.

¹⁵ A ɔeyɔ, nɛlɔ a likpɛmɛka nɛlɔ wokwononi kaamalya no ngu. Hutumiso bambanzɛ mambengi, wanuyoyiso. Mutɛ gutugɛ bɛmoti aka kundungulyogonitɔgɛ.

3

Yigya ka bakilisito

¹ Hutomosyo batɛ basi ambe biki bakisiso kambwa ka ɔangama basi. Okwononi bɛɔbangi, biko bakitulya kagya bɛnza. ² Bakikonitɔgɛ kautɔmbwa bambanzɛ, kasaana. Luki limoti, biki na yigya yanza, bonowonisilo bongbinga basi butombiii na batɛ basi. ³ A ɔeyɔ, kambwa, ifusu ta ndi gɔni bongingi, batɛ bubuno mutɛɛ ko Kunzi na nɛlɔ bubungogo. Ta ndi bosunzu ba mɛsasa manyɛ na yigya dididi. ɔbɛli kusu a ndi wanyɛ, mutumo na mɛsasa. Bakatipagigɛ ndi na takapananagigɛ ndi ɔegɛyɔ. ⁴ Luki limoti, Kunzi Muhukuso kusu uwonisila ndi bambanzɛ bɛnza na sipananisɔ kaki, ⁵ atihukusa ndi. Kagyagɛ ndi ɔeyɔ kye ta ndi na yigya ya ɔungbingbili, luki limoti a ndi pisi ka limbengi kaki lo kumbu. Atihukusa ndi gɔni pisi ka yisukusaga ya yibukata yambiya, pisi ka Limbengi-Lotu nɛlɔ atipá ɔbɛli wambiya. ⁶ A ɔeyɔ, pisi ka Muhukuso kusu Yeso-Kilisito, Kunzi atidukilyoni ndi Limbengi-Lotu ɔigbiya-gbiya. ⁷ Kɛwa wa gɔ wa, pisi ka iziyɔ kaki, atiitisa bongbingbili ko misa ko Kunzi katipá ɔbɛli wa bɛnze na bɛnze ninɔ tikaga na mutamanagi mi. ⁸ Likpɛmɛka li nili a la lingunɛ.

Nakapa ambe wamalya yapɛ katiwa likpɛmɛka li nili, iba batɛ bi nɛlɔ babinikyana Kunzi bidukulogi kagya bɛnza aka. Likpɛmɛka li nɛlɔ a lansa na la izangiya ko bulya ka bambanzɛ. ⁹ Luki limoti, nyika ɔɔɔngoso baya ɔungingi, babibɛ baya puponogo ka ɔotitonu, mosooni na ɔɔɔngoso ko bulya mutɛɛ. Makpɛmɛka mi nimɔ masi a payaya, kɛgɛ na izangiya. ¹⁰ Mambazɛ kiko kaugbonoso bambanzɛ, muyoyiso ngangya yiba. Kumukoni, wate ka kpɔlɔ. ¹¹ A ɔeyɔ, inguo ya mutɛ yi ninɔ amubungogo. Ko pisi yakidukulogo na likpɛmɛka lanyɛ, akaimakya ni iyi mumbukwana-daki yi bɛkpe ka mɛngimbo.

Mɛnzina ma mulibo

¹² Nutikilyatɛ banɛ Alitemisi ikani Tikiko. Bakadwe kɛ, wagya kɛkɛle kodoku iba tabangani banɛ ka Nikopoli. A ɔeyɔ, nosisilyi bi kaika kɛ ɔeyɔ ko ngbingo wa syangasɛ. ¹³ Mubungusilyogo zozɛ ninɔ ina bɛ Zenasi ibɛ na Apɔlɔ ligundɛ bɛnza, iba bakozongonitɔgɛ tamatɛ. ¹⁴ Okwononi gɔni bɛ batɛ kusu bibononi kagya bɛnza, iba bikitɔ gɔni kausingyo nɛlɔ biko ka yangya ya lingunɛ. Bakagya ɔeyɔ, ligubo kabɛ abukutatɛ masɔlɔ.

¹⁵ Batɛ basi nɛlɔ ta pa imoti na ibɛ, bumuusogito. Tumuusogito gɔni ɔomomosu ka baya.

Iziyɔ ko Kunzi iki na ibunu basi.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi Filimono Likpɔmuka la mambwa

Balūwa yi ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi wai-daki bɛyɔ ka Filimono nimɔ. Filimono a ndi iyi Mɔkɔlɔsi, a ndi gɔni mutɔ mudingi ka gɔdɔ yi ninɔ. Amɔkana ndi Pɔlɔ ni anabikyaga Mongoni Manza. Kolipyagu, abinikyana ndi, ingyɔ ka mɔdɔngɔ ka bakilisito.

Luga ka bosunzu ka Filimono, a ndi na alukɔ bɛmoti ninɔ ina ndi bɛ Onesimo. Onesimo akyaga ndi, aga ndi kɔ Pɔlɔ a ndi mino ka bɔlɔkɔ. Pɔlɔ abikyaga ndi Mongoni Manza nimɔ akanzina ko bulya ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Onesimo osya kɔwa ndi ko pisi yi niyɔ gɔni yɔ.

Pɔlɔ akpikilya kɔwa ndi Filimono balūwa yi nimɔ kabikya bɛ apilyi Onesimo, kye bakpakyana ndɛkɛ na iyi ka ligubo lo Mongoni Manza. Ko ngbingo yi ninɔ, Filimono akwanana ndi kagya na Onesimo ninɔ a ndi musunzu kaki, bɛyɔ aka yɔ opo mino, ikani gutugu kamwɔ aka. Pɔlɔ itatanaga ndi na iyi ka balūwa yi nimɔ bɛ kavonitɔgu Onesimo bɔta abe musunzu ninɔ akyaga ndi. Abikya ndi bɛ okwononi atilyi binza, kye ba kɔwa bɔmatikana ka Yeso-Kilisito.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-3

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba ko bulya ka Filimono 4-7

Pɔlɔ akaitatanaga na Filimono ko bulya ka Onesimo 8-22

Yuuso ya mulifo 23-25

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ ninɔ na ka bɔlɔkɔ ko bulya ka Yeso-Kilisito, takakpiko balūwa yi nimɔ pa imoti na mika-mama bɛyɔ ka Timotio.

Takaukpikilyo iwe Filimono, momosu wa sipananiso na ninɔ tagyaga na ibunu ligubo pa imoti, ² na mɔsali kusu bɛyɔ ka Apiya pa imoti na momosu bɛyɔ ka Alikipɔ ninɔ ta na ibu kaulanana ko bulya baya na bɔtu ba Kanisa niɔ bɔmɔmukanaga kɔ kakɔ. ³ Izinyɔ na Maziyo kotukyoku ko Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ibunu.

Pɔlɔ akabibisa Kunzi ko bulya ka Filimono

⁴ Filimono, namigisyaga Kunzi kami ibiba bongbinga basi ni nanɔtamana ka malumba. ⁵ A bɛyɔ, nukanagatu mongoni ma sipananiso kakɔ ko bulya ka bakilisito basi na nimɔ ma baya kakɔ ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁶ Nakakunga Kunzi bɛ baya niyɔ atimatano mino na ibunu abukuti masɔlɔ makpɔ. Huwonisila neki bambanzu bunza basi niɔ ta na ibu ka ɔbili kusu pisi ka yimatanaga na Kilisito. ⁷ Mamaki, a bɛyɔ, nogwa ndi magyagya kugbe na limbengi kami a litumo ko bulya sipananiso kakɔ, kye utumisatu bakilisito mambengi.

Pɔlɔ akaitatanaga ko bulya ka Onesimo

⁸ Gutugu bɛyɔ Kilisito epa mino bɔngama kaukpamya likpɔmuka li nilo wokwononi kagya, ⁹ no bi kapa kaukunga luki limoti ko lino la sipananiso. Imi Pɔlɔ, mbokɔ-mbokɔ bɛyɔ no mino iyi, na mbiya wanu ka bɔlɔkɔ ko bulya ka Yeso-Kilisito. ¹⁰ Nakaitatanaga na iwe wa no mino ka bɔlɔkɔ ko bulya ko mikami bɛyɔ ka Onesimo, ninɔ a kɔwa mikami pisi ka baya.

¹¹ Kambwa, a ndi mutũ wa payaya kũ kakũ, luki limoti, mbiya yi nimũ a kũwa mutũ wa izangiya kũ kakũ na kũ kami.

¹² Mbiya yi nimũ, nakaumigisilyo ya kaki, a kũwa abe mutabi ma nzayi kami. ¹³ Imi, no bi kapa ambe iki buwobi na imi kũũ. Ngbingo yi nino no mino ka boloko wanũ ko bulya Mongoni Manza, iki bi kegugubyo ka pa kakũ. ¹⁴ Luki limoti, nakakwananigũ bi kagya beyo ni nakumuusigũ. Nakegũ goni kapa be gya bunza pisi ko bou, luki limoti, nakapa be gya na limbengi lanza.

¹⁵ A beyo, nakaina abe Onesimo usa ndi ko ngbinga mukede aka, luki limoti mika kũwa banũ na ibũ bongbinga basi. ¹⁶ Mbiya wanũ, kegũ bata asi musunzu aka, luki limoti, a kũwa na izangiya kũgbe kakitaga musunzu, a kũwa momosu mupaka. Begeyo napaga mino imi kũgbe, okwononi kũwa iwe kapa bata kũgbe kakitaga, abe musunzu, na kũwa bata abe momosu kũso ka Mombukwono-dosu.

¹⁷ Kika ni wevaga abe wai-dakũ, mutilya iyi mufongoni abe kiko bi imi aka. ¹⁸ Kagya ndi bunye ikani a ndi na lubu kakũ, imuuso kũwa imi. ¹⁹ Imi Polo bikpe no nokpikogi likpumũka li nili: Imi no nakalya banũ lubu kaki ni wokobusoligũ se ambe imi no nudulyoku ndi no mongoni ma muhukuso. ²⁰ A beyo mamaki, igyilya beyo ko lino ka Mombukwono-dosu, wetumisa limbengi abe mamakũ kũso ka Kilisito.

²¹ Wa no mino kaukikilyo wanũ, na na baya ambe wagyatũ beyo nukpikilyi mino, nakaiba ambe wagyatũ gutũgũ kakitaga wa. ²² Pa imoti na niyo, ibungusilyagatũ goni pa ya busisini, kye na na baya ambe pisi ka likungoni kunu, tinananatũ bata.

Yuuso ya mulibo

²³ Epafalasi, nino ta na iyi kũũ ka boloko ko bulya ka Yeso-Kilisito, umuusogito. ²⁴ Maliko, Alisitaliko, Dima pa imoti na Luka, bomika-mama niyo tagyaga na ibũ ligubo, bumuusogito goni.

²⁵ Izio ko Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ibunu.

Mobiso beyo buk pikilya ndi mino Bebelenia Likpumu ka la mambwa

Balawa yi nimu buk pikilya ndi Bayuda bi nibo barunaga ndi kabibya Kilisito. Bakamibigu mutu yi nino akpika ndi. Luki limoti, likpumu ka la izangiya a be kye akatukya ko Mobiso yo ava mino likingyosi kauwonisilo lingunu. Bugyogyisa ndi bakilisito bi nibo ba ndi ba mambwa kadwe ku kwa ku bakisa ndi mino kaisuma. Kinili, buk pikilya ndi balawa yi nimu be bigwinonogi yaru ka baya, na bakosonitogu pisi yi niyo.

Ka bundeli, Kunzi unakanatu ko ngbinga bemoti na Bayuda. Ubikya ndi be mumbanzu kagya bunye, okwononi amwi nyama ko bulya aperi. Kunzi apilyatu mutu yi nino. Balawa yi nimu akatumbulaga be yukanana yambiya yi niyo Kunzi obiso a ka batu bi nibo babinikya Mikaki okitogito niyo ya mambwa.

A beyo, niyo Yeso-Kilisito ugiya bomikya-bambanzu okitogito niyo bamalaika, ikani Musa, ikani Aluni ikani Yosua bagya ndi. Yeso no a Mikyakondolo ko Kunzi nino okwa ndi ko bulya bunye ka batu basi. Mutu yi nino abinikya Yeso, kegata na musasa kapu nyama ka aperi ko bulya bunye kaki. Luki limoti, Kunzi apilyatu ndeke bunye kaki.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Miko Kunzi a mutu mudingi 1:1-3

Yeso a mutu mudingi kaukitaga bamalaika 1:4-2:18

Yeso a mutu mudingi kakitaga Musa ibu na Yosua 3:1-4:13

Yeso a kumu-kumu 4:14-7:28

Yeso odoku ndi na yukanana ya kugu kakitaga niyo ya mambwa 8:1-9:22

Aperi ka Yeso a bemoti aka na a nino wa mulibo 9:23-10:31

Batu bemoti-bemoti luga ka batu ba baya yidingi ba bundeli 11:1-40

Tobyini yigya ka Yeso 12:1-13:19

Malumba, na yuuso ya mulibo 13:20-25

Kunzi unzinilya ndi bambanzu pisi ko Mikaki

¹ Ka bundeli, Kunzi unzinilya ndi botitosu nganga bikyo, na ka bopisi dididi pisi ka bogyalandu. ² Luki limoti, mbiya-mbiya yi nimu, ka masye ma mulibo mi nimana to mino ma, akatinzinilya pisi ko Mikaki. Agya ndi obili pisi ko Mikaki, abiso be iyi no ika ndeke mombukwana makpumu ka masi. ³ Miki yi nino a bungbanganya ba ibiba ko Kunzi, a likingyosi la lingunu ko Kunzi bikpe. Akpokyonisogo obili beyo okwononi mino pisi ka munzina kaki mo ngu. Niyo asukasaga bunye ka bambanzu, ika kuwa ka kambanzikaniko ko Kunzi nino wo Ngu.

Miko Kunzi ukitogito Bamalaika

⁴ Miki a mutu mudingi kaukitaga bamalaika, kinili, Kunzi aponi lino lidingi kuge kakitaga nilo kabu. ⁵ A beyo, Kunzi kabikyagu ndi malaika gutugu bemoti aka be:

«Iwe, wa mikami,

na lise li nili, imi kuwa ni abaku.»

Kanabikyigu ndeke malaika gutugu bemoti aka be:

«Imi, nika ndeke abaki,

iyi Mikami.»

⁶ Luki limoti, wa Kunzi a ndi mino katikoku Mikaki wa mambwa ka obili, abikya ndi be:

«Bamalaika basi ko Kunzi bokwononi kabibiso.»

⁷ Abikya kuwa ndi ko bulya ka bamalaika be:

«Kunzi ugyaga bamalaika kaki kaiko abe muvivi* bagya-ligubo kaki abe lidada lo buku.»

⁸ Luki limoti, abikya ndi goni ko bulya ko Mikaki be:

«Kunziooo, buliki kaku ba bungama,

a ba benze na benze.

Wokpkyonisa bungama kaku ka bungbingbili.

⁹ Wapa likpamuka longbingbili,

wakya nilo lanye.

Kinili, Kunzi,

Kunzi kaku, umomosa ndi,

ugbodya molingo,

urunaga iwe aka luga ka bawai-daku.»

¹⁰ Abikya ndi goni be:

«Katukya ka murunganagi, iwe, Mombukwono-dosu no wagya ndi obili, kugu wa lisyε a ligubo la maboku kaku.

¹¹ Masi nimo olimikatu ndeke, luki limoti, iwe wika ka benze na benze.

Litombu na lisyε obuba ndeke bitu abe inanza ya kutuko.

¹² Odukufaga ndeke abe botu,

a beyo, bigomosyana ndeke abe botu.

Luki limoti, iwe wika ndeke madongoni aka, obili kaku kikigu ndeke na mulibo.»

¹³ «Kunzi kabikyagu ndi malaika gutugu bemoti aka be:

Wika ka kambanzikaniko kami,

kadwe ku kwa ku nubisa ndeke mino bomuyoniso kaku kusili wa bakagba kaku.»

¹⁴ Ambe, bamalaika bakegu mbeyi asi mabengi nimo aka mo agugubyaga Kunzi? Utikaga kausingya batu nibo bokwononi kainisono na muhukuso.

2

Muhukuso ma izangiya yidingi

¹ Kinili, okwononi tidukulogi kugbe kaigwinono lingunu ka mongoni mi nimo tukana ndi, kye takobungogonitogu. ² A beyo, munzina nimo bamalaika babikyaga ndi, a ndi ma lingunu. Mutu wasi nino akya ndi kagya, obuna matuu mi nimo, inisanatu ndi na yigyogyiso niyo okwononi na iyi. ³ Takwanana kuwa kanyika yigyogyiso liki kika ni takaina payaya muhukuso ma izangiya yidingi abe nimo? Mombukwono-dosu no arunga ndi kabikyaga mongoni ma muhukuso mi nimo, kumbuso yi, batu nibo bukana ndi, batimibisa ndi be a ma lingunu. ⁴ Kunzi owonisila ndi be munzina kabu a ndi ma lingunu pisi ka mokingyosi na makpamuka mambanga-mbanga. Agya ndi beyo pisi kaulapyaga bapere ba Limbengi-Lotu madongoni beyo a ndi mino kapa.

Yeso okwa ndi ko bulya ka batu basi

⁵ A beyo, Kunzi kupagu bamalaika ngu kugu wa obili nino a ndeke kodoku. ⁶ Luki limoti, Mobiso ko Kunzi abikya ka pa imoti be:

1:5 1:5 Wanda ka Mambu 2:7; 2 Samueli 7:14; 1. * **1:7** 1:7 muvivi ka Ligiliki a limbengi Wanda ka Mambu 104:4 **1:9** 1:8-9 Wanda ka Mambu 45:7-8. **1:13** 1:13 Wanda ka Mambu 110:1.

«Kunziooo! Mumbanzu ni wani, kye wasyi limbengi ku kaki?
Mikya-bambanzu ni wani, kye wabuulyogi?

⁷ Wabisa ndi kusili ka bamalaika ko ngbinga mukede, wakungula ndi na ibiba na bungama,

⁸ wobisa ndi makpamuka masi kusili wa bakagba kaki.»

Kunzi obisa ndi makpamuka masi kusili kaki. A beyo, kasagu ndi luki gutugu limoti aka be kikonitogu kusili wa bungama kaki. Wina se, mbiya yi nima, takaina binza ambe makpamuka masi kegu mbeyi kusili wa bungama kaki. ⁹ Luki limoti, nilo tibaga a be bosisa ndi ko ngbinga mukede bungama ka Yeso kusili ka bamalaika, mbiya-mbiya yi nima a kawa mukungulo na ibiba na bungama. Pisi ka iziyo ko Kunzi, igyogya ndi, okwo ko bulya ka batu basi. ¹⁰ A beyo, abosila ndi Kunzi nino agya ndi obili na obuulyaga makpamuka masi nimo a kuso yi, adokisa Yeso pisi ka yigyogya kye batu budingi bogulyi ka ibiba kaki. A beyo, Yeso no owonisa pisi ya muhukuso.

¹¹ Wina se, Yeso nino asukusaga bunye ka bambanzu na batu basi nibo usukusaga ba batu bemoti. Kinili, Yeso kikogiga no suni kamaka be bomika-mama. ¹² A beyo, abikya ndi Kunzi be:

«Nubikyaga ndeke bomika-mama likpamuka kaku, nubibisaga ndeke ka bapa bayasi ku biko mino kosilyonogo.»

¹³ Iyi aka bata ndi be:

«Nasyege ndeke limbengi kami ko Kunzi.»

Omotiloku be:

«Imi nima pa imoti na bomiki nibo Kunzi epa ndi.»

¹⁴ Kaina be bomiki bi nibo basi ba bomikya-bambanzu nibo ba na nzayi na bangu, Yeso igya ndi mudongoni abe ibu. Agya ndi beyo kye pisi ka kukwaku kaki, aditi mumuyoniso nino a ndi no ngu ya kukwaku, ¹⁵ ukulaga goni batu basi nibo ba ndi abe busunzu ka obili kabu wasi kye ba ndi na kubangaku kwa kukwaku. ¹⁶ A beyo, kodokugu ndi kausingyo bamalaika, luki limoti batu bi nibo ba livanza ka Abalahamu. ¹⁷ Kinili, okwononi ndi igyi mudongoni abe bamamaki, kye iti kumu-kumu nino wakuminya bambanzu kumbu na nino wongbingbili ka ligubo ko Kunzi kye olimogi bunye ka bambanzu. ¹⁸ A beyo, Yeso igyogyasatu ndi ngbingo yi nino mumuyoniso akingila ndi mino. Akwanana neki iyi kausingyo batu bi nibo mumuyoniso ukingilaga.

3

Yeso akitogito Musa

¹ Kinili, bomika-mama, ibunu nibo Kunzi amamakaga, wigumyoni ka Yeso. Iyi ni atutumbwa no kumu-kumu wa baya niyo takabikyaga mongoni mi. ² Agya ndi ligubo ngbingbili ko misa ko Kunzi nino apunaga ndi, mudongoni beyo Musa agyaga ndi mino ka Nda bu ko Kunzi. ³ Mutu yi nino opikaga ndabu a na ibiba kakitaga ndabu bikpe. A mudongoni begeyo Yeso inisana ndi mino na ibiba kugbe kakitaga niyo ka Musa. ⁴ A beyo, bandabu bayasi ipikaga na mumbanzu, luki limoti Kunzi no agya makpamuka masi. ⁵ Musa a ndi mutu wongbingbili ka Nda bu ko Kunzi yasi, mugya-ligubo nino abikyaga ndi kambwa aka likpamuka nilo Kunzi akwanana ndi kabikyaga yi. ⁶ Luki limoti, Kilisito a wongbingbili, iyi abe miki nino bamomosa ndi ka ma ma Nda bu ko Kunzi. Takobuulyogo

fungbingbili na mutamanagi ka likpamuka li nilo odoku ndeke lo, tiko ndabu yi niyo.

Kunzi akobungusyogo pa ka batu nibo babailya

⁷ Kinili, mudongoni beyo Limbengi-Lotu abikya ndi mino be:

«Na lisyε li nili, makukana liyu ko Kunzi,

⁸ makikonitogu mambengi bidisili,

mudongoni abe ka lisyε nilo mavikimanaga ndi mino no Kunzi, abe ka lisyε nilo malikaga ndi mino ka isa.»

⁹ Kunzi obikyoku be:

«Botitonu belikaga ndi,

kakisa kaiba limbengi kami,

gutugu beyo bina ndi mino masi nimo nanya ndi, ¹⁰ ka byanga batekebe bakwanganya.

Kinili, limbengi etula ndi na livananza li nilo,

nabikya be: «Bobungogo bongbinga basi,

bakonotombisyigu mutamanagi kami ko bulya kaba.»

¹¹ Kinili, nako ndi silika yi nima na limbengi litula be:

Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi!»

¹² Wiminyonito, bomika-mama, mutu gutugu bemoti aka luga kunu kikonitogu na limbengi lanyε na nilo lapu. Limbengi li nilo, atika kaasanana Kunzi nino a na obili. ¹³ Luki limoti, tumisononi mambengi masyε masi ni ta mbeyi ko ngbingo yi nino Mobiso akaalikya be «Lisyε li nili», iba bunye kabonitogu gutugu mutu bemoti aka luga kunu wa akya mino kotombisyo. ¹⁴ A beyo, takobuulyogo baya niyo tinisana ndi na iyu kadwe ka mulibo, tika kawa luki limoti na Kilisito. ¹⁵ Mobiso Motu akabikya be:

«Na lisyε li nili, makukana liyu ko Kunzi

makikonitogu limbengi bidisili,

mudongoni abe ka lisyε li nilo mavikimanaga ndi mino na iyi.»

¹⁶ Ba wani bo bukana ndi liyu ko Kunzi, bavikimanaga na iyi? Kegu mbeyi ndi batu basi nibo Musa unyoku ndi ka Misili? ¹⁷ Ba wani mbeyi bo batulisa ndi Kunzi limbengi ka byanga batekebe bakwanganya? Kegu mbeyi batu bi nibo bagya ndi bunye, bolumwaga ndi ka isa? ¹⁸ Ba wani bo Kunzi ukulya ndi silika be bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo ubungusilyaga ndi? Kegu ndi batu nibo bavikimanaga ndi? ¹⁹ A beyo, tinaga be batu bi nibo bakogulyagu ndi ka beyo kye bakegu ndi na baya.

4

¹ Kunzi atisilya ndi agume be togulyatu ndeke ka pa ya kimumbiso niyo atibungusilyogo. Timinyini neki, mumbanzu gutugu bemoti aka luga kunu kozongonito kogulya ku. ² A beyo, tukana ndi Mongoni Manza mudongoni abe botitosu. Luki limoti, kupagu ndi izangiya kye bakatilyagu ndi na baya ngbingo yi nino bukana ndi mino. ³ Ibusu nibo tabailya, togulyatu ndeke ka pa ya kimumbiso yi niyo. Kunzi abikya ndi be:

«Nako ndi silika na limbengi litula be:

Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi!»

Kunzi abikya ndi munzina mi nima ni omoni ligubo kaki katukya wa agya ndi mino obili. ⁴ A beyo, ka pa imoti ka Mobiso, ibikyatu ko bulya lisyε la madfiya-na-ika be: «Ka lisyε la madfiya-na-ika, Kunzi imumbisa

ndi kumbuso kama mogubo kaki masi.» ⁵ Ayakibikya goni ka Mobiso mi nimo kugu kuu be: «Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi.» ⁶ Batu nibo bakana ndi Mongoni Manza ka mambwa, bakingyagu ndi ka pa yi niyo kye bobuna ndi mutuu. Wina se, batu bagogo bakwanana kogulya yi. ⁷ Kinili, Kunzi obiso lisyé lagogo nilo balikyaga be «Lisyé li nili». Obikyoni ndi likpamaka la lisyé li nilo ndeli aka pisi ka ngama Daudi, ka mugele-gele nimo totwi ku be:

«Na lisyé li nili, makakana liyu ko Kunzi, makikonitogu mambengi bidisili.»

⁸ A beyo, kika ndi ni Yosuá udwisatu ndi bambanzu ka pa ya kimumbiso yi niyo, Kunzi kakwananigu ndi bata kanzina kumbuso yi ko bulya lisyé lagogo. ⁹ Kinili, Kunzi ubungusilyogoni bata batu kaki pa ya kimumbiso mudongoni abe Lisyé la kimumbiso. ¹⁰ A beyo, mutuu yi nino ogulyogo ka pa ya kimumbiso yi niyo Kunzi obungusyaga ndi, imumbisaga ka mogubo kaki masi mudongoni beyo Kunzi imumbisa ndi mino. ¹¹ Togyini neki kekele kogulya ka pa yi niyo kye mutuu gutugu bemoti aka kogwonitogu mudongoni abe botitosu nibo bakya ndi kakana.

¹² A beyo, manzina ko Kunzi a na obili, no ngu, a mupye kakitaga mupanga nimo apyeye mutili masi. Inyogo kadwe kagbanana limbengi na mutamanagi, moziko no nunu niyo ikaga ko kuwo. Andungagatu musasa na tamanaga ka mambanzu. ¹³ Kegu no luki gutugu limoti aka nilo a lakisuma ko misa ko Kunzi, luki limoti, masi a bikpo na bingbanganya kambwa ka nino tozukaga ndeke mino likpamaka kusu.

Yeso a Kumu-kumu

¹⁴ A beyo, ta no Kumu-kumu, Yeso Miko-Kunzi nino inda ndi kugu wa lisyé ku ka Abaki. Tigwinonogini neki lingunu ka baya niyo tikaga kanzina ko bulya yi. ¹⁵ Ta no Kumu-kumu nino akwanana kaigyogyiso pa imoti na ibusu ka bupo kusu. Iyi no balikaga ndi ka bopisi dididi mudongoni abe ibusu, luki limoti kagyagu ndi bunye. ¹⁶ Tisisilini neki na limbengi limoti ko kiti wa bungama ko Kunzi, ku iziyo o mino. Tinisanatu na mupilya na iziyo, atisingyo ko ngbingo yi nino okwononi.

5

¹ Bapunaga kumu-kumu wasi luga ka bambanzu, bamomoso kagyilya Kunzi ligubo ko bulya ka batu bi nibo. Ligubo kaki ni kapá mukumbo na bapepe ko bulya bunye. ² Iyi mombukwana-daki a na bupo, kinili, akwanana kaiko no kumbu ka batu nibo bakibigu likpamaka na nibo bobungaga ndi. ³ Kaina be a na bupo, okwononi mbeyi kapá apepe ko bulya bunye kaki se kuwa nino ka batu bagogo. ⁴ Mambanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kaibinika be a kumu-kumu. Kunzi aka no apunaga, mudongoni beyo apunaga ndi mino Aluni.

⁵ A mudongoni begayo, Kilisito kitwagu ndi ni iyi mombukwana-daki yi kaiko kumu-kumu. Kunzi no atwa ndi, abikya be:

«Iwe ni mikami,
na lisyé li nili, na kuwa abaku.»

⁶ Abikyatu ndi goni ka pa yagogo be:

«Wa kumu ka benze na benze,
mudongoni abe Melekisedeki.»

⁷ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino ka obili, alumbaga ndi, anitatanaga no Kunzi pisi ka mukugwa na kaugwonoso bomomiso-miso. Alumbaga ndi Kunzi nino akwanana ndi kahukuso ka kukwaku. Kunzi amukanatu ndi kye abangagatu ndi. ⁸ Gutugu beyo a ndi mino miko Kunzi yo, ibanana ndi na kubangaku pisi ka yigyogyiso yi niyo inisana ndi noyu. ⁹ Kunzi adokisa kawa ndi kugbe, iita ndi muhukuso ma benze na benze ka batu basi nibo babangaga. ¹⁰ A beyo, Kunzi atwa ndi kaiko kumu-kumu madongoni abe Melekisedeki.

Wiminyonito kaasanana na baya

¹¹ Ta na makpamuka makpu kabikya ko bulya likpamuka li nilo, luki limoti, a yapupu kamutumbulyaga, kye ma buti kotombisyo. ¹² Makwanano bi kawa kaika bowonisilo aka katukya ka bundeli, luki limoti, ma bata na musasa be bamuwonisili makpamuka ma mambwa ma likpamuka ko Kunzi. Ma mbeyi bata na musasa ma molungo aka ni kegumalili mutokwo. ¹³ Wina se, mutu yi nino olungogo a mbeyi bata miki aka, kakwananigu kaiba likpamuka longbingbili. ¹⁴ Luki limoti, malili mutokwo a ka beti baya bambanzu, pisi ka yigyigyilya kabu, fibononogo kagbanana bunza na bunye.

6

¹ Kinili, tosini mutuu ma mambwa nimo tukana ndi kugu ka Kilisito ko bulya kidukulogo kawa na mutuu ko bulya ka batu bungata. Takigilyonitogu bata kopika likpamuka li nilo la mambwa abe: kaasanana na likpamuka li nilo atikaga ka kukwaku, kabailya Kunzi, ² kaukana mutuu ko bulya ibatiso dididi, kaubisilyo bambanzu mafoku, kopupa ka mbuku na kako mungimbo ma benze na benze. ³ Tidukulogini kambwa! Kunzi kapa, makpamuka nimo tokwononi kagya nimo.

⁴ A beyo, batu nibo binisononi ndi na mangbamu ma lingunu ko Kunzi, badyo aperse nino wa kugu wa lisyey, binisano na Limbengi-Lotu, ⁵ fiba ka lingunu be likpamuka ko Kunzi a lanza, fiba goni ngu ya obili nino akodoku ndeke, ⁶ wina se, bakogwa bata, a kawa yapupu kaumigiso bata kayikoso obili. Niyo a kawa abe bakabangilaga bata Miko-Kunzi ka musalaba nganga ya yiba, na ba bata kapá suni ko misa ka bambanzu.

⁷ A beyo, litombu nilo mbwayi alukilyaga bongbinga basi, anupa bakukuna malili, Kunzi odukogo mino bubunga. ⁸ Luki limoti, litombu li nilo kapá kpokiki na tonito tagogo tanye, kegum na izangiya. Kunzi a buwobi kagbango yi, bopipila kabusa.

⁹ Bomika-mama bupakaaa, gutugu takanzina beyo, takegu na botumo ko bulya kunu, takaiba be ma ko pisi yanza niyo ya muhukuso. ¹⁰ A beyo, Kunzi a wongbingbili. Kabusaligu mogubo kunu, gutugu sipananiso niso mawonisila ndi ka mogubo nimo magya ndi. Mogubo mi nimo makaidukologo aka kaugyilya bakilisito bagogo. ¹¹ Luki limoti, takamubikya ambe mutuu yikaka-yikaka igwinonogi na kekele ka yigya yi niyo aka yo kye mutamanagi kunu itulyosi kadwe ka mulibo. ¹² Bupo kamuminyonitogu, luki limoti, byoni yigya ya limbengi linda ka nibo babailya. Batu bi nibo binisanatu na bunza nibo Kunzi uwanyaga ndi.

Agume ko Kunzi kakwananigu kaigomosyo

¹³ Ngbingo yi nino Kunzi apa ndi mino Abalahamu agume, akotu ndi goni silika ko lino kaki ka mombukwana-daki. Kegum na mutuu wagogo nino akitogi Kunzi nino Kunzi akwanana kako silika ko lino kaki. ¹⁴ Abikya ndi be: «A beyo, nudukilyatu ndeke bubunga kugbe, notundiso livanza

kaku.» ¹⁵ Abalahamu aḅunda ndi na limbengi linda, inisana ndi na nilo Kunzi awanyaga ndi. ¹⁶ Ngbingo yi nino ḅambanzu ḅakogo mino silika, ḅakogo ko lino ka mutũ yi nino ukitogi. Silika apága m̄anzina ngu, omosisyo ḅodongoso. ¹⁷ Kunzi apa ndi kauwonisilo ḅingbanganya ḅatu ḅi niḅo ḅakwanana ndi kainiso no luki li nilo ḅwanyaga ndi ḅe kakwananigu kogomonyono mutamanagi kaki gutugu iki yi aka. Kinili, amatila ndi silika kugu wa agume yi nino. ¹⁸ Kuwa wa go wa, makp̄umuka maba mi nimo kakwananigu kaigomonyono. Kunzi kakwananigu ndeke goni mino kabikya ḅongo. Makp̄umuka mi nimo atitumisaga mambengi kugbe, ibusu niḅo tasa ndi masi kye tigwinonogi ḅingbufu ka mutamanagi nimo Kunzi atiwanyaga ndi. ¹⁹ Mubundagi mi nimo ka ḅbili kusu a abe litalu liti nilo ḅakp̄ikilaga ka bato, ḅadikita ko libo kafuma no iyu. Litalu li nilo ikaga liti na lapu, akitanaga figye kutuko nikwo ḅobongisogo kagbanana pa Yotu na pa Yotu-Kugbe. ²⁰ Yeso ingya ndi ku ḅeyo kambwa kusu na ko bulya kusu. Iita ndi kumu-kumu ka ḅenze na ḅenze abe Melekisedeki.

7

Melekisedeki a Ngama, a goni Kumu

¹ Melekisedeki yi nimu a ndi ngama wa Salemu na kumu ko Kunzi nino Kugu wa lisyε Kugbe. Ngbingo yi nino Abalahamu a ndi mino kaigoku ka lunga ni ubumini ḅangama, Melekisedeki inda ndi kabangana na iyi, adukilyo ḅubunga. ² Abalahamu apa ndi zaka wa makp̄umuka masi nimo akupya ndi ku. Isi yo lino la Melekisedeki ni «Ngama wa ḅungbingbili», na goni bata, a ndi ngama wa Salemu isi yi ḅe «Ngama wa maziyo.» ³ Mobiso katumbulagu likp̄umuka gutugu limoti aka kugu wa ḅbili ka abaki, amaki ikani puponogo kaki. Katumbulagu ndi goni likp̄umuka ko bulya lisyε la kibukuta ikani la ku kwa ku kaki. A m̄d̄ongoni abe Miko-Kunzi, a kumu ka ḅenze na ḅenze.

⁴ Winoni mbeyi ibunu ḅamombukwana-donu ḅi ḅeyo o mino mudingi yo! Gutugu titosu aka ḅeyo ka Abalahamu apatu ndi zaka ka makp̄umuka masi nimo akupya ndi ka lunga. ⁵ Batu ḅi niḅo ḅopupa ka livananza ka Lawi, ḅiita bokumu, ḅa na mutuu. Mutuu mi akabikya ḅe okwononi kaukunga batu basi Bezaleli zaka wa makp̄umuka masi nimo ḅinisonogo na imu, na ḅamamaḅu niḅo ḅa ka livananza ka Abalahamu. ⁶ Wina se, Melekisedeki kegu ndi iyi ka livananza ka Lawi. Luki limoti, avatu ndi zaka ka maḅoku ka Abalahamu, adukilya ndi goni ḅubunga, gutugu ḅeyo Kunzi a ndi mino ni apí agume yo. ⁷ Okwononi kaiba ni makegu na ḅotumo ḅe mutũ yi nino udukilyogo ḅengeni ḅubunga a mutũ mudingi kakitaga nino inisonogo na ḅubunga. ⁸ Bokumu niḅo ḅavaga zaka, ḅa batu bukwo. Luki limoti, Melikisedeki avatu ndi zaka, a na ḅbili aka, m̄d̄ongoni ḅeyo Mobiso o mino katumbulaga. ⁹ Takwanana kabikya ka mulibo ḅe: Ngbingo yi nino Abalahamu apa ndi mino zaka ya makp̄umuka kaki, Lawi apatu ndi goni iyi pisi ka Abalahamu. ¹⁰ A ḅeyo, Abalahamu a titaki Lawi. Gutugu ḅeyo iyi Lawi kegu ndi mino wakibukuta yo, a kuwa ndi na ḅbili aka kye a ka ḅangu ka Abalahamu, ngbingo yi nino Melekisedeki inda ndi mino kabangana na iyi.

¹¹ Bukumu ḅo a ndi litino la mutuu nimo Kunzi upá ndi Bezaleli. Luki limoti, ligubo la bukumu ka livananza ka Lawi kakwananigu ndi kotulyoso ḅopisi bayasi. Kinili, okwononi ndi bata kumu wagogo abe Melekisedeki nino kegu ndi iyi ka livananza ka Aluni. ¹² A ḅeyo, bukumu kigomonyono,

mütuu igomonyono goni. ¹³ Mänzina mi nima akainzina ko bulya ka Mombukwono-dosu ninɔ a iyi ka lidu lagogo. Ka lidu li nilo, mutuu gutugu bemoti aka konogyigu ndeke ligubo la bukumu ka gboḡbo. ¹⁴ A beyo, a bingbanganya be Mombukwono-dosu a ka lidu ka Yuda nilo Musa katwaga ndi, ngbingo yi ninɔ a ndi mino kanzina ko bulya bokumu.

Yeso a kumu abe Melekisedeki

¹⁵ Niyo akowonisilo likpamuka li nili bingbanganya a be: kumu wagogo odoniku, a mufongoni abe Melekisedeki. ¹⁶ Bakatwaga ndi kaiko kumu kabyenene na mutuu ka bomikya-bambanzu. Luki limoti, ita ndi beyo ko ngu ya obili wa benze na benze. ¹⁷ A beyo, Mofiso atambulaga be: «Wa kumu ka benze na benze mufongoni abe Melikisedeki.»

¹⁸ Kinili, Kunzi olimogoni ndi mutuu mi nimo ma mambwa, kye a ndi bipoli ni kegu na izangiya. ¹⁹ Mutuu ka Musa kapaga ndi masolo manza. Luki limoti, batiponi mutamanagi manza kugebe nimo atikpudiso ko Kunzi.

²⁰ Na bata, Kunzi akotu ndi silika. Batu bagogo bita ndi bokumu ni bakakugu silika. ²¹ Luki limoti, Yeso ita ndi kumu pisi ka silika, ngbingo yi ninɔ Kunzi abikya ndi mino be: «Mombukwono-dosu akuni silika, kigomonyonigu bata:

«Wa kumu ka benze na benze.»»

²² Kinili, Yeso no a mutuu yi ninɔ atimibisa lingunu la agume ninɔ a wanza kugebe.

²³ Budididi bagogo bata niba: bokumu bagogo ba ndi budingi kugebe kye kukwaku kwo ukpingba ndi kaidukulogo na ligubo kabu. ²⁴ Luki limoti, Yeso a na obili wa benze na benze, ligubo kaki la bukumu kegu ndeke na mulibo. ²⁵ Kinili, akwanana kauhukuso ka lingunu batu nibo bakpudoni Kunzi pisi ku kaki, kye iyi a na obili masye masi kaulumbilya.

²⁶ Yeso kawa ni Kumu-kumu ninɔ okwononi ndi ko bulya kusu. A wotu, kegu na likpamuka lanye ikani bunye. Kunzi ateni ndi di na batu ba bunye, adokiso kugu wa lisyee kugebe. ²⁷ Kegu iyi abe bokumu-kumu bagogo. Kegu na masasa kapá apeepe masye masi ko bulya bunye kaki mbeyi, kumbuso yi ko bulya bunye ka bambanzu. Apá ndi iyi apeepe nganga yimoti aka wa ipá ndi mino iyi mombukwana-daki yi. ²⁸ A beyo, mutuu ka Musa umomosagatu bokumu-kumu batu ba bapo. Luki limoti, silika ninɔ Kunzi ako ndi kumbusa wa mutuu mi nimo, amomosa ndi Miki ninɔ mukwanana kaika kumu-kumu ka benze na benze.

8

Yeso ni kumu-kumu kusu

¹ Likpamuka la izangiya kugebe nilo takapa kabikya nili: ta na kumu-kumu bemoti, a kegu wa lisyee, wakiko ka kambanzikaniko kwa buliki ba bangama ko Kunzi ninɔ wo ngu kugebe. ² Akagya ligubo la bukumu-kumu ka pa Yotu-Kugebe, isi be ka ngbangba niyo ipika ndi na Mombukwono-dosu ni kegu mumbanzu.

³ Bamomosogo kumu-kumu wasi kye iki kapá mukumbo na bapepe. Kinili, okwononi neki be kumu-kumu kusu beyo ka Kilisito ikiti goni no luki lipá. ⁴ Kika ndi ni a kunu ka obili, kikigu ndi kumu, kye atu kawa na bagogo nibo bapaga bapepe kabyenene na mutuu ka Musa. ⁵ Ligubo li nilo bokumu bi nibo bagyaga a gu likingyosi aka, a mulundu ma makpamuka

mi nimo a kugu wa lisyε mufongoni abe nilo Kunzi awonisa ndi Musa. Ngbingo yi nino Musa a kuwa ndi mino buwobi kopika ngbangba, Kunzi abikya ndi be: «Ange, gya ligubo lasi beyo nuwonisila ndi mino ka ngupa.»

⁶ Luki limoti, mbiya yi nimu Yeso a kuwa na ligubo lidingi kugbe kaukitaga bokumu bi nibo. A luga wa agume wanza kugbe nino batiwanyaga ndi.

⁷ A beyo, kika ndi ni agume wa mambwa a ndi wanza, kigungu ndi bata na izangiya kainisono na nino wa maba. ⁸ Luki limoti, Kunzi a ndi kauyoyiso batu kaki wa abikya mino be:

«Mombukwono-dosu abikya ndi be: ka masye mi nimo akodoku, nagyatu agume wambiya na Bezaleli na bomikya-Bayuda.

⁹ Kigungu mufongoni abe nino nuyilya ndi batitabu lisyε nilo nugwi ndi mino kubokuko, nunyoku ka Misili.

Iyi aka ndi bata be:

Yeki bakabyegu ndi agume yi nino, kinili, imi, nusa ndi.

¹⁰ Omotiloku ndi be Agume yi nino nuyilya ndeke Bezaleli nimu: Kumbusa wa masye mi nimo:

nopika ndeke mutuu kami ka yimibo kabu,

nokpikaga ka mabengi kabu,

nika ndeke Kunzi kabu,

ibu, bika kuwa ndeke bava-kukami.

¹¹ Kegu ndeke bata na mutuu yi nino awonisila ndeke mutuu wagogo ikani mamaki be emibi,

kye bemiba ndeke basi,

ibu basi, iki bomiki ikani bamboku.

¹² A beyo, napilyatu ndeke bunye kabu,

nakatamanigu ndeke bata bunye kabu.»

¹³ Ngbingo yi nino Kunzi anzina ndi mino ko bulya agume wambiya, munzina mi nimo oyitisa kuwa ndi nino wa mambwa luki landeli. Wina se, luki kiita landeli, ambakumana iba a kuwa buwobi kolimiko.

9

Malumba ma obili na nimo ma kugu wa lisyε

¹ Agume wandeli a ndi na bopisi nibayo okwononi kabye ko bulya likungoni, ndabu ya malumba mi a ndi kunu ka litombu. ² A beyo, bopika ndi ngbangba niyo, bagbanana ndi ka bapa bayiba. Balikya ndi pa ya mambwa be pa yotu. Ku beyo, a ndi na pa yibiso tala, se kuwa miza nino babisaga ndi mino mukati nimo bapaga ndi Kunzi. ³ Kumbusa wa kutuko nikwo kwa yiba, a ndi na pa yagogo niyo balikyaga ndi be Pa Yotu Kugbe.

⁴ Kambwa kadwe ku, a ndi na gbogbo niyo bagya ndi na olo ko bulya yibusya adudu, andananaga ndi na sanduku wa agume nino bagbodya ndi wasi na olo. Kuso wa sanduku yi nino, mana a ndi ka mbike yimoti niyo bagya ndi na olo, mufanga ka Aluni nimo abaka ndi mauwa ka mu mi, se kuwa bomikya-bamiza ba litalu nibo bokpika ndi mino Mutuu ma agume. ⁵ Kugu wa sanduku yi nino, a ndi na bamalaika nibo bumakaga be bamakelubi nibo bowonisogo ibiba ko Kunzi. Bepari kabu otikyaga ndi pa yi niyo bakpazyaga ndi mino bangu ko bulya mupilya ma bunye.

Luki limoti, mbiya yi nimu, kegu mbeyi ngbingo katumbulaga likpumuka limoti-limoti kugu yi.

⁶ Niyo bobungusyaga ndi yasi beyo, bokumu bogulyaga ndi masye masi ka pa ya mambwa kagya ligubo kabu. ⁷ Luki limoti, kumu-kumu aka no ogulyaga ndi nganga yimoti aka ka nze ka pa yi niyo ya yiba. Ogulyaga ndi ku beyo na bangu ka nyama kapá Kunzi ko bulya bunye kaki bikpe, na nibo ka bambanzu. ⁸ Limbengi-Lotu akowoniso be pisi yigulyo ka Pa Yotu-Kugbe kanoukwikonigu mbeyi, kye pa ya mambwa a mbeyi bata wa aka wa. ⁹ Niyo a kuwa likingyosi ko ngbingo yi nimu. Niyo akowoniso be iki mukumbo ikani bapepe nibo bapaga Kunzi, kakwananigu koitiso limbengi ka mutuu yi nino abibisaga Kunzi lanza. ¹⁰ Makpumuka mi nimo a yigya ka bambanzu aka. Yigya yi niyo igumya ndi ka niyo bakwanana ndi kalya ikani komwo ikani ko pisi ya mutuu dididi ma kibubiso. Likpumuka li nilo ibungusyaga ndi kadwe ka lisyé li nilo Kunzi oitiso mino makpumuka masi mambiya.

Kilisito apa ndi obili kaki abe apepe

¹¹ Luki limoti, Kilisito odoku ndi abe kumu-kumu katipá makpumuka manzanza nimo a kuwa wa. Iyi ogulya ndi ka ngbangba niyo a ndi ya izangiya na yanza kugbe. Kipikagu ndi na bomikya bambanzu, akabikya be kegu luki la litombu li nili. ¹² Ingya ndi ka Pa Yotu-Kugbe nganga yimoti aka. Ku beyo, kapagu ndi apepe wa bangu ya bamemi na bomikya-bangombe, luki limoti, apa ndi bangu kaki bikpe, atikulaga lingunu. ¹³ A beyo, kika ni bububisaga ndi batu bi nibo ba ndi na bunye kabyenene na yigya ka batitabu, pisi kaukpazy na bangu ka bamemi ikani niyo ka bomikya-bangombe ikani kaumbwoso na libu ka bangombe nibo bubusyaga ndi, ¹⁴ kika ni a beyo, iko se kuwa liki ka bangu ka Kilisito? Pisi ka Limbengi la benze na benze, ipa ndi iyi mombukwana-daki ko Kunzi abe apepe nino kegu na ida. Bangu kaki oyikosatu mutamanagi kusu kaasa yigya yanye, kye tiki kagugubyo Kunzi nino a na obili.

¹⁵ Kinili, Kilisito a lizabu la agume wambiya, kye batu nibo Kunzi umakaga ndi binisoni na bunza ba benze na benze nibo uwanaga ndi. Pisi ka kukwaku kaki, ukulaga ndi bambanzu kopupo ka bunye nibo ba ndi mino ka agume wandeli.

¹⁶ Mumbanzu kokwo, asa agume, okwononi kowonisilo be mutuu yi nino asi agume yi nino okwoni ndi. ¹⁷ A beyo, agume a na izangiya kumbusa wa kukwaku aka. Luki limoti, mombukwana-daki yi kiko mbeyi bata na obili aka kegu na izangiya. ¹⁸ Kinili, agume wandeli kapungagu ndi ligubo aka ni bangu kanodukogigu. ¹⁹ A beyo, Musa apunga mbeyi ndi kautangulyaga batu basi mutuu masi mi nimo ikpikaga ndi. Ava kuwa ndi bangu ka bomikya-bangombe na bamemi pa imoti no libo. Kumbuso yi, mumbuzu ma isopo pa imoti na panga ya kutuko kwangbu, amakya kuso yi, akpazy kugu wa kitabu ya mutuu na kugu ka batu basi. ²⁰ Anabikya be: «Niyi a bangu katulyoso agume niyo Kunzi amabikya ndi mino be mubongogonito.» ²¹ Musa akpazy goni ndi bangu kugu wa ngbangba na kugu wa makpumuka masi nimo bagyaga ndi na imu ligubo. ²² Kabyenene na mutuu, budingi ba makpumuka ingumosaga na bangu aka. Bangu kodukogi, mupilya ma bunye kikigu.

Kilisito ni apepe nino atumbaga bunye

²³ Okwononi neki be mokingyosi ma makpamuka masi mi nimo kugu wa lisyε ingumosi mudongoni beyo. Luki limoti, okwononi bongumosi makpamuka ma kugu wa lisyε bikpe pisi ka bapere nibo banza kugbe. ²⁴ A beyo, Kilisito kingyagu ndi ka Pa Yotu-Kugbe niyo ipika ndi na bambanzu, a gu ndi likingyosi la Pa Yotu-Kugbe aka. Luki limoti, ingya ndi iyi kugu wa lisyε, ku o mino mbiya yi nima kambwa ko Kunzi ko bulya kusu. ²⁵ Byanga basi, kumu-kumu ka Bayuda ogulyogo ka pa Yotu-Kugbe na bangu ka nyama. Luki limoti, Kilisito kingyagu ndi iyi ku beyo kye igilyagi kaipa ka aperse. ²⁶ Kagya ndi abe ibu, iba igyogyisoni bikyō katukya wa aka wa bagya ndi mino obili. Luki limoti, mbiya yi nima, masye ma mulibo a kawa buwobi, Kilisito iwonisa ndi iyi nganga yimoti aka, kolimogo bunye na kaipa iyi mombukwana-daki ka aperse. ²⁷ Mutu wasi okwaga nganga yimoti aka. Kumbuso yi, Kunzi ako likpamuka kaki. ²⁸ A begeyo Kilisito ipa ndi mino nganga yimoti aka ka aperse ko bulya yilimogo bunye ka batu budingi. Igokuto ndeke bata, kigungu ko bulya yilimogo bunye, luki limoti, kaupā batu nibo bakabundaga muhukuso.

10

¹ Mutuu ka Musa kegu kowonisilo ka lingunu makpamuka mi nimo atu, luki limoti a mulundu ma makpamuka nimo odoku ndeke. Mutuu mi nimo akungaga be bapagi mugbe ma bapere mumoti aka byanga basi. Kakwananigu kautiso banza batu nibo bakpada ko Kunzi. ² Kika ndi ni batu bi nibo babibisaga Kunzi beyo bupilyagatu bunye ka nganga yimoti aka, bakiminigu bata ndi abe bakika na bunye, bakapigu ndi bata aperse. ³ Luki limoti, pisi ka bapere bi nibo, bambanzu batamanaga bunye kabu byanga basi. ⁴ A beyo, bangu ka bomumu ba bangombe na bogbungulu kakwananigu gutugu kasukusaga bunye.

⁵ Kinili, ngbingo yi nino Kilisito a ndi mino kogulya ku ka obili, abikya ndi Kunzi be:

«Wakapagu ndi aperse ikani mukumbo

Luki limoti, wegilya ndi nzayi.

⁶ Wokogwagu ndi magyagya na banyama bubusya ka gbogbo ikani bapere bupilya bunye.

⁷ Nabikya kawa ndi be: «Kunziooo, imi nima,

noduku kagya sipananiso kaku,

mudongoni beyo bokpikaga ndi mino likpamuka kami ka kitabu ya Mutuu.»

⁸ Kilisito abikya mbeyi ndi be: «Wakapagu ndi aperse, mukumbo, banyama bubusya kugu wa gbogbo gutugu aperse mupilya bunye kubosilyagu ndi begeyo.» Wina se, bapaga bapere basi bi nibo kabyenene beyo mutuu o mino kabikya. ⁹ Kumbuso yi, iyi aka ndi be: «Imi nima, noduku kagya sipananiso kaku.» Ko pisi yi niyo, ulimaga bapere bandeli, ubisa kawa nibo kaki. ¹⁰ Yeso-Kilisito agyatu ndi sipananiso ko Kunzi, ipa iyi mombukwana-daki nganga yimoti aka. Kinili, atibubisa kawa.

¹¹ Masye masi, kumu wasi amagaga kagya ligubo kaki, upaga bongbinga basi bapere mudongoni aka. Luki limoti, bapere bi nibo bakakwananigu ndeke katumba bunye. ¹² Wina se, Kilisito apa ndi ka bongbinga basi aperse bemoti aka ko bulya yipilya bunye. Kumbuso yi, ikoku ndi ka kambanzikaniko ko Kunzi. ¹³ Ku beyo, akabundaga mbiya yi nima be Kunzi ubisi bomuyoniso kaki kusili wa bakagba kaki. ¹⁴ Pisi ka aperse

bemoti yi ninɔ aka nɔ, uitisoni batɔ ba lingunɔ ka bongbinga basi batɔ bi nibɔ ububiso.

¹⁵ Limbengi-Lotu a gɔni katitumbulyaga likpɔmuka li nilɔ. Anabikya mbeyi bɛ:

¹⁶ «Mombukwono-dosu akabikya bɛ:
Nomosa ndeke na ibu agame yi nima,
kumbusa wa masye mi nima.

Nobisa ndeke mutuu kami ka mambengi kabu,
Nokpika ka tamanaga kabu.»

¹⁷ Kumbuso yi, omotiloku bɛ:

«Nakatamanigu ndeke bata bunye ikani yigya yanye kabu.»

¹⁸ Wina se, kika ni bopilyini bunye, kegɔ bata na izangiya kapá aɛɛɛ ko bulya bunye bi nibɔ.

Takpuɔini Kunzi

¹⁹ Bomika-mama, pisi a kuwa na ibusu bikpo kogulya ka Pa Yotu-Kugbe ko ngungu ya bangɔ ka Yeso. ²⁰ Atihukwilyoni ndi pisi, pisi yi niyɔ a yambiya na niyɔ atikaga ka obili kakitanaga ka kutuko nikwo agbananaga Pa Yotu na Pa Yotu-Kugbe, isi bɛ pisi ka nzuyi kaki mombukwana-daki.

²¹ Ta no kumu-kumu bemoti ninɔ Kunzi amomoso ka ma ma Ndaɔ ko Kunzi. ²² Takpuɔini neki na limbengi la lingunɔ, butumo na baya, na limbengi nilɔ bingɔ ni kegɔ na mutamanagi manye, na nzuyi niyɔ bosokusogi no libo lanza. ²³ Tigwinonogini bigugugu ka mutamanagi nima tikaga kanzina ko bulya yi, kye Kunzi kakwananigu kagomonyono agame ninɔ atiwanyaga ndi. ²⁴ Tofuulyonogini mabobo, tanakpamyana kapa na kagya likpɔmuka lanza. ²⁵ Takosonitogɔ kamumukana ka musilyoni kusu beyɔ batɔ bagogɔ bagyaga mino. Luki limoti, totumisonini mambengi, mudɔngɔni beyɔ mo mino kaina bɛ masye ka Mombukwono-dosu a kuwa buwobi.

²⁶ A beyɔ, takiko kagya bunye ka yakɔyi ni takaiba bingbanganya lingunɔ, kegɔ bata na aɛɛɛ ninɔ akwanana kasukusa bunye. ²⁷ Luki limoti, atitigolyi kuwa kabundaga ka kubangaku ngbingo ninɔ Kunzi ako mino mungimbo, na beyɔ lidafa lo buku ugbunda ndeke mino bomuyoniso kaki. ²⁸ Mutu wasi ninɔ ofuno mutuu ka Musa, samwi ni bakegɔ no nzonzi, kika ni bademu binisonini baba ikani basaa kabikya bɛ ogyi bi bunye. ²⁹ Ika kuwa liki ka mutu yi ninɔ akamina Miko Kunzi payaya? Ina bangɔ ya agame ninɔ babubisa ndi na iyu payaya, anatumbwa Limbengi la iziyɔ ko Kunzi? ³⁰ A beyɔ, takamibo mutu yi ninɔ abikya ndi bɛ: «Imi no nigisaga ndeke bunye, imi no nakalyaga ndeke.» Omotiloku gɔni bɛ: «Mombukwono-dosu akotɔ ndeke mungimbo ka batɔ kaki.» ³¹ A likpɔmuka la kubangaku kugbe kogwa ka maboku ko Kunzi ninɔ a na obili.

³² Tomononi mbeyi nilɔ amusilya ndi ka masye mi nima akitaga ndi. Ka masye mi nima, niyɔ minisana ndi na bingbanganya ko Kunzi, mokibya ndi yigyogyiso ya lunga lapu. ³³ Butumbwatu ndi batɔ bagogɔ luga kunu, bugyogyiso ka pa yangba. Bongbingo bagogɔ mikagatu ndi gɔni bakitulya kausingyo batɔ bi nibɔ bugyogyisaga ndi beyɔ. ³⁴ A beyɔ, samugyogyisatu ndi pa imoti na batɔ nibɔ ba ndi ka boloko. Mabailya gɔni na magyagya bɛ bamakupyɔ mukumbo kunu, kye ma ndi kaiba bɛ ma na lingama lanza kugbe, nilɔ la benze na benze. ³⁵ Makodikogonitogɔ, kye minisana na

mukalya mudingi ko bulya yi niyo. ³⁶ Mokwononi kokibyoye, kye motulyosi sipananiso ko Kunzi, minisono na nilo amuwanyaga ndi. ³⁷ A beyo, ikpikaga be:

«Osikoni ngbinga mukede, mukede kugbe, mutu yi nino okwononi kodoku, odoku ndeke, kolyipyigu bata.

³⁸ Kunzi obikyoku be:

Mutu wongbingbili ko misa kami, ika na obili pisi ka baya.

Luki limoti, kiga kumbuso, nakogwigu magyagya na iyi.»

³⁹ Takegu abe batu bakiga kumbuso, bobungogo. Luki limoti, ta batu ba baya na nibo ko pisi ya muhukuso.

11

Baya

¹ Kaiko na baya ko Kunzi, a kaiko wakitambiya ka likpumuka nilo wanamutamangi mi, na kabailya be a lingunu likpumuka nilo wakaninigu. ² Kunzi ubailya ndi botitosu pisi ka baya kabu.

³ Pisi ka baya, takaiba be Kunzi agya ndi obili na munzina aka kinili makpumuka nimo inisogo agya ndi katukya ka nimo kinisonogigu.

⁴ Pisi ka baya, Abeli apa ndi Kunzi apeepe wa izangiya kugbe kakitaga nino ka Kaina. Pisi ka baya Abeli goni, Kunzi atwa ndi mutu wongbingbili, kye iyi mombukwana-daki abailyatw ndi apeepe kaki. Pisi ka baya kaki, mongoni ka Abeli ikaga bata kaidukulogo aka gutugu beyo okwa ndi mino yo.

⁵ Pisi ka baya, Inuka kokwagu ndi, Kunzi adokisa ndi mubisi kugu wa lisyey. Mutu gutugu bemoti kaminagu ndi bata, kye Kunzi adokisatu ndi be iki buwobi na iyi. Mubiso ko Kunzi akatambulaga be kambwa kadokiso kugu wa lisyey, Inuka agyatw ndi likpumuka lanza nilo abosila ndi Kunzi.

⁶ Wina se, mutw gutugu bemoti aka kakwananigu kabosilyo Kunzi ni kegw na baya. A beyo, mutw nino akapa kakpuda Kunzi, okwononi kabailya mbeyi be Kunzi atu na ukalyagatu batw nibo babibyaga.

⁷ Pisi ka baya, Nua amukanatu ndi Kunzi ka makpumuka nimo a ndi kaigyonoso kani bakaninigu mbeyi. Ogwi ka limbengi likpumuka nilo Kunzi abikya ndi, agya ingbolo nino iyi mombukwana-daki na livanza kaki bahuka ndi mino. Amakyatu kuwa ndi obili ka mungimbo. Pisi ka baya kaki, Kunzi atwa ndi mutw wongbingbili.

⁸ Pisi ka baya, Abalahamu amukanatu ndi Kunzi ngbingo yi nino amaka ndi mino. Aga ndi ka mugi nimo Kunzi awanyaga ndi kaiko lisimo kaki. Asa ndi ku-kabu ni kegw kaiba be akomolyoku yani. ⁹ Pisi ka baya, ika ndi ka mugi nimo bawanyaga ndi abe mubiko. Ikaga ndi ka bangbangba, pa imoti na Isaka ibu na Yakobo nibo Kunzi apa ndi goni agame mudongoni abe Abalahamu. ¹⁰ A beyo, Abalahamu a ndi kabundaga gudw nino wa mubumbe mapw, nino Kunzi apimaga ndi, apiko.

¹¹ Pisi ka baya, gutugu beyo Sala a ndi mino nduya na mboku-mboku kugbe yo, abukuta ndi kye a ndi na baya be Kunzi atulyosatw agame nino awanyaga ndi. ¹² Kinili, pisi ka mutw bemoti nino a kuwa se ndi iyi

kabundaga kukwaku, ibukuta bevananza bayakpu kugbe abe mangutu, abe mbumi ya mutili mo libo lidingi niyo bakakwananigu katanga.

¹³ Batu basi bi niba bokwa ndi ka baya ni bakinisonigu na makpamuka nimo Kunzi wanyaga ndi. Luki limoti, binatu ndi, batilya ka bubyi aka. Babailya goni be ba ndi bobiko aka na batu ba ligandu kunu ka litombu.

¹⁴ A beyo, batu bi nibo banzinaga beyo, bowonisilogo bingbanganya be bakaikisilya mugi kabu. ¹⁵ Bakika ndi bata limbengi ka mugi nimo botukyoku ndi mino, bakwananatu ndi kakisa pisi kaiga bata ku beyo.

¹⁶ A beyo, ba na musasa ma mugi manza kugbe, mugi mi ni nimo a kugu wa lisyé. Kinili, Kunzi kegu no suni be bamaki be Kunzi kabu, kye ubungusilyogoni ndi gudu.

¹⁷ Pisi ka baya, Abalahamu apa ndi Isaka ka aperse ngbingo yi nino Kunzi akingila ndi mino baya kaki. A ndi wakitulya kapá mukpekpe mo mikaki, gutugu beyo Kunzi a ndi mino ni apini agume yo. ¹⁸ Kunzi a ndi ni abikyini be: «Wambawa ndeke pisi ka Isaka.» ¹⁹ Luki limoti, Abalahamu a ndi na mutamanagi be Kunzi a no ngu kabililiso Isaka. Kinili, Kunzi amigisilya ndi mikaki, mudongoni abe mutu yi nino opupiku ka mbuku luga wa bamanda.

²⁰ Pisi ka baya, Isaka ufukilya ndi Yakobo ibu na Esau bubunga ka makpamuka nimo igyonosa ndeke.

²¹ Pisi ka baya, Yakobo a kuwa ndi buwobi kokwo, ufukulyo bomika Yezefu basi baba bubunga. Itungbula ka mudukpo kaki, abibiso Kunzi.

²² Pisi ka baya, Yezefu a kuwa ndi buwobi kokwo, atambulaga be Bezaleli bopupokuto ndeke ka Misili, na beyo okwononi mino be bagyi ndeke mino no kuwo kaki.

²³ Pisi ka baya, abaki na amaki Musa basuma ndi ka batimba basaa kumbuso kabukuta yi. Yeki bina ndi be miki a wanza, bakabangagu ndi kobuno mutuu ka ngama.

²⁴ Pisi ka baya, Musa ni a kuwa iti ya mumbanzu aka, akya ndi be bambanzu biki kabikya be a miko-mika Falao nino ibukuta ndi no mikaki muko yi. ²⁵ Apa ndi kaigyogyiso pa imoti na livananza ko Kunzi ni kogwigu magyagya kaiko ka bunye ko ngbingo. ²⁶ Ina ndi be kaigyogyiso abe Kilisito a ndi na izangiya kugbe kakitaga lingama la Misili. A beyo, bazwa kaki ba ndi byi kugbe kugu wa makalya nimo oduko ndeke.

²⁷ Pisi ka baya, Musa atukya ndi ka Misili ni kegu kabanga diya ka ngama. Igwinanaga ndi ka baya abe kiko kamina Kunzi yi nino bakaminagigu. ²⁸ Pisi ka baya aka, alisisa ndi yinga wa Pasika, akpamyanda be bakpazyi bangu ko pumi bekye malaika nino akpakyanaga na kukwaku kulumwisogonito baputa ka Bomikya-bezaleli.

²⁹ Pisi ka baya, Bomikya-bezaleli bazaba ndi libo lidingi Langbu mudongoni abe bakiko karpakyaana ka litombu. Luki limoti, niyo Bamisili bikpanda kazaba begayo, bolumwaga ndi.

³⁰ Pisi ka baya, gudu wa Yeliko odukana ndi wa Bomikya-bezaleli balingikyana ndi mino ka masye madia na ika.

³¹ Pisi ka baya, Laaba nino a ndi adanda, kokwagu ndi pa imoti na batu nibo bobuna ndi mutuu ko Kunzi, kye utilyatu ndi binza batu nibo bogulya ndi bipela ka gudu.

³² Nakwanana bata kabikya iki? Nakegu bata no ngbingo kanzina ko bulya ka Gidioni, Balaki, Samusoni, Yefuta, Daudi, Samueli na bogyalandu.

11:12 11:12 Wanda ka Mupunganagi 22:17. **11:13** 11:13 Wanda ka Mupunganagi 23:4. **11:18** 11:17-18 Wanda ka Mupunganagi 21:12; 22:1-14. **11:22** 11:22 Wanda ka Mupunganagi 50:24-25; Pupo 13:19.

³³ Pisi ka baya, bakupyatū ndi giyo ka bangama, bagyatū ndi makpūmūka mo ngbingbili, binisana na makpūmūka nimo Kunzi ūwanyaga ndi. Būdūlagatū ndi bokpwingi nōkū, ³⁴ bolimagatū ndi madada mo buku, bahukaga kukwakū kwa badūkpa. Ba ndi bapō, luki limoti bīta botutungyo. Bakegū ndi na bitya liso ka lūnga, bumsiyaga ndi basuda nībō bodogoku ndi kaubumoniso bingbwi. ³⁵ Pisi ka baya, boko būminatū ndi batū kabū nībō bokwaga ndi kopupo ka bambūkū, bumigisyo ya kabū.

Pisi ka baya, batū bagōgō bakya ndi kakūlikanaga kumbusa wa yigyogyiso kugbe kye bopupi ka bambūkū na binisono na ōbili nino wanza kugbe. ³⁶ Bagōgō bata bokibya ndi mosikoni na buma, bukandaga ndi bagōgō, bumakya ka bōlōkō. ³⁷ Būmwōgō ndi bagōgō na matamū, būsikisa bagōgō na siyi, būmwōgō bagōgō na badūkpa. Bagōgō banamama bigbagbagba, bimokisyogini bokuto ka bakōndōlō ikani nito ka bamemi. Ba ndi batū ba yangya, bugyogyisaga ndi binye, banūgya yarūpū-rūpū. ³⁸ Ōbili kakwananagū ndi na inguo ya batū bi nībō. Bamamaga ndi bigbagbagba ka bēsa na ka bāngūpa, bikaga ndi ka matamū na ka mābye nimo ka litombū.

³⁹ Kunzi ūbailya ndi batū bi nība basi ko bulya baya kabū. Luki limoti, bakinisanagū ndi no luki li nīlō Kunzi awanyaga ndi. ⁴⁰ A bēyō, Kunzi atibungusilyogoni ndi likpūmūka lanza kugbe, kinili kapagū ndi bē bīiti banza ni takegū pa imoti na ibū.

12

Kunzi ni Obosu

¹ Ibusu gōni, ta na badēmū budingi nībō ba na ibusu bukungulo. Yeki a bēyō, tosini likumbogi lasi na banye nībō akwanana kotiwoso likpāyanili kusu, tidufulo na mbangū kadwe ka mulibō ma likpūmūka nīlō batīwanyaga ndi. ² Topyini miso ka Yeso nino a mūpūnganagi na mulibō ma baya kusu. Apatū ndi kokwo ka mūsalaba, ni kinigū suni ka inguo ya kukwakū kwi nīkwō. Atū ndi kaiba magyagya nimo a ndi kodoku, mbiya yi nīmū a wakiko ka kūmbanzikaniko kwa buliki ba bāngama ko Kunzi.

³ Mutomononi matū yi nino okibya ndi yigyogyiso ka mābōkū ka batū banye. Kinili, takuponitōgū, takodikogonitōgū, ⁴ kye ka lūnga li nīlō mo mino na banye, makanobumonigū mbeyi kadwe ka kukwakū. ⁵ Mōbusoloni matīwi nimo Kunzi amūtiwaga mūdōngōni abe kika kautiwa bomikaki?

«Mikami, wakinonitōgū payaya yoyiso ka Mombukwono-dosu, wakodikogonitōgū ngbingo yi nino o mino kauyoyiso.

⁶ Kye Mombukwono-dosu ayoyisogo matū yi nino apaga, ayipogo matū wasi nino avaga abe mikaki.»

⁷ Yeki a bēyō, kibyoni yigyogyiso niyō Kunzi o mino kamuyoyiso. Amūgyaga mūdōngōni abe bomikaki. Ambē, miki tino nō abaki kayoyisogigū? ⁸ Kika ni Kunzi kegū kamuyoyiso abe bomikaki basi, isi yi bē makegū bomikaki, ma bomiki ba būbala. ⁹ Kika ni bobosu banatīyoyisaga ndi, tanūmūkana, igyonoso kūwa liki bē takamukononitōgū Obosu nino wa limbengi kye tiki na ōbili? ¹⁰ Bobosu batīyoyisaga ndi ka masye makedē bēyō bapaga ndi mino. Luki limoti, Kunzi atīyoyisogo ko bulya bānza kusu, kye atībubisi abe iyī. ¹¹ Niyō batīyoyisogo, inisogo ko ngbingo yi nino abe bakiko katigya binye ni kegū abe kiko likpūmūka la igyagya. Luki limoti, kumbuso, batū bi nībō būgyaga ndi bēyō, binisonogo kūwa ndeke na ōbili wongbingbili na nino wa māziyō.

Yoyiso na mutwi

¹² Nononi neki maboku nimo a mukapaga, na moli nimo a mudikaga.
¹³ Kpokyononi ka bopisi nibayo ba yongbingbili, kye mutu wa mudili kosokogonito, luki limoti, akpakyani beyo okwononi mino.

¹⁴ Kisoni maziyo na batu basi na yibubiso ko misa ko Kunzi. Kiki beyo, mutu gutugu bemoti aka kaminigu ndeke. ¹⁵ Wiminyonito, mutu gutugu bemoti aka kosononoitogu na iziyo ko Kunzi. Mutu gutugu bemoti aka kiitonitogu abe sibukaso sozyo niso abakaga, amakya likpumuka lanye luga ka bambanza budingi, uputa. ¹⁶ Wiminyonito, mutu gutugu bemoti aka luga kunu kikonitogu mutu wa bilya, ikani mutu wa kina makpumuka ko Kunzi payaya mudongoni abe Esau nino agaba ndi buputa kaki ko bulya mikya malili aka. ¹⁷ Beyo mibaga mino, akisa kawa ndi kumbuso yi be abaki adukilyi bubunga, luki limoti, kinisanagu ndi na ibu. Kinagu ndi bata pisi kogomosyono likpumuka li nilo, gutugu beyo a ndi mino kaugwonoso bomomiso-miso yo.

¹⁸ Ifunu makanosiligu ko luki nilo okwononi ndi be bavili mudongoni beyo Bezaleli bosila ndi mino ka ngupa ya Sinai. Ngupa yi niyo a ndi no buku bongido-ngido, opiyoni no biti bipi, no mbumbo, ¹⁹ liyu la siba a ndi kogwonono ku beyo na manzina. Niyo Bezaleli bukana ndi liyu li nilo beyo, babikya ndi be Kunzi kubikyonitogu bata luki gutugu limoti aka. ²⁰ A beyo, bakakwananigu ndi bata kapilya mutuu mi nino Kunzi upa ndi be: «Mutu wasi, gutugu nyama aka kavila ngupa okwononi bamwi na matamu.»

²¹ Likpumuka li nilo a ndi libongiso, Musa aka ndi be: «Nakabanga, nzuyi aketwa bikyakyakya!»

²² Luki limoti, ifunu, mosiloni buwobi na ngupa ya Siona, ka mugi ko Kunzi nino a na obili. A Yelusalema nino wa kugu wa lisyε ku belofu na belofu ka bamalaika bo mino kogwa magyagya. ²³ Ifunu, mokpudoni musilyoni ma magyagya nimo ka baputa ko Kunzi, nibo bukpikaga mino kugu wa lisyε. Makpudoni goni Kunzi, nino a zozika batu basi, na ka mambengi ka batu bo ngbingbili nibo bolumwaga ndi, biitoni banza. ²⁴ Makpudoni Yeso nino obisa yukanana pisi ka agume wambiya na bangu kaki niyo adukaga ndi. Bangu yi niyo atibikyaga makpumuka manzanza kugbe kakitaga niyo ka Abeli.

²⁵ Wiminyonito, makakyonitogu kamukana mutu yi nino akamunziniya. A beyo, batu bi nibo bakya ndi kamukana mutu yi nino a ndi kaupā mutuu kunu ka litombu, bakanyikagu ndi ka yigyogyiso. A bingbanganya be, takapilya Kunzi mugongu nino akatipa mutuu kotukyoku kugu wa lisyε, takanyikigu yigyogyiso. ²⁶ Ko ngbingo yi nino, liyu kaki ogugumisatu ndi litombu, luki limoti, mbiya yi nimu atipa kawa agume yi nimu: «Nogugumisa kawa ndeke bata litombu nganga yimoti, kikigu litombu aka, luki limoti na kugu wa lisyε goni.» ²⁷ Manzina mi nima «nganga yimoti» akowonisilo be makpumuka mi nimo Kunzi agya ndi agugumatu ndeke, olimikogo, nimo kagugumigu ndeke mo otigolo.

²⁸ Tikini neki na magyagya, kye tinisononi na bungama nibo bakakwananigu kogomosyono. Towonisilini magyagya mi pisi kagugubyo Kunzi beyo abosilo mino, tanabibiso, tanabanga. ²⁹ A beyo, Kunzi kusu a buku nibo olumwisogo.

12:13 12:13 Wanda ka Mogbitoku 4:26. **12:19** 12:19 Wanda ko Pupo 19:16-22. **12:20** 12:20 Wanda ko Pupo 19:12. **12:21** 12:21 Wanda ka Yigilya 9:19. **12:24** 12:24 Wanda ka Mupunganagi 4:10. **12:26** 12:26 Wanda ka Agai 2:6. **12:29** 12:29 Wanda ka Yigilya 4:24.

13

Kagya likpamuka nilo okwononi kabosila Kunzi

¹ Widukulogoni kapanana mufongoni abe bomika-muko. ² Makobusolonitogu kautilya bobiko. Ko pisi yi niyo, batu bagogo butilyatu ndi bamalaika ni bakegu kaibo. ³ Hutomononi batu bi nibo ba ka boloko abe makika pa imoti na ibu. Hutomononi goni nibo bakaigyogyiso, mufongoni abe bakiko bi kamugyogyiso ibunu.

⁴ Okwononi batu basi bobibisi vanana. Muko na muluku bakimkyonitogu ka bufanda. Kunzi usombisatu ndeke batu ba bilya na nibo basyegge na boko ikani bambunya bengeni.

⁵ Makosyogonitogu limbengi ko bulya buyi aka, gwoni magyagya na makpamuka mi nimo ma na imu, kye Kunzi mombukwana-daki abikya ndi be: «Nakusigu ndeke, nakatukyigu ndeke buwobi na iwe.» ⁶ Kinili, takwanana kabikya na limbengi limoti be:

«Mombukwono-dosu a mutu yi nino esingyogoku, nakikigu na kubangaku.

Mumbanzu egya piye iki?»

⁷ Hutomononi baputa kunu, nibo bamabikyaga ndi mongoni ko Kunzi. Mutomononi obili kabu na beyo bokwa ndi mino, mabye pisi ya baya kabu.

⁸ Yeso-Kilisito a mufongoni iki isyeikubi, na lisyeli-nili na ka benze na benze. ⁹ Makisonitogu kobungogo na mobi ma mutuu dididi. A beyo, a binza be limbengi kunu iki litumo na iziyo ko Kunzi ni kegu ka bopisi dididi nibayo igumyaga ka likpamuka la malili. Likpamuka la malili kikogigu na izangiya gutugu imoti aka ka nibo babyegge.

¹⁰ Ibusu, ta na gbogbo kusu, bokumu ka Bayuda nibo bagyaga ligubo ka Pa Yotu-kugbe bakakwananigu kalya luki nilo bopi ka gbogbo kusu.

¹¹ Kumu-kumu ka Bayuda indaga na bangu ka banyama ka Pa Yotu-kugbe kapá ka apepe ko bulya yilimogo bunye. Luki limoti, bubusyaga banyama bi nibo kunzi wa gudfu. ¹² Kinili, Yeso okwa ndi goni kunzi wa gudfu wa Yelusalema kye ungumosi bambanzu na bangu kaki mombukwana-daki.

¹³ Togoni neki ku o mino kunzi wa gudfu, tabailya yigyogyiso mufongoni abe iyi. ¹⁴ A beyo, takegu na gudfu wa benze na benze kunu ka litombu. Luki limoti, takakisa gudfu yi nino akodoku. ¹⁵ Pisi ka Yeso, tapini Kunzi apepe nino mubibiso masye masi, isi yi be apepe yi iki nino wa mambu kobibiso lino kaki. ¹⁶ Makobusolonitogu kagya bunza, na kosingyono, kye inguo ya bapepe bi nibo babosilogo Kunzi nibo.

¹⁷ Humukononi baputa kunu, mabanga. A beyo, bamubuulyogo bongbinga basi, kye batumbulagatu ndeke ligubo nilo bagya ndi ko misa ko Kunzi. Makumakana, bagya ligubo kabu na magyagya ni bakegu kaitangula. Bakiko kaitangula, ligubo kabu kikigu na izangiya ku kunu.

¹⁸ Widukulogoni katilumbilya aka. Ta na baya ambe ta mabengi bidede. A beyo, ta na musasa kaiko na yigya yanza ka bopisi bayasi.

¹⁹ Nakamakunga na kekele ambe lumboni kye Kunzi eukwilyi bata pisi kaiga bigala-gala ku kunu.

Malumba

²⁰ Kunzi, litino la maziyo, nino apupisoku Mombukwono-dosu Yeso luga ka bamanda, iita mububulyo mudingi ka bakondolo, pisi kodukusaga bangu kaki, niyo apiko agume wa benze na benze. ²¹ Kunzi amupi ngu

13:2 13:2 Wanda ka Mupanganagi 18:1-8; 19:1-3. **13:5** 13:5 Wanda ka Yigilya 31:6, 8; Yosua 1:5.

13:6 13:6 Wanda ka Mambu 118:6. **13:11** 13:11 Wanda ka Balawi 16:27. **13:12** 13:12 Wanda ka Yuani 19:17, 20.

kagya ɓunza ka ɓopisi dididi, kye motulyosi sipananiso kaki. Pisi ka Yeso-Kilisito, atigyilyi niɓo a lanza. Avi ibiba ka ɓenze na ɓenze! Iyo a ɓeyo!

Bomongoni ɓaya mulibo na yuuso

²² Bomika-mama, nakamɓikya ambe hukononi bitombiii matuu mutumiso mambengi mi nima. A ɓeyo, nakamukpikilyigu balawa munda.

²³ No bi kapa kamɓikya goni ambe ɓasisini bi momosu ɓeyo ka Timotio ka boloko. Kosiloku bikwa, tindatu pa imoti na iyi kamundoku.

²⁴ Humuusogoni ɓarɓata kunu ɓa makanisa ɓasi na ɓatu ɓasi niɓo ɓipa ko Kunzi. Bomomonu niɓo ɓa ka mugi ma Italia, ɓamumuusogito goni.

²⁵ Izio ko Kunzi iki pa imoti no ibunu ɓasi!

Balūwa ka Yakobo Likpamuka la mambwa

Yakobo no ukpikilya batu basi ko Kunzi nibo bomisikono ka obili balūwa yi nimu. Wina se, Yakobo a ndi mutū wa ibiba luga ka bakilisito ka Yelusalema. Bopupa ndi na Yeso mama mumoti. Luga ka batū bi nibo ukpilya ndi balūwa yi nimu, bemoti-bemoti babikyaga ndi be bobinikyononi, luki limoti yigya kabu kegu ndi kowonisilo yi. Kinili, akaubikya be baya akpakyana na yigya yanza.

Yakobo ukana ndi be ku ka batū bi nibo babinikyana ndi bo, batū ba yangya bikaga ndi kaigyogiso kye batū ba mukumbo bikaga ndi kayibiba. Kinili, ubikya ndi batū ba mukumbo be bakikonitogu ka yigya abe batū ba litombu li nili, busingyogito batū ba yangya. Ubikya bata be banyiki mosooni, bakikonitogu na lisasu lapu. Batū nibo babinikyana bokwononi kagya bongbinga basi bunza aka mufongoni beyo mobiso abikyaga mino.

Makpamuka mi nimo balūwa yi nimu obungusyogo ko bulya ka bakilisito ka mulibo nima: kosingyono, kalumbiyana na kaumigiso batū nibo bobungaga ndi ko pisi ya lingana.

Yigbananaga ya kitabu ka Yakobo niyi:

Yuuso 1:1

Baya na yimibo 1:2-18

Kaukana likpamuka ko Kunzi na kagya beyo likpamuka li nilo abikyaga mino 1:19-27

Takukonitogu bambanzu na mulili 2:1-13

Baya, na yigya yanza 2:14-26

Yimibo, na munzina 3:1-18

Sipananiso sa obili kegu yanza 4:1-5:6

Kaiko na limbengi linda, na malumba 5:7-20

¹ Imi Yakobo, musunzu ko Kunzi na ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, numuusogito livananza ko Kunzi nilo a limisikono ka obili wasi.

Baya na yimibo

² Bamamaki, gwoni magyagya ngbingo yi nino mo mino kabangana na bukpeki-kpeki dididi, ³ kye makaiba ambe baya kunu kiko yakamaga ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, amupa kuwa limbengi linda. ⁴ Luki limoti, okwononi be limbengi linda kunu agyi ligubo kadwe ka mulibo iba wikoni batū bakamaga ka lingana, kani likpamuka gutugu limoti aka kamuwigu. ⁵ Mambanzu kiki na yimibo luga kunu, akungi Kunzi, apatu. A beyo, Kunzi upaga batū basi na limbengi limoti, na sipananiso. ⁶ Luki limoti, okwononi be akungi na baya ni kegu na botumo. A beyo, mutū nino akungaga na botumo ka limbengi ikaga abe limbengi lo libo lidingi nilo mbumbo oyongogo. ⁷ Ipigo ya mutū yi nino kotomononitogu be Mombukwono-dosu akwanana kapá luki, ⁸ kye a na mambengi maba, mutū muikonogo ka bopisi bayasi.

Yangya na lingama

⁹ Momosu wa yangya ogwi magyagya beyo Kunzi a mino kabinika kugu, ¹⁰ nino wa lingama beyo Kunzi asiso mino wasi. A beyo, mutū wa lingama ofukana ndeke abe maewa mo tutu. ¹¹ Moni opupogo, buzu bi umiliso

tonito, mauwa apadfa, obuukono. A mufongoni begeyo muttu wa lingama akitanaga ndeke mino, asa mogubo kaki.

Kapilya yigyogyiso na kaboboku

¹² Igyagya ka muttu nino amagaga no ngu ko ngingo wa kaboboku. A beyo kisulyo ka baya, bamokisya kuwa begebegbe baya bututungyo. Ika na obili wa benze na benze nino Kunzi wanyaga ndi batu nibo bapaga. ¹³ Mumbanzu kapa kagya bunye, kobikyonitogu be: «Kunzi no akekpamy.» A beyo, mumbanzu kakwananigu kakpamy Kunzi kagya bunye na Kunzi bikpe kakwananigu kakpamy mumbanzu kagya bunye begeyo. ¹⁴ Luki limoti, musasa manye ka mumbanzu aka mo alutogo, agwilisa ka bunye. ¹⁵ Kumbuso yi musasa mi nimo kabedulo, atika kuwa ka bunye. Bunye bi nibo kangata goni, abukuta kuwa kukwaku.

¹⁶ Wiminyonito bamamaki burapa, bakamufonitogu. ¹⁷ Makpumuka manzana masi, bapere banzana basi botukyogoku kugu wa lisyu, botukyogoku ko Kunzi nino agya bungbanganya ba kugu wa lisyu. Kigomosyonogigu, koyikonogigu, keggu na kululuko begeyo. ¹⁸ Apa ndi katipa obili pisi ka munzina ma lingunu, bekye tiki batu ba mambwa ka masi nimo agya ndi.

Kaukana likpumuka ko Kunzi na kagya

¹⁹ Ibunu bamamaki nibo namupa kugbe, wiboni binza ambe muttu yikaka-yikaka luga kunu okwononi kaiko bipoli-poli kaukana likpumuka, luki limoti ika biti kanzina, ni keggu na limbengi likudu. ²⁰ A beyo, muttu wa limbengi likudu kagyagigu likpumuka lo ngbingbili ko misa ko Kunzi. ²¹ Kinili, mokwononi kasa likpumuka lanye lasi na likpumuka lasi la diya. Gwini na limbengi la kisiso, munzina nimo Kunzi akuna ka mambengi kunu kye imu mo akwanana kamuhukuso.

²² Makogwonitogu magyagya asi kaukana aka likpumuka ko Kunzi, luki limoti okwononi mika kagya likpumuka li nibo. Makogyi beyo, a payaya. ²³ A beyo, mumbanzu kika ni anukanaga likpumuka ko Kunzi kani keggu kagya yi, ika mufongoni abe mumbanzu kibimya ka nelaga, imina beyo o mino. ²⁴ Kumbuso iyi kaimina, aga, abusala bigala beyo ikani o bi mino. ²⁵ Luki limoti, muttu nino akpimaga muttu manza masi nimo atipaga kulikanaga ka busunzu, igwinonogo na imu ka lingunu. Kogwogigu magyagya asi kaukanaka aka, kumbuso yi abusala, luki limoti agyigyiyagatu. A beyo, muttu yi nino ika na bubunga ka masi nimo ika kagya.

²⁶ Mumbanzu kika kasima be a muttu ko Kunzi walingunu, kani kokondiligu lisanu kaki, akaitambya payaya. Baya kaki ika ya payaya. ²⁷ Baya yanza na ya lingunu niyo Kunzi apaga niyi: Kabinika buti ka bokwino na bowoko ka igyogyisa kabu, na kanyika yigya yanye ya obili.

2

Makakonitogu mumbanzu na mulili

¹ Ibunu bamamaki nibo mobisa baya kunu ka Mombukwono-dosu wa ibiba beyo ka Yeso-Kilisito, makakonitogu mumbanzu na mulili. ² Muttu bemoti wa mukumbo nino wakimokisyogo botu bayanzanza na pete ya olo kogulya ku mo mino bumumukana ka malumba, kumbuso yi muttu wagogo nino wakimokisyo benzanza ogulya goni, ³ makabibiso nino a wakimokisyaga binza, mabikya be: «Ba, dawiki ka pa yanza wanu,»

mabikya ninɔ wa yangya be: «Wamaga kuu», ikani «Wika wasi buwobi na magu kami,» ⁴ kika kani makagya beyo, makegu kaumina bambanzu mudɔngɔni. Makako likpamuka na tamanaga yanye.

⁵ Hukononi, bamamaki bupaka, Kunzi nɔ upanaga batɔ ba yangya ba ɔbɔli yi nimu kaiko batɔ ba lingama ka baya, iba binisi na bungama niɔ uwanaga ndi batɔ niɔ bapaga. ⁶ Luki limoti, ma ibunu kaumina batɔ ba yangya payaya! Kegu mbeyi batɔ ba mukumbo bo bamugyogysisogo, banamugwisiso? ⁷ Iba bo banzinaga yanyenye no lino lanza niɔ Kunzi amapa.

⁸ A beyo, kika kani makagya mutuu ma Bungama ko Kunzi beyo Mobiso abikya mino be: «Mupa bengeni beyo aka yo wipaga mino iwe mombukwana-daki yi», makagya binza. ⁹ Luki limoti, makiko kaukogo bambanzu na mulili, makagya bunye. A beyo, mutuu amubisatu na mungimbo kye makegu kagyigilya yi. ¹⁰ Kye mumbanzu kagya mutuu masi, luki limoti obuna mumoti, iba obunini mogogo masi. ¹¹ A beyo, Kunzi yi ninɔ gɔni nɔ abikya be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni», abikyatu gɔni be: «Wakamwonitogu mumbanzu.» Kinili wakosyi gutugu na muko ikani mbunya bengeni, luki limoti wamwo mumbanzu, wobunini asi mutuu aka. ¹² Nzinogoni, manigyigilya abe batɔ bi niɔ mutuu usombisa ndeke. Mutuu mi nimɔ mo apaga kulikanaga. ¹³ A beyo, Kunzi kigigu ndeke nɔ kumbu wa ika ndeke mino kako mungimbo ka ninɔ kuminilyagigu bengeni kumbu. Luki limoti, ninɔ ikaga no kumbu, Kunzi kamakyigu ndeke ka mungimbo.

Baya kiki na yigyigilya iba a yikwo

¹⁴ Iunu bamamaki, a na izangia tino mumbanzu kabikya be: «Na na baya» kani kegu kowonisilo pisi ka yigyigilya? Baya yi akwananatu kahukusogo? Haaa! ¹⁵ Kika kani momonu mukilisito a wakangya ka botu ikani ka malili, ¹⁶ ika na izangiya tino kabikya be: «Winda binza, wimokisyaga binza, wikuto» kani wakapigu tamatu nito o mino wakangya? ¹⁷ Baya a mudɔngɔni begoyo: kiko asi iyu aka kani kegu na igyigilyo yi, iba a ikwo.

¹⁸ Luki limoti mutuu wagogo kabikya be: «Iwe wa na baya, imi na na yigyigilya yanza», nasikisya ambe: «Iwoniso beyo baya kaku akwanana mino kaiko kani kegu na yigyigilyo yi. Imi nuwonisa kawa baya kami pisi ka yigyigilya.» ¹⁹ Woboiyoni be Kunzi a bemoti? A binza! Babili babailya bu begoyo, banaguguma bikpwukpwukpwu na kubangaku. ²⁰ Ngingi muna! Wakapa kaina asi likingyosi aka bingbanganya be baya kiki na yigyigilya, iba a yikwo? ²¹ Kunzi ava mbeyi ndi titosu beyo ka Abalahamu abe mutuu wongbingbili ko pisi tino? Ko bulyo ya yigyigilya kaki kye apa ndi mikaki beyo ka Isaka abe apee ka gbogbo. ²² Winini ku baya kaki amatikana ndi mino na yigyigilya? Abalahamu inisana ndi be a na baya yapu pisi ka yigyigilya kaki. ²³ Kinili Mobiso itulyana be: «Abalahamu abailya ndi Kunzi. Ko pisi ya baya yi niyo, Kunzi ava ndi mutuu wongbingbili, amaka ndi be wai.» ²⁴ Minini, mumbanzu ikaga mutuu wongbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya yigyigilya kaki, kegu asi ko bulya baya aka.

²⁵ A mudɔngɔni gɔni abe adanda ninɔ ina ndi be Laaba. Kunzi amina ndi mutuu wongbingbili pisi ka yigyigilya kaki kye utilya ndi bomikya-bezaleli bi niɔ butika ndi, umigisa ndi ko pisi yagogo. ²⁶ A beyo, mudɔngɔni

βεγεγο, nzuyi kiki na limbengi, iba a ikwo. Na baya kiki na yigyigyilya, iba a ikwo goni.

3

Tobuulyini lisasu

¹ Bamamaki, batu budingi luga kunu bakikonitogu na musasa kaiko bowonisilo. A beyo, makaiba binza be ngbanga kusu ka bowonisilo ika ndeke mutula kugbe kaukitaga batu bagogo. ² Tagyaga bunye na bopisi dididi. Mumbanzu kogwogi pisi ka manzina kaki, iba a mutu walinganu, nino akwanana kobuulyogo nzuyi kaki yasi. ³ Tukandilagatu banyama nibo bina be bafalasi noku na basinga kye biki katimukana, tanuluto ku tiko mino kapa. ⁴ Tovini mbeyi likingyosi la babato. Ba bakpakpa, ovivi wapu anutundulo. Luki limoti bananaga na mikyo luki mukede aka abe ambu, banaga ku kwa ku sufele ika mino kapa. ⁵ A beyo, lisasu a luki likede kugbe ka nzuyi, luki limoti opupisaga makpamuka makpakpa.

Winoni mbeyi beyo mikya-likala lo buku agbundaga mino tutu yidingi! ⁶ A beyo, lisasu a abe buku, otuma bunye. A libaba la nzuyi nilo aputaga obili kusu wasi. Agbundaga obili kusu katukya ka yibukuta adwe ka kukwaku na buku nibo otukyogoku ka libye lo buku. ⁷ Mumbanzu akwanana kausiso banyama bo tutu, bombu, banyama nibo bolutikonogo ikani bosu, banamukana. Mutu yi nino usisogo busiso. ⁸ Luki limoti, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kakandila lisasu. A luki litula, kapiligu, otumini na lingangi nilo amwogo. ⁹ Tabibisaga Mombukwono-dosu, Obosu na lisasu, luki limoti tugbangaga bata nolu goni bambanzu nibo Kunzi ugya ndi ka likingyosi kaki. ¹⁰ Manzina mu bibiso na nimo ma mogbongoni opupaga ka manoku mimoti aka. Kokwononigu be iki beyo bamamaki. ¹¹ Kegu na likpakpa gutugu limoti aka nilo opupisaga libo lade na nilo lozyo ka liko limoti. ¹² Bamamaki, bugo kabukutagigu manga, buvaka kabukutagigu ndimo. Likpakpa lo libo la liniko kakwananigu kopupiso libo lade.

Yimibo niyo otukyoku kugu wa lisy

¹³ Mutu wa yimibo ikani mutu wa bugegele a tu luga kunu? Owonisi neki pisi ka yigyigyilya yanza, niyo akagya na limbengi la kisiso na yimibo. ¹⁴ Luki limoti makika na imi, na musasa ma kikitaga bengeni, makibibonitogu. Makoitisonito kuboboku abe linganu. ¹⁵ Inguo ya yimibo yi niyo kotukyogikugu kugu wa lisy, a yimibo ya obili yi nima, yimibo ya nzuyi, yimibo yi otukyogoku ka Mumuyoniso. ¹⁶ A beyo, bambanzu bakika na imi na musasa kaukitaga bengeni, yigya yanye na bunye dididi ikaga wa. ¹⁷ Yimibo ya kugu wa lisy a mbeyi iyu bitu, kumbuso yi a na maziyo, yawese na iziyo, yitumo no kumbu, anabukuta yigyigyilya yanzanza. Kukogigu iyu bambanzu na mulili, kegu na kuboboku beyo. ¹⁸ Batu nibo bapaga maziyo, bakunaga maziyo luga ka bambanzu, na masolo mi nimo bobuulyogo ni yigya yogbingbili.

4

Kapa obili, wika mumuyoniso ko Kunzi

¹ Luga, ipambu akopupoku luga kunu no pisi tino? Akopupoku pisi ka musasa manye nimo akaulanana kuso kunu. ² Ma na musasa ma tumatu, luki limoti makegu no pisi kainiso notu, mikaga kuwa bakitulya kamwo bambanzu. Ma na musasa mo luki, luki limoti makakwananigu

kainiso nolu. Mapungaga kawa wa ipumbu na ulanana luga kunu. Makakwananigu kainiso na nilo makapa kye ma kegũ kakunga Kunzi. ³ Makakunga gatũgũ, makinisigu no luki li nilo kye tamanaga kunu ikaga yanye. Makungaga ko bulya yimosisyo musasa manye kunu. ⁴ Ibunu batũ banye bana! Makibogigu se ambe wakapa obili, wika mumuyoniso ko Kunzi? Nino apa kako limbida na obili, ika kawa mumuyoniso ko Kunzi. ⁵ Makinonitũgũ abe Mobiso ko Kunzi abikya payaya be: «Kunzi ikaga na imi ko bulya limbengi nilo obiso kuso kusu!» ⁶ Luki limoti, Kunzi atidukilyoni bubunga budingi kye Mobiso akabikya be: «Kunzi ulananaga na batũ ba kibinika, luki limoti udukilyaga batũ ba kisiso bubunga.» ⁷ Gyoni neki mutũ ko Kunzi. Gyoni dongoso na mumuyoniso, amupikitatũ byi. ⁸ Mukpudoniku Kunzi, amukpudokuto goni ibunu. Wisukusoni mafokũ, ibunu batũ banye, bubisoni mambengi, ibunu batũ ba kubobokũ. ⁹ Lyoni kumbu, magama, migama! Butoto kunu iiti mugamũ, igyagya kunu iita kumbu. ¹⁰ Wisisoni kambwa ko Mombukwono-dosu, amubinikatũ.

Wakikonitũgũ zozĩ ka mũmbanzũ

¹¹ Bamamaki, makonzinyonogonitũgũ yanyenye luga kunu. Mutũ nino anzinyaga mamaki yanyenye, ikani kasombiso, anzinaga yanye ka mutũ ko Kunzi, anosombiso mutũ mi nimo. Wakosombiso mutũ, wakegũ bata mutũ yi nino agyaga mutũ, wa kawa abe zozĩ. ¹² Kunzi mukaka no obisa ndi mutũ, iyi goni no a zozĩ, iyi mukaka no akwanana kohukuso ikani kamwo. Wakaiva abe wani, iwe nino wa zozĩ ka mutũ wagogo?

Wakikonitũgũ mutũ wa kibinika

¹³ Imukononi mbiya wanũ, ibunu nibo mabikyaga be: «Na lisyẽ nili ikani na bugala, taga banũ ka gudũ sipakala, tagya kũ syangasũ simoti, tagaba magabũ, tiniso no buyi.» ¹⁴ Makibigu ikani obili kunu ika na bugala bunĩ! A beyo, ma abe muki payaya, nimo inisogo ko ngbinga mukede, kumbuso yi olimiko. ¹⁵ Okwononi yipere kabikyaga be: «Mombukwono-dosu kapa, tikatũ barũrũ, tagya banũ makpũmũka dididi.» ¹⁶ Luki limoti, mbiya wanũ, ma bakibinika, manibiba. Inguo ya yibinika yi niyo kegũ yanza. ¹⁷ A beyo, nino ibaga kagya likpũmũka lanza ni kegũ kagya, imakyaga ka banye.

5

Kumbu ka batũ ba lingama

¹ Imukononi mbiya wanũ, ibunu batũ ba lingama! Gomononi, mapamikanaga ko bulya kumbu niyo amutakanya ndeke! ² Lingama kunu opuni, batutũ bolyini botu kunu. ³ Olo na fiza kunu ogwini nzũma. Nzũma yi niyo yo amũsungũlya ndeke, amũlya nzũyi abe buku kamusumbo ni ibũ. Mimumulyoni lingama la lisyẽ la mupipilo. ⁴ Makukalyagigu batũ nibo bikaga kagya mogubo ka botiko kunu. Hukononi kũ bo mino kayigama. Yigama kabũ odwini ka motili ko Kunzi, Mombukwana ngu yasi. ⁵ Obili kunu kũnũ ka litombũ ikoni asi ko bulya kaidya nzũyi aka na magyagya. Molingogoni abe banyama nibo bukwisogo ko bulya kamwo. ⁶ Mubisoni batũ nibo bakegũ na likpũmũka ka mukombũ, mumwisiso ni bakegũ na ibunu na mũ mapũ.

Kaiko na limbengi linda ni manalũmba

⁷ Bamamaki, wikoni na limbengi linda kadwe ku kwa ku Mombukwono-dosu igoku ndeke mino. Winoni mbeyi beyo mudima botiko ikaga mino na limbengi linda kabundaga lisyε nilo masolo angata mino. Abundilaga mbwayi ya mambwa na niyo ya mulibo na limbengi linda. ⁸ Ibunu, wikoni na limbengi linda goni. Wisulyoni kye yigoku ka Mombukwono-dosu a kuwa buwobi.

⁹ Bamamaki, makonzinilyonogonito yanyenye, iba Kunzi kamubisonito na mungimbo. Zozi a kuwa wa kamaga ka mupumi, a buwobi kogulyo!

¹⁰ Bamamaki, hutomononi bogyalandu nibo banzinaga ndi ko lino ko Kunzi. Wikoni na limbengi linda ka yigyogyiso abe ibu. ¹¹ Tumakaga ambe batu ba magyagya kye bokibyatū ndi. Mukanagatu goni bibu ya limbengi linda ka Yobu beyo igyogyisa ndi mino na mibatū bubunga nibo Mombukwono-dosu adukilya ndi ka mulibo. A beyo, Mombukwono-dosu a mutumo na kumbu na bunza.

¹² Kugbe wa niyo, bamamaki, makokogonitogu silika ko lino la kugu wa lisyε, ikani ka nilo la obili, gutugu ko lino lo luki lagogo aka. Makabailyaga be «Iyo» ika «Iyo» aka, makanganyaga be «Haaa» ika «Haaa» aka goni, iba Kunzi kamubisonito na mungimbo.

¹³ Mumbanzu kika ka yigyogyiso luga kunu, alumbi. Kika na magyagya, imbili. ¹⁴ Mumbanzu kika no kolobu, umaki bazee ba kanisa, balumbilya, bagbodyo molingo ko lina ka Mombukwono-dosu. ¹⁵ Malumba nimo ma baya mo, akwanana kahukuso mutū wo kolobu. Mombukwono-dosu amigisya ngu. Kagyo bi bunye, Kunzi apilya. ¹⁶ Twogoni bunye luga kunu, manalumbilyana iba minisi na muhukuso. Malumba ka mutū wongbingbili ikaga no ngu kugbe. ¹⁷ Iliya a ndi mumbanzu mufongoni abe ibusu goni. Alumba ndi na kekele be mbwayi kolukonitogu. Igyonosa ndi beyo aka yo ka byanga bisaa na batimba madīya. ¹⁸ Kumbuso yi, igilya ndi bata kalumba, mbwayi aluka ndi kotukyoku kugu wa lisyε, litombu apā masolo.

¹⁹ Bamamaki, mutū bemoti luga kunu, kasa pisi ya lingunu, mutū wagogo amigisoku bata ko pisi yi niyo, ²⁰ wiboni ambe mutū nino anyogo mutū wa bunye ko pisi ya bunye, ohukusogo limbengi ka mutū yi nino ka kukwakū. Kunzi apilya bunye budingi.

Balūwa wa mambwa ninɔ
Petele
akpika ndi
Likpɔmuka la mambwa

Balūwa wa mambwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi bakilisito ba baguɗu kubukumuti ba Azia nimu. Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mino ka obili yi nimu, bakpakyana ndi na Petele. Niyo Yeso asa obili yi nimu, Petele a ndi atutumbwa ka Bayuda. Bugyogyisa ndi bakilisito bi nibo ukpikilya ndi bo kuge kye babinikyana ndi Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

Kinili, Petele ukpikilya ndi kaubikya be bigwinonogi yaru ka baya kye bageu batu ba mambwa kaigyogyiso. Ubikya ndi goni be Yeso ninɔ babinikyana ndi iyi ninɔ, bagyogyisatu ndi mbei kadwe ku kwa ku samwo ndi mino. Niyo akabikya be bakiko kaigyogiso, okwononi biki na limbengi linda abe iyi. Utumbulyaga ndi goni beyo obili kabu okwononi mino kaiko luga ka batu nibo bakapagigu Kunzi.

Yigbananaga ya kitabu ka 1 Petele niyi:

Yuuso 1:1-2

Baya yaru 1:3-12

Obili wotu 1:13-2:17

Kilisito inatu yigyogyiso 2:18-25

Bakilisito na yigyogyiso 3:1-4:19

Beyo yigya ka bangama ka batu nibo babinikyana okwononi mino kaiko 5:1-11

Yuuso ya mulibo 5:12-14

Yuuso

¹ Imi Petele atutumbwa ka Yeso-Kilisito no nukpikilyi batu nibo Kunzi upunaga ndi. Batu bi nibo bomisikono kuwa abe bobiko ka bewili baya Poto, Galatia, Kapadokia, Azia na Bitinia. ² Obosu Kunzi amupunogoni ndi kambwa aka beyo abikya ndi mino. Limbengi-Lotu amuteni ndi di kaiko batu kaki, kaiko kagya mutuu ka Yeso-Kilisito na kaiko bitu pisi ka bangu kaki.

Kunzi amudukilyi iziyo, amupa maziyo mudingi.

Mutamanagi nimo apaga obili

³ Tabisisini Kunzi, abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito! Pisi ko kumbu kaki yo atipa mino obili wambiya, kye apupisa ndi Yeso-Kilisito ka mbuku. Kinili ta mino na mutamanagi nimo apaga obili, ⁴ takwanana kainisa na makpamuka nimo Kunzi obuulyaga ndi ko bulya ka batu kaki kugu wa lisyu. Makpamuka mi nimo kakwananigu kapo ikani kapatikana ikani kolimiko yi. ⁵ Mufongoni beyo mo mino kabailya yo, a no ngu kamubuulyogo ko bulya muhukuso. Muhukuso mi nimo imibisikoso ndeke ka lisyu la mupipilo.

⁶ Kinili mabutumo na magyagya gutugu beyo mo mino kaigyogyisa ko ngbinga mukede na bopisi dididi. ⁷ Yigyogyiso yi niyo a ko bulya ya kibisikoso izangiya ya baya kunu. Kika kani bakongogo lo ninɔ a luki lipatikana ko buku kaiba be a wanza, a abe baya kunu niyo a na izangia kuge a mino kakitanaga ka buzu mufongoni abe lo. Kinili Kunzi abibisa ndeke, adondisyo na abisa kugu, mutuu wa baya ya lingunu wa Yeso-Kilisito odoku ndeke mino. ⁸ Mapagatu Yeso, gutugu beyo makanaminigu mino yo.

Mabinikyononi gutugu beyo aka yo ma kegū mbeyi mino kamina mbiya wanu. Kinili mokogwa magyagya mudingi nimo mumbanzu kakwananigu kozukogo. ⁹ Mokogwa magyagya kye minisoni na muhukuso, nimo a mukalya ma baya kunu.

¹⁰ Bogyalandu bakisa ndi, bakpima buwobi-buwobi bulyo muhukuso mi nimo. Babikyaga ndi kambwa mongoni ko bulya apeepe nino Kunzi amwanyaga ndi. ¹¹ Bakisa ndi yapu kandunga ngbingo na pisi tino yo likpumuka nilo Limbengi ka Kilisito abikya ndi, akwanana mino kaigyonoso. A beyo, Limbengi li nilo a ndi kusō kabu, abikyaga ndi kambwa aka beyo Kilisito igyogyisa ndeke mino, na beyo ibiba kaki akwanana ndeke mino kodoku kumbuso yi. ¹² Kunzi umibisa ndi bogyalandu be Mongoni Manza mi nimo upa ndi, kegū ndi ko bulya kabu bikpe, luki limoti a ndi ko bulya kunu. Mbiya wanu, babibikya ba Mongoni Manza bamubikyaga ndi likpumuka li nilo pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu kotukyoku kugu wa lisyē. Gutugu bamalaika aka bikpe, ba goni na musasa kaibo yi.

Wikoni bitu pisi ka yigya kunu

¹³ Kinili, okwononi kaiko bakitulya ka ligubo, wikoni fubisi. Bisoni mutamanagi kunu ko bulya apeepe nino minisono ndeke na iyi wa Yeso-Kilisito odoku mino. ¹⁴ Mubongoni Kunzi, makikonitogu bata na musasa manye nimo mikaga ndi na imu ka bundeli, wa mikaga ndi mino ko bitu. ¹⁵ Luki limoti, wikoni bitu pisi ka yigya kunu yasi, mudongoni begeyo Kunzi nino amamakaga a mino bitu. ¹⁶ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikya be: «Wikoni botu kye imi na wotu.»

¹⁷ Ka malumba kunu, mamakaga Kunzi be Baba, mutu yi nino usombisaga batu basi ka bungbingbili kabyenene na lasi nilo mutu yikaka-yikaka ogyi. Kinili, ka masye mi nimo amutigyolyi ka obili wanu, wonisiloni pisi ka yigya kunu be mabangagatu Kunzi. ¹⁸ Makaiba beyo Kunzi amuluwa ndi mino, kamanyogo ka yigya yanyenyē niyo botitonu bamuwonisila ndi. Kegū ndi pisi ka makpumuka nimo akwanana kapatikana abe falanga ikani olo. ¹⁹ Luki limoti, makulikanaga ndi pisi ka bangu ya ligabu lapu niyo ka Kilisito. Iyi nino bamwo ndi abe mikya-kondolo nino wanza ni kegū na mudili ikani na ipukulu. ²⁰ Kunzi apunaga ndi Kilisito kani kanogyigu obili. Awonisa ndi ko bulya bunza kunu ka bongbingo bi nibana ba mupipilo ba. ²¹ Pisi ku kaki, mabailya Kunzi nino apupisa ndi ka mbuku, apa ibiba. Kinili mobisaga baya kunu na mutamanagi kunu ko Kunzi.

²² Ibunu, mibubisoni pisi kagya likpumuka la lingunu, kapanana ka lingunu abe bamamaki. Ponononi kugbe luga kunu, na limbengi limoti. ²³ A beyo, mibukutoni nganga ya yiba. Kegū na bababa nibo ba nzuyi ya litombu, luki limoti pisi ka busolo nibo kokwogigu. Busolo bi nibo ni munzina mo ngu na ma benze na benze ko Kunzi. ²⁴ Kye ikpikaga be:

«Batū basi ba abe tonito
ibiba kabu yasi a abe mauwa,
Tonito kumilaga, mauwa mi obuukono.

²⁵ Luki limoti, likpumuka ka Mombukwono-dosu
Ikogo ka benze na benze.»

Likpumuka li nilo ni Mongoni Manza nimo bamubikyaga ndi.

2

Litalu lo ngu na livananza lotu

¹ Wosoni neki likpumuka lanye lasi, bokoli, kuboboku, gutugu imi aka na unzinzinya bengeni. ² Wikoni abe bomiki nibo dibukuti mbiya, na musasa ma molungo ma linguna nimo ma likpumuka ko Kunzi bongbinga basi. Makika komwo, makwanana kopingo na kainisono na muhukuso. ³ Kinili, Mobiso ko Kunzi abikya be: «Miboni bunza ka Mombukwono-dosu Kunzi.»

⁴ Mukpudoniku Mombukwono-dosu, litalu lo ngu nilo bambanzu bombimba ndi. Luki limoti Kunzi opunogoni ndi kye ina be a luki la izangiya kugbe. ⁵ Ibunu widukuloniku abe matamu mongu, iba bopiki na ibunu ndabu ya malamba niyo ya limbengi. Kusoo yi miko ligbata ka bokumu botu nibo ba na ligubo kapá Kunzi aperse wa Limbengi nino abosilo pisi ka Yeso-Kilisito. ⁶ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikya be:

«Napunaga ndi litalu la ligabu lapu nilo osulyogo mubumbe ma ndabu, nobiso ka Siona, muta nino abailya litalu li nilo kokwigu ndeke suni.»

⁷ Litalu nilo a na ligabu lapu kugbe kunu ka batu nibo mabaya, luki limoti ka nibo bakabailya:

«Litalu nilo bopipiko bombimba ndi odonuku kawa litalu lidingi kosulyo mubumbe ma ndabu.»

⁸ Mobiso ko Kunzi abikyatú goni ka pa yagogo be:

«A litalu lisokisogo a goni nilo ligwisisa bambanzu.»

Batu nibo basakaga ndi kye bakapagu ndi kabailya likpumuka ko Kunzi. Kunzi upunaga ndi ibu ka niyo. ⁹ Luki limoti, ma ibunu batu nibo Kunzi upunaga ndi, bokumu ka Ngama, livananza lotu, livananza ko Kunzi. Iyi amupunaga ndi kabikyaga makpumuka manzanza nimo agya ndi. Iyi nino amamakaga kopupo ko biti na kogulya ka bungbanganya kaki nibo banza. ¹⁰ Ma kegú ndi kambwa livananza ko Kunzi, luki limoti ma kawa mbiya wanu livananza kaki. Kunzi kegú ndi kamuminyilya kumbu kambwa, luki limoti a kawa mbiya wanu kamuminyilya kumbu.

Okwononi kaika na yigya yanza luga ka bengeni

¹¹ Bomika-mama burakaaa, ma bobiko, mugi kunu kegú kunu ka obili. Wibuulyoni na musasa ma nzuyi nimo akaulanana na limbengi. ¹² Wikoni na yigya yanza luga ka nibo bakamibigu Kunzi, iba bakamakulyaga gutugu likpumuka lanye aka, biki kaina yigya kunu yanza aka. Kawa wa gowa, babibisa ndeke Kunzi wa igoku mino.

¹³ Hubongoni batu bakpukpu basi ko bulya ka Mombukwono-dosu. Mubongoni ngama mudingi nino a na bungama kugu ka batu basi, ¹⁴ mubanga bangama ba bewili. Utikoku ndi bangama bi nibo kaugyogyiso batu banye basi, na kaubibiso batu nibo bagyaga likpumuka lanza. ¹⁵ A beyo, Kunzi akapa be wikoni kagya binza iba batu nibo bakibigu luki na nibo ba bungingi bakikonitogu na nilo babikya. ¹⁶ Obili kunu iki abe batu nibo bokulikonogoni ka busunzu. Luki limoti, kulikanaga kunu kikonitogu abe kutuko kasuma banye, wikoni na igya abe bosunzu ko

2:3 2:3 Wanda ka Mambu 34:9. **2:6** 2:6 Wanda ka Isaya 28:16. **2:7** 2:7 Wanda ka Mambu 118:22. **2:8** 2:8 Wanda ka Isaya 28:16. **2:9** 2:9 Wanda ko Pupo 19:5-6; Isaya 43:20; Pupo 19:5; Yigilya 4:20; 7:6; Isaya 43:21; 9:1. **2:10** 2:10 Wanda ka Jseya 1:6, 9; 2:1, 23, 25.

Kunzi. ¹⁷ Hubongoni batu basi, mupa bomomonu ba baya, mabanga Kunzi, mabanga ngama mudingi.

Yigyogyiso niyo Kilisito alya ndi

¹⁸ Ibunu bosunzu, hubongoni bombukwono-donu ka bopisi bayasi. Makubongonitogu asi nibo aka bo banza na botombii, luki limoti hubongonito goni nibo buciya. ¹⁹ A izangiya kapilya yigyogyiso ka likpamuka nilo wakogyigu ko bulya yibanga Kunzi. ²⁰ A beyo, makika kalya buma ko bulya bunye nibo mogyi, ika na izangiya tino? Luki limoti, bakamugyogyiso ko bulya yigya yanza kunu, kika kani mopilyini buzu bi, niyo a na izangiya yidingi kambwa ko Kunzi. ²¹ Kunzi amamaka ko bulya yi niyo kye Kilisito bikpe alya ndi igyogyiso ko bulya kunu. Amusilya kawa likingyosi be kye kpokyononi ka masoku kaki. ²² Kagyagu ndi bunye, likpamuka la kuboboku gutugu limoti aka kopupagu ndi ka munoku kaki. ²³ Niyo ba ndi katumbwa, kigisyagu ndi, wa a ndi mino kaigyogyiso, kulananagu ndi na batu bi begayo. Luki limoti isa ndi ka maboku ko Kunzi nino akogo likpamuka ka bungbingbili. ²⁴ Kilisito bikpe abinika ndi bunye kusu ka nzuyi kaki ka musalaba. Agya ndi beyo kye ibusu tiki abe bamanda ko bulya bunye, tiniso na obili wongbingbili. Minisono na muhukuso ko pisi ya bevidi kaki. ²⁵ A beyo, ma ndi abe bakondolo bubungogo. Luki limoti, mbiya wana migoniku ka nino a mububulyo kunu na nino akamubuulyogo.

3

Vononi ka bakilisito

¹ Ibunu boko aaa, hubongoni bombunyonu begayo. Kawa wa gu wa, batu bagogo luga kabu nibo biko kani bakanoboilyigu likpamuka ko Kunzi, bakwanana koyikono pisi ka igya kunu, gutugu makonzini. ² A beyo, okwononi bini asi igya yanza kunu aka pa imoti na kubangaku. ³ Makokisonitogu kainiso banza asi ka nzuyi aka, abe ka liluluka lo tukatu, kaimokisyo makpamuka ma olo ikani kaimokisyo botu bayanzanza. ⁴ Luki limoti, kisoni yipepe bunza ba mutu wa kuso, bunza ba limbengi lawese na la maziyo nibo kakwananigu kapada. Bunza bi nibo a na izangiya yidingi ko Kunzi. ⁵ Kinili ka bundeli boko ba baya nibo bobisa ndi mutamanagi ko Kunzi, bibungusyaga ndi begayo kani banabanga bambunya. ⁶ A abe Sala nino abangaga ndi Abalahamu, anamaka be «Mombukwana-dami.» Makiko kagya bunza beyo, kani makegu kabanga luki, miko bomikaki boko bi.

⁷ Ibunu baluku aaa, wikoni mudongoni begayo na boko kunu kani manibo ambe ba kegu no ngu abe ibunu. Wikoni na ibu kani manudondisyo kye ibunu na ibu makwanana ndeke kainiso na mukalya ma obili walinganu ka maboku ko Kunzi. Gyoni beyo kye kikonitogu no luki nilo akpingba malumba kunu.

Kaigyogyiso ka bungbingbili

⁸ Ka mulibo, ibunu basi wikoni na tamanaga imoti na limbengi limoti. Ponononi abe bomika-muko, wikoni na yigya yanza na yisiso luga kunu. ⁹ Makigisyonitogu bunye ka bunye, gutugu mosikoni aka. Luki limoti, wikoni na munzina ma bubanga kye Kunzi amamaka ndi ko bulya yi, iba amufukilyi bubanga. ¹⁰ Begayo Mobiso ko Kunzi abikyaga mino be: «Mumbanzu yi nino apa kaiko na obili wanza, na kaiko na magyagya

asi munokw manye, asa likpamuka la kuboboku.

¹¹ Asi likpamuka lanye, agya likpamuka lanza, akisi maziyo, igwinonogo nomu.

¹² A beyo, misa ko Mombukwono-dosu ikaga ka batu bongbingbili, ukanagatu malumba kabu, luki limoti, upilyaga batu banye mugongu.»

¹³ Wani no amugya bunye kika kani ma na kekele kagya likpamuka lanza? ¹⁴ Luki limoti, kika gutugu kani makaigyogyiso ni managya bunza, gwoni asi magyagya aka. Makubongonitogu bambanzu gutugu ikii aka, makombomboyonitogu. ¹⁵ Luki limoti, mubibisoni Kilisito ka mambengi kunu, iyi abe Mombukwono-dosu. Wikogoni bongbinga basi bakitulya kausikisyo nibo biko kamumuuso isi ya mutamanagi nimo ma na imu. ¹⁶ Luki limoti, gyoni beyo na limbengi lawese na la kubangaku. Wikoni na mambengi bingu. Makiko beyo, nibo biko kamunzinzinya yanye ko bulya yigya kunu abe babifya ka Kilisito, bogwa suni. ¹⁷ Kika kani Kunzi oponi be wigogyiso kani wakagya bunza, a binza, kani keggu ko pisi yigya bunye. ¹⁸ A beyo, Kilisito igyogyisa ndi nganga yimoti aka ko bulya bunye ka bambanzu. Okwa ndi iyi payaya aka ko bulya ka batu banye, kamuluto ko Kunzi. Bamwo ndi ka nzuyi, luki limoti opupo kawa ndi ka mbuku pisi ka Limbengi-Lotu. ¹⁹ Pisi ko ngu ya Limbengi li nilo, aga ndi kakawa kuu ka mambengi ka batu nibo bokwaga ndi. Mambengi mi nimo a ndi ka boloko. ²⁰ Isi yi be mambengi ka bambanzu bi nibo bakya ndi kamukana Kunzi wa a ndi mino kaubandila na limbengi linda. A ndi ko ngbingo yi ninu Nua a ndi mino kabaka ingbolo. Batu bafede aka bo bahukaga ndi ko tumo. Batu bugina aka bogulya ndi ka ingbolo. ²¹ Libo li nilo a ndi likingyosi la ibatiso niyo akamuhukuso mbiya wanu. Keggu yi ko bulya yisukusa mokoku ma nzuyi, luki limoti, ko bulya kakanga Kunzi limbengi lango. Ibatiso akamuhukuso kye Yeso-Kilisito opuponi ka mbuku. ²² Iyi ninu aga ndi kugu wa lisyu, a ka kambanzikaniko ko Kunzi. Ku beyo, a ngama ka bamalaika, ngama ka batu bakpukpu na ngama wa makpamuka masi mo ngu nimo a kugu wa lisyu.

4

Obili wambiya

¹ A beyo, Kilisito igyogyisoni ndi ka nzuyi, wikoni goni ibunu bakitulya kaigyogyiso mudongoni abe iyi. Mutu ninu igyogyiso ka nzuyi, kidukulogigu bata kagya bunye. ² Ka masye mi nimo motigoli na imu kuu ka obili, wikoni kawa kagya beyo Kunzi iko mino kapa ka obili kunu. Makikonitogu bata kagya musasa manye ma nzuyi. ³ A beyo, molyoni ndi ngbingo mudingi kagya likpamuka nilo batu nibo bakamibigu Kunzi bapaga. Mikaga ndi kakpakyana gbali, musasa manye mutumo bide, libama, manubino bodumo banye nibo bamumukanaga mino komwo na kagya likpamuka lanye, na kobibiso gbilito. Niyo a likpamuka lo suni. ⁴ Mbiya wanu likpamuka umbongini batu bi nibo bakamibigu Kunzi kye bafegu bata kamumina pa imoti na ibu ka likpamuka lanye. Kinili bikaga kamubinikilya makpamuka bitititi. ⁵ Luki limoti, basambatu ndeke kambwa ko Kunzi ka masi nimo bagya ndi. A beyo, a wakitulya kausombiso batu nibo bubisi na nibo bokwogoni ndi. ⁶ Kinili Kilisito afikyaga ndi goni mino Mongoni Manza ka batu nibo bokwoni ndi.

Busombisa ndi ko bulya makpamuka nimo bagya ndi wa ba ndi mino ka obili. Luki limoti, mbiya wanu, ko pisi ya Limbengi-Lotu, bakwananatu kawa kaiko na yigya niyo Kunzi apaga.

Obili ka batu ko Kunzi

⁷ Mulibo ma makpamuka masi a kawa buwobi. Wikoni neki na tamanaga yanza, mika kaiminya iba wikonito bakitulya kalamba. ⁸ Kambwa wa likpamuka lasi, ponononi luga kunu kugbe kye sipananiso otikyogo bunye bakpa. ⁹ Tilyononi luga kunu binza kani makegu no miso mundindilo. ¹⁰ Mutu yikaka-yikaka abisi aperse nino Kunzi apa ndi kausingyo bengeni. Mika kawa bagya-ligubo banza nibo bobuulyaga bapere dididi nibo Kunzi amulupyaga. ¹¹ Mutu nino a na aperse kabikyaga Likpamuka ko Kunzi, abikyagi. Nino a na aperse mugugubyo bengeni ugugubyi no ngu niyo Kunzi apa ndi. Kawa wa, Kunzi avi ibiba ka bopisi baya makpamuka masi, pisi ka Yeso-Kilisito nino a na ibiba no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

A binza kaigyogya abe mukilisito

¹² Ibunu bomika-mama bupakaaa, likpamuka kamumbongonito ko bulya yigyogya yapa niyo makalya. Makinonitogu abe kiko likpamuka limbanga lo akamugya. ¹³ Luki limoti, gwoni magyagya kye makaigyogya mudongoni abe Kilisito. Kinili mogwa ndeke magyagya mudingi wa inisono ndeke mino ka ibiba kaki. ¹⁴ Igyagya kunu, kika kani bakamutumbwa ko bulya ka Kilisito. A beyo, Limbengi la ibiba nilo a Limbengi ko Kunzi a kaso kunu. ¹⁵ Gutugu mutu bemoti luga kunu kigyogyonito abe mumwo bambanzu, ikani abe mutu wo kubaku, ikani abe mugya-manye ikani abe mutu wa kidailya likpamuka ka batu bagogo. ¹⁶ Luki limoti, bambanzu kika kaigyogya kye a mukilisito, kinonito suni, abibisi Kunzi nino apa lino li nilo.

¹⁷ Ngbingo musombiso odunuku, livananza ko Kunzi lo apanga kaika ko ngbongu. Luki limoti, kipanga na ibusu, opipilo kawa buni ka nibo bakapagu bakabailya Mongoni Manza? ¹⁸ A beyo Mosiso ko Kunzi abikya mino be:

«Kika kani mutu wongbingbili oukogini pisi ka bukpeki-kpeki, ika kawa buni ka nibo bamuya Kunzi na batu ba bunye?»

¹⁹ Kinili, okwononi be batu nibo bakaigyogya kye bakagya nilo Kunzi apaga, bidukulogi kagya banza aka. Bobisi obili kabu ka maboku ko Kunzi nino ugya kye utulyosogo bagume kaki basi.

5

Mutu ko bulya ka baze ba kanisa

¹ Na kawa kabikya baze ba kanisa nibo ba luga kunu mbiya wanu. Imi mombukwana-daki yi na maze abe ibunu goni. Ninatu ndi no miso igyogya ka Kilisito. Kinili nikatu ndeke na pa wa ibiba kaki ipupiso ndeke mino. Nakapa kamabikya be: ² Muubuylugoni ambaza nino Kunzi amupa mudongoni beyo bobubulyo ba banyama bagyaga mino. Makogyonito ligubo be kye bamukpomyi kayapu, luki limoti, gyoni na limbengi lanza beyo Kunzi apaga mino. Makogyonitogu ligubo kye minisoni no bui, luki limoti gyoni pisi kapa. ³ Makokisonitogu kaiva abe bangama kugu ka batu bi nibo Kunzi amupa. Luki limoti, wikoni likingyosi lanza ka ambaza. ⁴ Ko

ngbingo yi ninɔ Ngama ka ɓɔɓubulyo odoku ndeƙe mino, miɓanga kɔwa ndeƙe ɓeɓɓeɓe ɓaya ibiɓa niɓayo kaputikanigu ndeƙe.

⁵ A mɔɔngɔni ɓeɓeɓe, ibunu ɓawanza, hubongoni ɓambokɔ. Ibunu ɓasi miko na limbengi la kisiso luga kunu kye Mɔɓiso abikya ɓe: «Kunzi ulananaga na ɓata ɓa kibinika, luki limoti, uɔukulyogo ɓata ɓa kisiso ɓaɓɓa.» ⁶ Wisisoni neki kambwa ko Kunzi ninɔ wo ngu, iba amɔɓiniki ndeƙe ka lisye nilɔ awanyaga ndi lo. ⁷ Bisoni buti ɓa mambengi kunu ka maɓokɔ kaki kye asyege limbengi ku kunu.

⁸ Wiminyonito, makololonitɔgu! Kye mumuyoniso kunu ɓeyɔ ka Abili akaamama ɓigbagbagba kani analungikyana abe kpwingi, kakisa mutɔ yi ninɔ alya. ⁹ Bisoni na iyi ɔngoso, mitikitilyaga ka ɓaya. Wiboni ambe ɓomomonu ɓakaigyogyiso ka ɔɓili wasi ɓeɓeɓe. ¹⁰ Migyogyisatu mbeyi ɓata ko ngbinga mɔkeɔ. Luki limoti Kunzi wa iziyo amumaka kogulya ka ibiɓa ya ɓenze na ɓenze pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. Kɔwa wa gu wa, amudwisatu ka muliɓo, amungotiso, amɔpá ngu, amumomosa kani makegu kapika ɓipeke-peke. ¹¹ Iyi nɔ a no ngu ka ɓenze na ɓenze! A asi ɓeyɔ aka yo.

Yuuso ya muliɓo

¹² Sila ninɔ a mika-mama wa limbengi nɔ etungbuli ɓi kamukpikilya igbutu ya balɔwa yi nimɔ. Nopo kamutumisa mambengi na kamɔɓikya ambe niyo a iziyo ya lingaɔ ko Kunzi, wigwinonogoni na iyu aka. ¹³ Kanisa ya Babiloni, niyo Kunzi apɔnaga abe ibunu, amumuusogito. Gutugu mikami aka ɓeyɔ ka Maliko, amumuusogito goni. ¹⁴ Tilyononi, mopututonogo luga kunu abe ɓomika-muko.

Maziyo iki pa imoti na ibunu ɓata ka Kilisito ɓasi.

Balūwa wa yiba ninɔ Petele akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Kitabu ya yiba niyo atutumbwa Petele okpika ndi niyi. A beyo, ukpikilya ndi bakilisito ba gudu yimoti bene. Gutugu mutu bemoti aka kabikyagu be baluwa yi nimu a ninɔ ukpikilya ndi batu bi nibo bukikilya ndi baluwa wa mambwa, kye mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu be Petele ukpika ndi babaluwa baba bi nibo aka bo. Abikya ndi iyi asi be baluwa yi nimu a baluwa wa yiba ninɔ akpika ndi (Wanda 2 Petele 3:1).

Petele abikya ndi be batu bemoti-bemoti bindaga ka bakilisito, banutiwa makpɔmuka di no Mongoni Manza nimo utiwa ndi. Bagyaga ndi niyo bopo, banabikya be Yeso kigikugu ndeke bata. Petele abikya goni ndi be obili ka mukilisito okwononi kabosilo Kunzi. Mutuu mi nimo Yeso upa ndi batu bi nibo ba ndi na ibu wa a ndi mino ka obili mo a ma linguu. Likpɔmuka li nilo bokwononi kogwi ka limbengi kabu nilo.

Yigbananaga ya kitabu ka 2 Petele niyi:

Yuuso 1:1-2

Beyo obili ka mukilisito okwononi mino kaiko *1:3-15*

Wigwinonogoni bingbufu ka mutuu nimo mukana ndi *1:16-21*

Batu bi nibo buwonisilogo bengenɔ likpɔmuka nilo kegɔ lo ngbingbili *2:1-22*

A beyo, Yeso igokuto ndeke *3:1-18*

Yuuso

¹ Imi Simoni-Petele ninɔ na mugya-ligubo na atutumbwa ka Yeso-Kilisito no nakaukpikilyo batu nibo ba na baya yidingi mudɔngoni abe niyo kusu, pisi ka bungbingbili ko Kunzi na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito.

² Kunzi na Yeso Mombukwono-dosu ninɔ mamibaga bamudukilyi iziyo na maziyo makpa.

Kunzi amamakaga na amupnaga

³ A beyo, pisi ko ngu kaki, Kunzi atipa ndi masi nimo okwononi ka obili kusu. Igyonosa ndi beyo kye tiki bakigwinonogo na kabibiso ninɔ atimakaga ndi kaiko pa imoti ka ibiba na bunza kaki bikpe. ⁴ Kabyenene na ibiba no ngu yi niyo, Kunzi atipa ndi agume wanza na mudingi kegbe. Agya ndi beyo kye makulikanagi ka musasa manye ma obili yi nimu, mabye kuwa yigya kaki mombukwana-daki yi. ⁵ Kinili, gyoni kekele kamatila bunza kegɔ wa baya kunu, yimibo ka bunza. ⁶ Mamatila yigwi mambengi ka yimibo, miko na limbengi linda kaigwi mambengi na matatila limbengi linda kaigwinonogo ko Kunzi. ⁷ Kegɔ wa limbengi la kigwinonogo ko Kunzi wikoni na libukatana, kegɔ wa libukatana matatila sipananiso. ⁸ A beyo, makika na yigya niyo yasi, mofuulyogo, amupatu ngu kagya ligubo na kabukuta bumo na makwanana kamibo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito binza. ⁹ Luki limoti, mutuu yi ninɔ kegɔ na yigya yi niyo, azwa kaki a mukudu, a abe mutuu wo kolobu ya mamomo. Obusoloni be Kunzi asukusoni ndi bunye kaki bandeli.

¹⁰ Kinili, bomika-mama, gyoni kekele kegbe kabailya molikoni nimo Kunzi amamakaga ndi mino, na beyo amupnaga mino. Makagya nilo

lasi, makogwigu ndeke ka bunye gutugu iki yi aka. ¹¹ Makagya beyo, Kunzi amuukulya mupumi bikpo kogulya ka Bungama ba benze na benze ka Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito.

¹² Kinili, niko asi kamutomosyo aka masye masi makpamuka mi nimo, gutugu beyo miboni ndi mino yo na beyo migwinonogo mino ka lingunu niyo bamupá ndi. ¹³ Nakaina binza kamuzuzukiso na kamutomosyo ngbingo yi ninó na mbeyi bata mino kakutaga aka. ¹⁴ A beyo, nakaiba ambe nika banu kaasa nzuyi ya litombu yi niyi, mudongoni beyo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito emibisa ndi mino. ¹⁵ Luki limoti, nagya ndeke lasi ambe nakokwo gutugu, wikoni katamanaga masye masi makpamuka mi nimo.

Batu nibo bina ndi ibiba ka Kilisito

¹⁶ A beyo, takamuzukilyagagu ndi likpamuka lo ngu ya kigoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito abe babibu baya bongó na baya bokoli. Luki limoti, tina ndi budingi kaki no miso. ¹⁷ A beyo, Kunzi Baba alingisaga ndi bokú. Apá ibiba ngbingo yi ninó liyu la ibiba yidingi ko Kunzi otukyoku ndi mino kugu wa lisyé, anabikya be: «Nimuna a mikami mupaka, nogwaga magyagya na iyi kugbe.» ¹⁸ Ibusu bamombukwono-dosu bi bo tukana ndi liyu li nilo kotukyoku kugu wa lisyé, ngbingo yi ninó ta ndi mino na ba Yeso ka ngupa yotu.

¹⁹ Ta goni kabailya munzina nimo bogyalandu babikyaga ndi. Mogyi binza kaigwinonogo nomu. A mudongoni abe tala ninó akanze ko biti, kadwe ko ngbingo yi ninó lisyé atinikaga mino na ko ngbingo ninó lingutu lo mbolugo anze banu mino ka mambengi kunu. ²⁰ Kambwa wa yasi, wiboni ambe mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu katumbulaga iyi mukaka bugyalandu ba Mobiso Motu. ²¹ A beyo, mumbanzu gutugu bemoti aka kanonzinigu ndi na bugyalandu ka sipananiso kaki bikpe. Luki limoti, babikyaga ndi likpamuka ko Kunzi ko pisi ya Limbengi-Lotu.

2

Kunzi ugyogyisatu ndeke bowonisilo ba bongó

¹ Ka bundeli, bogyalandu ba kuboboku batu ndi luga ka bomikya Bezaleli. Bowonisilo ba kuboboku bopuponokuto ndeke luga kunu begeyo. Bamakya ndeke mutiwi manye na ma bongó bipele, bamanganya ndeke Muwonisilo ninó uhukusa ndi, bimakyilya kuwa ibu bamombukwana-dabu bi bunye nibo ulumwisogo ndeke bigbatata. ² Bambanzu bakpu bubibyaga ndeke bingboo ka likpamuka lanye. Binaga ndeke pisi ya lingunu payaya ko bulya kabu. ³ Kakisa kainisoniso na mukumbo, bowonisilo ba kuboboku bi nibo balyalyaga ndeke ka gongu kunu pisi ka babibu baya bongó-bongó. Luki limoti, Kunzi umokyoni ndi ka mukombu ndeli, bakolipyigu no lumwogo.

⁴ A beyo, Kunzi kukwilyagu ndi bamalaika nibo bagya ndi bunye kumbu, luki limoti, udikita ndi ka pa ya kigyogyiso. Na ku beyo, bukandaga na baselegeni kabundaga lisyé liko ngbanga. ⁵ Kunzi kakwilyagu ndi goni obili wandeli kumbu, luki limoti, ulumwisaga ndi batu banye ba obili no tumo. Ahukusa ndi Nua aka mukaka ninó abikyaga ndi likpamuka la lingunu, pa imoti na batu bagogo madiya na ika. ⁶ Kunzi umakyatú ndi goni bagudu ba Sodomu na Gomolo ka mungimbo, ulumwisogo no buku. Ko pisi yi niyo, uwonisila ndi batu ba bunye likingyosi la nilo usilya ndeke. ⁷ Ahukusa ndi matu wongbingbili beyo ka Loti, ninó limbengi

akandikanaga ndi na yigya ya bũdanda ka batũ banye. ⁸ A beyo, iyi yi nino mutũ wongbingbili ikaga ndi luga ka batũ banye, anina, anũkana masye masi nimo apũtaga ndi limbengi la bũngbingbili kaki. ⁹ Kinili, Mombukwono-dosu ibagatũ beyo okwononi mino kaukulaga ka bukpeki-kpeki batũ niĩo bigwinono na iyi. Luki limoti, a mbeyi kaubulyogo batũ banye wa aka wa, anabũnda kaugyogyiso ka lisyẽ liko mukombũ. ¹⁰ Kũgbe, ugyogyiso ndeke batũ niĩo bikaga kabye tamanaga yanye ya nzũyi kabũ, banina bũngama ka Mombukwono-dosu payaya.

Bowonisilo ba bũngũ bi niĩo bũminaga batũ bagogo payaya, ba bakibinika, bakegũ na kubangakũ na batũ ba ibiba ba kũgũ wa lisyẽ. Luki limoti bikaga kautũmbwa. ¹¹ Gutũgũ bamalaika aka, niĩo bukito gi se bowonisilo ba bũngũ bi niĩo no ngu na bututungyo, bakakogigũ ngbanga ka batũ ba ibiba bi niĩo ikani kautũmbwa ko misa ka Mombukwono-dosu. ¹² Bowonisilo ba bũngũ bi niĩo ba mũdũngũni abe banyama niĩo bakegũ na yimibo, bũbukũta ndi ko bulya kaugwigo ka bakpaka aka na kaũmwogũ. Batũmbwaga makpũmũka masi, gutũgũ nimo bakibigũ. Bolumwogo ndeke mũdũngũni abe banyama bi niĩo. ¹³ Bugyogyiso ndeke mũdũngũni bẽgẽyo ibũ bugyogyisaga ndi mino batũ bagogũ. Bogwaga magyagya kotulyoso bingbanganya tamanaga kabũ yanye na mũsikatu. Bogwaga magyagya kamũbũbũ kani ma na ibũ kalyalya, buliki kabũ luga kunu apága suni. ¹⁴ Miso kabũ amutumo na tamanaga ya bũdanda aka bidẽ, bakupogigũ ibũ kagya bũnye. Bũbulisyogo batũ niĩo ba na mambengi bipoli. Ba gũni na mambengi ma ligbũgbũ ko bulya mukumbo. Ligbũngũni ko Kunzi a kũgũ kabũ! ¹⁵ Bosoni ndi pisi yo ngbingbili, bũbungogo na babye niyo ka Balama, mika Beoli. Iyi Balama apaga ndi bũyi niĩo bapága ndi ko bulya likpũmũka lanye. ¹⁶ Luki limoti, bayoyisa ndi ko bulya bũnye kaki. A beyo, punda muko yi nino kanzinagigũ, apũnga ndi kanzina na liyũ abe mũmbanzũ. Kũwa wa gũ wa, punda yi nino apakya ndi yigya ya bũngingi ka mugyalandũ yi nino.

¹⁷ Bowonisilo ba bũngũ bi niĩo ba mũdũngũni abe makpakpa nimo mũfaga. Ba gũni abe bẽkũba niũayo akawiwũla na mũbumbo. Kunzi ubungusyilogoni ndi pa ko biti niyo bĩndengbu-ndengbu. ¹⁸ Mũnzina kabũ ikaga nimo makibinika na nimo kegũ na izangiya. Pisi ka mũnzina mi nimo, bũgwisisogo batũ niĩo bũpũpũgi batũ banye ka mũdũngũ mbiya bẽ biki kagya bũdanda. ¹⁹ Bũbũkiyaga bẽ bakũlikanagatũ ndeke. Luki limoti, ibũ bũmombukwana-dabũ bi ba bũsunzu ba bũdanda niĩo akaulumwisogo. A beyo, mũmbanzũ yikaka-yikaka a mũsunzu wo luki lasi niĩo ikaga na iyi lidũta. ²⁰ A beyo, bũmbanzũ bũukogoni ndi ka yigya yanyenyẽ ya ɔbili, pisi kamibo Mombukwono-dosu na Mũhukuso kusu beyo ka Yeso-Kilisito. Luki limoti, bakiga bũta kũbuso ka yigya yanye yi niyo a ndi ni uditini yo, ɔbili yi nino bũpipilo na iyi ika kũwa wanye kũgbe kakitaga nino wa mambwa. ²¹ A gutũgũ ndi bũnza kaiko kani bakibigũ pisi ya bũngbingbili. Kegũ ndi na izangiya bẽ bibi, kũbuso yi, basa bũta mũtũũ motu nimo bũpá ndi. ²² Likpũmũka niĩo bagya ndi, akowonisila lingũnũ la ligbitoku niĩo abũkiyaga bẽ: «Inva igilyini kalya mozoyo kaki» na: «Ngũya nino apũnya kaisũkusaga, igilya bũta kaitũluba ka bũtũlũ.»

3

Mombukwono-dosu igokuto ndeke

¹ Ibunu bawai, baluwa kami wa yiba kamukpikilyo nimu. Kuso wa babalawa nibana basi baba, no bi kapa kozuzukiso kuso kunu tamanaga yanza ka mutuu mi nimo mukana ndi. ² Nakapa ambe tomononi makpamuka nimo bogyalandu botu bamubikya ndi ka bundeli. Tomononi goni mutuu ka Mombukwono-dosu na Muhukuso, nimo batutumbwa kunu bamupá ndi. ³ Kambwa wa yasi, wiboni ambe ka masye ma mulibo bambanzu bopuponokuto ndeke. Batu bi nibo biko kabye musasa kabu aka bamombukwana-dabu bi. Bamutibaga ndeke bikyaaa, ⁴ banabikya be: «Si Yeso abikya ndi be odokuto ndeke! A kawa yani? A beyo, katukya wa aka wa botitosu bolumwaga ndi mino, makpamuka masi a mufongoni beyo aka yo a ndi mino wa Kunzi agya ndi mino obili.» ⁵ Bakabusala ka yakolyi be: katukya ka bundeli, Kunzi agya ndi lisyé na litombu pisi ka münzina kaki aka. Agbanana ndi litombu no libo, amumula kawa ndi litombu lugo wo libo. ⁶ Kunzi olumwisaga ndi obili wandeli no libo li nilo goni lo, pisi ko tumo yidingi. ⁷ Pisi ka münzina mi nimo goni mo, Kunzi obisoni lisyé na obili wa lisyé li nili alongo ka lisyé li nilo ako ndeke mino ngbanga ka batu ba bunye. Ka lisyé li nilo, lisyé na obili agbundikana ndeke no buku.

⁸ Luki limoti, ibunu bawai, makobusolonitogu be: ka Mombukwono-dosu, lisyé limoti a mufongoni abe byanga elofu yimoti na byanga elofu yimoti a mufongoni abe lisyé limoti. ⁹ Mombukwono-dosu kegú kolipyo katulyoso agume kaki beyo batu bagogo basimaga mino. Luki limoti, a na limbengi linda na ibunu kye kegú kapa be mambanzu gutugu bemoti aka obungogito. Apaga be batu basi bopupi ka bunye.

¹⁰ Lisyé ka Mombukwono-dosu odoku ndeke mufongoni beyo mutú wo kubaku odogoku mino. Ka lisyé li nilo, lisyé olimika ndeke na mungbi, makpamuka masi nimo anzege ku, agbundikana no buku bingbiii, obili na masi nimo a kuso yi olumwogo. ¹¹ Yeki masi igyonosa ndeke beyo, okwononi be yigya kunu iki se kawa bani? Okwononi be yigya kunu iki yotu na yakiguma ko Kunzi, ¹² manabundaga lisyé ko Kunzi na kagya yasi ambe oduku bikwa. Ka lisyé li nilo, buku agbunda ndeke kugu wa lisyé wasi, na makpamuka masi nimo anzege kugu wa lisyé apye bigbatata. ¹³ Luki limoti, kabyenene na agume ko Kunzi, takabundaga lisyé na obili wambiya, ku bungbingbili ika ndeke mino.

¹⁴ Kinili, ibunu bawai, yeki makabundaga lisyé li nilo, gyoni ngu kunu yasi kaiko banza ni makegu na idfa ko misa ko Kunzi, miko ka maziyo na iyi. ¹⁵ Wiboni se ambe limbengi linda ko Mombukwono-dosu ni pisi ya muhukuso kunu. A mufongoni beyo momosu mupaka beyo ka Polo amukpikilya ndi goni mino kabyenene na yimibo yi niyo Kunzi apa ndi. ¹⁶ Okpikaga ndi beyo ka babalawa basi nibo a ndi kanzina mino ko bulya yi niyo. Kuso wa babalawa bi nibo, atu na bapa bayago nibayo a bayapupu kotombisyo. Batu nibo bakegu na yimibo na nibo bakegu bakigwinonogo binza ka baya boyikosogo isi yi mufongoni beyo boyikosogo goni mino bapa bayago baya Mobiso Motu. Niyo bagyaga beyo, biputaga ibu bamombukwana-dabu bi.

¹⁷ Ibunu bawai, mbiya wanu, mibini ibunu likpamuka li nili. Wiminyonito neki, kye bunye ka batu bunye kamuungusogonitogu. Wikoni kawa bingbifu ka baya. ¹⁸ Widukulogoni kopingo aka ka iziyo na kamibo Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito. Ibiba ku kaki, katukya mbiya wanu na kadwe ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

Balūwa wa mambwa ka ninɔ Yuani akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Balūwa wa mambwa ninɔ Yuani akpika ndi nimɔ. Yuani okpikatɔ ndi mbeyi kitabu yagogo, kɔ anzinɔ ndi mino ko bulya ɔbili ka Yeso ka litombɔ. Kitabu yi ni: «Mongoni Manza beyo Yuani okpika ndi mino.» Kumbusa wa niyo, ukpika ndi gonɔ babalūwa bagogo baba.

Ka bongbingo bemoti-bemoti, batɔ bagogo buɔgo ndi bambanzɔ be Yeso-Kilisito ninɔ odoku ndi kunɔ ka litombɔ kaiko mikya bambanzɔ kegɔ Miko-Kunzi. Babikyagatɔ ndi gonɔ be mutɔ yikaka-yikaka akwanana kagya beyo aka yo opo mino, Kunzi kinigɔ abe kagya bunye.

Kinili, Yuani ukpikilya ndi Bakilisito kautumbulyaga be Yeso ni wani. Ubikya gonɔ be a lingunɔ be ɔbili wa benze na benze atɔ, uwonisa ndi gonɔ pisi tino yo mumbanzɔ akwanana mino kainiso na ɔbili yi ninɔ. Pisi yi ni mutɔ wasi ninɔ abinikyana Yeso, inisanatɔ na ɔbili yi ninɔ. Omotiloku kaubikya bambanzɔ be okwononi kamatikana no Kunzi pa imoti no Mikaki beyo ka Yeso. Okwononi gonɔ kapa Kunzi na kaupɔ bakilisito bagogo basi. Bakagya beyo, biko limbengi bidɛɛ be binisanatɔ na ɔbili wa benze na benze.

Yigbanaga ya kitabu yi niyi:

Likpɔmuka ko Kunzi apaga ɔbili 1:1-4

Tokpokyonini ka bungbanganya 1:5-2:6

Mutɔ mambiya 2:7-17

Bomuyoniso ka Kilisito, na bomiko Kunzi 2:18-3:10

Sipananiso luga kunu 3:11-4:21

Kopupo tutungyo ka makpɔmuka ma litombɔ 5:1-21

Munzina ko Kunzi apaga ɔbili

¹ Takamukpikilyo balūwa yi nimɔ ko bulya Munzina ninɔ apaga ɔbili, ninɔ a ndi katukya ka mupanganagi. Tukanatɔ ndi Munzina mi nimɔ, tina, tanda bizumuu, tavilaga na mabokɔ. ² Ngbingo ninɔ ɔbili yi ninɔ ipupisa ndi mino, taminatɔ ndi. Kinili, takaamalya buɔmɔ bi, kamubikyaga mongoni mi nimɔ ma ɔbili wa benze na benze. ɔbili yi ninɔ a ndi pa imoti na Baba, ninɔ ipupisa ndi kusu. ³ Nilo tina ndi, tukana, ilu kɔwa lo takamubikyaga iba wikoni gonɔ na yukanana na ibusu. Wina se, yukanana kusu a niyo ta mino pa imoti na Bababa no Mikaki beyo ka Yeso-Kilisito. ⁴ Ibusu, takamukpikilyo likpɔmuka li nili kye magyagya kusu ogwononi figbiya-gbiya.

Kunzi ni bungbanganya

⁵ Mongoni mi nimɔ tukana ndi na Yeso-Kilisito nima, imu mo tamubikyaga be Kunzi ni bungbanganya, kuso kaki, kegɔ gutugɔ no mikyo biti aka. ⁶ Takodongyo ambe ta na yukanana na ibɔ, luki limoti kani takakpakyana ko biti, takabikya bongɔ na yigya kusu kegɔ ya lingunɔ. ⁷ Luki limoti, takiko kakpakyana ka bungbanganya, mɔɔngonɔ beyo Kunzi mombukwana-daki yi o mino ka bungbanganya, tiko na yukanana luga kusu, bangɔ ko Mikaki Yeso asukusa bunye kusu basi.

⁸ Takabikya ambe takagyagigu bunye, iba takaiɓo ni ifusu aka, lingunu kegɔ kuso kusu. ⁹ Luki limoti, takatwilyaga Kunzi bunye kusu bingbanganya, atipilyatu, atisukusa bunye kusu basi, kye a wongbingbili na walingunu. ¹⁰ Takabikya ambe takagyagigu bunye, iba takaitiso Kunzi mutɔ wabongo, niyo akowonisilo be likpɔmuka kaki kegɔ kuso kusu.

2

Kilisito no atimamalyaga

¹ Bomikami, nakamukpikilyo likpɔmuka li nili, kye makogwonitɔgu ka bunye. Luki limoti, mumbanzu kogwo, tatu na mutɔ yi nino atimamalyaga kambwa ka Baba. Iyi ni Yeso-Kilisito, mutɔ wongbingbili. ² A beyo, ipa ndi abe aɓeɓe ko bulya mupilya ma bunye kusu. Kegɔ asi bunye kusu aka, luki limoti ko bulya niɓo ka fatɔ basi.

³ Kika ni tagyagatu mutuu ko Kunzi, takwanana kabikya bingbanganya ambe tamibagatu. ⁴ Mumbanzu kabikya be amibatɔ Kunzi, luki limoti ni kegɔ kaga mutuu kaki, a mutɔ wabongo, lingunu kegɔ kuso kaki. ⁵ Luki limoti, nino obuulyogo likpɔmuka ko Kunzi, sipananiso ko Kunzi a sakipiko kuso kaki. Takwanana kaiba yakanana kusu no Kunzi ko pisi yi niyo. ⁶ Mutɔ wasi nino abikya be ta na yakanana no Kunzi, obili kaki okwononi kaika mudɔngoni abe nino ka Yeso ndi.

Mutuu mambiya

⁷ Ifunu bawaiaaa, kegɔ mutuu mambiya mo nakamukpikilyo, luki limoti, a nimo mandeli katukya ka mupanganagi aka ndi. Mutuu mandeli mi nimo ni likpɔmuka nilo mukana ndi. ⁸ Luki limoti, nakamukpikilyo mutuu mambiya, nimo lingunu li akainisono kuso ka Kilisito na kuso kunu goni. A beyo, biti akakitaga, bingbanganya ba lingunu a kuwa kanze ka obili kunu.

⁹ Mutɔ yi nino odongyogo kabikya be a ka bingbanganya, luki limoti, anamuya mamaki, a mbeyi asi ko biti aka. ¹⁰ Nino apaga mamaki, a ka bingbanganya, kegɔ no luki kuso kaki nilo akwanana mino kamakya mumbanzu ka bunye. ¹¹ Luki limoti, nino aminaga mamaki no miso mopi, a ko biti. Akpakanaga ko biti ni kegɔ kaiba be akainda yani, kye biti apiyosoni miso bipi.

¹² Nakamukpikilyo ifunu bomikami, kye Kunzi amupilyoni ndi bunye kunu ko lino ka Yeso. ¹³ Nakamukpikilyo ifunu bababa, kye mamibatɔ mutɔ yi nino a ndi katukya ka mupanganagi. Nakamukpikilyo ifunu bawanza, kye mandungulyogoni Mumuyoniso.

¹⁴ Namukpikilya ndi ifunu bomiki, kye mamibatɔ Baba. Namukpikilya ndi ifunu bababa, kye mamibatɔ mutɔ yi nino a ndi katukya ka mupanganagi. Namukpikilya ndi ifunu bawanza, kye ma no ngu: likpɔmuka ko Kunzi a kuso kunu, mandungulyogoni goni Mumuyoniso.

¹⁵ Makaponitɔgu obili, gatugu makpɔmuka nimo a kuso yi. Mumbanzu kapa obili, kakwananigu bata kapa Obosu. ¹⁶ A beyo, makpɔmuka masi mi nima a ma obili: musasa manye, musasa ma makpɔmuka nimo tinaga no miso na yibiba ko bulya mukumbo. Masi mi nima kotukyokugu ka Baba, luki limoti, otukyoku ka obili. ¹⁷ Obili na musasa kaki akitagatu, luki limoti, mutɔ yi nino agyaga sipananiso ko Kunzi a na obili wa benze na benze.

Mumuyoniso ka Kilisito

¹⁸ Bomikami, ngbingo wa mulifo kuwa nima. Mukanatu ndi banabikya be mumuyoniso ka Kilisito akodoku. Luki limoti, mbiya wana,

bomuyoniso ka Kilisito bakpɛ bopuponini bi. Ta kɛwa kaiba ambe ngbingo wa mulifo a kɛwa buwobi. ¹⁹ Batɛ bi nifo bopupa ndi luga kusu, luki limoti, bakegɛ ndi pa imoti na ibusu. Bakika ndi pa imoti na ibusu, iba bakatisagɛ ndi. Luki limoti, batisa ndi kye inisoni bingbanganya be bakegɛ ndi pa imoti no ibusu.

²⁰ Luki limoti, ibunu, ma butumo na Limbengi-Lotu nilo Kilisito amɛpá ndi. Kinili, ibunu basi mibagatɛ lingɛnɛ. ²¹ Kika nekɛ ni namukpikilyi, kegɛ bekye makibogigɛ lingɛnɛ, luki limoti, a kye mibagatɛ. Mibagatɛ gɔni be bongɔ kopupogigɛ ka lingɛnɛ.

²² Wani se kɛwa no a mutɛ wabongɔ? A mutɛ yi nino anganyaga be Yeso kegɛ Kilisito. Mutɛ yi nino a mumuyoniso ka Kilisito, amanganyaga Baba no Miki. ²³ Mutɛ wasi nino amanganyaga Miki, amanganyaga gɔni Baba. Nino abailyaga Miki, abailyaga gɔni Baba.

²⁴ Kinili, buulyogoni ka mambengi kunu mutɛu nimo mukana ndi katɛkya ka mɛpunganagi. Makobuulyo mutɛu mi nimo, mika ndeke gɔni ibunu kɛso ko Miki na kɛso ka Baba. ²⁵ Luki nilo Kilisito atiwanyaga ndi ni obili wa benze na benze.

²⁶ Namukpikilya ndi nilo ko bulya ka batɛ nifo bakisaga kamɛbo. ²⁷ Luki limoti, Kilisito amɛpátɛ ndi ibunu Limbengi kaki, Limbengi li nilo a kɛso kunu, makegɛ bata na mɛsasa be mambanzɛ amuwonisilo. A beyo, Limbengi owonisilaga masi: owonisilaga lingɛnɛ, kegɛ bongɔ. Kinili, mɛɔngɔni beyo amuwonisila ndi mino, wikoni kɛso ka Kilisito.

²⁸ Mbiya wanɛ, bomikami, wikoni kɛso kaki iba takikonito na kubangakɛ ngbingo yi nino opuponoku ndeke mino. Ka lisyɛ li nilo, takimukanigɛ ndeke suni kambwa kaki. ²⁹ Mibagatɛ be Kilisito a wongbingbili, yeki a beyo, makwanana gɔni kaiba be mutɛ wasi nino agyaga bungbingbili a miko Kunzi.

3

Ta bomiko Kunzi

¹ Winoni beyo Baba atipa ndi mino! Sipananiso kaki a sidingi kɛgbe, kinili batimakaga be bomiko Kunzi. A beyo, ta bomikaki aka bikpe. Kika ni batɛ ba obili bakatimibigɛ, a kye bakamibagɛ ndi Kunzi. ² Ibunu bawaiaaa, mbiya wanɛ, ta bomiko Kunzi, beyo tika ndeke mino kanibisikonigɛ mbeyi bingbanganya. Luki limoti, takaiba ambe ngbingo yi nino Kilisito opuponoku ndeke mino, tiita kɛwa ndeke mɛɔngɔni abe iyi, kye tamina ndeke beyo aka yo o mino. ³ Mutɛ wasi nino a na mutamanagi mi nima kɛso ka Kilisito, ibubisaga iyi mombukwana-daki yi bitu mɛɔngɔni beyo Kilisito o mino.

⁴ Mutɛ wasi nino agyaga bunye, ofunogo mutɛu ko Kunzi, kye kagya bunye ni kobuno mutɛu. ⁵ Miba binza be Kilisito odoku ndi katumba bunye, wina se bunye kegɛ kɛso kaki. ⁶ Mutɛ wasi nino ukananaga na iyi, kagyagigɛ bata bunye. Luki limoti, nino akpakpikanaga na bunye, owonisaga be kaminagɛ ndi, kamibagɛ begeyo.

⁷ Bomikami, mambanzɛ gutɛgɛ femoti aka kamubonitogɛ! Mutɛ yi nino agyaga likpɛmuka longbingbili, iyi mombukwana-daki yi a wongbingbili mɛɔngɔni abe Kilisito. ⁸ Nino agyaga bunye a mika-mumuyoniso, kye mumuyoniso apunga ndi kagya bunye katɛkya ka mɛpunganagi aka. Kinili, Miko-Kunzi odoku ndi kɛwa iyi kapɛta ligubo ka mumuyoniso.

⁹ Mutɛ wasi nino iitoni miko-Kunzi, kakpakpikanagigɛ bata na bunye, kye ngu ko Kunzi niyo apága obili akagya ligubo kɛso kaki. Kakwananigɛ

batu kagya banye kye a kawa miko Kunzi. ¹⁰ Bomiko Kunzi ba di na bomiko mumuyoniso ko pisi yi niyi: Mutu wasi nino kagyagigu likpumu ka longbingbili, ikani nino kapagigu mamaki, kegu iyi miko Kunzi.

Mutu ko bulya sipananiso

¹¹ A beyo, mutu nimo mukana ndi katukya ka mupunganagi nima: topononini. ¹² Takikonitogu abe Kaina nino amwo ndi mamaki, a ndi iyi mika-mumuyoniso. Amwo ndi ko bulya iki? Kye yigya kaki a ndi yanye, niyo ka mamaki yo ngbingbili.

¹³ Bomika-mamaaa, obili kiko kamumaya, kamumbongonitogu. ¹⁴ Takaiba ambe topupogoni ka kukwaku, togulya ka obili. A bingbanganya kye tupagatu bomomosu. Mumbanzu kiki na sipananiso, a mbeyi iyi ka kukwaku aka. ¹⁵ Mutu wasi nino andaga mamaki na miso mopi, a mawomwo. Wina se, mibagatu binza be gutugu mawomwo bemoti aka kegu na obili wa benze na benze. ¹⁶ Tiba ndi be sipananiso ni iki ko pisi yi niyi: Kilisito apa ndi obili kaki ko bulya kusu. Takwanana neki goni ibusu kaiko bakitulya kapá obili kusu ko bulya ka bomomosu. ¹⁷ Kika ni mutu bemoti a na lingama, anamina mamaki ka yangya luki limoti ni limbengi kegu kadwa, mutu yi nino akwananatu kabikya be apatu Kunzi? ¹⁸ Bomikami, sipananiso kusu kikonitogu ka munzina manzanza aka. Luki limoti, okwononi be iki sa linganu, aninisono ka yigya.

Kakpuda Kunzi ni takegu na kubangaku

¹⁹ Takagya beyo, tinisono be ta batu ba linganu. Mambengi kusu ika na maziyo kambwa ko Kunzi. ²⁰ Gutugu limbengi kusu katisungulya, takaiba ambe Kunzi a mudingi kakitaga nilo limbengi o mino katisungulya, ibaga makpumu masi. ²¹ Ibunu bawaiaaa, limbengi katisungulyi, takpuda Kunzi ni takegu na kubangaku. ²² Kawa wa, atipatu masi nimo tiko kakunga kye takagya mutu kaki, tanagya nilo abosilogo. ²³ Mutu mi nimo a be tabinikyani lino ko mikaki beyo ka Yeso-Kilisito, tapanana beyo Kilisito abikya ndi mino. ²⁴ Mutu yi nino agyaga mutu ko Kunzi ikaga kuso ko Kunzi, Kunzi kuso kaki. Tibaga ambe Kunzi ikaga kuso kusu, pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipa ndi.

4

Takwanana kaibo Limbengi ko Kunzi liki?

¹ Ibunu bawaiaaa, makubinikononitogu batu basi nibo babikyaga be ba na Limbengi ko Kunzi. Luki limoti, kpimonito mbeyi munzina kabu binza, kaiba ikani limbengi li nilo ba nolu apunya ko Kunzi. A beyo, bogyalandu ba bongo bakpu bomisikononi ka obili bingbwi. ² Makwanana kaiba Limbengi ko Kunzi ko pisi yi niyi: mutu wasi nino abikyaga be Yeso-Kilisito ita ndi mumbanzu abe ibusu, mutu yi nino a na Limbengi ko Kunzi. ³ Luki limoti, nino kegu kabailya Yeso-Kilisito beyo, kegu na Limbengi ko Kunzi, luki limoti, a na nilo ka mumuyoniso ka Kilisito. Mukanatu ndi be mumuyoniso ka Kilisito odokuto. Mbiya wanu, a kawa ka obili.

⁴ Luki limoti, ibunu bomikami, ma bomiko-Kunzi, mundungulyogoni bogyalandu ba bongo: A beyo, Limbengi nilo a kuso kunu, a no ngu kugbe kakitaga nilo a kuso ka batu ba obili. ⁵ Bogyalandu ba bongo ba batu ba obili, kinili, munzina kabu a nimo ma obili. Batu ba obili bo bumakanaga. ⁶ Luki limoti, ibusu ta bomiko-Kunzi. Mutu yi nino amibaga Kunzi atimukanagatu. Nino kamibogigu, katimukanagigu. Tibaga Limbengi la linganu na nilo la kuboboku ko pisi yi niyo.

Kunzi ni sipananiso

⁷ Ibunu bawaiaaa, topononini, kye sipananiso otukyoku ko Kunzi. Mutu wasi nino a na sipananiso a miko Kunzi, amibagatu goni Kunzi. ⁸ Nino kegũ na sipananiso kamibigu Kunzi, kye Kunzi ni sipananiso. ⁹ Wina beyo Kunzi atiwonisila ndi mino sipananiso kaki: atikoku ndi Mikaki wa bemoti ka obili, be kye tinisoni na obili wa benze na benze ko pisi kaki. ¹⁰ Sipananiso si niso, kegũ be ibusu bo tapa ndi Kunzi, luki limoti, iyi no atipa ndi, atikoku ndi Mikaki abe apee ko bulya mapilya ma bunye kusu.

¹¹ Ibunu bawaiaaa, kika ni Kunzi atipa ndi beyo, takwanana goni ibusu kapanana. ¹² Mutu gutugu bemoti aka kanaminigu Kunzi. Kika ni takapanana luga kusu, Kunzi a kuso kusu, sipananiso kaki a goni sakipiko kuso kusu.

¹³ Tibaga ambe ta kuso ko Kunzi, iyi kuso kusu ko pisi yi niyi: Atiponi ndi Limbengi kaki. ¹⁴ Ibusu, tinatu ndi, ta bademu ambe Baba atikoku ndi Mikaki be iki Muhukuso wa obili. ¹⁵ Mutu yi nino abikyaga be Yeso ni Miko-Kunzi, Kunzi a kuso kaki, iyi kuso ko Kunzi. ¹⁶ Ibusu, tiboni, tabailya ambe Kunzi atipatu.

Kunzi ni sipananiso. Mutu yi nino a ka sipananiso, a kuso ko Kunzi, Kunzi kuso kaki. ¹⁷ Kika ni sipananiso a sakipiko kuso kusu, takikigu ndeke na kubangaku ka lisyela mangimbo. A beyo, kye obili kusu kanu kusili wa moni, akabyenene na nino ka Yeso-Kilisito. ¹⁸ Kubangaku kikogigu ka sipananiso, luki limoti, sipananiso sa lingunu okpomyogo kubangaku. Mumbanzu ikaga na kubangaku ni akabunda yigyogyiso. Nino ikaga na kubangaku, kegũ wa kipiko ka sipananiso sa lingunu.

¹⁹ Ibusu ta na sipananiso, kye Kunzi no atipa ndi ka mambwa. ²⁰ Mumbanzu kabikya be apagatu Kunzi, amuya se mamaki, mutu yi nino a na bongo. A beyo, mumbanzu kamuya mamaki nino akamina, kakwananigu kapa Kunzi nino kaminagigu. ²¹ Mutu nimo Kilisito atipa ndi nima: mutu yi nino apaga Kunzi okwononi goni kapa mamaki.

5

Baya apaga ibiba ka obili

¹ Mutu wasi nino abailya be Yeso ni Kilisito, mutu yi nino a miko-Kunzi, mutu wasi nino apaga baba, upagatu goni bomikaki. ² Takwanana kaiba ambe upagatu bomiko-Kunzi ko pisi niyi: Takiko kapa Kunzi na kagya mutuu kaki. ³ A beyo, takiko kapa Kunzi isi be takagya mutuu kaki. Mutuu kaki kegũ mapu, ⁴ kye bomiko Kunzi basi bandungulyogoni obili. Tandungulyaga obili pisi ka baya kusu. ⁵ Wani se no akwanana kandungulyaga obili? A mutu yi nino aka no abinikyana be Yeso ni Miko-Kunzi.

Bademu ka Yeso-Kilisito

⁶ Yeso-Kilisito odoku ndi pisi ko libo na bangu. Kodokugu ndi asi pisi ko libo aka, luki limoti, odoku ndi goni pisi ka bangu. Limbengi-Lotu a demu wa likpamuka li nilo, kye Limbengi li nilo ni lingunu. ⁷ A beyo, bademu ba basaa: ⁸ Limbengi, libo na bangu*. Iba basi basaa ba bakukanana. ⁹ Kika kani tabailiyagatu budemu ka bambanzu, a beyo, tabailiyagatu goni budemu ko Kunzi nibo a na izangiya kakitaga. A budemu nibo Kunzi apupilya ndi Mikaki. ¹⁰ Mumbanzu kabinikyana Miko-Kunzi kigigu bata na botumo ka budemu bi nibo. Luki limoti, nino kabinikyana goni Kunzi,

* **5:8** 5:8 libo na bangu: Batu bagogo babikyaga be libo na bangu ni ibatiso na kukwaku ka Yeso.

akaitiso iyi Kunzi matu wabongo, kye kabailyagu ndi budemu nibo Kunzi apupilya ndi Mikaki. ¹¹ Budemu bi a be: Kunzi atiponi ndi obili wa benze na benze. Mikaki no a pisi kadwe ka obili yi nino. ¹² Matu yi nino a no Miki, a na obili yi nino, nino kegua no Miko-Kunzi, kegua na obili.

Obili wa benze na benze

¹³ Namukpikilyo ibunu nibo mabinikyana lino ko Miko-Kunzi likpumuka li nili, iba kye wiboni be ma na obili wa benze na benze. ¹⁴ Ibusu takwanana kaiguma ko Kunzi ni takegu na kubangaku: tibagatu ambe takungu luki, kabyenene na sipananiso kaki, atimukanatu. ¹⁵ Tibatu ambe akanagatu likungoni kusu. Kinili, takwanana goni kaiba ambe atipatu masi nimo takungaga.

¹⁶ Kika ni mumbanzu aminini mamaki ni anagya bunye nibo kakwananigu kamakya ka kukwaku, okwononi be alumbilyi mamaki yi nino. Kunzi ahukusatu, kika ni a lungunu be bunye kaki kakwananigu kamakya ka kukwaku. A beyo, atu na bunye nibo amakyaga ka kukwaku, luki limoti, nakobikyigu ambe balumbilyi matu yi nino agyaga inguo ya bunye bi nibo. ¹⁷ Yigya yanye yasi a bunye, luki limoti, atu na bunye nibo kamakyagigu mumbanzu ka kukwaku.

¹⁸ Tibagatu ambe bomiko-Kunzi bakakpakpikanagigu bata na bunye, kye Miko-Kunzi akaubuulyogo, Mumuyoniso kakwananigu goni kaugya luki.

¹⁹ Tibagatu ambe ta bomiko-Kunzi kika gutugu ni obili wasi a kusili ka Mumuyoniso.

²⁰ Tibagatu goni ambe Miko-Kunzi odoniku ndi, atipa yimibo iba tamibi Kunzi walingunu. Ta bakukanana na Kunzi yi nino walingunu ko pisi ko Mikaki Yeso-Kilisito. Iyi ni Kunzi walingunu, iyi ni obili wa benze na benze.

²¹ Bomikami, wiminyonito na bokunzi ba payaya.

Balūwa wa yiba nino Yuani akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Balūwa wa yiba nino Yuani akpika ndi nimu. Akpikilya ndi «Muko yi nino Kunzi apunaga ndi pa imoti na bomikaki». Muko yi ni Kanisa, bomikaki ni bakilisito. Utumbulyagatu ndi beyo bakilisito bokwononi mino kaiko na sipananiso luga kabu. Ubikya goni be okwononi kaigwinonogo yaru ka baya, na kaibuulyo na batu bi nibo bakaupa bambanzu mutuu di no Mongoni Manza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-3

Tikini ka lingunu na sipananiso 4-11

Yuuso ya mulibo 12-13

Yuuso

¹ Imi muzee no nakpiki balūwa yi nimu. Nukpikilyi iwe Mama nino Kunzi apunaga ndi na bomikaku nibo nupaga limbengi limoti. Kegu asi imi aka no namupaga, luki limoti, batu basi nibo bibaga lingunu, bamupagatu goni. ² Tamupaga kye lingunu a kuso kusu, na ika ndeke kadwe ka benze na benze.

³ Kunzi Baba pa imoti na Yeso-Kilisito, Miki yi nino ka Baba, batipi iziyo, mupilya ma bunye na maziyo kye tiki ka lingunu na sipananiso.

Tikini ka lingunu na ka sipananiso

⁴ Nogwa ndi magyagya kugbe kaina be bomikaku bagogo ba ka lingunu kabyenene na mutuu nimo Baba atipa ndi. ⁵ Mbiya yi nimu, ye Ma, nakaubikya ambe: topononini. Kegu mutuu mambiya mo nukpikilyi mo, luki limoti, a nimo aka mo tikaga na imu katukya ndi ka mupunganagi. ⁶ Kapanana ni kakpakyana ka mutuu ko Kunzi. Mutuu mi nimo mukana ndi katukya ka mupunganagi, akabikya be ponononi.

⁷ A beyo, batu ba bongu bakpu bomisikononi dingbwi ka obili. Batu bi nibo bakabinikyanagigu be Yeso-Kilisito ita ndi mumbanzu abe ifusu. Mutu yi nino amuyaga kabinikyana beyo, a mutu wabongu na a goni mumuyoniso ka Kilisito. ⁸ Eee, wiminyonito neki, kye makobungusonitogu masolo ma ligubo kusu. Luki limoti, mokwononi kainisono na mukalya kunu masi.

⁹ Mutu wasi nino kobuulyogigu mutiwi ka Kilisito, nino agyaga di, kegu na yukanana no Kunzi. Luki limoti, nino obuulyogo a na yukanana na Baba no Miki goni. ¹⁰ Mumbanzu kodoku katiwa ku kunu ni kopigu mutiwi mi nima, makatilyonitogu, makamuusonitogu begoyo. ¹¹ Mumbanzu kamuuso, iba bukananaga na iyi ko pisi ya yigya yanye kaki.

Yuuso ya mulibo

¹² Natu bata na makpumuka makpu kamuzukilyogo, luki limoti, nakegu bi kapa kamukpikilyo ka balūwa aka. Kinili, na na tamanaga kadwe ku mo mino, tikpukpumukeya kuwa banu miso ko miso, iba tiki butumo na magyagya bidu.

13 Bomika Mɔsali* kakɛ ninɔ Kunzi apɛnaga ndi, bɔmuusogito gɔni.

* **1:13** 13 Bomika Mɔsali: Ba batɛ ba Kanisa yi niyɔ Yuani alɔmbaga ndi mino.

Balūwa wa yisaa ninɔ Yuani akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Yuani nɔ akpika ndi balūwa wa yisaa yi nimɔ. Akpikilya ndi Mukilisito bemoti ninɔ ina bɛ Gayɔ. Yuani utika ndi bambanzɔ ka bewili yimoti-yimoti kye bɛndi kaubikyaga bakilisito Mongoni Manza. Luki limoti, niyɔ bosilo ka gɔdɔ ka Gayɔ, alukɔ bemoti kɔ bɛyɔ ninɔ ina bɛ Diotelefe akya ndi bɛ bokosyonitɔgɔ kɔ kaki. Bakilisito niɔ bɔtilya ndi batɔ bi niɔ bɛ basyi kɔ kabɔ, Diotelefe ukpumya ndi ka kanisa.

Kinili, Yuani akpikilya kɔwa ndi Gayɔ kabikya bɛ igwinonogi yapɔ ka baya, biki kautilya binza batɔ bi niɔ bika kodoku kabikyaga Mongoni Manza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-4

Mukilisito okwononi kasingyo wai-daki 5-12

Yuuso ya mulibo 13-15

Yuuso

¹ Imi mɔzɛɛ nɔ nukpikilyi iwe Gayɔ balūwa yi nimɔ, wai mɔpaka ninɔ nɔpaga limbengi limoti.

² Wai-dami mɔpakaana, nakaɔlumbilya ambe wika binza ka bopisi bayasi, wika warɔpɔ ka nzɔyi, bɛgɛyɔ limbengi kakɔ o mino.

³ Nogwi bi magyagya kɔgbe ngbingo yi ninɔ bomomосу boduku bi mino, bɛpɔgɔ bi bomongoni ko bulya lingɔnɔ niɔ a kɔsɔ kakɔ, na bɛyɔ wo mino kakpakyaana ka lingɔnɔ. ⁴ Kɛgɔ no luki niɔ epɔga magyagya abɛ mongoni nimɔ nɔkanaga bɛ bomikami bakakpakyaana ka lingɔnɔ.

Gayɔ mɔtɔ wongbingili

⁵ Wai-dami mɔpakaana, wakaugyilya bomomосу makpɔmuka masi ka bungbingili, gɔtɔgɔ niɔ aka bɔ bobiko bi. ⁶ Bupupilyi bi bɔdemɔ ko bulya sipananisɔ kakɔ kambwa wa kanisa. Kikiliki, binika buti kabɔ kye bidukulogi na ligɔndɔ kabɔ bɛyɔ akwanana mino kabosilo Kunzi. ⁷ A bɛyɔ, basya kɔwa ndi ndaki ko bulya ligubo ka Kilisito, ni bakukungigɔ bapaganɔ luki gɔtɔgɔ limoti aka. ⁸ Kinili, takwanana kausingyo inguo ya batɔ bi niɔ, iba tamatikani na ibɔ kabikyaga mongoni ko bulya lingɔnɔ.

Diotelefe ibɔ na Demetilio

⁹ Nukpikilya ndi batɔ ba kanisa kunu mikya balūwa, luki limoti, Diotelefe ninɔ apaga bɛ bamɔkanagi asi iyi aka, akya ndi kaɔkana niɔ na ndi kabikya. ¹⁰ Kinili, ngbingo yi ninɔ nodoku banɔ mino, nanyɔ banɔ mɔgɔngɔ kunzi, iyi ninɔ atibikyilyaga makpɔmuka manyɛnye, anatibukulyaga magɔgɔ. Luki limoti, niɔ lasi katanganagigɔ: kapagigɔ kautilya bomomосу niɔ bikitaga ka kanisa, upakyaga, anukpumyo ka kanisa batɔ bi niɔ bapaga kautilya.

¹¹ Wai-dami mɔpakaana, wakobibilyogonitɔgɔ likpɔmuka lanyɛ, luki limoti, bibilyaga niɔ lansa. Mɔtɔ yi ninɔ agyaga bɔnza, a miko-Kunzi, ninɔ agyaga bɔnye kamibigɔ Kunzi.

¹² Batu basi bakanzina asi yanzanza aka ko bulya ka Demetilio, linguna nilo a kuso kaki akowonisilo budemu bi nibo. Ibusu goni, takapupilyo budemu banza, na iwe wakaiba ambe budemu kusu a ba linguna.

Yuuso ya mulibo

¹³ Natu na makpumu ka makpu kaubikya, luki limoti, nakegu bi kapa kokpiko kugu wa baluwa. ¹⁴ Nakatamanaga ambe numinat u banu kumbusa wa masye makede, tikpukpumu kya kuwa banu miso ko miso.

¹⁵ Maziyo iki na iwe!

Bawai-daku bumuusogito. Umuusagatu goni bawai-dosu, mambanzu yikaka-yikaka.

Balɔwa ninɔ Yuda akpika ndi Likpɔmuka la mambwa

Yuda nɔ akpika ndi balɔwa yi nimɔ. Yeso nɔ a ndi pɔta kabɔ ibɔ na Yakɔbɔ. Balɔwa yi nimɔ abyɛnɛnɛtɔ na balɔwa wa yiba ninɔ Pɛtɛlɛ akpika ndi. Yuda ukpikilya ndi batɔ bi nibɔ Kunzi ɔpɔnaga ndi, ɔbikya bɛ fibuulyitɔ na batɔ bi nibɔ bakaurá bambanzɔ mutɔ di no Mongoni Manza. Yigya kabɔ akowonisilo bɛ bakɛgɔ batɔ ka Yeso, kye kɛgɔ yigya yanza. Yuda ɔtɔmbɔlyagatɔ ndi gɔni bɛyɔ Kunzi ɔgyaga mino batɔ bi nibɔ bakɛgɔ na yigya yanza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-2

Mulibo ka batɔ bi nibɔ bapága mutɔ ma bɔngɔ 3-23

Malɔmba ma mulibo 24-25

Yuuso

¹ Imi, Yuda, mɔgya-ligubo ka Yeso-Kilisito, mamaki Yakɔbɔ.

Nakakpiko balɔwa yi nimɔ ka batɔ nibɔ Baba Kunzi ɔmakaga. Huponi ndi, ubuulyogo pisi ka Yeso-Kilisito.

² Kunzi amukwilyi kumbu, amudɔkulyo maziyo na sipananisɔ bigbiyagbiya.

Bowonisilo ba bɔngɔ

³ Ibunu bawaiaaa, no bi na mɔsasa mudingi kamukpikilyo ko bulya muhukuso ninɔ Kunzi atimatanaga mino. Luki limoti, nini bi ambe okwononi namukpikilyi aka, kye amutumisi mambɛngi kaɔlanana ko bulya baya niyo Kunzi apá lingunɔ ka batɔ kaki. ⁴ A bɛyɔ, batɔ banɛ bagoɔ bimokyonu ndi bipele luga kunu. Batɔ bi nibɔ bakoyikoso isi ya iziyo ko Kunzi kusu kye biki kagya bɔdanda. Kɔwa wa-gɔ-wa, bamanganyaga Yeso-Kilisito, ninɔ a Ngama na Mombukwono-dosu yikaka. Katɔkya ka bɔndɛli, Mobiso Motu obikyonu ndi bɛ mɔngimbo ko Kunzi a kɔgɔ ka batɔ bi nibɔ.

⁵ Makaiba binza likpɔmuka lasi nilɔ nakapa kamɔbikya. Luki limoti, nakapa kamutomosyo bɛyɔ Mombukwono-dosu unyoku ndi mino Bezaleli ka Misili, kumbuso yi, ulumwisogo nibɔ bakya ndi kabinikeyana.

⁶ Hutomononi gɔni bamalaika nibɔ bakobuulyagu ndi bɔngama nibɔ bɔpá ndi, basa bapa kabɔ: Kunzi umokyonu ndi ka pa yo pi, ɔkandaga na selegenɔ lingunɔ kabɔndaga lisyɛ lidingi likɔ mɔngimbo. ⁷ Hutomononi gɔni batɔ ba Sɔdɔmɔ na Gɔmɔlɔ, na batɔ ba bagudɔ bi nibɔ ba ndi ka kpɔlɔ-kpɔlɔ yi: ɔbili kabɔ a ndi mɔdɔngɔni abɛ bamalaika bi nibɔ. Ba ndi bakimakya ka bɔdanda bikɔkpɔ, banasyɛnɛnɛ bɛyɔ kigyonosogigu mino. Batɔ bi nibɔ bakaigyogyiso ko boku ba benze na benze, a likingyosi lapɔ ka batɔ basi.

⁸ A mɔdɔngɔni bɛgɛyɔ, ɔbili ka batɔ bi nibɔ a abɛ ninɔ ka batɔ ba bagudɔ bi nibɔ: tamanaga kabɔ asyɛge asi ka bɔdanda aka, banina bɔngama ko Kunzi payaya, banɔtɔmbwa batɔ ba ibiba ba kɔgɔ wa lisyɛ. ⁹ Wina sɛ, gutugɔ malaika mudingi aka bɛyɔ ka Mikaeli kagyagu ndi bɛyɔ. Wa ba ndi mino kasaana, banɔfusɔ na mumuyoniso manda ka Musa, kikipɔndagu ndi kasikaga. Luki limoti, abikya ndi baka bɛ:

«Mombukwono-dosu ugyogyisi.» ¹⁰ Luki limoti, batũ bi niƚo bakatũmbwa niƚo bakibogigu gutũgu. Yimibo kabũ a muƚoƚgoni abe niyo banyama biƚukũtaga na iyu, iyu yo umwisisogo. ¹¹ Kumbu kabũ! Bagya ndi muƚoƚgoni abe Kaina. Bogwa ndi goni ko bulya buyi beyo Balama ogwa ndi mino. Na bata, bolumwogo kye, bavikimanaga ndi muƚoƚgoni beyo Kola* avikimanaga ndi mino. ¹² Batũ bi niƚo bũputaga bodumo kunu ba magyagya. Balyalyaga, bikutogo bikpekede-kpekede ni bakegu no suni, banitamana asi ni iƚũ aka. Ba abe bekuƚa nibayo apikitaga na muvivi ni kegu kolukusa mwayi. Ba goni abe bukũto nito kabukũtagigu gutũgu kika ngbingo yi aka. A bukũto nito bakomukaga aka, okwa lingũũ. ¹³ Bomisyaga yigya kabũ yo suni beyo liƚo lidingi otindikaga mino ofu kaki kubi. Ba muƚoƚgoni abe mangũtu nimo amamaga ƚigbagbagba, Kunzi ubungusilyoni ndi pa ko biti niyo yopi ka benze na benze.

¹⁴ Inũka ninũ mutũ wa maƚiya na ika kumbuso ka Adamũ, abikya ndi ka bũndeli aka pisi ka bugyalandu ko bulya kabũ be: «Mombukwono-dosu oduko ndeke na beƚofũ na beƚofũ ba bamalaika kaki botu, ¹⁵ kako mukũmbũ ka batũ basi. Umakya ndeke batũ banye basi ka mũngimbo ko bulya yigya yanye kabũ na ko bulya mũnzina mũtũla-tũla masi nimo batũ banye na ba bũnye bagyilyaga ndi.» ¹⁶ Masye masi, batũ bi niƚo bikikogigu na magyagya, banigama bifififi. Bagyaga iƚũ asi mũsasa kabũ aka, bananzina na yibinika, banũbulisyo bambanzũ kye biki kalyalya ka mũgũngu kabũ.

Mũtiwi ko bulya ka bakilisito

¹⁷ Luki limoti, iƚunu bawaiaaa, tomononi likpũmũka niƚo batũtũmbwa ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamũbikya ndi ka bũndeli. ¹⁸ Bamũbikya ndi be: «Bambanzũ bodokuto ndeke ko ngbingo wa mulibo, bamũtibaga ndeke, ƚbili kabũ ika ndeke kabũyeneƚe na mũsasa kabũ manye.» ¹⁹ Iƚũ ƚo bopupiso yigbananaga. Bakegu na Limbengi ko Kunzi, luki limoti, bikaga bakigũmya ka tamanaga ya limbanzũ. ²⁰ Luki limoti, iƚunu bawaiaaa, wigwinonogoni yapũ ka baya kunu yotu kũgbe, manalũmba ko ngu ya Limbengi-Lotu. ²¹ Wikoni ka sipananisũ ko Kunzi, manabũndaga Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, amupá ndeke ƚbili wa benze na benze ko bulya bũnza kaki.

²² Wikoni na limbengi lo kumbu ka batũ niƚo ƚa na botumo, ²³ huhukusogoni, mupupiso ko buku ƚa mukũmbũ. Wikoni no kumbu na batũ bagogo, luki limoti, kumbu yi iki yimatikanaga na kũbangakũ. Makudundonitogũ, gutũgu botu kabũ aka nibayo apũtikana na yigya kabũ yanye.

Ibiba ko Kunzi

²⁴⁻²⁵ Tamigisilyini Kunzi mukaka aka ibiba, ninũ atiuhukuso pisi ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. Iyi no amũbuulyogo be makogwonitogũ ka bũnye, amupupiso ƚingbanganya kambwa kaki ni makegu na iƚo, miko butumo na igyagya ka ibiba kaki. Ibiba, budingi, ngu na bũngama amigilyi iyi, katũkya ka bũndeli, mbiya wanũ na ka benze na benze! A beyo.

* **1:11** 1:11 Kaina: Wanda ka Mũpũnganagi 4:3-8; Balama: Wanda ka Litatanga 22:1-35; Kola: Wanda ka Litatanga 16:1-35.

Bonziki ka Yuani Likpamuka la mambwa

Yuani ninɔ a ndi atutumbwa ka Yeso nɔ akpika ndi balɔwa yi nimɔ. Atumbulaga masi nimɔ okpika ndi, masi nimɔ ina ndi, na masi nimɔ ukana ndi iyi mombukwana-daki yi. Abikya be a limbengi ko Kunzi lo asilya ndi kye ibi masi mi nimɔ.

Bagwi ndi Yuani, baga na iyi ko uzu wa Patimosi ninɔ a ka Azia. Kinili, akpika ndi balɔwa yi nimɔ kautumiso bakilisito mambengi, kye bikaga ndi kaugyagya kugbe. Kuwa wa go wa, ubikya ndi be figwi mambengi aka kadwe ka lisyɛ la mulibo, na kaiko na mutamanagi kye Yeso abikya ndi be: «Mutu yi ninɔ opupa ndeke tutungyo, nasilya ndeke kalya bumo ya sibukuso niso apaga obili, a ko tika ko Kunzi.» (Wanda Bonziki 2:7.) A beyo, Yeso akodoku kaditaga bunye.

Kitabu yi niyi a na makpamuka ma izangiya: Likpamuka la mambwa a be mambengi ma bunye akagya ligubo ka obili yi nimɔ, bakilisito bigyogyisatu ndeke, kadwe ka kwa ka bagogo luga kabu bokwaga ndeke mino.

Likpamuka ya yiba a be Yeso ninɔ a Mombukwono-dosu, ika ndeke tutungyo kugu ka batu nibo bakapagigu Kunzi, gutugu kugu wa mambengi ma bunye aka.

Likpamuka la yisaa a be Kunzi ubisilyoni batu nibo babinikyana mukalya, kugbe yi, nibo bumwogo ndi ko bulya kaki. Munzina mi nimɔ a no ngu, a goni na mutamanagi ka batu bi nibo binisono na yigyogyiso yapu.

Munzina mi nimɔ owonisilatu goni be gutugu batu ba Lama bugyogyisatu ndi, Mikya kondolo ko Kunzi ukulagatu ndeke kye iyi nɔ a tutungyo. Iyu yo utumisa ndeke mambengi kugbe.

Niyɔ a bonziki nibo Yuani ina ndi, madongoni beyo obili yi nimɔ ika ndeke mino na mulibo, a mongoni mi nimɔ Kunzi omosa ndeke, na beyo uhukusa ndeke mino batu basi nibo bamukana ndi.

Kunzi abikya ndi be iki Mumuyoniso ikani batu kaki ikani bamalaika kaki, Yeso opupa ndeke tutungyo kugu kabu, ufikita ndeke ka libye lodu kugbe. Obili wambiya na gudɔ wambiya ikatu ndeke kugu wa lisyɛ lambiya. Kuwa wa go wa, Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso pa imoti na batu bi nibo bamukana ndi, bikatu ndeke mino.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-8

Yeso iwonisilini ka Yuani 1:9-20

Balɔwa ka bakilisito wa bagudu madɔya na ika 2:1-3:22

Bibiso ya kugu wa lisyɛ 4:1-11

Kitabu niyo bodika ndi nganga madɔya na ika 5:1-6:17

Bibiso kambwa ko kiti ko Kunzi ninɔ wa bungama 7:1-17

Basiba madɔya na ika 8:1-11:19

Gbita, na banyama baba 12:1-13:18

Ngbanga ka batu bi nibo bakanokwogigu, na nibo bakulikanaga 14:1-15:8

Bakopo nibayo a ndi na ngbuta ko Kunzi 16:1-21

Buditagatu ndeke bomuyoniso ko Kunzi 17:1-20:10

Ngbanga wa mulibo 20:11-15

Kugw wa lisyε lambiya, na obili wambiya 21:1-8
 Yelusalema wambiya 21:9-22:5
 Yigoku ka Kilisito 22:6-21

Likp̄m̄ka la mambwa

¹ Kitab̄ yi niyi a na bodikidi nibayo Kunzi awonisila ndi Yeso-Kilisito. Agya ndi beyo kye Yeso-Kilisito umibisi bagya-ligubo kaki b̄ngbanganya makp̄m̄ka nimo akwanana kaigyonoso kumbusa wo ngbinga mukede. Kilisito amibisa ndi mugya-ligubo kaki beyo ka Yuani bodikidi bi nibayo pisi ka malaika kaki. ² Yuani abikya ndi b̄ngbanganya be masi nimo ina ndi, a likp̄m̄ka ko Kunzi na likp̄m̄ka la lingun̄ nilo Yeso-Kilisito abikya ndi. ³ Igyagya ka mut̄u nino atangulaga kambwa ka bambanzu mobiso ma bugyalandu mi nima. Igyagya ka nibo b̄kanaga mongoni mi nimo, banobuulyo nimo ikpikaga kus̄o yi, kye ngbingo wa makp̄m̄ka mi nimo a k̄wa buwobi kaitalyana.

Yuuso ka makanisa mad̄iya na ika

⁴ Imi Yuani, nakamukpikilyo ibunu makanisa mad̄iya na ika, ka iwili ya Azia: Kunzi nino atu, nino a ndi na nino akodoku amup̄i Iziyo na maziyo. Makp̄m̄ka mi nimo akotukyoku goni ka mambengi mad̄iya na ika nimo a kambwa wo kiti kaki wa bungama, ⁵ akotukyoku ka Yeso-Kilisito, dem̄ wongbingbili. Iyi no a mut̄u wa mambwa kopupa ka mb̄k̄, ngama ka bangama bakp̄k̄p̄ basi ba obili.

Atipa, atikulaga ka bunye kusu pisi ka bangu kaki. ⁶ Atip̄a bungama ko bokumu bekye tiki kagugubyo Kunzi nino Abaki. Ibiba no ngu ka benze na benze iki ya kaki! A beyo.

⁷ Wikweni, akodoku ka bek̄ba, bat̄u basi baminat̄u, gut̄uḡu nibo batuma ndi no syogbu, na bevananza bayasi baya obili bagamanat̄u ndeke ko bulya kaki. Iyo, a beyo!

⁸ Mombukwono-dosu Kunzi akabikya be: «Imi ni Alufa na Omega,* nino atu, nino a ndi na nino akodoku, nino wo Ngu-Kugbe.»

Yuani akat̄mbulaga ibiba ka Yeso

⁹ Imi momonu beyo ka Yuani, namumatikana na ibunu pisi ka kaigyo-gyiso, pisi ka bungama na ko pisi ya limbengi linda kus̄o ka Yeso. Begwi ndi, b̄ga na imi ko uzu niyo balikyaga be Patimosi kye na ndi kabikyaga likp̄m̄ka ko Kunzi, na na ndi dem̄ ka Yeso. ¹⁰ Ka lisyε ka Mombukwono-dosu, Limbengi ko Kunzi esilya ndi, nukana ndi liyu lap̄u kumbusa kami abe liyu la siba. ¹¹ Liyu li nilo abikya ndi be: «Kpikaga makp̄m̄ka nimo wakaina ka kitab̄u, watika ka makanisa mad̄iya na ika mi nima: Efeso, Simuluna, Peligamu, Tuatela, Salidi, Filadelifia na Laodikia.»

¹² K̄wa wa, noyikana ndi kye namini mut̄u yi nino a ndi kenzinilya no. Niyo noyikono, numina k̄wa batala mad̄iya na ika nibo ba olo. ¹³ Luga wa batala bi nibo, nina ndi luki limoti abe mika-mumbanzu. Mut̄u yi nino a ndi wakimokisyo kanzu munda, ikpikilini mukaba ma olo ka mbanzi. ¹⁴ Ma no tukat̄u kaki a ndi bitu abe pamba, iyo abe libu. Miso kaki ananze abe lifada lo buku. ¹⁵ Maḡu kaki a ndi kanginga abe bakagya ndi na ngwei ya ligabu lap̄u kugbe kumbuso kabasya ko buku, na liyu

1:7 1:7 Wanda ka Zakalia 12:10; Yuani 19:37. * **1:8** 1:8 Alufa na Omega: a libiso la mambwa na la mulifo ka ligiliki.

kaki a ndi kaungwa abe dundo yo libo lidingi. ¹⁶ A ndi na mangutu madhya na ika mugwi ka kubokuko kaki kwa kumbanzikaniko. Dukpa niyo yipyee ka mutuli masi miba a ndi kopupoku ka muno ku kaki. Miso kaki ananze abe moni wa musikatu. ¹⁷ Niyo namina, nogwa bingomu ka magu kaki abe nakokwo mukwo. Kuwa wa, ebisa ndi na kubokuko kaki kwa kumbanzikaniko, abikya be: «Wakobongonitogu, imi ni mutu wa mambwa na wa mulibo, ¹⁸ imi na na obili. Nokwatu ndi, luki limoti, mbiya wanu na na obili ka benze na benze. Na na lifungula la kukwaku na nilo la mugwi ka babili. ¹⁹ Kpikaga neki nilo wini, nilo atu na nilo igyonosa banu kumbuso yi. ²⁰ Dikidi ya mangutu madhya na ika nimo wini ka kubokuko kami kwa kumbanzikaniko na batala madhya na ika nibo bugya ndi na olo niyi: Mangutu madhya na ika ni bamalaika† ba makanisa madhya na ika na batala madhya na ika ni makanisa madhya na ika.»

2

Balwa ka Kanisa ya Efeso

¹ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Efeso be: «Mutu yi nino a na mangutu madhya na ika mugwi ka kubokuko kaki kwa kumbanzikaniko, anakpakyana luga wa batala madhya na ika ba olo, akabikya be: ² Nibagatu yigya kaku, kekele kaku na adalu munda kaku. Nibagatu binza ambe wakakwananigu kaku limbida na batu banye. Hundunga ndi nibo bimakaga be batutumbwa ni bakegu se batutumbwa, humiba ndi be ba batu ba kuboboku. ³ Iwe, wa na adalu munda, wigogyisa ndi ko bulya kami, gutugu beyo, wakigagu ndi kumbuso. ⁴ Luki limoti, nakauyoyiso ko bulya likpamuka limoti: wakegu bata na imi na sipanano beyo wa ndi mino nosu ka mambwa. ⁵ Tamana beyo wogwa ndi mino! Wibimya kuwa, wagya beyo wagyaga ndi mino ka mambwa. Wakibimy, nodokuto ku kaku, natumba tala kaku ka po yi. ⁶ Luki limoti, banza nibo nakaina kuso kaku a kye wamuyaga yigya ka Banikolai* mudongoni begeyo imi namuyaga mino.

⁷ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikya ka Makanisa!

Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, nasilya ndeke kalya bumo ya sibukuso niso apaga obili a ko tika ko Kunzi.»

Balwa ka Kanisa ya Simuluna

⁸ Mukpikilya malaika wa Kanisa ya Simuluna be: «Mutu wa mambwa na wa mulibo, nino okwa ndi, inisono bata na obili, akabikya be: ⁹ Nibagatu yigyogyiso kaku na yangya kaku, wina se iwe, wa mutu wa mukumbo! Nibagatu goni beyo bambanzu bikaga mino kautumbwa, banibikya be ibu ni Bayuda ni bakegu se Bayuda, ba ambaza ka Abili. ¹⁰ Wakobongonitogu yigyogyiso niyo akodoku. Ukana, mumuyoniso umakya banu batu bemoti-bemoti luga kunu ka boloko kakingila baya kunu, migyogyiso banu ka masye tekebe. Wigwinonogo ka bungbigbili aka kadwe ka kukwaku, numokisya ndeke begbegbe baya bututungyo, nukalya na obili wa benze na benze.

¹¹ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!

† **1:20** 1:20 bamalaika: A bamboku ba makanisa mi nimo * **2:6** 2:6 Banikolai: Kitabu yi niyi aka yi ya Bonziki ka Yuani yo akanzina kugu wa lidu ka batu bi niba. Bapaga ndi mutuu ma bongo. Mutuu mi kibisikonogigu binza. Wanda ka Bonziki ka Yuani 2:15. **2:7** 2:7 Wanda ka Mupanganagi 2:8-9; Bonziki ka Yuani 22:2.

Mutu yi ninɔ opupa ndeke tutungyo, kokwigu ndeke ka limbengi kukwaku kwa yiba.»

Balawa ka Kanisa ya Peligamu

¹² Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Peligamu be:

«Mutu yi ninɔ a na dukpa yipyɛ mutili masi miba, akabikya be: ¹³ Nibagatu ku wikago mino, ku beyɔ a kiti wa bungama ka Abili. Luki limoti, wa wakigwinonogo ko lino kami, wakasanangu na baya niyɔ wikaga noyu ka likpumuka kami, gutugu ko ngbingo yi ninɔ bamwo ndi mino demu kami walingunu beyɔ ka Atipasi, ku ku kunu ku, ka mugi ka Abili. ¹⁴ Luki limoti, na na likpumuka likede ka uyoyiso yi: Luga ka batu kaku, atu na batu bagogo nibo babakigumya ka mutuu ka Balama. Iyi ninɔ awonisila ndi Balaka kaubulisyo bomikya Bezaleli, kaukpamya be biki kauya banyama nibo bupaga ndi ka aperse ka bokunzi na kagya bilya. ¹⁵ Na bata, luga ka batu kaku, atu na batu bagogo nibo ba goni bakigumya ka mutuu ka Banikolai. ¹⁶ Yikono neki. Wakogyi beyɔ, nodokuto banu bikwa ku kaku, nataya lunga na batu nibo na dukpa niyɔ akopupo ka munoku kami.

¹⁷ Mutu yi ninɔ a na motili ukanito binza nibo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!

Mutu yi ninɔ opupa ndeke tutungyo, napá ndeke mana† ninɔ a wa kisma na lingyengye lotu. Kugu wa lingyengye li nibo, lino lambiya o mino likpiko. Mutu gutugu bemoti aka kibigu, kiki asi ninɔ aka no ika ni bapini.»

Balawa ka Kanisa ya Tuatela

¹⁸ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Tuatela be:

«Miko Kunzi ninɔ misa kaki akanze abe lidada lo buku, magu ananginga abe ngweyi ya ligabu lapu, akabikya be: ¹⁹ Nibagatu yigya kaku, sipananiso kaku, bungbingbili kaku, ligubo kaku na adala munda kaku. Nakaiba binza ambe wa kuwa kegugubya mbiya wanu kakitaga beyɔ wegugubyaga ndi mino kambwa. ²⁰ Luki limoti, na na likpumuka limoti kauyoyiso: Wasilyoni muko yi ninɔ ina be Yezabeli pisi kaubungusogo bagya-ligubo kami, pisi kauwonisilo kagya budanda na kauya banyama nibo bupaga ka aperse ka bokunzi. Wina se, ibikyaga be iyi ni mugyalandu ko Kunzi. ²¹ Nasilyoni ngbingo ambe oyikoni, luki limoti, kapagigu kaasanana na budanda kaki. ²² Kinili, nabumya banu na yigyogyisa kugbe kugu wa kanga. Nugya banu batu basi nibo basyeye na iyi beyeyɔ, bakopo kaasa yigya yi niyɔ. ²³ Nulumwisagatu banu babibya kaki. Kuwa wa go wa, Makanisa masi iba banu be imi no nakpimaga mambengi na tamanaga ka bambanzu. Nakalyaga banu mutu yikaka-yikaka luga kunu kabyenene na yigya kaki.

²⁴ Luki limoti, ibunu batu bagogo basi ba Kanisa ya Tuatela, nibo makabyegigu mutuu mi nimo na makibigu niyɔ balikyaga be: «Bodikidi ka Abili», nakamubikya ambe nakamubinikisigu likumbogi lagogo. ²⁵ Luki limoti, nakamubikya ambe wigwinonogoni na nibo aka lo ma nolu, kadwe ku kwaku nodoku ndeke mino. ²⁶ Mutu yi ninɔ opupa ndeke tutungyo, isisilogo kagya sipananiso kami kadwe ka mulibo, napá ndeke bungama kugu wa bevananza bayasi. ²⁷ Ika ndeke kaukpokyoniso na mufimbo ma ngweyi, anumula bipupu pu abe bambike. ²⁸ Ika ndeke goni no ngu mudongoni abe niyɔ kami katukya ka Baba, napá ndeke lingutu la busobi.

† 2:17 2:17 mana: Mukati nimo otukyogoku ndi kugu wa lisyɛ. Wanda ko Pupo 16:1-4.

²⁹ Mũtũ yi nĩnɔ a na motili Ʃkanĩtɔ bĩnza nĩlɔ Lĩmbengĩ akabĩkyaga ka Makanisa!»

3

Balũwa ka Kanisa ya Salidi

¹ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Salidi bɛ:

«Mũtũ yi nĩnɔ a na mambengĩ ko Kunzi madĩya na ika na mangũtũ madĩya na ika akabĩkyaga bɛ: Nibagatũ yĩgya kakũ, bambanzũ basimaga bɛ wamubisi, ambegye kani wokwoni ndi. ² Zuzuko, wobungusyogo bĩnza nĩmɔ osikoni bɛ okwi kambwa yi nĩnɔ olumwogo kũwa mino masi, kye nakinigũ imi yĩgya kakũ gutũgũ imoti aka yĩkwanana ko misa ko Kunzi kami. ³ Tamana nekĩ mũtũũ nĩmɔ bũpá ndi na nĩmɔ Ʃkana ndi, wobuulyogo, woyikono. Wakibimyi, nodoku banũ abe mũtũ wo kubakũ, wakibigũ ngbingo yi nĩnɔ nodoku banũ mino kaungyoso. ⁴ A bɛyɔ, watũ mino na bambanzũ kũ ka Salidi kũ, nĩbɔ bakonokpodĩgũ botu kabũ. Ibũ bɔ takpakyana ndeke ibusu na ibũ, bɔbubini na botu kabũ bitu, kye babũkwanana. ⁵ Mũtũ yi nĩnɔ opupa ndeke tutungyo, bamokisya ndeke kutuko kwotu, nakolimigũ ndeke lino kaki ka kitabũ ya ɔbili. Namupupilya ndeke bũdemũ kambwa ka Baba na kambwa ka bamalaika kaki.

⁶ Mũtũ yi nĩnɔ a na motili Ʃkanĩtɔ bĩnza nĩlɔ Lĩmbengĩ akabĩkyaga ka Makanisa!»

Balũwa ka Kanisa ya Filadelifia

⁷ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Filadelifia bɛ:

«Mũtũ yi nĩnɔ a wotu na nĩnɔ a na likpũmũka la lingũnũ, nĩnɔ a na li-fungula la bũngama ka Daudi, nĩnɔ koukwo, mũmbanzũ kadũligũ, kadũla, mũmbanzũ koukwigũ. Akabĩkyaga bɛ: ⁸ Nibagatũ yĩgya kakũ. Niba bũpɔ kakũ, luki limoti, wobuulyagatũ likpũmũka kami na wakanemongonyigũ ndeke. A bɛyɔ, noukwoni mupumi bikpo kambwa kakũ, mũmbanzũ gutũgũ bemoti aka kakwananigũ kadũla. ⁹ Nũpá ndeke iwe bambanzũ nĩbɔ ba ka ambaza ka Abili. Bĩmakaga bɛ Bayuda ni bakegũ se Bayuda, ba batũ ba kũbɔbɔkũ. Nubunisa ndeke moli kambwa kakũ, bĩba lingũnũ bɛ imi nũpagatũ. ¹⁰ Yeki wobuulyaga ndi likpũmũka kami na lĩmbengĩ linda, imi nubuulyogo ndeke bɛgɛyɔ ka yĩgyogĩso nĩyɔ a ndeke kodoku kaukingilaga batũ basi ba ɔbili. ¹¹ Na buwobi kodoku. Bũulyogo bĩnza nĩlɔ wa nolu, kye mũmbanzũ kukupyonitɔgũ bɛgbɛgbe baya bũngama. ¹² Mũtũ yi nĩnɔ opupa ndeke tutungyo, nayitisa ndeke lidũlũ ka Ndaũ ko Kunzi kami na kopupigũ ndeke bata kũ bɛyɔ. Nokpika ndeke kũgũ kaki lino ko Kunzi kami na lino la gũdũ ko Kunzi kami. Gũdũ yi ni Yelusalema wambĩya nĩnɔ osyoku ndeke kũgũ wa lisyɛ, kũ ko Kunzi kami. Nokpikatũ ndeke gɔni kũgũ kaki lino kami lambiya.

¹³ Mũtũ yi nĩnɔ a na motili Ʃkanĩtɔ bĩnza nĩlɔ Lĩmbengĩ akabĩkyaga ka Makanisa!»

Balũwa ka Kanisa ya Laodikia

¹⁴ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Laodikia bɛ:

«Mũtũ yi nĩnɔ ina bɛ <A Bɛyɔ>, demũ wongbingbili na walingũnũ, litino la masi nĩmɔ Kunzi agya, akabĩkyaga bɛ: ¹⁵ Nibagatũ yĩgya kakũ. Nibagatũ ambe wa abe libo nĩlɔ kegũ lade ikani lazũ. Wikino gutũgũ bi abe libo nĩlɔ lade ikani nĩlɔ lazũ. ¹⁶ Luki limoti, kye wa abe libo la yapa-yapa, isi yi bɛ wakegũ abe libo lade ikani abe nĩlɔ lazũ, nuzoyatũ. ¹⁷ Iwe wiyipaga ikubasũ bɛ: <Na na lingama, niitoni mũtũ wa lingama, nakegũ na yangya yo luki gutũgũ limoti aka.> Luki limoti, wakibogigũ bɛ wa mũtũ

ko kiti wa b̄ungama. Banabibiso nin̄o a na ɔb̄ili ka b̄enze na b̄enze. Bodogoku ndi, kobiso b̄egb̄egbe kab̄u kambwa wo kiti kaki, banabikya b̄e:

¹¹ «Mombukwono-dosu no Kunzi kusu, wokwononi kaiko na ib̄iba, bibiso no ngu,

kye iwe n̄o wagya makp̄am̄uka masi,
masi igyonosa ndi ka sipananiso kak̄u.»

5

Mikya-Kondolo aka n̄o okwononi koukwo kitab̄u

¹ K̄wa wa, nina ndi mulukutu ma kitab̄u yimoti ka kab̄okuko kwa kambanzikaniko ka mut̄u nin̄o a ndi wakiko ko kiti wa b̄ungama. Kitab̄u yi niȳo a ndi na mobiso kus̄o na kunzi, yidula b̄ingbufu, ikpokposogo na ndiko nganga mad̄iya na ika. ² Namina ndi gon̄i malaika nin̄o wongu, anabikya na liȳu lap̄u b̄e: «Wanin̄o okwononi kapwaga ndiko yi niȳo na koukwo kitab̄u yi niyi?»

³ Luki limoti, iki kuḡu wa lisȳe ikani k̄n̄u ka litomb̄u gutuḡu kusili wa litomb̄u aka, keḡu ndi na m̄umbanz̄u gutuḡu bemoti aka nin̄o akwanana ndi koukwo kitab̄u yi niȳo ikani kaanda kus̄o yi. ⁴ Imi aka ndi libulu b̄ipe, kye m̄umbanz̄u kinisanaḡu ndi, nin̄o akwanana ndi koukwo kitab̄u ikani kaanda kus̄o yi. ⁵ Luki limoti, mb̄ok̄u-mb̄ok̄u bemoti ka b̄ambok̄u-mb̄ok̄u batekebe b̄aba na b̄akwanganya bi nib̄o, eb̄ikya ndi b̄e: «Wasa kagama. M̄umina kpwingi wa livananza ka Yuda, wa libukuti ka ngama Daudi, opupa ndi tutungyo. Iyi n̄o akwanana kapwaga ndiko mad̄iya na ika yi niȳo, oukwo kitab̄u!»

⁶ K̄wa wa, namina ndi Mikya-Kondolo wakamaga lugo wo kiti wa b̄ungama nin̄o a ndi mukungulo na makp̄am̄uka m̄umbanga-mbanga makwanganya na b̄ambok̄u-mb̄ok̄u. Mikya kondolo yi nin̄o a ndi kainisono abe bakako singas̄u. A ndi na mapakala mad̄iya na ika no miso mad̄iya na ika gon̄i, nim̄o a mambengi mad̄iya na ika ko Kunzi nim̄o otikoku ka ɔb̄ili wasi. ⁷ Mikya kondolo yi nin̄o, isisila ndi, ava kitab̄u niȳo a ndi ka kab̄okuko kwa kambanzikaniko ka mut̄u yi nin̄o a ndi wakiko ko kiti wa b̄ungama. ⁸ Niȳo ava kitab̄u b̄eȳo, makp̄am̄uka m̄umbanga-mbanga makwanganya mi nim̄o pa imoti na b̄ambok̄u-mb̄ok̄u batekebe b̄aba na b̄akwanganya, b̄obuna ndi moli kambwa ko Mikya-Kondolo wa. Mut̄u yikaka-yikaka a ndi na dom̄u pa imoti na bak̄op̄o ba ɔlo, botumini bid̄ed̄ed̄e na ad̄ud̄u. Nim̄o masi m̄o a malumba ka bat̄u botu. ⁹ Ba ndi kaimbila limb̄u lambiya, banabikya b̄e:

«Iwe n̄o wokwononi kava kitab̄u,
wapwaga ndiko yi.

A b̄eȳo, iwe, b̄umw̄ot̄u ndi. Na pisi ka banḡu kak̄u,

waluulya ndi Kunzi bambanz̄u bakp̄u,

ba b̄opigo bayasi, ba masas̄u masi, ba b̄evananza bayasi na ba bogiyo bayasi.

¹⁰ Uitisa ndi b̄ava-ngama na bokumu kye bagugubyi Kunzi kusu, na ib̄u bika ndeke bangama ka ɔb̄ili.»

¹¹ K̄wa wa, nikwe bata ndi, nukana maȳu ka bamalaika b̄udingi kani bakungulini kiti wa b̄ungama bikululu. Nina makp̄am̄uka m̄umbanga-mbanga na b̄ambok̄u-mb̄ok̄u. Isab̄u kab̄u a ndi b̄elof̄u na b̄elof̄u na bamilio na bamilio. ¹² Ba ndi kaimbila na liȳu lap̄u b̄e:

«Mikya-Kondolo nin̄o bamw̄o ndi
okwononi kava ngu,

lingama, yimibo no bou,
ibiba, bibiso na mambu.»

¹³ Nukana ndi goni ni makpumuuka masi nimo kugu wa lisyε, nimo a ka litombu, kusili wa litombu, ko libo, masi nimo a ka obili, ni banambimbimbya be:

«Mambu, ibiba, bibiso, ngu, ka benze na benze,
iki ka nino a wakiko ko kiti wa bungama ikani ko Mikya-Kondolo.»

¹⁴ Makpumuuka mumbanga-mbanga makwanganya mi nimo, a ndi imu kosikisya be: «A Beyo!» Bamboku-mboku bobunaga ndi ibu moli, banabibiso.

6

Bondiko madia opukogini

¹ Kuwa wa, namina ndi Mikya-Kondolo anapwa ndiko ya mambwa luga wa bondiko madia na ika. Nukana ndi luki limoti luga wa makpumuuka mumbanga-mbanga makwanganya ni anapamikana na liyu lapu abe ngbangbata be: «Doku!» ² Kumbuso yi, namina ndi falasi bemoti nino wotu. Mutu yi nino a ndi kugu yi a ndi na mudotomu mugwi, bapa ndi begbegbe. A kuwa ndi tutungyo aka na a kuwa bata kaina kopupo tutungyo goni.

³ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya yiba, nukana ndi luki limbanga ya yiba ni anapamikana be: «Doku!» ⁴ Kumbuso yi, falasi nino wangbu yi opuponoku ndi. Mutu yi nino a ndi kugu yi, bapa ndi dukpa niyo yakpu, bapa ngu be indi katumba maziyo ka obili, bambanzu bapunga kamwonono luga kabu.

⁵ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya yisaa, nukana ndi luki limbanga ya yisaa ni anapamikana be: «Doku!» Niyo nikwe, namina falasi nino wopi. Mutu yi nino a ndi kugu yi a ndi na kilo yigwi. ⁶ Nukana ndi luki limoti abe liyu luga wa makpumuuka mumbanga-mbanga makwanganya anabikya be: «Kilo yimoti ya nganu a mukalya ma ligubo la lisyε limoti, kilo yisaa ya saili * a mukalya ma ligubo la lisyε limoti. Luki limoti, wakoputonitogu molingo ikani vinya.»

⁷ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya yikwanganya, nukana ndi liyu lo luki limbanga la yikwanganya ni anapamikana be: «Doku!» ⁸ Kuwa wa, nikwe ndi, namina falasi nino wo bosubo. Mutu yi nino a ndi kugu yi a ndi lino be Kukwaku, a ndi kakpakyana pa imoti na Mugi ka babili. Bapa ndi ibu ngu ka panga yimoti luga wa bapanga bayikwanganya baya obili, kaulumwisogo bambanzu na badukpa, pisi ka ayandi, pisi ka bokolobu bayapupu na pisi ka banyama budia bo tutu.

⁹ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya kubukumuti, nina ndi kusili wa gbogbo, mambengi ka batu nibo bumwogo ndi ko bulya yibikyaga likpumuuka ko Kunzi na kye bapupilya ndi budemu. ¹⁰ Batu bi nibo, bapamikana ndi be: «Mombukwono-dosu wotu na walinganu, wa kuwa kabunde iki kako ngbanga ka batu ba obili na kaigiso likosi wa bodukosaga ndi mino bangu kusu?» ¹¹ Kuwa wa, bapa ndi mutu yikaka-yikaka luga kabu kanzu wotu. Bubikya ndi be bimumbisi mbeyi bata mino ko ngbinga mukede, kadwe ku kwaku isabu ka bagya-ligubo badabu na bamamabu nibo bakabundaga goni kolumwonogo abe ibu, italyana mino.

¹² Kumbuso yi, namina bata ndi Mikya-Kondolo, apwa ndiko ya madia. Ko ngbingo yi nino, azigizo wapu ayonga ndi obili. Moni opiya ndi bipi abe

* 6:6 6:6 saili: A bumo niyo inisogo abe gbagala. Wanda goni Yuani 6:9

kutuko kwa lilɛbɛ, timba wasi angbamyā bingbɛ abɛ bangɛ. ¹³ Mangutɛ ma lisyɛ obuukana ndi ka litɔmbɛ mɔɔngɔni bɛyɔ kou yo bumo ya sibukaso niso balikyaga bɛ butini, obuukonogo mino no mbumbo yapɛ. ¹⁴ Lisyɛ olimika ndi mɔɔngɔni bɛyɔ kulɔgbɛ idukufaga mino. Bangɛpa bayasi na bouzu bayasi atukyaga ndi ka bapa boyi.

¹⁵ Bangama ba litɔmbɛ, batɛ bakpɔkpɔ, bangama ka basɔda, batɛ ba mukumbo, batɛ bongu na batɛ bagɔgo basi, bosunzu ikani nibo bukɔlikanaga, bisumaga ndi ka mabyɛ na ka bangala baya matamɛ ma bangɛpa. ¹⁶ Kɛwa wa, babikyaga ndi bangɛpa na matamɛ bɛ: «Tigbigbiloni, takinisonito ko misa ka matɛ yi ninɔ a wakiko ko kiti wa bɔngama na tiki byi na ngbɛta ko Mikya-Kɔndɔlɔ. ¹⁷ A bɛyɔ, lisyɛ lidingi la ngbɛta kabɛ odunuku, wani nɔ akwanana kahɔkaga mino?»

7

Batɛ ko Kunzi ba na bakase ka tɔndɔkɔtɔ

¹ Kumbusa wa nilɔ, nɔmina ndi bamalaika bakwanganya bakamanana ka mondu makwanganya ma ɔbili. Ba ndi na ovivi wa mondu makwanganya mugwi bɛ kyɛ gutugɛ ovivi wa lindu limoti aka kovivonitɔgɛ, iki ka litɔmbɛ, ko libo lidingi ikani ka bukɔtɔ. ² Kɛwa wa, namina ndi malaika wagɔgo, kotukyoku miso ya ingenge. A ndi na kase ko Kunzi yi ninɔ a na ɔbili. Upamyā ndi bamalaika bakwanganya nibo bɔpɔ ndi ngu yipɔta litɔmbɛ no libo lidingi bɛ: ³ «Makoputonitɔgɛ litɔmbɛ gutugɛ libo lidingi aka ikani bukɔtɔ kadwe kɛ kwakɛ tomosisyo mino kaɔdwaga bosunzu ko Kunzi kusu bakase ka tɔndɔkɔtɔ.» ⁴ Kɛwa wa, bɛtɔlyā ndi isabɛ ka bambanzɛ nibo bɔdwaga ndi na bakase. Ba ndi belɔfɛ miya imoti batekebe bakwanganya na bakwanganya, ka bopigo bayasi ka Bezaleli. ⁵ Ko pigo ka Yuda, ba ndi bambanzɛ belɔfɛ tekebe na baba nibo bɔdwaga ndi na kase, ko pigo ka Lubeni, bambanzɛ belɔfɛ tekebe na baba, ko pigo ka Gadi, belɔfɛ tekebe na baba, ⁶ ko pigo ka Aseli, belɔfɛ tekebe na baba, ko pigo ka Nafutali, belɔfɛ tekebe na baba, ko pigo ka Manasi, belɔfɛ tekebe na baba, ⁷ ko pigo ka Simioni, belɔfɛ tekebe na baba, ko pigo ka Lawi, belɔfɛ tekebe na baba, ko pigo ka Isakali, belɔfɛ tekebe na baba, ⁸ ko pigo ka Zabuloni, belɔfɛ tekebe na baba, ko pigo ka Yezefɛ, belɔfɛ tekebe na baba, na ko pigo ka Benyamini, belɔfɛ tekebe na baba goni.

Musilyoni mudingi

⁹ Kɛwa wa, namina ndi ambaza mudingi ka bambanzɛ. Mambanzɛ gutugɛ bemoti aka kakwananigɛ ndi kautanga. A ndi bambanzɛ bo giyo yasi, ba bopigo bayasi, ba bevananza bayasi na ba masasɛ masi. Ba ndi bakamanana kambwa wo kiti wa bɔngama na kambwa ko Mikya-Kɔndɔlɔ, bimokisyogini bakanzɛ botutu kani bogwini mangɛ ma masisi. ¹⁰ Ba ndi kapamikanaga bɛ: «Muhukuso akotukyoku ko Kunzi kusu, ninɔ a wakiko ko kiti wa bɔngama, na otukyoku goni ko Mikya-Kɔndɔlɔ!» ¹¹ Kɛwa wa, bamalaika basi nibo ba ndi no kiti wa bɔngama mukungulo, bambɔkɛmbɔkɛ na makpɔmɔka mumbanga-mbanga makwanganya, bodidika ndi kadwe ka litɔmbɛ, kambwa wo kiti wa bɔngama, banabibiso Kunzi. ¹² Ba

ndi kabikya be: «A beyo! Bibiso, ibiba, yimibo, kamigisya Kunzi ibiba, bukpu, bou no ngu, a ko Kunzi kusu, ka benze na benze! Asi beyo aka yo!»

¹³ Kwa wa, mboku-mboku bemoti luga kabu emuusa ndi be: «Batu tino piye bo bimokisyogi bakanzu botutu bo? Bapunya yani?» ¹⁴ Nasikisya ndi be: «Mombukwana-dami, iwe no wakaiba!» Ebikya kwa ndi be:

«Nibana, a batu bi nibo bopupogi ka yigyogyiso yidingi.

Busukusoni bakanzu kabu,

bububiso bitu na bangu ko Mikya-Kondolo.

¹⁵ Kinili, babakamanana kambwa wo kiti wa bungama ko Kunzi, bikaga kabibiso, biti na lisyé, ka ndabu kaki.

Mutu yi nino a wakiko ko kiti wa bungama, ubuulyagatu ndeke.

¹⁶ Bakimukanigu ndeke bata nza, ikani musasa, gutugu moni aka kusumbigu ndeke bata, ikani buzu.

¹⁷ A beyo, Mikya-Kondolo nino a lugo wo kiti wa bungama, ubuulyagatu ndeke,

ukpokyoniso ka likpakpa lo libo la obili walinganu,

Kunzi ukpaga ndeke bamomiso-misa kabu basi.»

8

Bopwini ndiko ya madhya na ika

¹ Niyó Mikya-Kondolo apwa kwa ndi ndiko ya madhya na ika, pa adakyana ndi kugu wa lisyé biwo ka badakika abe batekebe basaa.

² Kumbuso yi, numina ndi bamalaika madhya na ika bakamanana kambwa ko Kunzi, bupa ndi basiba madhya na ika.

³ Kwa wa, malaika wagogo odoku ndi kaamaga ka kpolo-kpolo wa gbogbo. A ndi na sani wa olo nino babusyaga mino adudu. Bapa kwa ndi adudu wakpu kye api ka apee pa imoti na malumba ka batu ko Kunzi basi kugu wa gbogbo wa olo nino a ndi kambwa wo kiti wa bungama no.

⁴ Muki ma adudu yi nino, pa imoti na malumba ka batu ko Kunzi, apunga ndi katukya ka maboku ka malaika, anadaka ko Kunzi. ⁵ Kumbuso yi, malaika ava ndi sani wa adudu yi nino, atumisa ndi na makam mu buku ba gbogbo bidé, ambimboku ndi kenu ka litombu. Ko ngingo yi nino aka no, a kwa ndi mapamu ma ngingbata, gungbu, nginanaga yi se kwa azigizo.

Bamalaika bakofya basiba

⁶ Kwa wa, bamalaika madhya na ika nibo ba ndi na basiba madhya na ika bayigwigo, bibungusyaga ndi bapunga kofyo.

⁷ Malaika wa mambwa ofya ndi siba. Kwa wa, mwayi ya mambunga no buku yimatikana na bangu aluka ndi. Mutili mimoti ma litombu ka misaa osilaga ndi. Mutili mimoti ka misaa ma bukuto pa imoti na tonito osilaga ndi goni.

⁸ Kumbuso yi, malaika wa yiba ofya ndi siba. Badikita kwa ndi ko libo lidingi, luki limoti nilo a ndi abe ngupa yidingi kika kagbundikana. Mutili mimoti ka misaa mo libo li nilo, ita ndi bangu. ⁹ Ligbuta limoti la yisaa la banyama nibo bikaga ko libo na ligbuta limoti la yisaa la babato, baputikana ndi.

¹⁰ Kumbuso yi, malaika wa yisaa ofya ndi siba. Lingutu lidingi nilo a ndi kagbundikana abe lidada lo buku, opukoku ndi kugu wa lisyé, ogwoku kugu wa mutili mimoti ma misaa mo mobo na makpakpa. ¹¹ Lino la lingutu li nilo ni Buzyo. Kwa wa, mutili mimoti ma misaa mo mobo oziwa ndi

bizyo. Batu budingi bi nibo bomwa ndi, bolumwaga ndi kye libo li nilo a kuwa ndi bizyo.

¹² Kuwa wa, malaika wa yikwanganya ofya ndi siba. Mutili mimoti ma misaa mo ma moni apatikana ndi pa yimoti na nimo ma timba na nimo ma mangutu. Kinili, bungbanganya kegū ndi bata ka mutili mimoti ma misaa mo ngbingo wa lisyε na nimo mo biti goni.

¹³ Kumbuso yi, nikwe ndi bata, namukana kuwa ndi windi bemoti nino a ndi ni itundulini kugu kugbe, anigomiso na liyu lapu be: «Hebe! Hebe! Kumbu yidingi ka batu ba litombu ka basiba nibayo bamalaika basaa bayagogo bakabunda kofyo!»

9

¹ Kumbuso yi, malaika wa kubukumuti ofya ndi siba. Nina ndi lingutu limoti nilo ogwoku ndi kotukyoku kugu wa lisyε. Bapa ndi lingutu li nilo lifungula la libye lodu la mugi ka babili. ² Lingutu li nilo, oukwa kuwa ndi libye lodu la mugi ka babili. Muki ondindikana ndi bindengbu-ndengbu, anopupoku ka libye ku abe bakabasya fulu. Muki mi nimo atikya ndi moni na lisyε biwadi. ³ Banokilingbo bapunga ndi kopupoku ko muki ku, bomisikono wasi bingbwi. Bapa ndi ngu mudongoni abe niyo ka nakwaa-gbani. ⁴ Bubikya ndi be bakoputonitogu mapaku, gutugu tonito aka, ikani bukuto, luki limoti, be bugyogyisi batu nibo bakegu na bakase ko Kunzi ka tudukuto kabu. ⁵ Bakupagu ndi banokilingbo bi nibo mutuu kaumwogo batu bi nibo, luki limoti, be bugyogyisi ka batimba kubukumuti. Muzuzula kabu ikaga ndi mudongoni abe nimo ka nakwaa-gbani. ⁶ Ka masye mi nimo, bambanzu bakisatu ndeke kukwaku, luki limoti, bakinigu ndeke. Batatanilyatu ndeke kukwaku, luki limoti, kukwaku upikita.

⁷ Banokilingbo bi nibo, ba ndi kainisono mudongoni abe bafalasi ni bubungusyogini kaina ka lunga. Ba ndi no luki limoti abe begbegbe ka bamu kabu abe nibayo baya olo, misa kabu abe nimo ka bambanzu. ⁸ Tukatu kabu a ndi mudongoni abe nito ka boko, manzu abe nimo ko kpwingi. ⁹ Kubatu kabu a ndi kainisono abe bakimokisyo botu baya ngweyi. Bepari kabu a ndi kobuko abe mayu ma bamasuwa ba lunga beyo obukogo mino kani bafalasi budingi bakauluto kaina ka lunga. ¹⁰ Kundu kabu a ndi mudongoni abe niyo ka banakwaa-gbani, no mowo bibakaka. Ngu yigyogyiso bambanzu ka batimba kubukumuti a ndi ka kundu kabu. ¹¹ Ngama kabu ni malaika wa libye lodu la mugi ka babili, nino ina ka Libelenia be «Abadoni», ka Ligiliki be «Apolioni» isi yi be «Mupuputa».

¹² Yigyogyiso ya mambwa okitogini. Kumbusa wa niyo, yigyogyiso yagogo yiba, opuponokuto bata.

¹³ Malaika wa madiya ofya ndi siba. Nukana kuwa ndi liyu limoti kotukyoku ka mondu makwanganya ma gbogbo wa olo nino a ndi kambwa ko Kunzi. ¹⁴ Liyu li nilo, abikya ndi malaika wa madiya nino a ndi na siba no be: «Ukulaga bamalaika bakwanganya nibo babukpikila ko libo lidingi Efulati.» ¹⁵ Bukulaga kuwa ndi. Ba ndi bakitulya kolumusogo ko ngbingo yi nino, ka lisyε li nilo, ka timba yi nino na ka syangasu si niso mutili mimoti ma misaa ka bambanzu. ¹⁶ Betulya ndi isabu ka basuda nibo budakilya ndi bafalasi kaina ka lunga, ba ndi bamilio bamiya baba. ¹⁷ Kuwa wa, numina ndi bafalasi bi nibo ko nziki pa imoti na basuda nibo ba ndi kugu yi. Basuda bi nibo ba ndi bakimokisyogo batu baya ngweyi ka bambanzi bingbungbu abe buku, bayagogo bipipi abe bekuaba na bayagogo aninisa abe modidi ma selengunde. Bamu ka bafalasi a ndi mudongoni

abe niḃayo ka bokpwingi. Buku, muki na libu lazɔ a ndi kopupo ka nokɔ kabɔ bivulu-vulu. ¹⁸ Mutili mimoti ma misaa ka bambanzɔ, bolumwanaga ndi ka mɔzɔzɔla misaa mi nimɔ, ko buku, ko muki na ka libu lazɔ nilɔ a ndi kopupo ka nokɔ ka bafalasi bi niḃɔ. ¹⁹ A ḃeyɔ, ngu ka bafalasi bi niḃɔ a ndi ka nokɔ kabɔ na ka kundɔ kabɔ. Kundɔ kabɔ niyɔ ḃugyagyaga ndi na iyu bambanzɔ, a ndi na bamɔ abe banzɔka.

²⁰ Batɔ bi niḃɔ basikana ndi ni bakokwogigɔ ka mɔzɔzɔla mi nimɔ, bakasananagɔ ndi na bokunzi niḃɔ ḃigyilya ndi na maḃokɔ kabɔ. Bisilaga ndi kobibiso mambengi ma ḃunye, basanamɔ ḃaya ɔlɔ, fiza, ḃangweyi, matamɔ na ḃengbingili. Makpɔmɔka mi nimɔ masi kakwananigɔ ndi kaina, ikani kaukana, ikani kakpakyana. ²¹ Batɔ bi niḃɔ, bakasananagɔ ndi na yigya kabɔ yanye, yimwɔ bambanzɔ, ya lɔga, ya ḃilya na yo kubakɔ.

10

Malaika no mikya kitabɔ

¹ Kɔwa wa, namina ḃata ndi malaika wagɔgɔ ninɔ wongu kotukyoku kɔgɔ wa lisyɔ. Ikɔba a ndi na iyi yitikyo ḃiwadɔ, isibe akungulini ka mɔ bikululu, miso ananze abe mɔni, magɔ abe madada mo buku. ² A ndi no mikya kitabɔ mugwi. Kitabɔ yi niyɔ a ndi yihukwikono. Kɔgɔko kaki kwa kɔmbanzikanikɔ a ndi ko libo lidingi na nikwɔ kwa kulekuke kubi. ³ Apamikana ndi na liyɔ lapɔ abe kpwingi kiko kalungukyana. Niyɔ apamikana ḃeyɔ, ḃangbangbata madɔya na ika ḃapamikana ndi. ⁴ Niyɔ ḃangbangbata madɔya na ika ḃapamikana ḃeyɔ, na kɔwa ndi wakitulya kokpikogo, luki limoti, nukana ndi liyɔ kotukyoku kɔgɔ wa lisyɔ, ḃe: «Wakokpikonitɔgɔ likpɔmɔka li nilɔ ḃangbangbata madɔya na ika ḃobikiyi, ḃuulya ka limbengi kakɔ aka.» ⁵ Kɔwa wa, malaika ninɔ namina ndi wakamaga kɔgɔko kumoti ko libo lidingi, kwagɔgɔ kubi, anana ndi kɔḃokɔko kwa kɔmbanzikanikɔ kɔgɔ wa lisyɔ. ⁶ Akɔ kɔwa ndi silika ko lino ko Kunzi ninɔ a na ɔḃili ka ḃenze na ḃenze, ninɔ agya ndi lisyɔ na masi nimɔ a mino, litɔmbɔ na masi nimɔ a mino, libo lidingi na masi nimɔ a kɔsɔ yi. Malaika yi ninɔ abikya kɔwa ndi ḃe: «Ngbingo a kɔwa mukudɔ! ⁷ Luki limoti, ko ngbingo yi ninɔ malaika wa madɔya na ika ofya ndeke mino siba, Kunzi otulyasa ndeke ḃodikidi kaki madɔngɔni ḃeyɔ abikyaga ndi mino pisi ka ḃogyalandɔ niḃɔ ḃagugubya ndi.»

⁸ Kumbuso yi, liyɔ nilɔ nukana ndi kotukyoku kɔgɔ wa lisyɔ ebikya ḃata ḃe: «Winda kava mikya kitabɔ ninɔ muhukwikono ka maḃokɔ ka malaika ninɔ a wakamaga kɔgɔko kumoti ko libo lidingi kwagɔgɔ kubi.»

⁹ Kɔwa wa, nakpɔda ndi malaika, nakɔnga ndi mikya kitabɔ yi ninɔ. Ebikya ndi ḃe: «Vanɔ, walya. Ika ḃindenge-ndenge abe nzuki ka mɔnokɔ, luki limoti, ika ḃizyo ka mɔma kakɔ.» ¹⁰ Nava ndi mikya kitabɔ yi ninɔ ka maḃokɔ ka malaika, nalya. A ndi ḃindenge-ndenge ka mɔnokɔ abe nzuki. Luki limoti, niyɔ nomyo, mɔma apɔnga ndi ketɔla.

¹¹ Kumbuso yi, ḃebikya kɔwa ndi ḃe: «Wisisilaga ḃata kanzina na ḃogyalandɔ ka ḃopigo, ka ḃevananza, ka masasɔ dididi na ka ḃangama.»

11

Bademɔ baba

¹ Kɔwa wa, ḃepɔ ndi ligugɔ limoti nilɔ lipima nolu ḃunda, ḃebikya ndi ḃe: «Wamaga, winda kopimo ḃunda ḃa Ndaḃɔ ko Kunzi na gbɔgbɔ, utanga gɔni bambanzɔ niḃɔ ḃabibisogo Kunzi kɔsɔ yi. ² Luki limoti,

wakopimonitogũ pa yangba ya Ndaũ ko Kunzi kye busilya ndi batũ niũo bakamibigu. Baditaga ndeke gũũ wotu ka batimba batekebe bakwanganya na baba. ³ Nũtika ndeke bademũ kami baba, bakimokisyogo botu baya lilebũ. Banzina ndeke na bugyalandũ ka masye elofũ yimoti bamiya baba na batekebe madĩya.» ⁴ Bademũ baba bi niũo ni bukũto tĩba ta mizeituni na batala baba niũo ba bakamaga kambwa ka Mombukwana wa litombũ. ⁵ Mũmbanzũ kakisa kaũdwa, buku opupoku ka noku kabũ, ulumwisogo batũ bi niũo. A beyo, mũmbanzũ kikipũda kaũdwa, okwo inguo ya kukwakũ kwi nikwũ. ⁶ Bademũ bi niũo ba no ngu yikpingba lisyẽ be kye mbwayi kolukonitogũ ka masye mi nimũo biko mino ibũ kanzina na bugyalandũ. Ba gũni no ngu yĩkosa libo kaiita bangũ. Ba bata gũni no ngu yipá yigyogyiso dididi ka oĩili bongbinga basi mũdũngũni beyo boro mino. ⁷ Ngbingo yi ninũo bama ndeke mino kanzina na bugyalandũ beyo, nyama ninũo opupoku ndeke ka libyẽ lodu la mugi ka babili, ulanana ndeke na ibũ, ukitaga no ngu, ulumwisogo. ⁸ Bamanda kabũ ika ndeke ka pa yangba ya gũũ mudingi kũ babangilaga ndi mino Mombukwono-dosu ka mũsalaba. Bakingyosogo gũũ yi ninũo na Sodomũ* ikani Misili. ⁹ Batũ ba bevananza bayasi, bopigo bayasi, masasũ masi na giyo yasi, bika ndeke kaanda bamanda kabũ no miso aka ka masye masaa na nusu ni bakegũ kapa be bolumbi. ¹⁰ Batũ ba litombũ basi bika ndeke ka magyagya ko bulya kukwakũ ka bogyalandũ baba bi niũo. Balyisa kũwa ndeke dumo, bapanana mukumbo bizazaza kye bogyalandũ bi niũo bulyisa ndi kumbu kũgbe. ¹¹ Luki limoti, kumbusa wa masye masaa na nusu mi nimũo, oũu ninũo apága oĩili usilya ndi kotukyoku ko Kunzi, ingya ka bamanda ka bogyalandũ bi niũo abilila ndi. Kũwa wa, batũ bi niũo ba ndi wa, botuma ndi na ombombo bidẽ. ¹² Bogyalandũ baba bi niũo bukana ndi liyũ limoti lapũ kotukyoku kũgũ wa lisyẽ, ukĩkya be: «Dokoniku!» Badaka kũwa ndi kũgũ wa lisyẽ ko miso ka bomuyoniso kabũ, bekũba utikya ndi. ¹³ Ko ngbingo yi ninũo aka no, azigizo wapũ oyunga ndi oĩili. Mutili mimoti ko tili tekebe ya gũũ apanzikana ndi. Bambanzũ belofũ madĩya na ika (7.000) bolumwaga ndi na azigizo yi ninũo. Kũwa wa, batũ bi niũo basikana ndi botuma ndi na ombombo bidẽ, babibiso Kunzi ninũo kũgũ wa lisyẽ.

¹⁴ Yigyogyiso ya yĩba okitogini, luki limoti, niyũo ya yĩsaa a ko pisi.

Sĩba ya madĩya na ika

¹⁵ Kũwa wa, malaika wa madĩya na ika ofya ndi siĩba. Mayũ mapũ ibukusa ndi kotukyoku kũgũ wa lisyẽ, be: «Mbiya wanũ, bũngama kũgũ wa oĩili a kũwa ka maũokũ ka Mombukwono-dosu ibũ na Masiya kaki. Ika ndeke ngama ka benze na benze.» ¹⁶ Bambokũ-mbokũ batekebe baba na bakwanganya (24) niũo bikaga ka bokiti kabũ ba bũngama kambwa ko Kunzi, bodidika ndi kadwe ka litombũ, banabibiso Kunzi, ¹⁷ ni banabikya be:

«Takaumigisilyo ibĩba, iwe Mombukwono-dosu Kunzi, Wongu-Kũgbe, iwe yi ninũo wambiya wanũ na wa ndi, kye womosa ndi bũngama kaku pisi ko ngu yidingi kaku.

¹⁸ Mambengi ukandikakanaga ndi batũ ba bevananza bayagogo bikpeki-kpeki,

11:4 11:4 Wanda ka Zakalia 4:3, 11-14. **11:6** 11:6 Wanda ka 1 Bangama 17:1; Pupo 7:17-19;

1 Samueli 4:8. **11:7** 11:7 Wanda ka Danyele 7:3, 7, 21. * **11:8** 11:8 Sodomũ: A likingyosi la bũnyẽ. Misili a likingyosi ka batũ bi niũo bakamibogigu Kunzi, bomuyoniso ka bomikya Bezaleti. Batũ bi niũo bakamibogigu Kunzi bobibisaga gbilito **11:11** 11:11 Wanda ka Ezekieli 37:5-10.

luki limoti, lingangi kaku inisononi.

Ngbingo muko mungimbo ka batu nibo bokwaga ndi, itulyonini, a ngbingo kaukalya bagya-ligubo kaku, bogyalandu kaku, na batu kaku basi na nibo bubangaga, batu ba payaya na batu ba ibiba.

A ngbingo kaulumwisogo batu bi nibo baputaga obili!»

¹⁹ Kwa wa, Ndabu ko Kunzi niyo ikaga kugu wa lisyε oukwikana ndi, kpokoyo wa agume inisono. Kumbuso yi, a kwa ndi nginanaga ya ngbangbata, gbungbu, pamikanaga ya ngbangbata, azigizo pa imoti no mbyayi yidingi ya mambu.

12

Muko na gbita

¹ Kumbuso yi, likingyosi lidingi opupana ndi kugu wa lisyε, muka bemoti a ndi wakimokisya moni, timba a ndi kusili wa magu kaki. Kugu wa mu kaki, a ndi na begbegbe baya mangutu tekebe na maba. ² Muko yi nino a ndi na muma, a ndi kakugwaga ko bulya muzuzula ma libukuti.

³ Likingyosi lagogo opupana ndi kugu wa lisyε, a ndi gbita bemoti nino mudingi ongbomyini bingbu. Gbita yi nino a ndi na bamu madiya na ika na mapakala tekebe. Bamu bayasi a ndi na begbegbe aka. ⁴ Mukundu kaki oluta ndi mutuli mimoti ma misaa ma mangutu, ofukoku ndi bigbwuu kunu ka litombu. Amaga ndi kambwa ka muko yi nino a ndi buwobi kabukuta bekye alyi miki ngbingo yi nino opupoku mino. ⁵ Kwa wa, muko yi nino abukuta ndi miki muluku yi nino alyi ndeke bungama kugu ka bevananza bayasi pisi ka mufimbo ma ngweyi. Luki limoti, badokisa ndi mikaki bikwa buwobi no Kunzi, ko kiti kaki wa bungama. ⁶ Muko yi nino apikita kwa ndi ka isa, ka pa yi niyo Kunzi a ndi ni abungusilyogini bekye biki kakwisa ku ka masye elfu yimoti bamiya baba na batekebe madiya (1.260).

⁷ Kwa wa, lunga atinika ndi kugu wa lisyε. Mikaeli pa imoti na bamalaika kaki, bataya ndi lunga na bagbita. Bamalaika ka gbita bogulyo kwa ndi goni ibu ka lunga. ⁸ Luki limoti, babuma ndi gbita. Iki iyi ikani bamalaika kaki bakakwananigu ndi bata ibu kaiko kugu wa lisyε. ⁹ Kwa wa, badikitoku ndi gbita kunu wasi. Gbita mudingi yi nino ni nzuka wandeli nino ina be «Mumuyoniso» ikani «Abili», nino ikaga kaubobo batu basi ba litombu. Bambimba ndi kunu ka litombu pa imoti na bamalaika kaki.

¹⁰ Kumbuso yi, nukana ndi liyu lapu kotukyoku kugu wa lisyε, anabikya be: «Mbiya wanu, muhukuso odunuku. Mbiya wanu, Kunzi kusu owonisilini ngu na bungama kaki. Mbiya wanu, ngu ka Masiya kaki inisonini. A beyo, batindikini ka litombu, mutu yi nino ikaga ndi kausungulya bomomосу biti na lisyε kambwa ko Kunzi.

¹¹ Bomomосу bandungilyaga ndi pisi ko ngu ya bangu ko Mikya-Kondolo na pisi ka munzina ma linganu nino bopupilya ndi mino budemu. Ba ndi bakitulya kapá obili kabu kadwe ka kukwaku. ¹² Kinili, gwoni magyagya, iwe lisyε na ibunu basi nibo mikaga kugu wa lisyε! Luki limoti, kumbu kunu, batu bi nibo ma ka litombu na ko libo lidingi kye mumuyoniso osyini ku kunu, a mutumo na lingangi bidε kye akaiba be a no ngbingo mukudu.»

¹³ Niyo gbita iba be batindikini ku kunu ka litombu, apunga ndi kakupmya muko nino abukuta ndi miki muluku yi no. ¹⁴ Luki limoti, bapa

ndi muko yi ninɔ bɛpapi bayiba abe nibayo ko windi mudingi bɛ kye awiwi, aga ka isa ka pa yi niyo babungusilyaga ndi, byi na nzuka yi ninɔ. Na ku beyo, bikaga ndi kakwiso ka byanga bisaa na nusu. ¹⁵ Kɔwa wa, nzuka yi ninɔ ozoya ndi libo akika beyo libo lidingi akika mino kumbusa ka muko, bɛ kye libo li nilo akikisi. ¹⁶ Luki limoti, litombu asingya ndi muko yi ninɔ, litombu oukwa ndi munoku, omya libo nilo opupa ndi ka munoku ka gbita. ¹⁷ Limbengi atula ndi gbita na muko yi ninɔ. Gbita aga kɔwa ndi kataya lunga na bomiki bagogo nibo ka muko yi ninɔ. Isi yi bɛ na batu bi nibo bobuulyogo mutuu ko Kunzi, banopupo budemu ko bulya ka Yeso. ¹⁸ Kumbuso yi, gbita yi ninɔ amaga ndi kubi wo libo lidingi.

13

Nyama wa mambwa

¹ Kɔwa wa, namina ndi nyama bemoti anopupoku ko libo lidingi. A ndi na bamu madiya na ika na mapakala tekebe. Kugu wa lipakala limotilimoti a ndi na begbegbe. Na kugu wa bamu, bokpika ndi mino mutumbwa Kunzi. ² Nyama yi ninɔ namina ndi no, a ndi kainiso abe sukopi. Magu kaki a ndi abe nimo ka imbubu, munoku abe nimo ka kpwingi. Gbita yi ninɔ apa ndi bututungyo kaki, kiti wa bungama kaki no ngu yidingi. ³ Mu mumoti luga wa bamu ka nyama yi ninɔ, a ndi kainiso abe kika ni bagbitini binye buwobi kokwo, luki limoti, pwayi yi a kɔwa ndi ni obyini. Batu basi ba litombu bombombaya ndi kamina nyama yi ninɔ, bapunga ndi kabibya bingboo. ⁴ Batu basi bapunga ndi kobuna moli kambwa ka gbita, kye apa ndi nyama yi ninɔ bungama kaki. Bapunga ndi goni kobuna moli kambwa ka nyama yi ninɔ, banabikya bɛ: «Wani no a mudongoni na nyama yi nimu? Wani no akwanana katayana na iyi ndumbi?»

⁵ Bapa ndi nyama yi ninɔ ngu yinzina, bugindo na niyo itumbwa Kunzi. Basilya ndi bungama ka batimba batekebe bakwanganya na baba (42). ⁶ Kɔwa wa, apunga ndi katumbwa Kunzi, anatumbwa lino kaki, pa kaki ya buliki na batu basi nibo bikaga kugu wa lisyɛ. ⁷ Bahukwilya ndi mupumi kabumana na batu ko Kunzi, anubuma. Bapa ndi goni bungama kugu ka batu basi, bopigo bayasi, bevananza bayasi, masasu masi na giyo yasi. ⁸ Batu basi ba litombu babibisatu ndeke, basi nibo mino kabu kegu ndi makipiko katukya ka mupunganagi ma obili ikani ka kitabu ya obili niyo ko Mikya-Kondolo ninɔ bamwo ndi.

⁹ «Mutu yi ninɔ a na motili, ukanito. ¹⁰ Mutu yi ninɔ batwa ndi kaina ka boloko, bamakyatu ndeke ka boloko, mutu yi ninɔ batwa ndi bɛ okwa ndeke dukpa, bamwo ndeke na dukpa aka. Kɔwa wa go wa, batu ko Kunzi bokwononi kaiko na adalu munda pa imoti na baya.»

Nyama wa yiba

¹¹ Kumbuso yi, namina ndi nyama wagogo anopupoku ka litombu. A ndi na mapakala maba mudongoni abe nimo ko mikya-kondolo, a ndi kanzina abe gbita. ¹² Agyaga ndi mutuu masi nimo nyama wa mambwa obisaga ndi kambwa kaki. Akpamyaga ndi litombu pa imoti na batu basi nibo ba kusɔ yi bɛ bobuni moli kambwa ka nyama wa mambwa ninɔ a ndi na ipukulu ya pwayi yidingi niyo bagbita ndi. ¹³ Nyama yi ninɔ wa yiba no, a ndi kagya mokingyosi mumbanga-mbanga. Osisogoku ndi gutugu buku aka kotukyoku kugu wa lisyɛ, kadwe kunu ka litombu ko misa ka batu basi. ¹⁴ Ubobogo ndi batu ba litombu pisi ka mokingyosi nimo bakpamyaga ndi bɛ iki kagya kambwa ka nyama wa mambwa. Ubikya ndi

batu ba litombu be bagyi sanamu ka nyama nino bagbita ndi na mupanga, luki limoti, isisilaga ndi kaika na obili aka. ¹⁵ Kumbuso yi, nyama wa yiba inisana ndi no ngu, ahusyo na ohu wa obili sanamu ka nyama wa mambwa, kye sanamu yi niyo, akwanani kanzina na kaulumwisogo batu bi nibo bakikigu kabibiso. ¹⁶ Nyama wa yiba yi nino apa ndi mutuu ka batu basi: batu ba payaya na batu ba ibiba iki batu ba mukumbo na nibo ba yangya iki batu bukulikanaga na bosunzu, be subisi ida ka kubokuko kwa kumbanzikaniko ikani ka itundukuso. ¹⁷ Mumbanzu gutugu bemoti aka, kakwananigu ndi koluwo ikani kagaba luki ni kegu na kele yi niyo, isi yi be lino ka nyama yi nino ikani isabu yi niyo akowonisilo lino kaki.

¹⁸ Wanu, okwononi kuwa kaiko na yimibo. Mutu yi nino a na yimibo, akwanana kotombisyo isabu yo lino ka nyama, kye a isabu yo lino ka mumbanzu bemoti bene. Isabu yi a miya madiya, batekebe madiya na madiya (666).

14

Limbū ka batu nibo binisana ndi na muhukuso

¹ Kumbuso yi, nikwe ndi, namina ndi Mikya-Kondolo wakamaga ka ngupa ya Siona. A ndi pa imoti na bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya (144.000). Ba ndi no lino kaki na nilo ka Abaki ka tundukuto kabu. ² Kuwa wa, nukana ndi liyu limoti kotukyoku kugu wa lisyē, anaungwa abe bodungo bayakpakpa na goni abe mupamu mapu ma ngbangbata. Liyu li nilo nukana ndi lo a ndi abe bakiko kaungbata badomu. ³ Bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya bi nibo (144.000), ba ndi kaimbila limbū lambiya kambwa wo kiti wa bungama, kambwa ka makpamuka makwanganya na kambwa ka bamboku-mboku. Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana ndi kakingilaga limbū li nilo, kiki asi bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya (144.000) aka nibo Mikya-Kondolo ulua ndi na bangu kaki ka obili.

⁴ Batu bi nibo bakaputagu ndi nzuyi kabu kasye na boko, bibuulyatu ndi. Babibyaga Mikya-Kondolo pa yasi ku iko mino kainda. Buluwa ndi luga ka batu bagogo kye biki batu ba mambwa, kapu ka aperse ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo. ⁵ Bakabikyagu ndi ibu bongu gutugu lisyē limoti aka. Bakegu na ibo gutugu yimoti aka.

Bamalaika basaa

⁶ Kumbuso yi, namina ndi malaika wagogo nino a ndi kawuwa kugu kugbe. A ndi no Mongoni Manza ma benze na benze nimo akwanana ndi kabikyaga batu ba litombu: bogiyo bayasi, bopigo bayasi, masasu masi na bevananza bayasi. ⁷ Kuwa wa, abikya ndi na liyu lapu be: «Mubongoni Kunzi, mabibiso, kye ngbingo kaki kako mungimbo ka bambanzu itulyonini. Bunoni moli kambwa ka mutu yi nino agya ndi lisyē na litombu, libo lidingi na makpakpa.»

⁸ Malaika wa yiba, abyeku ndi nino wa mambwa, anabikya be: «Mugi mudingi ma Babiloni oponzikonini, oponzikonini linguna. Iyi nino umusaga ndi batu basi vinya wa ngbuta ya bilya kaki.»

⁹ Malaika wa yisaa, ubyeku ndi nibo baba ba mambwa, anabikya na liyu lapu be: «Mumbanzu kobuna moli kambwa ka nyama yi nino na kambwa wa sanamu kaki, babiso ida ka itundukuso ikani ka kubokuko kaki, ¹⁰ iyi goni, amwatu vinya wa ngbuta ko Kunzi. Vinya yi nino babungusyaga

ndi ni bakamotonigu no libo, babungwa ka kopo kaki wa ngbuta. Mutu yi nino igyogyisa ndeke ko buku na libu lazua kambwa ka bamalaika botu na kambwa ko Mikya-Kondolo. ¹¹ Muki mo buku ba yigyogyiso kabu ika ndeke kadaka kugu ka benze na benze. Yukumo kikigu ndeke biti na lisyε, ka batu bi nibo bobunaga ndi moli kambwa ka nyama na sanamu kaki, na ka basi nibo bubisa ndi idfa yo lino kaki.»

¹² Kinili, okwononi be batu ko Kunzi nibo bagyaga mutuu kaki, babailya Yeso, biki na adalu munda.

¹³ Kumbuso yi, nukana ndi liyu kotukyoku kugu wa lisyε anabikya be: «Kpiko likramuka li nili: «Katukya mbiya wanu, igyagya a ka batu nibo bakokwo kani ba kuso ka Mombukwono-dosu!»» Limbengi akabikya be: «A beyo, bimumbisatu kumbusa wa yigyogyiso, kye yigyigyilya kabu yanza iko pa imoti na ibu.»

Kobuulyo masolo ma obili

¹⁴ Niyo nikwe bata, nina ndi ikuba yimoti bitu. Mutu bemoti a ndi wakiko kugu yi, aninisa abe mika-mumbanzu. A ndi na begbegbe baya olo ka mu, na dukpa yipyε yiko masolo. ¹⁵ Malaika wagogo opupoku ndi ka Ndabu ko Kunzi, apamyā ndi mutu yi nino a ndi wakiko kugu wa likuba be: «Va kuwa dukpa kaku, wapunga kobuulyo masolo! Ngbingo mubuulyo itulyonini kye masolo ma obili a kuwa mangata.» ¹⁶ Kuwa wa, mutu yi nino a ndi wakiko kugu wa ikuba, ava ndi dukpa kaki, obuulya ndi masolo ma obili.

¹⁷ Malaika wagogo opupoku ndi ka Ndabu ko Kunzi niyo kugu wa lisyε. A ndi goni iyi na dukpa yipyε.

¹⁸ Kumbuso yi, malaika wagogo nino a ndi no ngu kugu wo buku, opupoku ndi ka gbogbo, apamyā ndi mutu yi nino a ndi na dukpa yipyε no, abikya be: «Va dukpa kaku, wakogo dangulu ya muzabibu niyo a ka obili, kye a kuwa yingata.» ¹⁹ Malaika yi nino, ava ndi dukpa kaki ka obili, akogo dangulu ya muzabibu niyo a ka obili, adikita ndi ka pa yi niyo bautaga ndi mino vinya wa ngbuta ko Kunzi. ²⁰ Pa yi niyo bautaga ndi mino dangulu ya muzabibu yo ikaga ndi kunzi wa gudfu. Bangu yidingi akika ndi ka pa yi niyo, ka bunda ba bakilometele miya yisaa (300). Budu bi a ndi metele yimoti no dongbu.

15

Bamalaika madia na ika na yigyogyiso ya mulibo

¹ Kumbuso yi, nina bata ndi likingyosi lagogo lidingi na limbanga kugbe kugu wa lisyε. A ndi bamalaika madia na ika nibo ba ndi na yigyogyiso madia na ika yigwi. Yigyogyiso yi niyo, akowonisilo mulibo ma ngbuta ko Kunzi.

² Nina bata ndi luki abe libo lidingi aninisono bingala-ngala abe velu, otumini na lifada lo buku. Namina ndi goni batu bi nibo bopupa ndi botutungyo ka nyama, ka sanamu kaki na isabu niyo akowonisilo lino kaki. Batu bi nibo, ba ndi bakamaga kugu wo libo lidingi li nilo la ngala-ngala lo, bugwigogini badomu nibo Kunzi upa ndi. ³ Ba ndi kaimbila limbua ka Musa, musunzu ko Kunzi, na nilo ko Mikya-Kondolo, banabikya be:

«Mombukwono-dosu Kunzi, nino Wongu-Kugbe,

yigya kaku a yidingi na yimbanga!

Ngama ka bambanzu basi ba obili,

tamanaga ya mogubo kaku a yo ngbingbili na ya lingunu!

⁴ Mombukwono-dosu, kegua na mumbanzu nino kubangagigu.

Kegu goni na mumbanzu nino kubibisogigu,
a beyo, iwe mukaka aka no wa wotu.

Bambanzu basi ba obili, bodoku ndeke kobuna moli kambwa kaku,
yigya kaku ya bungbingbili inisononi bingbanganya.»

⁵ Kumbuso yi, nina ndi Ndaɓu ko Kunzi ni oukwikonini kugu wa lisyɛ, niyo a ndi na ngbangba ya agume ko Kunzi. ⁶ Bamalaika maɗiya na ika niɓo ba ndi na yigyogyiso maɗiya na ika yigwi, bopupoku ndi ka Ndaɓu ko Kunzi yi niyo. Ba ndi bakimokisyogo botu baya pamba bitutu, bikondini kaba ya olo ka dukufito kabu. ⁷ Luki limoti luga wa makpamuka makwanganya mi nimo, upa ndi bamalaika maɗiya na ika bi niɓo bakopo ba olo maɗiya na ika. Bakopo bi niɓo ba ndi butumo bidɛ na ngbuta ko Kunzi nino a na obili ka benze na benze. ⁸ Ndaɓu ko Kunzi otuma ndi muki bindengbu-ndengbu na ibiba no ngu ko Kunzi. Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu ndi kaingyo ka ndaɓu yi niyo, kadwe ku kwaku yigyogyiso niyo bamalaika maɗiya na ika bodoku ndi na iyu itulyana ndi mino.

16

Bakopo maɗiya na ika ba ngbuta ko Kunzi

¹ Kumbuso yi, nukana ndi liyu lapu kotukyoku ka Ndaɓu ko Kunzi anabikya bamalaika maɗiya na ika be: «Windoni kauduko bakopo maɗiya na ika ba ngbuta ko Kunzi ka obili!»

² Kuwa wa, malaika wa mambwa aga ndi, aduka ndi kopo kaki kugu wa obili. Bakumbudu itwaga ndi ka nzuyi ka batu niɓo ba ndi na ida ka nyama na banobibiso goni sanamu ka nyama yi nino.

³ Nino wa yiba, aduka ndi kopo kaki ko libo lidingi. Libo li nilo iita ndi bangu, mudongoni abe niyo ya manda. Masi nimo a ndi na obili ko libo lidingi ku, olumwogo.

⁴ Nino wa yisaa, aduka ndi kopo kaki ko mobo na ka makpakpa. Mobo mi nimo iita ndi bangu goni. ⁵ Kuwa wa, namukana ndi malaika nino a no ngu kugu wo mobo ni anabikya be: «A beyo, wa Wotu, iwe nino watu na wa ndi, wakogo ngbanga ka bungbingbili. ⁶ A beyo, batu bi niba bodukusaga ndi bangu ka batu kaku na niyo ka bogyalandu kaku. Mbiya wanu, wa kuwa kaumusa bangu, ba kuwa kobuulyogo masolo ma diya kabu!»

⁷ Kumbuso yi, nukana ndi liyu kotukyoku ka gbogbo, anabikya be: «A beyo, Mombukwono-dosu Kunzi, nino Wongu-Kugbe, iwe wakogo ngbanga ka lingunu na ka bungbingbili!»

⁸ Malaika wa yikwanganya aduka ndi kopo kaki kugu wa moni. Bakpamyanda ndi moni kaubusya bambanzu na buzu kaki. ⁹ Bambanzu bosilaga ndi na buzu bapu bi niɓo, bapunga ndi katumbwa Kunzi nino akwanana kapu mutuu ka inguo ya yigyogyiso yi niyo. Luki limoti, bakya ndi kaasanana na bunye kabu na kabibiso Kunzi.

¹⁰ Malaika wa kubukumuti, aduka ndi kopo kaki kugu wo kiti wa bungama ka nyama, biti ohuma ndi bungama ka nyama yi nino. Bambanzu bilya ndi manzu bikyalu-kyalu na muzuzula. ¹¹ Batumbwa ndi Kunzi wa kugu wa lisyɛ ko bulya muzuzula na bapwayi kabu, luki limoti bidukulaga ndi na yigya yanye aka.

¹² Malaika wa maɗiya, aduka ndi kopo kaki ko libo lidingi Efulati. Libo li nilo afa ndi bigbutu, kye pisi inisoni ko bulya ka bangama niɓo ba ndi kodoku misa ya ingenge. ¹³ Kuwa wa, nina ndi mambengi ma bunye masaa, mudongoni abe banasangaba, ni anopupoku ka manoku

ka gbita, ka nimɔ ka nyama na ka nimɔ ka mugyalandu wa kubɔbɔku. ¹⁴ Mambengi ma bunye mi nimɔ, a nimɔ ka abili, agyaga mokingyosi mumbanga-mbanga. Imu mɔ indaga ka bangama basi ba ɔbili, umumula ko bulya yibumoniso lɔnga ka lisyɛ lidingi ko Kunzi ninɔ wongu.

¹⁵ Mombukwono-dosu aka bɛ: «Nodoku bigbututu abɛ mutɔ wo kubaku. Igyagya ka mutɔ yi ninɔ kigungu ka tɔtɔ, anobuulyo botu kaki binza, kye kokpokyononitɔgu ndumbu, inisono payaya ko misa ka bambanzu.»

¹⁶ Mambengi ma bunye mi nimɔ, umumula ndi bangama ka pa niyo balikyaga na Libelenia bɛ: «Alumagedoni.»

¹⁷ Malaika wa madɔya na ika, aduka ndi kɔpɔ kaki ka ovivi. Kuwa wa, liyu lapu ibukusa ndi, kotukyoku ka Ndaɔ ko Kunzi ko kiti wa bungama, abikya bɛ: «Omolyini buɔwa!» ¹⁸ Nginanaga ya ngbangbata apunga ndi, gbungbu, mupamu ma ngbangbata se kuwa azigizo wapɔ, ninɔ kanigyonosigu ndi katukya wa aka wa bambanzu biko mino ka ɔbili. ¹⁹ Gudu mudingi alikanaga ndi ka bapanga bayisaa, bagudu bo giyo yasi bɔfukanaga ndi. Kuwa wa, Kunzi atamana ndi gudu mudingi Babiloni, amusa kɔpɔ wa vinya wa ngbata kaki. ²⁰ Bouzu bayasi olimikaga ndi, bangupa asa kainisono. ²¹ Kumbuso yi, mbwayi yakpu na mambunga nimɔ buti bi a ndi banda bakilo batekebe bakwanganya (40), ulukya ndi bambanzu. Bambanzu batumbwa ndi Kunzi ko bulya yigyogyiso yo mbwayi ya mambunga. A beyo, yigyogyiso yi niyo a ndi yapu kugbe.

17

Adanda mudingi

¹ Kuwa wa, malaika bemoti luga ka bamalaika madɔya na ika niɔ ba ndi na bakɔpɔ madɔya na ika isisiloku ndi, ebikya bɛ: «Doku, nakauwonisilo beyo bako banu mino ngbanga ka adanda mudingi. Adanda yi ninɔ ni gudu mudingi ninɔ bapika ndi ka mutuli mo mɔbo makpukpu. ² Bangama bakpukpu ba ɔbili bagya ndi buɔfanda pa imoti na ibu, batɔ ba litombu badamwa ndi vinya wa buɔfanda kaki.»

³ Limbengi ko Kunzi esilya ndi, malaika aga ndi na imi ka isa. Ku beyo, namina ndi muko bemoti wakiko kugu wa nyama bemoti wangbu. Nyama yi ninɔ a ndi na bamu madɔya na ika, mapakala tekebe no mino mutumbwa Kunzi ka nzuyi kaki yasi. ⁴ Muko yi ninɔ a ndi wakimokisyo botu bayobusukuu na bayangbu kugbe. A ndi wakibungusyogo bi gbɔ, imokisyogini makpumuka ma ɔlɔ, ma matamu ma ligabu lapu na sanga. A ndi na kɔpɔ wa ɔlɔ mugwi. Kɔpɔ yi ninɔ a ndi mutumo na musugu ma buɔfanda kaki bide. ⁵ Ka itundukuso kaki, bokpika ndi dikidi imoti, isi yi bɛ: «Gudu mudingi Babiloni, amaki buɔfanda na musugu ma ɔbili.» ⁶ Kuwa wa, namina ndi muko yi ninɔ ni odomwini bangu ka batɔ ko Kunzi na batɔ bi niɔ bumwogo ndi kye ba ndi bademu ka Yeso.

Niyo namina beyo, munoku edika ndi bide. ⁷ Kuwa wa, malaika emuusa ndi bɛ: «Munoku udikilyi iki? Natumbulyagatu isi yo dikidi ka muko yi ninɔ na niyo ka nyama yi ninɔ a na iyi mubinika, ninɔ a na bamu madɔya na ika na mapakala tekebe. ⁸ Nyama yi ninɔ wamini, atu ndi, luki limoti kegu bata. Opupoku kuwa ndeke ka mugi ma libye lodu ka babilu, binda kuwa kamosisyo lingunu. Batɔ bi niɔ mino kabu kikipikagagu ndi ka kitabu ya ɔbili walingunu katukya ka mupunganagi ma litombu, botumo ndeke na ombombo bide kamina nyama yi ninɔ. A beyo, nyama yi ninɔ atu ndi. Mbiya wanu, kegu bata, luki limoti, ipupisatu ndeke bata!

⁹ Wanu, okwononi kuwa kaiko na yimibo na bugegese. Bamu madiya na ika ni bangupa madiya na ika nibayo muko yi nino o mino wakiko. Bamu bi niba yo a goni bangama bakpakpu madiya na ika. ¹⁰ Bangama kubukumuti luga kabu bogwoni. Bemoti akagya ligubo, wagogo kegumu mudoku. Ngbingo yi nino odoku ndeke mino, agya ndeke ligubo ko ngbinga mukede aka. ¹¹ Nyama yi nino a ndi, luki limoti, mbiya wanu kegumu bata, iyi no a ngama wa bugina. A goni bemoti ka bangama madiya na ika, nino binda kuwa kamosisyo lingunu.

¹² Mapakala tekebe (10) mi nimo wini bi ni bangama tekebe. Bangama bi nibo, bakanopungumu mbeyi ligubo. Luki limoti, balya ndeke bungama pa imoti na nyama yi nino ka saa yimoti. ¹³ Ibu basi tekebe ba na tamanaga yimoti, kapá nyama yi nino ngu na bungama kabu. ¹⁴ Bulanana ndeke na Bomikya-Kondolo, luki limoti, Mikya-Kondolo opupa ndeke tutungyo, kye a iyi Mombukwono-dosu ka ba mombukwono-dosu, Ngama wakpu ka bangama bakpakpu basi. Batu bi nibo babinikyana, nibo umakaga, ipunilyaga, bopupa ndeke botutungyo goni pa imoti na iyi.»

¹⁵ Malaika yi nino ebikya bata ndi be: «Libo li nilo wini, wa adanda o mino wakiko wa, a bambanzu ba bevananza bayasi, bambaza basi, giyo yasi, na masasu masi. ¹⁶ Mapakala tekebe nimo wini, pa imoti na nyama yi nino, bamuyatu ndeke adanda yi nino. Bakupyatu ndeke masi nimo a nomu, basa ndumbu biyatulu. Balya ndeke makolo kaki, badikita benzeke-nzeke nibayo asikana bayasi ko buku. ¹⁷ A beyo, Kunzi obisa ndi kuso kabu tamanaga yimoti, kotulyoso sipananiso kaki na kapá nyama yi nino bungama kabu, kadwe ku kwa ku munzina ko Kunzi itulyana ndeke mino. ¹⁸ Muko yi nino wamini no ni gudumu mudingi nino undaga bangama ba obili.»

18

Gudumu wa Babiloni ogwini

¹ Kumbuso yi, namina ndi malaika wagogo kosyoku kumu wa lisyu. Malaika yi nino a ndi no ngu kugebe, ibiba kaki obubisa ndi obili wasi bitu. ² Kuwa wa, apamikana ndi be: «Babiloni, gudumu mudingi ogwini, oputikonini lingunu! Mbiya wanu, a kuwa mugi ka babili na mobi ma mambengi ma bunye masi. A pa ya kigbuka ka mobi ma bombu masi na banyama ba musumu na banyenyu. ³ A beyo, batu bo giyo yasi badamwa ndi vinya wa budanda banyu. Bangama bakpakpu ba litombu bamatikana ndi na ibu ka budanda. Bambula ba litombu binisana ndi na lingama lidingi pisi ka mukumbo kaki.»

⁴ Kumbuso yi, nukana ndi liyu lagogo kotukyoku kumu wa lisyu, anabikya be: «Ibunu batu kami, puponi ka Babiloni kye makomotikononito na iyi ka bunye kaki, mingya ka yigyogyiso niyo a banu mino iyi kaingyo. ⁵ A beyo, bunye kaki obeduloni adwe kumu wa lisyu, Kunzi akatamana aka yigya yanyu yi niyo kaki yo. ⁶ Mugyoni begyo ugyaga ndi mino bengeni. Mugyilyoni nganga yiba kakitaga niyo agya ndi iyi. Mutumisilyoni nganga yiba vinya wapumu ka kopu nino umusaga ndi mino bengeni. ⁷ Apaga ndi ibiba na mukumbo kugebe. Mumokyoni ka yigomisogo no kumbu. Abikyaga ndi be: «Na wakiko ko kiti wa bungama, nakumu woko, nakalyigu ndeke imi kumbu gutumu iki yi aka.» ⁸ Kinili, bokolobu baya kukwaku, lilebu na nza asilya ndeke lisyu limoti, buku alumwisogo. A beyo, Mombukwono-dosu Kunzi wo ngu no akogo ngbanga ka adanda yi nino.»

⁹ Bangama bakpukpu ba litombu bagyaga ndi na ibu bufanda, baningomikoso pa imoti na ibu. Bagamanatu kuwa ndeke, bitangula ko bulya kaki wa bina ndeke mino muki mo buku nibo ika ndeke ni abusyini, anodungwo bindengbu-ndengbu. ¹⁰ Bamagaga ndeke byi, kye bika ndeke kabanga yigyogyiso yidingi kaki, banabikya be: «Hebeeee! Kumbu! Kumbu yidingi ku kaku, Babiloni, gudfu mudingi na wongu! Yigyogyiso kaku osiliku ko ngbinga bemoti aka!»

¹¹ Bambula ba obili bagamana ndeke, bitangulaga begoyo ko bulya kaki, kye kegua bata na mumbanzu nino akoluwo mukumbo kabu abe: ¹² olo ikani fiza, matamu ma ligabu lapu, sanga, botu nibayo bagya ndi no wizi yanza, botu bayanzanza bibusukuu na bingbu kugbe, botu abe matambala, mobi ma mabau nimo kinisonogigu, mukumbo masi nimo botwa na siba, nimo botwa na mabau ma ligabu lapu ikani ka ngweyi na ka matamu, ¹³ ipaka ya ibukaso na mapaku magogo nimo olumbaga manza, malazi, adudu, vinya, molingo, fufu, nganu, bangombe, bakondolo, bafalasi, bamasuwa nibo banyama bulutogo, bosunzu gutugu batu ba boloko aka. ¹⁴ Bambula bi nibo, babikya gudfu yi nino be: «Mukumbo masi nimo wapaga ndi kaiko nomu, upikitini. Mukumbo masi ma ligabu lapu na nimo manzanza, ubungini, wakinigu ndeke bata gutugu limoti aka.»

¹⁵ Bambula bi nibo binisana ndi na lingama lidingi ko bulya gudfu yi nino. Bamagaga ndeke byi kabanga kaina yigyogyiso niyo ika ndeke ni asilyini. Bagamanaga ndeke, bitangula, ¹⁶ banabikya be: «Hebeeee! Kumbu! Kumbu yidingi ka gudfu mudingi. Gudfu nino ikaga ndi wakimokisyo botu nibayo bagya ndi no wizi yanza pa imoti na botu bayanza bibusukuu na bayangbu kugbe. Ikaga ndi wakibungusyogo bibwemu, imokisyogini makpamuka ma olo, ma matamu ma ligabu lapu na sanga! ¹⁷ Lingama lidingi li nilo, oputikonini ko ngbinga bemoti aka.»

Iki basufele basi ba babato na batu bi nibo ba kaso yi, iki batu basi nibo bigagabyaga ka bato na bogwi bosu bamagaga ndi byi. ¹⁸ Niyo bina muki mo buku nibo abusya ndi bindengbu-ndengbu, ibu aka ndi be: «Kegu na gudfu nino akwanana ndi kaiko mudongoni na gudfu mudingi abe nimu!» ¹⁹ Bimisya kuwa ndi libungu ka bamu, banagama, banitangula. Ba ndi kapamikanaga be: «Hebeeee! Kumbu! Kumbu yidingi ka gudfu mudingi yi nimu! Batu basi nibo bagyaga ndi bumbula na babato, bangamikana ndi na lingama kaki. Luki limoti, ko ngbinga bemoti aka, lingama li nilo oputikonini.»

²⁰ Iwe lisyegwano magyagya kye gudfu oputikonini! Gwoni magyagya, ibunu batu ko Kunzi, batutumbwa na bogyalandu kye Kunzi akuni ngbanga kaki ka bunye nibo ikaga ndi kamugyilya.

²¹ Kumbuso yi, malaika bemoti nino wongu, ava ndi litalu nilo a ndi mudongoni abe litalu nilo bagugaga mino makpamuka, adikita ndi ko libo lidingi bikudumu, abikya be: «Badikita ndeke Babiloni no bou beyo, bakaminigu ndeke bata gutugu iki yi aka. ²² Bakukanigu ndeke bata ku kaku mayu ka batu nibo bungbataga badomu na bimbilaga. Bakukanigu ndeke goni liyu la mbaa ikani basi. Bakaminigu ndeke bata mugegele gutugu bemoti aka ku kaku ikani kaukana liyu la litalu nilo bagugaga mino mukumbo begoyo. ²³ Bakaminigu ndeke bata tala mutuna ku kaku ikani kaukana be bambanzu bovononi. A beyo, bambula kaku ba ndi batu ba ibiba kugbe ka obili. Ubungusaga ndi batu basi pisi ka makoko ma luga kaku.»

²⁴ Bangu ka batu basi nibo bulumwisaga ndi ka obili, adukaga ndi ka Babiloni iki niyo ka bogyalandu ikani niyo ka batu ko Kunzi.

19

Bakaimbila limbũ la ibiba kũgũ wa lisyẽ

¹ Kumbuso yi, nukana ndi gbũngbũ kotukyoku kũgũ wa lisyẽ, mũdũngõni abe ambaza ka bambanzũ budingi bakiko kanzina, anabikya bẽ: «Aleluya! Muhukuso, ibiba no ngu a ko Kunzi kusu! ² Ngbanga kaki ikaga ka lingũnũ na ka bungbingbili. Akuni ngbanga ka adanda mudingi, ninũ a ndi kapũta litombũ na bũdanda kaki. Kunzi amigisilyini bũnyẽ ka bũnyẽ ko bulya bangũ ka bosunzu kaki!» ³ Babikya bata ndi bẽ: «Aleluya! A bẽyũ, muki mo buku niĩo asilisogi gũdũ yi ninũ, odunguwa ndeke ka benze na benze!» ⁴ Bambokũ-mbokũ batekebe baba na bakwanganya (24) na makpũmũka makwanganya, bodidika ndi, babibiso Kunzi ninũ a wakiko ko kiti wa bũngama, banabikya bẽ: «A bẽyũ! Aleluya!»

Dumo mũvanana ko Mikya-Kõndõlo

⁵ Kumbuso yi, liyũ limoti ibukusa ndi kotukyoku ko kiti wa bũngama kũ bẽ: «Mubibisoni Kunzi kusu, ibunu bagya-ligubo kaki basi, ibunu basi niĩo mabangaga iki batũ ba payaya ikani batũ ba ibiba!» ⁶ Kũwa wa, nukana ndi liyũ limoti mũdũngõni abe gbũngbũ ya ambaza mudingi ka bambanzũ, anaũngwa abe bodungo bayakpũkũ na bata gõni abe mũpamũ mapũ ma ngbangbata, anobuko bẽ: «Aleluya! A bẽyũ, mbiya wanũ, Mombukwono-dosu, Kunzi kusu, Mombukwono Ngu-Kũgbe ovini bũngama. ⁷ Togwini magyagya, tikoni ka maziyo, tabibiso kye ngbingo mũvanana ko Mikya-Kõndõlo itulyonini. Muko yi ninũ bakavanana na iyi, ibungusyogini kũwa gõni biĩwemũ. ⁸ Bapá ndi muko yi ninũ kutuko niĩkwõ bagya ndi no wizi yanza ya gbinye-gbinye bẽ imokisyi.» (Kutuko kwi niĩkwõ ni likingyosi la yigyigyilya ya bungbingbili ka batũ ko Kunzi.)

⁹ Kũwa wa, malaika ebikya ndi bẽ: «Kpikaga ambẽ: Magyagya ka niĩo butikisyi ko dumo wo vononi ko Mikya-Kõndõlo.»

Kumbuso yi, omotiloku bẽ: «Ninũ a mũnzina ma lingũnũ ko Kunzi.»

¹⁰ Nogwa ndi ka magũ kaki kabibiso, luki limoti, ebikya ndi bẽ: «Mbaaa, wakogyonitogũ bẽyũ! Na mũgya-ligubo mũdũngõni abe iwe, abe bamamakũ niĩo bobuulyaga lingũnũ niĩo Yeso owonisila ndi. Kunzi nũ, wokwononi kabibiso! A bẽyũ, lingũnũ li niĩo Yeso owonisila ndi, ni limbengi niĩo ikaga kũsũ ka bogyalandũ ko Kunzi.»

Mũtũ yi ninũ a kũgũ wa falasi wotu

¹¹ Kumbuso yi, nina ndi lisyẽ ni oukwikonini, falasi wotu opuponoku ndi. Mũtũ yi ninũ a kũgũ yi, ina bẽ Mũtũ wongbingbili na wa Lingũnũ. Akõgo ngbanga ka bungbingbili, anabũmana ka bungbingbili. ¹² Miso kaki a ndi kanze abe lidada lo buku. A ndi ni imokisyini begbegbe bayakpũ. Bokpika ndi lino limoti kũgũ kaki, niĩo ibaga ndi asi ni iyi aka. ¹³ A ndi wakimokisyo kutuko niĩkwõ bogbodya ndi na bangũ. Mũtũ yi ina bẽ: «Likpũmũka ko Kunzi.» ¹⁴ Basũda ba kũgũ wa lisyẽ bapũnga ndi kabibya bingbooo. Ba ndi bũdakaga ka bafalasi botutu, bimokisyogini botu bayanzanza bayo wizi yahũdũ-hũdũ bitutu. ¹⁵ Opupa ndi tutungyo ka bogiyo na dũkpa yipyẽ niyo opupa ndi ka mũnõkũ kaki. Ika ndeke kaukpokyoniso na mufimbo ma ngweyi, aũta bumo ya muzabibu ka pa niyo bautaga mino vinya wa ngbũta ko Kunzi, Mombukwono Ngu-Kũgbe. ¹⁶ Kũgũ wa kutuko kaki na kũgũ wa sibesũ kaki, bokpika ndi lino li niĩ: «Ngama ka bangama, Mombukwono-dosu ka ba mombukwono-dosu.»

¹⁷ Kumbuso yi, namina ndi malaika bemoti wakamaga ka moni. A ndi kaupamyaga bombu basi niĩo ba ndi kawĩwa kũgũ wa lisyẽ, anabikya bẽ:

«Doniku, mumukononi pa imoti ka yinga mudingi ko Kunzi! ¹⁸ Doniku kalya makolo ka bangama, ka bangama ka basuda, ka batu bo ngu, ka bafalasi pa imoti na nimo ka batu nibo ba kugu kabu, makolo ka batu nibo babukulikanaga na nimo ka bosunzu, iki batu ba payaya ikani batu ba ibiba.»

¹⁹ Kuwa wa, namina ndi nyama, se kuwa bangama ba litombu pa imoti na basuda kabu, ni bomumukononi kaata ndumbi na mutu yi nino a ndi kugu wa falasi pa imoti na basuda kaki. ²⁰ Bagwi ndi nyama yi nino pa imoti na mugyalandu wa kuboboku nino ikaga ndi kagya mokingyosi ko misa kaki. Ubungusaga ndi batu bi nibo bugya ndi na ida ka nyama yi nino na nibo bobibisaga ndi sanamu kaki, pisi ka mokingyosi mi nimo. Badikita ndi nyama yi nino pa imoti na mugyalandu wa kuboboku ka lidada lo buku ka libu lazura ni ba mbeyi subisi aka. ²¹ Bulumwisaga ndi nibo basikana ndi na dukpa niyo opupa ndi ka munoku ka mutu nino a ndi kugu wa falasi. Kuwa wa, bombu basi bikutaga ndi bikpekede-kpekede na makolo ka batu bi nibo.

20

Abili a ka boloko ka byanga elofu yimoti (1.000)

¹ Kuwa wa, namina ndi malaika bemoti ni anosyoku kugu wa lisyε. A ndi ni ogwini lifungula la libye lodu la mugi ka babili na selegeni niyo yakpu.

² Agwi ndi gbata, nzaka wandeli nino ina be: «Mumuyoniso» ikani «Abili», akpikila ndi ka byanga elofu yimoti. ³ Adikita ndi ka libye lodu, ofunga ndi na lifungula bikpe, odiko no ndiko, bekyε bakoukwonitogu kye gbata yi nino kubungusogonitogu bata bambanzu kadwe ku kwaku byanga elofu yimoti (1.000) italyana mino. Kumbuso yi, basisatu ko ngbinga mukede.

⁴ Kumbuso yi, namina ndi bokiti ba bungama. Bupa ndi batu bi nibo ba ndi mino bakikogo ngu yiko ngbanga. Nina ndi goni mambengi ka batu bi nibo bumwogo ndi ko bulya fungbingili ba lingunu nibo Yeso owonisila ndi, na ko bulya likpumuka ko Kunzi. Batu bi nibo, bakabisogigu ndi nyama, ikani sanamu kaki. Bakubisagu ndi ida kaki ka tundukuto ikani ka maboku. Binisana bata ndi na obili, bapunga kuwa ndi kalya bungama pa imoti na ba Kilisito ka byanga elofu yimoti (1.000). ⁵ Batu bagogo bakinisanagu ndi bata na obili kadwe ku kwaku byanga elofu yimoti (1.000) italyana ndi mino. Niyo a pupo ya mambwa ka mbuku. ⁶ Igyagya ka batu nibo bopupa ndeke ka mbuku ka mambwa! Ba batu ko Kunzi. Kukwaku kwa yiba kigigu ndeke no ngu kugu kabu, bika ndeke bokumu ko Kunzi na nibo ka Kilisito. Balya ndeke bungama pa imoti na iyi ka byanga elofu yimoti (1.000).

⁷ Niyo byanga elofu yimoti (1.000) italyana ndeke, bapupisa abili ka boloko, ⁸ aga kabobob bevananza ka mondu makwanganya masi ma obili, isi be Gogi na Magogi. Abili umumula ndeke ka mutuli kaki bekyε baga ka lunga, bika budingi abe mbumi yo libo lidingi. ⁹ Baga ndi ka obili wasi, bokungula ndi mukobo ka batu ko Kunzi bikululu pa imoti na gudfu kaki mupaka. Luki limoti, buku otukyoku ndi kugu wa lisyε, ulumusaga ndi batu bi nibo. ¹⁰ Kumbuso yi, badikita ndi mumuyoniso nino ikaga ndi kabobob ka libye lo buku na ka libu lazura, ku go ku nyama na mugyalandu wa kuboboku ba ndi mino. Bika ndeke biti na lisyε ka muzuzula mapu ka benze na benze.

Ngbanga wa mulibo

¹¹ Kumbuso yi, namina ndi kiti wa bungama bemoti mudingi, osubini bitu pa imoti na mutu yi nino a ndi mino wakiko. Obili na lisyε apikita ndi byi, ni bakominigu bata. ¹² Namina ndi batu bi nibo bokwaga ndi, iki batu ba payaya ikani batu ba ibiba bakamaga kambwa wo kiti wa bungama yi nino. Bakitabu a ndi bayihukwikono. Kitabu yagogo a ndi yihukwo, kitabu yi a ndi niyo ya obili. Barunga ndi kako ngbanga ka batu nibo bokwaga ndi, kabyenene na yigyigilya kabu, mufongoni beyo a ndi mino ya kikipiko ka bakitabu. ¹³ Libo lidingi opupisa ndi bamanda nibayo a ndi kuso yi. Kukwaku na mugi ka babili opupisa ndi bamanda nibayo a ndi kuso kabu. Bakwa kuwa ndi ngbanga ka mutu yikaka-yikaka, kabyenene na yigyigilya kaki. ¹⁴ Kumbuso yi, badikita ndi kukwaku pa imoti na mugi ka babili ka libye lo buku. Libye lo buku li nilo ni kukwaku kwa yiba. ¹⁵ Budikita ndi goni batu basi nibo mino kabu kegū ndi ka kitabu ya obili, ka libye lo buku.

21

Kugu wa lisyε lambiya na obili wambiya

¹ Kuwa wa, namina ndi kugu wa lisyε lambiya na obili wambiya. A beyo, kugu wa lisyε wa mambwa na obili wa mambwa ba ndi ni bolimikogini, libo lidingi kegū ndi bata begayo. ² Namina kuwa ndi gudū wotu, Yelusalema wambiya, anosyoku kotukyoku kugu wa lisyε ku ko Kunzi. A ndi mubungusyaga bizede abe muka wa ibisoku nino ikaga kabunda kaında kosilyono na mbunyaki. ³ Nakana ndi liyu lapu kotukyoku ko kiti wa bungama be: «Mbiya wanu, Ndabu ko Kunzi a kuwa luga ka bambanzu! Ika kuwa pa imoti na ibu na ibu bika kuwa batu kaki. Iyi Kunzi mombukwana-daki yi, ika ndeke pa imoti na ibu, ika kuwa ndeke Kunzi kabu. ⁴ Ukpaga ndeke bamomiso-misa kabu basi. Kukwaku kigungu ndeke bata, iki libe, yigama, gutugu muzuzula aka. A beyo, obili wandeli olimikini.» ⁵ Kuwa wa, mutū yi nino a ndi wakiko ko kiti wa bungama abikya ndi be: «Wikwe, nakoyitisa makpamuka masi mambiya.» Ebikya bata ndi be: «Kpikaga likpamuka li nili, kye a la lingunu na longbingbili.» ⁶ Omotiloku bata ndi be: «Igyonosini! Imi ni Alfa na Omega isi yi be mupanganagi na mulibo. Mutū yi nino a na musasa, namusa ndeke ka iziyo libo nilo opupaga ka likpakpa la obili. ⁷ Mukalya ka mutū yi nino opupa ndeke tutungyo, imu nimo. Nika ndeke Kunzi kaki, iyi ika mikami. ⁸ Luki limoti, batu ba ombombo, nibo bakanobinikyonigu, nibo banye, bamwomwo, batu ba bilya, balimba, batu bi nibo bobibisaga gbilito na batu ba bongō basi, pa kabu ni libye lo buku na libu lazū. Kukwaku kwa yiba nikwo.»

Yelusalema wambiya

⁹ Kuwa wa, bemoti luga ka bamalaika madiya na ika nibo ba ndi na bakopo madiya na ika, otumini yigyogyiso madiya na ika kuso yi, isisiloku ndi buwobi na imi, ebikya be: «Doku, nakauwanya musika nino bakavanana na Mikya-Kondolo.» ¹⁰ Limbengi esilya ndi, malaika edokisa ndi ka libebelū la ngupa yikungu kugbe. Ewanya kuwa ndi gudū wotu, Yelusalema ni anosyoku kotukyoku kugu wa lisyε, ku ko Kunzi, ¹¹ ananginga na ibiba ko Kunzi. A ndi bingele-ngele abe litalu la ligabu lapu nilo balikyaga be yasipi, nilo angingaga abe nelaga. ¹² A ndi ka luba yikungu. Luba yi niyo a ndi na pumi tekebe na miba nimo bamalaika

tekebe na baba bobuulyaga ndi. Bokpika ndi kugu wo pumi yi niyo, mino ma mababa tekebe na maba ma Izaleli. ¹³ Akpangbala bemoti-bemoti a ndi na mupumi misaa. Akpangbala wa ingenge mupumi misaa, nino wa zibo mupumi misaa, nino wa zebu mupumi misaa na nino wa dumbe mupumi misaa goni. ¹⁴ Bopika ndi luba wa gudu yi niyo kugu wa mubumbe ma matamu tekebe na maba. Mina ka batutumbwa tekebe na baba nibo ko Mikya-Kondolo a ndi mukpikaga kugu wa matamu mi nimo.

¹⁵ Malaika nino ta ndi kanzina na iyi, a ndi na ligugu ligwi nilo bodinga ndi na olo. Ligugu li nilo bapimaga ndi nolu gudu, pumi yi na kubatu ti. ¹⁶ Gudu yi nino a ndi na bakpangbala bakwanganya mudongoni. Bunda na buhu bi a ndi asi mudongoni aka. Malaika apimogo kawa ndi na ligugu li nilo. Bunda a ndi bakilometele belofu baba na bamiya bakwanganya (2.400 km), buhu na bukungu a ndi mudongoni goni. ¹⁷ Malaika opima ndi bukungu ba luba na kipimo yi niyo bopimaga ndi na iyu makpamuka. Bukungu bi a ndi banda bametele batekebe madiya (60). ¹⁸ Bopika ndi luba yi niyo na matamu ma ligabu lapu, nimo balikyaga be yasipi. Gudu a ndi iyi mupika na olo nino wanza, ananginga abe nelaga. ¹⁹ Mubumbe ma luba ya gudu a ndi mubungusyogo na mobi ma matamu ma ligabu dididi. Matamu ma mubumbe ma mambwa a ndi nimo ma yasipi, nimo ma miba a ndi nimo ma safilo, nimo ma misaa a ndi nimo ma kalidoni, nimo ma mikwanganya a ndi nimo ma zumalidi, ²⁰ nimo ma kubukumuti a ndi nimo ma sadoniki, nimo ma madiya a ndi nimo ma akiki, nimo ma madiya na ika a ndi nimo ma kilisoliti, nimo ma bugina a ndi nimo ma belulo, nimo ma kubomu a ndi nimo ma topazo, nimo ma tekebe a ndi nimo ma kilisopalazo, nimo ma tekebe na mimoti a ndi nimo ma ayikito na nimo ma tekebe na miba a ndi nimo ma amazito. ²¹ Ko pumi tekebe na miba, mupumi mimoti-mimoti ikaga ndi na libumo la musanga limoti. Bagya ndi mupumi mimoti-mimoti na libumo la musanga limoti. Bobungusyaga ndi pa yangba ya gudu na olo nino wanza, ananginga abe nelaga.

²² Kusu wa gudu yi nino, nakinagu ndi Ndabu ko Kunzi kye Mombukwono-dosu Kunzi nino wo Ngu pa imoti no Mikya-Kondolo bo ba Ndabu ko Kunzi ku beyo. ²³ Gudu yi nino kegu na nza ya mangbamu ma moni, ikani niyo ya timba, kye ibiba ko Kunzi ikaga kanze kugu yi, tala kaki ni Mikya-Kondolo. ²⁴ Bevananza bakpakyana ndeke ka bungbanganya kaki na bangama ba obili boduka ndeke lingama kabu ku beyo. ²⁵ Pumi ya gudu yi nino olipyaga ndeke bikpo, anasye begoyo kye biti kikigu ndeke bata ku begoyo. ²⁶ Boduka ndeke ibiba na lingama ka bevananza ka gudu yi nino. ²⁷ Luki lanye gutugu limoti aka kingyigu ndeke ku, gutugu munzikabu aka ikani mutu wabongo. A beyo, batu bi nibo bingya ndeke ku, a nibo aka bo mino kabu ikpikaga ka kitabi ya obili niyo ko Mikya-Kondolo.

22

¹ Kumbuso yi, malaika yi nino ewanya ndi libo lidingi nilo apaga obili, ananginga abe nelaga. Libo li nilo a ndi kopupoku ko kiti wa bungama ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo. ² Libo li nilo a ndi kakika luga wa ndaki wa gudu. Ka mutuli masi miba mo libo, a ndi na sibukuso niso apaga obili, niso abukutaga ndi nganga tekebe na yiba ka syangasu simoti, isi yi be nganga yimoti ka timba. Mapaku mi a ibukuso sihukusa bambanzu. ³ Kikigi ndeke bata no luki gutugu limoti aka nilo Kunzi agbanga.

Kiti wa bungama ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo ika ndeke ka gudfu yi nino, bagya-ligubo kaki bika ndeke kabibisa ku beyo. ⁴ Baminatu ndeke bengba bayo miso, lino kaki ika ndeke likpiko ka tundukato kabu. ⁵ Biti kikiyu ndeke bata. Bakikiyu ndeke bata na musasa ma bungbanganya ba tala, ikani moni, kye Mombukwono-dosu Kunzi uziga ndeke na bungbanganya kaki, ibu balya bungama ka benze na benze.

Yigoku ka Yeso

⁶ Kumbuso yi, malaika yi nino ebikya ndi be: «Munzina mi nimo a malinganu na mongbingbili. Mombukwono-dosu Kunzi, nino upaga bogyalandu limbengi kaki, atikiku malaika kaki, kauwonisilo bagya-ligubo kaki likpumuka li nilo okwononi be igyonosi bikwa.»

⁷ Yeso akabikya be: «Hukana, na kodoku bikwa! Magyagya ka mutu yi nino obuulyogo likpumuka la bugyalandu nilo ikpikaga ka kitabu yi niyi!»

⁸ Imi Yuani no nukana ndi, nina likpumuka nili. Ngbingo yi nino nukana ndi mino, nina, nobuna ndi moli kambwa ka malaika yi nino a ndi kewonisilo likpumuka nilo, kabibiso yi. ⁹ Luki limoti, ebikya ndi be: «Mbaaa, wakogyonitogu beyo! Na mugya-ligubo mudongoni abe iwe goni, pa imoti na bava-kukaku bogyalandu na batu nibo bobuulyogo likpumuka nilo ikpikaga ka kitabu yi niyi. Kunzi no, wokwononi kabibiso!»

¹⁰ Kumbuso yi, ebikya bata ndi be: «Wakosumonitogu munzina ma bugyalandu ma kitabu yi niyi. A beyo, likpumuka li nilo a kuwa buwobi kaitulyana. ¹¹ Mutu wa yigya yanye, isisilogi na yigya yanye kaki, mutu wa musugu, isisilogi kagya likpumuka la musugu, mutu wo ngbingbili, isisilogo kagya bungbingbili, mutu wotu, isisilogo kaibubiso.»

¹² Yeso akabikya be: «Hukana, na kodoku bikwa! Nakodoku na mukalya kapá mutu yikaka-yikaka, kabyenene na ligubo nilo agya ndi. ¹³ Imi ni Alfa na Omega, mupunganagi na mulibo.»

¹⁴ Igyagya ka nibo bakasukusa botu kabu. Kuwa wa go wa, bakwanana kalya bumo ya sibukuso niso upaga obili na kaingya ka gudfu yi nino pisi ko pumi yi. ¹⁵ Luki limoti, kunzi wa gudfu, atu na batu banye, balimba, badanda, bamwo-bambanzu, batu bi nibo bobibisaga gbilito na batu nibo bapaga bongo na ba kuboboku.

¹⁶ «Imi Yeso, natiki malaika kami kamuwonisilo budemu ba makpumuka mi nima masi ka makanisa. Nopupa ko pigo ka ngama Daudi, na lingutu linze la busobi.»

¹⁷ Limbengi ko Kunzi ibu na Muko wo vononi bakabikya be: «Doku!»

Mutu yi nino akaukana likpumuka li nilo, abikiyi goni iyi be: «Doku!»

Mutu yi nino akaimukana musasa oduku, nino akapa libo nilo apaga obili, oduku kava ka iziyu.

Likpumuka la mulibo

¹⁸ Imi Yuani, nakapá mutuu mi nima ka mutu wasi nino akaukana munzina ma bugyalandu nimo ikpikaga ka kitabu yi niyi: Mumbanzu kamatila luki lagogo kugu wa munzina mi nimo, Kunzi amatilya ndeke yigyogyiso yi niyo ikpikaga mino. ¹⁹ Mumbanzu kanyo likpumuka limoti ka munzina ma bugyalandu nimo ikpikaga ka kitabu yi niyi, Kunzi atumba ndeke liduku kaki lo bumo ya sibukuso niso upaga obili, kogulyigu ndeke ka gudfu wotu mudongoni beyo ikpikaga mino ka kitabu yi niyi.

²⁰ Demu wa munzina mi nimo, akabikya be: «Iyo, na kodoku bikwa!»

A beyo! Dokuno, Mombukwono-dosu Yeso!

²¹ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso iki na ibunu basi.